Digitized by Google

8-47-B-24

MEDVLLA THEOLOGIÆ MORALIS.

38

Digitized by Google

MEDVLLA THEOLOGIÆ MORALIS

Facili ac perſpicuà methodo reſolvens

CASVS CONSCIENTIÆ.

EX VARIIS PROBATISQVE AVTHORIBVS

Concinnata

ab

HERMANNO BVSENBAVM
Soc. IESV, SS. Theol. Licentiato.

Pœnitentibus æquè ac Confeſſarijs perquam vtilis ac neceſſarius.

Poſt quatuor Impreſſiones Monaſterienſes, editio vltima, accuratior, ac correctior.

SVPERIORVM PERMISSV, ac PRIVILEGIO.

ROMA

VENETIIS,

Sumptibus SEBASTIANI COMBI, & IOAN. LANOV.

M. DC. LIV.

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBL S.PVD VRB

EVERENDISSIMO

Et Excellentiſsimo Viro.

D. D.

IOANNI IOGALLO

S. THEOL. DOCT.

ac

CATHEDRALIS ECCLESIÆ

Venetiarum Canonico Meritiſsimo.

BIBL S.PVD VRB

SI MAGNIS *non niſi* MAGNA *dicare fas eſſet, haud equidem inficias ire poſſem, longè majora eſſe nomini tuo conſecranda. Verum vti Supremo Numini, ita ſtrenuis* MVSARVM *cultoribus, cultùs, & reverentiæ ergo, majora ſi deſint, vel parua*

Digitized by Google

conſecrare pium duco. Sicuti enim olim, promiſcuè non immolabant Hecatombas, ſed & ſubinde iuvenculum aris devouebant; ita in præſentiarum non abs re me facturum ſperabam, ſi ad exemplum eorum, tibi VIR REVERENDISSIME præſens hocce obſequij mei monumentum inſcriberem; paruum ſane munus, fateor: quin tamen ſi ex offerentis devotiſſimo æſtimetur animo, magnum nuncupari poſſit, nullus dubito. Adde quod & revera magnum ſit utpote quod indefeſſis Viri Celeberrimi lucubrationibus, ex viridario tanquam, & ſcriptis tot probatiſſimorum authorum decerptum eſt, nihilq; aliud flagitare quaſi videtur quam applicito nomine tuo, haud ſecus ac clypeo gloriari, tutariq;; nec immerito: quem enim non moueat tua grauitas? cui non ſit conſpicua tua pietas? Eruditio, Candor, cui non tua Humanitas? qui munia curæ tuæ commiſſa, tanta cum Prudentia, omniumq; virtutum laude adminiſtras, ut omnium in te conuertas animos, oculosq;. Plura non

ra non

ra non addo ; neque enim ſublimes animi tui dotes plenis decantare buccis non eſt inſtituti mei, libàſſe ſaltem eas mihi ſufficiat, ne blandiri ijs videar aut aſſentari. Tu tantum VIR EXCELLENTISSIME. MEDVLLAM *hanc noſtram accipe, tu illam ſub nominis tui umbra iam quintò prodeuntem à liuidorum Zoilorum morſibus, & improborum obtrectatorum dentibus vindicandam ſuſcipe, de cætero illum ama qui te tuo, & Reipublicæ bono incolumem diu optat, vovetque.*

Venetijs ipſis Kalendis Januarij. Anno æræ Chriſtianæ. M. DC. LIV.

Reuerendiſsimæ, ac Eccellentiſsimæ dignitatis tuæ

Obſequentiſſimus

Iacobus de Rubeis.

Digitized by Google

PRÆFATIO
AD LECTOREM
Beneuolum.

ANNI ſunt complures, amice Lector, quando iuſſus fui Coloniæ, eam ſcientiam in compendium redactam tradere; quæ nouis Sacerdotibus, in tanto munere digniùs exequendo, (præſertim quoties in conſcientiæ tribunali Iudices ſederent,) præſidio foret. Duo hìc facilè videbam maximè à me poſtulari, vt & optima quæque ſeligerem, & in ordinem, vſui cuiuſque aptiſſimum, diſpertirer, itaq; apiculas imitarer, quæ ex optimis floribus vtiliſſima colligunt, & in alueari diſponunt in ordinem. Inde effecta eſt hæc *MEDVLLA CASVVM CONSCIENTIAE*, (vt aiunt) ſeu *Theologiæ moralis* ſumma, Enchiridio huic incluſa. Quæ cùm in manus, & oculos plurium perueniſſet, viſa eſt non improbari; ijs præſertim, qui priuato calamo eamdem, non ſine labore, moleſtiâ, & temporis iacturâ deſcripſerunt. Hinc euenit (cuius aliàs conſilij ne cogitatio quidem vnquam

Faci-

inciderat) vt plurium me preces identidem vrgerent, & viri maximi authoritas dignitaſque impelleret, ac denique etiam ſuperiorum iuberet voluntas, vt publici iuris facerem. Limâ hic aliquâ opus fuit, à qua perfectior prodiret in lucem, quæq; Authorum nomina, antè deſiderata, quotquot in promptu eſſent, adiungeret, (adiuncta ſunt autem hac editione quàmplurima.) Nunc conſilium tu meum, & ordinem accipe. Noto nomine, Caſus Conſcientiæ appello, varias ſpecies factorum, de quibus in foro conſcientiæ, Iudex Sacerdos ſententiam edicat oportet, atque vel vt honeſta approbet, vel vt turpia condemnet. Medio tutiſſimus iturus, extrem[illegible]s æquo, vel laxa, vel anguſta declinare ſum conatus. Quòd ſi quando declarem, vbi Doctores nonnulli benigniùs ſenſerint, non ideò probo, vel ſuadeo; ſed illud adfero, vnde nonnunquam prudente iudicio, conſcientiæ Rector, vel Conſultor diſpiciat, an eſſe vſui poſſit. In ſexto quidem præcepto, (vti & matrimonij Sacramento) animus fuerat, per viam adeò lutulentam celeriùs incedere, ſed tamen plurium iudicio, & hìc immorandum nonnihil fuit, ne quid praxis requireret.

Pauculos porrò errores, qui in editionibus prioribus irrepſerant, licèt hac ultima ſperemus emendatos; ſi quos tamen, amice Lector, præterea lectione accuratiori deprehenderis, eoſdem Typographo liberrimè indicare dignaberis. Ceterùm nihil aſſerui, niſi vel ex communi Doctorum ſententiâ deductum, vel deſumptum ex probatiſſimorum Authorum libris, ſcriptiſve; eorum imprimis, qui hìc eximiâ cum laude verſati ſunt, inter quos principes extitere, laudatiſſimi huius ſcientiæ Magiſtri, *P. Hermannus Nunning.* & *P. Fridericus Spe*,

vter-

vterque è Societate noſtra Sacerdos, & in diuerſis Academijs Theologiæ Moralis Profeſſor, quibus me debere plurimum libens profiteor: vterque enim, caſuum ſummam confecit & mirificè paſsim probatam, & publicà luce dignam, quibus proinde liberaliter, ſum vſus, vt & ipſi ſimiliter antè fecerant: prior enim ex *P. Maximiliani Buchier*; alter ex vtriuſque viridario, manu ſolerti, flores quamplurimos decerpſerant. Vnde hos omnes æquiſſimo animo & iure, in fructùs & laudis, quæcunque eſt, ſocietatem admitto: ita quidem, vt minimam eius partem mihi vendicem. Quinam omnium fontes præcipui extiterint, authores identidem allati indicabunt.

Methodus illa & optima viſa fuit, & facillima, vt in quauis materia, ſeu dubio, in primis ex communi Doctorum ſententia reſpondeatur; quæ reſponſio ceu regula quæpiam ſit, ex qua deinde (quoties id fieri poteſt) aut certè circa eam, caſus aliquot particulares reſoluantur, vt ſecundùm illos, & reſponſionem dictam, alij ſimiles, cùm inciderint, reſolui poſſint.

Quia verò doctrina hæc ferè omnis verſatur in cognoſcenda bonitate, vel malitia actuum humanorum, ſiue moralium, vnde & *moralis Theologia* dicitur) illa verò cognoſci non poteſt ſine regula, ad quam vel actus iſti rectè accedant, vel à quà prauè recedant, agitur.

Lib. I. De Actuum moralium regulà, tum interna, hoc eſt, conſcientia, tum externa, hoc eſt, præceptis in genere.

Lib. II. De Præceptis Fidei, Spei, & Charitatis, quæ ſunt quaſi præambula Decalogi.

Lib.

Lib. III. De Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

Lib. IV. De Præceptis certorum hominum ſtatui proprijs.

Lib. V. De modo diſcernendi naturam, & grauitatem peccatorum, quæ contra dicta præcepta committuntur.

Lib. VI. De Sacramentis nouæ Legis.

Lib. VII. De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

IN-

Digitized by Google

INDEX CAPITVM ET DVBIORVM.

LIBER PRIMVS.

De Regula actuum humanorum.

TRACTATVS PRIMVS.

De regula interna, ſiue Conſcientia.

Cap. I. Q*Vid ſit Conſcientia, & an ſequenda ſit.* pag. 1.
Cap. II *De conſcientia dubia.* 3
Dub. I. Quid ſit conſcientia practicè dubia, & quid in ea agendum? ibid.
Dub. II. Quid agendum cum conſcientiâ ſpeculatiuè dubiâ? 4
Dub. III. An in dubio tutior pars ſit eligenda? 6
Cap. III. Quid conſcientia ſcrupuloſa, & quid in ea agendum? 8

TRACTATVS SECVNDVS.

De regula externa actuum humanorum ſcilicet Lege.

Cap. I. De natura & obligatione Legis in genere. 10

Du.

Et Dubiorum.

Dub. I. Quid ſit Lex, ſiue præceptum? ibid.
Dub. II. Quotuplex ſit præceptum? 11
Dub. III. An vis & ſubſtantia legis poſitiuæ dependeat ab acceptatione communitatis? 12
Dub. IV. An præcepta etiam humana obligent ſub peccato, & quali? 13
Cap. II. De ſubiecto, cui datur præceptum. 14
Dub. I. Quæ perſonæ præceptis obligentur? ibid.
Dub. II. An peregrini teneantur legibus ſui domicilij, dum ab eo abſunt? 15
Dub. III. An peregrini & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur? 16
Dub. IV. An peregrini teneantur præceptis iuris communis, ſi non ſint in vſu, in loco vbi morantur? 17
Caput III. De modo quo obſeruanda, ſunt præcepta. 18
Dub. I. An debeant impleri ex charitate? ibi.
Dub. II. An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio ijs ſatisfaciendi? ibid.
Dub. III. An ſatisfaciat præcepto, qui faciens opus, expreſsè intendit per illud non ſatisfacere? 19
Dub. IV. An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio, ſeu voluntas faciendi id, quod præceptum eſt? 20.
Dub. V. An duplici præcepto, vno actu, vel diuerſis actibus, eodem tempore poſſit ſatisfieri? 21
Dub. VI. An qui vno actu violat plura præcepta, committat plura peccata? ibid.
Cap. IV. Quæ excuſent à tranſgreſſione præcepti? 22
Dub. I. An ignorantia excuſet? ibid.
Dub. II. An metus excuſet? 23
Dub. III, An excuſet impotentia totius, vel partis? 24

Du-

Dub. IV. An excuſet diſpenſatio? ibid.
Appendix, De diſpenſationibus S. Pænitentiariæ. 27

LIBER SECVNDVS.

De Præceptis virtutum Theologicarum.

TRACTATVS PRIMVS.

De præceptis Fidei.

Caput I. QVæ myſteria fidei neceſſariò credenda ſint? 31
Caput II, Quando obliget præceptum fidei? 33
Caput III. An aliquando liceat exterius fidem veram negare, aut falſam profiteri? 35
Cap. IV. De infidelitate, & vitijs fidei oppoſitis. 37
Dub. I. Quid, & quotuplex ſit infidelitas? ibid.
Dubium II. De Iudaiſmo. 38
Dubium III. Quid ſit hæreſis? 39

TRACTATVS SECVNDVS.

De Præcepto Spei. 40

TRACTATVS TERTIVS.

De præceptis Charitatis.

Caput I. An, quando & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei? 41
Cap. II. De præceptis Charitatis erga proximum. 43

Du-

Dubium I. Quis ordo ſeruandus inter perſonas, quæ diliguntur? ibid.
Dub. II. De odio, & dilectione inimicorum. 44
Dub. III. De præcepto Eleemoſynæ, ſeu miſericordiæ temporalis. 47
Dub. IV. De miſericordia ſpirituali, ſeu præcepto correptionis fraternæ. 49
Dubium V. De Scandalo. 52
Artic. I. Quid, quotuplex ſit, & quale peccatum? ibid.
Artic. II. An, & quando ſcandalum paſſiuum permitti poſſit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat? 54
Artic. III. An liceat alterius peccato materialiter cooperari? 57

LIBER TERTIVS.

De præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

TRACTATVS PRIMVS.

De I. præcepto Decalogi.

Caput I. De ſuperſtitione, & ſpeciebus eius. 60
Dub. I. Quid ſit & quotuplex? ibi.
Dub. II. De diuinatione. Quid & quotuplex ſit? 62
Dub. III. Quid, & quotuplex ſit Idololatria? 65
Dub. IV. Quid & quotuplex ſit Vana obſeruantia, & vnde colligatur? 66
Dub. V. Quid maleficium, & quomodo poſſit tolli? 68

Cap.II. De Irreligioſitate. 70
Dub.I. Quid ſit tentatio Dei? ibid.
Dub.II. Quid,& quotuplex ſit Sacrilegium? 71
Dub.III. De Simonia. 73
Artic.I. Quid ſit,& quotuplex? ibid.
Artic. II. Quæ ſit pœna Simoniæ? 76
Artic.III. An,& cui reſtituendum, quod ſimoniacè acceptum? 77

TRACTATVS SECVNDVS.

De II. præcepto Decalogi.

Caput I. Quid, & quotuplex Blaſphemia. 78
Caput II. De Iuramento. 80
Dub.I. Quid ſit Iuramentum? ibid.
Dub.II. Quotuplex ſit Iuramentum? 82
Dub.III. An,& quando ſit licitum iurare? 83
Dub.IV. An in iuramento liceat uti æquiuocatione? 84
Dubium V. Quæ & quanta ſit obligatio iuramenti promiſſorij? 85
Dubium VI. Quibus caſibus excuſetur ab impletione, qui in promiſſorio iuramento obligationem contraxit? 88
Dubium VII. Quomodo obligatio iuramenti tollatur per irritationem, diſpenſationem, commutationem, & remiſſionem? 89
Caput III. De Voto. 90
Dubium I. Quid ſit Votum,& quotuplex? ibid.
Dubium II. Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio? 91

Dub.III. Quæ requiratur materia voti? 93
Dub.IV. Quæ, & quanta ſit obligatio voti? 94
Dub.V. Quot modis tollatur obligatio voti? 97
Dub.VI. De voti irritatione. 98
Artic.I. An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem? ibid.
Artic.II. Quis vota indirectè poſsit irritare? 99
Dub.VII. Quid ſit commutatio voti? 100
Dub.VIII. Quid ſit diſpenſatio, & qui poſsint diſpenſare in votis? 102

TRACTATVS TERTIVS.

De III. & IV. Præcepto.

Caput I. Quid tertium præceptum: Memento, &c. 103
Dubium I. Quæ opera, tum hoc præcepto, tum ab Eccleſia prohibeantur? ibid.
Dub.II. Quæ cauſæ excuſent ab obſeruatione feſtorum, & ob quas opera prohibita liceant? 105
Dub.III. Quæ opera feſtis præcipiantur? 106
Dub.IV. An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia, Dominicis & feſtis maioribus? 109
Dubium V. Quæ excuſent ab auditione ſacri? 112
Caput II. de IV. præcepto: Honora Patrem, &c. 113
Dub.I. Ad quid teneantur liberi erga parentes? ibid.
Dubium II. Ad quid teneantur parentes erga filios? 115
Dubium III. Ad quid teneantur tutores, & Curatores, qui parentum ſunt loco? 117
Dub.IV. Quæ obligatio dominorum & famulorum, aliorumq; ſuperiorum, & inferiorum erga ſe inuicem? 118

Dubium V. Quid teneantur coniuges erga ſe mutuò, vi huius præcepti? 119
Dub. VI. Quæ obligatio Parochorum erga ſuos? 120
Dub. VII. Quæ obligatio præceptorum & diſcipulorum? 121

TRACTATVS QVARTVS.

De V. & VI. Præcepto.

Caput I. Quid V. Præcepto prohibeatur? Non occides. 122
Dubium I. An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum? ibid.
Dub. II. An, & quomodo liceat occidere malefactorem? 124
Dub. III. An, & quomodo liceat occidere priuatâ authoritate iniquum aggreſſorem? 125
Dub. IV. An aliquando liceat occidere innocentem? 127
Dub. V. De duello & bello. 129
Artic. I. Quid ſit, & an liceat duellum? ibid.
Artic. II. An, & quouſque liceat bellum? 130
Artic. III. Quid in bello iuſto liceat? 132
Caput II. De VI. præcepto & IX. Non Mæchaberis, &c. Non concupiſces, &c. 133
Dub. I. An, & quanta peccata ſint oſcula, amplexus, tactus, verba obſcœna, & ſimilia extra matrimonium? 134
Dub. II. Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ naturales? 136
Dub. III. Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ contra naturam? 138

Dub.

Dub. IV. An aliquando liceat procurare pollutionem? 139

TRACTATVS QVINTVS.

De VII. Præcepto: Non furtum facies.

Cap. I. De furto. 142
Dub. I. Quid ſit furtum, & quale peccatum? ibid.
Dubium II. Quid ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum? ibid.
Dubium III. Quàm grauiter peccet, qui multa minuta furta committit? 143
Dubium IV. Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum? 144
Caput II. De reſtitutione. 146
Dubium I. Quid ſit reſtitutio, & qui teneantur ad eam? ibid.
Dub. II. An qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad reſtitutionem? 147
Dubium III. An ſupradicti teneantur ſinguli reſtituere in ſolidum, & quo ordine? 149
Dub. IV. An teneatur reſtituere, qui alium impediuit à conſecutione alicuius boni? 150
Dubium V. Cui, vel quibus reſtituendum? 151
Dub. VI. De rebus quæ debent reſtitui. 154
Artic. I. Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam materialem tantum, ſiue à poſſeſſore bonæ fidei? ibid.
Artic. II. Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam formalem, ſeu malæ fidei damnificatore, ſeu poſſeſſore? 156

Articulus III. An, & quid debeat reſtitui pro iniuriâ illata corpori, v.g. per mutilationem, occiſionem? &c. 158
Articulus IV. Quid debeat reſtitui pro illato ſtupro? 159
Articulus V. Quid debeat reſtitui pro adulterio? 160
Articulus VI. Quid debeat reſtitui pro fama, & bonis ſpiritualibus, vt inductione ad peccatum, auocatione à religione? 161
Dub. VII. De circumſtantijs reſtitutionis. 162
Artic. I. Quo tempore, loco, & modo debeat reſtitui? ib.
Artic. II. Quo ordine reſtitui debeat? 163
Artic. III. Quæ à reſtitutione excuſent? 164
Caput III. De contractibus. 166
Dub. I. Quid in genere ſit contractus? ibid.
Dub. II. Quid in ſpecie de promiſſione, & donatione? 167
Dub. III. Quibus caſibus donatio poſſit reuocari? 170
Dub. IV. Quid ſit Donatio mortis causâ, & an poſsit reuocari, quomodo, & quibus competat? 172
Dub. V. Quid ſit commodatum, precarium, & depoſitum? 173
Dub. VI. Quid ſit mutuum? 175
Dub. VII. Quid ſit vſura? ibid.
Dub. VIII. De Emptione & Venditione? 179
Artic. I. Quid ſit Emptio & Venditio? ibid.
Artic. II. Quid ſit negotiatio, & quibus illicita? 183
Dub IX. Quid ſit contractus censûs, & an licitus? ibid.
Dub. X. Quid ſit cambium? 185
Dub. XI. Quid locatio & conductio? 186
Dub. XII. De contractu Emphyteuſis, Feudi, & Libelli? 188

Dub.

Dub. XIII. Quid ſit ſponſio & Ludus? 189
Dub. XIV. Quid ſit contractus ſocietatis? 192
Dub. XV. Quid ſit aſſecuratio, & fideiuſſio? 193
Dub. XVI. Quid ſit pignus, & hypotheca? 194
Cap. IV. De tutela, & teſtamentis. 195
Dub. I. Quid ſit tutela, & curatela? ibi.
Dub. II. Quid & quotuplex ſit teſtamentum? 197
Dub. III. De renunciatione hæreditatum. 200
Dub. IV. Qui poſſint, & debeant eſſe executores teſtamenti? 204
Dub. V. De ijs, qui teſtari & hæredes inſtitui poſſint? 206

TRACTATVS SEXTVS.

De præcepto VIII. IX. X.

Cap. I. De Præcepto VIII. 210
Dub. I. Quid ſit ſuſpicio, iudicium temerarium, & dubitatio: & quale peccatum? ibid.
Dub. II. Quid ſit, & quam graue peccatum Detractio? 212
Dub. III. An, & quomodo fama reſtituenda? 217
Cap. II. Quid de præcepto IX. & X. 219
Caput III. Quid de præceptis Eccleſiæ? ibid.
Dub. I. Quid requiratur ad ieiunium Eccleſiaſticum, & quanta eius obligatio? 220
Dub. II. Quæ cauſæ excuſent à ieiunio? 222

LIBER QVARTVS.

De præceptis particularibus, certo hominum ſtatui proprijs.

Caput I. DE ſtatu religioſo. 226

Dub. I. Quæ ſit natura ſtatûs religioſi? ibid.

Dubium II. Quæ requirantur ad valorem profeſſionis religioſæ? 228

Dubium III. Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ profeſſionis? 229

Dubium IV. Ad quid Religioſus obligetur vi votorum? 231

Dubium V. Qui poſſint, vel teneantur ingredi religionem? 235

Dubium VI. Ad quid teneantur religioſi eiecti, & fugitiui? 236. & 237

Caput II. De ſtatu Clericorum. 238

Dubium I. De Beneficijs Eccleſiaſticis. 239

Articulus I. Quid, & quotuplex beneficium Eccleſiaſticum? ibid.

Articulus II. Quomodo acquirantur & conferantur beneficia? 240

Articulus III. Quæ intentio, & qualitates requirantur ad beneficium accipiendum? 241

Articulus IV. An liceat habere plura beneficia? 243

Articulus V. Quibus modis beneficia amittantur? 245

Arti-

Articulus VI. Quid & quotuplex ſit penſio? 247
Dubium II. De Horis Canonicis. ibid.
Articulus I. Qui obligentur ad Horas? ibid.
Articulus II. Quanta ſit hæc obligatio? 250
Articulus III. Quæ excuſent à recitatione horarum? 252
Articulus IV. Quomodo recitandæ ſint horæ? 254
Dubium III. Quid Clerici poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum beneficiorum? 259
Dubium IV. Quis ſit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones ijs prohibeantur? 262
Caput III. De ſtatu, & officio perſonarum ſecularium quarundam, præſertim iudicialium. 263
Dub. I. Quæ requirantur ad legitimum iudicium? ibid.
Dub. II. De poteſtate & officio iudicis. 264
Artic. I. Quid requiratur in iudice? ibid.
Artic. II. Quid iudici ſeruandum circa inquiſitionem? 265
Artic. III. Quid liceat iudici circa quæſtiones, ſiue torturam? 267
Artic. IV. Quid ſeruandum iudici circa ſententiam, & pœnam? 268
Dub. III. Quod ſit officium Aduocati? 271
Dub. IV. Quæ ſit obligatio Referentis, Secretarij, Notarij, & Procuratoris? 275
Dub. V. Quod ſit officium Accuſatoris? 276
Dubium VI. De teſtibus. 277
Dubium VII. De Reo. 279
Articulus I. An, & quando Reus teneatur fateri veritatem? ibid.
Articulus II. Quid liceat Reo circa fugam pœnæ? 281

Dub. VIII. Quomodo confeſſario agendum cum reo? 283
Dub. IX. Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopœorum & Chirurgorum? 284
Dub. X. Quæ obligationes mercatorum, opificum, & cæterorum ſæcularium? 286

LIBER QVINTVS.

De ratione cognoſcendi, & diſcernendi peccata.

Caput I. De peccato in genere. 287
Dub. I. Quid ſit peccatum? ibid.
Dub. II. An, & quando deſideria, & delectationes ſint peccata? 289
Articulus I. Quale peccatum ſit deſiderium malum? ibid.
Artic. II. An delectatio moroſa ſemper ſit peccatum? 291
Dub. III. De diſtinctione peccatorum? 293
Artic. I. Quæ peccata diſtinguantur ſpecie. ibid.
Artic. II. Quæ peccata diſtinguantur numero? 294
Cap. II. De peccatis in ſpecie, mortali & veniali. 295
Dub. I. Quid ſit peccatum mortale & veniale. ibid.
Dub. II. Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale? 296
Dub. III. Quibus modis peccatum ex genere ſuo veniale, aut actus indifferens, tranſeat per accidens in mortale. 298

Cap.

Cap. III. De peccatis capitalibus in ſpecie. 300
Dub. I. Quid ſit ſuperbia, & quale peccatum? ibid.
Dub. II. Quid ſit Auaritia? 302
Dub. III. Quid ſit Luxuria? 305
Dub. IV. Quid ſit Inuidia? ibid. & ſeq.
Dub. V. De Gula. 307
Artic. I. Quid ſit Gula? ibid.
Artic. II. Quid ſit Ebrietas? 308
Dub. VI. Quid ſit Ira? 309
Dub. VII. Quid ſit Acedia? 311

LIBER SEXTVS.

De Sacramentis.

TRACTATVS PRIMVS.

De Sacramentis in genere.

Caput I. DE natura Sacramenti nouæ legis. 313
Dub. I. Quid ſit Sacramentum? ibid.
Dub. II. Quid circa materiam & formam Sacramentorum ſeruandum? 314
Cap. II. De Miniſtro Sacramentorum. 316
Dub. I. Quid requiratur, vt miniſter det validè Sacramentum? ibid.
Dub. II. Quid requiratur in miniſtro, vt licitè miniſtret? 318
Cap. III. De ſuſcipiente Sacramentum. 320

Dub. I. Quæ diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti, in ſuſcipiente? ibid.
Dub. II. Quid requiratur, vt licitè, & cum fructu ſuſcipiatur? 321
Caput IV. Quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant? 322

TRACTATVS SECVNDVS.

De Baptiſmo & Confirmatione.

Caput I. De Baptiſmo. 323
Dubium I. Quæ materia Baptiſmi? ibid.
Dub. II. Quæ ſit forma Baptiſmi? 325
Dub. III. De miniſtro Baptiſmi? 326
Artic. I. Quis ſit miniſter Baptiſmi? ibid.
Artic. II. An duo poſſint ſimul vnum baptizare? 327
Dub. IV. Quod ſit ſubiectum Baptiſmi? 328
Dub. V. De cæremonijs Baptiſmi? 330
Articulus I. Quæ ſeruanda circa cæremonias baptizandi? ibi. & ſeq.
Articulus II. Qui patrini, & quod eorum officium? 331. & 332
Caput II. De Confirmatione. 333
Dub. I. Quid ſit, & quæ eius materia & forma? ibid.
Dubium II. Quis miniſter, & quod ſubiectum? 334
Dubium III. Quæ confirmationis neceſſitas, & cæremonia? 335

TRA-

TRACTATVS TERTIVS.

De Euchariſtia.

Caput I. De eſſentia Euchariſtiæ. 337
Dubium I. Quid ſit Euchariſtia? ibid.
Dub. II. Quæ materia Euchariſtiæ. 338
Dub. III. Qualis debeat eſſe panis in materia Euchariſtiæ? 339
Dub. IV. Quale vinum ſit materia Euchariſtiæ? 440
Dubium V. Quæ conditiones ad materiæ conſecrationem requirantur? 342
Dub. VI. Quæ forma conſecrationis Euchariſtiæ? 345
Dubium VII. Quamdiu Chriſtus maneat in Euchariſtia? 346
Cap. II. De cauſis & ſubiecto Euchariſtiæ. 347
Dub. I. De cauſis. ibid.
Articulus I. Ad quem ſpectet diſpenſatio Euchariſtiæ? 348
Artic. II. Quid requiratur in miniſtro, ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ? 350
Dubim II. De ſubiecto, ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam? 353
Artic. I. Quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ? ibid.
Artic. II. Quæ requiratur diſpoſitio corporis? 355
Artic. III. Quæ & quanta ſit obligatio ſumendi Euchariſtiam? 360
Caput III. De Euchariſtia, vt eſt ſacrificium. 362
Dubium I. Quid ſit Miſſa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam? ibid.

Du-

Dub. II. Cuius ſit applicare fructum ſacrificij? 365
Dub. III. Quando & quoties liceat celebrare? 366
Dub. IV. Quo loco celebrandum ſit? 369
Dub. V. Quæ ſint requiſita ad Miſſam? 373

TRACTATVS QVARTVS.

De Sacramentò Pœnitentiæ.

Caput I. De eſſentia huius Sacramenti? 378
Dub. I. Quæ ſit eius materia & forma? ibid.
Dub. II. Qualis contritio requiratur? 380
Dub. III. Qualis confeſsio requiratur? 383
Artic. I. An debeat eſſe integra materialiter? ibid.
Artic. II. Quando ſufficiat confeſsio integra formaliter? 385
Artic. III. Quæ ſint reliquæ conditiones confeſsionis? 388
Artic. IV. Quando confeſsio ſit inualida, & quomodo iteranda? 390
Dub. IV. De Satisfactione. 392
Artic. I. Quæ eius neceſsitas, & quantitas? ibid.
Atric. II. De ſatisfactione per indulgentias? 396
§. I. Quid ſit indulgentia, & quid ad eam requiratur? ibid.
§. II. Quotuplex indulgentia, & quomodo differat à Iubilæo? 400
Caput II. De miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ. 401
Dub. I. Quis ſit miniſter? ibid.
Dub. II. Quid ſit approbatio, & à quo petenda? 402
Dub. III. Quid, & quotuplex iuriſdictio confeſſarij, & vnde eam habeat? 404

Dub.

Dub. IV. Quid ſit reſeruatio caſuum; & quis habeat poteſtatem reſeruandi, & abſoluendi ab ijs. 408
Dub. V. Quod ſit officium, & obligatio confeſſarij? 411
Dub. VI. Quæ ſcientia, & prudentia requiratur in Confeſſario? 415
Caput III. De adiunctis Pœnitentiæ. 417
Dub. I. Quid ſit ſigillum confeſſionis, & qui ad illud teneantur? ibid.
Dub. II. Quale ſit præceptum, & quæ obligatio confeſſionis? 423

TRACTATVS QVINTVS.

De extrema Vnctione, & Ordine.

Caput I. Quid ſit extrema Vnctio, & quę circa eam obſeruanda. 425
Caput II. De Sacramento Ordinis. 429
Dubium I. Quid Ordo, quotuplex, & quæ eius materia? ibid.
Dub. II. Quæ requirantur in ordinando? 432

TRACTATVS SEXTVS.

De Matrimonio.

Caput I. De Sponſalibus. 434
Dub. I. Quid ſint ſponſalia? ibid.
Dub. II. Quæ & quanta obligatio ſponſalium? 436
Dub. III. Quomodo diſſoluantur ſponſalia? 437. & 438
Caput II. De matrimonio ſecundùm ſe. 440

Du-

Dubium I. Quid ſit, quæ eius materia, forma, & miniſter? ibid.
Dub. II. De vſu matrimonij. 442
Artic. I. An vſus matrimonij, ſiue actus coniugalis ſit licitus? ibid.
Articulus II. An actus coniugalis ſit præceptus, & debitus? 444
Dub. III. An, & quibus ex cauſis poſſit fieri diuortium? 447
Caput III. De impedimentis matrimonij? 448
Dub. I. Quæ ſint impedimenta impedientia tantùm? 449
Dubium II. Quæ impedimenta dirimentia matrimonium? 452
Dubium III. Quomodo matrimonium inualidum ſit reualidandum? 460
Dub. IV. A quo, & ob quam cauſam poſſit diſpenſari in impedimentis matrimonij? 461

LIBER SEPTIMVS.

De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

Caput I. De cenſuris in genere. 463
Dub. I. Quid cenſura Eccleſiaſtica? ibi.
Dub. II. Quotuplex cenſura? 464
Dubium III. Qui poſſint ferre cenſuram, & in quos? 465

Du.

Dubium IV. Ob quam cauſam poſſit ferri cenſura? 466
Dub. V. Qui poſſint abſoluere à cenſuris? 468
Dubium VI. Quomodo danda ſit abſolutio à cenſura? 470
Caput II. De Excommunicatione. 471
Dubium I. Quid ſit & quotuplex? ibid.
Dubium II. Ob quam cauſam incurratur, & quem effectum habeat excommunicatio minor? 472
Dub. III. Quos effectus habeat Excommunicatio maior? 473
Artic. I. Quæ ſint excommunicationes non reſeruatæ? 478
Artic. II. Quæ ſint excommunicationes reſeruatæ Epiſcopis? 479
Artic. III. Quæ ſint Papæ reſeruatæ extra Bullam cœnæ? ibid.
Artic. IV. Quomodo intelligenda excommunicatio percuſſoris Clericorum? 480
Artic. V. Quæ ſint excommunicationes Papæ reſeruatæ per Bullam cœnæ? 482. & ſeq.
Cap. III. De Suſpenſione & Degradatione. 484
Dub. I. Quid ſit ſuſpenſio, quotuplex & vnde cognoſcendum, qualis & quanta ſit? ibid.
Dub. II. Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari, & quis ab eis poſſit abſoluere? 486
Dubium III. Quid ſit depoſitio, & degradatio, à quo, & ob quam cauſam fieri poſsit. 487
Caput IV. De interdicto. 488
Dub. I. Quid ſit, & quotuplex? ibid.
Dub. II. Qui ſint effectus interdicti? 489
Dubium III. Quis cenſuram interdicti ferre, & quis tol-

tollere poſsit? 490
Caput V. De Irregularitate. ibid.
Dub. I. Quid, & quotuplex ſit irregularitas? ibid.
Dub. II. Quinam effectus Irregularitatis? 491
Dub. III. Quomodo incurratur, & tollatur irregularitas? ibid.
Dub. IV. Quæ ſint irregularitates ex delicto? 492
Dub. V. Quæ irregularitates ex defectu? 494

LIBER PRIMVS
DE REGVLA ACTVVM Humanorum.

TRACTATVS PRIMVS,
De regulà internà, ſiue Conſcientià.

CAPVT I.
Quid Conſcientia, & an ſequenda ſit?

Reſpondeo I. Conſcientia eſt dictamen rationis, ſeu actus intellectûs, quo iudicamus aliquid hîc & nunc agendum, vel omittendum eſſe, vel fuiſſe, tanquam bonum vel malum, idq; vel per modum præcepti, vel conſilij. Hæc communiter eſt recta, dictans quod verum eſt: aliquando tamen non eſt recta dictans aliquid aliter quàm ſit, v. g. eſſe bonum, quod eſt malum; diciturque Erronea, quia contingit cum errore: idque vel vincibiliter, ſeu culpabiliter, quando ſcilicet error vitari potuit, ac debuit: vel inuincibiliter, quando error moraliter vitari non potuit; ideoque nec voluntarius eſt, & conſequenter non imputatur ad culpam: & hæc dicitur Conſcientia Recta ſecundùm quid, ſiue in ordine ad nos. Ex *D. Thom. Lay. lib. 1. tr. 1. c. 2. n. 1 & c. 3.*

Reſp. II. Non tantùm Conſcientia recta, ſed etiam inculpabiliter erronea, dictans aliquid per modum præcepti, obligat vt eam ſequaris, & ſi contra facis, peccas; & quidem peccatum eius ſpeciei, contra cuius virtutis ſpeciem intellectus peccare iudicat. Ratio prioris eſt, quia Conſcientia recta eſt regula proxima voluntatis, deriuata à prima & principali regula omnium actionum humanarum, ſcilicet lege diuina & æterna. *S. Thom. 1. 2. q. 19. art. 5.* Ratio poſterioris eſt, tum, quia ſi intel-

lectus voluntati proponit malum, eſto malum non ſit, ſi tamen putans eſſe malum, vult illud facere, iam voluntas verè conſentit in malum, habetque ſufficientem affectum ad peccatum illud, quod apprehendit: tum, quia *omne quod non eſt ex fide*, hoc eſt (vt à Sanctis Patribus communiter explicatur) quod non eſt ſecundùm conſcientiam, *peccatum eſt*, vt dicitur ad *Rom.* 14. Par eſt ratio, ſi intellectus proponat aliquid vt bonum & præceptum, eſto non ita ſit, ſed malum; voluntas tamen illud liberè reſpuendo vel omittendo, conſentit in tranſgreſſionem præcepti, & peccat. Cuius vlterior ratio eſt, quia obiectum tribuit actui ſpeciem, prout hîc & nunc ab intellectu proponitur. *S. Thom. loc. c. a. 5.*

Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus, & ſimiles.

I. Putans eſſe ieiunium, quando non eſt, peccat contra temperantiam, ſi non ieiunet. *S. Thom. loc. c.*

II. Si quis mentiatur ad liberandum proximum ex periculo vitæ, putans ſe ex miſericordia ad id teneri, actum bonum facit; & ſi non mentiatur, peccat contra miſericordiam. *Laym. lib.* 1. *tr.* 1. *c.* 4.

III. Scrupuloſus, licèt putet inuoluntarias diſtractiones eſſe peccata, non tamen peccat, quia non ſunt liberæ. *Becan. in primam ſecundæ, tr.* 1. *c.* 4. *q.* 7. *Laym. loc. c.*

Reſp. III. Si ſit Conſcientia culpabiliter erronea, iudicans ex ignorantia vincibili aliquid prohibitum eſſe, aut præceptum, quod non eſt, peccas, ſi contra eam, & ſi ſecundùm eam opereris; grauiùs tamen (ceteris paribus) ſi contra. *Breſſer. Bardi. d.* 3. *c.* 5. Ratio prioris eſt, tum, quia non agis ſecundùm regulam humanorum actuum: tum, quia voluntas cùm per ſe ſit cœca, debet ſequi rationis iudicium; ſi enim perſeuerante illo iudicio appetat alteram partem, non poteſt in eam ferri ſub ratione honeſti, cùm intellectus ſub ea ratione non propoſuerit. Ratio poſterioris eſt, quia vt cum *D. Thoma* docetur communiter, ignorantia vincibilis non excuſat à culpa: cùm enim in noſtra poteſtate ſit, errorem vincibilem deponere, malum, quod fit ex Conſcientia erronea, dictante illud eſſe faciendum, eſt indirectè voluntarium, ideoque imputatur ad culpam. *S. Thom. l. c. Bonac. tom.* 2. *d.* 2. *q.* 4.

Vnde reſoluuntur Caſus ſequentes.

I. Homo in tali caſu conſtitutus, v. g. qui ſibi mentiendum vel furandum putat, vt vitam proximi ſeruet, etſi futurus ſit perplexus, & ex hypotheſi neceſſariò peccaturus, neceſſitate conſequente, eò quòd ſtante conſcientiâ erroneâ non poſſit effugere peccatum: abſolutè tamen & ſim-

ſimpliciter non peccabit neceſſariò, quia nec ſequi talem conſcientiam debet, nec contra eam facere; ſed poteſt, & debet, eamdem deponere (cùm ſit error vincibilis, & culpabilis;) & tunc operari. vide *Laym. hic li. 1. t. 2. c. 3. & Beca in 1. 2. t. 1. c. 4 q. 7.*

II. Qui peccauit ex Conſcientia erroneâ, etſi in rigore non teneatur, rectiùs tamen addet illam circumſtantiam in confeſſione, dicendo, feci hoc vel illud, putans me facere contra præceptum vel obligationem grauem. *Cardin. de Lugo diſputat. 16. num. 503.*

CAPVT II.

De Conſcientia Dubia.

DVBIVM I.

Quid ſit Conſcientia practicè dubia, & quid in ea agendum?

RESP. I. Dubium, eſt ſuſpenſio aſſenſus circa obiectum apprehenſum. Idque eſt duplex; Speculatiuum ſeu Vniuerſale, quando in genere dubitatur, v. g. an contractus vſurarius ſit licitus: an die feſto liceat venari, piſcari, pingere, &c. Et Practicum, ſeu Particulare, cùm dubitatur, an his circumſtantijs, v. g. hoc feſto liceat mihi venari. Ex quo patet, quid ſit Conſcientia practicè dubia, ſcilicet, quæ practicè dubitat; Speculatiuè dubia, quæ ſpeculatiuè. Ita *Nauar. Laym. Sanch. Beca. t 1. c. 4. q. 8.*

Reſp. II. Qui cum Conſcientia practicè dubia operatur, peccat; & quidem peccato eiuſdem rationis ac ſpeciei, cuius eſt peccatum, de quo dubitat. Ita *Sanch. Bonac. tom. 2. d. 2. q. 4. p. 7.* Ratio prioris eſt, tum, quia is exponit ſe periculo peccati: tum, quia quod non eſt ex fide, eſt peccatum, id eſt, quod non fit cum determinato iudicio conſcientiæ eſſe licitum. Idque verum eſt, etiamſi ſpeculatiuè non dubitet, v. g. Certus ſum, abſolutè licitum eſſe die feſto docere; dubito tamen, an hìc & nunc mihi liceat, peccô docendo. Ratio poſterioris patet, tum ex ratione prima datâ; tum ex dictis de Conſcientia erronea: quia habet affectum ad peccatum eiuſdem rationis. Vnde ſi dubites, an ſit mortale, peccas mortaliter: an ſit furtum, committis furtum, &c. Si dubites, ſitne peccatum, (ſiue mortale, ſiue veniale,) ita vt malitia in confuſo proponatur, dicit *Vaſq. 1. 2. d. 5 19 c. 3 & alij*, eſſe mortale; quod negat *Nauar. Valent. &c.* vid. *Bonat. Laym. l. c.*

Reſp. III. Qui practicè dubius eſt circa aliquod opus, tenetur ſe reſoluere. Et quidem non per ſolum affectum & voluntatem: (hoc enim non

ſufficere, rectè docet *Vaſq. Sanch. lib. 1. mor. c. 9. & alij communiter*, contra *Caieta.*) quia adhuc exponeret ſe periculo peccandi: ſed per motiuum rationabile, quale eſt, 1. Ratio probabilis. 2. Exemplum bonorum virorum ſine ſcrupulo ſic operantium. *Sanch. Bec. l. c.* 3. Authoritas viri alicuius docti & pij. Quòd ſi tamen dubium ſine ratione & iuſta cauſſa temerè conceptum eſſet, poſſet etiam ſine noua ratione deponi. Et ita explicari poteſt Caietanus.

Reſp. IV. Si dubium oriatur ex obligationibus & præceptis contrarijs, v. g. vtrum quis die feſto teneatur apud ægrotum manere omiſſo ſacro, an verò ſacrum audire; tenetur ſe reſoluere; & prudenter iudicare, hîc & nunc alterum obligare, & alterum ſibi licitum eſſe: alioqui enim exponet ſe periculo peccandi. Vt verò id rectè fiat, hæc ſeruanda ſunt. 1. Exquirat aliorum conſilia, ſi poteſt. 2. Si non poteſt, v. g. quia ſolus eſt, vel quia ex confeſſione rem intellexit, conſideret, quantum res & tempus fert, vtrum ex duobus illis ſit, vel videatur minus malum, idque eligat, & non peccabit. v. g. in caſu dicto, minus malum eſt, omittere ſacrum, quàm deſerere infirmum; quia de ſacro audiendo, eſt præceptum affirmatiuum tantùm, & iuris humani; at de infirmo, eſt negatiuum, & iuris naturalis. *Sanc. Bec. l. c.* 3. Si vtrumque videatur æquè graue, vtrum volet, abſque peccato eliget, ob defectum libertatis. Quod verum eſt, etiamſi culpabiliter in iſtam perplexitatem ſe coniecisset, modò de culpa præterita doleat. Ratio eſt, quia alioqui ad impoſſibile obligaremur, quod nec Deus exigit, nec fieri poteſt; ideoque tum ceſſat obligatio minor: vel ſi ſint, aut videantur æquales, vtralibet. vid. *Laym. l. c. ca. 4. & 5. Fil. t. 21. c. 4. Bon. l. c. p. 6. n. 27.*

DVBIVM II.

Quid agendum cum Conſcientia ſpeculatiuè dubia?

Sunt quædam in Theologia opiniones dubiæ, & in vtramque partem probabiles, quæ reddunt hominem ſpeculatiuè dubium. Quæritur ergo hîc, an, & quomodo ex talibus poſſit formari Conſcientia practicè certa?

Reſpondeo, Abſque peccato licet ſequi opinionem probabilem, etiam alienam, & minus tutam (hoc eſt, quæ minùs remota videatur ab omni ſpecie peccati, quàm altera) relictâ probabiliore & tutiore propriâ: ſeclusâ tamen omni iniuriâ, & periculo proximi, & dummodò opinio, quæ eligitur, adhuc ſit probabilis. Eſt communis Doctorum, quos citat & ſequitur *Laym. & Bonac. t. 2. d. 2. q. 4. p. 9.* Ratio eſt, tum, quia qui ſequitur ſententiam graui authoritate, vel non leuis momenti ratione ni-

xam,

tam,(hæc enim dicitur probabilis,) non agit temerè, ſed prudenter, ſequendo nimirum virorum prudentum, & artis peritorum conſilium. Tum quia eſſet onus intolerabile, multiſque ſcrupulis expoſitum, in omni re examinare,quid ſit probabilius & tutius.

Dixi in reſponſione,*etiam alienam,* quia parum refert,quòd oppoſita ſententia ipſi operanti videatur probabilior ſpeculatiuè: ſpeculatiuum enim illud judicium, eo ipſo quòd fortè incertum & falſum ſit, non debet eſſe regula operationis; cùm operans aliam regulam,eamque certam habeat quam ſequatur, ſcilicet hanc, quòd in dubijs quiſque operari poſſit ſecundùm ſententiam, quam viri docti vt probabilem, & in praxi tutam,defendunt. Neque tunc agit contra propriam conſcientiam,aut exponit ſe periculo peccandi,formaliter. *Atque hinc colligitur reſolutio ſequentium caſuum.*

I. Confeſſarius, aut alius vir doctus, poteſt conſulenti reſpondere ſecundùm probabilem aliorum ſententiam,ſi fortè ei hęc ſit fauorabilior, prætermiſsâ etiam propriâ probabiliore, & tutiore. Ita *Sanch. Bonac.* Ratio patet,quia ipſe Confeſſarius poteſt eam prudenter agendo ſequi. Etſi ad inconſtantiæ notam fugiendam,expediat reſpondere ſemper ſecundùm eadem principia,vt monet *Sanch. l. c. ca.* 19 *Becan num.* 16.

II. Poteſt etiam vir talis conſultus ſignificare conſulenti, opinionem à quibuſdam doctis tanquam probabilem defendi, quam proinde ipſi ſequi liceat, quamuis ipſe conſultus eandem ſpeculatiuè falſam eſſe iudicet,& proinde in praxi ipſe ſequi non audeat. Ratio eſt,quia alter habet ius ſequendi ſententiam probabilem; & hoc ius ſuum illi indicare non prohibeor. *Lay. l.* 1. *t.* 1 *c.* 5 *Bonac. p.* 9.

III. Pœnitentem,qui ſecundùm probabilem opinionem operari vult, poteſt, imò ſecundùm communem ſententiam, debet Confeſſarius, & quidem ſi proprius ſit, ſiue Parochus, ſub mortali, abſoluere, licèt ipſe iudicet doctrinam illam eſſe falſam: Ideòque fruſtra remittet ad alium Confeſſarium,qui ſit eiuſdem ſententiæ. Ratio eſt, quia rectè diſpoſito non debet negari abſolutio. *Azor, Vaſq. Sanch Laym. l* 1 *t.* 1. *c* 5. *nu.* 10. Additque *Diana p.* 2 *t.* 13 *R.* 11. ex *Sanch.* & *Sancio*, peccare mortaliter, ſi nolit abſoluere, quando de mortali confeſſio fit, tametſi non ſit proprius eius Confeſſarius.

IV. Non ſunt damnandi, qui adeunt varios Doctores, donec vnum reperiant fauentem ſibi: dummodò is prudens, ac pius, & non ſingularis habeatur. Ratio eſt,quia intendunt ſequi opinionem probabilem. Ita *Sanch l.* 1. *c.* 9. *n* 24. *Bonac.* & *alij* contra *Nauarrum*.

V. Superiori præcipienti ſecundùm opinionem probabilem,ſubditus tenetur obedire,etiam contra propriam probabiliorem ac tutiorem. v. g. ſi paululum ægrotus,probabiliùs & tutiùs putes te teneri ad ieiunium,

A 3 come-

comedere tamen debes, ſequendo Superioris ſententiam minùs tutam & probabilem. Ratio, quia in dubio præſumitur pro ſuperiore. *Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 11. & 12.*

VI. Poteſt aduocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ probabilis, etſi iudicet contrariam probabiliorem. *Ita Lay. Bonac. q. 4. p. 9.* Ratio, quia vtraque pars habet ius proferendi ſuas cauſas in iudicio. *vid. infrà li. 5. c. 3. dub. 3.*

Dixi 2. in reſponſione, *ſeclusà iniuriâ*, quia ſi periculum ſit, ne proximo fiat damnum aut iniuria, locum habet axioma: *In dubio tutior via eligenda eſt.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

I. In adminiſtratione Sacramentorum non ſemper licet ſequi ſententias ſpeculatiuè probabiles, maximè circa valorem Sacramenti: ſed quoad ea, quæ à Miniſtro præſtanda ſunt, vtendum eſt ſententiâ ſecuriore, & materiâ ac formâ certâ, v. g. in Baptiſmo. Ratio eſt, quia licèt præcisè operationem ſpectando, Miniſter non peccaret, ſequendo opinionem probabilem: nec Sacramento irrogaret irreuerentiam: quia tamen effectus Sacramenti, vt remiſſio peccatorum, & infuſio gratiæ, dependet à verâ materiâ & formâ, grauiter proximo noceret; ideoque peccaret, qui pro materia certa adhiberet dubiam. Excipitur tamen caſus neceſſitatis, in quo Sacramentum cum dubio valoris, poteſt præberi ſub conditione, v. g. Baptiſmus morituro in aquâ roſaceæ mixta, ſi naturalis deſit, quia tum proximus iuuari debet vt poteſt: & ex duobus malis. minus eligendum. vid. *Laym. hic*, & *Suar. t. 4. d. 26. ſ. 6. Bec c. 4. q. 9.*

II. Medicus & Chirurgus ſequi debent tutiora & probabiliora: nec vti poſſunt, v. g. explorandi gratiâ, medicamento probabili, multoque minùs dubio, ſi certum habeant. *Sanch. Bonac. l. c. Baldel. de conſcientia dubia.* vid. infrà *lib. 5. c. 3. dub. 7.*

Dixi *ſi adhuc ſit probabilis*: quia ſi probabilitatem amiſerit, ob aliquod decretum in contrarium, vel grauem cenſuram, vel rationem grauem de nouo inuentam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet locum reſponſio. *Vnde reſoluitur hic Caſus.*

Non licèt nunc abſoluere pœnitentem abſentem, etſi plures Doctores ante hac id ſenſerint: horum enim ſententia nunc eſt abolita, & probabilitatem, ſi quam habuit, amiſit, præcipuè accedente decreto Clementis VIII. *Bonac. l. c. n. 17. & alij communiter.*

DVBIVM III.

An in dubio tutior pars ſit eligenda?

Reſpondeo. Qui in dubio conſtitutus, poſt diligens examen ſe nequit

Digitized by Google

quit reſoluere, non tenetur ſemper eligere partem tutiorem, ſed poteſt amplecti partem fauentem ſuæ libertati, (etiam minùs tutam) dummodò ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis; iuxta illud axioma: *In dubio melior eſt conditio poſſidentis.* Ratio eſt, quia talis non agit temerè, cùm vtatur ſuà libertate: quod cuiuis licet, quamdiu non conſtat eſſe eà priuatum, cùm eam, vt cætera externa bona, poſſideat. Proindeque volenti obligationem imponere, quæ libertate priuet, incumbit probatio obligationis contractæ, iuxta *reg.* 11. *in* 6. Neque huic reſponſioni obſtat axioma contrarium, *In dubio tutior via eſt eligenda*; quia id intelligitur, ſi ex vna parte ſit dubium, ex altera certum, tunc hanc eſſe eligendam; quòd ſi autem vtraq; pars tuta ſit, axioma vniuerſim non eſt præcepti, ſed conſilij, vt *Nauar. Sanch. Bonac. tom.* 2. *d.* 2. *q.* 4. *pu.* 9. *n.* 21. *Lay. l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. §. 4. *Fil. n.* 157 & 160.

Porrò pro regulà cognoſcendi, quis ſit poſſeſſor, attendendum eſt, pro quo ſtet præſumptio in foro externo; is enim cenſebitur poſſidere: præſumptio autem cenſetur ſtare pro eà parte, quæ onus probandi in aliam transfert. *Bardi. d.* 5. *c.* 5. Vnde cum *Sanch. Lay. l. c.* & *alijs*, *reſoluuntur Caſus ſequentes.*

I. Dubitatur, poſt ſufficientem diligentiam adhibitam, an lex ſit impoſita, v. g. ieiunij; item, an votum, vel iuramentum ſit emiſſum: non obligatur dubitans. Ratio, quia cùm lex & votum vt obligent, debeant ſufficienter proponi, meritò hic præſumitur non eſſe; ideoque dubitans manet in poſſeſſione ſuæ libertatis. *Suar. Fil. Laym.* Contrà verò ſi vouiſse conſtet, & dubitetur an ſatisfecerit, tenetur ſatisfacere; quia tunc votum eſt in poſseſsione. Similiter dubitans an Horas legerit, tenetur legere, quia præceptum eſt in poſseſſione. Ita *Sanch. Lay. Bonac. l. c, Fil. n* 163.

II. Qui certus eſt de lege & voto, dubius tamen, an & quid comprehendatur lege, aut voto; vt ſi ſciat ſe vouiſce religionem, dubitat autem vtrum certam, an verò in communi tantùm: Item, vouit abſtinere à copulà, dubitat verò an omni, an ab illicità tantùm: non tenetur voto, quoad partem, de quà dubitat.

III. Si conſtet de lege, dubium autem ſit, an recepta vel abrogata, vel tu ab eà eximaris: teneris lege. Ratio, quia cùm conſtat de lege, pro ea ſtat præſumptio, & poſseſsio: proindeque alleganti eam non eſse receptam, vel abrogatam, incumbit onus probandi; ideoque dum non probat, lege tenetur. *Laym. l.* 1. *t.* 4. *cap.* 3. *Sanch. Fil.* contra *Salas* & *Azor*, qui docent, ſi dubites, an lex ſit acceptata, eà te non teneri.

IV. Qui dubitat, an vigeſimum primum annum expleuerit, non tenetur ieiunio, quia libertas eſt in poſſeſſione. Contrà verò res habet ſi dubites de ætate ad ordinem ſacrum, vel beneficium requiſità; quia præ-

ſumptio & poſſeſſio eſt pro præcepto: ideoque non potes recipere, donec de ætate conſtet. *Lay.l.c.n.35.Sanch d.40 & 41.*

V. Si cras ſit ieiunium, & poſt examen dubitas, an ſit audita duodecima noctis, potes cœnare, & carnibus veſci: quia libertas eſt in poſſeſſione. Contrà verò, ſi hodie ſit ieiunium, & dubitas, an ſit duodecima noctis, non licet; quia præceptum eſt in poſſeſſione, cùm conſtet hodiernum diem eſſe ieiunij, & dubium ſit, an tranſactus, *Sanch. Lay.l.c.* Quæ omnia intellige de dubio ſtrictè ſumpto; ſi enim ſit ratio dubium deponendi, v. g. quia aliqua horologia ſonuerunt duodecimam, alia non, ceſſat ratio data. Cùm enim duo horologia ſint quaſi duo Doctores, ſeu opiniones probabiles, licet vtrumlibet ſequi, niſi ſciam vnum errare. *Lay. & alij communiter.*

VI. Si dubites, vtrum mediam noctem cœnando exceſſeris, vel maſticando aliquid deglutiueris, non licet celebrare, vel Euchariſtiam ſumere. *Sanch l.2. de matrimonio, d 41.n.40.Fagund.p.3.l.3.c.5.n.18.* tum, quia lex ieiunè ſumendi eſt in poſſeſſione: tum, quia grauis eſt irreuerentia. Quanquam contraria ſententia Laymanno l.1.t.1.c.5.n.36. probabilis; Dianæ verò tom.2.tr.4. de Sacr. R. 29. tuta etiam in praxi videatur; eò quòd lex Eccleſiaſtica, in caſu dubio, non videatur tam arctè conſtringere conſcientias: &, in dubio factum præſumi non debeat; neq; cenſeatur irreuerens, qui iuris præſumptionem ſequitur. vide infrà *lib.6.tr 3.ca.2.d.2.a.2.* & *de Lugo d.15.n.41.*

VII. Si poſt contractum bonâ fide matrimonium, dubium de valore ſuperueniat. quod poſt veritatis inquiſitionem depelli non poſſit, debitum non tantùm reddi, ſed etiam exigi poteſt: quia dubium ſuperueniens bonæ fidei poſſeſſori obeſſe non debet. vide *Sanch. l. 2. de matrim. diſp.41.n.47. Bonac.l.c.*

VIII. Qui certus eſt de debito, & dubitat, an ſoluerit, tenetur ſoluere, *Suar Vaſq. Lugo, Dian.p.2.t.6.miſc.R.49* niſi etiam creditor dubitet; tunc enim *Tan.in 1.2.d.2.q.6.du.4.* putat non teneri: quod *Lay. l.1.tr.1.c 6.* ita limitat, vt teneatur non ad integram ſolutionem, ſed partem eius, pro qualitate dubij: quod *Dian p.4.t.3.R.32.* amplectitur vt probabile.

CAPVT III.

Quid Conſcientia ſcrupuloſa, & quid in eà agendum?

RESP. I. Scrupulus, eſt inanis apprehenſio, & hinc ortus timor & anxietas, alicubi eſſe peccatum, vbi non eſt. Ita communiter, *Nauar. Azor, cæteri.*

Reſp.

Reſp. II. Licet operari cum Conſcientia ſcrupuloſa, manente ſcrupulo, dummodò iudicetur eſſe ſcrupulus, & vt talis contemnatur. Neque tamen opus eſt, vt ad ſingulos actus formetur hoc expreſſum iudicium, quòd ſit ſcrupulus; ſed ſufficit, quòd contra eum agat ex habituali, vel virtuali iudicio, ab experientia præteritorum actuum. Ratio eſt, quia talis nulli periculo ſe exponit: cùm ad bene operandum ſufficiat iudicium probabile aliquid licere: ſcrupulus autem cùm ex leui fundamento procedat, non tollit iudicium practicum probabile. *Sanch.l* 1.*c.*10.*Reg.Beca.Fil.n.*176.

Reſp. III. Signa Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt: I. Pertinacia iudicij, quà doctorum conſilijs non anquieſcunt: vnde varios conſulunt, & fatigant, ac tandem nullius iudicio ſtant, niſi ſuo. II. Ex leui apparentia frequens iudiciorum mutatio: vnde oritur in agendo inconſtantia. Sic v g. in Horis legendis aliquando decies mutabunt iudicium, de lecto vel non lecto aliquo verſiculo. III. Quod ex priore procedit, perturbatè agere, & cæco quodam modo in externis actionibus verſari. IV. Habere reflexiones extravagantes infinitarum circumſtantiarum. V. Timere in omnibus peccatum, ac contra ſapientum, & proprium ſæpè iudicium, eſſe inquietum. VI. Si Confeſſarius iudicet te eſſe ſcrupuloſum. VII. In particulari ſigna ſcrupuli præſentis ſunt hæc duo. 1. Si per illum experiaris te nimium angi, & turbari. 2 Si aliàs expertus ſis, te ſimile apprehendiſſe ſine fundamento.

Reſp. IV. Remedia Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt. I Scrupulos contemnere, contra illos agere, nec cogitatione fouere. II. Iudicio Confeſſarij, vel alterius viri docti ac pij, acquieſcere, non recurrendo ad eum in ſingulis actionibus; ſic enim, ſe, & illum fatigant, cum ſcrupulorum incremento: ſed accipiendo ab eo generalia principia, à quibus nullius ſcrupuli cauſſa, imò nullo modo, recedat. Etſi enim alterum errare contingeret, quia tamen hoc faciendo agit, quod in ſe eſt, non peccabit. III Bonorum vitam & conſuetudinem, tanquam regulam, intueri. *S.Ant Syl.* IV. Aſſueſacere ſe ad ſequendas ſententias mitiores, & minùs etiam tutas *Fil. c* 4 *nu* 122. V Non iudicare quidquam eſſe mortale, niſi certò ſciat *Azor l* 2 *c* 10.*Vaſq.San.Fil.t* 2.*c.*4. VI. Nunquam otiari; quia otium implet phantaſiam cogitationibus ſcrupuloſis. VII. Deſtruere cauſſas ſcrupulorum; v. g melancholicus euacuet medicamentis atram bilem: pertinax frangat ſuum iudicium: ſuperbus prudentiæ non confidat: rudis inſtructionem petat: timidus meditetur bonitatem Dei, quæ non imponit præcepta redigentia ad inſaniam. VIII. Noſſe ſcrupuloſorum priuilegia; vt, 1. Quod non teneatur in agendo adhibere examen, & diligentiam, niſi valde mediocrem; nec tantam, quantam alij: & quòd, dum angit ſcrupulus, nec ſuppetit conſilium,

filium, poſſit liberè agere quod vult, niſi certum & euidens ſit eſſe peccatum. vide *Vaſq. in* 1.2.*d.* 57,2. Quòd nihil teneatur repetere ex præteritis confeſſionibus, niſi certò ſciat illud eſſe mortale,& ſe ritè confeſſum non eſſe. Non eſt autem certus, quamdiu dubitat. Vnde ſuadet *Layman*. vt ſcrupuloſus nunquam confiteatur dubia, & ſcrupulos. Et *Sa V. Dubium*, *Sanch. Azor, &c.* dicunt non teneri confiteri, niſi quæ iurare poſſit eſſe mortalia,& nunquam eſſe confeſſum. Ratio vtriuſque priuilegij eſt, quia in ſcrupuloſo, ex nimio timore peccādi, turbatur ratio, vt non poſſit rectè rem examinare. Vnde eſto aliqua confeſſus non fuerit, non tenetur tamen cum tanto damno, & periculo anxietatis perpetuæ, procurare integritatem confeſſionis, cùm ab ea minores ſæpè difficultates excuſent, vt notat *Koning. Lay Bon. Azor. Bec.* IX. Confeſſarius non permittat confiteri, vel proponere ſcrupulos, vel dubia, (maximè, ſi ſemel ad ſatietatem audiuerit:) quia alioqui nunquam fontem ſcrupulorum exhauriet. *vid. apud Lay. hic c.6. Filliuc. Sanch. hic & l. 2 de matr. d.4 Azor. t.1. l.2. c.20. Breſſerum l.4. toto. Bec. p.2. t.1. c.4. Bonac. d.1. q.4. p.9.*

TRACTATVS SECVNDVS.

De regula externa actuum humanorum, ſcilicet Lege.

CAPVT PRIMVM.

De natura & obligatione Legis in genere.

DVBIVM I.

Quid ſit Lex, ſiue Præceptum?

RESpondeo. Lex, & Præceptum, prout hic indiſtinctè accipitur, eſt recta agendorum, aut omittendorum ratio. Interim, cùm à ſuperiore non communitati, ſed alicui tantùm, aut aliquibus in particulari aliquid præcipitur, non appellatur Lex, ſed Præceptum tantùm. *Suar. Lay. Bon. d* 1. *q* 1. *p.* 1. Vnde reſolue.

I. Ad Legem, ſeu Præceptum quis tenetur; non ad Conſilium; cùm hoc tantùm dirigat, illud etiam obliget. *Ibid.*

II. Cùm iniqua lex eſt, & contra rationem, non obligat; quia deficit à rectitudine. *Ibid.*

III. Cùm

III. Cùm dubium eſt de iuſtitiâ, teneris lege: quia legislator poſſidet Ius præcipiendi; idemque regitur altiore conſilio; ac poteſt habere rationes ſubditis occultas. Addit *Suarez*, etiam obligare, licèt contra iuſtitiam legis ſint rationes probabiles: quia aliàs nimia daretur licentia legibus non parendi, cùm vix poſſint eſſe tam iuſtæ, quin aliqua apparens ratio dubitationem mouere poſſit, *Suar.l.1.c.9.Bon.p.8.n.11.*

IV. Leges & ſententiæ latæ à tyrannis, obligant, ſi ij pacificè regna poſſideant, & à Republica tolerentur. Nec obſtat, quòd ſententia iudicis illegitimi dicatur eſſe nulla: id enim verum eſt de ſententia, prout eſt præcisè à tyranno; non autem, prout eſt à voluntate, ſaltem interpretatiuà & implicità Reipublicæ, quæ dum tyrannum, & iudices ab eo conſtitutos repellere nequit, tacitè confert ijs poteſtatem gubernandi, eorumque leges & acta ratificat. *Leſſ. l.2. c. 29. d.9. Salas d. 10. ſ.3. num.14.*

V. Non tenetur quis ad legem, niſi promulgata ſit, ſiue denunciata. *D.Thom. p.2.q.90. Laym.l.1. t.4. c.3. Molina, Salas, Suarez, & alij communiter.*

DVBIVM II.

Quotuplex eſt Præceptum?

Reſpondeo. Præceptum diuiditur 1. vniuerſaliter, in Affirmatiuum, & Negatiuum. Illud eſt, quod bonum præcipit: hoc, quod malum prohibet. Differunt inter ſe, quòd Affirmatiuum obliget quidem ſemper, ſed non ad ſemper, ſeu, non pro omni tempore. v. g. Honorandi ſunt parentes; non ſemper, ſed ſuo tempore. Negatiuum obligat, & ſemper, & ad ſemper. *Vid. Bec. in 1.2.t.3 c.1 q 3.*

2. In Naturale, & Poſitiuum. Præceptum Naturale, ſiue iuris naturæ, eſt dictamen, ſeu iudicium noſtræ rationis, quo per lumen nobis ab authore naturæ impreſſum ſtatuimus, quid agendum, & quid vitandum ſit. quale eſt illud: Bonum eſt faciendum; malum fugiendum. Ex quo præcepto generali particularia, v. g. Deum eſſe colendum, nemini faciendam eſſe iniuriam, imò omnia præcepta Decalogi, (exceptâ circumſtantiâ *Sabbati*) multaque alia deriuantur. Præceptum Poſitiuum, ſeu Iuris Poſitiui eſt, quod liberâ Dei, vel hominum voluntate poſitum eſt, & ex eadem dependet, v.g. Præceptum de Baptiſmo, ieiunio quadrageſimali, &c.

Porrò quomodo præcepta Poſitiua mutari & variari poſſint, ac ſoleant, naturalia verò ſemper maneant. vide *apud Scholaſticos, & Leſſ. l.2.de Iure & Iuſt.c.2.dub 2.*

lectus voluntati proponit malum, eſto malum non ſit, ſi tamen putans eſſe malum, vult illud facere, iam voluntas verè conſentit in malum, habetque ſufficientem affectum ad peccatum illud, quod apprehendit: tum, quia *omne quod non eſt ex fide*, hoc eſt (vt à Sanctis Patribus communiter explicatur) quod non eſt ſecundùm conſcientiam, *peccatum eſt*, vt dicitur ad *Rom.* 14. Par eſt ratio, ſi intellectus proponat aliquid vt bonum & præceptum, eſto non ita ſit, ſed malum; voluntas tamen illud liberè reſpuendo vel omittendo, conſentit in tranſgreſſionem præcepti, & peccat. Cuius vlterior ratio eſt, quia obiectum tribuit actui ſpeciem, prout hic & nunc ab intellectu proponitur. *S. Thom loc. c. a.* 5.

Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus, & ſimiles.

I. Putans eſſe ieiunium, quando non eſt, peccat contra temperantiam, ſi non ieiunet. *S. Thom. loc. c.*

II. Si quis mentiatur ad liberandum proximum ex periculo vitæ, putans ſe ex miſericordia ad id teneri, actum bonum facit; & ſi non mentiatur, peccat contra miſericordiam, *Laym lib.* 1. *tr.* 1. *c.* 4.

III. Scrupuloſus, licèt putet involuntarias diſtractiones eſſe peccata, non tamen peccat, quia non ſunt liberæ. *Becan. in primam ſecundæ, tr.* 1. *c.* 4. *q* 7. *Laym. loc. c.*

Reſp. III. Si ſit Conſcientia culpabiliter erronea, iudicans ex ignorantia vincibili aliquid prohibitum eſſe, aut præceptum, quod non eſt, peccas, ſi contra eam, & ſi ſecundùm eam opereris; grauiùs tamen (ceteris paribus) ſi contra. *Breſſer. Bardi. d.* 3. *c.* 5. Ratio prioris eſt, tum, quia non agis ſecundùm regulam humanorum actuum: tum, quia voluntas cùm per ſe ſit cœca, debet ſequi rationis iudicium; ſi enim perſeuerante illo iudicio appetat alteram partem, non poteſt in eam ferri ſub ratione honeſti, cùm intellectus ſub ea ratione non propoſuerit. Ratio poſterioris eſt, quia vt cum *D. Thoma* docetur communiter, ignorantia vincibilis non excuſat à culpa: cùm enim in noſtra poteſtate ſit, errorem vincibilem deponere, malum, quod ſit ex Conſcientia erronea, dictante illud eſſe faciendum, eſt indirectè voluntarium, ideoque imputatur ad culpam. *S. Thom. l. c. Bonac. tom.* 2. *d.* 2. *q.* 4.

Vnde reſoluuntur Caſus ſequentes.

I. Homo in tali caſu conſtitutus, v. g. qui ſibi mentiendum vel furandum putat, vt vitam proximi ſeruet, etſi futurus ſit perplexus, & ex hypotheſi neceſſariò peccaturus, neceſſitate conſequente, eò quòd ſtante conſcientiâ erroneâ non poſſit effugere peccatum: abſolutè tamen & ſim-

ſimpliciter non peccabit neceſſariò, quia nec ſequi talem conſcientiam debet, nec contra eam facere; ſed poteſt, & debet, eamdem deponere (cùm ſit error vincibilis, & culpabilis;) & tunc operari. vide *Laym. hic li.1.t.2.c.3. & Beca in 1.2.t.1.c.4 q.7.*

II. Qui peccauit ex Conſcientia erroneâ, etſi in rigore non teneatur, rectiùs tamen addet illam circumſtantiam in confeſſione, dicendo, feci hoc vel illud, putans me facere contrà præceptum vel obligationem grauem. *Cardin. de Lugo diſputat.16.num.503.*

CAPVT II.

De Conſcientia Dubia.

DVBIVM I.

Quid ſit Conſcientia practicè dubia, & quid in ea agendum?

RESP. I. Dubium, eſt ſuſpenſio aſſensùs circa obiectum apprehenſum. Idque eſt duplex; Speculatiuum ſeu Vniuerſale, quando in genere dubitatur, v.g. an contractus vſurarius ſit licitus: an die feſto liceat venari, piſcari, pingere, &c. Et Practicum, ſeu Particulare, cùm dubitatur, an hic circumſtantijs, v. g. hoc feſto liceat mihi venari. Ex quo patet, quid ſit Conſcientia practicè dubia, ſcilicet, quæ practicè dubitat; Speculatiuè dubia, quæ ſpeculatiuè. Ita *Nauar. Laym. Sanch. Beca. t 1.c.4 q.8.*

Reſp. II. Qui cum Conſcientia practicè dubia operatur, peccat; & quidem peccato eiuſdem rationis ac ſpeciei, cuius eſt peccatum, de quo dubitat. Ita *Sanch. Bonac. tom.2.d.2.q.4.p.7.* Ratio prioris eſt, tum, quia is exponit ſe periculo peccati: tum, quia quod non eſt ex fide, eſt peccatum, id eſt, quod non fit cum determinato iudicio conſcientiæ eſſe licitum. Idque verum eſt, etiamſi ſpeculatiuè non dubitet, v.g. Certus ſum, abſolutè licitum eſſe die feſto docere; dubito tamen, an hic & nunc mihi liceat; pecco docendo. Ratio poſterioris patet, tum ex ratione prima datâ; tum ex dictis de Conſcientia erronea: quia habet affectum ad peccatum eiuſdem rationis. Vnde ſi dubites, an ſit mortale, peccas mortaliter: an ſit furtum, committis furtum, &c. Si dubites, ſitne peccatum, (ſiue mortale, ſiue veniale,) ita vt malitia in confuſo proponatur, dicit *Vaſq. 1.2.d.5 29 c.3 & alij*, eſſe mortale; quod negat *Nauar. Valent. &c.* vid. *Bonac. Laym. l.c.*

Reſp. III. Qui practicè dubius eſt circa aliquod opus, tenetur ſe reſoluere. Et quidem non per ſolum affectum & voluntatem: (hoc enim non

ſufficere, rectè docet *Vaſq. Sanch. lib.1. mor. c.9. & alij communiter*, contra *Caieta.*) quia adhuc exponeret ſe periculo peccandi: ſed per motiuum rationabile, quale eſt, 1. Ratio probabilis. 2. Exemplum bonorum virorum ſine ſcrupulo ſic operantium. *Sanch. Bec. l.c.* 3. Authoritas viri alicuius docti & pij. Quòd ſi tamen dubium ſine ratione & iuſta cauſſa temerè conceptum eſſet, poſſet etiam ſine noua ratione deponi. Et ita explicari poteſt Caietanus.

Reſp. IV. Si dubium oriatur ex obligationibus & præceptis contrarijs, v. g. vtrum quis die feſto teneatur apud ægrotum manere omiſſo ſacro, an verò ſacrum audire; tenetur ſe reſoluere; & prudenter iudicare, hîc & nunc alterum obligare, & alterum ſibi licitum eſſe: alioqui enim exponet ſe periculo peccandi. Vt verò id rectè fiat, hæc ſeruanda ſunt. 1. Exquirat aliorum conſilia, ſi poteſt. 2. Si non poteſt, v. g. quia ſolus eſt, vel quia ex confeſſione rem intellexit, conſideret, quantum res & tempus fert, vtrum ex duobus illis ſit, vel videatur minus malum, idque eligat, & non peccabit. v. g. in caſu dicto, minus malum eſt, omittere ſacrum, quàm deſerere infirmum; quia de ſacro audiendo, eſt præceptum affirmatiuum tantùm, & iuris humani; at de infirmo, eſt negatiuum, & iuris naturalis. *Sanc. Bec. l.c.* 3. Si vtrumque videatur æquè graue, vtrum volet, abſque peccato eliget, ob defectum libertatis. Quod verum eſt, etiamſi culpabiliter in iſtam perplexitatem ſe coniecisset, modò de culpa præterita doleat. Ratio eſt, quia alioqui ad impoſſibile obligaremur, quod nec Deus exigit, nec fieri poteſt; ideoque tum ceſſat obligatio minor: vel ſi ſint, aut videantur æquales, vtralibet. vid. *Laym. l.c. ca.4. & 5. Fil. t.21. c.4. Bon. l.c. p.6. n.27.*

DVBIVM II.

Quid agendum cum Conſcientia ſpeculatiuè dubia?

Sunt quædam in Theologia opiniones dubiæ, & in vtramque partem probabiles, quæ reddunt hominem ſpeculatiuè dubium. Quæritur ergo hîc, an, & quomodo ex talibus poſſit formari Conſcientia practicè certa?

Reſpondeo, Abſque peccato licet ſequi opinionem probabilem, etiam alienam, & minus tutam (hoc eſt, quæ minùs remota videatur ab omni ſpecie peccati, quàm altera) relicta probabiliore & tutiore propria: ſeclusâ tamen omni iniuriâ, & periculo proximi, & dummodò opinio, quæ eligitur, adhuc ſit probabilis. Eſt communis Doctorum, quos citat & ſequitur *Laym. & Bonac. t.2. d.2 q 4 p 9*. Ratio eſt, tum, quia qui ſequitur ſententiam graui authoritate, vel non leuis momenti ratione ni-

xam,

Digitized by Google

ctam,(hæc enim dicitur probabilis,) non agit temerè, ſed prudenter, ſequendo nimirum virorum prudentum, & artis peritorum conſilium. Tum quia eſſet onus intolerabile, multiſque ſcrupulis expoſitum, in omni re examinare, quid ſit probabilius & tutius.

Dixi in reſponſione, *etiam alienam*, quia parum refert, quòd oppoſita ſententia ipſi operanti videatur probabilior ſpeculatiuè: ſpeculatiuum enim illud judicium, eo ipſo quòd fortè incertum & falſum ſit, non debet eſſe regula operationis; cùm operans aliam regulam, eamque certam habeat quam ſequatur, ſcilicet hanc, quòd in dubijs quiſque operari poſſit ſecundùm ſententiam, quam viri docti vt probabilem, & in praxi tutam, defendunt. Neque tunc agit contra propriam conſcientiam, aut exponit ſe periculo peccandi, formaliter. *Atque hinc colligitur reſolutio ſequentium caſuum*.

I. Confeſſarius, aut alius vir doctus, poteſt conſulenti reſpondere ſecundùm probabilem aliorum ſententiam, ſi fortè ei hęc ſit fauorabilior, prætermiſsâ etiam propriâ probabiliore, & tutiore. Ita *Sanch. Bonac.* Ratio patet, quia ipſe Confeſſarius poteſt eam prudenter agendo ſequi. Etſi ad inconſtantiæ notam fugiendam, expediat reſpondere ſemper ſecundùm eadem principia, vt monet *Sanch. l. c. ca. 19. Becan num. 16.*

II. Poteſt etiam vir talis conſultus ſignificare conſulenti, opinionem à quibuſdam doctis tanquam probabilem defendi, quam proinde ipſi ſequi liceat, quamuis ipſe conſultus eandem ſpeculatiuè falſam eſſe iudicet, & proinde in praxi ipſe ſequi non audeat. Ratio eſt, quia alter habet ius ſequendi ſententiam probabilem; & hoc ius ſuum illi indicare non prohibeor. *Lay. l. 1. t. 1. c. 5. Bonac. p. 9*

III. Pœnitentem, qui ſecundùm probabilem opinionem operari vult, poteſt, imò ſecundùm communem ſententiam, debet Confeſſarius, & quidem ſi proprius ſit, ſiue Parochus, ſub mortali, abſoluere, licèt ipſe iudicet doctrinam illam eſſe falſam: Ideòque fruſtra remittet ad alium Confeſſarium, qui ſit eiuſdem ſententiæ. Ratio eſt, quia rectè diſpoſito non debet negari abſolutio. *Azor, Vaſq. Sanch. Laym. l. 1. t. 1. c. 5. num. 10.* Additque *Diana p. 2. t. 13. R. 11.* ex *Sanch.* & *Sancio*, peccare mortaliter, ſi nolit abſoluere, quando de mortali confeſſio ſit, tametſi non ſit proprius eius Confeſſarius.

IV. Non ſunt damnandi, qui adeunt varios Doctores, donec vnum reperiant fauentem ſibi: dummodò is prudens, ac pius, & non ſingularis habeatur. Ratio eſt, quia intendunt ſequi opinionem probabilem. Ita *Sanch l. 1. c. 9. n. 24. Bonac. & alij* contra *Nauarrum*.

V. Superiori prçcipienti ſecundùm opinionem probabilem, ſubditus tenetur obedire, etiam contra propriam probabiliorem ac tutiorem. v. g. ſi paululum ægrotus, probabiliùs & tutiùs putes te teneri ad ieiunium,

comedere tamen debes, ſequendo Superioris ſententiam minùs tutam & probabilem. Ratio, quia in dubio præſumitur pro ſuperiore. *Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 11. & 12.*

VI. Poteſt aduocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ probabilis, etſi iudicet contrariam probabiliorem. *Ita Lay. Bonac. q. 4. p. 9.* Ratio, quia vtraque pars habet ius proferendi ſuas cauſas in iudicio. *vid. infrà li. 5. c. 3. dub. 3.*

Dixi 2. in reſponſione, *ſeclusà iniuriâ*, quia ſi periculum ſit, ne proximo fiat damnum aut iniuria, locum habet axioma: *In dubio tutior via eligenda eſt.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

I. In adminiſtratione Sacramentorum non ſemper licet ſequi ſententias ſpeculatiuè probabiles, maximè circa valorem Sacramenti: ſed quoad ea, quæ à Miniſtro præſtanda ſunt, vtendum eſt ſententiâ ſecuriore, & materiâ ac formâ certâ, v. g. in Baptiſmo. Ratio eſt, quia licèt præcisè operationem ſpectando, Miniſter non peccaret, ſequendo opinionem probabilem: nec Sacramento irrogaret irreuerentiam: quia tamen effectus Sacramenti, vt remiſſio peccatorum, & infuſio gratiæ, dependet à verâ materiâ & formâ, grauiter proximo noceret; ideoque peccaret, qui pro materia certa adhiberet dubiam. Excipitur tamen caſus neceſſitatis, in quo Sacramentum cum dubio valoris, poteſt præberi ſub conditione, v. g. Baptiſmus morituro in aquâ roſaceæ mixta, ſi naturalis deſit, quia tum proximus iuuari debet vt poteſt: & ex duobus malis, minus eligendum; vid. *Laym. hic*, & *Suar. t. 4. d. 26. ſ. 6. Bec c. 4. q. 9.*

II. Medicus & Chirurgus ſequi debent tutiora & probabiliora: nec vti poſſunt, v. g. explorandi gratiâ, medicamento probabili, multoque minùs dubio, ſi certum habeant. *Sanch. Bonac. l. c. Baldel. de conſcientia dubia.* vid. infrà *lib. 5. c. 5. dub. 7.*

Dixi *ſi adhuc ſit probabilis*; quia ſi probabilitatem amiſerit, ob aliquod decretum in contrarium, vel grauem cenſuram, vel rationem grauem de nouo inuentam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet locum reſponſio. *Vnde reſoluitur hic Caſus.*

Non licèt nunc abſoluere pœnitentem abſentem, etſi plures Doctores ante hac id ſenſerint: horum enim ſententia nunc eſt abolita, & probabilitatem, ſi quam habuit, amiſit, præcipuè accedente decreto Clementis VIII. *Bonac. l. c. n. 17. & alij communiter.*

DVBIVM III.

An in dubio tutior pars ſit eligenda?

Reſpondeo. Qui in dubio conſtitutus, poſt diligens examen ſe nequit

quit reſoluere, non tenetur ſemper eligere partem tutiorem, ſed poteſt amplecti partem fauentem ſuæ libertati, (etiam minùs tutam) dummodò ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis; iuxta illud axioma: *In dubio melior eſt conditio poſſidentis.* Ratio eſt, quia talis non agit temerè, cùm vtatur ſuâ libertate: quod cuiuis licet, quamdiu non conſtat eſſe eà priuatum, cùm eam, vt cætera externa bona, poſſideat. Proindeque volenti obligationem imponere, quæ libertate priuet, incumbit probatio obligationis contractæ, iuxta *reg.* 11. *in* 6. Neque huic reſponſioni obſtat axioma contrarium, *In dubio tutior via eſt eligenda*; quia id intelligitur, ſi ex vna parte ſit dubium, ex altera certum, tunc hanc eſſe eligendam; quòd ſi autem vtraq; pars tuta ſit, axioma vniuerſim non eſt præcepti, ſed conſilij, vt *Nauar. Sanch. Bonac. tom.* 2. *d.* 2. *q.* 4. *pu.* 9. *n.* 21. *Lay. l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. §. 4. *Fil. n.* 157. & 160.

Porrò pro regulà cognoſcendi, quis ſit poſſeſſor, attendendum eſt, pro quo ſtet præſumptio in foro externo: is enim cenſebitur poſſidere: præſumptio autem cenſetur ſtare pro eà parte, quæ onus probandi in aliam transfert. *Bardi. d.* 5. *c.* 5. Vnde cum *Sanch. Lay. l. c.* & *alijs*, *reſoluuntur Caſus ſequentes.*

I. Dubitatur, poſt ſufficientem diligentiam adhibitam, an lex ſit impoſita, v. g. ieiunij; item, an votum, vel iuramentum ſit emiſſum: non obligatur dubitans. Ratio, quia cùm lex & votum vt obligent, debeant ſufficienter proponi, meritò hic præſumitur non eſſe; ideoque dubitans manet in poſſeſſione ſuæ libertatis. *Suar. Fil. Laym.* Contrà verò ſi vouiſse conſtet, & dubitetur an ſatisfecerit, tenetur ſatisfacere; quia tunc votum eſt in poſseſſione. Similiter dubitans an Horas legerit, tenetur legere, quia præceptum eſt in poſſeſſione. Ita *Sanch. Lay. Bonac. l. c, Fil. n* 163.

II. Qui certus eſt de lege & voto, dubius tamen, an & quid comprehendatur lege, aut voto; vt ſi ſciat ſe vouiſce religionem, dubitat autem vtrum certam, an verò in communi tantùm: Item, vouit abſtinere à copulà, dubitat verò an omni, an ab illicità tantùm: non tenetur voto, quoad partem, de quà dubitat.

III. Si conſtet de lege, dubium autem ſit, an recepta vel abrogata, vel tu ab eà eximaris: teneris lege. Ratio, quia cùm conſtat de lege, pro ea ſtat præſumptio, & poſseſsio: proindeque alleganti eam non eſse receptam, vel abrogatam, incumbit onus probandi; ideoque dum non probat, lege tenetur. *Laym. l.* 1. *t* 4 *cap.* 3. *Sanch Fil.* contra *Salas* & *Azor*, qui docent, ſi dubites, an lex ſit acceptata, eà te non teneri.

IV. Qui dubitat, an vigeſimum primum annum expleuerit, non tenetur ieiunio, quia libertas eſt in poſſeſſione. Contrà verò res habet ſi dubites de ætate ad ordinem ſacrum, vel beneficium requiſità; quia præ-

ſumptio & poſſeſſio eſt pro præcepto: ideoque non potes recipere, donec de ætate conſtet. *Lay.l.c.n.*35.*Sanch d.*40 *&* 41.

V. Si cras ſit ieiunium, & poſt examen dubitas, an ſit audita duodecima noctis, potes cœnare, & carnibus veſci; quia libertas eſt in poſſeſſione. Contrà verò, ſi hodie ſit ieiunium, & dubitas, an ſit duodecima noctis, non licet; quia præceptum eſt in poſſeſſione, cùm conſtet hodiernum diem eſſe ieiunij, & dubium ſit, an tranſactus, *Sanch. Lay. l. c.* Quæ omnia intellige de dubio ſtrictè ſumpto; ſi enim ſit ratio dubium deponendi, v. g. quia aliqua horologia ſonuerunt duodecimam, alia non, ceſſat ratio data. Cùm enim duo horologia ſint quaſi duo Doctores, ſeu opiniones probabiles, licet vtrumlibet ſequi, niſi ſciam vnum errare. *Lay. & alij communiter.*

VI. Si dubites, vtrum mediam noctem cœnando exceſſeris, vel maſticando aliquid deglutiueris, non licet celebrare, vel Euchariſtiam ſumere. *Sanch l.*2.*de matrimonio, d* 41.*n.*40.*Fagund.p.*3.*l.*3.*c.*5.*n.*18. tum, quia lex ieiunè ſumendi eſt in poſſeſſione: tum, quia grauis eſt irreuerentia. Quanquam contraria ſententia Laymanno l. 1. t. 1. c. 5. n. 36. probabilis; Dianæ verò tom. 2. tr. 4. de Sacr. R. 29. tuta etiam in praxi videatur; eò quòd lex Eccleſiaſtica, in caſu dubio, non videatur tam arctè conſtringere conſcientias: &, in dubio factum præſumi non debeat; neq; cenſeatur irreuerens, qui iuris præſumptionem ſequitur. vide infrà *lib.*6.*tr* 3.*ca.*2.*d.*2.*a.*2. & *de Lugo d.*15.*n.*41.

VII. Si poſt contractum bonà fide matrimonium, dubium de valore ſuperueniat. quod poſt veritatis inquiſitionem depelli non poſſit, debitum non tantùm reddi, ſed etiam exigi poteſt: quia dubium ſuperueniens bonæ fidei poſſeſſori obeſſe non debet. vide *Sanch. l.* 2. *de matrim. diſp.*41.*n.*47.*Bonac.l.c.*

VIII. Qui certus eſt de debito, & dubitat, an ſoluerit, tenetur ſoluere, *Suar. Vaſq. Lugo, Dian.p.*2.*t.*6.*miſc.R.*49 niſi etiam creditor dubitet; tunc enim *Tan. in* 1.1.*d.*2.*q.*6.*du.*4. putat non teneri: quod *Lay. l.*1.*tr.*1.*c* 6. ita limitat, vt teneatur non ad integram ſolutionem, ſed partem eius, pro qualitate dubij: quod *Dian. p*,4.*t.*3.*R.*32. amplectitur vt probabile.

CAPVT III.

Quid Conſcientia ſcrupuloſa, & quid in eà agendum?

RESp. I. Scrupulus, eſt inanis apprehenſio, & hinc ortus timor & anxietas, alicubi eſſe peccatum, vbi non eſt. Ita communiter. *Nauar. Azor, cæteri.*

Reſp.

Reſp. II. Licet operari cum Conſcientia ſcrupuloſa, manente ſcrupulo, dummodò iudicetur eſſe ſcrupulus, & vt talis contemnatur. Neque tamen opus eſt, vt ad ſingulos actus formetur hoc expreſſum iudicium, quòd ſit ſcrupulus; ſed ſufficit, quòd contra eum agat ex habituali, vel virtuali iudicio, ab experientia præteritorum actuum. Ratio eſt, quia talis nulli periculo ſe exponit: cùm ad bene operandum ſufficiat iudicium probabile aliquid licere: ſcrupulus autem cùm ex leui fundamento procedat, non tollit iudicium practicum probabile. *Sanch.l* 1.*c*.10.*Reg.Beca.Fil.n*.176.

Reſp. III. Signa Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt: I. Pertinacia iudicij, quâ doctorum conſilijs non anquieſcunt: vnde varios conſulunt, & fatigant, ac tandem nullius iudicio ſtant, niſi ſuo. II. Ex leui apparentia frequens iudiciorum mutatio: vnde oritur in agendo inconſtantia. Sic v g. in Horis legendis aliquando decies mutabunt iudicium, de lecto vel non lecto aliquo verſiculo. III. Quod ex priore procedit, perturbatè agere, & cœco quodam modo in externis actionibus verſari. IV. Habere reflexiones extravagantes infinitarum circumſtantiarum. V. Timere in omnibus peccatum, ac contra ſapientum, & proprium ſæpè iudicium, eſſe inquietum. VI. Si Confeſſarius iudicet te eſſe ſcrupuloſum. VII. In particulari ſigna ſcrupuli præſentis ſunt hæc duo. 1. Si per illum experiaris te nimium angi, & turbari. 2 Si aliàs expertus ſis, te ſimile apprehendiſſe ſine fundamento.

Reſp. IV. Remedia Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt. I Scrupulos contemnere, contra illos agere, nec cogitatione fouere. II. Indicio Confeſſarij, vel alterius viri docti ac pij, acquieſcere, non recurrendo ad eum in ſingulis actionibus; ſic enim, ſe, & illum fatigant, cum ſcrupulorum incremento: ſed accipiendo ab eo generalia principia, à quibus nullius ſcrupuli cauſſa, imò nullo modo, recedat. Etſi enim alterum errare contingeret; quia tamen hoc faciendo agit, quod in ſe eſt, non peccabit. III Bonorum vitam & conſuetudinem, tanquam regulam, intueri. *S.Ant Syl.* IV. Aſſuefacere ſe ad ſequendas ſententias mitiores, & minùs etiam tutas *Fil. c* 4 *nu* 122. V Non iudicare quidquam eſſe mortale, niſi certò ſciat. *Azor l* 2 *c* 20.*Vaſq.San.Fil.t* 2.*c*.4. VI. Nunquam otiari; quia otium implet phantaſiam cogitationibus ſcrupuloſis. VII. Deſtruere cauſſas ſcrupulorum; v. g melancholicus euacuet medicamentis atram bilem: pertinax frangat ſuum iudicium: ſuperbus prudentiæ non confidat: rudis inſtructionem petat: timidus meditetur bonitatem Dei, quæ non imponit præcepta redigentia ad inſaniam. VIII. Noſſe ſcrupuloſorum priuilegia; vt, 1. Quod non teneatur in agendo adhibere examen, & diligentiam, niſi valde mediocrem; nec tantam, quantam alij: & quòd, dum angit ſcrupulus, nec ſuppetit conſilium,

ſilium, poſſit liberè agere quod vult, niſi certum & euidens ſit eſſe peccatum. vide *Vaſq. in* 1. 2. *d.* 57. 2. Quòd nihil teneatur repetere ex præteritis confeſſionibus, niſi certò ſciat illud eſſe mortale, & ſe ritè confeſſum non eſſe. Non eſt autem certus, quamdiu dubitat. Vnde ſuadet *Layman*. vt ſcrupuloſus nunquam confiteatur dubia, & ſcrupulos. Et *Sa V. Dubium*, *Sanch. Azor, &c.* dicunt non teneri confiteri, niſi quæ iurare poſſit eſſe mortalia, & nunquam eſſe confeſſum. Ratio vtriuſque priuilegij eſt, quia in ſcrupuloſo, ex nimio timore peccãdi, turbatur ratio, vt non poſſit rectè rem examinare. Vnde eſto aliqua confeſſus non fuerit, non tenetur tamen cum tanto damno, & periculo anxietatis perpetuæ, procurare integritatem confeſſionis, cùm ab ea minores ſæpè difficultates excuſent, vt notat *Koning. Lay Bon. Azor. Bec.* IX. Confeſſarius non permittat confiteri, vel proponere ſcrupulos, vel dubia, (maximè, ſi ſemel ad ſatietatem audiuerit:) quia alioqui nunquam fontem ſcrupulorum exhauriet. *vid. apud Lay. hic c.* 6. *Filliuc Sanch. hic & l.* 2 *de matr. d.* 4 *Azor. t.* 1. *l.* 2. *c.* 20. *Breſſerum l.* 4. *toto. Bec. p.* 2. *t.* 1. *c.* 4. *Bonac. d.* 1. *q.* 4. *p.* 9.

TRACTATVS SECVNDVS.

De regula externa actuum humanorum, ſcilicet Lege.

CAPVT PRIMVM.

De natura & obligatione Legis in genere.

DVBIVM I.

Quid ſit Lex, ſiue Preceptum?

RESpondeo. Lex, & Præceptum, prout hic indiſtinctè accipitur, eſt recta agendorum, aut omittendorum ratio. Interim, cùm à ſuperiore non communitati, ſed alicui tantùm, aut aliquibus in particulari aliquid præcipitur, non appellatur Lex, ſed Præceptum tantùm. *Suar. Lay. Bon. d* 1. *q* 1. *p.* 1. Vnde reſolue.

I. Ad Legem, ſeu Præceptum quis tenetur; non ad Conſilium: cùm hoc tantùm dirigat, illud etiam obliget. *Ibid.*

II. Cùm iniqua lex eſt, & contra rationem, non obligat; quia deficit à rectitudine. *Ibid.*

III. Cùm

III. Cùm dubium eſt de juſtitiâ, teneris lege: quia legiſlator poſſidet ius præcipiendi; idemque regitur altiore conſilio; ac poteſt habere rationes ſubditis occultas. Addit *Suarez*, etiam obligare, licèt contra iuſtitiam legis ſint rationes probabiles: quia aliàs nimia daretur licentia legibus non parendi, cùm vix poſſint eſſe tam iuſtæ, quin aliqua apparens ratio dubitationem mouere poſſit, *Suar.l.*1.*c.*9.*Bon.p.*8.*n.*11.

IV. Leges & ſententiæ latæ à tyrannis, obligant, ſi ij pacificè regna poſſideant, & à Republica tolerentur. Nec obſtat, quòd ſententia iudicis illegitimi dicatur eſſe nulla: id enim verum eſt de ſententia, prout eſt præcisè à tyranno; non autem, prout eſt à voluntate, ſaltem interpretatiuâ & implicitâ Reipublicæ, quæ dum tyrannum, & iudices ab eo conſtitutos repellere nequit, tacitè confert ijs poteſtatem gubernandi, eorumque leges & acta ratificat. *Leſſ.l.*2.*c.* 29.*d.*9. *Salas d.* 10.*ſ.*3. *num.*14.

V. Non tenetur quis ad legem, niſi promulgata ſit, ſiue denunciata. *D.Thom. p.*2.*q.*90. *Laym.l.*1.*t.*4. *c.*3. *Molina, Salas, Suarez, & alij communiter.*

DVBIVM II.

Quotuplex eſt Præceptum?

Reſpondeo. Præceptum diuiditur 1. vniuerſaliter, in Affirmatiuum, & Negatiuum. Illud eſt, quod bonum præcipit: hoc, quod malum prohibet. Differunt inter ſe, quòd Affirmatiuum obliget quidem ſemper, ſed non ad ſemper, ſeu, non pro omni tempore. v. g. Honorandi ſunt parentes; non ſemper, ſed ſuo tempore. Negatiuum obligat, & ſemper, & ad ſemper. *Vid.Bec in* 1.2.*t.*3 *c.*1.*q* 3.

2. In Naturale, & Poſitiuum. Præceptum Naturale, ſiue iuris naturæ, eſt dictamen, ſeu iudicium noſtræ rationis, quo per lumen nobis ab authore naturæ impreſſum ſtatuimus, quid agendum, & quid vitandum ſit. quale eſt illud: Bonum eſt faciendum; malum fugiendum. Ex quo præcepto generali particularia, v. g. Deum eſſe colendum, nemini faciendam eſſe iniuriam, imò omnia præcepta Decalogi, (exceptâ circumſtantiâ *Sabbati*) multaque alia deriuantur. Præceptum Poſitiuum, ſeu Iuris Poſitiui eſt, quod liberâ Dei, vel hominum voluntate poſitum eſt, & ex eadem dependet, v.g. Præceptum de Baptiſmo, ieiunio quadrageſimali, &c.

Porrò quomodo præcepta Poſitiua mutari & variari poſſint, ac ſoleant, naturalia verò ſemper maneant. vide *apud Scholaſticos, & Leſſ. l.*2.*de Iure & Iuſt.c.*2.*dub* 2.

Reſp.

Reſp. II. Præceptum Poſitiuum diuiditur in Præceptum Iuris diuini, quod ſcilicet à Deo traditum eſt; & in Iuris humani, quod ab homine. Poſitiuum diuinum diuiditur in præcepta Veteris, & Nouæ Legis. Lex Vetus continebat præcepta moralia, cæremonialia, & iudicialia, de quibus *vid. D. Thom.* 1. 2. *q.* 3. Lex noua, continet præcepta ſupernaturalia fidei, & Sacramentorum. Poſitiuum humanum diuiditur in præceptum Iuris Eccleſiaſtici, ſiue Canonici, quòd authoritate, Eccleſiæ ſcilicet, Summi Pontificis, aut Concilij ſtatutum eſt: & Iuris Ciuilis, ſeu Politici, quod fundatur in poteſtate ſeculari.

DVBIVM III.

An vis & ſubſtantia Legis Poſitiuæ dependeat ab acceptatione communitatis?

Reſpondeo. Etſi ita ſentiant Canoniſtæ: item *Nauar. Azor, &c. citati à Laym. l.* 1. *tr.* 4. *c.* 3 eò quòd ponant, leges hac tacitâ conditione ferri, ſi à populo fuerint acceptatæ, alioqui vim, ſeu obligationem, non habituras. Verior tamen ſententia eſt Theologorum, leges abſoluti Magiſtratùs non pendere à populi acceptatione, & conſenſu; ſed mox vt legitimè promulgatæ ſunt, obligare populum ad recipiendum: præſertim in legibus Pontificis, qui ſuam poteſtatem non accepit à populo, ſed Chriſto. *Vaſq. Suar. Molina, &c.* Vnde à *Laym. l. c.* reſoluuntur hi Caſus.

I. Epiſcopis ex officio incumbit, nouas leges Pontificias, (vt Principibus, Imperatorias,) promulgare per ſuas diœceſes, atque in vſum deducere.

II. Si lex in Prouincia promulgata ſit, ſed à maiore parte populi non accipiatur, nec obſeruetur, tunc, ſi legislator id ſciat, & taceat, cenſetur hoc ipſo legem reuocare. Si verò id ſciat, & vrgeat obſeruationem, quiſque tenetur eam ſeruare; quia potiùs caput ſuum, quàm reliqua membra ſequi debet.

III. Si Princeps neſciat, non recipi, nec deduci ad vſum, durat legis obligatio, donec elabatur decennium: quo elapſo, præſcriptum eſt contra eam, ſiue Imperatoria ſit, ſiue Pontificia, & tunc non ampliùs obligat. Vti & Lex Eccleſiæ, etſi ſemel recepta ſit, aboletur per præſcriptionem, ſed annorum plurium, nempe quadraginta *Nauar. Azor Suar.*

IV. Si tu legem promulgatam paratus ſis ſuſcipere, & data occaſione etiam obſerues; ſed alij plerique è communitate non recipiant, nec recepturi videantur, tunc ſaltem ab eâ excuſaberis per diſcretionem.

V. Etſi primi Epiſcopi fortè peccarint, non recipiendo legem, & in

vſum

vſum deducendo, ſucceſſores tamen eorum, ſi poſt longum tempus videant nō obſeruatam, credere poſſunt eſſe ſublatam per præſcriptionem.

VI. In dubio, num lex recepta ſit, nec ne, præſumendum eſt pro ipſa; quia factum in dubio præſumitur, ſi de iure faciendum erat. *vide Az.l. 5.c.4. Lay.hic c.3. Sal.de leg.diſp.13.ſ.3.*

DVBIVM IV.

An præcepta etiam humana obligent ſub peccato, & quali?

Reſpondeo. Cùm Deus ſit Dominus noſter, atque etiam Superioribus parere nos iuſſerit, non ſolùm ipſe, ſed & illi nobis præcipere poſſunt, & præcipiunt, tum ſub pœnâ, tum etiàm ſub culpâ, ſiue peccato; idque graui aut leui, prout & rei præceptæ ad intentum finem neceſſitas, & materiæ quantitas, & eorum voluntas ſeſe habent, quæ ex eorum verbis, circumſtantijs, aut prudentum æſtimatione ſolet colligi. *Ita Theologi communiter. S.Tho.Suar.Salas,&c.*

Vnde reſoluuntur hi Caſus.

I. Grauiter peccat, qui deliberatè & in materia magna violat præceptum aliquod Decalogi, vel Eccleſiæ.

II. Cùm res leuis eſt, non peccat mortaliter tranſgrediens, etſi ſuperior ſub mortali præceperit; quia id eum poſſe negant *Suar.Lay & alij ex communi*: v.g. ne quis frangat ſilentium, ne edat vuam, vt claudat oſtium, &c. quia eſt res parua, & incapax tantæ obligationis. Nec ipſe Deus in materia parua ſub mortali obligat. *vid.Leſſ.l 2.c. 4. d. 9. Salas d. 10. ſ. 7.*

III. Aliud eſſet, ſi materiâ aliàs leuis fieret grauis, ratione circumſtantiarum, vt, v.g. contemptùs, ſcandali, magni boni communis, vel finis à legiſlatore intenti. Sic abſtinentia à pomo in Paradiſo in ſe quidem parua grauiſſima tamen erat ex circumſtantia finis. *Suar.l.3.c.25.*

IV. Quando materia eſt grauis, poteſt ſuperior præcipere ſub culpâ tantùm leui: quia ſicut poteſt nullo modo obligare, non præcipiendo; ita etiam poteſt obligare ſub veniali tantùm. *Ita Suar.Leſſ.l.c.* contra *Vaſq.*

V. Potiſſima ſigna, ex quibus colligi poſſit, an lex obliget ſub graui culpa, ſunt hæc: I. Si materia ſit grauis, & non conſtet in contrarium de voluntate præcipientis. Vnde *Cai.in ſum.ver Cler.* docet, Clericos tantùm peccare venialiter, dum contra præcepta Iuris poſitiui, aues, & canes ſequuntur ad venandum. II. Si verba magnam vim habent,

bent, vt, iubemus, interdicimus, in virtute S. obedientiæ; vel vi voti, aut iuramenti, vel grauiter mandamus, &c. III. Si pœna magna adiiciatur, vt excommunicationis, depoſitionis, maledictionis æternæ, exilij perpetui, mortis, &c. IV. Si ita fert vſus & conſuetudo, inter peritos & timoratos: quia conſuetudo eſt optima legum interpres, vt patet in lege ieiunii Eccleſiaſtici, & abſtinentiæ à carnibus; item communionis annuæ; quas grauiter obligare probat *hic Tolet. Lay. c. 14. n. 4 Bon. p. 7. §. 4.*

CAPVT II.

De ſubiecto, cui datur Præceptum.

DVBIVM I.

Quæ perſonæ præceptis obligentur?

RESP. Soli ſubditi ratione vtentes obligantur, ita vt eorum tranſgreſſione peccent. Quod addo propter ebrios, & ad tempus amentes, qui etſi verè ijs obligentur, eorum tamen violatione non peccant, defectu aduertentiæ rationis, & conſenſus. Pars prior eſt communis, & certa. *Fil. tr. 21. cap. 11. qu. 10. Bonac. p. 6 &c. Laym. l. 1. tr. 4. cap. 10.* Poſterior eſt eorundem. Cuius ratio eſt, tum, quia præceptum cùm ſit directiuum, ſupponit vſum rationis: tum, quia obedientia tantùm eſt eorum, qui ratione & voluntate vtuntur. Neque aliàs tranſgreſſio ad culpam imputari poſſet. *Vnde reſolues hos Caſus.*

I. Legislator non tenetur ſuis legibus, vt ſic, quoad vim coactiuam, & pœnam, ſiue directè: indirectè tamen, & quoad vim directiuam, & ex æquitate quadam, tenetur ſe, tanquam caput, membris conformare. Ita *S. Thom. q. 96. a. 5 ad 3. Syl. Suar. Bon Laym. l. 1. t. 4. cap. 9.* contra *Azor.* Tenetur etiam in contractibus, cum reliquis pari conditione vti. *vide Fill t. 21. cap. 5.*

II. Infideles non baptizati, etiam catechumeni, non obligantur præceptis Eccleſiæ: obligantur tamen hæretici, & alij, qui per Baptiſmum, Eccleſiæ ſemel ſunt ſubiecti.

III. Etſi pueri ratione vtentes, legibus ijs Eccleſiæ, quarum materia eorum ætati eſt conueniens. (v. g. confeſſionis annuæ, ſecundùm *Nauar. Henriq.* & *Azor*: item abſtinentiæ à carnibus, auditionis ſacri, ſecundùm *Sanch. &c.*) obligentur, quoad culpam; non tamen quoad pœnas ordinarias, niſi ſint puberes, quales ſunt maſculi anno decimo quarto, puellæ duodecimo; abſoluto. *Ita Sotus Vaſq. de pœni. q. 90. a. 2. Sa. v. Cenſura.*

IV. In-

IV. Infantibus, non baptizatis, & perpetuò amentibus, licitè dantur carnes diebus veneris, & imponuntur opera ſeruilia feſtis; non tamen ebrijs, cùm legi maneant ſubiecti; vti nec licitè irritantur amentes ad blaſphemandum, lædendum, &c eò quòd talis actio tribueretur principali agenti, qui alterius operâ uteretur, quaſi inſtrumento. *v. Lay. l.1, t.4 c.10. Bona. p.6. & Sanch. 1. Mor c 11.*

V. Clerici, cùm iure diuino ſint exempti de poteſtate ciuili, vt do, cet. *Bell. l.1. de Cleric. c.28.* non tenentur legibus ciuilibus directè, & quoad vim coactiuam. Vnde nec à Principe Seculari puniri poſſunt. Cùm tamen ſint membra Reipub, & alioqui communis æquitas ſeruari non poſſet, tenentur indirectè, & quoad vim directiuam, legibus communibus ijs, quæ ad bonum commune ſpectant, & eorum ſtatui non repugnant; quales, v. g. ſunt leges prohibentes, vel irritantes contractum (niſi hæ ſint pœnales, tunc enim quia vim coactiuam obtinent, eos non ligant,) ideoque peccant contra iuſtitiam, & ad reſtitutionem tenentur, ſi frumenta, v. g. vel alia vendant, vltra pretium à Principe ſtatutum. *Ita Molina Suar. Sal. Tan. vid. Laym. l.c.* quia Ius Naturæ exigit vt vendant pretio iuſto; tale autem cenſetur, quod decernitur lege.

DVBIVM II.

An Peregrini teneantur legibus ſui domicilij, dum ab eo abſunt?

Suppono I. Præceptum aliud eſſe locale, quod ſcilicet certo tantum loco, vrbe v.g. vel Parochiâ obligat: aliud vniuerſale, ſeu iuris communis, quod totam ferè Eccleſiam obligat.

Suppono II. Peregrinos propriè dici eos, qui aliquò veniunt animò non manendi, ſed tantùm ſubſiſtendi ad aliquot dies vel ſummûm per minorem anni partem, vt mercatores, viatores: non autem ſtudioſi, neque ancillæ, quæ veniunt ad ſeruiendum.

Reſpondeo. Non obligari. *Ita Nauar. Sanch. Leſſ. lib 4. c.3 dub.8.* Ratio, quia præcepta localia per ſe & directè reſpiciunt territorium, eique ſunt affixa, atque adeò non obligant niſi exiſtentes intra illud. Lex enim ita fertur; v g. Feſtum illud tali loco celebretur: ideoque hic valet illud: *Si fueris Romæ, &c.* Addit *Lay. c 11.* præceptum locale expirare etiam intra proprium territorium, in loco exempto, quòd is equiparetur loco ſito extra territorium. *Ex quibus reſolues hos Caſus.*

I. Si Epiſcopus ſub pœnâ Excommunicationis vetet luſum aleæ, non obligantur Clerici ludentes in loco exempto à jurisdictione Epiſcopi. *Bonac. p.6. Lay. c.11. nu.5.*

II. Si quis die ieiunij, aut feſtô, ſit in loco alio, non ſui territorij, aut exem-

exempto, vbi tunc non eſt ieiunium, aut feſtum, poteſt ibi comedere, exercere ſeruilia. *Lay l c.ca.*11. *Bon.*

III. Id etiam habet locum in præceptis iuris communis, ſi in loco iſto ſint vſu abrogata, vel non recepta, vel habeatur priuilegium. Quare potes v.g. Mediolani primis quatuor diebus quadrageſimæ veſci carnibus, cùm id ibi liceat. Item in Belgio, ſabbathis intra Natiuitatem & Purificationem, veſci carnibus: item in loco, vbi Tridentinum non eſt receptum, validè, (etſi non licitè) inire matrimonium clandeſtinum. *Suar. Sanch. l* 1. *c.* 12. *Leſſ &c.*

IV. Poteſt quis diſcedens manè ex oppido, vbi non eſt ieiunium, veſci carnibus, etſi meridie rediturus ſit domum, vbi eſt ieiunium; nec tunc vbi domum venerit, tenebitur ad ſeruandum ieiunium iſtà die, cùm illud iam violauerit, ideoque ſeruare non poſſit: tenebitur tamen domi ad abſtinentiam à carnibus, cùm illa adhuc poſſit ibi ſeruari, eò quòd ſit diuidua. *vid Sanch l c. Leſſ c.* 12 *d.* 8.

V. Si quis abiturus eſt loco, vbi eſt ieiunium, ſciatque ſe certò perventurum veſperi ad locum, vbi non ſit ieiunium, tunc etſi non poſſit ibi veſci carnibus, vnde abit, (cùm iſta abſtinentia ſit diuidua) poteſt tamen ibi manè ientare, & meridie prandere, vt contra quoſdam docet. *Leſſ. & Sanch.* ſuprà

VI. Probabile etiam eſt, & in conſcientià ſecurum, quod docet. *Sanch. l.* 3 *de matri. d.* 18. *&* 1 *mor. ca.* 12 contra *Nauar Suar* peregrinos, antequam excedunt proprio territorio, non teneri implere præcecepta, quæ eos ibi deprehendunt; v.g. non teneri eum manè audire ſacrum die feſto, qui ante prandium venturus ſit aliò, vbi non ſit feſtum: quia ſi manſiſſet ſuo loco, vbi præceptum obligabat, poterat differre ad id tempus: quando autem peruenit ad alium locum, deſinit obligari. Nec obſtat, quòd præuidens impedimentum, teneatur præuenire: quia id tunc tantùm verum eſt, quando manente vi præcepti quis eſt impediendus: hic autem ab obligatione præcepti abſoluitur. Contraria tamen ſententia, tanquam magis pia, ſuaderi poteſt; niſi quid obſtet. *Sanc.* 1. *mora. c.* 12. *& l.* 3. *de matri. d.* 18. *nu.* 21.

DVBIVM III.

An Peregrini & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur?

Reſp Regulariter non tenentur præceptis ſpecialibus illorum locorum. *Ita Laym. Sanch. Azor, Koning, Leſſ. Regonal. Fill.* contra *Nauarrum, Suar. Sa. &c.* (& quoad vagos, etiam contra *Bon.* & *Sanch.*)

Ratio

Ratio eſt, quia non poteſt dari vlla ratio huius obligationis, cùm illi non ſint ſubditi, vel locis, vel ſuperioribus, quorum tales leges fuerunt, ideoq; extra eorum iuriſdictionem. Nec obſtat 1. eos nullis partialium locorum ſtatutis, ſed ſolo iure communi teneri; quia id non eſt abſurdum. Nec 2. quòd vagi, ob delicta admiſſa, puniri poſſint: hoc enim conſuetudo recepit, ne ſcelera maneant impunita.

Dixi 1. *regulariter:* quia tenentur quibuſdam legibus, maximè quarum violatio cederet in damnum, & iniuriam illius loci, in quo morantur; vt etiam ijs, quæ ſunt de contractibus celebrandis. *Vnde reſolues hos Caſus.*

I. Tales non tenentur audire Miſſam, & poſſunt opera ſeruilia exercere die iſtic feſto; non tenentur ieiunare, nec abſtinere à carnibus, quando iſtìc eſt ieiunium, & domi ſuæ non eſt. Intellige vtrumque, ſecluſo ſcandalo, propter quod Epiſcopus loci punire poſſet. *Laym. l. c. t. 3. c. 12. nu. 4.*

II. Peregrinis non licet frumenta euehere, vel vendere, ſupra pretium ibi ſtatutum, noctu arma ferre, &c. ſi talia ibi prohibita ſint. *Panormit. Regin. Sanch. n. 36.*

Dixi 2. *præceptis ſpecialibus*: quia ſi domi tuæ conſuetudine derogatum ſit alicui præcepto iuris communis, & aliò venias, vbi illud viget, eodem obligaberis. Ratio eſt, quia lex iuris communis eſt vniuerſalis, & obligat omnes ſine ordine ad locum. *Lay. c. 12. n. 3. Vnde reſoluitur hic Caſus.*

Belga aliquis veniens Coloniam, v. g. tenetur iſtìc ſabbathis inter Natiuitatem Christi, & Purificationem, abſtinere à carnibus; quia priuilegium eius comedendi tunc carnes, non eſt perſonale, ſed locale ideoque expirat extra locum. *Lay. l. c.*

DVBIVM IV.

An peregrini teneantur præceptis iuris communis, ſi non ſint in vſu in loco vbi morantur?

Reſp. Non teneri. Ratio eſt, quia tunc valet priuilegium locale, quo frui poſſunt omnes qui in loco morantur. *Ita Sanch.* 1. *mor. c.* 12. *Suar. Lay. &c,* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

I. Si Germanus per Hiſpaniam tranſeat, poteſt ſabbathis veſci inteſtinis animalium. Idem ſi per Belgium, aut Mediolanum iter habeat, poteſt inter Natiuitatem Chriſti, & Purificationem, in Belgio ſabbathis, Mediolani verò quatuor primis diebus Quadrageſimę carnibus veſci. *Sanch. Suar. Bonac. p. 6. n. 61.*

II. Si quis ex Diœceſi Catholica, v g. Hildeſio, vbi vetus Calendarium adhuc eſt in vſu, veniat in aliam, vbi nouum eſt receptum, v. g. Monaſterium; poteſt, ſi ibi Quadrageſima præterijt, carnibus veſci, vt docet *Sanch. l. cit. Salas nu. 69. Bonac. num. 64. Leſſ. l. 4. cap. 2. d. 8.* qui tamen contrariam ſententiam ſuadet in praxi, licèt hæc tuta ſit, vt etiam docet *Lay*.

Addidi *ex Diœceſi Catholica*: quia ſi Catholicus veniat in terras hæreticorum, vbi alij Catholici non ſunt, tenetur ibi ſeruare nouum Calendarium, ad vitandum ſcandalum, & contemptum Eccleſiæ Catholicæ. *vid. Lay. l. 1. t. 4. cap. 11. num. 8.*

CAPVT III.

De modo, quo obſeruanda ſunt præcepta.

DVBIVM I.

An debeant impleri ex charitate?

RESP. Poſſunt impleri ſine charitate, niſi hanc in ſubſtantia includant; vt v. g. præceptum dilectionis Dei. Ratio, quia tantùm pręcipitur ſubſtantia actùs incluſi in præcepto, v. g. vt honoretur parens, non autem finis, aut modus præcepti, vt docet *S. Thom. 1. 2. q. 100. a. 10.* Interim certum eſt, requiri charitatem in operante, vt impletio præcepti ſit meritoria, iuxta illud *1 Corinth. 13. Si linguis hominum loquar. S. Thom. Suar. Sanch.* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

I. Si quis ieiunet, vel interſit ſacro, ob vanam gloriam, vel etiam vt furetur, poteſt nihilominus implere pręceptum, etiam per actum ex circumſtantijs peccaminoſum: quia implet ſubſtantiam illius præcepti, licèt peccet contra aliud, cui finis ille malus opponitur, vt docet *Sanch. 1. mor. c. 14. Lay. l. 1. t. 4. c. 4. n. 6. Card. de Lugo diſ. 22. ſ. 2. n. 23.*

II. Simili ratione impletur votum, iuramentum Deo factum, pœnitentia ſacramentalis, licèt actus ipſe ſit peccatum. *Iidem ll. cc.*

DVBIVM II.

An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio ijs ſatisfaciendi?

Reſpon. Quod non. *Ita Sanch. Vaſq. 1. 2. q. 100. a. 9. & alij communiter.* Ratio eſt, quia lex tantùm præcipit liberam operis externi executio-

cutionem, v.g. auditionem ſacri; non autem, vt alio peculiari actu quis velit, vel intendat præcepto ſatisfacere, ſiue, vt alij loquuntur, præcepta non obligant ad obedientiam formalem, hoc eſt, vt aliquid fiat quia præcipitur, ſed tantùm ad materialem, ſiue vt fiat quod præcipitur *vid. inf. lib. 3 tr. 3. c. 1 d. 3.* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

I. Qui alicuius præcepti immemor, illud impleuit. v. g. ignorans eſſe diem feſtum, liberè tamen interfuit ſacro, is ſatisfecit. Neque, vt quidam volunt, neceſſe eſt, vt poſtea intelligens eſſe diem feſtum, velit tunc ſatisfacere per Miſſam auditam, quia impleuit ſubſtantiam actùs præcepti. *S. Thom. Hen. Fill t. 5 c. 7 q. 7.*

II. Is votum, iuramentum, & pœnitentiam ſacramentalem, verè implet, qui opera promiſſa, vel iniuncta exequitur, etſi non habeat intentionem implendi; modò tamen non applicet ea pro aliâ re. Ratio, quia vota, &c. ſunt leges quaſi particulares, quas homo ſibi, vel alteri imponit; vnde tantùm obligant ad ſubſtantiam actùs. *Suar. Az. Leſſ. Laym. num. 6.*

DVBIVM III.

An ſatisfaciat præcepto, qui faciens opus, expreſſè intendit per illud non ſatisfacere.

Reſp. Satisfacit. *Ita Suar. Val. Vaſq. l. c. & Leſſ l. 2. cap. 7 dub. 10.* contra *Nauar. Azor, &c.* Ratio eſt, quia præcepta tantùm obligant ad ſubſtantiam operis iniuncti; ergò illâ poſitâ, non eſt in poteſtate operantis, vt non ſatisfaciat. Nec refert 1. quòd actus non operentur vltrà intentionem agentis; quia id intelligitur, quando eſt in poteſtate operantis, v. g. ſatisfacere vel non. Nec 2. quòd qui debet alteri centum, non ſatisfaciat obligationi; ſi liberali donatione det ducentos. Nec 3. quòd voto obligatus ad recitandum roſarium; ſi recitet animo non implendi, non ſatisfaciat. Ratio, quia hæ & ſimiles obligationes, proueniunt ex voluntate promittentis, qui ſicut ab initio debitorem ſe liberè conſtituit, ſic in debito liberè permanere poteſt: obligatio autem parendi legi, prouenit ex voluntate legiſlatoris; ideoque non extenditur vltra eius intentionem, & voluntatem, nempe vltra ſubſtantiam operis præcepti. *Kon. n. 309. v. Leſſ. l. c. & Lay hic* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

I. Sacerdos qui legit Horas non eâ deuotione, quâ voluit, ideoque propoſuit ad ſatisfaciendum præcepto repetere, etſi deinde non repetat, ſatisfecit tamen præcepto. *Suar. Kon. Card. de Lugo, &c.*

II. Audiens ſacrum die feſto, quod ſcit eſſe vltimum, (vel ſi non

 ſit vl-

ſit vltimum, intendens non audire aliud) licèt intenderit non ſatisfacere, verè tamen ſatisfecit præcepto de audiendâ Miſsâ, etſi peccàr contra aliud præceptum, quo quis tenetur eſſe ſubditus legiſlatori *Card. de Lugo lo. citato*.

III. Is, qui ſacrum audiuit die feſto, legit Horas Canonicas, abſolu pœnitentiam ſacramentalem, cum animo non ſatisfaciendi, non tenetur poſtea mutare voluntatem, vt velit per præcedens opus ſatisfeciſſe quia verè ſatisfecit. *Sanch. Salas, d. 9. n. 33. Card. de Lugo de Eucha. d. 22. ſ. 2. num. 21.* contra *Suar.*

DVBIVM IV.

An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio; ſcilicet voluntas faciendi id, quod præceptum eſt?

Reſp. Quòd ſic. Ratio eſt, quia cùm lex detur hominibus, non brutis ideoque humano modo ſit implenda, hinc impletio omnis præcepti, ſiue humani, ſiue diuini, debet eſſe actus humanus coniunctus cum libertate, & voluntate operantis, id eſt, vt velit, ſi ue intendat facere hoc, quod eſt præceptum; v.g. audire ſacrum, ieiunare, &c. Eſt communis. *v. Vaſq. 1. 2. q. 100. a. 9. Suar. Sanch.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

I. Qui audiuit ſacrum die feſto ebrius, dormiens, aut impos ſui quomodocunque, aut neſcius quid aggrederetur aut vellet facere, tenetur poſteà compos ſui factus, audire aliud ſacrum, *Suar. Sanch. Salas d. 9. num. 32.*

II. Is, qui audiuit ſacrum, ieiunauit, &c. prorſus violenter coactus non ſatisfecit; non enim fuit actus humanus defectu voluntarii. *Vaſq Suar. Azor, Fill. n. 212.*

Dixi, *prorſus violenter*: Quia ſi famulus, v. g. metu domini, au puer metu magiſtri, ſacrum audiat, (eſto non ſit auditurus, ſi magiſter abeſſet,) is etſi peruersà voluntate illà peccet, præcepto tamen ſatisfacit Ratio, quia metus non tollit libertatem. *Sanch. Sal. lo. cit. Laym. l. 1 t. 4. c. 4. num. 12.*

III. Recitans Horas ſolà intentione legendi, vel addiſcendi, non ſatisfacit; vti nec ille, qui vadit ad ſacrum, tantùm vt oculos paſcat, cum alio colloquatur, vel expectet amicum. *Card. de Lugo l. c. n. 23.*

IV. Nec ſatisfacit is, qui tantùm fictè, confitetur, v.g. orat, &c. quia non eius fictio, ſed opus præceptum eſt.

DV-

Digitized by Google

DVBIVM V.

An duplici præcepto, vno actu, vel diuerſis actibus, eodem tempore poſſit ſatisfieri?

Reſp. I. Vno actu diuerſa præcepta ſimul impleri poſſunt; niſi aliud colligatur ex mente præcipientis. Patet ex praxi quotidiana: qui enim obligatur ad Horas ratione ordinis, & beneficij, ſatisfacit vnà recitatione. *Sanch. l.* 1. *c.* 14. *Salas*, *Bon. p.* 10. Vnde reſoluuntur hi Caſus.

I. Cùm Dominica & feſtum incidunt in eundem diem, non teneris audire duo ſacra.

II. Votum & Pœnitentia in confeſſione iniuncta, plerumque non implentur per actum aliàs debitum; quia hæc plerumque non eſt mens vouentis, & Confeſſoris. *v. Suar. tom* 4. *in* 3 *p. Sanch.* 1. *mor. c.* 14.

Dixi, *plerumque*: quia ſubindè Confeſſarij iniungunt opus aliàs præceptum.

III. Qui alteri ex pluribus obligationibus, debet centum, v. g. non ſatisfacit, ſi ſemel dat centum: quia in debitis iuſtitiæ, attenditur æqualitas rei ad rem: non poteſt autem vnum centum, æquale eſſe debitis plurium centum. Vnde in his alia eſt intentio, & mens obligantis. *Sanch. Salas l. c.*

Reſp. II. Poteſt quis eodem tempore diuerſis actibus duplici præcepto ſatisfacere, dummodò vnum non impediat alterum. Eſt communis. Et ratio, quia plerumque temporum diuerſitas non præcipitur. *Suar. Azor p.* 1. *l.* 7. *c.* 5. *Sanch. l.* 1. *c.* 14. Vnde reſolues

I. Poteſt quis eodem tempore audire Miſſam in feſto præceptam, & ſimul legere Horas, vel alias orationes, voto, aliave ratione debitas. *Bon. p.* 10. *n.* 8.

II. Poteſt item, qui tenetur audire duas Miſſas, eas audire ſimul, imò etiam tres, vt docent aliqui, dum ſimul in pluribus altaribus fiunt. *Sanch.* 1. *mor. ca.* 14. *n.* 12. *Maior. in* 4. *d.* 18.

ROMA

DVBIVM VI.

An qui vno actu violat plura præcepta, committat plura peccata?

Reſp. Si violet præcepta materialiter tantùm diuerſa, ita vt licèt ſint plurium legiſlatorum, habeant tamen motiuum formale idem, & ver-

ſentur circa materiam eandem numero, cum iiſdem circumſtantijs: vnum tantùm peccatum committit: ſi verò præcepta ſint formaliter diuerſa, ob motiua proxima ſpecie diſtincta; vel verſentur circa materiam numero diuerſam, committet plura peccata: quia ſunt obligationes, & malitiæ diuerſæ. *Ita Sanch. l. 9. de matri. d. 15. Vaſq. 1. 2. d. 9. Salas, Card. de Lugo d. 16. n.* 245. Vnde reſoluitur.

I. Qui non ieiunauit die vigiliæ, incidentis in Quadrageſimam, aut neglexit ſacrum feſto incidente in Dominicam, vnicum commiſit peccatum, ſatiſque eſt confiteri de ieiunio, & ſacro vno: quia in his præceptis vnica eſt ratio formalis, & motiuum proximum, v. g. in priore maceratio carnis, in poſteriore cultus Dei. *Laym. Sanch. C. de Lug. l. c.*

II. Qui violat votum & iuramentum, vel votum & præceptum Eccleſiæ de eadem re, duplicem malitiam committit, ac proinde id in confeſſione explicandum eſt: quia voti obſeruatio præcipitur, vt fides Deo debita ſeruetur: iuramenti autem, ne Deus vocetur in falſum teſtem: & ſic duæ ſunt hic rationes formales; vti & ſunt in omiſſione Miſſæ, quæ & propter feſtum, & ex iniunctâ pœnitentiâ audiri debet. *Card. de Lugo, l. c.*

III. Si ligatus cùm ligatâ adulteretur, duplex peccatum iniuſtitiæ committitur, vnum contra propriam vxorem, alterum contra maritum adulteræ: vti etiam, ſi quis vno actu occidat plures, ſunt plura homicidia; quia in iſtis materia eſt numero diuerſa. *Lay. l. 1 t. 2. c. 10. nu. 3. Sanch. Card. de Lugo l. c.*

CAPVT IV.

Quæ excuſent à tranſgreſſione præcepti?

DVBIVM I.

An ignorantia excuſet?

RESP. Si ſit inuincibilis, excuſat; quia nemo peccat, niſi actu voluntario: hic autem cognitionem præſupponit. Si autem ſit vincibilis, & culpabilis, non excuſat, qualis eſt, cùm poteras, & tenebaris ſcire, aut diſcere, & in mentem veniebat dubitare, nec ſtuduiſti intelligere: *S. Aug. S. Tho. Sanch.* 10. *mor. c.* 16. *& cæteri communiter* contra *Palaum*. Vnde reſoluitur.

I. Si quis die ieiunij nihil cogitans de præcepto, cœnet, aut carnes comedat, non peccat: ſimiliter in alijs; vt ſi occidas hominem, putans eſſe feram. *Bon. q. 8 p. 3.*

II. Si

II. Si in aliquâ re tantùm aduertas malitiam vnius generis, illam ſolam contrahis, vt v. g. ſi quis cognoſcat fœminam, quam ſcit non eſſe ſuam ignorat autem conſanguineam, is fornicationem tantùm, vel adulterium committit, non inceſtum. *Lay.l.* 1.*t.*2.*c.*4. *Bon.l.c.*

DVBIVM II.

An metus excuſet?

Reſp. Si ex metu facis, quod ſimpliciter malum eſt, peccas quidem; minuitur tamen per metum malitia: quia minuitur libertas. Interim ſæpè fit, vt præcepta quædam non obligent, cùm eorum obſeruatio cederet in graue alicuius incommodum: & tunc, ſi ex metu talis incommodi quis tale præceptum omittat, non peccat, cùm præceptum non liget. Eſt communis. *Vnde reſol.*

I. Præceptum naturale negatiuum, prohibens rem intrinſecè malam, non licet violare, ne quidem ob metum mortis.

II. Metus grauis, v. g. mortis, &c. ſæpè non tantùm excuſat à præcepto poſitiuo, tam diuino, quàm humano; ſed quandoque etiam ab affirmatiuo naturali, & ſic (vt *Sanch.* 1. *mor. c.* 18.) non tenetur quis cum periculo vitæ integrè confiteri, ſeruare depoſitum, implere votum, ſuccurrere proximo extremè indigenti. *Bec.to.*2.*l.*3.*c.*6.*Azor.*1.*p.* *l.*1.*cap.*11. *Lay.l.*1.*t.*4. *cap.* 14. Excipe tamen caſum, de quo infrà *l.* 2. *t.*3.*cap.*2. *d.* 1.

III. Si obſeruatio legis humanæ neceſſaria ſit, ad conſeruandum bonum, aut auertendum malum commune, quod pluris ſit, quàm vita propria, tunc lex illa obligat cum periculo vitæ, vt, v. g. ſi Dux mandet militi non diſcedere ex ſtatione: item, ſi perituræ ſint animæ, niſi Paſtor adeat ægros tempore peſtis. *Lay l.c.*

IV. Alioqui nulla præcepta humana, etiam Eccleſiaſtica per ſe obligant cum periculo vitæ, aut ſimilis incommodi. *vid Sanch.*1.*mor.c.* 18. vt, ſi v. g cogaris metu mortis contrahere cum conſanguineâ, in gradu prohibito lege Eccleſiaſtica, poſſes contrahere, (in ſpeciem) non tamen poſſes conſummare: quia cùm matrimonium eſſet irritum, fornicareris, quod intrinſecè malum eſt. *Sanch. de matr l.*7 *d.*5.*n.*4.

V. Per accidens interim accidere poteſt, vt lex humana obliget cum periculo vitæ, ratione alterius præcepti iuris naturalis, aut diuini concurrentis; vt v. g. ſi quis cogere vellet tranſgredi præceptum Eccleſiæ, in odium fidei, vel contemptum Religionis. *vid.Sanch. l.c.Kon.* 3.*p.t.* 2.*d.* 13.*dub.*12.

DVBIVM III.

An excuſet impotentia totius, vel partis?

Reſp. I. Cùm ad impoſſibile nemo teneatur, certum eſt, quòd impotentia excuſet, etiam illa, cui ante cauſam cum peccato dediſti; dummodò de hoc doleas. Quare id præcipuè hic dubitatur, an, qui non poteſt implere totum, teneatur ad partem?

Reſp. II. Si præceptum tale ſit, vt commodè poſſit, aut ſoleat diuidi, atque in eius parte ſaluetur ratio ſeu finis præcepti, tunc qui non poteſt ſeruare totum, debet ſeruare partem, quam poteſt. Quòd ſi verò non ſaluetur ratio præcepti in parte, neque id commodè poſſit, aut ſoleat fieri, tunc qui non poteſt totum, (hoc eſt tantum, quo moraliter impleri cenſeatur integrum præceptum,) is non tenetur ad partem. Quæ omnia æſtimanda ſunt, 1. ex intentione legislatoris. 2. ex ratione, fine, & materià legis. 3. ex iudicio prudentum. 4. ex communi vſu. *Ita Sanch. 1. mor. c. 19. Lay. l. 1. t. 4. c. 19.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

I. Qui non poteſt legere omnes Horas, debet dicere eas, quas poteſt: quia diuiduæ ſunt. *Lay. l. c. Bon.*

II. Qui in Quadrageſimà non poteſt ieiunare, debet abſtinere à carnibus, ſi poteſt; aut qui non poteſt omnibus diebus, tenetur ijs, quibus poteſt. *Ita Lay. l. c. & Bon.*

III. Qui poteſt notabilem partem ſacri (v. g. vſque poſt conſecrationem) audire, aut Horarum dicere, aut commodè poteſt cum alio (& ſolet) tenetur; alioquin non. *Ibidem. v: infrà de Horis.*

IV. Si quis carens Breuiario, pauca ex Horis ſciat memoriter, non tenetur ea dicere. *Ibidem.*

V. Qui obligatur viſitare limina Apoſtolorum Romę, & ſcit ſe eò peruenire non poſse, non tenetur ingredi iter; quia nec finis, nec ratio præcepti ſaluatur. *Ibidem, & Suar. Azor, Bon. d. 1. q. 8. p. 1.*

DVBIVM IV.

An excuſet diſpenſatio?

Reſp. In iure humano diſpenſatio legislatoris, vel parem poteſtatem habentis, facta ex iuſta cauſa, excuſat à tranſgreſſione præcepti. Eſt communis. *Sanch. Azor, 1. p. l. 5. c. 15. Salas d. 20.*

Ratio eſt, quia cùm ſit author ſuæ legis, poteſt quemuis excipere. Dixi 1. *ex iuſtà cauſà:* quia ſi temerè, & ſine causà diſpenſet, tenet quidem

quidem diſpenſatio, peccat tamen tam dans, quàm petens diſpenſationem, contra ius naturale, dictans partem debere conformari ſuo toti, niſi iuſta cauſa excuſet. *Sanch. l* 8.*d*.18 *Suar. Fill nu*.438 & quidem vt vult *Suar* mortaliter; venialiter, vt *Pontius* apud *Dian.* quem *v. p.* 8. *t.* 3. *R* 8. 9 *&* 10. Si dubitet, an cauſa ſit iuſta, poſſe diſpenſare, vult *Sanch.* contra *Bonac.* qui dicit peccare. Etſi autem cauſa ſit iuſta, non tamen tenetur diſpenſare, niſi cùm vel ius præcipit ex ea cauſa diſpenſari, vel neceſſarium eſt ad commune bonum, vel ſpirituale pœnitentis, vel ad auertendum graue damnum, aut publicum ſcandalum, & ſine diſpendio fieri poteſt *Dian. p.* 8.*t*.3. *R* 27. *&* 28. contra *Suar. Sanch. &c* Dixi 2. *legiſlatoris*: quia diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris, ſine iuſtà cauſà, inualida eſt, ac proinde non excuſat à tranſgreſſione pręcepti. Ratio, quia qui nomine alterius ſine cauſà diſpenſat, diſſipat. *Suar.l.6.c.19. Sanch l* 8.*de matr.d.* 17. Validè autem & licitè inferior poteſtate ordinarià diſpenſat ex iuſta cauſa in lege Superioris, 1. Circa leuia, hoc eſt, quæ ſub mortali non obligant, etſi facilis ſit ad ſuperiorem recurſus. 2. Circa ea, quæ frequenter occurrunt, v. g. in ieiunijs, celebrandis feſtis, &c. 3. Circa ea, quę ita ſunt propria vni communitati, vt non conueniant alijs. 4. Quando recurſus ad ſuperiorem difficilis eſt, ſiue, quando eſt neceſſitas, & periculum in mora. *Dia.p.*8. *t*.3.*R*.12. ex *Gran.Salas, Gordon.* & *Palao*, qui addit. Si conſuetudo præſcripſerit vt inferior diſpenſet. *v.Dian.l.c.R*.95. 6. Quando eſt dubium negatiuum, an caſus egeat diſpenſatione. Quo caſu, ſecundùm *Palaum*, non opus eſt diſpenſatione, cùm præſumptio ſit pro libertate. *Barboſ. Dian. p.* 3.*t.* 6. *R.* 28.*p*.4.*t*.3.*R*.46.*p*.8.*t* 3.*R*.72. *&* 95. Vnde reſolues.

I. Pontifex ſine iuſtà cauſà non poteſt diſpenſare in lege Dei, nec Epiſcopus in lege Eccleſiæ. *Sanch.d.*17.*n*.3.*Suar. Vaſq.*

II. Diſpenſatio in voto, vel iuramento, ſine iuſtà cauſà, etiam à Papa facta, eſt inualida. vt *Sanch Suar. ll.cc.*

III. Valida eſt, ſi Superior per errorem, iuſtam cauſam arbitretur, aut etſi non arbitretur, (& temerè diſpenſet) reipsà tamen ſit. *Sanch. l. c. Sa, Salas, n.* 81. Similiter ſi diſpenſet, cauſà, quæ reuera legitima eſt non præcognità, probabiliter tamen valere docet *Sanch.Dian p.*8.*t*.3. *R*.19.21. *&c* contra *Azor.*

IV. In dubio de valore diſpenſationis, validam cenſeri, eò quòd præſumatur in fauorem actus ne pereat; probabile putat *Sanch. &c.* cum *Dia.p.*3.*t*.6.*R*.9.*p* 4.*t*.3 *R*.45.64.*p*.8.*t*.3.*R*.62.contra *Molin.&c.*

V. Habens poteſtatem generalem diſpenſandi, poteſt etiam ſecum diſpenſare directè & immediatè. *Sanch. Dian. p.* 8.*t.* 3. *R* 16. contra *Suar.*

VI Va-

Digitized by Google

VI. Valet diſpenſatio obtenta per vim, aut metum, (modò cauſa ſit iuſta) Item data ſine vllis verbis, ſolâ mente. *Turrian. Dian. p. 8. tr. 3. R. 17. 76. p. 4. t. 4. R* 118.

VII. Qui impetrauit diſpenſationem (v. g. in impedimento dirimente matrimonium) & per ignorantiam, vel ſimplicitatem expreſſit cauſam falſam, eum validè contrahere matrimonium, dicit *Pontius de matr. l.* 8. *cap.* 16. ex *C. Cum inter.* Sed contrarium tenet *Palaus tom.* 1. *t.* 3. *d.* 6. *p.* 16. §. 5. ex *Cap. Sup. literis. v. Dian. p.* 8. *t.* 3. *R.* 69.

VIII. Subditus bonâ fide diſpenſationem petens, rationibus Superiori allatis, poteſt, diſpenſatione impetratâ, eſſe ſecurus. *vid. Laym. l.* 1. *t.* 4 *cap.* 22.

IX. Peccat, qui aliquem inducit ad diſpenſandum ſine cauſâ, vel allegatâ falsâ cauſâ *Nauar Sanch.* 18. *de matr. n.* 8. *Fill. t.* 10. *n* 314. *Salas di.* 20. *ſ.* 6. *n.* 58. qui addit, id verum eſſe, etſi diſpenſans excuſetur ob bonam fidem.

X. Diſpenſatio poteſt impetrari non tantùm pro ignorante, ſed etiam inuito, quando neceſſitas exigit. *Sanch. Beia* contra *Suar. v. Dian. p.* 8. *t.* 3. *R.* 86. 87. Id tamen locum non habet in ea, quæ impetratur ex Pœnitentiaria Romana, niſi impetretur à perſonis coniunctis, vel conſanguineis intra quartum gradum, vel ſaltem à Confeſſario. *Marcus Leo in praxi. p.* 1. *f.* 34.

Quæres. An ceſſante cauſſa diſpenſationis ceſſet ipſa.

Reſp. Pro hoc ſeruient ſequentes Regulæ.

1. Si tantùm impulſiua, ſeu minùs principalis cauſa ceſſet, manet diſpenſatio.

2. Etſi ceſſet pars cauſæ motiuæ, ſeu principalis, manet diſpenſatio. *v. Dian. p* 8. *t.* 3. *R.* 62.

3. Si commiſſa facultate diſpenſandi priuſquam diſpenſetur, ceſſet omnino cauſa principalis, nulla eſt diſpenſatio.

4. Si diſpenſatione redacta ad actum irreuocabilem, ceſſet tota cauſa, non ideò ceſſat, vel vim amittit. v. g. diſpenſatum fuit in impedimento conſanguinitatis, propter paupertatem fœminæ, licet contracto matrimonio diuitias obtineat, non eſt irritum. Idem eſt ſi beneficium per diſpenſationem obtinueris, & poſtea ceſſet cauſa, ob quam diſpenſatum fuit.

5. Si factâ diſpenſatione ceſſet omnino cauſa finalis, & actus poſſit facile reuocari: v. g. diſpenſatum eſt in voto caſtitatis propter vehementes tentationes, quæ poſtea ceſſant, an reuiuiſcat votum? vel in præcepto recitandi horas, ieiunandi, &c. propter infirmitatem, & poſtea conualeſcit, an teneatur recitare, ieiunare? &c. Affirmat *Sanch. Amicus*,

tus, Portel. Bon. Leon: &c. quia aliàs non eſſet iuſta. Negatiuam tamen ſententiam probabilem, & in praxi tutam eſſe cenſet *Dian p. 8. t. 3. R. 34.* ex *Sal. Gran. &c.* ſi quidem diſpenſatio fuerit abſoluta: quia obligatio legis ſemel extincta non reuiuiſcit: & quod deſtructum eſt, non reproducitur, niſi ab eo, qui producere poteſt. *v. Suar. de leg. c. 22. Lay. Prapoſ. &c.* qui rectè id concedunt, quando non eſt de re diuidua, & ſucceſſiua; aliàs negant. Vnde ſuppoſitâ probabilitate ſententiæ negatiuæ, *Gran. Diana, &c.* ſequentes Caſus (in quibus tamen alij meliùs contrarium ſentiunt) reſoluunt.

I. Cum quo diſpenſatum eſt propter morbum in eſu carnium, poteſt veſci, licet omnino conualeſcat.

II. Cum quo propter infirmitatem diſpenſatum eſt in voto religionis, poſtquam conualuit, non tenetur. *Dia. p. 6. t. 7. R. 45.*

III. Cum quo propter oculorum infirmitatem diſpenſatum fuit in onere recitandi horas, etſi conualuerit, non tenetur legere.

APPENDIX,

De diſpenſationibus S. Pœnitentiariæ.

QVia ex officio S. Pœnitentiariæ multæ diſpenſationes (& gratis quidem) impetrari poſſunt, ſaltem pro foro conſcientiæ, operæ prætium cenſui, quædam circa huius rei praxin pœnitentibus & Confeſſariis vtilia hìc ſubnectere.

Et quidem tria potiſſimùm circa hanc rem requiri poſſunt. I. Circa materiam, & cauſas, in quibus nimirum caſibus diſpenſationes iſtæ concedi ſoleant. II. Circa formam literarum Pœnitentiariæ, quibus diſpenſatio Confeſſario committitur, quarum verba nonnulla, quæ difficultatem pariunt, explicanda ſunt. III. Circa ipſam executionem diſpenſationis, quæ nimirum in ea obſeruanda ſint. De quibus ex *Bonac. Diana p. 4. t. 4. R. 71. & p. 8 t. 1. R. 103. &c. vſque ad R. 111. & Marci Pauli Leonis volumine integro ea de re edito:*

Reſp. I. In triplici materia (pro cuius diuerſitate, diuerſa quoque eſt forma) diſpenſationes, ſiue gratiæ iſtæ concedi ſolent.

Prima, eſt in Votis: v. g. vt votum religionis, ob inopiam parentum, vel fratrum, ſimiliue ex cauſa, liceat differre: vt quis à voto ſimplici caſtitatis, vel etiam religionis (poſtquam matrimonium contraxit) abſoluatur ad manendum in matrimonio, debitumque licitè petendum: vt à voto religionis (ob debilitatem virium, per quas eius onera ferre non poſſit, aut ob metum incontinentiæ, aut dotis defectum) abſoluatur in ordine ad contrahendum matrimonium.

Secunda,

Secunda, In impedimentis occultis matrimonij; ſiue ea ſint impedientia tantùm, ſiue etiam dirimentia; ſiue matrimonium cum ijs publicè contractum ſit, ſiue contrahendum, dummodò de eo priuatim fuerit actum & concluſum, præſertim bonâ fide; ſiue etiam quando contracto ſuperueniunt. Circa quæ *Notandum* 1. Impedimenta occulta dici, quæ vel nulli nota ſunt, vel licet vni alterive innotuerint, ad forum tamen contentioſum non ſunt deducta. 2. Etſi aliqua impedimenta, v.g. cognationis ſpiritualis, naturâ ſuâ ſint publica, cùm contrahantur in facie Eccleſiæ; fieri tamen poteſt per accidens, vt ſint occulta, v.g. 1. ob diuturnitatem temporis, ex quo ſunt contracta. 2. ob diſtantiam loci à loco contractæ cognationis. 3. per mortem eorum, qui fuerunt conſcij. 4. per ignorantiam huius contractionis.

Tertia, In varijs cenſuris, vt, excommunicationibus, ſuſpenſionibus (item irregularitatibus) præſertim occultis, ad abſoluendum ab ijs, diſpenſandum, rehabilitandum, &c. Item ad condonandam obligationem reſtitutionis ob horas neglectas; ad commutandum onus recitationis horarum; eligendum Confeſſorem etiam pro reſeruatis; tranſeundum ad aliam religionem, ſiue ordinem (pro vtroque foro) etiam poſt apoſtaſiam à ſuo.

Reſp. II. In formulis frequentioribus ipſius Breuis Apoſtolici, verba quæ ſubſtantialia continent, & difficultatem habent, ſunt hæc.

1 *Si eſt ita, quatenus ſi ita eſt*. Quorum ſenſus eſt; ſi preces veritate nitantur, præſertim tempore datarum literarum Apoſtolicarum. Requiritur autem veritas rerum narratarum principaliter quoad eſſentialia facti, v. g. affinitatem eſſe contractam; inceſtum commiſſum, & actum, ſiue tractatum eſſe de matrimonio (intellige perfectè, ita vt in id vtrimque conſenſerint) & periculum reuelationis ac ſcandalum imminere. Secundariò autem requiritur quoad accidentaria, v. g. bonâ fide actum eſſe; & ſimilia, quæ tantùm ſunt impulſiua, & ſine quibus nihilominus conceduntur tales diſpenſationes: vnde etſi in ijs, vel alijs parui momenti ſit erratum in petitione, gratia nihilominus eſt valida. *vide M. Leon. p. 2. f. 226. & p. 3. f. 391.*

2. *Periculum immineat reuelationis*. Ad hoc enim vt ſubſiſtat diſpenſatio, requiri, vt ſit periculum ne reueletur impedimentum (intellige, quando id in formula exprimitur) ſi non ſubſequatur matrimonium, docet *M Leo p 2. f 230.* Periculum autem hoc non importare neceſſariam detectionem, ſed tantùm probabilem & moralem credulitatem, futurum, vt ſi reſiliatur à matrimonio contrahendo, & huius cauſæ aſſignari non poſſint, ex vehementi ſuſpicione, & curioſà inquiſitione detegatur. *v. l. c. f. 233.*

3 *Et ſcandalorum*. Quo nomine intelligitur grauis infamia, ex qua deinde

deinde ſequantur contentiones, minæ, pugnæ, &c. *Leo f.*230.*&* 317.

4. *Vt dicta muliere de nullitate prioris conſenſus certiorata, &c.* Clauſula hæc eſt ſubſtantialis, vt nimirum ſi diſpenſandum ſit in impedimento dirimente, cum quo matrimonium contractum fuit in facie Eccleſiæ, coniunx ignorans illud impedimentum fiat certa de nullitate prioris ſui conſenſus, & nouum validumque liberè præſtet (ita tamen vt in cognitionem occulti impedimenti non veniat) *Leo, p.*251. *Dian. p* 8. *t.*3.*R.*110. Sufficit autem vt iſtum conſenſum præſtent inter ſe ſecretò, nemine præſente, per verba, vel ſigna ſufficientia, v.g. copulam maritali affectu. Neque debet Executor diſpenſationis eos coram ſe & teſtibus iterum copulare. *Leo p.*552.

5. *Poſtquam dicto Sacerdoti ſi nondum ſatisfecerit.* Verba hæc ſolent eſſe in facultate abſoluendi ab excommunicatione, v. g. ob percuſſionem Clerici: & important conditionem priùs ſatisfaciendi parti læſæ, quàm poſſit abſolui, hoc eſt, compenſandi iniuriam, expenſas, & omnia damna, quæ ob percuſſionem illam incurrit, quorum æſtimatio committitur Executori diſpenſationis, neque ab eius obligatione liberatur percuſſor per hoc, quòd percuſſus iniuriam remiſerit. *v.Leon. p.*382. 384. Si autem non poſſit in præſenti ſatisfacere, ſufficit ſi iuratus promittat ſe facturum, cùm primum poterit.

Reſp. III. Circa praxin, ſiue executionem huius diſpenſationis, hæc facienda.

1. Literæ S. Pœnitentiariæ diriguntur ad oratorem, hoc eſt, ad ipſum, qui diſpenſationem (per ſe, vel alium) petiit. qui non debet eas reſignare, ſed eligere Confeſſorem talem, quali inſcribuntur, qui eas ſibi ab oratore traditas reſignet, legat, & deinde cum eo ſecundùm commiſſionem diſpenſet. Licèt verò quocunque caſu ab alio aperiantur, non ideo carent effectu. *Salas, Dian.p* 8.*t.*3.*R.*103.

2. In Confeſſore hoc requiritur, 1. Vt ſit approbatus ab Ordinario territorij, in quo diſpenſaturus eſt. 2. Vt ſit Magiſter, ſiue Doctor in Theologia, vel Iure Canonico, promotus in Academia; vel Religioſus habens priuilegium, quale conceſſit Gregorius XIII. Anno 1582. Confeſſariis Societ. Ieſu; quos Generalis, vel alius Superior de eius licentia ad id deſignarit. 3. Vt ſpecialiter ad hoc ſit electus ab oratore, hoc eſt, eo, cum quo diſpenſandum eſt: qui tamen ſemel electum, niſi deprehendat ignorantem, mutare non poteſt. *Leon f.*22. *Dian. p.*8.*t.*3.*R.*104. Contrarium tamen docet *Sanch. & Perez de mat.d.*48.*ſ.*5.*nu.*7.

3. Confeſſor ad id electus. 1. Debet diſpenſare in ipſa confeſſione, vel ſaltem immediatè poſt. *Dian p.*4.*t.*4.*R.*7.*Leon.p.*1.*f.*54 *&* 28. 2. Debet cauſæ cognitionem, quando ea in Breui exigitur, eſſentialiter præmittere, per diligens examen pœnitentis; niſi habeat antè perſpe-

ctam:

ctam: quia non eſt merus Executor, ſed Iudex, cui delegatur poteſtas diſpenſandi. 3. In ea debet credere illi, etiam ſine teſtibus & iuramento; niſi aliundè ſciat eſſe falſam: tunc enim diſpenſare non debet. *Leo*, *Dian p.8.t.3. R.*108. 4. Opera in ipſo Breui præſcripta etſi poſſit moderari, non tamen condonare. 5. Etſi non præſcribantur certa verba ad diſpenſandum, debet tamen ſeruare formam à Rituali Romano probatam; & poſt verba iſta, *Abſoluo te à peccatis tuis*, addere: *Et eàdem authoritate declaro, te in dicto matrimonio manere, & debitum coniugale reddere poſſe, & debere: nec non diſpenſo tecum, vt idem debitum etiam exigere licitè valeas; In nomine Patris, &c.* Si verò ſit abſoluendus ab excommunicatione, *vid. formulam infrà l. 7. c. 1. d.*6. 6. Abſolutâ diſpenſatione debet lacerare literas, præcipuè ſigillum, ita vt ad probandum ſeruire non poſſint: aliàs incurrit excommunicationem maiorem. *Leo f.* 239. Laceratio tamen iſta non eſt de ſubſtantia: quia tantùm intenditur, vt non ſuffragentur in foro externo. 7. Nullo modo debet atteſtationem diſpenſationis factæ, neque ipſum Breue, ſeu diploma reddere; cùm pro ſolo foro conſcientiæ debeat ſeruire. 8. Nihil debet accipere, ne quidem viâ compenſationis pro diſpenſatione, etiam pro foro externo facta, ideo enim inſcribitur; *gratis vbique*: aliàs incurrit ipſo facto excommunicationem maiorem. *Gauant. Dian. l. c. ex declar. Cardin.*

Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus.

I. Confeſſor pro hac diſpenſatione eligi non poteſt, qui tantùm eſt Doctor Ordinis, vel Profeſſor, vel Licentiatus Theologiæ: quòd enim hic in fauorabilibus veniat nomine Doctoris, tantùm intelligitur de ijs, quæ ratione exercitij, non quæ ratione dignitatis committuntur. *Leo p.1. f.21. Dian. p.4. t.4. R.41.*

II. Ex priuilegio Societati Ieſu conceſſo, alij etiam Mendicantes eligi poſſunt, ob communicationem. Debent tamen tam hi, quàm iſti ſpecialem ad hoc habere facultatem à ſuis Superioribus: aliàs diſpenſatio erit nulla. *Ita Aut. cit.* Et patet ex dictis.

III. Confeſſor debet ita examinare pœnitentem, vt cognoſcat; & quidem diſtinctè, merita cauſæ, poſſitque inter ea diſcernere: ideo enim inſcribitur, *Viro diſcreto*. Præcipuè autem debet inquirere, an preces nitantur veritate: quia gratia non conceditur ſimpliciter, ſed ſub conditione; ideòque ſolet addi clauſula, *Quatenus ſi ita eſt*: vel, *ſi ita eſſe repereris. v. Aut. cit.*

IV. Is qui diſpenſationem petit, debet Executori ad id electo confiteri: nec ſufficit, ante ei confeſſum fuiſſe. Patet ex dictis. *Leo f.* 28. *Dian. p. 4. t. 4. R.* 71. *Regin. Pont.* contra *Sanch. Sal. Perez, Palaum*: quorum ſententiam non amplius eſſe probabilem docet *Fill.*

Eſcob.

Eſcob. Lezan. Dian. loc. cit. & p. 8. t. 3. R. 105.

V. Commiſſio huius diſpenſationis non exſpirat morte Pœnitentiarij concedentis, re integrâ: quia eſt gratia non facienda, ſed facta in fauorem oratoris, cui jus quæſitum eſt; & Executor eſt diſpenſator neceſſarius, ſi quidem preces nitantur veritate. Neque etiam morte Pontificis: tum ob rationem allatam: tum quia officium maioris Pœnitentiarij non exſpirat morte Pontificis. *Dian. p 8. t. 3. R. 89.* ex *Suar. Sanch. Garc. &c.* contra *Nauar. Bonac. &c.*

LIBER SECVNDVS

DE PRÆCEPTIS VIRTVTVM Theologicarum.

TRACTATVS PRIMVS.

De Præceptis Fidei.

CAPVT PRIMVM.

Quæ Myſteria Fidei neceſſariò credenda ſint?

EX ijs quæ fideles explicitè credere tenentur, quædam neceſſariò credenda ſunt, neceſſitate medij, ſeu finis; ſine quibus etiam inculpabiliter ignoratis, finis vltimus obtineri nequit: alia neceſſitate præcepti, ſine quibus inculpabiliter omiſſis, finis poteſt obtineri: *Sanch. 2. mor. c. 2. Azor, Valent.*

Reſpondeo I. Neceſſitate medij neceſſaria ſunt hæc duo: 1. Explicitè credere, Deum eſſe, & remuneratorem bonorum eſſe. Iuxta illud Apoſtoli ad *Hebr.* 11. *Credere oportet. Trid. ſeſſ. 6. ca. 8.* 2. Poſt ſufficientem Euangelij promulgationem, credere explicitè, vt vult *Mol* aut ſaltem implicitè, vt probabiliter quidam docent cum *Con. & Lay* Chriſtum, & Sanctiſſimam Trinitatem. *vid Eſcob. ex. 2. ca 6. nu. 20.* vbi ex *Vaſq. l. 2. d. 126. c. 3.* docet, culpabilem ignorantiam horum myſteriorum, ſiue negligentiam ea diſcendi, eſſe graue peccatum, diſtinctum ab eo, cuius eſt cauſa. *v. Dian. p. 3. t. 5. R. 47. & 48.*

Porrò

Digitized by Google

Porrò implicitè credere dicitur, qui credit aliquid explicitè, in quo alterum implicitè eſt; v. g. ſi credas, quod credit Eccleſia. *v. Schol. & Laym. l. 2. tr. 1. ca. 8.*

Reſpondeo II. Neceſſitate præcepti, quiuis fidelis ſub mortali explicitè credere, & ſcire, craſſo ſaltem modo, & quoad ſubſtantiam, tenetur hæc. 1. Symbolum. 2. Orationem Dominicam. 3. Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ. 4. Sacramenta maximè neceſſaria; vt Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam: reliqua autem tunc, quando vult ſuſcipere. *Suar. Sanch. Fill. num. 39.* Quæ omnia intellige, niſi impotentia, aut inuincibilis ignorantia, excuſet. *Vnde reſoluuntur.*

I. Non omnes tenentur ſub mortali hæc prædicta ſcire memoriter, aut eo ordine, aut ijs verbis quibus proponuntur, ſed quoad orationem Dominicam, ſcire, omnia bona petenda eſſe à Deo, quæ eſt eius ſumma; quoad Symbolum verò, præcepta, & Sacramenta, ſufficit, ſi quis rogatus de ſingulis, rectè reſpondeat. *Bonac. Laym. l. c. cap. 9. Sanch. l. 2. ca. 3.*

II. Quamuis ſit præceptum Eccleſiæ diſcendi memoriter Symbolum, & orationem Dominicam, & ſalutationem Angelicam; velitque *Barboſ. p. 3. c. 27.* non eſſe abſoluendum, qui ob negligentiam, vel verecundiam ea addiſcere non curat; conſuetudo tamen, vt notat *Nauar. & Lopez*, expoſuit, obligationem non eſſe vltra veniale; vti nec eſt vltra veniale, neſcire facere crucem, vt docet *Sanch.* contra *Sylu.* qui docet eſſe mortale.

III. Moraliter nihilominus neceſſarium eſt, vt rudiores memoriâ teneant Symbolum ſuâ linguâ: quia alioqui non poſſunt habere ſufficientem cognitionem articulorum.

IV. Falſa eſt opinio quorundam Canoniſtarum, ruſticis eſſe ſatis, articulos fidei, aliàque dicta credere implicitè, credendo quicquid credit Eccleſia.

V. Excuſantur ij, quibus aut defuit doctor, aut nunquam venit in mentem obligatio ſimilia diſcendi; aut qui nimis ſunt rudes, ita vt non poſſint ea comprehendere, aut retinere: quod ſæpè contingere, docet *Azor, & Bec.* contra alios.

VI. Si Confeſſarius probabiliter iudicet pœnitentem ignorare ex doctrina Chriſtiana, ea quæ ſcire tenetur (quod de literatis, vel benè educatis, vel frequenter confitentibus præſumendum non eſſe monet *Sanch. 2. mor. c. 3.*) debet eum interrogare de negligentia in ijs addiſcendis; cùm per eam plurimi grauiter peccent. *Ledeſ. Azor. t. 1. l. 8. c. 8. Trull. l. 1. c. 1. d. 4.*

VII. Poſſunt abſolui (contra quoſdam) qui ignorant ea, quæ ſub mortali ſcienda eſſe dixi. Ratio, quia licèt peccarint omittendo diſcere,

poſſunt

poſſunt tamen de hoc dolere, cum propoſito diſcendi. *Sanch.* Quòd ſi tamen ignorarent ea, quæ neceſſitate medij ſcienda ſunt, deberent inſtrui ante abſolutionem. *Bonac. d.* 3. *q.* 2. *p.* 2. *Sanch. l.* 2. *c* 3. *n.* 21.

VIII. Parochus ſuas oues (ſicut parens liberos) tenetur ſub mortali, per ſe vel alium docere ea ſaltem, quæ ſub mortali ſcire tenentur. *Sanc.* 2. *mor. c.* 3. *Fill. Palant. Trull. l.* 2. *c.* 1. *Kon. &c.*

CAPVT II.

Quando obliget præceptum Fidei?

RESP. I. Præceptum fidei internum obligat. 1. Pueros inter fideles educatos, quando rationis vſum perfectè conſecuti myſteria fidei audiunt, apprehenduntque, quòd illa credere, ſit res neceſſaria ad ſalutem; peccantque mortaliter ommittendo. *Sanch. Bon. to.* 2. *d.* 3. *p.* 3. addens plurimos eorum excuſari inaduertentià, aut inuincibili ignorantià. 2. Adultos infideles, quando ratio incipit dictare, res fidei ſufficienter propoſitas eſſe, & contrariam ſectam eſſe falſam. *Sanch. l.* 2. *mor. c.* 1. *Kon. d.* 14. *de fide. Fill. nu.* 25. 3. Quando vrget tentatio contra Fidem, quæ aliter vinci nequit. Quod tamen non conuenire ſcrupuloſis, rectè monet *Sanch.* quia hi auertendo mentem ad alia objecta, faciliùs ſuperant. Et in his duobus caſibus præceptum obligat per ſe, in ſequentibus per accidens. 4. Quando tentatio vrgens contra alias virtutes, aliter ſuperari nequit. 5. Quando facienda eſt profeſſio fidei exterior, vel ex præcepto eliciendus eſt actus alterius virtutis, *v. g. Spei*, Charitatis, Pœnitentiæ, quæ fidem ſupponat. *Bon. q.* 2. *p.* 2. His addit *Hurt.* contra *Sanch.* 6. In hora mortis, & 7. Semel quotannis. *v. Dia. p.* 5. *t.* 13. *R.* 19. Ex ijs reſoluuntur hi Caſus.

I. Hæreticus quamdiu ſuam ſectam iudicat eſſe credibiliorem, vel æquè credibilem, non tenetur credere; quia fides nondum eſt ſufficienter propoſita, ageretque imprudenter. *Sanch.* 2 *mor. cap.* 1. *Lay. l.* 2 *t.* 1. *cap.* 10. & 12.

II. Quando ijs, qui in hæreſi nutriti ſunt, perſuaſum eſt à puero, nos abiicere & perſequi Verbum Dei, eſſe idololatras, peſtilentes deceptores. ideoque tanquam peſtes fugiendos; non poſſunt ſtante hac perſuaſione, ſaluà conſcientià nos audire, & laborant ignorantià inuincibili, cùm non dubitent ſe eſſe in bonà vià. *Laym. cap.* 10. *Sanch. l.* 2. *cap.* 1.

III. Si talibus oriatur dubium de ſuà ſectà, tenentur vlterius inquirere, & à Deo petere lumen, (quod ſi negligant, peccant contra fidem, cum non adhibeant media ad implendum præceptum Fidei.) Quòd ſi

C deinde

deinde noſtra fides eis ſufficienter proponatur, tenentur amplecti. *Ibidem.v.Ferdin.de Caſtro Palao t.4.d.1.p 12.& di.2.p.2.*

Reſp. II. Præceptum exteriùs fidem confitendi, iure naturali obligat, duplici caſu, ſcilicet, cùm vel honor Deo debitus, vel vtilitas proximo impendenda, priuatiuè vel contrariè ſubtraheretur. Dixi *priuatiuè*: vt ſi ideo ceſſaret magnus honor in Deum, vel vtilitas in proximum redundans. Dixi 2.*contrariè*: vt ſi alioqui Deus afficeretur iniuriâ, vel proximus graui malo: v.g. ſi indè penderet aliorum conuerſio, aut peruerſio, contemptus religionis, ſcandalum, &c. Ratio reſponſionis eſt, quia actus virtutis tunc videtur præceptus, quando eſt neceſſarius ad finem pręcepti, quod hic contingit: quia finis pręcepti eſt Charitas *S.Tho. 2.2.q.2.a.2. Suar.Regin.Fill t.22.c.3.q.1.* Vnde reſoluitur hic Caſus,

Si hæretici conculcent imagines, aliiſve iniurijs fidem afficiant, tenetur eam ſuâ confeſſione tueri Catholicus, ſiquidem indè prudenter ſperet profectum.

Reſp. III. Ad profeſſionem fidei externam, iure Eccleſiaſtico, tenentur ſub mortali, ſecundum *Tridentinum*, cum iuramento obediendi Eccleſiæ Romanæ, vt docet *Fill. tom. 2. tr. 22. cap. 3.* ſequentes perſonæ.

I. Prouiſi de beneficio curato; idque intra duos menſes à die poſſeſſionis coram Epiſcopo, aut eius Vicario generali, vel Officiali. *Seſſ.24. c.12. de reform.*

II. Prouiſi de Canonicatu, vel dignitate, in Cathedrali Eccleſiâ: idque non tantùm coram Epiſcopo, vel eius Vicario, ſed etiam in Capitulo. *Ibidem.* additâ pœnâ (ad quam non videntur teneri ante ſententiam) vt alioqui fructus non faciant ſuos. *v.Sanch.l.2.c.5. Barboſa de poteſtate Epiſcopi 3.p.a.61.n.29.*

III. Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, in prima Synodo prouinciali, cui intererunt. *Trid. ſeſſ 25.*

IV. Extendit Pius IV. hanc legem ad omnes Prælatos religionum, etiam militarium. Pius V. autem apud *Rodriq. tom 2. quæſt. regul. q. 72.* ad omnes promouendos in Doctores, Magiſtros, Regentes, Profeſſores, additâ excommunicatione latæ ſententiæ, & priuatione omnium beneficiorum, in eum, qui alios promouet ad talem gradum, ſine præuia profeſſione. *v.Fill.t.22.c.3.q.11.Barboſa in remiſſ.ſ.24.n.12.* Verùm vbi hoc decretum non eſt receptum vſu, non obligare monet *Sanc. c.3.n.4.* Vnde reſoluitur.

I. Non tenentur ad dictam profeſſionem prouiſi de Canonicatibus, in Eccleſiis tantùm Collegiatis, vel de beneficijs tantùm ſimplicibus.

II. Etſi probabile ſit, hanc profeſſionem poſſe fieri per procuratorem, vt docet *Azor, Nauar. & Sanch.* probabilius tamen eſt, teneri perſonaliter,

naliter, vt docet. *Fill.* Ratio eſt, tum, quia aliàs non videtur fieri ſatis iuramento, quod perſonaliter faciendum eſſe; docet Gloſſa apud *Fill.* tum, quia ita decidit Rota apud *Garz. l. 3. de benef. c. 3.*

CAPVT III.

An aliquando liceat exteriùs fidem veram negare, aut falſam profiteri?

RESP. Nullo caſu licet, ſiue voce, ſiue alio ſigno fiat, dicente Chriſto: *qui me negauerit coram hominibus, &c.* Interim verò etſi licitum non eſt mentiri, ſeu ſimulare quod non eſt; licet tamen diſſimulare quod eſt, ſiue tegere veritatem verbis, aliiſve ſignis ambiguis, & indifferentibus, ob iuſtam cauſam; & cùm non eſt neceſſitas fatendi. *Eſt comm. S. Thom. Con. di. 15. du. 2. n. 9. Laym. l. 2. t. 1. cap. 11.* Vnde reſoluitur:

I. Rogatus de fide in odium religionis, ſiue publicà authoritate; ſiue priuatà, nullo modo poteſt, vtendo reſtrictione mentali aut verbis ambiguis, ita reſpondere; vt præſentibus videatur fidem negâſſe; multò minùs dicere, ſe eſſe hæreticum; vel Caluiniſtam, vel non Catholicum. *Azor, Fill. c. 3. n. 67.*

II. Qui rogatus, ſeu priuatà, ſeu publicà authoritate; vel tacet, vel reſpondet obſcurè, vel ait ſe nolle reſpondere, ſe iure non rogari; non teneri ſe, nec velle alijs dicere; quid ipſe credat, ac ſimili modo tergiuerſatur; non videtur negare fidem; ſed nolle prodere. Vnde ſi ſic poteſt moleſtà inquiſitione liberari, licet; vt habet *Con. l. c.* Generatim enim verum non eſt, quod interrogatus auctoritate publicà, teneatur poſitiuè fidem profiteri; niſi quando id neceſſarium eſt, ne præſentibus videatur fidem negâſſe. *Con. d. 15. du. 2. Nauar. Azor, Sanch. Bec. cap. 9. q. 4.*

III. Non negat fidem, ſed prodit, qui fugit: quod etſi liceat, non tamen Paſtori; tunc cùm eius operà oues indigent: vti contrà, ſi eis conſultius eſt, vt ad tempus ſe ſubducat, & in bonum eorum reſeruet, tenetur fugere. *Regin. l. 17. n. 26. Bec. c. 9. Fill. n. 75. &c.*

IV. Si quo caſu tacere eſſet negare; tunc id non liceret: v. g. ſi aliis rogatis, an fidem negare vellent, iiſque reſpondentibus, quòd non, tu taceres. *Ibidem. v. Bon. l. c. Lay. l. 2. t. 1. c. 11. Tol. l. 4.*

V. Si Princeps generali lege iubeat, vt fideles ſe prodant, geſtato ſigno, vel ſiſtendo ſe, vel aliter; non tenentur, cùm nemo teneatur verum dicere, niſi ſpecialiter rogatus. Excipe, niſi eæ ſint circumſtantiæ, vt hoc ipſo; quòd ſe non prodant; videantur fidem negâſſe: vt v. g. ſi

quidam anteà noti eſſent, & tunc ex hoc putarentur defeciſſe. *Sanch.n.* 19.*Bec.Reg.Fill.n.*88.*&c.*

VI. Cùm non rogaris de fide, non ſolùm licet, ſed ſæpè melius eſt ad Dei honorem & vtilitatem proximi, tegere fidem, quàm fateri: vt ſi latens inter hæreticos plus boni facis; vel ſi ex confeſſione plus mali ſequeretur, v. g. turbatio, neces, exacerbatio Tyranni, periculum defectionis ſi torquereris. Vnde temerarium plerumque eſt offerre ſe vltrò. *S.Tho.Sanch Lay.c.*11.*n.*2.

VII. Redimere pecunia, ne de tua fide fiat inquiſitio, licitum eſt, & ſæpè magna virtus diſcretionis eſt vitam ad Dei gloriam ſeruare, ac fidem tegere modis licitis.

VIII. Talis modus non eſt, vti veſtibus, aut ſignis infidelium, quæ alium vſum non haberent, quàm quòd eſſent ſigna profeſſiua falſæ religionis ſeu cultùs; vti eſſent veſtes, quarum vſus eſt in ſacrificijs item incenſio thuris, aut genuflexio coram idolo: item ſumptio cœnæ hæreticæ,&c. *Sanch.l.*2.*c* 4.*Fill.n.*8.*&c. & comm.*

IX. Licitus autem modus eſt, quando ſubeſt cauſa, (vt v. g. ad euitandum graue periculum, ad obtinendam victoriam, eludendos hoſtes) vti veſtibus & ſignis infidelium, quę alium aliquem vſum habent, quàm profitendæ religionis; quales ſunt veſtes talis nationis, (non religionis) quibus vterentur, etſi conuerterentur; vt ſunt veſtes, & ſigna nationis Turcicæ. Quod verum eſt, etſi ſint veſtes ipſorum religioſorum, dummodò non habeant peculiare ſignum profitendi erroris, ſed ſint tantùm indicium nitidioris cultùs; vt ſaga Prædicantium in Germania; vel eminentioris vitæ inter ſuos, vt togæ Bonciorum in Iaponia. Idem dicendum eſt de ſignis, quibus Iudæi vtuntur, v. g. flauo annulo in pallio, Francofurti: &c. quia hæc ſunt ſigna merè politica, & diſtinctiua vnius generis hominum ab alio, & non propriè profeſſiua fidei. Quæ ſententia probabilis eſt. *v.Sanch.* 2.*mor c.*4. *Bec.*2.2.*c.*9.*q.*5.*d.*6. *Lay.l.*2.*t.*1.*c.*11 *Kon.* Contra *Cai.Nauar.Toletum.*

X. Licitus item modus eſt, cùm Catholicus tranſit per loca hæretica, & periculum graue ei imminet vitæ v.g. vel bonorum, (non tamen, ſi deriſio tantùm, vel vexatio, vt habet *Bec.c.*9.) ad diſſimulandum fidem, veſci carnibus die prohibito: quia præceptum Eccleſiæ non obligat ſub tali periculo. Neque hoc eſt fidem negare, cùm eſus carnium non ſit inſtitutus ad profeſſionem religionis; & Catholici etiam mali, & guloſi id faciant. Si tamen ex circumſtantiis fieret ſignum profeſſiuum fidei, vt ſi v. g. in odium fidei conuiuæ ſtatuerent, vt qui eſt hoſtis fidei Pontificiæ, comedat carnes, peccaret contra fidem qui ederet ſine proteſtatione: ſecùs ſi proteſtaretur. *Sanch. Azor, Bec. & comm. loc. cit.*

XI. In

XI. In Germania, audire conciones hæreticorum, deducere funus, aſſiſtere Baptiſmo pro patrino, non habentur ſigna profeſſiua fidei, vel communis cùm hæreticorum ſacris. *Fill. Azor, Sanch. ll. cc.* Vnde ſeclusis aliis, v. g. ſcandalo, periculo, prohibitione, &c. ſi ex iuſta cauſa fiant, licent. Imò patrinum fieri talis infantis, videtur potiùs optandum, ſeclusis aliis; quia non eſt aliud, quàm obligare ſe ad eum olim erudiendum in fide Catholica.

XII. Infidelium & hæreticorum ſacris non licet ita intereſſe, vt eis communicare cenſearis; alioquin licet, v. g. vt quis ſpectet tanquam comœdiam, aut famulatum præſtet politicum domino ſuo, exemplo Naaman Syri. de quo *v. Bec. Fill. Sanch. l. c. Lay. l. 2. t. 1. c. 11.*

XIII. Si princeps hæreticus mandet ſub grauiſſima pœna omnibus ſubditis, adire conciones hæreticorum, etiamſi verbis dicat ſe hac re aliud nihil exigere, quàm obedientiam ciuilem, nec velle cogere, vt à fide diſcedant, cùm tamen reipſa contrarium velle videatur, (nam obedientiam ſuorum aliter exercere poteſt, & hæc res ex ſe apta ſit, Catholicos paulatim peruertere, & inſuper conciliare authoritatem hæreſi, ac vilipenſionem veræ fidei) non licet obedire. Atque ita bis reſcripſit Anglis *Pius V.* apud *Sanch. l. 2. c. 4. n. 27 Fill. & Azor ll. cc.*

XIV. Catholici viuentes inter hæreticos, ſi ex præcepto Magiſtratus contrahant matrimonium, coram miniſtro hæretico, peccant contra fidem, etiamſi contraxerint antè; vel contracturi ſint poſtea, coram Sacerdote Catholico. *Kon. d. 15. d. 3. Pal. t. 4. d. 1. p. 17. n. 12 13. 14.* teſtaturque contrahens ceremonia illa, ſe illum agnoſcere veræ fidei Miniſtrum, quæ ſunt intrinſecè mala. *Mald. 2. 2. q 2. a. 3.* quia authoritas Miniſtri, & conſequenter doctrinæ eius augetur, concurriturque ad ritus hæreticos, quos Miniſter iſto actu exercet. Licitè tamen contrahunt coram Magiſtratu ciuili, vel potiùs teſtantur ſe contraxiſſe, modò priùs vel poſteriùs ritu Catholico contrahant: quia hæc actio eſt inſtituta ad finem politicum, vt coniuges habeantur, & proles non cenſeantur illegitimæ.

CAPVT IV.

De Infidelitate, & vitijs Fidei oppoſitis.

DVBIVM I.

Quid, & quotuplex ſit Infidelitas?

RESP. I. Infidelitas generatim eſt triplex. *Prima* dicitur Negatiua, eorum ſcilicet, qui nihil vnquam de fide audiuerunt. Quæ

non tam eſt peccatum, quàm pœna peccati; quia ſi feciſſent, quod in ipſis erat, Deus fidem eis non abſcondiſſet. *Secunda* dicitur Contraria, eorum ſcilicet, qui fidem ſibi ſufficienter propoſitam vel contemnunt, vel ei contradicunt pertinaciter: vt hæretici. *Tertia* dicitur Priuatiua, quòd priuatiuè opponatur fidei; & eſt culpabilis ignorantia, vel error circa res fidei. *S.Tho.Sanch.Vaſq.Lay.c.12.*

Reſp. II. Infidelitas Contraria, ex triplici modo repugnandi fidei, eſt triplex: ſcilicet Paganiſmus, qui fidei nondum ſusceptæ; Iudaiſmus, qui fidei ſuſceptæ in typo; & Hæreſis, quæ fidei ſuſceptæ in veritate, repugnat. Apoſtaſia à fide reuocatur ad hæreſin, à qua tantùm differt, quòd Hæreſis ſit error fidei ex parte tantùm contrarius, Apoſtaſia verò ex toto. *S.Tho.Lay.l.c.*

DVBIVM II.

De Iudaiſmo.

Quæritur hìc tantùm, quæ communicatio cum Iudæis ſit interdicta Chriſtianis?

Reſp. I. His caſibus; qui colliguntur ex *C. Nullus. C. Omnes C. Iudæi.* 1. Non licet cohabitare. 2. Nec conuiuijs intereſſe. 3. Nec vti communi balneo. 4. Nec medicos adhibere. 5. Nec medicinas ab ijs datas recipere; emere tamen licebit præſcriptas. 6. Nec Iudæorum filios enutrire in ipſorum domibus. 7. Ijs non famulari. 8. Nec ſeruituti ſubijci. 9. Prohibentur publicis officijs inter Chriſtianos fungi. 10. Vetitum eſt eorum azymis veſci. Quibus addit *Azor*, prohibitum eſſe, accedere ad eorum nuptias, feſta, Synagogas, cùm eis ludere, ſaltare, &c. Ratio horum eſt, tum vt conſeruetur dignitas Chriſtianæ religionis: tum vt caueatur familiaritas cùm Iudæis, & periculum peruerſionis. *vid. Laym l. 2. t. 1. cap. 12. & 17. Sanch. l. 2. c. 31. Fill. tr. 22. cap. 5. num. 128.*

Reſp. II. In decem dictis caſibus communicare cum Iudæis, ex genere ſuo videtur eſſe mortale. Ratio, quia ſi Clericus id faciat, incurrit periculum depoſitionis; Laicus verò excommunicationis: (*C. Conſtituit. 17. q. 2.*) quæ non niſi ob peccatum mortale imponi ſolet. Dixi *ex genere ſuo*; quia probabile eſt, vel ob materiæ paruitatem, vel ob neceſſitatem, aliamve cauſam rationabilem; (ſi tamen non ſit periculum perfidiæ, nec familiaritatis cùm Iudæis) ſæpè excuſari à mortali, aliquando etiam ab omni peccato. *Ita communiter. v Autt. ſuprà citt. & Bon. l.c item Lay l.2.t.1.c.17.*

D V-

DVBIVM III.

Quid ſit Hæreſis?

Reſp. Hæreſis, eſt error intellectûs liber & pertinax contra fidem, in eo, qui fidem ſuſcepit. *Ita comm. Suar. Bec. c. 14. q. 2.* Vnde patet, ad Hæreſin, vti & Apoſtaſiam, duo requiri: 1. Iudicium erroneum, quod eſt eius quaſi materiale. 2. Pertinaciam quæ eſt quaſi formale. Porrò pertinaciter errare, non eſt hìc acriter & mordicùs ſuum errorem tenere, aut tueri; ſed eſt eum retinere, poſtquam contrarium eſt ſufficienter propoſitum; ſiue quando ſcit, contrarium teneri à reliqua vniuerſali Chriſti in terris Eccleſiâ, cui ſuum iudicium præferat; ſiue id fiat ex vanâ gloriâ, ſiue libidine contradicendi, aliave causâ. *Ita Sanch. Vaſq. Lay. l. 2. t. 1. c. 13. & alij comm.* Ratio, quia tunc putat, iudicium Eccleſiæ non eſſe ſufficiens fundamentum credendi, quæ eſt vera pertinacia: quam cum *Coninck* faciliùs ſic explicant alij, eam tunc eſſe, cùm etſi obiectum fidei, credibiliter proponatur, ita vt prudenter de eo non poſſit dubitare; contrarium tamen iudicet, à quo nolit auelli vllo caſu, vel ſaltem, niſi euidenter conuictus. *vid. Con. d. 18.* *Vnde reſolues.*

I. Non eſt hæreticus, qui exteriùs tantùm fidem negat, aut adorat idolum. Ratio, quia non errat. Neque talis incurrit in foro conſcientiæ, cenſuras latas contra hæreticos, etſi in foro externo ſecundùm externa procedatur. *Fill. t. 22. c. 6. q. 4.*

II. Eſt hæreticus, qui affirmatiuè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc eſt, iudicat eſſe dubium. Dixi, *affirmatiuè*: quia negatiuè tantùm dubius, hoc eſt, ſuſpendens iudicium, per ſe & ſimpliciter non eſt hæreticus, quia non habet iudicium; ergo nec erroneum: modò tamen non ideo ſuſpendat, quòd virtualiter iudicet, non liquere de certitudine obiecti. *Sa, Azor, l. 8. c. 9. q. 5. Tol.* contra *Sanch. & Malderum.*

III. Nemo eſt hæreticus, quamdiu paratus eſt iudicium ſuum Eccleſiæ ſubmittere, aut neſcit, contrarium tenere veram Chriſti Eccleſiam; eſto ex ignorantia etiam culpabili, & craſsâ ſententiam ſuam mordicùs tueatur. *Lay. l. c. n. 2.*

IV. Nec eſt hæreticus, qui ita diſpoſitus eſt, ſaltem habitualiter, vt à ſuo errore eſſet diſceſſurus, ſi ſciret eſſe contrarium fidei; dummodò pertinaciam actualem nunquam habuerit. *Ibid. & Con. l. c.*

V. Ruſtici, alijque homines ſimpliciores in Germaniâ, qui hæretici habentur, & tamen pertinaces non ſunt, poſſunt abſolui à ſuis Parochis: Ratio, quia non ſunt hæretici formales, habentque fidem Ca-

holicam in Baptiſmo acceptam, quæ non perditur, niſi errando pertinaciter. *Lay. l. c.*

VI. Cùm hæreſis,& quæuis infidelitas mortalis ſit, peccant quoque mortaliter, qui eius periculo ſe exponunt, ſiue conuerſando, ſiue conciones audiendo, ſiue libros legendo; quæ proinde, ſi cui periculoſa ſint, illicita ſunt iure naturæ: ſi verò periculum abſit, lectio librorum hæreticorum nihilominus illicita eſt, iure poſitiuo Eccleſiæ; vti etiam formalis diſputatio laici de fide. Quod poſterius tamen in Germania, locisque ſimilibus, vbi Catholici hæreticis ſunt permixti, abrogauit conſuetudo. *Azor, Fill. Bec. Sanch. Bon. d. 3. q. 2. p. 5.*

VII. Matrimonium contrahere cum hæretica, etſi per ſe ſit illicitum, habeaturque in Hiſpania, & Italia mortale; probabile tamen eſt, ob grauium Doctorum authoritatem, (*Sanch. de matr. tom. 2. l. 7. d. 72. nu. 5. Azor t. 1. l. 8. d. 3. ca. 3. Regin. tr. 2. l. 32. nu. 169. Baſilius Pontius de matr. c. 6. v. Card. de Lugo. de Sacramentis in genere, di. 8. ſ. 14. nu. 220.*) in Germania licere, ex graui cauſſa, ſaluo tamen iure naturali, & ſemoto periculo, tum contrahentis, tum prolium: vnde de ijs initio conſtitui debet, vt Catholicè educentur. *v. Bec. l 5. c. 19. Dian. p. 3. tr. 4. R. 269.*

VIII. Eum, qui lapſus eſt in hæreſin, non teneri in confeſſione explicare, qualis illa ſit, eò quod omnes eiuſdem ſpeciei ſint docent *Regin. Diana tom. 1. tract. de circumſt. R. 46. citans alios*: *& Eſcobar. Ex. 2. cap. 6.*

Alij tamen contrarium tenent, quos ſequitur. *Card. de Lugo de pœn. d. 16. n. 288. & n. 291.*

TRACTATVS II.

De præcepto Spei.

PEr Spem, quæ eſt ſecunda virtus Theologica, intelligitur amor concupiſcentiæ erga Deum, quo Deum & diuina, præ omnibus aliis concupiſcibilibus, nobis concupiſcimus, ita vt omnia potiùs parati ſimus perdere, quàm Deum, & diuina. De hàc quæritur, quando eius præceptum obliget.

Reſp. I. Probabile eſt, præceptum Spei obligare per ſe, cùm primum homini vſum rationis aſſecuto, Deus & beatitudo, tanquam finis ad quem tendere debet, ſufficienter eſt propoſitus; ita vt notabili tempore non differat. *Ita Bec. c. 17. q. 7. n. 2. Turrianus, & cæteri comm.* Et ratio

eſt, quia

eſt,quia ſine actu Spei, nec iuſtificari, nec in iuſtitia diuina perſiſtere, nec meritoriè operari poſſumus. *vid. Scholl.*

Reſp. II. Præceptum Spei per accidens obligat, 1. Quando actus orationis, Pœnitentiæ, Charitatis, &c. in præcepto ſunt, qui ſine prævio actu ſpei exerceri non poſſunt. *Ita Autt. citt. & Fill. tr. 22. cap. 8. nu. 255.* 2. Quando quis ita tentatur, vt periculum ſit conſensûs, niſi animum ſpe erigat. *v. Fill. l. c. t. 2. Lay. l. 2. t. 2. c. 2. Bon. d. 3. q. 3.* Vnde ſequentes Caſus reſoluuntur.

I. Mortale peccatum eſt, ſperare, ſiue amare magis (amore concupiſcentiæ) terrena hæc, quàm cœleſtiâ: v. g. ſi quis ita comparatus ſit, vt deſideret perpetuò degere in hac vita, & Deo relinquere cœlum, ſi ſibi relinquat terram.

II. Mortale item eſt, deſperare de conſequendo Deo, aut ſalute, & venia peccatorum, aut mediis ad illam conſequendam neceſſarijs; v. g. auxiliis gratiæ, & emendatione vitæ. Quod peccatum ratione paruitatis materiæ non poteſt eſſe veniale, cùm ſit iniurioſum miſericordiæ Dei. *S. Tho. q. 20. a. 3. Lay. l. 2. t. 2. c. 2. n. 3.*

III. Mortale etiam eſt, præſumere de miſericordiâ Dei, v. g. cùm quis ſperat id, quod eſt impoſſibile ſecundùm legem Dei ordinariam: vt ſi ſperes remiſſionem peccatorum, & ſalutem ſine pœnitentia, vel per propria merita, & vires naturæ; vel etiam ſi quis ſtatuat perſeuerare in peccatis, quamdiu benè valet; & tamen ſperet ſe acturum pœnitentiam ante mortem. *S. Thom. q. 21. a. 1. Lay. l. c.*

Denique mortale eſt, odiſſe Deum, (odio ſcilicet abominationis ſeu auerſionis) v. g. ſi Deus diſpliceat tanquam nobis infeſtus, propter vindictam peccatorum. *v. Lay. l. c. Bon. di. 3. q. 3.*

TRACTATVS III.

De præceptis Charitatis.

CAPVT PRIMVM.

An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei?

CHaritas Dei, eſt amor amicitiæ, quo Deo benè volumus, & omnia bona ipſi cupimus, ob ſummam & infinitatem eius diuinæ naturæ perfectionem.

Reſp.

Reſp. I. Præceptum Charitatis Dei præcipit Deum ſuper omnia amandum. Patet ex *ſcripturâ*. Ratio eſt, quia finis vltimus plus eſt diligendus, quàm omnia media quæ ad eum referuntur: non quidem intenſiuè, (etſi enim hoc etiam deceat, non tamen eſt in præcepto) ſed appretiatiuè, ità vt nullam creaturam pluris facias, quàm Deum; veliſque potiùs omnia perdere, quàm Deum offendere, & ſic illi malè velle, *S.Tho.2 2.q 27 a 3.Azor,Sanch.Bec.2.2.c.19.*

Reſp. II. Probabile eſt, præceptum Charitatis Dei obligare, I. Quando homo adeptus eſt ſufficientem cognitionem Dei infinitè boni, à quo omnia ſua bona habet, & cui omnia debet. Ratio eſt, quia cùm teneatur Deo ex filiali amore totà vità ſeruire, id non videtur poſſe fieri, niſi eliciat actum amoris. *Ita S.Thom.q.89.art.6.Nauar.Valentia, & cæt. comm.* (Notat autem *Con. diſp.* 24. *d* 3. *n.* 50. Non ſtatim poſt talem notitiam peccare mortaliter, ſed tantùm, ſi differat notabiliter, v.g. vltra annum) contra *Palaum*, qui dicit probabile eſſe, quod non obliget. Si ſcrupulus te angat, an præcepto huic ſatisfeceris, docet *Eſcobar*, ex *Petro Hurt.* 2.2.*d.* 172.*ſ.*1.§.24. quòd, ſi poſitiuè non meminiſti te omiſiſſe, tenere poſſis, te ſatisfeciſſe, *Trullen.* tamen *l* 1.*c.*5. *d.*13.*n.*9. monet expedire, vt quis ſe in confeſſione aliquando accuſet ſub dubio, ſi fortè præceptum iſtud violàrit, vel alia præcepta affirmatiua, de quibus non certò conſtat, quando obligent, vel violentur: II. Quando eſt periculum labendi in odium Dei, niſi actum Charitatis elicias. III. Quando quis tenetur conteri, v. g. moriturus, aut celebraturus, cui Confeſſarius deeſt, Ratio, quia contritio includit actum Charitatis. IV. Si quis grauem tentationem, præſertim in articulo mortis, putet ſe aliter vincere non poſſe. Quibus aliqui addunt articulum mortis abſolutè, eò quòd tunc ſecuriſſima via eligenda ſit. *v. Lay.l.*2.*t.*1.*c.* 2.*Bon.d* 3.*q.*4.*p.*2.*Hurtad.*2.2 *d.*174 *ſ.*6 *d.*27. Ex dictis reſolues.

I. Mortale eſt, ſi quis omittat dilectionem Dei tunc, quando præceptum obligat.

II. Mortaliter peccat etiam, ſi quis amet Deum amore appretiatiuè ſeu æſtimatiuè minore, quàm creaturas.

III. Peccat item contra Charitatem Dei, ſi quis Deum non diligat principaliter propter ſe, tanquam finem vltimum omnium rerum, ſed tantùm propter aliud, v g. vitam æternam, vel ad euitandum infernum. Quod eſſe mortale, docet *Syln.* & *Nauar.* quia ſcilicet Deus non diligeretur appretiatiuè ſuper omnia, ſi aliud ab illo amaretur, vt finis principalis. Addo, *principalis*, quia vt benè *Tolet.l.*4.*c.*9. Deus propter retributionem vitæ æternæ amari poteſt, ſed minùs principaliter, vt ſcilicet vita æterna vel alia Dei dona, ſint tantùm cauſa mouens, vt faciliùs; expeditiùs, & feruentiùs diligatur.

IV. Mor.

IV. Mortale, & grauiſſimum omnium eſt, ſi quis Deum formaliter oderit odio inimicitiæ, ſeu maleuolentiæ (amori amicitiæ oppoſito) v. g. ſi optes Deum non eſſe, non habere ſcientiam, potentiam, &c. De his *vid. Laym. l. c. Bona. loc. cit. Sanch. lib. 2. cap. 3. & 5. Regin. lib.* 17.

CAPVT II.

De præceptis Charitatis erga proximum.

CHaritas proximi præcipit, 1. Ordinem in eo diligendo, 2. Dilectionem inimicorum. 3. Eleemoſynam. 4. Correptionem fraternam. Deinde prohibet, 1. odium proximi. 2. ſcandalum. 3. ne iniuria, bellum, aliudve graue damnum, vel malum inferatur. De quo poſtremo agetur in Decalogo; de reliquis hic.

DVBIVM I.

Quis ordo ſeruandus inter perſonas, quæ diliguntur?

Reſp. I. Ordine Charitatis quiſq; tenetur poſt Deum diligere 1. Seipſum, ſecundum bona ſpiritualia, 2. proximum, quoad eadem bona, 3, Seipſum, quoad bona corporalia, 4. Proximum, quoad eadem. 5. Denique ſeipſum, & deinde proximum, quoad bona externa. *Ita Lay. l. 2. t. 3. c. 3.* ex *S. Tho. & communiter*. Vnde reſoluuntur Caſus.

I. Peccat contra charitatem ſui, qui ſalutem ſuam ſpiritualem, vel corporalem negligit: quod graue eſt, ſi fiat ſine cauſa, & cum graui damno, v. g. mortis, vel grauis morbi. *Trull. l. 1. c. 6. d.* 1.

II. Nullius boni conſequendi cauſà licèt peccare, etiam venialiter: quia talis vellet ſibi malum ſpirituale. *Lay. ibidem*.

III. Tenetur quiſque proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto ſuccurrere, etiam cum certo vitæ periculo; dummodò ſit æquè certa ſpes illum iuuandi, neque grauius inde malum immineat: v. g. teneris cum vitæ periculo baptizare, vel abſoluere moriturum, ſi alius non adſit qui faciat. *S. Aug. lib. de mend. S. Thom. qu. 26. a. 5. & q. 44. Regin. cap.* 4.

Dixi, *in extrema*, v. g. quà certo putetur moriturus in mortali: quia in graui tantùm obligatur is, qui ex officio alienam ſalutem curat, vt Parochus, cui ideo non licet fugere tempore peſtis, niſi ſubſtituto æquè idoneo. *Valent. & Laym. l. c.*

IV. Ordinariè non licet vitam ſuam poſtponere alienæ. Addo, *ordinariè*:

ordinariè: quia licèt, ſi ſit perſona publica, à quà multum pendet: vti etiam pro Repub. pro fide, religione defendenda; imò etiam pro amico, propter Deum dilecto. *Leſſ. l. 2. ca. 9. d. 6. Lay. l. c.*

Reſp. II. Quoad proximos inter ſe ſeruandus eſt hic ordo. 1. Qui melior eſt, magis diligendus eſt, eà dilectione, quam comitatur gaudium circa bona poſſeſſa, item honor, cultus, & reuerentia. Sic v. g. plus diligendus eſt vir ſanctus, quàm parens improbus. Ratio, quia eſt magis coniunctus cum præcipuo obiecto Charitatis, quod eſt Deus. Item parentes magis quàm filij, vel vxor; magiſque benefactores, quàm ij, quibus beneficimus. *Lay. l. c. & comm.* 2. Appretiatiuè, & dilectione eà, quà alteri optamus bonum nondum poſſeſſum cum beneficentia, magis diligendi ſunt ij, qui nobis ſunt coniunctiores, quoad ea bona quæ ſunt debita tali coniunctioni, & in quibus hæc fundatur. *Vnde reſolues.*

I. In bonis pertinentibus ad naturam & vitam corporalem conſeruandam, ſuccurrendum eſt (extra neceſſitatem extremam,) Primò omnium, vxori; quia eſt vna caro cum viro. 2. Filijs. 3. Parentibus, & quidem patri præ matre. 4. Fratribus, ſororibus, deinde propinquis, domeſticis, & familiaribus. Dixi *extra extremam neceſſitatem*: quia in hac parentes, eò quòd vitam dederint, præferendi ſunt etiam vxori, & liberis. *Lay. ib. n. 5. & 6.*

II. In rebus pertinentibus ad ciuilem communicationem, præferendi ſunt conciues, in bellicis commilitones; in ſpiritualibus ſpirituales filij, patres, fratres. *Bannes* tamen probabiliter docet, parentes carnales, etiam in ſpiritualibus, aliis omnibus præferendos: quia coniunctio carnalis eſt fundamentum aliarum coniunctionum: *v. Laym. hic lo. cit.*

DVBIVM II.

De odio, & dilectione inimicorum.

Certum eſt, inimicos aliquo modo diligendos, cùm ſint proximi: *cum S. Tho. 2. 2. q. 25. a. 1. communiter omnes.* Sed quæritur de modo, & an poſſint odio haberi.

Reſp. I. Quilibet homo ſaltem priuatus, tenetur proximo, etiam inimico, communia dilectionis ſigna & beneficia exhibere ex præcepto; ſpecialia verò ex conſilio tantùm, niſi aliundè ratio obligationis accedat. *Ita communiter cum Lay. c. 4.* ex *S. Thom l. c. q. 25. a. 8. & 9.* Dixi 1. *communia:* qualia ſecundùm *Caiet. V. odium,* ſunt, quæ Chriſtiano debentur à quouis Chriſtiano in communi, conciui à conciue, cognato

gnato à cognato. Ratio autem eſt, quia iſta negare, eſt vindicare iniuriam, quod non licet priuato. Dixi 2.*niſi aliundè accedat ratio obligationis*, qualis eſſet v.g. 1. Timor ſcandali ex omiſſione. 2. Spes ſalutis inimici, vt *v. Azor, t.2.l.*11.*c.*3. 3. Neceſſitas temporalis, vel ſpiritualis. 4. Culpæ deprecatio, & exhibitio ſpecialium ſignorum amoris. Ratio, quia his caſibus, neglectus ſpecialium ſignorum eſſet exterior odij declaratio. *Lay.l c.* Vnde reſolues Caſus ſequentes.

I. Per ſe loquendo, nemo tenetur ad inimicum diligendum poſitiuè & peculiari actu, neque ad eum ſalutandum, alloquendum, ægrotum inuiſendum, mœſtùm conſolandum, hoſpitio excipiendum, vel familiariter cum eo agendum, &c. quia hæc ſunt ſigna ſpecialia amoris, *Fill.t.*28.*c.*1. Dico *per ſe*, quia ſi omiſſio ſcandaloſa eſſet, aut per aliquid horum poſſes ſine tuo incommodo, inimicum tibi & Deo reconciliare, id omittere, eſſet graue: vti etiam, ſi inæqualis perſona ſoleret alium ſalutando præuenire; v.g. ſubditus Prælatum. *Lay.l.c.*

II. Non licet inimicum excludere à communibus orationibus, v. g. oratione Dominica, & quæ pro communitate inſtituitur; nec à communibus eleemoſynis, reſalutatione, reſponſione, expoſitarum mercium venditione: quia hæc ſunt communia dilectionis ſigna: ideoque contra hæc facere, v. g. cognatos omnes inuitare, obuios omnes ex vicinia vel collegio ex conſuetudine ſalutare, ſolo inimico excluſo, eſt ex genere ſuo, & regulariter, mortale. *S.Tho Nauar.Lay.ll.cc.* Addo 1. *ex genere ſuo*, quia ſi leuitas materiæ, aut cauſa rationabilis excuſet, v.g. ſi pater, vel ſuperior, filio vel ſubdito, ob correctionem ea ſubtrahat ad tempus, leue vel nullum erit: quia habet ius puniendi. Addo 2. *regulariter*, quia ſi perſona multò maior inferiorem non reſalutet, v.g. nobilis ruſticum, pater filium, non videtur mortale, vt notat. *Sa ver. Charitas Bon.d.* 3. *q.*4 *p.*3.*v.Azor,*3.*p.l.*12 *c.*13.

III. Etſi quiuis teneatur inimico veniam legitimè petenti, non tantùm interiùs remittere, ſed etiam externa remiſſionis ſigna oſtendere: negat tamen *Trull.l.*1.*c.*5.*d.*5.ex *Azor* & *Fill.* teneri ſtatim poſtquam offenſio eſt illata, eò quòd ſit res violenta, & ſupra fragilitatem humanam. Non tenetur autem remittere ſatisfactionem pro damno, ſi ab eò ſit læſus; imò nec eam acceptare, ſi offerat; ſed etiam iuridicè poteſt compenſationem petere, dummodò in vtroque caſu ponatur odium, vt docet *Valent.Nauar.Laym.l.*2.*t.*3.*cap.*4.

IV. Quòd ſi tamen pœna ſit valdè grauis, v.g. capitis mutilationis, neque læſo ex ea commodum proueniat, non videtur ea, deprecante altero, ſine peccato vindictæ poſſe expeti. Similiter, ſi ſatisfaciat quantum poteſt, ad id quod non poteſt eum vrgere, videtur contra charitatem, vt docet *Sylu.* & *Fill.t.*28.*c.*11.*q.*9.

Reſp.

Reſp. II. Etſi odium inimicitiæ, ſiue perſonæ ſecundùm ſe, & bonorum quæ in ſe habet, volendo ſcilicet illi malum vt ſic, ſiue quatenus illi malum eſt, ex genere ſuo ſit mortale; odium tamen abominationis, ſiue qualitatis, quo non hominem, ſed eius malitiam, vel ſaltem perſonam tantùm quatenus malam, vel nobis noxiam, auerſamur; ſæpè licitum eſt, vt docet *Con. a. 29. dub. 3. & communiter.* Vnde reſolues ſequentes Caſus.

I. In confeſſione ſatis eſſe, ſi dicas te graue malum voluiſſe proximo, nec opus eſſe explicare ſpeciem mali, v.g. mortem, infamiam, &c. quòd omnia comprehendantur ſub vna ratione mali, *Cai. Bon. Turr. Trul. l. 1. c. 6.* docent probabiliter: ſed contrarium probabiliùs docet *Suar. Palaus t. 6. d. 4 p. 1.*

II. Licet proximo velle malum aliquod, v.g. temporale, (dummodò non ſit iuſto grauius) quatenus id illi bonum eſt, v.g. morbum, vel aduerſitatem, vt à peccatis emendetur. *Bon. d. 3. q. 4. p. vlt. §. 1. ex multis.* Cauendum tamen eſt, ne fiat ex vindicta, ex qua ſi Pſalmum 108. ſuper inimicum tuum legas, peccas mortaliter: Generatim verò, ob bonum ſpirituale, proprium vel alienum, licet mala pœnæ, inefficaci affectu, alijs velle; quia cùm in hoc affectu bonum ſpirituale præferatur temporali, non eſt inordinatus. *v Leſſ. l. 2. c. 47.*

Sic licet v.g. mortem optare hæreſiarchæ, vel publicæ pacis turbatori, ob bonum commune, & multorum; iuxta illud *Galat. 5. Vtinam abſcindantur.* Item triſtari de eo, quòd dignitates conferantur indignis; vel de ſanitate eius, qui ex illa ſumit occaſionem peccandi. Item mortem, egeſtatem, aut morbum alicuius deſiderare, vt ceſſet à peccatis, & vitam in melius mutet. Eadem ex cauſa *Bonac. Azor & Palaus t. 6. p. 1. nu. 11.* excuſant à peccato matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eò quòd ob deformitatem vel inopiam commodè, & honeſtè nuptui tradere non poſſit. Etſi verò ſibi ipſi optare mortem *Nauar. & cæteri* dicant eſſe mortale: ad euitanda tamen grauia mala, v. g. afflictionem internam, id licere volunt *Sanch. Sot. Gran Dian p. 5. t. 14. R. 91.* Ita, & *Trull. l. 1 d. 2 n. 11.* excuſat fœminam, quæ ſibi (vel alteri) mortem optat ad vitandam grauem infirmitatem, mendicitatem, vitam acerbam, &c. vel alia ſimilia mala à marito v. g. inflicta, vel infligenda. Mulierculas tamen ob minimas moleſtias mortem optantes *Dian. l. c.* mortalis damnat, niſi (vt plerumque fit) excuſet defectus aduertentiæ, & deliberationis.

III. Priuatus; qui auerſus ab alio fugit illum, ſi id faciat, vt eum ſuo colloquio & ſolatio priuet, atque ita contriſtet, & malè illi ſit; eſt odium inimicitiæ, & peccatum: ſi verò nihil mali optando, tantùm fugias, quia tuæ naturæ eſt difformis, vel tibi ſolet eſſe moleſtus, eſt odium

auerſio-

auerſionis, & peccatum, ſi ſit irrationabile: quale non erit, ſi ſit perſo. na valde aſpera; modò abſit contemptus, ſcandalum, & vindictæ cupiditas. *v. Bon. loc. c.*

DVBIVM III.

De præcepto Eleemoſynæ, ſeu miſericordiæ corporalis.

Suppono I. Huius præcepti obligationem naſci ex duplici capite: 1. Ex neceſſitate proximi egentis. 2. Ex perſona poſſidentis bona, vel neceſſaria, vel ſuperflua.

Suppono II. Duplicem dari neceſſitatem proximi. 1. dicitur extrema, ex qua egenti imminet periculum vitæ, vel etiam grauis & diuturni morbi, ſecundùm *Dia. p. 5. t. 8. R. 1.* 2. grauis ex qua imminet periculum grauis mali, vt captiuitatis, infamiæ, grauis iacturæ bonorum, vel ſtatus; vnde fiat, vt difficulter ſe poſſit ſuſtentare; v. g. ſi non poſſit viuere ſecundùm ſuum ſtatum, vel ſi nobilis cogatur alteri famulari, vel artifex, aut vir honeſtus, mendicare, 3. dicitur communis, quâ laborant mendici triuiales. *Lay. l. 3. tr. 2. c. 6.*

Suppono III. Bona neceſſaria, & ſuperflua dici, vel reſpectu vitæ ſiue naturæ, vel reſpectu ſtatùs, vel decentis conditionis perſonæ; quomodo ſeculares raro putant ſe habere ſuperflua, vt docet *Laym. & Nauar. c. 24.* Nam quæ ſunt neceſſaria ad alendos liberos, famulos, honeſtas donationes, conuiuia, hoſpitum tractationem (qualia tamen non ſunt, quæ ad quemcunque faſtum & pompam quiſque ſibi requirit) ſpectatis etiam communibus euentibus, hæredibus, neceſſitate futurâ, &c. non ſunt ſuperflua.

Reſp. I. Nemo tenetur dare eleemoſynam ex bonis ſibi ad vitam neceſſariis; niſi eſſet perſona talis, ex qua penderet ſalus Reipub. *Eſt communis.* Et ratio patet ex ordine charitatis.

Reſp. II. Probabile eſt, ex ſuperfluis naturæ & ſtatui, teneri aliquem, etiam in graui neceſſitate, ſuccurrere proximo, ſi probabiliter putet alium non ſubuenturum: idque, vt *Azor tom. 2. lib. 12. cap. 7. Sylu. & Fumus*, volunt, ſub mortali, contra *Medinam*, qui vult eſſe tantum conſilij. Ratio, quia cùm in ſcriptura frequenter damnentur homines ob neglecta opera miſericordiæ, hæc non ſunt reſtringenda ad extremam, & raram neceſſitatem. *v. Lay. l. c.*

Reſp. III. Proximo in extrema neceſſitate teneris ſuccurrere ordinariè, ex bonis etiam aliquo modo ad ſtatum neceſſariis. *Suar. Laym. ex communi.* Satisfacis tamen probabiliter, ſi des cum onere reſtituen-

reſtituendi, quando erit ditior. *Vaſq. &c.* contra *Suar. Kon. &c. v. Dian. p. 5. t. 8. R. 5.*

Addo, *ordinariè*, quia ſi maius damnum æſtimaretur, te excidere tuo ſtatu, quàm mors pauperis, non tenereris. *Azor l. c.*

Reſp. IV. Probabile eſt, quòd proximo in graui neceſſitate conſtituto quiſq; teneatur ſubuenire, cum modico detrimento proprij ſtatûs: quia paruo ſuo incommodo tenetur magnum incommodum proximi impedire. *Lay. l. c. ex D. Tho. Bon. d. 3. q. 4. p. 6.* Ex dictis collige.

I. Homines priuati non tenentur inquirere pauperes. *Vaſq. &c.* ſi tamen dubitent de extrema alicuius indigentia, tenentur inquirere veritatem. *Sanch. Dian. p. 5. t. 8 R 39.*

II. Nemo tenetur magnam vim pecuniæ dare pauperi, ad pretioſiſſimam medicinam emendam vitæ ſeruandæ neceſſariam, vel ad redimendum à periculo mortis. *Sa & Kon. di. 27. dub. 8. num. 135.* Et ratio patet ex dictis.

III. Si proximus tantùm egeat vſu rei, ſatis eſt illam accommodare: v. g. ſi ab hoſtibus ſpoliato veſtem commodes, vel vulnerato equum, donec domum reuertatur. *Lay. Bon. ll. cc.*

Reſp. V. In communibus pauperum neceſſitatibus, tenetur aliquando dare eleemoſynam, qui habet bona naturæ & ſtatui ſuperflua. *Ita communiter D. Thom. Suar. Bellar.* contra *Nauar & Vaſq.* qui negant teneri. Ratio eſt, tum, quia quiſque tenetur diligere proximum ſicut ſeipſum: tum, quia alioqui pauperes iſti inciderent in neceſſitatem grauem. Videtur tamen hæc obligatio tantùm eſſe ſub veniali, vt rectè *Medina*: idque ſi nulla ſit iuſta cauſa negandi; aliàs ſub nullo. *v. Lay. Bon. l. c.* Vnde reſoluuntur Caſus ſequentes.

I. Pauperibus triuialibus, etſi ex nuditate, morbo, &c. videantur oſtendere ſigna extremæ neceſſitatis, rarò quis tenetur ex præcepto ſubuenire; etiam de ſuperfluis: tum quia ferè ad mouendos ſpectatores iſta neceſſitas exaggeratur: tum quia ab aliis iuuandi præſumuntur. *Mald. VVigers, Dian p. 5. t. 8. R. 17.*

II. Si quis diues & abundans diu neget omnes eleemoſynas, cum propoſito dandi meliore & commodiore loco ac tempore, vel egentioribus, vel in alium pium vſum conuertendi, is non peccat, cùm habeat iuſtam cauſam negandi: ſi verò talis, ſine rationabili causâ, omnes à ſe pauperes inhumaniter repelleret, eum dicit *Laym. lo. cit.* verſari in malo ſtatu.

III. Nulli omninò quantumuis diuiti, omnes pauperes ſine eleemoſyna repellenti, facilè neganda eſt abſolutio: tum ob dubium, & diſſenſum DD. de hac obligatione: tum, quia vix reperitur, qui cauſam ſaltem apparentem non prætendat, ſi ſuperflua ſe habere fateatur. *Lay. ib.*

IV. Etſi

IV. Etſi dicta de eleemoſyna danda, intelligantur reſpectu omnium egentium, etiam peccatorum, infidelium, & inimicorum; damnandi tamen non ſunt Magiſtratus, excludentes à ſuis ciuitatibus, iuſta de cauſa, pauperes peregrinos. *Laym. ib. Trul. l.1.c.5.d.10.*

V. Religioſis æquè ac aliis pauperibus debentur eleemoſynæ; quia eorum paupertas & neceſſitas eſt vera & iuſta, tametſi voluntariè contracta, cùm voluntas & cauſa fuerit rationabilis, & grata Deo. *Lorca Dia.p.5.t.8.R.18.* Aliud eſt de ijs, qui ſponte ſua culpabiliter ſunt pauperes, vt vagabundi. *Ibid. R. 19.*

Reſp. VI. Eleemoſyna tantùm facienda eſt ex bonis proprijs, & quorum quis liberam habet adminiſtrationem. Poteſt tamen fieri ex alienis, quando proximus eſt in extrema (vel etiam ſecundùm *Leſſ. l. 2. cap. 12.* in valde graui) neceſſitate, & aliundè ſuccurri non poteſt: tunc enim omnia ſunt communia. In communi verò neceſſitate, licet tantùm cum conſenſu domini, tacito vel expreſſo. *v. S Thom. 2.2. qu. 32. a. 7. Regin. 286. Fill. Laym. Bonac. loco cit. num. 11. Leſſ. l. 2. t. 12.* Vnde reſolues.

I. Non licet dare eleemoſynam ex bonis obnoxiis reſtitutione, v. g. furto ablatis: licet tamen ex acquiſitis per opus illicitum, ſed non cum iniuſtitia, v. g. ex lucro meretricum. Ratio, quia hæc ſunt propria; priora non. *Bon. ib.*

II. Pueris, filiisfamilias, ſeruis, ancillis, vxoribus, non licet dare eleemoſynam, niſi tenuem, in qua parentum, dominorum, & maritorum voluntas præſumitur. Partiales verò caſus, in quibus vxor dare poteſt, *v.* ſuo loco, *præcepto 4 & 6. c. 1. d. 4. v. Bon. d. 3. q 4 p. 6. Dia. p. 5. t. 8. R. 25.* vbi ex *Hurt.* notat, ſi pater nullas det eleemoſynas, poſſe pro eo dare filium.

III. Tutores & Curatores, & qui habent curam bonorum alienorum, poſſunt facere modicas eleemoſynas ex bonis quæ adminiſtrant, quales nimirum ipſi facere deberent, quorum ſunt. *Vaſq. Azor. Kon. Diaz. p. 5. t. 8. R. 35.*

DVBIVM IV.

De miſericordià ſpirituali, ſeu præcepto correptionis fraternæ.

Correptio fraterna, eſt admonitio, quà quis proximum conatur reuocare à peccato. De quà certum eſt, præceptam eſſe iure tum naturali, quo membra vnius corporis ſe mutuò iuuare tenentur, tum diuino poſitiuo. *Matth. 18 Si peccauerit in te frater tuus, corripe ipſum.*

Bec. 2.2 *c.* 21. *Lay. l.* 7. *Fill. Bon p.* 7. Quæritur autem, quæ ſit eius materia, quos, & quomodo obliget?

Reſp. I Omne mortale peccatum proximi, per ſe eſt ſufficiens materia, vt hoc præceptum obliget ſub mortali. *Ita communiter.* Et ratio eſt, quia cùm vitam ſpiritualem proximi tollat, ſufficientem neceſſitatem correptionis inducit. Dixi 1. *omne mortale*: quia etſi etiàm veniale ſit materia correptionis, non tamen grauiter obligans; nec niſi facillimè poſſis Dixi 2. *per ſe*: quia ſi quis ob timorem, verecundiam, puſillanimitatem, putet ſe non ita ſtrictè obligatum, vel minùs eſſe idoneum ad corripiendum, videtur tantùm peccare venialiter. *vid. S. Tho.* 2.2 *q.* 32. *a* 2. *& cæteros ſuprà citt.*

Reſp. II. Præceptum hoc obligat concurrentibus his circumſtantiis. 1. Si certò tibi conſtet de peccato proximi: indagare enim tenetur ſolus ſuperior. 2. Si probabile ſit non emendâſſe, nec emendaturum, vel relapſurum: quia eleemoſyna egenti tantùm danda eſt. 3. Si alius æquè idoneus non adſit, qui correpturus putetur. 4. Si ſit ſpes fructûs: quia deſperato fine ceſſant media. 5. Si ſit bona occaſio, locus, & tempus opportunum, poſſiſque ſine tuo graui damno facere. Quòd ſi horum aliquid deſit, præceptum non obligat. Vnde patet, eius omiſſionem in priuatis, vel nullam eſſe, vel leuem culpam. *v. Bon. l. c.*

Reſp. III. Etſi hoc præceptum obliget omnes, etiam ſubditos; magis tamen Prælatos. Ratio prioris eſt, quia omnes ſunt commembra, teneturq; ſibi externa officia Charitatis præſtare. Ratio poſterioris eſt, quia ſubditi tantùm ex Charitate, Prælati verò etiam ex officio, & iuſtitià tenentur. Vnde peccare poſſunt etiam grauiter, veniales culpas non impediendo, ſi vigor diſciplinæ per hoc minuatur. Eademq; ferè eſt ratio de patrefamilias, præſertim erga liberos. *Lay. l. c. n.* 5. *Palaus, Trull. l.* 1. *c.* 5. *d.* 13. *&* 15. *& cæteri.*

Reſp. IV. Ordo in correptione ſeruandus eſt, quem Chriſtus præſcripſit, *Matth.* 18. ſcilicet 1. vt corripias in ſecreto; deinde coram teſtibus: tum ad Prælatum Eccleſiæ, ſiue ſuperiorem, deferas. Excipe tamen, 1. Niſi præſtet ſuperiori, viro probo & prudenti, quàm alijs teſtibus innoteſcere; prout cautum eſt *in Regula S. Aug.* 2. Niſi peccatum ſit publicum: tunc enim poteſt publicè corripi. 3. Niſi vergat in graue damnum tertij aut communitatis, ſi ſuperiori non ſtatim innoteſcat; v. g. ſi quis proditionem moliatur, hæreſin occultè ſpargat: tunc enim immediatè ſuperiori indicandum; quia commune bonum præferendum eſt priuato. *Fill. t.* 28 *c.* 7. *n.* 149. *&* 155. 4. Quando corripiendus eſt contentus, vt ſuperiori ſtatim ſignificetur; vt eſt apud quoſdam religioſos, qui quoad hoc iuri ſuo renunciarunt. *v. Suar. Bec. Laym. hìc, Sanch. Fill l. c.* Ex dictis reſoluitur.

I. Qui

I. Qui facilè poteſt impedire peccatum mortale proximi,& ob mali temporalis timorem negligit, peccat mortaliter. *Ita Lay. Suar. Sanch. l. 6. mor c. 18 v. Palaum hic.*

II. Si certò conſtet fratrem perfectè emendàſſe peccatum occultum, nec ex eo eſſe vllum periculum relapsûs, vel damni, ipſi aut alteri, non licet(etiam in Societate IESV) denunciare Patri, vel Prælato, niſi frater expreſsè in iſtam denunciationem conſentiat. *Sanch. 2. mor. l. 6. ca. 18. n. 40. & 60. Palaus de char t. 6. d. 3. p. 12. Fill. Trull l. 1. cap. 5. d. 14. Suar. Hurta. d. 163.* & denique *C. Lugo Reſp. mor. l 4. d. 46.* vbi tamen notat, in Societate IESV caſum eſſe rariſſimum. Ratio autem eſt, quia ceſſat motiuum charitatis; atque adeò ratio denunciandi; ideoque eſt peccatum; & quidem vt *C. Lugo l. c.* notat ex *Suar.* mortale ex genere ſuo. *v. infrà l. 4. c. 3. du. 5.* & *Dia. p. 4 t. 4. R. 71.*

III. Si ſuperior immediatus ſe ſolo poſſit delinquentem emendare, ita vt nullum periculum damni vel relapsûs; ipſi vel alteri, vel communitati immineat, videtur peccare manifeſtando Superiori mediato delictum. *Palaus l. c. Trull. d. 16. n. 1.*

IV. Prælati & Magiſtratus tenentur aliquando inquirere ſubditorum peccata, vt corripiantur: non tamen multum & curiosè de aliquo in particulari rogare debent, niſi is ſpeciale eius ſignum dederit: neque facilè admittere accuſatores ſpontaneos, quia illi ſpecie boni communis ſæpè ſe quærunt. *Hurta. &c. Dian. p. 7. t. 3. R. 10. & 12.*

V. Epiſcopi, Prælati Religioſorum, Paſtores animarum, tenentur etiam cum ſuo incommodo, imò aliquando cùm vitæ periculo, adhibere diligentiam quam poſſunt, vt peccata publica & occulta impediant: quia cum Chriſto pacti ſunt curam & ſolicitudinem gregis, pro qua multa ab eo bona accipiunt. *Hurt. tom. 2. d. 162. ſec 7. § 60.* (apud *Dia. p. 7. t. 3. R. 28*) aitque hanc eſſe omnium Patrum & Theologorum doctrinam, quam Chriſtus verbo & exemplo docuerit: additque idem eſſe de Magiſtratibus & Concionatoribus. Licèt verò hi non teneantur ad id ex iuſtitia, (ſicut Prælati & Magiſtratus) tenentur tamen peccata publica corripere, (ſed non facilè Prælatorum & Religioſorum, quorum authoritas ad bonum commune eſt neceſſaria) etiamſi non ſit ſpes emendationis. *Kon. Hurt. Dian. l. c. R. 13.*

VI. Correptio adhibenda eſt non ſemper ſtatim, ſed dum maior fructus ſperatur. Hinc interdum permitti poteſt reiteratio peccati, vt ferventiùs reſipiſcat. *Dian. p 7. t. 3. R. 29. & 30* ex *Regin. Fil. Trul.* Neque ſufficit ſemel eſſe factam correptionem, ſed debet iterum iterumque fieri, quamdiu ſperatur fructus. *Ib. R. 32.*

DVBIVM V.

De Scandalo.

ARTICVLVS I.

Quid, quotuplex ſit, & quale peccatum?

Reſp. I. Scandalum, dicitur peccatum occaſionatum, & eſt duplex: Actiuum, & Paſſiuum. Actiuum eſt, dictum vel factum (quo nomine etiam omiſſio intelligitur) minùs rectum, præbens alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis. *Ex S. Thom. 2. 2. q. 43. a 1 Sanch. Azor, Lay. cap. 13. Bonac. d. 2. q. 4. p. 2.* Dixi, *minùs rectum*, hoc eſt, quod vel in ſe malum ſit, vt ſi loquaris turpia coram adoleſcente; vel mali ſpeciem habeat, vt ſi iuſta de cauſa coram aliis eam ignorantibus, comedas carnes die vetito. Scandalum Actiuum aliud eſt per ſe tale, aliud per accidens. Per ſe dicitur, quando directè intenditur alterius ruina; id eſt, ſi ideo aliquid fiat, vt aliquis ad peccatum inducatur: v. g. ſi adulter alienam ſollicitet ad adulterium. Per accidens dicitur, quando indirectè, & interpretatiuè tantùm cauſatur alterius peccatum; vt ſi quid facias, quod tibi in mentem venit, aptum natum eſſe inducere alterum hic & nunc ad peccatum, & nihilominus facis; vt ſi coram puſillis pecces, vel die vetito carnes comedas, non dicendo, quòd habeas veniam. Item, ſi Clericus domi ſuæ alat mulierem populo ſuſpectam, eſto abſit omne peccatum, & peccandi periculum. *v. Sa V. Clericus, Laym. Bonac. loc. cit.* Scandalum Paſſiuum, eſt ipſa ruina, ſiue peccatum, in quod labitur proximus, ex occaſione alterius dicti vel facti. Quod diuiditur in Datum, ſeu puſillorum, quod oritur ex actiuo: & in Acceptum, quod non oritur ex actiuo, ſed ex ipſius ſumentis malitiâ; quale erat odium, & inuidia Phariſæorum in Chriſtum, occaſione eius dictorum vel factorum; vnde hoc dicitur Phariſaicum. Ex his patet.

I. Ad ſcandalum Actiuum non requiri, vt de facto paſſiuum ex eo ſequatur; ſed ſatis eſſe, quòd data ſit occaſio, ex qua naturâ ſuâ ſequi poſſit: vt ſi quem inducere velis ad peccatum, qui tamen non conſentiat. ſicut etiam contrà, paſſiuum poteſt dari ſine actiuo. *Layman. ibidem.*

II. Scandalum paſſiuum non eſſe ſpeciale peccatum, neque addere circumſtantiam aggrauantem: v. g. qui viſo alterius furto etiam furatur, non ideo peccat grauiùs *Lay. ib.*

III. Non

III. Non ſemper eſſe ſcandalum, ſi pecces coram alijs, ſed tantùm, quando attentis omnibus circumſtantijs, tam perſonæ agentis, quàm coram quibus fit actus, poteſt probabiliter timeri, ne per hunc actum trahantur ad peccatum, qui alias peccaturi non eſſent. *Sanch. Lay. l.* 2. *tr.* 3. *cap.* 13.

IV. Omne ſcandalum actiuum directè intendens ruinam proximi, eſſe ſpeciale peccatum contrà Charitatem, vt habet communis ſententia. An verò idem ſit, quando intenditur indirectè, controuertunt Scholaſtici, & parum refert ad praxin. *Sanch. l.* 7. *c.* 6. *&* 9. *Azor,* 1. *p. l.* 4. *c.* 7. *Bon. l. c.* Vnde reſolue hos Caſus.

I. Mortaliter peccat, qui alteri dat occaſionem ruinæ mortalis, niſi indeliberatio excuſet: & ſic opus indifferens vel veniale, ſæpè tranſit in mortale, ratione ſcandali, v. g. ſi iocoſum verbum proferat Religioſus coram fœminis, vel ijs, qui inde occaſionem peccati mortalis ſumere poſſunt. *Lay. l. c.*

II. Venialiter peccat ratione ſcandali, qui alteri dat occaſionem ruinę venialis tantùm. Quod verum eſt, etſi directè illam intendat, & quidem per actum mortalem. *Sanch. l.* 1. *c.* 6. *n.* 11. *ex comm.* contra *Suar.* Ratio autem eſt, quia ruina eſt parua. Et patet à ſimili, vt ſi quis per fornicationem intendat furari rem minimam, furtum tantùm erit veniale. 1

III. Scandalizans committit præter peccatum ſcandali etiam peccatum eius ſpeciei, ad quod alterum inducit: ideoque confiteri debet ſpeciem peccati mortalis, per quod, & ad quod induxit; cum numero inductorum, vel qui probabiliter induci potuerunt. *Sanch. Azor, Lay. Bon. l. c. Card. de Lugo de pœnit. d.* 16. *ſ.* 4. *Dian. de Sacr. to.* 2. *t.* 4. *a.* 114. Excipit tamen *Cardin. de Lugo l. c.* ſi præter intentionem ſcandalum dederit. *Tambur. de exped. conf. l.* 2. *c.* 1. *§.* 9. ait, quoad inductos, ſufficere ſi dicas: fui multis occaſio peccandi meo exemplo. *v. infrà l.* 3. *t.* 6. *c.* 1. *dub.* 2.

IV. Etſi is qui ſcandalizauit alios, teneatur illis rurſus dare bonum exemplum, vt inquit *Su*: ſi quis tamen nudo exemplo ſuo alios ad furtum induxit, neque alio peculiari modo, v. g. exhortatione, conſilio, mandato eſt cooperatus, non tenetur ad reſtitutionem; quia talis inductio eſt tantùm contra Charitatem, non iuſtitiam. Idem docet eſſe *Leſſius*, ſi cum Caio v. g. potites eà intentione, vt ipſe conſumptis pecuniis furetur. *v. Leſſ. c.* 9. *d.* 2. *n.* 113.

V. Non cenſetur dare ſcandalum, qui licèt publicè peccet, facit id tamen coram ijs, qui vel ſunt ita viles, vel infames aut improbi, vt nemo moueatur ad peccatum; vel qui ſunt ita probi. v. g. ſi quis fornicetur coram alijs, qui parati ſunt idem facere, nec eius exemplo mouentur;

vel ſi coram manſuetis quis contendat, rixetur, vel alium cædat. *Sanc. 1. mor. cap. 6. num. 6.*

VI. Non ideo factum aliquod eſt ſcandalum, quia alius incipit de tali homine malè ſuſpicari, aut ſentire; quia hic non peccat, ſi ob ſufficientia indicia ſuſpicetur. Secus tamen eſt, ſi incipiat malè ſentire de fide Catholicâ, Clero, Ordine Religioſo, vel minùs ad pietatem affici. Vnde patet faciliùs dari ſcandalum ab ijs, qui ſunt in magnâ auctoritate, vel pietatis exiſtimatione, quàm ab aliis. *Kon. d. 32. n. 33.*

ARTICVLVS II.

An, & quando ſcandalum paſſiuum permitti poſſit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat?

Reſp. I. Permitti non poteſt abſque neceſſitate, vel vtilitate propria vel aliena. Ratio eſt, quia tenemur ex Charitate impedire peccata proximi, ſi facilè poſſimus. *Laym. cap. 13. ex communi.* Vnde reſoluitur hic Caſus.

Abſque cauſa non licet petere mutuum ab vſurario, vel ab infideli iuramentum per falſos Deos, à concubinario adminiſtrationem Sacramenti, vel vt celebret: cùm enim abſque peccato id non ſit facturus, cooperareris eius peccato. *Suar. Sanch. Trul. l. 1. c. 6. d. 5. n. 15.*

Reſp. II. Ex cauſa neceſſitatis, vel vtilitatis, poteſt permitti. Patet in dicto caſu, qui ſimpliciter ſine peccato fieri poteſt; ideoque licet talia petere ex rationabili cauſa, etſi alter ex ſua malitia ſit peccaturus. Requiritur autem maior neceſſitas, vt permittatur ſcandalum puſillorum, quàm Phariſaicum. Item maior, ſi plures ſint ſcandalizandi, ſi timeatur peccatum graue, & denique, ſi certò præuideatur, quàm alias. *Lay. l. c. Bon. d. 2. q. 4. p. 2.*

Reſp. III. Debes permitti, ſi alioqui propria ſalus periclitaretur, vel aliis, præſertim communitati, graue damnum immineret. Vnde bona ſpiritualia neceſſaria ad ſalutem, nec debet, nec poteſt quiſquam dimittere ob cuiuſquam ſcandalum. *Fill. l. 28. c. 6.*

Reſp. IV. Bona ſpiritualia, (& ſecundùm *Lorcam* apud *Dian. p. 5. t. 7. R. 24.* etiam temporalia) non neceſſaria ad ſalutem, non tenetur quis omittere, vel differre, ob ſcandalum Phariſaicum, iuxta illud *Matth. 15. Sinite illos, &c.* niſi tamen ex dilatione fructus ſperaretur. Faciliùs verò ac ſæpiùs talia bona differenda, vel etiam ommittenda ſunt, ob ſcandalum puſillorum: v. g. ingreſſus religionis debet differri ob ſcandalum parentis, ſi conſenſus illius breui ſperetur *Lay. l. c.*

Reſp. V. Ad vitandum graue ſcandalum puſillorum, quædam præ-

cepta

Digitized by Google

cepta impleri non debent, niſi tamen omiſſio eſſet magis damnoſa omittenti. *v. Lay.l.2.t.3.c.13.* Ratio huius eſt, quia tunc concurrente duplici præcepto, ſcilicet naturali de cauendo ſcandalo, & poſitiuo, maius & fortius eſt naturale. *Ex dictis reſoluuntur hi Caſus.*

I. Prælati Eccleſiaſtici non tenentur, (imò nec poſſunt) ea, quæ ad bona Eccleſiæ conſeruanda, ſunt neceſſaria, v.g. lites, &c. ommittere ad vitanda ſcandala Phariſaica, imò etiam puſillorum; etſi his priùs reddi debeat ratio rectitudinis. *Dian.p.5.t.7.R.24.* ex *D.Tho &c.*

II. Si fœmina vtatur veſte virili, vel contrà, tantùm ex leuitate, ſine prauâ intentione, periculo ſcandali, & libidinis, veniale tantùm erit, aliàs mortale; nullum verò, ſi ex neceſſitate. *Dian p.5.t.7.R.32.* ex *D. Thom. Sylu. &c.*

III. Peccatum, ex quo Confeſſarium in confeſſione (ex infirmitate tamen) grauiter ſcandalizandum noſti, debes reticere. *Laym.loc. cit.* ex *Nauar. &c.*

IV. Vxor ſemel vel iterum debet omittere ieiunium, ex quo maritus grauiter offendetur, & orietur diſcordia. *Ibid.*

V. Si ituro te ad ſacrum die feſto, excitanda ſit grauis rixa, vel cædes, non teneris ire. *Ibid.*

VI. Superior peccata ſubditi ſæpè poteſt diſſimulare, ad vitandas turbas, & maiora mala, quæ alioqui teneretur punire.

VII. Mulier, quæ ſcit in ſe, vel in ſui aſpectu aliquem in particulari ſcandalizandum, mortaliter peccat, ſi data operâ ei ſe conſpiciendam offerat: adeoque poteſt & debet, non tantùm publico, ſed etiam ſacro abſtinere die feſto, ſemel aut iterum, ad peccatum illud euitandum. Dixi *aliquem in particulari*, quia ob timorem ſcandali alicuius ex communitate in genere, vel etiam plurium, abſtinere nimis eſſet difficile, & plenum ſcrupulis. Dixi 2. *ſemel aut iterum*, quia ſæpè, nimis eſſet graue, & durum. *Bon. Sanch. Lay l.c.n.10 & alij v. Dian.p.5.t. 7. R.21. & 22.* vbi in contrarium citat aliquot Authores negantes obligationem prætermittendi rem præceptam, ad euitandum aliorum ſcandalum.

VIII. Mulier quæ ex ornatu, etiam conueniente ſuo ſtatui, probabiliter præuidet aliquem in particulari lapſurum mortaliter, tenetur ad breue tempus eum dimittere, aut talis conſpectum fugere. Dixi, *ad breue tempus*: quia ad longum, nimis illi graue foret. *v.Dian.l.c.*

IX. Si verò idem timeretur in particulari ex ornatu ſuperfluo, vano, & inconuenienti (quem aſſumere vanitatis & placendi cauſa, vt videantur pulchræ, & procum faciliùs inueniant, ſecluſis alijs, non niſi veniale eſt,) teneretur eum omnino dimittere, etiam ſub mortali: quia nullum habet ius ad illum ornatum; & ex altera parte tenetur vitare pec-

catum alterius, quando commodè poteſt. *v. Sylu. V. ornatus.* Alij tamen, vt *Caiet. & Nauar. cap.* 23 videntur docere, eam tantùm teneri ſub veniali, (ſed minùs probabiliter, quando in particulari lapſus præuidetur, & breui tempore abſtinendum eſt) qui etiam cum *Azor, Leſſ. & Bon.* excuſant à mortali eas, quæ ex conſuetudine loci, media vbera detegunt, fuco, pigmentis, alienis crinibus vtuntur: dummodò non aliorum laſciuiam, ſed tantùm maiorem pulchritudinis ornatum intendant, abſque alio fine mortali, aut lege particulari id ſub mortali prohibente. Addunt tamen, fore graue & mortale peccatum, huiuſcemodi morem detegendi pectus, vel tenuiter tantùm tegendi, vbi non eſt, introducere. *Nauar. num.* 19. *Leſſ.* 112. *Laym. l. c. &c. v. Bon de mat. q. 4. p. 9. num.* 17.

X. Si mulier non in particulari, ſed in genere tantùm, aliquos in ſe ſcandalizandos putet, modò eorum laſciuiam non intendat, nec ei placeat, (licèt ei placeat, quod laudetur vt formoſa) non videtur teneri abſtinere ab illo ornatu, etiam ſuperfluo, ſub mortali; v.g. fucando faciem, imò etiam denudando ex communi conſuetudine pectus: niſi tamen denudatio, vel ornatus eſſet valdè turpis per ſe, ac directè ad libidinem prouocans. Ratio eſt, tum quia eſt ſcandalum potiùs acceptum, quàm datum; & ornatus ille ac pulchritudo remotè tantùm ad peccatum prouocat, vt docet *Lay. & Bon.* tum quia nimis graue eſſet iſti ſexui, præſertim ſi maritum quærant, perpetuò ſic abſtinere; cum illa occaſio ſit vniuerſalis, & perpetua: nec formoſiores vnquam licitè irent foras, cùm pulchritudo naturalis plus noceat, quàm artificialis. Plura de hac re *v. Dia. t. 1. miſc. Reſp.* 30. *Baldel. l. 3. d. 5. n.* 13. Interim fœminam nudum pectus gerentem non malà intentione, etſi quidam excuſent à mortali, ego tamen, inquit *Sa*, difficile abſoluerem. Et certum eſt, quòd confeſſario incumbat, huiuſmodi ornatum diſſuadere, & deterrere ab eo. *v. Sa V. ornatus &c. ll. cc.*

XI. Peccant etiam grauiter, qui componunt, deſcribunt, repræſentant, vel pingunt turpia, & ad libidinem prouocantia. *Bon. Sanch. & Fill.*

Reſp. VI. Poteſt aliquando permitti proximi ruina, quando is paratus eſt ad malum, & alter non intendit vt peccet, ſed tantùm non auferendo occaſionem, permittit vnum peccatum, ne fiant plura; ita vt permiſſio ſit impeditiua maioris mali. *Vnde reſolues.*

I. Hero licet non auferre occaſionem furandi filiis, aut famulis, cùm eos nihilominus ad furandum propenſos & paratos nouit, & ſic deprehenſi puniantur, & reſipiſcant: tunc enim rationabiliter permittit furtum vnum, vt euitentur plura. *Sanch. Lay. Bon.*

II. Probabile eſt, non licere talia vltrò ponere, aut ijs obijcere quia poſitiuè concurreret ad peccatum; & non tam auferret occaſionem,

quàm

quàm poneret. *SaV. peccatum, & Sanch.* qui ex eadem cauſa docet, non licere marito dare vxori anſam adulterandi; vel adultero, vt teneat vxorem. Interim probabiliter contrarium docet *Lay. l. 2. tr. 3. c. 13.* Quod confirmari poteſt exemplo Iudith, quæ vix aliter videtur feciſſe *cap. 9.* Cùm enim ſciret permiſſionem libidinis in Holoferne fore impeditiuam malorum, poſuit ei occaſionem, nempe ornatum ſuum, alioqui licitum; & tamen communiter cenſetur in hoc non peccâſſe. *v. Bon. d. 2. q. 4. p. 2. Palaum hic.*

ARTICVLVS III.

An liceat alterius peccato materialiter cooperari?

Reſp. Cooperari tantùm materialiter, ſubminiſtrando tantùm materiam & facultatem peccandi, vel exhibendo obiectum, licet; ſi ſequentes conditiones adſint. I. Si tuum opus, vel cooperatio ſit ſecundum ſe bona, vel ſaltem indifferens. II. Si bonâ intentione, & rationabili ex cauſa fiat, & non vt iuues alterum peccare. III. Si alterius peccatum impedire nequeas, aut ſaltem non tenearis, propter cauſam rationabilem. Circa quam notat *Sanch. & Laym.* etſi eius grauitas certâ regulâ definiri nequeat, ſed prudentis iudicio metienda ſit; tanto tamen grauiorem requiri 1. quantò grauius eſt peccatum, cuius occaſio datur, 2. quantò probabilius eſt, te non cooperante, alterum non peccaturum; aut quantò certior eſt affectus peccati, 3. quantò propinquius tua cooperatio peccatum attingit. 4 quantò minùs iuris habes ad tale opus. 5. denique quantò magis peccatum cum iuſtitia pugnat idque propter damnum tertij. *Lay. l. 2. t. 3. c. 13.* Vnde reſolues hos Caſus.

I. Hoc modo licitè materialiter cooperatur ſponſa contrahens cum ſponſo, quem ſcit Sacramentum accipere in peccato mortali. Sciens verò eum habere votum caſtitatis, peccat contrahendo cum ipſo: quia ad contractum illicitum concurrit. *Laym. loc. cit.* ex *Sanch. l. 7. de mat. d. 11. num. 11.*

II. Licitè quoq; poſt matrimonium contractum materialiter cooperatur coniunx, ſi coniugi obſtricto voto caſtitatis reddat debitum; imò ad id tenetur ex iuſtitia, ſi eum exigentẽ non poſſit à propoſito auocare. *Ib.*

III. Similiter Parochus Euchariſtiam licitè poteſt, & debet miniſtrare peccatori, & excommunicato, & hæretico occulto, ſi petat publicè: imò confeſſarius præbere debet petenti, etiam priuatim, ſi ex ſola confeſſione eius peccatum nouit. *Ibid.*

IV. Excuſantur à peccato famuli, ſi ratione ſui famulatûs præſtent quædam obſequia, quæ ſine graui ſuo incommodo negare non poſſint, vt v. g.

vt v.g. veſtiant dominum, ſternant equum, comitentur ad lupanar, meretrici deferant munera, eidem venienti aperiant oſtium: quia hæc tantùm remotè ſe ad peccatum habent & ſine ijs peccatum fieret. Vnde tamen non ſequitur, alteri cuiuis licere ea præſtare, *Bon. p* 11. *num.* 28. *Azor, tomo* 2. *l.* 12. *cap. vlt qu.* 8. *Laym. l.* 2. *t.* 3. *ca.* 13. *Sanch. l.* 1. *mor. cap.* 7. *num* 21.

V. Ad ea opera, quę propinquiùs ſe ad peccatum habent, aut iuuant, v.g. ſubijcere humeros, admouere ſcalas hero per feneſtram aſcendenti ad concubinam, deferre literas amatorias ad meretricem, comitari ad duellum, &c. non ſufficit communis ratio famulatùs, ſed exigunt maiorem neceſſitatem & cauſam, vt licitè fiant; v.g. periculum grauis, aut ſaltem notabilis damni, ſi detrectent. *Ibid.*

VI. Ob ſimile periculum excuſantur vt plurimùm caupones, & propolæ in locis, vbi Catholici viuunt mixti hæreticis, qui miniſtrant, aut vendunt carnes die ieiunij comeſturis: item vinum ebrioſis, dum poſtulant, etſi ſciant eos à peccato non excuſari: quia plerumque peccatum æquè fieret ſubminiſtrantibus aliis, & ipſi damnum notabile paterentur, dum paulatim nemo ad eos veniret. *Sanch l.* 1. *cap.* 7. *Bon. &c.* Quòd ſi tamen hæ rationes non adeſſent, non excuſarentur. Vnde non licet ea patrifamilias (vti nec cœnam die ieiunij) miniſtrare ſuæ familiæ; neque cauponi illi, præter quem non ſunt alij: niſi tamen alia grauior cauſa cogeret. *Ibid.*

VII. Ea quæ ad peccatum proximè concurrunt, vel inducunt, vel cum iuſtitia pugnant, etſi ex genere ſuo ſint indifferentia, v. g. hero alterum occiſuro gladium dare, oſtendere illum qui ad necem quæritur, compulſare campanam, (ſine ſcandalo tamen) ad concionem hæreticam, meretricem etſi conductam ac paratam, è domo euocare, & ad herum deducere, furi ſcalam applicare, gerenti iniuſtum bellum dare mutuas pecunias, pagum hæretico domino vendere, grauiſſimam cauſam requirunt, hoc eſt, metum tanti mali, quod ſecundùm leges charitatis nemo teneatur ſubire ad euitandum malum alterius, v.g. ſi aliàs occidendus eſſet. *Lay c.* 13. *n.* 4.

VIII. In ciuitatibus, in quibus id vitandi maioris mali cauſà permiſſum eſt, licet domum locare vſurario, (excipit tamen ius alienigenam) & meretricibus; maximè ſi alij conductores deſint: niſi tamen meretrices grauiter nocerent vicinis honeſtis, vel ob ſitum anſam maiorem darent peccatis. *Sanch.* 1. *mor. c.* 7. *Bon. l. c.*

IX. Excuſantur à mortali, imò etiam veniali, ſi cauſa adſit, artifices, qui faciunt, aut vendunt res indifferentes, quibus quis benè poteſt vti, licet plurimi abutantur, v. g. aleas, fucos, gladios. Ratio, quia remotè tantùm ordinantur ad peccatum, & ſimpliciter impediri non poſſunt.

ſunt. Quòd ſi tamen abuſus eſſet contra iuſtitiam, non liceret; v. g. ſi occiſuro dares gladium ob magnum pretium, quod offert. Item, ſi quis ſciat hunc innocentem non peruertendum,niſi per has ſuas merces:quia modicum lucrum certæ ſaluti alterius eſt poſtponendum. *Sanch.l.c.*

X. Excuſantur etiam, qui ob iuſtam cauſam vendunt agnum Iudæo, vel infideli vſuro ad ſacrificium. Item qui Iudæorum Synagogas,hæreticorum templa, legitimo Magiſtratu permittente,ędificant,vel reſtaurant; præſertim ſi fieret æquè ſine ipſis. *Nauar. l. 5. cenſ. 1. de Iudæis Lay.l.3.t.13.n.4.* Venena autem vendere,niſi ijs qui benè vſuri putantur v.g. ad confectionem colorum, vel medicinam, non licet. *v. Sanch. 1. mor.c.7.* Vnde venditio veneni,quod non ſeruit niſi ad hominis occiſionem,ſimpliciter eſt mala.

XI. Chriſtiani captiui,ex graui metu, in triremibus Turcarum,vel hæreticorum, licitè remigant contra Catholicos; ſarcinas, machinas, arma ad bellum neceſſaria,conuehunt,propugnacula ædificant,&c. Ita probabiliter *Leſſ. Sanch. Suar. Lay.l.2.t.3.ca.13.* contra *Tol.& alios*, qui docent, peccare mortaliter. Quòd ſi tamen eo loco res eſſet, vt hæc negantes magno periculo claſſem Chriſtianam eriperent, vel victoriam conferrent, tenerentur tantum bonum vitæ ſuæ anteferre. *Suar. Leſſ. Sanch. l. c.*

XII. Incolæ vrbis vel prouinciæ, quam Tyrannus occupauit, licitè manent inter iniquos poſſeſſores, eoſque cogente imperio iuuant excubijs, foſſione, contributione; idque ex legitimi Principis præſumpto conſenſu: ex quo etiam talia obſequia licitè promittunt cum iuramento, ad maiora mala ſua & legitimi Principis declinanda. *Lay.l.c.n.5.*

XIII. Nautæ & aurigæ Catholici in Hollandia,etiam ſine graui metu,ſi abſit praua intentio,licitè vehunt annonam ad caſtra hęreticorum, ſi adſint alij, qui illis ceſſantibus facerent; quia niſi id faciant, excludentur omni lucro,tanquam oſores boni publici. *v. Leſſ l.2.c.19. Sanc. l.1 c.7. Fill.t.22.c.5.*

LIBER

LIBER TERTIVS

DE PRÆCEPTIS DECALOGI, & Eccleſiæ.

TRACTATVS PRIMVS.

De primo Præcepto Decalogi.

HVIVS præcepti, prout eſt affirmatiuum, materia propria ſunt actus virtutis Religionis. Eſt autem hæc Virtus moralis, quà interior & exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus eius internus eſt animi ſubmiſſio, quà infinitam Dei excellentiam veneramur. Externus eſt, quo internum teſtamur, vt oratio, ſacrificium, &c. de quibus *v. Schol.* 1. 2. *&* 3 *parte.* Prout verò eſt negatiuum, prohibet vitia Religioni oppoſita: quæ quia opponuntur virtuti inter morales præcipuæ, ſunt peccata, poſt ea quæ contra virtutes Theologicas committuntur, grauiſſima, & ex genere ſuo mortalia. Sunt autem duplicia: alia quę opponuntur per exceſſum, vt Superſtitio cum ſuis ſpeciebus: alia per defectum, vt Irreligioſitas cum ſuis.

CAPVT I.

De ſuperſtitione, & ſpeciebus eius.

DVBIVM I.

Quid ſit, & quotuplex?

RESpon. I. Superſtitio, eſt falſa religio, ſeu cultus vitioſus veri vel falſi Numinis. *Leſſ* Et conuenit cum definitione communi ex S. *Thoma*, quà dicit, eſſe vitium, quod Religioni opponitur ſecundùm

ſecundùm exceſſum. Dicit, *per exceſſum*: non quòd Deus nimium coli poſſit, aut maiore honore quàm dignus ſit; ſed id intelligitur ſecundùm circumſtantias, eò quòd exhibeat cultum, vel quem non debet, uel eo modo quo non debet, vel illi cui non debet.

Reſpon. II. Superſtitio eſt duplex; alia cultùs indebiti, ſiue incongrui, quo verus Deus, ſed modo indebito colitur, tribuendo ei cultum falſum & pernicioſum, vel ſuperfluum, qui nimirum fit contra, vel præter Eccleſiæ conſuetudinem ac præſcriptum. Alia eſt ratione rei cultæ, cùm ſcilicet cultus Deo deb.tus, falſo Deo, vel creaturæ defertur. Et hæc ſubdiuiditur in Idololatriam, Diuinationem, & Vanam obſeruantiam; ad quam Magia vel reuocatur, vel potiùs quartam ſpeciem conſtituit. *Laym. l. 4. tr. 10. cap. 1. ex S. Thoma quæſt. 92. a. 2.* Ex quibus reſolues,

I. Superſtitionem cultùs falſi committit, 1. Qui Deo nunc offert cultum per ceremonias veteris legis, v. g. circumciſionem, immolationem agni, &c. quia ſignificant Chriſtum adhuc venturum, & nondum veniſſe. 2. Laicus, qui Deum colit tanquam publicus Miniſter Eccleſiæ, v. g. ſacrificando, abſoluendo. Quod ſemper eſſe mortale, docet *Suar. de rel. lib. 2. de ſuperſtit. cap. 2.* 3. Is qui ſuâ authoritate proponit aliqua facienda, tanquam ordinata ab Eccleſia, ad Dei cultum. 4. Qui falſas reliquias proponit; vel miraculum factum eſſe per aliquam imaginem, vel ſe habuiſſe has vel illas reuelationes, fingit, ſiue ad faciendum lucrum, ſiue ad deuotionem augendam. 5. Qui vt populum moueat, fingit miraculum aliquod, vel hiſtoriam reperiri in Scriptura Sacra, &c. Et hæc ſuperſtitio etſi ſit ex genere ſuo mortalis, quia primæ veritati iniuriam irrogat, & religionem fundat in mendaciis; ſæpè tamen excuſatur ignorantiâ, vel ſimplicitate. *Leſſ. l. 2. ca. 43. Sanch. 2. mor c. 37. Nauar. c. 12. Lay. l. c. Bon d. 3. q. 5. p. 1.*

II. Superſtitio cultùs ſuperflui, eſt v. g. 1. Ceremonia audiendi Miſſam ante ortum ſolis, cum certo numero, ſitu, ordine cereorum; vel Sacerdotis, qui dicatur Ioannes; vel qui habeat ſtaturam Chriſti, &c. quia hic cultus eſt ex ſeipſo inanis, & ad ſpiritum excitandum inutilis. 2. Ieiunare die Dominico, cùm non ieiunas alijs diebus. Item in Miſſa contra rubricam plures formare cruces, pluries dicere Alleluia, dicere Gloria, vel Credo contra rubricas, aliaſve ceremonias demere, vel addere (etſi fiant ex deuotione, hæc enim corrigenda eſt,) quia ſunt præter Eccleſiæ conſuetudinem. Hæc tamen & ſimilia bonâ intentione facta, venialia tantùm ſunt ordinariè, vt docet *Tol. Leſſ l. c. d. 1. Nauar. & Laym.* quia eſt materia leuis, & actio ex ſe non mala; & multa excuſat ſimplicitas. Quòd ſi tamen ex ſe mala eſſet, vt ſi rem ſurtiuam offeras, turpia verba in templo canas, ore vel organo, notabiliter laſciuam

vel ad

vel ad impuritatem prouocantem vocem edas, eſt ſuperſtitio ferè mortalis, vt *Laym. l. c. ex comm.*

DVBIVM II.

De Diuinatione.

Quid & quotuplex ſit?

Reſp. I. Diuinatio eſt, cùm quis opem Dæmonis tacitè vel expreſsè inuocat, vt noſcat res contingentes, & liberè futuras, alitèrve occultas, & naturaliter incognoſcibiles. Quæ ſi ſint tales, quas ſolus Deus ſcire poteſt, inuoluitur tacita Idololatria, quòd Dæmoni tribuatur cultus diuinus: ſi verò ſint tales, quas Dæmon naturaliter ſcire poteſt; (nam ex ſignis, alijſque modis, occultiſſima quæque cognoſcere poteſt, etiam plurimas hominum cogitationes, & res futuras, vt *v. Delrio. l. 4. c. 2. q. 2. Sanch. 2. mor. c. 38.*) nihilominus illicita eſt; eò quòd commercium habeatur cum Dei iurato hoſte: quod importat quandam proditionem, & apoſtaſiam à Deo; ac fortè etiam, vt vult *Suar.* contra *Valent.* ſuperſtitionem. *vid. Laym. c. 3. Bonac. p. 3. S. Thom. 2. 2. quæſt. 5. art. 1.*

Reſp. II. Diuinatio eſt duplex: vna, in qua eſt inuocatio vel pactum expreſſum cum Dæmone: & generali nomine dicitur Necromantia; vt, cùm Dæmon occulta docet per pythones, arreptitios, præſtigias, per perſonas mortuorum vel viuorum apparentium, aliàve ſigna in aëre; aquà; igne; ſpeculis. Alia eſt, in qua tantùm eſt inuocatio vel pactum tacitum, ſeu interpretatiuum; vt cùm ex lineamentis corporis, vocibus, garritu auium, & ſimilibus; quibus ſe Dæmon immiſcere ſolet, quæritur cognitio, ad quam ea ſunt improportionata. *D. Thom. q. 95.* Cùm verò vtriuſque ſpeciei variæ rurſus ſint ſpecies, eas hìc omitto; quòd ſecundùm ſententiam communiorem, in genere moris non differant, nec ſpecialem habeant malitiam, ideòque in confeſſione non ſit opus explicare, an v. g. facta ſit diuinatio ex ſpeculis, aëre; mortuo, &c. Exprimendum tamen neceſſariò eſt, vtrum inuocatio ſiue pactio expreſſa, an tacita interuenerit: quia ſiue hæ moraliter inter ſe ſpecie differant, ſiue non, notabiliter tamen mutant iudicium Confeſſarij. *v. Laym. l. c. Sanch. l. c. Leſſ. l. c. d. 5. Delrium l. 4. diſp. 4. cap. 2. Bon. q. 5. p. 4.*

Reſp. III. Diuinatio quæ fit per pactum expreſſum, & quà Dæmon expreſsè inuocatur, excuſari non poteſt à mortali: eam verò, quæ fit per pactum tantùm implicitum, aliquando excuſari à mortali quidam aſſerunt;

aſſerunt; videlicet tunc, cùm vel intercedit ſimplicitas, & ignorantia non craſſa, nec affectata, vel fides certa non adhibetur; ſed tantùm timor quidam, aut ſuſpicio concipitur euentùs futuri. *Lay. l. 4. tr. 10. c 3. Sanc. Leſſ. Suar. Caiet. Baldel. tom. 2. l. 4, d. 4. num. 22. &c* eò quòd tunc ſuperſtitioſa verè non ſit, cùm intentio non ſit talis. *v. Suar. Leſſ. Sanch. Laym. Caietan. Nauar. Sayr. Valent & Tannerum di. 5. de rel. quaſt. 7. d. 1. num. 21. & dub. 2. num. 25.* Ex dictis *reſoluuntur ſequentes Caſus*.

I. Expreſsè cenſetur inuocare, ſeu conuenire & pactum facere cum dæmone, qui vel verbis dæmonem inuocat, vel ſaltem facto aliquid vſurpat, per quod ſcit aut putat dæmonem cooperari.

II. Is verò tacitè paciſcitur, qui vanis & naturaliter improportionatis vtitur ad aliquid cognoſcendum, vel efficiendum. Neque requiritur, vt dæmon aliquando pactus ſit, ſe ad talis vani medij adhibitionem concurſurum: eo enim ipſo, quo quis vanitatibus ijs vtitur, dæmon ſe immiſcet; licèt præter intentionem vtentis ſit eum inuocare, vt docet. *Suar. Leſſ. & Sanch. ll. cc.*

III. Non excuſatur à peccato, qui vtendo talibus rebus, de quibus conſtat eſſe naturaliter improportionatas, proteſtatur ſe nullum cum dæmone commercium intendere: quia reipsà facit contra ſuam proteſtationem. Cùm enim nec Deus, nec Angeli boni talibus ſe miſceant, dæmon implicite ijs inuocatur; vti præter citatos docet. *Lay. & Bon. ll. cc.*

IV. Neque is excuſatur, qui talia media vtilia credit propter experientias: quia has dæmon procurat, vt homines paulatim illaqueet, & ad ſimilia vſurpanda inducat. *v. Sanch. 2. mor. c. 38.*

V. Si quis ab aſtris, ſomniis, ſimilibuſve ita dependeat, vt omnes penè actiones ſuas, & vitam iuxta ea regulare velit, eum mortaliter peccare, docet *Leſſ. Suar. Sanch. l. c.*

VI. Ex talium obſeruatione ſemel atque iterum aliquid omittere, ad quod alioqui ſub mortali non teneris, veniale tantùm eſſe cenſet *Caiet. & Armilla V. Somnium*; vti & ſubinde timere leuiter ne ita ſit, aut eueniat quod portendunt, vt notat *Suar. ſuprà l. c.*

VII. Communiter & vt plurimum, in ſimilibus, in quibus tacitum tantùm eſt pactum, venialiter tantùm peccari, docent conſequenter Doctores ſuprà citati; & mox citandi: quia communiter ferè aliquid iſtorum interuenit, quæ à mortali excuſare dicunt, vt v. g. quòd fides integra non adhibeatur. *Sanch. loc. cit. num. 23. Caietan. in ſumma, Armilla, &c.* Rectè tamen notat *Delrio*, eſſe ſemper rem valdè periculoſam, iuxta illa ſuas actiones dirigere, etiam non credendo. *vid. Sanch. loc. cit.*

VIII. Li-

VIII. Licita eſt 1. Phyſiognomia, quæ ex vultu, diſpoſitione, & habitudine corporis & membrorum; 2. Chiromantia, ſi ex lineis, & partibus manuum, conſideret temperiem corporis, imò etiam animi propenſiones & affectus probabiliter coniectet 3. Item diuinatio, quæ ex ſomniis coniectat hominis complexionem, & hinc affectiones animi diurnas. 4. Item illa, quà ex auium, piſcium, aliorumve animalium voce, motu, aliiſve actionibus, naturales aliqui effectus pronunciantur futuri vt plurimum, v. g. ſerenitas, pluuia, &c. 5. Aſtrologia naturalis; quæ effectus corporeos, & naturales, vt ventos, eclipſin, fertilitatem, ſalubritatem, morbos, & ſimilia prædicit, quæ ad medicinam, vel agriculturam conducunt: imò etiam, cùm ex puncto natiuitatis, ſiue horoſcopo, probabiliter prædicit complexionem corporis, & affectiones animi. Quia hæ diuinationes omnes naturales ſunt, & mediis proportionatis vtuntur. *Leſſ l.2.c.43 d.7.*

IX. Illicitæ verò ſunt omnes prædictæ diuinationes, ſi ex ijs aliquid noſci, aut pronunciari intendatur circa ea, ad quæ proportionata non ſunt; vt circa affectus contingentes & liberos, aut quæ à Deo pendent, vt circa ſtatum animæ, dona gratiæ, diuitias, honores, fortunam, nuptias, ſtatum vitæ, & ſimilia, quorum electio voluntaria eſt, & à liberà hominum voluntate pendet: itemque de rebus occultis, vt furto theſauro abſcondito. *v. Leſſ. l.c. & Bon d.3. q.5. p 3. nu.11. Suar. Sanch. l.c. Bonac num. 11.*

X. Peccant, qui Ægyptios de fortuna conſulunt; & quidem ſi fiat cum firma fide, vel ſcandalo, &c. mortaliter: ſi verò causâ curioſitatis vel riſûs, vt fit communiter, venialiter tantùm. *Fill. & Sanch.*

XI. Superſtitioſa eſt diuinatio, quæ fit per ſortes diuinatorias, ad futurum vel occultum aliquid cognoſcendum, quaſi ſortibus vis aliqua diuina inſit; vt ſi quis v.g. ex taxillorum proiectione & diſpoſitione diuinet, quis ſit obtenturus victoriam, beneficium, &c. Idem ferè eſt de ſortibus conſultorijs, quibus inquiritur, quid in hac vel illa re ſit agendum. Dixi *ferè*: quia aliquando hæ licitæ ſunt, quando cauſæ neceſſitas & honeſtas exigit, aptiorq; modus dubium vincendi non apparet: dummodò fiant præmiſsâ oratione, cùm debita reuerentia; & indicium non expectetur niſi à ſolo Deo: vt g ſi quis hærens in biuio aliter quoad viam ſe determinare non poſſit; vel ſi diuino inſtinctu, aut iuſſu fiant, vt. 1. *Reg.* 10. in electione Saulis contigit. *Fill. Sanch. Bonacin. loc. cit.*

XII. Sortes diuiſoriæ ſine ſuperſtitione, & plerumque licitè fieri poſſunt, ſiue ad honeſtum ludum, ſiue ad hæreditatis diuiſionem, ſiue ad litis compoſitionem; dummodò litigantes, qui æquale ius habent, conſentiant: quia nihil aliud continent, quàm contractum inter

cos qui

eos qui ad aliquam rem ius habent, vt illius ſit, cui ſors obtigerit. Sic etiam ſi plures mortem meriti ſint, nec expediat omnes puniri, ſorte definiri poteſt, quis ex ijs ſit occidendus. Dixi *plerumque*: tum quia in electionibus Eccleſiaſticis ſunt illicitæ, vt *Lay.l.*3.*t.*4. & *Bon.* tum quia officia ſæcularia, non ſorte, ſed ſecundùm perſonarum aptitudinem ſunt diuidenda, etſi inter plures æquè aptos & dignos ſorte agit poſſit. *v. Leſſ. c.* 43.

XIII. Poteſt excuſari à ſuperſtitione, qui modo illicito futura ſe velle diuinare oſtendit ioci causâ. Ratio, quia non eſt actus ſuperſtitioſus, nec affectatio cognitionis Deo propriæ, ſed tantùm vanitas aliqua. *Suar.* & *Sanch.Regin.l.*17.*n.*170.

DVBIVM III.

Quid, & quotuplex ſit Idololatria?

Reſp. I. Ea eſt, quando tribuitur honor creaturæ ſicut Deo. *D.Tho. qu.*94.*art.*1. Id verò fit, vt docet *Leſſ.l.*2.*c.*43. non tantùm ſacrificio, ſed etiam quouis ſigno honoris, quo quis creaturæ tanquam Deo ſe ſubmittere intendit, v. g. genuflexione, ſuffitu, detectione capitis ad ſtatuam Iouis.

Reſp. II. Idololatria eſt duplex: alia Materialis, ſiue ſimulata, vt cùm quis ſine interno affectu, ex metu mortis, cultum idolo exhibet. Alia Formalis, ac propria: eaque vel perfecta, vt cùm quis adorat idolum, quod ex infidelitate putat eſſe Deum; vel imperfecta, cùm quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid à Dæmone aliàve creatura obtinendi, ipſi quaſi Deo cultum defert. *Laym. lo.cit.* ex *S. Aug.* & *S. Thom.* Vnde reſolues.

I. Idololatria aliquando coniungitur cum infidelitate vel hæreſi, cùm ſcilicet creatura adorata in intellectu habetur pro Deo; aliquando non.

II. Idololatria, etiam materialis & ficta, eſt graue & mortale peccatum; quia eſt ſaltem mendacium pernitioſum, & contra religionem: ſæpè etiam contra confeſſionem fidei externam. *Sanch.l.*1.*c.*37.*nu.*21. *Azor* 1.*p l.*9 *ca.*11.

III. Idololatria imperfecta, ob malitiam voluntatis, eſt peccatum grauius, quàm perfecta. *v Lay.l.*4.*t.*10.*c.*1.*Sanch l.c.*

DVBIVM IV.

Quid, & quotuplex ſit Vana obſeruantia, & vnde colligatur?

Reſp. I. Ea eſt ſuperſtitio, quà medio aliquo improportionato, & à Deo non inſtituto, procuratur aliquis effectus, v.g. ſanitas, ſcientia, &c. *S.Tho.* 2.2.*q.*96.*a.*1. *Bon & alij*. Differt autem à diuinatione, quòd hæc tantùm ordinetur ad occultorum cognitionem, illa verò ad effectum externum. Conuenit cum eàdem, quòd vtraque nitatur pacto dæmonis, eiq; tribuat perfectionem propriam Dei. Vnde quæ de diuinatione dicta ſunt, proportionaliter huic accommodari debent.

Reſp II. Diuiditur 1. ſicut diuinatio, in eam, quæ ex pacto expreſſo cum Dæmone; & in eam, quæ ex implicito pacto procedit. 2. Diuiditur communiter in quatuor ſpecies. *Prima*, dicitur Ars notoria, quæ inſpectione certarum figurarum, vel certo aliquo ieiunio, oratione, &c. vtitur ad ſcientiam, repentè ac ſine labore acquirendam, vt faciunt Anabaptiſtæ. *Secunda*, dicitur Magia, (quod nomen alioqui generale eſt) quæ verſatur circa corpora variè immutanda, aliosque effectus miros. *Tertia*, eſt obſeruatio euentuum, quà ex conſideratione alicuius euentùs conijcitur, quid ſit futurum: vt v.g. ſi ex eo, quòd caſu occurat vulpes, canis, aut cadauer, certa imminere credat, & indè actiones ſuas moderetur. *Quarta*, dicitur obſeruatio ſanitatum, cùm adhibentur quædam ſigna, orationes, certus numerus crucium, ſacra verba, &c. velut neceſſaria, & efficacia ad pellendos morbos. Idem eſt de geſtatione reliquiarum cum vana circumſtantia, v.g. in tali capſa, tot diebus, cum tali herba, &c. *Sanc.c.*40.*n.*11.*Fill.t.*14.*c.*6.*nu.*157.

Reſp. III. Vana obſeruantia, ſicut diuinatio, eſt peccatum mortale ex genere ſuo. Ratio, tum quia tribuit honorem diuinum creaturæ, expectando ab ea, quod à ſolo Deo expectari debet: tum quia nititur pacto cum dæmone. *Leſſ.Bonac.q.* 5.*p.*4. *& alij*. Nec poteſt excuſari à mortali ex paruitate materiæ, quia ſimpliciter, & in omni materia, vſurpatur cognitio, aut virtus Dei propria. Aliunde tamen fieri poſſe vt non ſit mortale, docet *Auct. ſuprà citt. dub.* 2.*reſp.*3. 1. ratione ignorantiæ, ſi pactum ſit implicitum tantùm. 2. Si non adhibeatur fides, licèt timeatur ita eſſe, vel futurum. *v. dicta de diuinatione du.*2. *reſp.*3.*caſu* 7.*& Leſſ dub.*8.*n.*53.*&* 66.

Reſpon. IV. Vana obſeruantia cognoſci poteſt, 1. Ex inſufficientia cauſæ adhibitæ ad effectum; ſi nimirum nec habeat naturalem virtutem, nec de ſupernaturali legitimè conſtet. 2. Ex adiunctione falſæ,

vel vanæ circumſtantiæ, vt v.g. ſi flagellatio fieri debeat certâ horâ, numero, manu, flagro ſerico; ſi nomina adhibeantur ignota, vel characteres peregrini, verba falſa, vel apocrypha, v.g Chriſtum habuiſſe febres; vel ſpaſmum, &c. Item ſi ponatur vis in modo ſcribendi, v.g. Euangelium S. Ioannis à virgine; oriente ſole, &c. 3. Si effectus ſtatim euaneſcat, &c. *Delrio l.* 2 *q.* 5. *Sanch c.* 40 *n* 43. Ex dictis reſolues.

I. Superſtitioſum eſt 1. Sumere aliquam potionem vel bolum, vel quiduis aliud vſurpare, ad ſcientiam aliquam ſubitò acquirendam. 2. Geſtare amuleta, ligaturas, & inuolucra falſis characteribus conſignata contra vulnera, vel ſubitam mortem, ne poſſint lædi, vel ne ſanguis effluat, vel ad conciliandam inuiſibilitatem, impenetrabilitatem, amorem; fortunam, nocumenta & maleficia. 3. Ex caſu fortuito conijcere de euentu, v.g. ſibi aliquid boni vel mali euenturum; ut ſi manè egrediens pedem offendat, ideoque domum regrediatur, timens aliquid infauſti. 4. Dies aliquos habere tanquam fauſtos, alios verò infauſtos, ideoque negotium omittere, v.g. die Veneris nolle vngues præſcindere. 5. Fœminarum carminatricum benedictiones, & preces ad morbum depellendum adhibere. 6. Proijcere ſtatuam alicuius Sancti in flumen ut pluat. 7. Si putentur Miſſæ non prodeſſe defunctis, niſi legantur ſeptem, cum ſeptem certi coloris candelis, & ſeptem eleemoſynis. 8. Si unguento armario, quo gladius inungitur, abſens curetur. 9. Si certo feſto, v.g. S. Ioannis, certa orentur, vel feſto S. Matthiæ hederæ folia aquis imponantur, vt cognoſcatur cui debeant nubere. 10. Si quibuſdam precibus, imaginibus, aut characteribus, aut crucibus tribuatur certa & infallibilis vis, v.g. euadendi ab hoſte, expellendi morbos, non moriendi ſine præuià confeſſione; non incidendi in infortunium, &c. Aliud tamen eſt, ea per orationes petere ac ſperare. *Delrio l.* 3. *p.* 2. *q.* 4. *ſ.* 7. *Suar. c.* 15. *Leſſ. c.* 44. *d* 3. *Sanch. n.* 34. & 37. *Fill. nu.* 150.

II. Superſtitioſum non eſt, 1. Obſeruare lunam, aut tempora aptiora colligendis herbis, (v.g. die S. Ioannis Baptiſtæ) purgandis corporibus, cædendis arboribus, &c. 2. Verba Sacræ Scripturæ, vel reliquias geſtare ad Dei tantùm honorem, & ſine dictis vanitatibus. 3. Circa templum alicuius certi Sancti ter iumentum circumducere, die alicuius certi Sancti equis venam ſecare, &c. ſi ſcilicet hæc fiant, vt maior deuotio excitetur, & effectus Sanctorum meritis aſcribatur. Aliud tamen eſſet, ſi putarentur tales circumſtantiæ infallibiles, aut planè neceſſariæ, aut per ſe efficaces. *vid. Nauar. in man cap.* 11. Addit *Laym.* ex *Caiet.* ſi homines rudes, bonâ fide & ex deuotione, aliquem ritum ab Eccleſia non receptum obſeruent, aliquando in ſua ſimplicitate relinquendos, cùm difficulter abducatur ab eo, quod bonâ fide à ſuis maioribus

ioribus acceperunt. 4. Nec damnandæ quædam deuotiones, quas vocant Nouendiales,(v g. nouem, vel ad exemplum S.Gregorij, triginta, vel alium certum numerum Sacrorum celebrare, cum certo numero,& magnitudine candelarum, & ſimilia) ſi fiant in memoriam alicuius myſterij, v.g. nouem menſium, quibus Chriſtus fuit in vtero, vel quinque vulnerum, &c. Eſſet tamen ſuperſtitioſum, credere eas preces non prodeſſe in maiore vel minore numero. 5. Multi excuſant etiam eos, qui ſanant morſus à rabido cane, quòd putent illos ad hoc habere gratiam gratis datam; & ſic tenet *Nauar. in man. c. 11. vid. Sanch. Laym. Bon. ll. cc.*

III. Non eſt illicitum vti virtute rei naturalis, quæ per ſuperſtitionem cognita eſt, modò eius obſeruatio aut operatio non pendeat ab ope Dæmonis. Ratio eſt, quia licèt illa cognitio malè parta ſit, peccatum tamen tranſijt: neque virtus naturalis ex eo quicquam mali contraxit, *v.Sanch.2.mor.c.38 Bon.q.5.p.4.Lay.l.4.t.10.c.4.*

DVBIVM V.

Quid ſit Maleficium, & quomodo poſſit tolli?

Reſp. I. Maleficium, eſt vis nocendi aliis, ex pacto & cooperatione Dæmonis. Differt à Magia, quòd hæc intendat facere mira; illud autem dirigatur ad nocendum. *Tol.l.4.c.10. Fill.t.24 c.8.q.1.*

Reſp. II. Maleficium aliud dicitur Amatorium ſeu philtrum, cuius vſus eſt ad carnalem amorem vel odium excitandum, Dęmone hominis phantaſiam commouente, nihil tamen agente in voluntatem. Vnde patet, ſi maleficio ſic infecti labantur, eos verè peccare, quia libertas non aufertur. Aliud dicitur Veneficium, quo alicui perſonæ, vel eius bonis damnum infertur. *Fill.l c.n.183 Azor.tom.1.l.9 c.26.*

Reſp. III. Contra maleficia vti licet 1. Remedijs petitis ex medicina. 2. Exorciſmis,& Sacramentis Eccleſiæ, peregrinationibus, inuocationibus Sanctorum, &c. 3. Deſtructione ſignorum per quæ Dæmon nocet, abſque alio tamen maleficio. *Nauar. & communiter alij*. Si maleficus licito modo poteſt maleficium tollere, licet eum ad id accerſere, rogare, imò etiam pecuniâ inducere, vel verberibus, aut tormentis cogere,(non tàmen interficere ſi nolit) *Lugo, Dian. p.8.t.7. R.53.* idque etiamſi conſtet eum id facturum per nouum maleficium: ſicuti ex cauſa licet ab vſurario petere mutuum ad vſuram. Ratio, quia cùm habeam ius petendi quod ab illo rectè præſtari poteſt, & eſt indifferens, imputabitur illius malitiæ, ſi id malè faciat. *v.Sanch.l.7.de mat.d.95. nu.11.Fill.n.192.Leſſ.lib.2.cap.44.d.6.* contra *Delrio.* 5. Licet etiam contra-

contrarium ſignum poſitiuum apponere, ex ſe tamen honeſtum: v. g. ſi Dæmon eſſet pactus cum malefico, ſe tam diu nociturum, quamdiu maleficiatus ſe cruce non ſignaret, aut lauaret corpus (nam plerumque fit cum tali aliqua conditione, v. g. vt tamdiu duret, quamdiu manet aliqua ligatura, aut res aliqua certo loco defoſſa) licebit illi ſe ſignare, lauare, &c. *Suar. Leſſ. lib. 2. cap. 44. nu. 45.* Ratio eſt, quia non eſt intentio poſitiuè recuperandi ſanitatem eo medio, ſed tantùm tollendi ſignum, & diſſoluendi pactum cum Dæmone. Vnde vlterius patet, licere repercutere ſagam quæ te tetigit; eà enim repercuſsâ ſolet noxa ceſſare, vt habet *Leſſ. loco cit. & Sanch. lib. 7. de Matrim. di. 95. & 96.* 6. Si maleficus non poteſt tollere maleficium, niſi per nouum, non licet eum ad id inducere; quia id eſſet inducere ad peccatum, & actui intrinſecè malo cooperari. *Suar. Sanch. Leſſ &c. ll. cc.* 7. Si dubitetur an poſſit ſine maleficio nouo tollere, non licet ab eo petere, vt habet *Laym. lib. 4. tr. 10. cap. 4. num. 9. ex Sanch & Suar* quia eſt periculum peccandi. Faciliùs autem præſumi poteſt, eum qui ſigna poſuit, poſſe eà ſine nouo maleficio deſtruere, quàm eum qui non poſuit. Vnde ſi hic ſuam operam offerat, priùs erit examinandus de modo ſoluendi. *v. Lay. hic, Bon d. 3. q. 5. p. 5.*

Quares. Quomodo Confeſſario agendum cum Diuinatoribus, Magis, &c.

Reſpond. I. Examinandi ſunt, præterquàm de varijs ſuperſtitionibus. 1. Quo fine tali ſuperſtitioni ſe addixerint, v. g. an ratione vehementis paſſionis, triſtitiæ, vindictæ, auaritiæ, aut ſanctitatis nomen conciliandi, quæ eſſet ſacrilega hypocriſis. 2 De apoſtaſia, idololatria, & hæreſi: abnegant enim Chriſtum & Deum; renunciant Sacramentis; habent Dæmonem pro Deo, vel Sancto; nec damnatum putant, aut miſerum, & conſequenter illius aſſeclas non eſſe damnandos. 3. De blaſphemiis in Deum & Sanctos de ſacrilegijs: abutuntur enim rebus ſacris, vt aquâ benedictâ, Euchariſtiâ, &c. 4. De luxuria, commixtione cum Dæmone. 5. De damnis proximo illatis. *Suar. Sanc. Fill. Bon. loc. cit.*

Reſp. II. Monendi ſunt, eos teneri 1. Pactum expreſſum, ſi quod habent cum Dæmone, aut commercium abiurare & diſſoluere. 2 Libros ſuos, ſchedas, ligaturas, aliaque inſtrumenta artis comburere. 3. Comburere chirographum ſi habent: ſi verò ſolùs Dęmon id habeat, non neceſſariò cogendus eſt vt reddat: quia pactum ſufficienter diſſoluitur per pœnitentiam. 4. Damna illata reſarcire: ad quod proinde etiam tenetur Fiſcus, (vbi veneficorum bona confiſcantur) vti & hæredes, ſi ad eos bona deueniant. *Lay. l. c. Suar. to. 1. de rel. l. 2. c. 17. Sanc. l. c. ca. 40. Fill. &c.*

Reſp. III. A Parochis moneri, & à Confeſſarijs examinari circa hoc præceptum potiſſimùm debent, 1. Opiliones, qui variis dediti eſſe ſolent obſeruationibus, vt gregem ſuum à lupis, vel ſcabie, vel aliis incommodis, tueantur. 2. Fabri ferrarij, qui circa equos ſanandos vtuntur verbis, vel ex pſalmis, vel ex oratione Dominica deſumptis. 3. Ruſtici, qui ad ſananda pecora inanibus & ſuperſtitioſis obſeruationibus vtuntur, vel recurrunt ad peritos talium artium. 4. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu, vel ex matrice, vanas & ſuperſtitioſas adhibent orationes. 5. Milites, qui deferunt ſecum ſacra nomina, vel orationes, ad certitudinem, quòd in bello vel duello non ſint vulnerandi, nunquam aquâ, igni, vel ſubitâ morte perituri.

CAPVT II.

De Irreligioſitate, eiuſque ſpeciebus.

IRreligio, quæ religioni opponitur per defectum, vel tendit directè ad irreuerentiam Dei, & eſt Tentatio Dei, aut Periurium; vel tantùm tendit ad irreuerentiam rerum ſacrarum, & eſt Sacrilegium, aut Simonia. De Periurio, in ſecundo præcepto: de reliquis hìc.

DVBIVM I.

Quid ſit tentatio DEI?

Reſp. Tentatio Dei, eſt dictum vel factum, quo quis explorat num Deus ſit potens, ſapiens, miſericors, aut aliquam aliam perfectionem habeat. *S. Thom. 2. 2. qu. 97. a. 1. Sanch. &c.* Ea eſt duplex, ſcilicet vel Formalis, quando quis expreſsè dubitans de aliqua Dei perfectione, eam experiri cupit; ut ſi quis petat miraculum, quo pateſiat fidem Catholicam eſſe veram; vel det ſe præcipitem ex turri, ut experiatur an Deus ſit miſericors, eum eripiendo à læſione: vel eſt implicita & Interpretatiua, quando quis etſi expreſsè non intendat Deum tentare, id tamen petit vel agit, quod ſuapte natura eò referri uidetur; ut ſi quis ſe committat periculo, à quo vel nullo modo, vel uix poſſit eripi niſi miraculosè; vel ſi media naturalia omittat, ſperans à ſolo Deo effectum, v. g. in morbo periculoſo reſpuens medicinam, petenſque ac ſperans à Deo temerè ſanitatem. *Nauar. ca. 11. Leſſ. nu. 4.* Item ſi ſine neceſſitate & cauſa rudis abſque præparatione uelit concionari, ſperans à Deo ſibi ſuggerendos conceptus. *Suar. Sanch. Leſſ. Lay. l. 4. t. 10 ca. 5.* Vnde reſolues.

I. Ten-

I. Tentatio Dei Formalis eſt peccatum ex genere ſuo mortale, in quacunque etiam materia. Ratio, quia includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in grauem Dei contemptum redundat; vel magnam irreuerentiam, curioſiùs agendo cum Deo quaſi cum ludione. *Leſſ. l. 2. c. 45. d. 1. Sanch. l. 2. c. 34. Suar. & cæteri commun.*

II. Interpretatiua tentatio cui dubitatio illa deeſt, plerumque eſt tantùm peccatum veniale, ob imperfectionem actùs, ignorantiam, inconſiderationem, vel paruitatem periculi. Imò ſæpè nullum eſt peccatum, quando ſcilicet iuſta cauſa ſubeſt, v. g. Dei inſtinctus, neceſſitas, vel pia vtilitas. *Sair. Tol. Caiet. S. Thom. 2. 2. q. 9.*

III. Si quis in puteum ſe conijciat, ad declarandam Dei erga ſe prouidentiam; aut ſupra prunas ambulet, ad innocentiam oſtendendam, eſt interpretatiua tentatio Dei. Vti etiam ſunt eæ probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam feruentem vel frigidam, &c. de quibus *v. Binsfeld.* & *Delrio l. 4. diſq.* Licèt enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè probàrit, id contigit, vel quia Deo inſpirante factæ ſunt, vel quia innocentes ad eas compulſi ſunt liberati. *Bon. d. 3. q. 9. p. 1.*

DVBIVM II.

Quid, & quotuplex ſit Sacrilegium?

Reſp. Sacrilegium, eſt violatio rei ſacræ, hoc eſt, dicatæ cultui diuino; & peccatum mortale ex genere ſuo; ſi opus ſpecialiter repugnet cum rei ſanctitate; non verò, ſi generaliter tantùm repugnet; quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant ſanctitati, v. g. templi, ita vt ibi cum veniali peccato committantur. Eſt autem Sacrilegium triplex, Perſonale, quo perſona; Locale, quo locus, & Reale, quo res aliæ violantur. *S. Thom. 2. 2. quæſt. 99. a. 3. & cæteri Theologi.* Vnde reſolues.

I. Perſonale ſacrilegium eſt percuſſio Clerici, pertractio eiuſdem ad iudicium ſæculare; item luxurioſa violatio perſonæ Deo per votum caſtitatis ſacratæ de quà *v infrà t. 4. c. 2. de 6. præc. dub. 2.*

II. Locale ſacrilegium eſt omnis actus, quo Eccleſia polluitur, ut eſt v. g. occiſio hominis, effuſio humani ſanguinis, vel ſeminis, illicita & notoria: ſepultura excommunicati, vel non baptizati: item ſi actus quidam profani fiant in Eccleſia, & repugnantes eius immunitati, vt ſi negotiationes, illiciti concubitus, & ſpurcities, ſeditiones, concilia ſæcularia, ſtabulationes equorum, incendia, effractiones, ſpoliationes. Item ſi materia rei ſacræ vel Eccleſiæ, directè ad profanos vſus conuer-

tatur; ſi reus ex Eccleſia velut aſylo extrahatur, niſi tamen ſit latro publicus, vel nocturnus populator agrorum, vel enorme maleficium fiduciâ aſyli iſtic commiſerit.) Denique, ſi furto auferantur res Eccleſiæ, aut ibi depoſitę. *Lay. c. 7. Bon q. 6.* Si verò res ablata fuerit per accidens tantùm in Eccleſia, v. g. crumena viri diuitis, probabiliter non committi ſacrilegium, docet *Dia. p. 1. t. 7. R. 27.* ex *Fagund. & ſex alijs*, contra *Suar. Laym. &c.*

III. Reale ſacrilegium eſt indigna tractatio & adminiſtratio Sacramentorum; vt ſi miniſtrentur, vel ſuſcipiantur cum peccato mortali. Item profanatio vaſorum & inſtrumentorum ſacrorum, v. g. ſi quis calice vtatur in conuiuio; ornamenta altarium vel ſacerdotum ad vſus profanos applicet; intellige de ijs, quæ conſacrari, vel ſaltem benedici ſolent: nam ad nuptias, vel communem vſum adhibere tapetes, candelabra, peluim, imò & manutergium, & cætera quæ mediatè ſeruiunt miniſterio ſacro, non eſſe peccatum docet *Tambur. exped. ſacrif. l. 1. c. 2.* niſi fiat ex aliquo contemptu ſaltem implicito, vt ſi ſemper & indifferenter ſic vtaris ſupradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aqua, incenſo, & ſimilibus benedictis; quòd in modicis iſtis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Eccleſia vt patet in pane, ligno, carbonibus, &c. benedictis. *v. l. c.* §. 3. Item violatio, vel indigna tractatio ſacrarum imaginum & reliquiarum. Item abuſus Scripturæ ſacræ, v. g. ad ſtabiliendas hæreſes, vel turpes. Item raptura bonorum Eccleſiæ, ſuppreſſio piorum legatorum, vel iurium Eccleſiæ defraudatio, &c. *v. Fill. tr. 24 c. 9. Regin. l. 19. n. 57. Suar.*

IV. Peccatur etiam Sacrilegio peccato omiſſionis, v. g. ſi quæ ad ſacrificium ſpectant, vt corporalia & ſimilia ſint valdè immunda. *Bonac. de Euch.*

V. In confeſſione exprimenda eſt ſpecies & materia ſacrilegij. Ratio prioris, quia ſæpè diuerſam malitiam habet; v. g. percuſſio Sacerdotis, & fornicatio cum eodem. Ratio poſterioris, quia etiam materia aliquando auget & addit malitiam: v. g. ſi ſit contra Euchariſtiam, addit ſecundùm *Gordonum*, communi violationi rei ſacræ aliud peccatum contra latriam. Attingere autem nudà manu calices, patinas, aras, agnos cereos, &c. chriſmate delibuta, non licet fœminis & laicis. Citra contemptum tamen non eſt mortale, ſi vacua ſint; & ſi cauſa ſubſit, nec veniale. *Suar. Tambur. l. c.* §. 1. ſine cauſa autem, veniale eſſe docet *Suar. Konin. &c. communiter*: licèt *Tambur. l. c.* ex *Sa, &c.* contrarium cenſeat probabile: vti & ſi corporalia vel purificatoria lauentur ab ijſdem. *v.* §. 2. Cætera autem, quæ Euchariſtiam immediatè non contingunt, nec chriſmate vnguntur, vt mappas, veſtes Sacerdotales, immediatè contingere omnibus licet. *Suar.*

Laym.

Laym. Tamb. l. c. vbi ex *Palao, &c.* idem concedit de reliquijs: ſicut etiam, vt eaſdem thecis incluſas penes ſe habeant, vel laici in publicis proceſſionibus geſtent. Idem docet cum *Laym.* de pixide ſiue cibotio, & lunulâ benedictis, quando ſacram Euchariſtiam nondum continuerunt. Item de corporalibus, pallis & purificatorijs, quando poſt ſacrum vſum lota ſunt, ex *Laym.* & *Bonac.* imò etiam ante lotionem. *Laym. Tambur. l. c.*

DVBIVM III.

De Simonia.

ARTICVLVS I.

Quid ſit, & quotuplex?

RESP. Simonia eſt ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. *D.Thom. 2 2. q. 100. a. 1. Lay. l. 1. tr. 10. c. 8. &c.* Dicitur 1. *Voluntas emendi, &c.* quibus verbis intelligitur quiuis contractus oneroſus, ſiue venditionis, ſiue locationis, ſiue permutationis, aut renunciationis; quia ſimonia non conſiſtit ſine pactione aliqua tacita, vel expreſsa, & obligatione ex pacto. Quod addo; quia obligatio naturalis quæcunque, vt gratitudinis, ſiue antidoralis, non ſufficit; v. g. quando quis ſperat vel intendit tantùm, non tamen obligat. *Sa V. Simonia.* Ratio quia non facit contractum. *vid. Bon. de Simo d. 1. q. 6. p. 1. Leſſ lib. 2. c. 35. di. 20.* Dicitur 2. *pretio temporali*, ſiue illud ſit muneris, ſiue linguæ, vt eſt laus, vituperium, patrocinium; ſiue obſequij, & famulatûs, Dicitur 3. *ſpirituale*, quo nomine intelligitur res ſupernaturalis ad ſalutem ordinata, ſiue ſit formaliter talis, vt gratia, & dona Spiritûs Sancti: ſiue cauſaliter, vt ſunt Sacramenta, concio, preces, & Sacramentalia; ſiue ſit effectus & vſus poteſtatis ſupernaturalis, vt eſt conſecratio, abſolutio, diſpenſatio, benedictio, excommunicatio, electio; præſentatio; confirmatio collatio beneficij, alijque actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ. Dicitur 4. *ſpirituali annexum*, ad comprehendendum ea, quæ non ſunt per ſe ſpiritualia, ſed ad ea ordinantur, ijſque ſunt annexa; ſiue antecedenter, vt ius patronatûs reſpectu beneficij; vaſa, & veſtes ſacræ reſpectu Sacramentorum: ſiue concomitanter, vt labor in adminiſtratione Sacramentorum, iuxta ſenſum infrà dicendum: ſiue conſequenter, vt reditus beneficiorum, qui dantur propter officium ſpirituale. Vnde patet, malitiam ſimoniæ conſiſtere in irreuerentia, quæ committitur, dum

VIII. Licita eſt 1. Phyſiognomia, quæ ex vultu, diſpoſitione, & habitudine corporis & membrorum; 2. Chiromantia, ſi ex lineis, & partibus manuum, conſideret temperiem corporis, imò etiam animi propenſiones & affectus probabiliter coniectet 3. Item diuinatio, quæ ex ſomniis coniectat hominis complexionem, & hinc affectiones animi diurnas. 4. Item illa, quà ex auium, piſcium, aliorumve animalium voce, motu, aliiſve actionibus, naturales aliqui effectus pronunciantur futuri vt plurimum, v. g. ſerenitas, pluuia, &c. 5. Aſtrologia naturalis; quæ effectus corporeos, & naturales, vt ventos, eclipſin, fertilitatem, ſalubritatem, morbos, & ſimilia prædicit, quæ ad medicinam, vel agriculturam conducunt: imò etiam, cùm ex puncto natiuitatis, ſiue horoſcopo, probabiliter prædicit complexionem corporis, & affectiones animi. Quia hæ diuinationes omnes naturales ſunt, & mediis proportionatis vtuntur. *Leſſ l.2.c.43 d.7.*

IX. Illicitæ verò ſunt omnes prædictæ diuinationes, ſi ex ijs aliquid noſci, aut pronunciari intendatur circa ea, ad quæ proportionata non ſunt; vt circa affectus contingentes & liberos, aut quæ à Deo pendent, vt circa ſtatum animæ, dona gratiæ, diuitias, honores, fortunam, nuptias, ſtatum vitæ, & ſimilia, quorum electio voluntaria eſt, & à liberâ hominum voluntate pendet: itemque de rebus occultis, vt furto theſauro abſcondito. *v. Leſſ. l.c. & Bon d.3. q.5. p 3. nu.11. Suar. Sanch. l.c. Bonac num. 11.*

X. Peccant, qui Ægyptios de fortuna conſulunt; & quidem ſi fiat cum firma fide, vel ſcandalo, &c. mortaliter: ſi verò causâ curioſitatis vel riſûs, vt fit communiter, venialiter tantùm. *Fill. & Sanch.*

XI. Superſtitioſa eſt diuinatio, quæ fit per ſortes diuinatorias, ad futurum vel occultum aliquid cognoſcendum, quaſi ſortibus vis aliqua diuina inſit; vt ſi quis v.g. ex taxillorum proiectione & diſpoſitione diuinet, quis ſit obtenturus victoriam, beneficium, &c. Idem ferè eſt de ſortibus conſultorijs, quibus inquiritur, quid in hac vel illa re ſit agendum. Dixi *ferè*: quia aliquando hæ licitæ ſunt, quando cauſæ neceſſitas & honeſtas exigit, aptiorq; modus dubium vincendi non apparet: dummodò fiant præmiſsâ oratione, cùm debita reuerentia; & indicium non expectetur niſi à ſolo Deo: vt g ſi quis hærens in biuio alter quoad viam ſe determinare non poſſit; vel ſi diuino inſtinctu, aut iuſſu fiant, vt. 1. *Reg.* 10. in electione Saulis contigit. *Fill. Sanch. Bonacin. loc. cit.*

XII. Sortes diuiſoriæ ſine ſuperſtitione, & plerumque licitè fieri poſſunt, ſiue ad honeſtum ludum, ſiue ad hæreditatis diuiſionem, ſiue ad litis compoſitionem; dummodò litigantes, qui æquale ius habent, conſentiant: quia nihil aliud continent, quàm contractum inter

eos qui ad aliquam rem ius habent, vt illius ſit, cui ſors obtigerit. Sic etiam ſi plures mortem meriti ſint, nec expediat omnes puniri, ſorte definiri poteſt, quis ex ijs ſit occidendus. Dixi *plerumque*: tum quia in electionibus Eccleſiaſticis ſunt illicitæ, vt *Lay.l.* 3.*t.*4. & *Bon.* tum quia officia ſæcularia, non ſorte, ſed ſecundùm perſonarum aptitudinem ſunt diuidenda, etſi inter plures æquè aptos & dignos ſorte agit poſſit. *v. Leſſ. c.* 43.

XIII. Poteſt excuſari à ſuperſtitione, qui modo illicito futura ſe velle diuinare oſtendit ioci cauſà. Ratio, quia non eſt actus ſuperſtitioſus, nec affectatio cognitionis Deo propriæ, ſed tantùm vanitas aliqua. *Suar. & Sanch. Regin. l.* 17.*n.*170.

DVBIVM III.

Quid, & quotuplex ſit Idololatria?

Reſp. I. Ea eſt, quando tribuitur honor creaturæ ſicut Deo. *D.Tho. qu.*94.*art.*1. Id verò fit, vt docet *Leſſ.l.*2.*c.*43. non tantùm ſacrificio, ſed etiam quouis ſigno honoris, quo quis creaturæ tanquam Deo ſe ſubmittere intendit, v. g. genuflexione, ſuffitu, detectione capitis ad ſtatuam Iouis.

Reſp. II. Idololatria eſt duplex: alia Materialis, ſiue ſimulata, vt cùm quis ſine interno affectu, ex metu mortis, cultum idolo exhibet. Alia Formalis, ac propria: eaque vel perfecta, vt cùm quis adorat idolum, quod ex infidelitate putat eſſe Deum; vel imperfecta, cùm quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid à Dæmone aliàve creatura obtinendi, ipſi quaſi Deo cultum defert. *Laym. lo.cit.* ex *S. Aug. & S. Thom.* Vnde reſolues.

I. Idololatria aliquando coniungitur cum infidelitate vel hęreſi, cùm ſcilicet creatura adorata in intellectu habetur pro Deo; aliquando non.

II. Idololatria, etiam materialis & ficta, eſt graue & mortale peccatum; quia eſt ſaltem mendacium pernitioſum, & contra religionem: ſæpè etiam contra confeſſionem fidei externam. *Sanch.l.*1.*c.*37.*nu.*21. *Azor* 1.*p l.*9 *ca.*11.

III. Idololatria imperfecta, ob malitiam voluntatis, eſt peccatum grauius, quàm perfecta. *v Lay.l.*4.*t.*10.*c.*1. *Sanch l.c.*

DVBIVM IV.

Quid, & quotuplex ſit Vana obſeruantia, & vnde colligatur?

Reſp. I. Ea eſt ſuperſtitio, quà medio aliquo improportionato, & à Deo non inſtituto, procuratur aliquis effectus, v.g. ſanitas, ſcientia, &c. *S.Tho. 2.2.q.96.a.1. Bon & alij.* Differt autem à diuinatione, quòd hæc tantùm ordinetur ad occultorum cognitionem, illa verò ad effectum externum. Conuenit cum eàdem, quòd vtraque nitatur pacto dæmonis, eiq; tribuat perfectionem propriam Dei. Vnde quæ de diuinatione dicta ſunt, proportionaliter huic accommodari debent.

Reſp II. Diuiditur 1. ſicut diuinatio, in eam, quæ ex pacto expreſſo cum Dæmone; & in eam, quæ ex implicito pacto procedit. 2. Diuiditur communiter in quatuor ſpecies. *Prima*, dicitur Ars notoria, quæ inſpectione certarum figurarum, vel certò aliquo ieiunio, oratione, &c. vtitur ad ſcientiam, repentè ac ſine labore acquirendam, vt faciunt Anabaptiſtæ. *Secunda*, dicitur Magia, (quod nomen alioqui generale eſt) quæ verſatur circa corpora variè immutanda, alioſque effectus miros. *Tertia*, eſt obſeruatio euentuum, quà ex conſideratione alicuius euentùs conijcitur, quid ſit futurum: vt v.g. ſi ex eo, quòd caſu occurat vulpes, canis, aut cadauer, certa imminere credat, & indè actiones ſuas moderetur. *Quarta*, dicitur obſeruatio ſanitatum, cùm adhibentur quædam ſigna, orationes, certus numerus crucium, ſacra verba, &c. velut neceſſaria, & efficacia ad pellendos morbos. Idem eſt de geſtatione reliquiarum cum vana circumſtantia, v.g. in tali capſa, tot diebus, cum tali herba, &c. *Sanc.c.40.n.11.Fill.t.14.c.6.nu.157.*

Reſp. III. Vana obſeruantia, ſicut diuinatio, eſt peccatum mortale ex genere ſuo. Ratio, tum quia tribuit honorem diuinum creaturæ, expectando ab ea, quod à ſolo Deo expectari debet: tum quia nititur pacto cum dæmone. *Leſſ.Bonac.q.5.p.4. & alij.* Nec poteſt excuſari à mortali ex paruitate materiæ, quia ſimpliciter, & in omni materia, vſurpatur cognitio, aut virtus Dei propria. Aliunde tamen fieri poſſe vt non ſit mortale, docet *Autt. ſuprà citt. dub. 2. reſp. 3.* 1. ratione ignorantiæ, ſi pactum ſit implicitum tantùm. 2. Si non adhibeatur fides, licèt timeatur ita eſſe, vel futurum. *v. dicta de diuinatione du. 2. reſp. 3. caſu 7. & Leſſ dub. 8. n. 53. & 66.*

Reſpon. IV. Vana obſeruantia cognoſci poteſt, 1. Ex inſufficientia cauſæ adhibitæ ad effectum; ſi nimirum nec habeat naturalem virtutem, nec de ſupernaturali legitimè conſtet. 2. Ex adiunctione falſæ,

vel vanæ

vel vanæ circumſtantiæ, vt v.g. ſi flagellatio fieri debeat certâ horâ, numero, manu, flagro ſerico; ſi nomina adhibeantur ignota, vel characteres peregrini, verba falſa, vel apocrypha, v. g Chriſtum babuiſſe febres, vel ſpaſmum, &c. Item ſi ponatur vis in modo ſcribendi, v.g. Euangelium S.Ioannis à virgine, oriente ſole, &c. 3. Si effectus ſtatim euaneſcat, &c. *Delrio l 2 q 5.Sanch c.*40 *n* 43. Ex dictis reſolues.

I. Superſtitioſum eſt 1. Sumere aliquam potionem vel bolum, vel quiduis aliud vſurpare, ad ſcientiam aliquam ſubitò acquirendam. 2. Geſtare amuleta, ligaturas, & inuolucra falſis characteribus conſignata contra vulnera, vel ſubitam mortem, ne poſſint lædi, vel ne ſanguis effluat, vel ad conciliandam inuiſibilitatem, impenetrabilitatem, amorem, fortunam, nocumenta & maleficia. 3. Ex caſu fortuito conijcere de euentu, v.g. ſibi aliquid boni vel mali euenturum; ut ſi manè egrediens pedem offendat, ideoque domum regrediatur, timens aliquid infauſti. 4. Dies aliquos habere tanquam fauſtos, alios verò infauſtos, ideoque negotium omittere, v. g. die Veneris nolle vngues præſcindere. 5. Fœminarum carminatricum benedictiones, & preces ad morbum depellendum adhibere. 6. Proijcere ſtatuam alicuius Sancti in flumen ut pluat. 7. Si putentur Miſſæ non prodeſſe defunctis, niſi legantur ſeptem, cum ſeptem certi coloris candelis, & ſeptem eleemoſynis. 8. Si unguento armario, quo gladius inungitur, abſens curetur. 9 Si certo feſto, v. g. S. Ioannis, certa orentur, vel feſto S. Matthiæ hederæ folia aquis imponantur, vt cognoſcatur cui debeant nubere. 10. Si quibuſdam precibus, imaginibus, aut characteribus, aut crucibus tribuatur certa & infallibilis vis, v. g. euadendi ab hoſte, expellendi morbos, non moriendi ſine præuià confeſſione; non incidendi in infortunium, &c. Aliud tamen eſt; ea per orationes petere ac ſperare. *Delrio l. 3.p. 2.q.4.ſ.7.Suar.c.*15. *Leſſ.c.*44.*d* 3.*Sanch.n.*34. & 37. *Fill. nu,* 150.

II. Superſtitioſum non eſt, 1. Obſeruare lunam, aut tempora aptiora colligendis herbis, (v. g. die S. Ioannis Baptiſtæ) purgandis corporibus, cædendis arboribus, &c. 2. Verba Sacræ Scripturæ, vel reliquias geſtare ad Dei tantùm honorem, & ſine dictis vanitatibus. 3. Circa templum alicuius certi Sancti ter iumentum circumducere, die alicuius certi Sancti equis venam ſecare, &c. ſi ſcilicet hæc fiant, vt maior deuotio excitetur, & effectus Sanctorum meritis adſcribatur. Aliud tamen eſſet, ſi putarentur tales circumſtantiæ infallibiles, aut planè neceſſariæ, aut per ſe efficaces. *vid. Nauar. in man cap.* 11. Addit *Laym.* ex *Caiet.* ſi homines rudes, bonâ fide & ex deuotione, aliquem ritum ab Eccleſia non receptum obſeruent, aliquando in ſua ſimplicitate relinquendos, cùm difficulter abducantur ab eo, quod bonâ fide à ſuis ma-

ioribus acceperunt. 4. Nec damnandæ quædam deuotiones, quas vocant Nouendiales,(v g. nouem,vel ad exemplum S.Gregorij, triginta, vel alium certum numerum Sacrorum celebrare, cum certo numero,& magnitudine candelarum, & ſimilia) ſi fiant in memoriam alicuius myſterij, v.g. nouem menſium,quibus Chriſtus fuit in vtero, vel quinque vulnerum, &c. Eſſet tamen ſuperſtitioſum, credere eas preces non prodeſſe in maiore vel minore numero. 5. Multi excuſant etiam eos, qui ſanant morſus à rabido cane, quòd putent illos ad hoc habere gratiam gratis datam; & ſic tenet *Nauar. in man. c. 11. vid. Sanch. Laym. Bon. ll. cc.*

III. Non eſt illicitum vti virtute rei naturalis,quæ per ſuperſtitionem cognita eſt, modò eius obſeruatio aut operatio non pendeat ab ope Dæmonis. Ratio eſt, quia licèt illa cognitio malè parta ſit, peccatum tamen tranſijt: neque virtus naturalis ex eo quicquam mali contraxit. *v.Sanch.2.mor.c.38 Bon.q.5.p.4.Lay.l.4.t.10.c.4.*

D V B I V M V.

Quid ſit Maleficium, & quomodo poſſit tolli?

Reſp. I. Maleficium, eſt vis nocendi aliis, ex pacto & cooperatione Dæmonis. Differt à Magia, quòd hæc intendat facere mira; illud autem dirigatur ad nocendum. *Tol.l 4.c.10. Fill.t.24 c.8.q.1.*

Reſp. II. Maleficium aliud dicitur Amatorium ſeu philtrum, cuius vſus eſt ad carnalem amorem vel odium excitandum,Dęmone hominis phantaſiam commouente, nihil tamen agente in voluntatem. Vnde patet, ſi maleficio ſic infecti labantur, eos verè peccare, quia libertas non aufertur. Aliud dicitur Veneficium,quo alicui perſonæ, vel eius bonis damnum infertur. *Fill.l c.n.183 Azor.tom.1.l.9 c.26.*

Reſp. III. Contra maleficia vti licet 1.Remedijs petitis ex medicina. 2. Exorciſmis,& Sacramentis Eccleſiæ, peregrinationibus, inuocationibus Sanctorum, &c. 3. Deſtructione ſignorum per quæ Dæmon nocet, abſque alio tamen maleficio. *Nauar. & communiter alij.* Si maleficus licito modo poteſt maleficium tollere,licet eum ad id accerſere, rogare,imò etiam pecuniâ inducere, vel verberibus, aut tormentis cogere,(non tamen interficere ſi nolit) *Lugo, Dian. p.8.t.7. R.53.* idque etiamſi conſtet eum id facturum per nouum maleficium: ſicuti ex cauſa licet ab vſurario petere mutuum ad vſuram. Ratio, quia cùm habeam ius petendi quod ab illo rectè præſtari poteſt, & eſt indifferens, imputabitur illius malitiæ,ſi id malè faciat. *v.Sanch.l.7.de mat.d.95. nu.11.Fill.n.192.Leſſ.lib.2.cap.44.d.6.* contra *Delrio.* 5. Licet etiam

contra-

contrarium ſignum poſitiuum apponere, ex ſe tamen honeſtum: v. g. ſi Dæmon eſſet pactus cum malefico, ſe tam diu nociturum, quamdiu maleficiatus ſe cruce non ſignaret, aut lauaret corpus (nam plerumque fit cum tali aliqua conditione, v.g. vt tamdiu duret, quamdiu manet aliqua ligatura, aut res aliqua certo loco defoſſa) licebit illi ſe ſignare, lauare, &c. *Suar. Leſſ. lib. 2. cap. 44. nu. 45.* Ratio eſt, quia non eſt intentio poſitiuè recuperandi ſanitatem eo medio, ſed tantùm tollendi ſignum, & diſſoluendi pactum cum Dæmone. Vnde vlterius patet, licere repercutere ſagam quæ te tetigit; eà enim repercuſsâ ſolet noxa ceſſare, vt habet *Leſſ. loco cit. & Sanch. lib. 7. de Matrim. di. 95. &* 96. 6. Si maleficus non poteſt tollere maleficium, niſi per nouum, non licet eum ad id inducere; quia id eſſet inducere ad peccatum, & actui intrinſecè malo cooperari. *Suar. Sanch. Leſſ. &c. ll. cc.* 7. Si dubitetur an poſſit ſine maleficio nouo tollere, non licet ab eo petere, vt habet *Laym. lib. 4. tr. 10. cap. 4. num. 9. ex Sanch & Suar* quia eſt periculum peccandi. Faciliùs autem præſumi poteſt, eum qui ſigna poſuit, poſſe eà ſine nouo maleficio deſtruere, quàm eum qui non poſuit. Vnde ſi hic ſuam operam offerat, priùs erit examinandus de modo ſoluendi. *v. Lay. hic, Bon d. 3. q. 5. p. 5.*

Quæres. Quomodo Confeſſario agendum cum Diuinatoribus, Magis, &c.

Reſpond. I. Examinandi ſunt, præterquàm de varijs ſuperſtitionibus. 1. Quo fine tali ſuperſtitioni ſe addixerint, v. g. an ratione vehementis paſſionis, triſtitiæ, vindictæ, auaritiæ, aut ſanctitatis nomen conciliandi, quæ eſſet ſacrilega hypocriſis. 2 De apoſtaſia, idololatria, & hæreſi: abnegant enim Chriſtum & Deum; renunciant Sacramentis; habent Dæmonem pro Deo, vel Sancto; nec damnatum putant, aut miſerum, & conſequenter illius aſſeclas non eſſe damnandos. 3. De blaſphemiis in Deum & Sanctos de ſacrilegijs: abutuntur enim rebus ſacris, vt aquâ benedictâ, Euchariſtiâ, &c. 4. De luxuria, commixtione cum Dæmone. 5. De damnis proximo illatis. *Suar. Sanc. Fill. Bon. loc. cit.*

Reſp. II. Monendi ſunt, eos teneri 1. Pactum expreſſum, ſi quod habent cum Dæmone, aut commercium abiurare & diſſoluere. 2. Libros ſuos, ſchedas, ligaturas, aliaque inſtrumenta artis comburere. 3. Comburere chirographum ſi habent: ſi verò ſolus Dæmon id habeat, non neceſſariò cogendus eſt vt reddat: quia pactum ſufficienter diſſoluitur per pœnitentiam. 4. Damna illata reſarcire: ad quod proinde etiam tenetur Fiſcus, (vbi veneficorum bona confiſcantur) vti & hæredes, ſi ad eos bona deueniant. *Lay. l. c. Suar. to. 1. de rel. l. 2. c. 17. Sanc. l. c. ca. 40. Fill. &c.*

Reſp. III. A Parochis moneri, & à Confeſſarijs examinari circa hoc præceptum potiſſimùm debent, 1. Opiliones, qui variis deditis eſſe ſolent obſeruationibus, vt gregem ſuum à lupis, vel ſcabie, vel aliis incommodis, tueantur. 2. Fabri ferrarij, qui circa equos ſanandos vtuntur verbis, vel ex pſalmis, vel ex oratione Dominica deſumptis. 3. Ruſtici, qui ad ſananda pecora inanibus & ſuperſtitioſis obſeruationibus vtuntur, vel recurrunt ad peritos talium artium. 4. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu, vel ex matrice, vanas & ſuperſtitioſas adhibent orationes. 5. Milites, qui deferunt ſecum ſacra nomina, vel orationes, ad certitudinem, quòd in bello vel duello non ſint vulnerandi, nunquam aquâ, igni, vel ſubitâ morte perituri.

CAPVT II.

De Irreligioſitate, eiuſque ſpeciebus.

IRreligio, quæ religioni opponitur per defectum, vel tendit directè ad irreuerentiam Dei, & eſt Tentatio Dei, aut Periurium: vel tantùm tendit ad irreuerentiam rerum ſacrarum, & eſt Sacrilegium, aut Simonia. De Periurio, in ſecundo præcepto: de reliquis hìc.

DVBIVM I.

Quid ſit tentatio DEI?

Reſp. Tentatio Dei, eſt dictum vel factum, quo quis explorat num Deus ſit potens, ſapiens, miſericors, aut aliquam aliam perfectionem habeat. *S. Thom. 2. 2. qu. 92. a. 1. Sanch. &c.* Ea eſt duplex, ſcilicet vel Formalis, quando quis expreſſè dubitans de aliqua Dei perfectione, eam experiri cupit; ut ſi quis petat miraculum, quo pateſiat ſidem Catholicam eſſe veram; vel det ſe præcipitem ex turri, ut experiatur an Deus ſit miſericors, eum eripiendo à læſione: vel eſt implicita & Interpretatiua, quando quis etſi expreſsè non intendat Deum tentare, id tamen petit vel agit, quod ſuapte natura eò referri uidetur; ut ſi quis ſe committat periculo, à quo vel nullo modo, vel uix poſſit eripi niſi miraculosè; vel ſi media naturalia omittat, ſperans à ſolo Deo effectum, v. g. in morbo periculoſo reſpuens medicinam, petenſque ac ſperans à Deo temerè ſanitatem. *Nauar. ca. 11. Leſſ. nu. 4.* Item ſi ſine neceſſitate & cauſa rudis abſque præparatione uelit concionari, ſperens à Deo ſibi ſuggerendos conceptus. *Suar. Sanch. Leſſ. Lay. l. 4. t. 10. ca. 5.* Vnde reſolues,

I. Ten-

I. Tentatio Dei Formalis eſt peccatum ex genere ſuo mortale, in quacunque etiam materia. Ratio, quia includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in grauem Dei contemptum redundat; vel magnam irreuerentiam, curioſiùs agendo cum Deo quaſi cum ludione. *Leſſ. l. 2. c. 45. d. 1. Sanch. l. 2. c. 34. Suar. & cæteri commun.*

II. Interpretatiua tentatio cui dubitatio illa deeſt, plerumque eſt tantùm peccatum veniale, ob imperfectionem actûs, ignorantiam, inconſiderationem, vel paruitatem periculi. Imò ſæpè nullum eſt peccatum, quando ſcilicet iuſta cauſa ſubeſt, v. g. Dei inſtinctus, neceſſitas, vel pia vtilitas. *Sair. Tol. Caiet. S. Thom. 2. 2. q. 9.*

III. Si quis in puteum ſe conijciat, ad declarandam Dei erga ſe prouidentiam; aut ſupra prunas ambulet, ad innocentiam oſtendendam, eſt interpretatiua tentatio Dei. Vti etiam ſunt eæ probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam feruentem vel frigidam, &c. de quibus *v. Binsfeld. & Delrio l. 4. diſq.* Licèt enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè probârit, id contigit, vel quia Deo inſpirante factæ ſunt, vel quia innocentes ad eas compulſi ſunt liberati. *Bon. d. 3. q. 9. p. 1.*

DVBIVM II.

Quid, & quotuplex ſit Sacrilegium?

Reſp. Sacrilegium, eſt violatio rei ſacræ, hoc eſt, dicatæ cultui diuino; & peccatum mortale ex genere ſuo; ſi opus ſpecialiter repugnet cum rei ſanctitate; non verò, ſi generaliter tantùm repugnet; quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant ſanctitati, v. g. templi, ita vt ibi cum veniali peccato committantur. Eſt autem Sacrilegium triplex, Perſonale, quo perſona; Locale, quo locus, & Reale, quo res aliæ violantur. *S. Thom. 2. 2. quæſt. 99. a. 3. & cæteri Theologi.* Vnde reſolues.

I. Perſonale ſacrilegium eſt percuſſio Clerici, pertractio eiuſdem ad iudicium ſæculare; item luxurioſa violatio perſonæ Deo per votum caſtitatis ſacratæ de quâ *v. infrà t. 4. c. 2. de 6. præc. dub. 2.*

II. Locale ſacrilegium eſt omnis actus, quo Eccleſia polluitur, ut eſt v. g. occiſio hominis, effuſio humani ſanguinis, vel ſeminis, illicita & notoria: ſepultura excommunicati, vel non baptizati: item ſi actus quidam profani fiant in Eccleſia, & repugnantes eius immunitati, vt ſi negotiationes, illiciti concubitus, & ſpurcities, ſeditiones, concilia ſæcularia, ſtabulationes equorum, incendia, effractiones, ſpoliationes. Item ſi materia rei ſacræ vel Eccleſiæ, directè ad profanos vſus conuer-

tatur; ſi reus ex Eccleſia velut aſylo extrahatur, niſi tamen ſit latro publicus, vel nocturnus populator agrorum, vel enorme maleficium fiduciâ aſyli iſtic commiſerit.) Denique, ſi furto auferantur res Eccleſiæ, aut ibi depoſitę. *Lay.c.7.Bon q.6.* Si verò res ablata fuerit per accidens tantùm in Eccleſia, v.g. crumena viri diuitis, probabiliter non committi ſacrilegium, docet *Dia.p.1.t.7.R.27.* ex *Fagund.&c ſex alijs*, contra *Suar. Laym. &c.*

III. Reale ſacrilegium eſt indigna tractatio & adminiſtratio Sacramentorum; vt ſi miniſtrentur, vel ſuſcipiantur cum peccato mortali. Item profanatio vaſorum & inſtrumentorum ſacrorum, v. g. ſi quis calice vtatur in conuiuio; ornamenta altarium vel ſacerdotum ad vſus profanos applicet; intellige de ijs, quæ conſacrari, vel ſaltem benedici ſolent: nam ad nuptias, vel communem vſum adhibere tapetes, candelabra, peluim, imò & manutergium, & cætera quæ mediatè ſeruiunt miniſterio ſacro, non eſſe peccatum docet *Tambur. exped. ſacrif. l.1.c.2.* niſi fiat ex aliquo contemptu ſaltem implicito, vt ſi ſemper & indifferenter ſic vtaris ſupradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aqua, incenſo, & ſimilibus benedictis; quòd in modicis iſtis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Eccleſia vt patet in pane, ligno, carbonibus, &c. benedictis. *v.l.c.§.3.* Item violatio, vel indigna tractatio ſacrarum imaginum & reliquiarum. Item abuſus Scripturæ ſacræ, v.g. ad ſtabiliendas hæreſes, vel turpes. Item raptura bonorum Eccleſiæ, ſuppreſſio piorum legatorum, vel iurium Eccleſiæ defraudatio, &c. *v.Fill.tr.24 c.9.Regin.l.19.n.57.Suar.*

IV. Peccatur etiam Sacrilegio peccato omiſſionis, v. g. ſi quæ ad ſacrificium ſpectant, vt corporalia & ſimilia ſint valdè immunda. *Bonac. de Euch.*

V. In confeſſione exprimenda eſt ſpecies & materia ſacrilegij. Ratio prioris, quia ſæpè diuerſam malitiam habet; v. g. percuſſio Sacerdotis, & fornicatio cum eodem. Ratio poſterioris, quia etiam materia aliquando auget & addit malitiam: v. g. ſi ſit contra Euchariſtiam, addit ſecundùm *Gordonum*, communi violationi rei ſacræ aliud peccatum contra latriam. Attingere autem nudâ manu calices, patinas, aras, agnos cereos, &c. chriſmate delibuta, non licet fœminis & laicis. Citra contemptum tamen non eſt mortale, ſi vacua ſint; & ſi cauſa ſubſit, nec veniale. *Suar.Tambur.l.c.§.1.* ſine cauſa autem, veniale eſſe docet *Suar. Konin. &c. communiter:* licèt *Tambur.l.c,* ex *Sa, &c.* contrarium cenſeat probabile: vti & ſi corporalia vel purificatoria lauentur ab ijſdem. *v.§.2.* Cætera autem, quæ Euchariſtiam immediatè non contingunt, nec chriſmate vnguntur, vt mappas, veſtes Sacerdotales, immediatè contingere omnibus licet. *Suar.*

Laym.

Laym. Tamb. l. c. vbi ex *Palao*, *&c.* idem concedit de reliquijs: ſicut etiam, vt eaſdem thecis incluſas penes ſe habeant, vel laici in publicis proceſſionibus geſtent. Idem docet cum *Laym.* de pixide ſiue ciborio, & lunulà benedictis, quando ſacram Euchariſtiam nondum continuerunt. Item de corporalibus, pallis & purificatorijs, quando poſt ſacrum vſum lota ſunt, ex *Laym.* & *Bonac.* imò etiam ante lotionem. *Laym. Tambur. l. c.*

DVBIVM III.

De Simonia.

ARTICVLVS I.

Quid ſit, & quotuplex?

RESp. Simonia eſt ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. *D. Thom. 2 2. q. 100. a. 1. Lay. l. 1. tr. 10 c. 8. &c.* Dicitur 1. *Voluntas emendi, &c.* quibus verbis intelligitur quiuis contractus oneroſus, ſiue venditionis, ſiue locationis, ſiue permutationis, aut renunciationis; quia ſimonia non conſiſtit ſine pactione aliqua tacita, vel expreſsa, & obligatione ex pacto. Quod addo; quia obligatio naturalis quæcunque, vt gratitudinis, ſiue antidoralis, non ſufficit; v. g. quando quis ſperat vel intendit tantùm, non tamen obligat. *Sa V. Simonia.* Ratio quia non facit contractum. *vid. Bon. de Simo d. 1. q. 6. p. 1. Leſſ lib. 2. c. 35. di. 20.* Dicitur 2. *pretio temporali*, ſiue illud ſit muneris, ſiue linguæ, vt eſt laus, vituperium, patrocinium; ſiue obſequij, & famulatùs, Dicitur 3. *ſpirituale*, quo nomine intelligitur res ſupernaturalis ad ſalutem ordinata, ſiue ſit formaliter talis, vt gratia, & dona Spiritùs Sancti: ſiue cauſaliter, vt ſunt Sacramenta, concio, preces, & Sacramentalia; ſiue ſit effectus & vſus poteſtatis ſupernaturalis, vt eſt conſecratio, abſolutio, diſpenſatio, benedictio, excommunicatio, electio; præſentatio; confirmatio collatio beneficij, alijque actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ. Dicitur 4. *ſpirituali annexum*, ad comprehendendum ea, quæ non ſunt per ſe ſpiritualia, ſed ad ea ordinantur, ijſque ſunt annexa; ſiue antecedenter, vt ius patronatùs reſpectu beneficij; vaſa, & veſtes ſacræ reſpectu Sacramentorum: ſiue concomitanter, vt labor in adminiſtratione Sacramentorum, iuxta ſenſum infrà dicendum: ſiue conſequenter, vt reditus beneficiorum, qui dantur propter officium ſpirituale. Vnde patet, malitiam ſimoniæ conſiſtere in irreuerentia, quæ committitur, dum

dum res ſpirituales inſtar temporalium pretio æſtimantur, & contractibus ſubiiciuntur: atque eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, nec veniale fieri poſſe ex materiæ leuitate: quia nullum donum gratiæ, licèt paruum, poteſt vendi ſine graui irreuerentia, tum ipſiuſmet doni, tum etiam Dei. Poteſt tamen eſſe veniale ob actùs imperfectionem, & ignorantiam. *Suar. to. 3. de rel. l. 4. c. 36. Azor, Fill. Lay. l. c. Leſſ. l. 2. c. 35. d. 1.*

Reſp. II. Simonia eſt triplex *Prima*, dicitur Mentalis, cùm exteriùs vel nihil datur temporale, (& dicitur Purè mentalis;) vel cùm aliquid datur, & dicitur Mixtè mentalis, cum intentione obligandi ad reddendum ſpirituale, ſine ullo pacto externo. *Secunda*, dicitur Conuentionalis, quæ ad ipſum pactum exterius procedit ſine reali executione; diciturq; Pura, ſi ſiſtat in mutua conuentione; Mixta autem, ſi de reali & conuentionali aliquid participet, ut v. g. ſi ex altera tantùm parte realiter compleatur. Atque huc reducitur Simonia Confidentiæ, cùm quis alteri dat beneficium, vt illud ſibi vel alteri reſignet; vel cum onere dandi certam partem fructuum. *Tertia*, dicitur Realis, quæ ſcilicet utrimque realiter completur. *v. Leſſ. l. c. d. 6.*

2. Simonia diuiditur in eam, *quæ eſt iuris diuini*, eſtque prohibita propter malitiam ſuam, v. g. hoſtiam conſecratam vendere; & eam, *quæ eſt iuris humani*. eſtq; mala tantùm propter prohibitionem. Et ſic ab Eccleſia prohibetur, 1. Venditio beneficiorum, ſecundùm id quod in ipſis temporale eſt, ſcilicet quoad ius præciſum percipiendi fructus. 2. Venditio officiorum extrinſecè tantùm ordinatorum ad res ſacras, v. g. Sacriſtæ, OEconomi, Aduocati Eccleſię, Theſaurarij. 3. Oblatio pecuniæ alicui facta; ut ſuadeat alteri ut det beneficium. 4. Pactio de reſignando beneficio, vel ſoluenda penſione, ſi alter beneficium tibi impetret. 5. Permutatio, & reſignatio beneficiorum: item reſeruatio penſionis ex beneficio reſignato: & in caſu permutationis beneficiorum, æquatio fructuum, &c. ſi abſque ſuperioris authoritate fiant; quæ ſi accedat, licita erunt. 6. Acceptio muneris, etiam ſponte oblati, pro examine ad Parochiam, ex *Trident. ſ. 24. cap. 18.* pro collatione ordinum, pro tonſura, literis dimiſſorijs, ex *Trident. ſ. 21. ca. 10.* Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, ſi ſalarium non habet, & conſuetudo permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admiſſione ad religionem, non pro ſtatu tantùm, is enim ſpiritualis eſt, ideoque iure diuino inuendibilis; ſed etiam pro onere ſuſtentationis: niſi monaſterij tenuitas, vel conſuetudo contraria excuſent. *v. Lay. c. vlt. Bon. d. 1. q. 1. & 2. Leſſ. Azor 3. p. l. 12. c. 14.* Ex dictis reſolues.

I. Simonia eſt, concionari, catechizare, Miſſas facere pro pretio, niſi excuſetur ratione laboris: non intrinſeci (is enim ſacer eſt, & inæſtimabilis, ſcilicet vel ipſa actio ſacra, vel in ea intrinſecè incluſus) ſed ex-

trinſeci

trinſeci non annexi rei ſpirituali, vt pro labore itineris, vel cantûs in Miſſa, vel ratione alterius incommodi pretio æſtimabilis. Ratio, quia illæ actiones ex natura ſua ordinantur ad aliquid ſupernaturale & ad ſalutem, non autem ad aliquid temporale: ſicut doctio quæcunque, etiam Theologiæ, quæ pretio æſtimabilis eſt, *Bon. l. c.* ex *Suar. Fill. &c. v. infrà l. 6. t. 3. c. 4. d. 1. Lay. l. 1. § 4.*

II. Item Simonia eſt, dare vel accipere pretium pro abſolutione à peccatis, cenſuris, pro diſpenſatione in voto, iuramento, impedimento matrimonij, irregularitate, &c. Poteſt tamen in his aliquid exigi per modum mulctæ ad cauſam piam applicandæ. *Lay. l. c. n. 10.*

III. Non eſt Simonia, dare aliquid ad redimendam vexam à negante Sacramenta in neceſſitate. *Suar. Leſſ. Lay.* vel ab iniquè impediente electionem, vel poſſeſſionem beneficij, ad quod ius in re habes. Quod addo, quia ſi nondum habes ius in re, etſi poſſis redimere vexam ab eo qui tantùm poteſt obeſſe, non tamen ab eo, qui & prodeſſe, & obeſſe poteſt. Ratio eſt, quia non datur tanquam pretium æquiualens rei ſpirituali, ſed vt alter ad officium ritè præſtandum inducatur. Nec ſimiliter ſimonia eſt, dare ſtipendium ad ſuſtentationem Clerici etiam diuitis, pro miſſis, concionibus; aut de eo etiam paciſci. Ratio quia non datur tanquam pretium ſpiritualis officij, ſed perſonæ in alterius gratiam occupatæ: nec pro operatione ſpirituali ut ſpiritualis eſt, ſed ut in alterius gratiam ſuſceptâ; proindeque non eſt eleemoſyna, ſed debitum iuſtitiæ. *Suar. Layman lib. 4. tr. 10. cap. vlt. &c.* contra *Rich. Sylu. &c.*

IV. Non eſt ſimonia, reddere vel redimere penſionem merè temporalem: quia non fundatur in titulo ſpirituali: nec refertur ad functionem ſpiritualem. Dixi, *temporalem*: quia ſpiritualis quæ datur v. g. concionatori, vel coadiutori Epiſcopi propter officium Eccleſiaſticum, in eoque fundatur, nec differt à beneficio, niſi quod non ſit perpetua, vendi nequit: mixta verò, ut v. g. quæ datur Parocho ſeni, vel Clerico pauperi ad ſuſtentationem, non quidem vendi poteſt, redimi tamen poteſt, modò obligatio recitandi Officium B. V. impoſita non extinguatur. Quod intellige, ſi in loco vbi fit venditio, Bulla ſit recepta. Ratio, quia qui penſionem redimit, non emit ius ſpirituale, ſed extinguit onus temporale ſoluendi certam ſummam pecuniæ. *Leſſ. c. 35. d. 21. Suar. c. 26. nu. 5. Lay. l. c. n. 46.*

V. Non eſt ſimonia iuris diuini, (etſi quandoque iuris humani eſſe poſſit) ſpirituale cum ſpirituali permutare, v. g. beneficium pro beneficio, reliquias cum reliquiis, &c. vel dare temporale pro temporali, ut ſi calicem, vel agnos Dei præciſè ratione materiæ vendas: vel dare temporale pro ſpirituali, per modum doni gratuiti, etiam cum ſpe

vel iu-

Digitized by Google

vel intentione excitandi ad remunerationem doni ſpiritualis, vel con, trà. Ratio, quia gratitudo non reſpicit pretium, ſed beneficium; nec ſoluit debitum iuſtitiæ, ſed antidorale: quo non excluditur quin gratis detur. Rectè tamen monet *Suarez*, huiuſcemodi dona, ob præſumptionem valdè cauenda. Item, donare, promittere, vel legare temporale quippiam, ſub conditione operis ſpiritualis præſtandi, modò non fiat per modum retributionis, ſeu commutationis: vt v. g. ſi parens filio promittat munus, ſi Sacramenta frequentet. Ratio, quia hìc non interuenit contractus onerosus, ſed ſiſtitur vel in liberali donatione, vel donatione ſub tali conditione & modo. *Suar. l. 4. c. 45. Lay. l. c. n.* 8.

ARTICVLVS II.

Quæ ſit pœna ſimoniæ?

Reſp. I. Sola ſimonia Confidentiæ, & Realis, in Ordine, beneficio Eccleſiaſtico, & religionis ingreſſu, pœnas iuris ipſo facto inducit; licèt ob ingreſſum religionis rarò incurratur, vt dictum, vel ob tenuitatem monaſterij, vel contrariam conſuetudinem receptam. *Suar. c.* 56. *&* 57. *Leſſ d.* 23. *Lay. l. c.* § 7.

Reſp. II. Ob ſimoniacam collationem & ſuſceptionem Ordinum, etiam primæ tonſuræ, incurritur excommunicatio, & ſuſpenſio Papalis. *Leſſ d.* 24 *Lay l. c.*

Reſp. III. Ob ſimoniam Realem in beneficio Eccleſiaſtico, incurritur 1. Excommunicatio Papalis. 2. Irrita eſt electio, præſentatio, confirmatio, & inſtitutio. Vnde talis non facit fructus ſuos: idque etiam, licèt à tertia perſona taliter prouiſus id ignorauerit: niſi tamen contradixerit, vel niſi à tertio data fuerit pecunia per fraudem, vt redderetur inhabilis; vel niſi bonâ fide poſſederit beneficium per triennium. *Leſſ. l.* 2. *c.* 35. *d.* 31. *Lay. l.* 4. *t.* 10. *c. vlt. Bon. d.* 1. *q.* 7. *p.* 2. *n.* 20. ex *Gomez, Garzia, &c.* 3. Efficitur inhabilis ad idem beneficium, etiam per diſpenſationem Epiſcopi obtinendum: aliis tamen beneficijs iure ipſo non priuatur, nec ad alia obtinenda fit inhabilis ante ſententiam iudicis. *Suar. cap.* 57. *num.* 47.

Reſp. IV. Simonia confidentiæ completa dato, & accepto beneficio, licèt accipiens promiſſionem viciſſim non impleuerit, inducit 1. excommunicationem Papalem vtriq; parti contrahenti. 2. Annulat reſignationem & collationem beneficij, in quo eſt commiſſa; & inhabilitat ad idem poſtea obtinendum. 3. Priuat omnibus beneficijs & penſionibus antè obtentis, non tamen ante ſententiam latam. 4. Beneficia ſic collata ſoli Pontifici reſeruantur. *Leſſ. c.* 35. *d.* 26. *Suar. c.* 43. *Lay nu.* 76.

A R-

ARTICVLVS III.

An, & cui reſtituendum, quod ſimoniacè acceptum?

Reſp. I. Nihil ſpirituale ſimoniacè acceptum, præter beneficium, (ſub quo continetur penſio, ſecundùm *Bon.* negante *Leſſio*) eſt reſtituendum. Ratio, quia cætera vel reſtitui non poſſunt, vt Sacramenta; vel non ſunt reſtituenda ante ſententiam, cùm Canones aliud non ſtatuerint, ex *Leſſ. in. 68. Suar. Fill. &c.* contra *Azor* & *Lay. Bon. diſ. 1. q. 7. p 3. diſſ. 2.* Dixi, *præter beneficium:* quia hoc retineri non poteſt etiam ante Iudicis ſententiam; vt patet, tum ex *Cap. Si quis neque. 1. quæſt. 1.* tum ex *2. extrau. Cùm deteſtabile, de Simonia, v. Bon. l. c.* Vbi addit, etiam fructus perceptos eſſe reſtituendos; tum quia nullo iuſto titulo poſſunt retineri, cùm adeptio beneficij ſimoniaca, ſit ipſo facto irrita: tum quia ſic expreſsè habetur in *extrau. Cùm deteſtabile, de ſimonia. v. D. Tho. 2. 2. q. 100. a. 6. Nauar. l. 5. Conf 62. Leſſ. l. 2. c. 35. dub. 31.*

Reſp. II. Pretium acceptum pro beneficio, collatione Ordinū, Sacramentorum, & Sacramentalium, ſi notabiliter excedat id, quod pro ſuſtentatione exigi poterat; item pro admiſſione ad Religionem, iure poſitiuo reſtituendum eſt. Hoc tamen poſterius non niſi poſt latam ſententiam, ſi admiſſus in monaſterium, maneat: quia plerumque ratione alimentorum retineri poteſt, modò in communem vſum conuertatur. *v Bon l c. Leſſ. l. 2. c. 35. d. 30.*

Reſp. III. Acceptum pro beneficio aliàve re ſpirituali, non ſecutà collatione, iure naturæ reſtituendum eſt ei, à quo eſt acceptum: quia deeſt titulus retinendi, cùm non præſtetur id, pro quo eſt datum. Si verò res tradita ſit, ſimoniâ vtrimque completâ, probabilius eſt reſtituendum eſſe Eccleſiæ, & non danti; quia Eccleſia vtrumque punire intendit. *v. Leſſ. Lay. hic l. c. §. 9.*

TRACTATVS II.

De ſecundo Præcepto Decalogi.

PRohibet hoc præceptum omnem inordinatam vſurpationem nominis Dei, qualis potiſſimum fit blaſphemando, temerè iurando, vouendo & non ſeruando: de quibus hic agendum.

C A-

CAPVT I.

Quid, & quotuplex Blaſphemia?

RESpond. Blaſphemia directè oppoſita laudi Dei, eſt verbum maledictionis, vel conuicij, ſeu contumeliæ in Deum: ſiue id fiat attribuendo ei falſa, ſiue negando vera; ſiue tribuendo creaturis, quæ ipſi debentur; ſiue etiam dicendo verà; ſed quæ ad eius dehonorationem, ſeu vilipenſionem tendant: vt fit per modum ei indignantis, contemnentis, &c. *Ita communiter Doctores. S. Thom. 2. 2. qu. 13 Bon diſp. 3. q. 8. Sanch. 2. moral. c. 32. Laym. l. 4. t 10. c. 6. &c.* Vnde reſolues.

I. Blaſphemat, qui contra Deum infrendens ei maledicit: item qui ait ſe aliquid acturum eo inuito: item qui eum negat, qui ſeriò iurat per Deos falſos, qui eum vocat Tyrannum, iniuſtum, nolle aut non poſſe nos iuuare, non curare noſtra, Dæmonem eſſe fideliorem, plus poſſe, non omnia benè eſſe ordinata, meliùs in creatione quædam fieri potuiſſe, aut debuiſſe, &c. Quæ ſi quidem quis credat ita eſſe; & non tantùm in ira aut deſperatione effutiat, tunc eſt blaſphemia hæreticalis, id eſt, cùm hæreſi coniuncta: quod in confeſſione eſt addendum quia ſpecie differt ab imprecatiua. *Hurt. 2. 2. d 91. ſ. 12 §. 54.*

II. Reuocantur etiam ad blaſphemiam alia ſigna contra Deum, licèt verba non adſint; vt, ſpuere in cœlum, infrendere dentibus, &c. Imò etiam ſolà mente blaſphemia interior committi poteſt, ſicut etiam laus mentalis Dei.

III. Blaſphemat item, qui in Sanctos, vel ſacra; contumelioſus eſt, intellige, ut Sancti ſunt, ſiue cum habitudine ſaltem virtuali ad Deum, ita ut moraliter huius etiam honor cenſeatur tangi: quia alioqui tantùm erit contra duliam, ſi nimirum contra illos, ut homines quidam in terris fuerunt, dicatur. Quod veniale eſt, ſi ioco fiat, v. g. ſi Sanctos Criſpinum & Criſpinianum voces ſutores, Ioannem & Paulum, eunuchos: graue verò erit, ſi contemptim, vel ex odio aut indignatione contra Sanctos. Licèt verò blaſphemiæ in Deum non admittant paruitatem materiæ: multi tamen admittunt in ijs, quæ fiunt contra Sanctos. *Eſcob. t. 1. ex.*

IV. Blaſphemat item, qui iratus, etſi non contra Deum, ſed contra alios aut alia, eadem tamen ſeriò profert, quæ ex ſua ſignificatione aut modo loquendi, ac circumſtantijs, important imminutionem diuini honoris, aut improperij: licèt enim eam non intendat formaliter, intendit tamen indirectè & virtualiter: quamuis id ex ſubreptione

ſæpè ſit

ſæpè ſit veniale tantùm, ſi tantùm materialiter fiat.

V. In confeſſione exprimendum eſt, ſi quis (quod tamen rarò contingit) directè & formaliter Deum inhonorare intenderit, aut ei formaliter iratus fuerit. *Lay. l.c.*

VI. Blaſphemat item, qui iniurioſè vſurpat membrum Chriſti; vt v. g. perdat te Dei ſanguis, vulnera, mors Dei, caput, paſſio Sacramenta, chriſma, & ſimilia ſacra: cùm ea non ad perdendum, ſed ad ſaluandos nos data ſint; & communiter in his apprehendant homines magnam Dei, earumque rerum vilipenſionem contineri. *Layman. ibidem num.* 12.

VII. Qui talium verborum conſuetudinem habet, tenetur ſub peccato mortali ſeriò conari eam tollere. Quod ſi facit, & tamen labitur, poteſt excuſari aliquando; eò quòd iuramenta iſta impetu naturali effuſa non ſint voluntaria, nec in ſe, nec in cauſa, vtpote retractata propoſito efficaci. *Laym. l.* 1. *t.* 2. *c.* 3. *num.* 6. *v. Eſcob. t.* 1. *ca.* 3. *nu.* 36. Si non conatur, idque Confeſſarius notet, neget ei cum diſcretione abſolutionem. *Lay. l.c.*

VIII. Interim plurimi excuſantur ob inaduertentiam in ſubita commotione; tametſi non ſatis excuſare videatur quod quidam aiunt, ijs verbis aliud ſe non intendere, quàm vſurpare tanquam interiectiones ſignificatiuas iræ ſuæ: tum quia æquè ſe poſſunt aſſuefacere ad verba alia, irę & ſerię voluntatis ſignificatiua: tum, quia tametſi id non poſſent, nihilominus non videtur licere uſurpare ea, quæ ex communi apprehenſione aliorum ſunt inhonoratiua Dei.

IX. Quòd ſi verò quis in ira contra hominem, non indignando Deo, ſed homini tantùm, nudè nominet mortem Dei, ſeptem Sacramenta, v.g. ò Dei mors, vulnera, &c. ſine ſcandalo, & ſine ijs circumſtantijs, quibus vilipenſio importatur, non ſunt blaſphemiæ, ſed vana vſurpatio nominis diuini, hoc præcepto prohibita, & peccatum inter venialia graue, vt *Caiet. & Armilla V. Blaſphemia, & Sanch. ſuprà.* Quanquam propter periculum incidendi in blaſphemias, & quia rarò abeſt ſcandalum, ac nihilominus apud audientes Deus eiuſq; ſacra cenſentur inhonorari, rarò excuſantur, & meritò abſterrentur homines à ſimilibus dictis, vt notat. *Lay. l. c.*

X. In ira imprecari aliis Dæmonem, grandinem, fulgur, &c. etſi multi confundant cum blaſphemiis, non tamen eſt blaſphemia, ſed dira imprecatio, quæ plerumque, (ſaltem quando dicitur in illos, qui amantur ab irato) ob ſubitam commotionem & inaduertentiam, ac defectum ſeriæ voluntatis, non eſt niſi venialis: quia cùm ſe homines reflectunt, aiunt longè aliter ſe ſentire, ac ſenſiſſe, ita vt videantur interiectiones tantùm quædam eſſe ad ſignificandam iram: tametſi Chriſtianos parum

ſum deceat tam abſurdis interiectionibus vti. *Bona. l.c.* ex *Nauar. Tol. Regin. &c. Baldel. d.* 25. *n.* 10. vbi etiam cenſet veniale tantùm eſſe, ſi-bimetipſi ex ira dæmonem imprecari, eò quòd non lædat grauiter charitatem. Verùm *Molin. &c.* non audent id excuſare à mortali, propter fœditatem, horrorem, & peruerſitatem. Graue autem eſt, ſi ſubditi Superioribus, filij parentibus, (licèt materialiter tantùm) ſic maledicant, præſertim in faciem; quia eſt graue contra debitam reuerentiam. *Baldel. l.c. v infrà l* 5. *c.* 3. *d.* 6.

XI. In ira vſurpare Dæmonem, ſine imprecatione, non eſt per ſe peccatum; aſſidua tamen eius nominatio non decet Chriſtianum; & ratione ſcandali poſſet eſſe grauis. *Lay. l.c.*

XII. In confeſſione exprimenda eſt qualitas blaſphemiæ; videlicet vtrum contra Deum, An Sanctos fuerit: illas enim ſpecie differre eſt probabile ſecundùm *Suar. Sanch. Reg. Azor, Lay. Dia. to.* 1. *R.* 50. *Lugo d.* 15. *n.* 2. 17. contrarium tamen tenet *Trul. l.* 1. *c.* 11. *d.* 2. *n.* 5. cum *Dia. p.* 1. *tr. de circumſt. R.* 30.

CAPVT II.

De Iuramento.

DVBIVM I.

Quid ſit Iuramentum.

Reſp. Iuramentum eſt inuocatio tacita vel expreſsà Numinis diuini tanquam primæ & infallibilis veritatis, in teſtem alicuius rei. Hæc autem inuocatio in eo conſiſtit, quòd iurans, quantum in ſe eſt, cupiat ac velit, Deum id quod iurat teſtari, & manifeſtare (ſi & quando nimirum illi placuerit, ſiue in hac vita, ſiue in alterà) tanquam quod ab ipſo Deo ſit cognitum, & verum. *Ita communiter Doctores. S. Tho.* 2. 2. *q.* 89. *a.* 1. *Bonac. d.* 4 *q.* 1. *p.* 1. *Sanch.* 3. *mor. c.* 1. *Laym. l.* 4. *tr.* 3. *ca.* 1. Vnde reſoluitur.

I. Quoad forum internum, iurat quiſquis interiùs intentionem habet, ſiue formalem ſiue virtualem, & inuocat Deum in teſtem, ſiue his, ſiue illis verbis ac ſignis, ſiue etiam nullis vſus ſit: ita vt, ſi quis vtatur verbis nullo modo importantibus iuramentum, & is tamen ea putet eſſe iuramenta, verè iuret: & contrà. *Suar. l.* 1. *c.* 1. *Sanch. l.* 3. *ca.* 1. *Lay. l.* 4. *tr.* 3. *c.* 1. Quoad forum autem externum, quænam formulæ iurandi rationem habeant, ac proinde quæ verba licitè vſurpari in conuerſatione poſſint, patet ex ſequentibus.

II. Quan-

II. Quando dubium eſt de iurantis intentione, iudicari ſolet ſecundù m communem acceptionem verborum, quibus eſt vſus.

III. Veram rationem iuramenti habent hæ formulæ: teſtor Deum, vel inuoco Deum teſtem. Item, *auff meinen eidt. beÿ meinem eidt*: niſi aliud de vſurpantis intentione conſtet: quia multi ita loquuntur, v.g. *ich. ſchvvere dir ein eidt*; vel *beÿ meinem eidt*, hoc vel illud faciam; quorum tamen mens non eſt ſeriò id iurare, ſed tantùm iracundè, & grauiùs affirmare. *Laym.l.c,c.2.*

IV. Fides à Sacerdotibus loco iuramenti exigi ſolita per eorum conſecrationem, vti & formula illa Principum, *beÿ Vnſer Fürſtlichen Ehren, oder Trevven*, etſi non ſint iuramentum, tamen in foro fori accipiuntur loco iuratæ promiſſionis; vti &, ſi à perſonis illuſtribus vel nobilibus dicatur, *beÿ meiner Adelichen Ehren, Trevven, vnd Glauben. v.Laym.loc.cit.c.2.*

V. Formulæ hæ, Deus nouit, Deus teſtabitur ſuo tempore, coram Deo loquor, Deus nouit omnia, Deus videt meam conſcientiam, cenſentur tantùm narratiuè, proferri, non inuocatiuè (atque adeò non ſunt iuramenta) niſi aliùd conſtet, aut ex circumſtantiis probetur. *Lay.l.c n.4. Bon.qu.*1.*p.*2. ex *Suar. Leſſ. Sanch. &c.*

VI. Non ſunt iuramenta, quæ dicuntur per modum ſponſionis; v.g. expono caput meum, amputentur mihi aures ne ita ſit, &c. *v. Sanch. loco cit. num.* 42.

VII. Non verè iurat, qui vt iuramentum coactus vitet, dicit ſe iurare per omne id, per quod poteſt: quia cùm nulla res ſit, per quam abſque neceſſitate iurare licitè poſſit, cenſentur per nihil iurare intendiſſe.

VIII. Non ſunt iuramenta, (quod Confeſſarij & Cathechiſtæ moneant, ne ex erronea conſcientia peccetur) verè, certè, in veritate, fide boni viri, per fidem meam, fide boni Chriſtiani, vel Sacerdotis vel Regis; per conſcientiam meam, ſuper conſcientiam meam, &c. vt habet *Leſſ cap.*42.*d.*1.*Bonac loco cit.* quia tantùm ſignificant illum loqui ex dictamine conſcientiæ, & notitia veritatis; nec in teſtem adducitur Deus. Eſſet tamen iuramentum, dicere, per fidem Catholicam, per S. Euangelium, quia tunc cenſetur in teſtem adduci illiùs fidei & Euangelij auctor. *v.Laym.l.c.*

IX. Non iurat, qui dicit tam verum eſt, quàm ſol lucet, quàm hic ſedeo, ambulo, &c. Vnde etſi comparatio falſa ſit, tantùm eſt mendacium, cùm nullus in teſtem inuocetur. Idem eſt ſi dicas, quod dico eſt Euangelium, eſt inſtar fidei, eſt de fide, &c.

X. Quamuis hæ & ſimiles comparationes; (tam verum eſt quàm Deus eſt, quàm Chriſtus eſt in Venerabili Sacramento, quàm verùm eſt

Euangelium; item, tam ſum innocens quàm B. Virgo, vel S. Franciſcus, &c.) communiter videantur continere iuramentum cum blaſphemiâ; id tamen non ſatis apparet, quia nullus in teſtem inuocatur. Neque videtur eſſe blaſphemia ſi ſit verum, & animus proferentis ſit ſignificare tantùm ſimilitudinem; vt ſenſus ſit hoc eſſe verùm ſuo modo, ſicut alterum eſt verum ſuo modo. Tum verò eſſet blaſphemiâ, ſi vſurpans intenderet ſignificare, tantam eſſe (ſecundum æqualitatem,) in ſuo dicto certitudinem, quanta eſt in ea veritate fidei. *Sanch. 2. moral cap. 31.*

XI. Non eſt iuramentum cùm quis iurat per creaturas, in quibus nihil diuinæ bonitatis ſpecialiter elucet: quia tunc non cenſentur adduci cum relatione ad Deum, vt ſi dicas: iuro per hanc barbam, veſtem, &c. Cenſetur autem iuramentum, cùm fit per creaturas nobiliores; cùm per eas tunc accipiatur earum Creator, ut qui in ijs ſingulariter reſidet, ac relucet, ſic v. g. dum iuratur per cœlum, intelligitur illius habitator; dum per terram, is, cuius hæc ſcabellum; dum per templum, is, qui ibi colitur, dum per aliquod Sacramentum, is, qui inſtituit; dum per crucem, is, qui in eâ fixus eſt; dum per Euangelia, ea tangendo aut nominando, is, cuius ea verba ſunt. *Bonac. qu. 1. p. 1. num. 4.* ex *Suar. Sanch. ll. cc.*

DVBIVM II.

Quotuplex ſit iuramentum?

Reſp. Diuiſiones aliquot communiter afferuntur; ſed tantùm accidentales, quæ ſpeciem non mutant, vt in confeſſione diſtinguere non ſit opus. *Suar. Leſſ. Bon p. 2.* Itaque diuiditur:

Primò. In Verbale, Reale, & Mixtum; cùm videlicet vel verbis fit, vel actione aliquâ, vt rectione digitorum, contactu crucis, ſceptri, Euangeliorum, vel & verbis ſimul, & actione corporali, vnde & vocatur iuramentum corporale. *v. Bon. p. 2.*

Secundò. In inuocatorium ſeu Conteſtatorium, & in Execratorium ſeu Imprecatorium. Illud eſt, quo Deus ſimpliciter vt teſtis inuocatur: hoc autem, quo non ſolum vocatur teſtis, ſed etiam vt vindex, cùm iurans ſe vel alium dilectum, vel aliquid ſui aut ſuorum, ſubiicit Deo puniendum, ſi falſum dicat: vt, ita me Deus amet, adiuuet; puniat me Deus; faciat Deus vt hinc nunquam ſanus ſurgam; nec coniugem, nec liberos viuos hodie intuear; tollat me Deus ſubitaneâ morte; æternùm damnet, ſuper animam meam, &c. in quibus quando falsò iuratur, an ſit coniuncta altera ſpecies malitiæ contra charitatem ſui, aut proximi, Scho-

laſtici

laſtici controuertunt. Negat *Suar. Valent. &c.* quia non ſolet quis, etiam amico ſuo tale malum ex animo imprecari, ſed potiùs cogitat Deum non facturum eſſe. *v. Bon. d.* 4. *q.* 1. *p.* 2.

Tertiò. In Aſſertorium & Promiſſorium. Illud eſt, quo præterita vel præſentia affirmantur, aut negantur: hoc autem eſt, quo aliquid futurum promittitur. Addunt aliqui Comminatorium: vt v.g. per Deum ego te cędam. Sed hoc referri poteſt ad promiſſorium. In confeſſione non opus eſt explicare, vtrum per Deum, an Sanctos iuràris: quia eſt einſdem ſpeciei malitia, cùm iurans ſemper intendat Deum adducere in teſtem. *Suar. Leſſ. c.* 42. *Lugo d.* 16. *n.* 286.

DVBIVM III.

An, & quando ſit licitum iurare?

Reſp. Iuramentum ſi debito modo fiat, licitum eſt. Eſt de fide. Et quidem eſt actus religionis, vt omnes docent. Tunc autem debito modo fit, cùm in eo obſeruantur hæc tria: 1. eſt iudicium, quod exigit, vt cum diſcretione, prudentiâ, conſideratione, ac reuerentiâ, non ſine neceſſitate, aut graui causâ fiat. 2. eſt iuſtitia, quæ exigit, vt quod iuratur ſit res iuſta, licita, & honeſta. 3. eſt veritas, ut nimirum ſit res vera, aut ſaltem ex graui ratione putetur eſſe vera; ita ut, prout ex defectu alicuius horum, minor aut maior in Deum iniuria aut irreuerentia redundare cenſetur, ita quoque maius aut minus committatur peccatum. *Vnde reſoluitur.*

I. Quoad iudicium, ſi hoc ſolum deſit, vt plurimum eſt veniale tantùm: ut ſi quis abſque neceſſitate iuret, ſiue ex leuitate quadam animi, ſiue ex conſuetudine. *v. Sanch. l.* 3. *c.* 6. *n.* 22. *Leſſ.*

II. Mortaliter tamen etiam hìc, aut venialiter peccari poteſt, iuxta quantitatem negligentiæ, quam iurans admittit in inueſtigatione veritatis, vel tollendâ conſuetudine. *Sanch. n.* 10.

III. Et ſic mortalis eſt ſtatus illorum, qui non tollunt cónſuetudinem iurandi ſine attentione, ſitne verum hoc an falſum, quod iurare ſolent.

IV. Quod ad iuſtitiam ſpectat, peccat mortaliter, qui iurat ſe facturum rem mortaliter malam; vt ſe aliquem interfecturum: quia eſt grauis irreuerentia, diuinâ authoritate ſe ad peccatum mortale quaſi obligare; ita vt hic duæ malitiæ concurrant: una quod velit malum; altera, quod ad hoc abutatur authoritate Dei, odientis omne malum. *Bon. l. c. p.* 3. *Leſſ. l.* 2. *c.* 42. *d.* 3.

V. Venialiter autem peccat, qui iurat facere rem venialiter malam, aut va-

aut vanam, aut inutilem, aut friuolam; cùm ibi leuis tantùm irreuerentia cenſeatur. *Bon. ib Leſſ l. c.*

VI. Item peccat venialiter, qui iurat aliquid contra conſilia Euangelica; ut ſe non ingreſſurum religionem, non daturum eleemoſynam, aut mutuum. *Suar. Leſſ Sanch Bon l. c.*

VII. Quod ad veritatem ſpectat, cùm hæc deeſt, peccatur mortaliter: quia committitur grauis in Deum irreuerentia; quippe cùm adducatur in teſtem falſitatis, quaſi vel ipſe veritatem neſciat, vel velit aut poſſit decipere, teſtando falſum. Nec hìc excuſat leuitas materiæ: quia ſiue hæc ſit grauis, ſiue leuis; ſeria, ſiue ioeoſa, æqualiter tamen repugnat Deo teſtificari falſum: & tale iuramentum dicitur periurium. *S. Tho. 2. 2. q. 97. a 7. Leſſ. Sanch. Bon. l. c.* An autem, & quando periurium poſſit eſſe veniale per accidens, *v. Eſcob. t. 1. c. 3. n. 6.*

VIII. Nec excuſatur, qui iurat verum, ſi is putabat eſſe falſum; vel qui iurat pro certo de quo ipſe dubitat, etſi à parte rei Verum ſit. *Sotus. Nauar. Bonac. l. c.*

IX. Peccat æquè grauiter, qui ab altero exigit iuramentum, ſciens eum eſſe peieraturum. Excipe, niſi iuſta cauſa, & neceſſitas exigat; quia tunc periurium ex ſola peierantis malitia ſequitur, nec alter moraliter cenſetur illius cauſa, cum utatur ſuo iure. Quod tamen extra iudicium ratò habet locum in priuatis perſonis. *S. Tho. q. 89. Suar. l. 3. c. 13. & 14 Sanch. l. 3. c. 8.*

X. Non peierauit, qui iurauit aliquid re ipsà falſum, quod ipſe bonà fide, & cum ratione putauit eſſe verum.

XI. Excuſari ſubinde quidam ſimplices à mortali periurio videntur poſſe, ratione inconſiderationis, cùm vſurpant quaſdam formulas iuratorias, vt, per animam meam; puniat me Deus. Etſi enim ſciant id vocari iuramentum, non tamen apprehendunt, quòd iurare ſit aliquid graue, & inuocare Deum in teſtem; ſed tantùm apprehendunt confuſam aliquam rationem mali, non tanti momenti. *vid. Bon. loc. cit. Laym. cap. 14.*

DVBIVM IV.

An in Iuramento liceat vti æquiuocatione?

Reſp. Iurare cum æquiuocatione, quando iuſta cauſa eſt, & ipſa æquiuocatio licet, non eſt malum: quia vbi eſt ius occultandi veritatem, & occultatur ſine mendacio, nulla irreuerentia fit iuramento. Quòd ſi autem ſine iuſtà cauſà fiat, non erit quidem periurium, cùm ſaltem ſecundùm aliquem ſenſum verborum, vel reſtrictionem mentalem verum

rum iuret: erit tamen ex genere ſuo mortale contra religionem; cùm ſit grauis irreuerentia, ad alterum in re graui decipiendum vſurpare iuramentum. *Ita communiter DD. v. Sanch. l. 3. c. 6. Bon. p. 12. Lay. c. 13.* Vnde reſoluitur.

I. Grauiter peccat, qui vtitur æquiuocatione, quando non rogatus, ſed ſpontè ſua iurat: quia tunc tenetur vti vocabulis ſecundùm communem ſignificationem, inquit *Tol l. 4. c. 21.* eò quod non habeat rationem æquiuocandi.

II. Grauiter item peccat, qui vtitur æquiuocatione, quando iuramentum iuſtè exigitur, vt à iudice vel ſuperiore, in re graui. *Bon l. c.*

III. Si autem fiat tale iuramentum in re leui, per iocum & citra inobedientiam, ac notabile damnum alterius, erit tantùm veniale, vt probabiliter docet *Sanc. l. c. 3. 6.* contra alios: quia ſolâ diſcretione ſiue iudicio caret. *v. Bon l. c.*

IV. Licet æquiuocè iurare, ſi iuramentum exigatur iniuſtè; v. g. ſi quis exigat iuramentum, qui ius non habet, v. g. Iudex incompetens: vel ſi non ſeruet ordinem iuris. Item ſi exigatur per vim, iniuriam, metum, v. g. ſi vir exigat iuramentum ab vxore de adulterio occulto; ſi latrones exigant à te lytrum cum iuramento. *Sayr. l 4. c. 5. & l. 12. c. 17. Leſſ. Trul. l. 2. c. 1. d. 15.*

V. Qui exteriùs tantùm iurauit ſine animo iurandi non obligatur niſi fortè ratione ſcandali, cùm non iurauerit, ſed luſerit. In foro tamen externo poteſt cogi vt ſeruet. *Sanch. 7. mor. cap. 10. num. 11. Trul. lib. 2. cap. 1. d. 10.*

DVBIVM V.

Quæ & quanta ſit obligatio iuramenti promiſſorij?

Reſp. In iuramento promiſſorio duæ affirmantur veritates: vna de præſenti primaria, quòd ſcilicet iurans habeat animum implendi quod promittit: altera ſecundaria de futuro, quòd ſcilicet impleturus ſit, ſuo tempore quod promittit; ſiue promittat Deo, & eſt votum cum iuramento; ſiue homini, & eſt iurata promiſſio humana. Vnde oritur obligatio implendi, ſi rationabiliter poſſit. *Ita communiter DD. vt Laym. l. 4. t. 3. c. 6. Bon. p. 7.* Vnde reſolues.

I. Defectu primæ veritatis iurans verè peierat mortaliter, ſi vel non habet animum implendi, ſiue materia ſit parua, ſiue magna: licita ſiue illicita: vel ſi dubitat an facturus ſit necne, quod iurat: vel ſi putet ſibi moraliter impoſſibile vt impleat, quod promittit: quia quoad iſtam veritatem præſentem, promiſſorium ab aſſertorio non differt; vnde nec paruitas materiæ excuſat. *ib.*

II. Defectu ſecundæ veritatis verè peierat is, qui quod promiſit, poſtea non implet, ſi rationabiliter implere poteſt. Id ſolùm hic dubitatur an qui promiſit rem exiguam cum iuramento, ut v.g. dare alteri unum pomum, vel nummum pro eleemoſyna, vel caſtigare prolem, vel inter vendendum nolle ſe minori pretio vendere, vel nolle primum locum occupare, aut præcedere in ingreſſu portæ, &c. an inquam ſub graui peccato teneatur hæc ſeruare? Vbi ſpeculatiuè quidem videtur quod ſic; quia verè adductus eſt Deus ut teſtis, quod ſit facturus; ergo ſi ſine causâ non facit, quantùm in ſe eſt, facit Deum teſtem falſum. *Caietan. Valent. Tolet. l.4 c.22. alij.* Nihilominus probabiliter alij tenent contrarium; ut *Sanch. v. Lay. ſuprà c.14.*

III. Illud certum eſt, quòd ſi ex eo quod iuraſti, tantummodò parum aliquid non ſerues, non eſſe graue; v.g. ſi iuraſti te non bibiturum vinum, non peccas mortaliter parum bibendo. *Sanch. t 1. l.4. ca. 12. n 21.* quia tunc excuſat paruitas materiæ. Et ſic excuſantur, qui iurant ſeruare ſtatuta alicuius Capituli, Collegij, Vniuerſitatis, &c. ſi poſtea paruum aliquod ſtatutum violent. Et idem dic de tabellionibus iuratis, & alijs miniſtris iuſtitiæ; vt & de eo, qui ex ſumma, quam alteri ſe daturum iuraſſet, parum tantùm detraheret. *Nauar. Suar. Sanch. vid. Laym. Bon. p 14.*

IV. Obligaris probabiliter iuramento promiſſorio, etſi extortum à te ſit per iniuriam, ac metum; ut ſi oblitus uti æquiuocatione, iuràſti prædonibus dare lytrum, uſurario uſuram. *Bec. 2.2. q. 89. &c.* Negat tamen *Azor tr. 1 lib. 11. cap. 7. qu. 2.* in materia tamen matrimonij: quia matrimonium coactum metu cadente in conſtantem virum, nullum eſt: hinc etiam iuramentum extortum de eo contrahendo, videtur relaxatum ipſo iure, ait *Caietan. V. periurium, Suar. c.9. Sanc. Bonacin. p. 9.*

V. Obligaris item, etſi iuramentum ſit errore aut dolo extortum, ſi dolus vel error verſetur tantùm circa circumſtantias accidentales, non magni momenti: nam ſi verſentur circa ſubſtantiam, ut v. g. ſi annulum te daturum alteri iures, putans eſſe ferreum, cùm ſit aureus; vel circa circumſtantias magni momenti, quibùs cognitis non iuràſſes, non obligatis. *v. Sanch. l 3 c. 11. n. 42. Suar. &c.*

VI. Non inducit ullam obligationem, ſi iures rem malam, aut vanam, aut inutilem, aut, ut habet *Caiet.* indifferentem, quæ nec ex fine, nec circumſtantiis cohoneſtatur; quia iuramentum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis, aut vanarum rerum ac otioſarum, ad quas Deus non vult nos obligari. *Bonacin. & communiter.* Vbi Nota ex *Layman. ſuprà ca. 6.* iuramentum non conualeſcere, etſi talis res illicita & vana, poſtea mutatis circumſtantijs fiat honeſta; cùm

iuxta

iuxta *regulam* 18. *iuris in 6.* non firmatur tractu temporis, quod initio non ſubſiſtit.

VII. Nec obligaris implere, ſi quid iuraſti contra conſilia Euangelica; ut non ingredi religionem, non dare eleemoſynam, &c. *Moli. Sanc. Lay. l. 4. t. 3. c. 6.* Et licèt peccàris talia iurando, non tamen peccas non implendo. *v. Caiet. V. periurium.*

VIII. Teneris implere, nec potes commutare in aliud opus melius, ut v. g. religionem, ſi aliquid iuraſti in vtilitatem aut gratiam alicuius hominis, aut aliquorum; dummodò ſit honeſtum, & ſine peccato impleri poſſit. Vnde v. g. alumnus, qui iurauit ſe ſeruiturum Principi, aut huic vel iſti Eccleſiæ, &c. non poteſt ingredi religionem ſine relaxatione. Excipe tamen, ſi iuràſſes Titiæ eam ducere; nam eo caſu potes eà relictà ingredi religionem; quia iuramentum ſortitur naturam actûs, cui apponitur: promiſſioni autem matrimonij hæc tacita conditio ineſt, niſi ingrediar religionem. *vid. Layman. cap. 6 Bonac. d. 4. q. 1. p. 3.*

Reſp. II. Iuramentum promiſſorium eandem habet conditionem, eodemque modo explicandum eſt, quo promiſſio vel propoſitum cui eſt annexum. Ratio, quia acceſſorium ſequitur principale, ideoque quando non obligat promiſſio, nec obligat iuramentum appoſitum. *Leſſ. lib. 2. ca. 42. d. 2. Bona. d. 4. quæſt. 1. p. 16. Trull. lib. 2. cap. 1. d. 17.* Vnde reſolues.

I. Titius qui cùm iuramento promiſit nuptias Bertæ diuiti, ſanæ, virgini, bonæ famæ, &c. non tenetur ſtare iuramento, poſtquam Berta incidit in paupertatem, infirmitatem, fornicationem, vel infamiam: quia promiſſio ipſa non obligat eo caſu.

II. Qui urbanitatis causà iurauit ſe ante alterum non ſeſſurum, biburum, vel ingreſſurum domum, &c. non peccat contra iuramentum ſi coactus ab altero priùs ſedeat, bibat, vel ingrediatur: tum quia promiſſio illa vel propoſitum habet tacitam conditionem adiunctam (niſi me coëgeris) quà ſublatà non obligat, & conſequenter nec iuramentum: tum quia relaxatur ab altero cedente iuri ſuo. *Bonac. loc. cit, Sanch. Leſſ. Trull.*

III. Qui iurauit ſe ſeruaturum decreta, & regulas, vel ſtatuta alicuius congregationis, vniuerſitatis, vel Capituli, tantùm tenetur ſeruare ea, quæ ſunt in vigore, & quatenus ſunt in uſu, vel ſeruantur à maiore parte Capituli, niſi tamen aliud conſtet de mente iurantis vel hic voluerit ſe ad illa independenter à ſtatutis obligare. Ratio patet, quia promiſſio ipſa non aliter obligat. *Trull. l. c. Azor, Leſſ. Dian. p. 2. tr. 6. m. R. 39.*

IV. Qui iurauit ſe ſeruaturum ſecretum, non peccat contra iura-

met tum illud detegendo, quando non poteſt illud celare abſque graui ſuo, vel alterius damno: quia ipſa promiſſio ſecreti non videtur obligare, niſi hac conditione, (ſi non noceat.) *Sylu. Bonac. Sanch. Trull. loco cit.*

V. Qui iurauit Iudici ſe dicturum quæ nouit, non tenetur reuelare occulta. Ratio patet. *Leſſ. Bon. Trull. l. c.*

VI. Qui iurauit ſe ſoluturum debitum intra menſem, non tenetur intra illum vi iuramenti ſoluere, ſi à creditore terminus ſolutionis prorogetur: quia cùm hic cedat iuri ſuo, ceſſat obligatio promiſſionis, & conſequenter iuramenti. *Azor, Bon. Trull. l. c n. 18.*

DVBIVM VI.

Quibus caſibus excuſetur ab impletione, qui in promiſſorio iuramento obligationem contraxit?

Reſp. Tales caſus præter ea, quæ ex ſuperioribus colliguntur, à *Tol. & Caiet.* recenſentur iſti. I Si quod bonum erat tempore iuramenti, propter circumſtantias poſtea fiat illicitum, vel vanum, vel impeditiuum maioris boni, vel melius ſit omitti quàm impleri. *Sanch. cap. 15.* II. Si iuramentum mutes in opus aliud apertè melius, & Deo gratius: id enim quiſque per ſe poteſt, ut habet *Tol. c. 23.* Excipe tamen ſemper, ſi quid in hominis commodum iuraſſes: nec enim Deus illum vult defraudari. III. Si notabiliter mutetur ſtatus rei; ut ſi v. g. iuraſſes aliquem punire iuſtà punitione, is autem ſupplex veniam peteret, & ageret pœnitentiam, poſſes ei ſine periurio condonare: quia iuramentum obligabat ſeruato eodem ſtatu, in quo non pœniteret. *Laym. ca. 9.* IV. Si res iurata facta ſit inutilis ad intentum, maximè, ſi magis illius deſtructiua: ut ſi v. g. ex correctione impœnitentis filij notaretur is magis deſtruendus, quàm emendandus: aut ſi turbanda familia; ſecuturę rixæ cum uxore, & ſic præſtet non corrigere. *Regin. l. 18. c. 56. Bonac. l. c. p. 14.* V. Si ita ferant conditiones illæ, quas in quouis promiſſorio iuramento tacitè ſubintelligi, natura & Doctores docent. Tales autem ſunt, ut *Laym.* dicit, *ſuprà c. 9.* 1. ſi potero. 2 ſaluo iure ſuperioris. 3. niſi res notabiliter mutetur. 4 niſi obligatio tollatur. De quo ſequens dubium.

DV-

DVBIVM VII.

Quomodo obligatio iuramenti tollatur per irritationem, diſpenſationem, commutationem, & remiſſionem?

Reſp. De hoc ex conditionibus iam poſitis, & poteſtate ſuperiorum in ſuos, ac ſuorum vota, à *Laym. hic cap.* 11. *& alijs communiter* hæc traduntur.

I. Quod ſpectat ad irritationem, irritare & annullare poteſt iuramentum omnis is ſuperior, maritus, aut dominus, qui & quomodo irritare poteſt ſuorum vota. *Sanch.c.*19.*n.*7. *Suar. Azor, Fill.l.*25.*ca.*9. *q.*9 *p.*17.*dub.*6.*v.Caput ſeq.*

II. Poſſunt & ijdem irritare iuramenta promiſſoria, facta in gratiam hominis, quotieſcunque ipſam promiſſionem ſeu contractum infirmare ijs conceſſum eſt.

III. Quoad diſpenſationem, quicunq; habet poteſtatem ordinariam vel delegatam, vel priuilegium diſponendi in votis, poteſt in ijſdem diſpenſare, etiamſi iurata ſint.

IV. Quoad commutationem, eadem eſt ratio, quæ de diſpenſatione.

V. Quod attinet ad remiſſionem, ſiue relaxationem, iuramentum factum in fauorem hominis non poteſt relaxari, niſi ab eo, cui factum eſt, aut cui is, & promiſſa materia ſubiecta eſt.

VI. Et is quidem poteſt remittere, etſi talis fauor ei iuratus eſſet propter Deum; v. g. ſi quis propter Deum iuraſſet pauperculæ eam ducere poteſt ipſa iuramentum illud relaxare, vt habet *Nauar. & alij* contra *Sotum, & Sylu.* quia licèt iuramentum principaliter factum ſit propter Deum; quia tamen executio eſt in fauorem hominis, ab hominis etiam voluntate dependet.

VII. An etiam ciuilis poteſtas relaxare poſſit iuramenta ſuorum ſubditorum in temporalibus, quando iuſta cauſa ſubeſt, v. g. quia metu, vel per aliam iniuriam extorta ſunt, controuertitur. Alij negant, alij aiunt, apud *Laym.* Probabile eſt, quod docet *Sanch. l.*3.*c.*12. cum *Suar.* non poſſe relaxare directè, ſicut poteſtas Eccleſiaſtica quando diſpenſat; ſed tantùm indirectè, v. g. ratione materiæ; vel ſupplendo vicem eius cui iuratum eſt, & qui remittere debebat. Plurá ad forum externum ſpectantia circa iuramentum. *vid.* apud *Lay. ſuprà c.* 11. *Bonacina loco citato.*

CAPVT III.

De Voto.

DVBIVM I.

Quid ſit votum, & quotuplex?

RESP. I. Eſt promiſſio facta Deo, deliberatè, de bono poſſibili, & meliori. *D. Thom. 2. 2. q. 88. vid Sanch. & Lay. l. 4 t. 4.* Vnde patet, quòd Votum ſit actus latriæ ſoli Deo, debitus. Quare dum vouemus quiddam Sanctis, ſenſus eſt, voueri ea Deo in honorem ſimul Sanctorum: ſicut templa & altaria ædificamus Deo in eorundem honorem. Porrò ex ſingulis particulis datæ definitionis, multi caſus reſoluuntur: quos, vt vitetur confuſio, & conſulatur memoriæ, ſeparatis dubiis proponam.

Reſp. II. Diuiditur Votum I. In Abſolutum, & Conditionatum. Illud eſt, quod fit ſine ulla conditione, ut voueo eleemoſynam: hoc autem, quod fit cum conditione, ita ut niſi hac poſità non exurgat obligatio; ut, voueo eleemoſynam, ſi ſanitati reſtituar; vel (quod dicitur Pœnale) voueo facere diſciplinam, ſi hoc fecero. II. In Solemne, & Simplex. Illud eſt, quod ut tale acceptatur ab Eccleſià; & ſunt hæc duo: votum caſtitatis, quod maioribus ordinibus annexum eſt; & votum profeſſionis religioſæ. Simplex autem votum eſt omne aliud, quod talem ſolemnitatem non habet. Vbi ſciendum, quòd votum ſolemne reddat perſonam iure inhabilem ad contractus, vel actus contra votum; ut ad matrimonium, vel dominium bonorum habendum, prout *vide infrà l. 4. cap. 1. in tract. de ſtatu relig.* Simplex autem tale votum; v. g. caſtitatis, (excipio, quod in Societate IESV emittitur poſt Nouitiatum) aut ingrediendæ religionis, etſi reddat contractum, v. g. matrimonij illicitum, non tamen inualidum. *vide infrà lib. 6. de matrimonio.* III. In Reale & Perſonale. Illud eſt, cùm pecunià, vel alia res externa pretio æſtimabilis promittitur; ut calix, eleemoſyna: hoc autem, cùm aliqua hominis actio, vel ceſſatio ab actione, ut votum ieiunij, peregrinationis, abſtinentiæ à luſu. His aliqui adiungunt Mixtum ex utroque, ut ſi voueas peregrinationem cum oblatione alicuius rei. *v. Leſſ. lib. 2. cap. 40.*

DVBIVM II.

Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio?

Reſp. Cùm voti obligatio ſit grauiſſima, requiritur intentio, deliberatio, & libertas perfecta, quà quis liberè & directè in ſe voluerit promittere, cum animo ſe obligandi. *Ita Doctores communiter Leſſ Bon. d.4.q.2 p.1.* Vnde reſolues.

I. Ætas & uſus rationis ad vouendum ea ſufficit, quæ ſatis eſt ad peccatum mortale, perfecto actu humano, & directo in ſe volitum. Excipe tamen votum ſolemne religionis, quod inualidum eſt ante certam ætatem.

II. Non obligat votum factum cum ſemiplena animaduerſione, vel deliberatione, v. g. ex repentino animi motu, vel conſuetudine, linguâ mentem præueniente, vel ex calore iracundiæ rationis vſum auferente. *Azor, Sanch. Trull. l. 2. c. 2. d. 1.* Vbi notat, non eſſe ſufficiens indicium, quòd defuerit perfecta ratio, vel deliberatio, ſi vouentem facto voto mox pœniteat: item motum iræ, rarò & vix vnquam impedire uſum rationis.

III. Quòd ſi is qui ſcit ſe vouiſſe, dubitet an cum ſufficienti deliberatione, & uſu rationis, ob defectum ætatis, ſi quidem vouit ante ſeptennium, votum non obligat, niſi conſtet de ſufficienti rationis uſu: quia cum ius in tali non præſumit, & poſſeſſio ſtat pro libertate. Si verò poſt ſeptennium vouit, obligat: quia poſſeſſio eſt pro voto, cùm præſumatur uſus rationis, niſi conſtet oppoſitum. Si denique dubitet, vtrum ante an poſt ſeptennium vouerit, teneri voto vult *Sanch. & Palaus*; negat *Dian. &c.*

IV. Vota facta in ebrietate, etiam ante præuisâ, & ſic volita in cauſa, non ſunt valida; cùm non ſint volita in ſeipſis & directè: bonum autem non conſurgat niſi ex integra cauſa: quamuis ad peccatum ſatis ſit voluntarium indirectè, & in cauſa. *Lay. l.4 t.4 c.1. nu.4.*

V. Vota facta in metu, non incuſſo ad hoc ipſum ut votum extorqueretur, valida ſunt; quia ſunt ſimpliciter voluntaria, & deliberata, facta autem in metu iniuſtè incuſſo ad ipſum votum extorquendum, inualida ſunt. *ex communi.* non quia non ſint voluntaria, ſed quia vel ius ea irritat, vel Deus non acceptat, ne det vim iniuſtæ coactioni: idque, ſiue metus ſit grauis, ſiue leuis, dummodo quis formaliter ex ſolo tali metu voueat. *Suar. de Voto, l.1. c.8. Sanch. Fill. t.26. c.1.*

VI. Quoad vota emiſſa ex errore, ſi error fuerit circa ſubſtantiam materiæ promiſſæ, vel circa conditionem ſubſtantialem, vel circa finem, ſiue

ſiue rationem formalem ac motiuum vouendi, votum nullum eſt; vt v. g. 1. Circa ſubſtantiam; ſi quis voueret certum aliquem ſuum calicem, quem putat argenteum, cùm ſit aureus; vel ſe ingreſſurum certum monaſterium, putans eſſe Ordinis S. Benedicti, cùm ſit Carthuſianorum. 2. Circa conditionem ſubſtantialem: ſi quis v. g. voueret ſe ingreſſurum monaſterium, vbi putaret religioſam diſciplinam, & eſſentialia religionis ſeruari accuratè, & tamen non ita eſſet; vel ſi voueret peregrinationem ad limina Apoſtolorum, putans tantùm diſtare centum milliaribus, cùm tamen diſtarent trecentis. 3. Circa cauſam finalem: ſi quis v.g. voueret aliquid in gratiarum actionem, pro ſanitate parenti reddita, & is re ipſa non fuiſſet ægrotus, vel eſſet mortuus. Et ratio nullitatis talium votorum eſt: quia hic deficit liber conſenſus, qui non fertur in incognitum: & nihil eſt tam contrarium conſenſui, quàm error. *Fill. t. 26. c. 1.*

VII. Vota quæ eduntur poſt Nouitiatum, in quocunque approbato Ordine, inſtar matrimonij carnalis non ſunt irrita ob vllum errorem, niſi ſolùm ſubſtantialem circa ſubſtantiam.

VIII. Si error circa conditionem ſubſtantialem ſit de re parui momenti, non redditur votum irritum, vt ſi iter peregrinationis, quàm quis vouit, ſit paulò longiùs quàm putabatur: quia parum reputatur pro nihilo. Item ſi error ſit tantùm circa cauſam impulſiuam, valet votum; quia illa eſt tantùm cauſa ſecundaria, quâ ſepoſitâ actus eſt ſufficienter voluntarius ſecundùm ſubſtantiam. Neque talis error in cæteris contractibus actum vitiat: v. g. vouit aliquis peregrinationem Romam, ſtudio colendi Deum, & ſimul etiam habuit cauſam ſecundariam impulſiuam, vt inuiſeret fratrem, quem putauit eſſe Romæ; quem etſi intelligat deinde iſtic non eſſe, non ideò deſinit obligari voto. Et ex his patet, quomodo intelligendum ſit, quod dici ſolet, vota non obligare vltra intentionem vouentis. *Sanch. lib. 4. cap. 2. Leſſ. lib. 2. cap. 40. d. 2.*

IX. Ad votum non ſufficit nudum propoſitum, licèt firmiſſimum: quia qui tantùm propoſuit, non tenetur ſub peccato præſtare; qui autem promiſit, obligatur ſub peccato: & niſi præſtet, agit contra fidem Deo datam. *Bon p. 1. Laym l. c.*

X. Ad votum aliquando ſufficit promiſſio implicita, vt patet in ſuſceptione ordinum ſacrorum: vbi licèt non dicatur voueo, vel promitto caſtitatem, votum tamen hoc fit implicitè, hoc ipſo, quòd ſciens Eccleſiam annexuiſſe ijs ordinibus iſtud votum, eos ſuſcipis. An verò, ſi quis planè id ignoraret, adhuc cenſeretur vouere ex implicita intentione, dubium eſt. Aliqui aiunt, aliqui probabiliùs negant: dicuntque talem teneri ad caſtitatem, non ex voto, ſed ex Eccleſiæ præcepto. *Sanch.*

Sanch. de mat. l. 2. d. 27. n. 11. Bon. q. 2. p. 1. & communiter.

XI. Si quis haberet intentionem promittendi quidem, ſed tamen ſe non obligandi, nullum eſſet votum, ſecundùm *Nauar. Sylu. Sanch. nu. 27. Leſſ. l. 2. c. 40. dub. 1. num. 6. Bon. & alios,* contra *Caiet.* quia talis non vult vouere, cùm apponat conditionem contra ſubſtantiam actûs. Vnde *Lugo d. 23. de iuſt. ſec. 1. & alij,* contendunt talem non poſſe dici promittere. Verùm videtur eſſe quæſtio de nomine. Si verò haberet animum vouendi & ſe obligandi, non tamen implendi, tunc etiam grauiter peccaret, & votum eſſet validum. *Sanch. Fill. Bonacin. p. 1. num. 14. Laym. &c.*

DVBIVM III.

Quæ requiratur materia voti?

Reſp. Ea debet eſſe poſſibilis; (cùm impoſſibile nec efficaciter poſſit intendi, nec ad illud ſit obligatio) & non ſolum bona, ſed etiam melior quàm oppoſitum, ſiue eius omiſſio: quippe finis intrinſecus voti eſt, honorare per hoc Deum: id autem non poteſt fieri, niſi offeratur illi aliquid gratum: gratum autem eſſe non poſſit, vt quis obligetur ad relinquendum id, quod eſt melius, *Sanch, l. 9. c. 7. Layman. Nauar. &c.* Vnde reſolues,

I. Inualidum eſt votum nunquam peccandi venialiter, cùm id moraliter & ordinariè ſit impoſſibile. Aliqui tamen volunt, ſic vouentem teneri iſto voto ad vitanda mortalia, & venialia grauiora, de quo *Scholaſtici. Nauar. c. 12 n 65. Suar. l. 2. c. 3. Sanch. de mat. l. 9. d. 35.*

II. Inualidum eſt votum de re vana, vel inutili, vel indifferente, niſi ex circumſtantiis aut fine fiat bona: quia Deo diſplicet ſtulta promiſſio, & hinc eam non acceptat: ac peccat venialiter talia vouens: ut v. g. ſi quis decidens ex equo, voueat non amplius equum aſcendere. *Nauarrus cap. 12. Sanch. 4. moral. cap. 7.*

III, Inualidum eſt vouere mala: & qui vouet mortale, peccat mortaliter: qui autem veniale, eum venialiter tantùm peccare dicit *Sa Sylu. &c. V. iuramentum:* licèt mortaliter peccare velit *Caiet. V. votum, & Leſſ. l. 2. c. 4. d. 5.* quod videtur probabilius.

IV. Inualidum eſt votum, cui adiungitur finis, vel alia circumſtantia mala tenens ſe ex parte rei votæ; ut v. g. vouet quis eleemoſynam ad obtinendam uanam gloriam, aut impetrandum per eam uictoriam iniuſtam, felicem ſucceſſum furti, adulterij, &c. aut in gratiarum actionem pro ſucceſſu talis peccati: quia datio eleemoſynæ in talem finem, eſt

actio

actio blaſphema, quaſi Deus peccata promoueat; ideoque non poteſt eſſe materia voti. *Caiet. Nauar. c. 12. Sanch. c. 6. Laym. l. 4. t. 4. c. 2. n. 6. Fill. t. 26. cap. 5.*

V. Validum autem eſt, etſi ei adiungatur finis, vel alia circumſtantia mala tenens ſe tantùm ex parte vouentis; ut v.g. ſi quis ex vana gloria, aut ex ira erga importunum mendicum, voueat ei dare eleemoſynam: quia tunc res iſta bona eſt quam vouet, licèt ipſe voueat malè, & cum peccato. *ibid.*

VI. Validum item eſt votum factum ex affectu erga rem bonam, ut bona eſt, etſi coniuncta cum cauſa mala: ut ſi quis voueret eleemoſynam, ſi ex duello euaſerit ſaluus: ſi non capiatur in furto; ſi filius ſibi naſcatur ex adulterio, quod parat, &c. licèt enim duellum, furtum, adulterium velle, malum ſit, tamen his poſitis non lædi, non infamari, prolem gigni, mala non ſunt, ſed Dei dona: & votum non cadit ſuper iſta mala, ſed ſuper hæc bona, conſiderata (vt pono) quatenus in ſe bona ſunt. *Nauar. Laym. l. c.*

VII. Inualidum eſt, & veniale peccatum, vouere bonum, quod eſt impeditiuum boni maioris, vt præſertim ſunt vota contra conſilia Euangelica: ut v. g. manere in ſeculo, ducere uxorem, ire ad militiam, facere mercaturam. *Nauar. n. 29. Suar. Fill. c. 1. q. 7 n. 58. Sanch &c.*

VIII. Si tamen aliquod bonum per ſe, & abſolutè minus, fieret per accidens maius bonum, tunc talia vouere valet; ut v. g. ſi quis videret ſuſceptionem ordinum ſibi damnoſam. *v. Bon. p. 1.*

IX. Matrimonium ordinariè inualidè vouetur; quia ordinariè melior eſt cœlibatus. Dixi, *ordinariè*: quia validè vouetur, 1. ſi quis ad hoc obligetur, ut quia ſine iniuriâ, aut graui infamatione ſponſæ, vel liberorum ex ea conceptorum, à ſponſalibus non poteſt recedere. 2. ſi id Reipub. valdè utile futurum exiſtimetur, ut, quia v. g. ex eo ſperatur pax inter Principes, conuerſio hæreticorum, regni tranquillitas. 3. ſi quis ob fragilitatem, & inueteratam conſuetudinem peccandi, adeò ſit pronus ad lapſum, ut prudentes iudicent conſultum ei eſſe ut nubat: in quo tamen ultimo *Lay & alij* diſſentiunt. *v. Bon. l. c. Fill. n. 6. Nauar. Suar l. c. Laym. num. 12.*

DVBIVM IV.

Quæ, & quanta ſit obligatio voti?

Reſp. Tanta eſt, quantam tum quantitas materiæ permittit, tum intentio vouentis, quâ ſe vel multum, vel parum, vel abſolutè, vel cum certa conditione, reſtrictione temporis, qualitatis, obligare vult, deſignat:

gnat:

gnat: ita ut etſi obligatio voti ſit iuris naturalis, vis tamen eius pendeat à voluntate, & facto hominis, tanquam præuià conditione ut tantùm vel tantùm obliget. *Ita communiter. v. Laym. cap. 3. Bon. p. 5.* Vnde reſolues.

I. In materia leui nemo obligatur ſub mortali; quia materia id non permittit. *Nauar. num.* 40. *Sanch. l.* 4. *c.* 12. *Lay. l. c.* v. g. vouiſti recitare quotidie Salue Regina: omittendo ſemel, iterumque, non peccas mortaliter; quia materia eſt parua. *Sanch. l. 4. c. 12. Laym. l. c. Azor lib.* 21. *cap.* 15. Imò etſi toto anno omittas, eſſe tantùm veniale, eò quod materiæ iſtæ paruæ non coaleſcant in unam, probabiliter docet *Diana t. 5. miſc. num.* 24. ex *Soto, Arag. & Tannero* 2. 2. *di.* 4. *dub.* 3. contra *Valent. &c.*

II. In materia graui etſi quis poſſit ſe obligare tantùm leuiter, communiter tamen cenſetur ſe voluiſſe obligare grauiter, niſi aliundè conſtet. Vnde violans tale votum, peccat grauiter ex genere ſuo. *v. ibidem.*

III. Qui poſtquam graui voto ſe obſtrinxit, ſeriò deinde dolet quòd fecerit, non peccat grauiter, modò retineat animum implendi. *vid. Sa, V. votum.*

IV. Qui violat votum de re iam antè præcepta; v. g: qui poſt votum caſtitatis fornicatur, debet in confeſſione addere, quòd votum id habeat, aut quòd Ordines acceperit, ſi Confeſſarius neſciat: quia duplex tùnc eſt malitia peccati. *Suar. c. 6. Leſſ. d. 7. Sanch. c. 5. Fill. c. 2. q. 7.*

V. Alieno voto nemo obligatur ex vi illius voti. Vnde ſi qui Canones videntur indicare, filium à patre religione deuotum teneri eam profiteri, intelligendi ſunt, ſi filius votum patris ſemel ratificauerit. *Suar. c. 9. Sanch. Laym. c. 3 nu. 6.*

VI. Cùm hæres teneatur ſoluere vota realia defuncti, non tenetur vi voti, ſed ex iuſtitia; ſicuti tenetur alia illius debita, legata, &c. ſoluere: *Ibidem.*

VII. Eodem modo ſi communitas aliquid vouit, in quod poſteri non conſenſerunt, non tenentur id ſeruare vi voti, ſed interdum ratione pacti, ſtatuti, vel longæ conſuetudinis, *v. Lay. hìc c. 3.*

VIII. Cùm quis vouet factum alterius, ſenſus eſt, ſe curaturum id eò modo, quo licitè poteſt, ut v. g. rogando, perſuadendo, vel etiam præcipiendo, ſi ſit ſuperior, vel etiam aliquando paciſcendo, & ſuppeditando ſumptus. Sic parens, qui filium deuouit religioni, ad nihil aliud tenetur, quàm ut conetur eam filio perſuadere: ſic qui Miſſas vel peregrinationem alterius curandam, quando ſtipendium ac ſumptus ei perſoluit, non tenetur alium ſubſtituere nouis ſumptibus, ſi prior non præſtet ad quod ſe obligauit. *Sanch. Lay. n. 7.*

IX. Vota perſonalia non implentur niſi per vouentem: unde qui

vouit

Digitized by Google

vouit peregrinationem Romam v. g. non ſatisfacit, ſi conducat alium neq: ad id tenetur, ſi ipſe non poſſit. *Ibid.*

X. Vota realia ſoluenda ſunt ex proprio: unde qui nequit ex ſuo, non tenetur ab alio mendicare. Quòd ſi poſſit ex ſuo, & tamen alius, ſiue rogatus, ſiue ſpontè pro ipſo velit ſoluere, id valet: quia tunc quod alter dat, fit ipſius: non autem actio alteriùs perſonæ poteſt fieri alterius. *v. ibid.*

XI. Vota conditionalia non obligant ceſſante conditione, etiamſi ipſe vouens cauſa fuerit, ut conditio non poneretur; dummodò id non impediuerit per dolum, vim, aut malitiam: ut v. g. vouiſti peregrinationem, ſi eam Petrus approbet; deinde ſubmittis qui perſuadeat, ut non approbet: illo igitur non approbante, non teneris. Imò etſi malitioſè per fraudem, dolum, &c. impediueris, adhuc probabile eſt, te voto non teneri, ut habet *Laym. cap. 6. ex Suar & alijs.* Interim *Laym.* rectè hic aduertendum monet ad intentionem vouentis: ut v. g. ſi filius vouit ſe ingreſſurum religionem, niſi pater contradixerit, videtur eius intentio fuiſſe, niſi contradixerit ex ſe, ſua ſponte, ſibi relictus, &c.

XII. Qui vouit rem certam & determinatam, v. g. hunc calicem, ſi ea res pereat, non tenetur ad alium: cùm id non ſoleat intendi: ſi autem eam rem vendiderit, probabiliùs videtur eſſe, teneri dare pecuniam quam accepit: quia qui vouet rem, cenſetur promittere omnem eius utilitatem.

XIII. Qui vouit aliquid faciendum certo tempore, ut ieiunare hoc, vel iſto die: illo tranſacto, ſiue cum culpa, ſiue ſine culpa eius, ad nihil tenetur: & neque ſi præuiderit impedimentum eo tempore superuenturum, tenebatur præuenire, cùm hæc non ſoleat intentio vouentis eſſe. *Suar Nauar. l. 1. v. Bon. p. 5.*

XIV. Qui vouit aliquid ſine certo tempore, v. g. peregrinationem, tantùm tenetur implere cùm commodè primùm poteſt: quia ſic moraliter quiſque cenſetur intelligere ſuam promiſſionem, vt habitâ commoditate non nimis diu differat, quamuis minor cauſa ſufficiat ad differendum, quàm ad omittendum. *Fill. cap. 4. quæſt. 10. Suar. Laym. c. 3. Bon. &c.*

XV. Qui vouit aliquid ſine certo loco, v. g. ingredi religionem S. Benedicti, ſatisfacit intrando quodcunque monaſterium illius Ordinis, in quo ſeruentur ſubſtantialia regulæ. Neq; tenetur pro admiſſione peragrare prouinciam, ſed ſatis eſt adire loca aliquot non nimis diſſita. Et ſatisfecit voto, ſi poſtquam ingreſſus eſt, remittatur, aut egrediatur (ſaltem cùm iuſta cauſa, qualis eſt v. g. grauis ac diuturna triſtitia, & anxietas, ſiue ex natura ipſa, ſiue aliunde nata. *Eſcob. ex Sanc. l. 1. c. 4.*

*t. t. l.4.c.16.n.*100.) ante profeſſionem. *v. Trull. lib. 2. cap. 2. d.* 20. *num.* 7. & 8.

XVI. Qui vouit aliquid ſine certâ qualitate, v. g. religionem in genere, poteſt ingredi quamcunque, etiam laxiorem; modò ſeruentur eſſentialia, & ſit approbata. Similiter, ſi quis vouit triticum, &c. non tenetur dare optimum quod habet, ſed ſatis eſt, (loquendo de obligatione præcisè) ut det quod non ſit planè ineptum.

XVII. Qui vouit aliquid ſine certa quantitate, v g. eleemoſynam, pecuniam, frumentum, &c. ſatisfacit dando quantum voluerit, modò non tam parum, ut videatur potiùs irridere ſuum votum, quàm implere. Ratio horum omnium petitur ex intentione vouentis, quâ nemo cenſetur ſe obligare, niſi ad id quod commodè poteſt, & communiter eſt decens. *Suar. Sanch. l.* 4. *c.* 13.

XVIII. In dubio de mente vouentis, debet fieri interpretatio ſecundùm verborum, quibus vſus eſt, proprietatem, vel potiùs communem & vſitatam acceptionem. *Fill t.* 26. *c.* 2. *Lay. c.* 3.

XIX. Qui vouit, ſi ludat chartis, dare decem imperiales, tenetur ſecundùm *Sanch.* dare toties decem, quoties ludit; quia pœna eſt actui acceſſoria. Videtur tamen negare *Lay. l.* 4. *tr.* 4. *c.* 5. *nu.* 4. *v. Trul. Dian. p.* 5. *t.* 9. *R.* 60.

DVBIVM V.

Quot modis tollatur obligatio voti?

Reſp. Dupliciter tolli poteſt: 1. Nullius authoritate interueniente: idque vel materiæ mutatione; vt ſi materia antè honeſta fiat turpis, indifferens, vel impeditiua maioris boni, ratione nouæ circumſtantiæ, vel prohibitionis; vel ſi fiat impoſſibilis, abſolutè aut moraliter; vel defitione conditionis, à quâ pendebat. 2. Interuentu authoritatis humanæ idque tripliciter; irritatione, commutatione, vel diſpenſatione; de quibus ſequentibus dubiis. Eſt communis, *Sanch. l.* 4. *c.* 24. *Leſſ l.* 2. *c.* 40. *Suar. Fill. t.* 26. *c* 8. Vnde reſolues.

I. Etſi tuâ culpâ materia facta ſit impoſſibilis, inutilis, &c tamen poſtquam iam talis facta eſt, ceſſat obligatio, & ſufficit pœnitere de culpâ.

II. ſi concurrat obligatio duorum votorum incompoſſibilium, implendum eſt id, quod eſt præſtantius, & Deo gratius; alterum ceſſat. Quòd ſi verò ſit æquale, aut neſcias vtrum ſit melius, implendum eſt quod priùs vouiſti, & ruit poſteriùs: ſi & hoc neſcis, libera eſt electio. *v. Trul l.* 2. *c.* 2. *d.* 9.

III. Si materia voti fiat impoſſibilis quoad partem tantùm, tunc ſi

commodè talis materia diuidi non poteſt, aut non ſolet, ad nihil teneris: v. g. vouiſti ædificare templum, ſi totum non potes, non teneris ad partem.

IV. Si verò diuidi commodè poteſt, & ſolet, manet obligatio ad illam partem quam potes: ut v.g. 1. Qui non poteſt ieiunare totâ hebdomadâ, poteſt autem aliquot diebus, ad hoc tenetur. 2. Qui matrimonium contraxit, & conſummauit poſt votum caſtitatis, tenetur non petere debitum; cùm eatenus votum adhuc ſit poſſibile (reddere enim debet) *v. Bonac. p.* 7 §. 1.

V. Quòd ſi votum diuidi quidem poſſit, ſed vnum in eo ſit principale, reliqua verò acceſſoria tantùm, non per ſe ſeorſim intenta, ſed dependenter à priori, tanquam illius appendices & modi; tunc ſi principale fiat impoſſibile, ruit etiam obligatio acceſſorij, non autem contrà: ut v.g. vouiſti peregrinationem Romam in cilicio, & ibi certi aliquid offerre; ſi peregrinatio impoſſibilis fiat, nō teneris cilicium ferre, & oblationem mittere. *v. Sanc. l.* 4 *c* 10: *Bon d.* 4 *q.* 2 *p.* 4. § 4 *Trul. l.* 2. *c.* 1. *d* 10.

DVBIVM VI.

De voti irritatione.

Artic. I. An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem?

Reſp. Cùm non debeat violari cuiuſquam dominium, ac quilibet dominus poſſit uti ſua libertate, hinc ſi poteſtati dominatiuæ alterius ſit ſubiecta alicuius voluntas, poteſt is ſubditi iſtius omnia vota, qualiacunque ſint, ad ſuum libitum, ſine ulla cauſa, validè irritare directè; hoc eſt, poteſt velle & pronunciare; ut illa vota nulla ſint, ita ut nullo etiam caſu obligatio poſtea reuiuiſcat (etſi peccent ſi abſque cauſa irritent, ut docet *Leſſ. l.* 2. *c.* 40. *nu.* 75. *Nauar. Suar. Fill.*) Porrò hoc ius prouenit ex iure poſitiuo, quo datur alicui legitima poteſtas dominatiua in voluntatem alterius. *Ita communiter DD. v. Sanch. l.* 4. *c.* 24. *num* 30 *&* 31. Vnde reſolues.

I. Quiuis pater, & in eius defectu, auus paternus, tutor, imò etiam mater, non tantùm ſi nutrix ſit, ſed etiam in priorum defectu: & ſecundùm quoſdam, reliquis deficientibus etiam magiſter, vel herus, ut *Suar. Leſſ. d.* 10. *nu.* 78. contra *Sanch.* poteſt directè irritare vota liberorum impuberum: ut colligitur ex *ca. Mulier.* 32. *q.* 2. *c.* 1. *&* 2. 20. *q.* 1. *& ca. Si quis de reg.* Impubertas autem ſecundùm iura finitur in maſculis, anno decimo quarto completo, in fœminis duodecimo completo, à

tò, à die natiuitatis computando, ut *Sanch. loc. cit. v. Laym. t. 4. cap. 2. Bon. di. 4. qu. 2. p* 6. § 2.

II. vota religioſorum (non tamen nouitiorum) etiam ſub prædeceſſoribus emiſſa, irritare poſſunt directè præter Papam, Abbates, Guardiani, Priores & Rectores ac probabiliter etiam Abbatiſſæ, ut habet *Suar l 6. de voto c. 7 n. 19. Regin l. 18. n. 342. Fill. Bon. l. c. n. 26.* Excipitur tamen votum tranſeunti ad religionem ſtrictiorem. *v. Binsfeld. 3. p. Ench. c. 9. Leſſ n. 75. Sanch. c. 24 n. 30 Bon. l. 5.*

III. Idem poteſt, ſecundùm *Sanch. lib. 9. de matr. d. 39.* maritus reſpectu votorum uxoris: licèt probabiliùs id alij limitent ad ea vota, quæ mariti iuri præiudicant. *Laym. hic cap. 7. Fill. tr. 26. c. 8. q. 8. Leſſ. d. 10. num. 83. & d. 15.*

IV. Qui ſemel votum irritauit, ſi poſtea nolit, non ideo reualidatur, ut *v. Sa V. Irritatio voti.*

V. Nullus ſupradictorum poteſt directè irritare vota emiſſa ante ſubiectionem, v. g. ante matrimonium: facta verò intra tempus ſubiectionis, de re implendâ poſt tempus ſubiectionis, v. g. in pubertate, vel poſt obitum mariti, poſſunt irritare: *Bon l. c.*

VI. Votum, de quo dubium eſt, vtrum emiſeris tempore libertatis, an ſubiectionis, non poſſe irritare ſuperiorem, docet *Salas 1. 2. q. 21.* & *Caram. l. 3. c. 1. d. 1.* Sed contrarium tenet *Suar. Sanch. Bon. &c.* cum *Bardi d. 6. c 1. § 28.*

VII. Facta tempore ſubiectionis, poſſunt adhuc irritari poſt illud: v. g. quando filius iam eſt pubes. Quod verùm eſt, etſi in pubertate ea ratificâſſet, putans ex errore eſſe firma; ſecùs tamen, ſi infirma eſſe nouiſſet, & independenter à prioribus ratificâſſet. *v Leſſ. l 2. c. 40. du.* 10.

VIII. Supradicti poſſunt reuocare, ac directè irritare vota, etſi ſemel ea ratificauerint: quia non priuârunt ſe dominio & poteſtate ſuâ. *v. Suar. de voto l. 6. c. 6.* Quòd ſi tamen id ſine causâ fiat, erit ſecundùm quoſdam peccatum mortale; licèt probabiliùs id neget *Suar. loco cit. c. 4. & Laym. hic.*

IX. Prælatus poteſt irritare votum ſubditi, à prædeceſſore æquali vel inferiore, confirmatum, non tamen à ſuperiore. *v. de his Bon. loco cit. §. 3. Laym. c. 7.*

Artic. II. Quis vota indirectè poſſit irritare?

Reſp. Si alicui, non quidem voluntas vouentis, ſed voti materia ſit ſubiecta, ita ut in hanc ius habeat, is tale votum poteſt irritare, irritatione indirectâ; hoc eſt eius obligationem ſuſpendere, in quantum ſuo iuri præiudicatur: idque ex lege naturæ docente, quòd nemo poſſit

Digitized by Google

ſit alteri promittere aliquid in præiudicium tertij *S. Thom. in 4. d. 38. Suar. Leſſ. &c. ll. cc.* Vnde reſolues.

I. Sic irritare poſſunt, præter ſuprà nominatos, mater reſpectu filiorum puberum, quamdiu manent in domo paternâ, nec ſunt emancipati; item tutor puberis, vſque ad annum vigeſimum quintum, in ijs quæ eorum poteſtati officiunt. *Lay. c. 7.*

II. Idem poteſt vxor reſpectu mariti; v. g. ſi is vouerit longiorem peregrinationem, habitare alibi, cubare ſeorſim, quæ derogant vitæ ſociali, & uſui dominij quod habet in corpus mariti. *Leſſ. n. 83. Fill n. 273.*

III. Item dominus, & domina reſpectu famulorum, ut ſi ij vouerint ieiunium, quo fierent inepti ad obſequia domini: quale votum non eſt caſtitatis, vel breuis orationis. *Leſſ n. 86.*

IV. Item non tantùm Pontifex reſpectu omnium fidelium, ſed etiam Epiſcopi, & Principes reſpectu ſubditorum, quando materia illis præiudicat. Denique ſuperiores reſpectu nouitiorum, in ijs quæ impediunt nouitiatûs exercitia. *Leſſ d. 13. n. 8.*

V. Non poſſunt irritare indirectè vota de re aliàs præcepta, v. g. non furandi; quia nemini præiudicant. Item neque vota implenda tunc, quando materia voti non erit ampliùs ſubiecta: v. g. vota ſerui implenda cùm erit liber; & coniugis, cùm alter erit mortuus.

VI. Poteſt quis etiam indirectè irritare vota longè antè facta, quàm ſibi materia ſubijceretur; v. g. facta à coniuge longè ante matrimoniū.

VII. Poteſt quis etiam vota à ſe, vel anteceſſore conceſſa & confirmata, indirectè irritare, vt patet ex art. ſuperiore. Excipe tamen, niſi ſuo iure ceſſiſſet: & hanc ceſſionem ſubditus acceptâſſet; vt v. g. in voto caſtitatis, mutuo mariti & vxoris conſenſu facto. Secùs tamen eſſet, ſi vel ſola uxor, vel uterque independenter ab altero vouiſſet.

VIII Vota indirectè tantùm irritata reuiuiſcunt, & obligant quando alteri deſinunt præiudicare. *v. de his Bon. p. 7. Lay. c. 8.*

DVBIVM VII.

Quid ſit commutatio voti?

Reſp. Commutatio eſt ſubſtitutiò alterius operis honeſti loco eius, quod voto promiſſum erat, ſub eadem obligatione. Circa quam, vt licitè fiat, traduntur hæ regulæ: *Prima.* Ad commutationem voti requiritur authoritas Eccleſiaſtica, 1. quando commutatio fit in paulò minus bonum: quod ſi notabiliter minus ſit, miſcetur diſpenſatio. 2. Quando dubium eſt de æqualitare boni. 3. Quando fit in bonum æquale: licèt aliqui tunc putent ſufficere authoritatem propriam. Hæc

tamen

tamen ſufficit ad commutationem in melius; quia in meliori minus continetur. Voco autem melius, quod eſt tale in ordine ad vtilitatem ſpiritualem vouentis, & Deo gratius.

Secunda. Ad commutationem voti in æquale, requiritur cauſa, licèt minor, quàm ad diſpenſationem: quia diſpenſatio planè liberat ab obligatione voti; commutatio verò aliud ſubrogat. Vnde ſi fiat in melius; nulla cauſa requiritur: ſi in æquale cum authoritate ſuperioris, ſufficit maior in illud propenſio. Si verò dubitetur, an ſit æquale, ſufficit notabilis moleſtia in implendo. *vid. Leſſ. lib.* 2. *cap.* 40. Vnde reſolues.

I. Quamuis oratio abſolutè ſit melior ieiunio; non licet tamen propriâ authoritate hoc in illam commutare: quia hic & nunc poteſt ieiunium eſse Deo gratius; vt pote vtilius ad bonum ſpirituale huius hominis. *Leſſ. d.* 16 *Sanch c.* 56.

II. Omnia vota perſonalia propriâ authoritate commutari poſſunt in votum religionis: imò ipſo iure omnia vota realia ſic mutantur in profeſſione.

III. Qui habet votum religionis, non poteſt illud propriâ authoritate commutare in ſuſceptionem Epiſcopatùs: tum, quia hic non efficit hominem perfectiorem quàm religio, licèt perfectiorem eſse ſupponat: tum quia non conſtat, quòd illud hìc & nunc ſit Deo gratius: tum, quia ſic reſpondit Innocentius III. apud *Bon. in* 2. *præceptum d.* 4. *q.* 2. *p.* 7. Idem docet *Leſſ. l.* 2. *c.* 4. *d.* 16. *n.* 103. *Azor, Sanc. Lay l.* 4. *t.* 5. *c.* 6. *n.* 15. *Palaus d.* 3. *t.* 16. *n.* 2 *Fagund. Dia. p.* 6. *t.* 6. *R.* 62.

IV. Qui habet facultatem diſpenſandi, habet etiam commutandi; non tamen contrà: quia commutatio eſt pars diſpenſationis; qui autem poteſt maius etiam minus poteſt. Qui autem habet facultatem commutandi tantùm, non poteſt mutare niſi in æquale: quod moraliter & non ſcrupuloſè æſtimandum eſt; vt monet *Laym. c.* 8. In quà æſtimatione; ait *Caiet.* non negligenda ſunt concomitantia: v. g. in voto peregrinationis, habenda ratio non tantùm laboris, ſed etiam expenſarum, quas fecisset. *Suar. Leſſ. v. Bon. p.* 7. §. 3.

V. Si is, cuius votum mutatum eſt, malit deinde implere primum, id poteſt: tum quia id eſt melius, vel æquale: tum quia in eius fauorem factum eſt, cum tacita conditione, ſi ei placuerit. *Leſſ. num.* 97. *Sanch. Fill. num.* 289.

VI. Si voti legitimè à ſuperiore commutati materia, ſiue opus fiat impoſſibile, vel indifferens, non tenetur redire ad prius: quia obligatio extincta eſt. *v. Lay. Bon. ll. cc.*

DVBIVM VIII.

Quid ſit diſpenſatio, & qui poſſint diſpenſare in votis?

Reſp. I. Diſpenſatio eſt abſoluta obligationis voti condonatio, nomine Dei facta. Ad hanc, vt valeat, iuſta cauſa requiritur; qualis v. g. eſt 1. Bonum Eccleſiæ, vel commune Reipub. 2. Notabilis difficultas in obſeruatione voti. 3. Imperfectio actûs, vel leuitas ac facilitas, ex qua proceſſit votum. *Suar.l.6.c.17.Fill.n.260. Sanch.l.4.c.45.v. Bon. p.7.n.24.Lay.c.8.n.5.* Vnde reſolues.

I. Cùm cauſa non ſufficit ad integram diſpenſationem, parti diſpenſari, partim commutari poteſt. *Bon l.c.*

II. Prælatus videns, ac (cùm facilè poſſit) non contradicens, videtur diſpenſare, ait *Sa*.

III. Poteſtas etiam delegata diſpenſandi in votis, extendit ſe etiam ad vota iurata, & iuramenta pia ſoli Deo facta. *v. Suar.lib.6.de voto. Sanch.l.8.de matr.d.3.*

IV. Ante voti acceptationem à certa perſona aut Eccleſia, non cenſetur ei ius acquiſitum, ideoque ſine eius iniuriâ poteſt diſpenſari vel commutari.

Reſp. II. Poteſtas diſpenſandi conuenit omnibus Prælatis, qui habent iuriſdictionem in foro externo, vel priuilegium. *Leſſ.l.2. ca.40.d.12.Sanch.c.37 & communiter.* Vnde diſpenſare poſſunt ſequentes: I. Papa, reſpectu omnium fidelium in omnibus votis. II. Epiſcopus, reſpectu ſuorum ſubditorum, non autem Parochus; quia tantùm habet iuriſdictionem fori interni. *Suar.l c.c.12.* III. Prælati Regulares exempti, reſpectu ſuorum Religioſorum & Nouitiorum: idque circa vota, quæ vel in ſeculo, vel etiam Nouitiatu fecerunt. *Leſſ.n.8.& 107.Sanc. l.9.de mat.d.29.* non autem Prælati non exempti, neque Abbatiſſæ. *Suar.Leſſ.ll.cc.* IV. Ex priuilegio Papæ, Confeſſarij ordinum mendicantium, ſecundùm conceſſionē & moderationem ſuorum ſuperiorum, ut notat *Leſſ d.13 n.108.*

Reſp. III. Supradicti omnes Papâ inferiores poſſunt diſpenſare in omnibus votis, exceptis quinque ſoli Papæ reſeruatis, ſcilicet voto Caſtitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis ad limina Apoſtolorum, ad S. Iacobum Compoſtellam, & Vltramarina, ſiue in Terram Sanctam. *vid. Bon. Leſſ. Laym. ll. cc.*

TRA-

TRACTATVS III.

De Tertio, & Quarto Præcepto.

CAPVT PRIMVM.

Quid tertium Præceptum, Memento, &c.

PRæceptum hoc, quatenus vult tempus aliquod ſanctificari, ſiue impendi cultui diuino, eſt naturale, & adhuc obligat: quatenus verò tempus id deſignatur dies Sabbathinus, eſt ceremoniale, & in Nouo Teſtamento abrogatum, ac pro eo ab Eccleſia deſignatus dies Dominicus, & feſti; præſcriptuſque modus colendi, vt quædam opera illis diebus fiant, quædam non: hæc prohibentur, illa præcipiuntur. *Bon. Laym. ex D. Thom. 2. 2. q. 122.*

DVBIVM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccleſiâ prohibeantur?

Reſp. I. Die feſto prohibentur omnia opera ſeruilia, hoc eſt, quæ & verſantur circa materiam externam: & vel mechanica & illiberalia ſunt, v. g. ſuere, fabricare; vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operarijs tantùm & ſeruis fieri ſolent, *Ita DD. communiter. vid. Lay. l. 4. tr. 7. c. 1. Suar. Fill &c.* ex *D. Thom l. c.* Vnde reſolues.

I. Impertinens eſt ad rationem operis ſeruilis, utrum fiat ex lucro, an ex recreatione; ex hac, an iſta intentione, pia, vana & turpi. *Caiet. Suar. Lay. l. c. &c.* contra *Sylu & Canoniſtas.*

II. Impertinens quoque eſt, ſiue fiat cum defatigatione & labore, ſiue non; ſiue breui ſiue longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

III. Seruile non eſt, ideoque nec prohibitum, feſto ludere, choreas ducere, inſtrumenta muſica pulſare, iter facere pedibus, equo, curru, vel naui: vnde etiam ad hæc neceſſaria ſunt licita. *Nauar. c. 13. Tol. & Laym. Suar. de feſt. c. 27.*

IV. Nec ſeruile eſt, ducere iumenta ſine onere; cùm id ſit iter facere, vt ait *Fill. hic c. 9. n. 170.* Ducere autem iumenta, currus, vel nauigium onuſtum mercibus, eſt ſeruile. *Suar. l. c. Fill. l c.* Quòd ſi tamen ante

feſtum talia itinera incepta ſint, continuatio eorum permittitur, vel ob publicam vtilitatem, vel damnum, quod aliàs ſequeretur.

V. Item nec ſeruile eſt, ſiue gratis, ſiue pro pretio docere, ſtudere, ſcribere, tranſcribere; & ſecundùm quoſdam, vt *Medinam*, *Lopez & Armillam*, quorum ſententiam probabilem docet *Lay* contra *Sa*, *Fill. Azor, & alios multos*, pingere etiam coloribus, (nam de rudibus lineamentis pleriq; concedunt) terere tamen colores, & non pingere, ſed tingere, vt v.g colorare aſſeres vel pannos, dealbare parietes, illiberale eſt.

VI. Videntur etiam excuſari poſſe in typographijs literarum collocatores, quando poſt diuina collocant neglectum penſum, vt habet *Lay. hic*. Imprimere tamen, ſeruile habetur. *Eſcob. E. 5. cap. 4. Suar. Layman &c.*

VII. Excuſat etiam *Fill. hic num* 169. diſtillationem, quæ ſine corporis fatigatione, potiùs ad experientiam & peritiam fit, quàm ex officio, & arte.

VIII. Seruile aliqui non putant, (alij contrarium tenent, & excuſant per conſuetudinem, ad otium aliaque peiora vitanda) venari, *Gran*. 2. 2 *c* 3. *t*. 12. *d* 4 *ſ*. 7. *n*. 65. aucupari, militare, gladiari, piſcari, (ſaltem in fluminibus recreationis gratiâ) & ſimilia; piſcatio tamen moderata eſſe debet. *v. Lay. & Fill. tr* 27 *c*. 9. *q*. 12. *Bon. d*. 5. *q*. 1. *p*. 2. *in* 25. *Eſcob.* qui docet, laborioſam, & ex officio, non licere. Similiter quidam excuſant puellas ad otium vitandum acu pingentes. *Arm Azor, Palaus, Sa, March. v. Dian. p*. 6 *t*. 6. *R*. 15. & *p*. 4 *tr*. 4. *R*. 62.

Reſp. II. Prohibentur prætereà quædam opera non ſeruilia. quæ dicuntur forenſia; vt ſunt mercatus, placitum, iudicium ad mortem vel pœnam, & ſtrepitus omnis iudicialis, id eſt, actiones, quæ ad deciſiones cauſarum, tam ciuilium, quàm criminalium, tam ſecularium quàm Eccleſiaſticorum ſpectant. *Ita commun. Doctor. ex cap*. 1. *de ferijs*. Vnde reſolues.

I. Feſto non licet citare. adducere teſtes, id eſt, exigere iuramentum iudiciale, proferre aut exequi ſententiam: quę ſi feratur, eſt irrita. *v Lay. l*. 4. *t*. 7. *c*. 2. *num*. 7.

II. Nec licet emere & vendere res non neceſſarias, negotiari publicè vel priuatim, inire contractus emptionis, locationis, permutationis, &c. (niſi ex conſuetudine, vel alijs iuſtis cauſis excuſentur) quia intelliguntur nomine mercatùs, qui prohibitus eſt, *c*. 1. *de ferijs*, vt docet *Bon.* ex *Suar. c*. 13. & *Fill t*. 27. *c*. 10. *q*. 2. *nu*. 180.

III. Feſto licet excommunicare, diſpenſare, iudicem priuatim informare, aduocatum conſulere, conſilia conficere, eligere, &c. quia non requirunt ſtrepitum iudicialem, *v. Bon. l.c.*

DVBIVM II.

Quæ cauſæ excuſent ab obſeruatione feſtorum, ob quas opera prohibita liceant?

Tales præcipuè ſunt ſeptem.

Prima. Diſpenſatio Epiſcopi, vel habentis poteſtatem quaſi Epiſcopalem: vti ſuperioris Religionum, imò & Parochi, quando non datur facilis acceſſus ad Epiſcopum. *Suar.c.33.Lay.c.4.n.2.Bon p.1.n.20.*

Secunda. Conſuetudo: nam ſic licent nundinæ illæ in feſtis paſſim haberi ſolitæ; & præparationes deliciarum non neceſſariarum, vt cupediarum, placentarum, & ſimilium ciborum artificioſorum: item emptiones & venditiones reculарum parui momenti. *Bon.l.c.Lay.l.c.*

Tertia. Pietas in Deum: per quam licent opera, quæ proximè, (non quæ remotè) ſpectant ad cultum Dei: vt pulſare campanas, circumferre imagines, vel cruces, in ſupplicatione. Ornare autem, & verrere templa, ac ſimilia, quæ ad ipſum officium non ſpectant, ſi abſque ratione in feſtum differantur, venialia habentur. *Fill.n.218. Bon.l.c.*

Quarta. Charitas erga proximum: per quam licent, & valent actus iudiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum, ne expenſis grauentur. Sic etiam poſſunt ruſticanorum, in paruis oppidis, ſi aliis diebus adeſſe nequeant, cauſæ ciuiles agitari. Similiter licet pauperibus & infirmis, pro tunc egentibus, ſubuenire. Item emere & vendere ruſticis, qui alijs diebus impediuntur. *Laym. ca.2. nu. 7. v. Dian t.1.R.34.*

Quinta. Neceſſitas propria vel aliena, corporis vel animæ; ſi nimirum ſine graui incommodo, aut detrimento aliquid omitti non poſſit. Quomodo excuſantur 1. Iudicia, quæ celeritatem requirunt: v.g. ſi latro ſit fugiturus, niſi tunc capiatur. 2. Serui & ancillæ coacti à dominis laborare, nec audentes recuſare: quod ſi tamen frequenter contingat, eos deſerere debent. *Suar.Laym.loco cit.* 3. Iidem & ſimiles reficientes ſuas veſtes, cùm id aliis diebus non poſſint. 4. Pauperes, qui ſe ſuoſque alere non poſſunt, operantes priuatim, ſine ſcandalo; maximè quando multi dies feſti concurrunt. *Bon.nu.13.* 5. Coci & culinarij. 6. Piſtores, laniones, & ſimiles in oppidis populoſis, & concurſu feſtorum. 7. Chirurgi, & pharmacopolæ. 8. Conflatores ferri & vitri, coctores laterum, calcis, &c. & quicunque, quorum opus ſemel cœptum non poteſt interrumpi ſine damno. 9. Molitores, & naucleri pendentes à ventis. 10. Piſcatores halecum, tinnorum, &c. qui certo tantùm anni tempore id poſſunt. 11. Inſtauratores fontium, pontium, viarum publi-

publicarum, & ſimilium, quæ moram non patiuntur. 12. Sartores in operibus neceſſarijs, ut funeribus, nuptijs, &c. ſi aliter fieri non poteſt ut ſatisfaciant. 13. Agricolæ ad cauendum damnum ruri laborantes; ut ſi ob pluuiam imminentem ſegetes vel fœnum congregent. *Bon. n.*13.*Fill. n.*211. 14. Denique excuſantur etiam mercatores, qui clauſis tabernis quædam vendunt; cùm præſupponere poſſint, emptoribus ea tunc eſſe neceſſaria, nec aliàs commodè emere poſſe. De ſupradictis *v. Suar. Fill. Laym. Bon. ll. cc.*

Sexta. Vtilitas, non ſimpliciter neceſſaria, ſed ad communem lætitiam, vel ſplendorem: ſic enim licet in aduentu vel ortu Principis laborare, ut perficiantur theatra, ignes, veſtes, &c. Quamquam monet rectè *Suar.* præſtare in hoc caſu petere veniam à Paſtoribus. *v. Bon.*

Septima. Excuſat item, ſaltem à graui peccato, paruitas operis, ſeu temporis. Vnde graue non videtur vnâ horâ laborare, ut habet *Suar. l. 2. de feſtis c.* 32. maximè, ut notat *Laym.* ſi labor non ſit nimis ſeruilis, & fatigans corpus. Imò durum videtur mortalis damnare, ſi quis duas aut tres horas impendat, *v. Fill. t.* 27. *c.* 11. *q.* 1. *n.* 105. In forenſibus autem & iudicialibus, materiæ quantitatem non ex quantitate temporis, ſed qualitate operis deſumendam, monet *Eſcob. E* 5. *c.* 3. *n.* 14. ex *Palao to.* 1. *tr.* 9. *d.* 2. *p.* 3. *n.* 4. Sic graue peccatum eſſe aſſerit venditionem rei magni momenti, cum magna ſolemnitate, licèt breui tempore fiat. Quod intellige (ſecundùm ſupradictà) niſi conſuetudo, vel neceſſitas excuſet.

DVBIVM III.

Quæ opera feſtis præcipiantur?

Reſp. Præcipitur 1. Auditio concionis: non tamen ſub mortali, niſi quatenus quiſque tenetur diſcere neceſſaria ad ſalutem. *v. Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 4. *de reform. Fill. hic c.* 8. *Bon t.* 1. *d.* 5. *q.* 1. *p.* 2. *n.* 27. *Sua. &c.* Dixi, *niſi quatenus &c.* quia homines rudiores ignorantes præcipua myſteria fidei, ea præſertim, quæ ſub graui obligatione eos ſcire teneri, dictum eſt ſuprà *l.* 2. *t.* 1. *c.* 1. tenentur lege charitatis, (ſi aliàs ea commodè addiſcere non poſſint) ſub graui peccato concioni, vel potiùs cathecheſi intereſſe. *Bon. d.* 5. *in præcep.* 2. *n.* 28. addens eo caſu concionem etiam miſſæ præferendam eſſe. *Trul. l. c. c.* 1. *d.* 4. *n.* 12. *Fagund. &c.* 2. Præcipitur ſpeciali præcepto, obligante ſub mortali, audire Miſſam, hoc eſt, morali & humanâ aſſiſtentiâ, ſiue præſentiâ ei intereſſe. Eſt communis ex *cap. Omnes fideles*, & ex *cap. Miſſas de conſec. diſt.* 1. contra *Anglum & Roſellam*, qui ſemel vel iterum negligere, dicunt eſſe veniale. Obligat hoc

gat hoc

gat hoc præceptum omnibus feſtis, omnes baptizatos vſum rationis habentes: non autem infantes, amentes, vel cathecumenos. Ratio primæ partis, quia eſt vniuerſale. Ratio ſecundæ, quia aſſiſtentiam humanam habere non poſſunt. Ratio tertiæ, quia non ſunt Eccleſię ſubiecti. *C. Lugo d.* 22. *ſ.* 1 *&* 2. ex *Nauar. Sanch. & Kon.* Vide reſolues.

I. Non eſt obligatio audiendi concionem in Parochia propria: tum quia DD. multi nullum hac de re præceptum agnoſcunt: cùm *Trid. ſ.* 24. *c.* 4. *de ref.* dicat, *teneri vbi id commodè fieri poteſt*: tum quia ſi qua obligatio fuit, ei derogatum eſt per priuilegia Regularium, & generalem conſuetudinem contrariam. *Suar. de rel. t.* 1. *lib.* 2 *ca.* 16. *Azor, Nauar. Cened. Zerol. p.* 1. *V. prædic. Trull. l.* 2. *ca.* 1. *d.* 4. *vid. Barboſ. in Trident. ſeſſ.* 24. *cap.* 4. Imò Fratres Prædicatores, & Minores, & qui cum ipſis in priuilegijs communicant, concionantes in ſuis Eccleſijs, quouis anni tempore poſſunt auditoribus ſuis concedere, 18. annos, & 320. dies Indulg. nomine Papæ, *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 22. ex *Rodriq. &c.*

II. Non eſt obligatio ad audiendam Miſſam ferià quintà, & ſextà, & Sabbato Maioris hebdomadæ; neque diebus Rogationum. *Azor, Henriq. Suar. d.* 88. *ſ.* 5.

III. In die Natiuitatis Chriſti tantùm teneris audire vnam Miſſam. *Nauar. Suar. Fill.*

IV. Satisfacit, qui recitat ſub miſſa (ex obligatione) Horas Canonicas, vel pœnitentiam iniunctam in confeſſione, ut contra *Caietan. Sylu. Aug. Armil.* docet *Suar. Sa, Rodriq. Fill. &c.* Ratio, quia duobus præceptis poteſt ſimul ſatisfieri, ut *vid. ſuprà lib.* 1. *t.* 2. *ca.* 3. *dub.* 3. Idem de eo, qui confitetur tempore Miſſæ, affirmat *Regin. lib.* 19. *num.* 14. dummodò intentionem habuerit audiendi Miſſam. Negat autem *Suar. d.* 88. *ſeſſ* 6 *Azor cap.* 7. *quæſt.* 6. *Gordonus, C. Lugo loco citato.* ſi quidem poſſit differre confeſſionem, nec adſit neceſſitas præcepti confeſſionis. Idem dicit *Bonac. d.* 4. *quæſt. vlt. p.* 11. vbi contrariam praxin quorundam excuſat, vel ob neceſſitatem communicandi; vel intentionem audiendi Miſſam aliam; vel denique ob bonam fidem.

V. Satisfaciunt etiam inſeruientes Miſſæ, ſi recedant allatum neceſſaria, v.g. vinum, hoſtiam, thus, &c. quia cùm hæc ordinentur ad officium, non cenſentur abeſſe; dummodò non recedant ab Eccleſia, vel ſaltem non longè. *v. Bon.*

VI. Peccat, qui non audit integram Miſſam; & quidem venialiter, ſi omittatur parua pars; mortaliter, ſi notabilis, v. g. media, vel tertia pars. *Layman.* tamen, *& alij* durum putant, mortalis damnare eum qui ab Offertorio, vſque ad finem adſit. Additque communiter excuſari

cuſari à mortali, qui audiunt à principio Epiſtolæ, vel ſecundùm alios, Euangelij vſque ad finem, vel ab initio vſq; ad Communionem. *v Bon. t. 1. d. 4. q. vlt. C. Lugo d. 22. ſect. 1. n. 3.*

VII. Non peccat ſaltem mortaliter, qui à duobus Sacerdotibus ſucceſſiuè duas dimidias Miſſas audit, vt habet *Nauar. c 21. Sa. Sotus Henriq. Dia. to. 1. tr. 3. R. 18. Bon. d. 4. q. vlt. p. 11. Hurtado* contra *Suar. Kon. Fagund* quia audit integram Miſſam. Ob quam cauſam eſt probabile, etſi ſimul audiat, vt habet *Bon l. c. Hurt. & Dia.* contra *Regin. Kon. C. Lugo, &c.* quorum ſententia videtur probabilior.

VIII. Non ſatisfacit, qui ſub ſacro dormit, pingit, docet; vel qui eſt poſt murum, aut aliam rem, tali loco, vnde nihil audiri, videri, vel notari poſſit quid fiat: quia non cenſetur moraliter præſens. Satisfacit tamen ſurdus, cœcus, & quicunque (licèt ſi poſt oſtium, aut columnam, vel in feneſtra, vel procul à templo) ita eſt præſens, vt ex ſignis externis colligere poſſit, quid à celebrante agatur, ſpectatâ loci naturâ, etiamſi ipſe per accidens nihil audiat, videat, aut intelligat, ſitque pars per moralem coniunctionem eius multitudinis, quæ dicitur præſens, & eſt in conſpectu altaris. *Bon. l. c.*

IX. Audiens debet eſſe attentus, ſaltem virtualiter & in confuſo, vt aliquo modo aduertat quid fiat. Hinc ſi quis nunc attendat, nunc fabuletur, vt tamen ſemper aduertere poſſit quid fiat, licet peccet irreuerentiâ, non tamen damnandus eſt mortalis. Imò *Kon. 3. p. q. 83.* cum *Sylue. Roſel. & Medi.* docet, eum ſatisfacere, qui voluntariè toto ſacro eſt diſtractus, modò ſibi ſit præſens, & cum reuerentia externa aſſiſtat. Quod probabile eſſe docet *Laym.* contra *Suar. Bonac.* & alios. *v. Kon l. c & C. Lugo n. 26. 27.* Plura de tota hac materia. *v. ſuprà l. 1. tr. 2. c. 3. dub. 2. 3. & 4.*

X. Præceptum audiendæ Miſſæ impletur quocunque in loco; ſiue in Parochiali, aut Cathedrali, ſiue in Regularium Eccleſia, ſiue in oratorijs priuatis, ſiue extra Eccleſiam audiatur. Ratio quia Eccleſia tantùm auditionem Miſſæ præcipit, non autem locum; ergò quouis loco impletur. *Tol. l 9. c. 7. Azor ea. 6. Rodriq. Nauar Fill. Nung. Suar. Kon. Bon. d. 4. q. vlt. pu 12. n. 4. & plures.* Quæ doctrina licèt certa ſatis ſit; nihilominus quia poſt omnes ſuprà citatos Authores, à quodam moderno, viro aliàs docto, in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda eſt; ne cui (quia liber obuius eſt) ſcrupulus, aut conſcientia naſcatur erronea.

DVBIVM IV.

An ſit obligatio audiendi Miſsam in Parochià, Dominicis, & feſtis maioribus?

Reſp. Etſi id quidem decens ſit, non tamen eſt obligatio. Eſt communis Authorum (quos *vide ſuperiore dub. caſu vlt.*) & vt ait *Ca. Lugo di. 22. ſ. 1 n 2.* certa; etſi *Marchantius in Candelabro myſtico t. 4. c. 7.* & in *Reſolutionibus moralibus*, in forma manualis editis *c. 8.* in dubium vocet, ſcrupulumque mouere conetur. Ratio eſt, 1. Quia nullum extat ea de re præceptum. 2. Quia *cap. Vt dominicis*, iubetur Parochus ante Miſſam eijcere eos, qui proprio Parocho contempto, iſthic Miſſam audire vellent: ergo ſine contemptu (formali) licet. 3. Quia *ca. Si quis, de conſec.* iubentur ij, qui habent oratorium domi, in maioribus feſtiuitatibus audire ſacrum in Parochià, vel in ciuitatibus. 4. Quia vniuerſalis fidelium, & ipſorummet etiam Parochorum doctorum, & confeſſariorum (qui pœnitentes hac de re non interrogant) conſuetudo, id non tantùm, (vt loquitur *Marchantius l. c.*) inſinuat, ſed manifeſtè docet. 5. Quia *Trid. ſeſſ. 22. c. 8.* tantùm dicit, populum debere moneri, (non autem teneri) vt frequenter adeant Parochias, ſaltem Dominicis, & feſtis maioribus. *v Fagund. Lugo, Barboſ. Zenedo, Trull l. 3. c. 1. d. 6.*

Neque obſtant, quæ *Marchant.* obijcit, *vt*:

I. Quod iura antiqua decernant contrarium; eò quòd *Sixtus IV. de treuga & pace*, præcipiat, ne Mendicantes prædicent, non teneri audire Miſſam in Parochià, Dominicis & feſtis. Nam imprimis ex illo Sixti decreto nihil ſequitur; cùm is non dicat teneri, ſed tantùm prohibeat, ne publicè *prædicetur, non teneri.* Cùm enim honeſtiſſimum ſit, populum audire Miſſam in Parochià, idque ſuadere deceat, minimè deceret, id (publicè præſertim) diſſuadere: nam inde ſcandala, & proprij Parochi contemptus, ſequi poſſent. Et hoc eſt, quod Sixtus cauere voluit. Deinde eſto antiqua forſan aliqua iura id habeant, eis poſterioribus, temporibus, per varia priuilegia, receptamque conſuetudinem vniuerſalem, eſt derogatum *C Lugo & cæteri Autt cit.*

Nec obſtat II. Quòd multos Canoniſtas eam opinionem ſecutos aſſerit. Eſto enim olim quidam ſic ſenſerint; hoc tamen tempore, poſt tot & tam ampla priuilegia, poſt tam claram & diuturnam conſuetudinem, poſt Eminent. Cardinalium declarationes, & ipſorum etiam Pontificum nota decreta contraria, (*vt vide ſequenti Reſp.*) an aliqui id doceant, neſcio.

Nec III. Locus Tridentini paulò antè in reſp. citatus, quem obijcit: vt patet

vt patet ex ipſis verbis, & declaratione Emin.Card.Authorumq; communi explicatione.

Reſp. II. Epiſcopus non poteſt cenſuris, mulctis, aliiſque pœnis, cogere ad audiendam Miſſam in Parochiâ. Eſt contra *Marchant. l. c.* vbi ait, *Regulares ita communiter reſpondere, vt priuilegiorum ſuorum fimbrias magnificent, & dilatent philacteria*: & contra *Authorem Parochiani obedientis*. Ratio autem eſt. Quia, vt ait *Nauar.* Epiſcopus non poteſt tollere, (nec reſtringere) ius commune, & generalem totius orbis conſuetudinem. Ita docent præter *Auth. ſuprà cit. S. Anto. p.2.tit.9 c.10.§.1.dub.4. Sylu.V. Miſſa. Tolet. Lay.l.4.t 7.c 3.&c. & comm. omnes Theologi, & Canoniſtæ moderni*: afferuntq; *Azor, to.1.l. 7.c.8.q.6.* & *C.Lugo d.22.ſ.1.* pro hac ſententia, declarationem Cardinalium in Triden. quæ expreſsè habet: *Non poſſe Ordinarium mulctis & pœnis cogere ad audiendam Miſſam, vel Concionem in propriâ Parochia, etiam in caſu negligentiæ & contumaciæ*. Et ſi his duobus, tanquam Regularibus minùs fidat, legere poteſt eandem declarationem apud *Barboſam in Trid. ſeſſ.22.ca.8.de ſacrif. Miſſæ. & ſeſſ 24. de reformat c.4.n.12.* Item *Tractatu de officio & poteſtate Parochi*, vbi eandem ſententiam Barboſa ipſe ſequitur, & pro eâ ſupra viginti Authores celebres, partim Theologos partim Canoniſtas, quà Regulares, quà non Regulares, citat. Vide eiuſdem *Remiſſiones in Tridentinum, impreſſum Antvverpiæ Anno* 1644. & *Zerolam in praxi Epiſcopali p.2. V.Parochia*, & *p 1.V. Miſſa* §.6. Idem diſertis verbis confirmat Clemens VIII. Anno 1592. 22. Decemb. decreto ſuo, circa hanc ipſam controuerſiam Duaci excitatam, quo eam dirimit, his verbis. *Præſenti noſtro decreto ſancimus, licere ſecularibus, Chriſtiq; fidelibus vniuerſis, Miſſas diebus dominicis & feſtis alijs maioribus audire in Eccleſiis, tam Fratrum Præd. quàm aliorum Mendicantium, nec non etiam Collegij Societatis IESV, iuxta eorum priuilegia, & antiquas conſuetudines, dummodò id in contemptum parochialium Eccleſiarum non faciant: & dictis Fratribus Prędicatoribus, ac Presbyteris dictæ ſocietatis, quàm alijs priuilegiatis, quibus id à Sede Apoſtolica indultum eſt, idoneis tamen, & ab Ordinario approbatis, peccata ſua, etiam Quadrageſimali, & Paſchali, & quouis alio tempore, confiteri licitè poſſe, &c* Quòd ſi verò dicta priuilegia, & alia ſimilia clariùs cognoſcere lubet, inſpiciatur (vt alia taceam) Compendium priuilegiorum Societatis IESV, vbi præter Leonis X. clara ſunt verba Pauli III. in *extrau.* datâ Anno 1549. Kalend. Nouemb. quæ incipit, *Licèt debitum*: quâ *omnibus Chriſti fidelibus, cuiuſcunque conditionis, qui verbi Dei prædicationibus, in templis eiuſdem Societatis interfuerint concedit vt ibidem Miſsas audire & Sacramenta recipere, liberè & licitè valeant: neque ad id ad*

Paro-

Parochiales Eccleſias accedere teneantur. Porrò ne quis miretur, tam ampla priuilegia Regularibus conceſſa à variis Pontificibus, placebit inſpicere eorum Bullas, in quibus reperiet motiua grauiſſima: aut ſi nec inſpicere lubet, recogitet ſaltem, Deum ipſum Innocentio III. (dum vidit Eccleſiam Lateranenſem iam iam ruituram) oſtendiſse eam ſuſtentari à S. Dominico, & S. Franciſco. Conſideret, quòd ſicut olim in varias orbis plagas, & in ipſam Germaniam, doctrina Chriſti translata eſt operà Regularium, ita ſine eorum ſubſidio conſeruata diu non fuiſſet, vel ſaltem minùs floruiſſet. Et denique ne Regularibus ſuccenſeat quiſquam, quòd priuilegia ſua tueantur, ſciendum eſt, quòd ſine conſenſu Sedis Apoſtolicæ ijs renunciare, aut cedere non poſſint: *vt,v.l.2. Decret tit.43. de arbit.c.5.* imò etſi faciant, irritum fore, & peccaturos quia iniuriam inferent Ordini, & Eccleſiæ toti.

Nunc ad argumenta Marchantij breuiter reſpondeo.

I. Affert Authoritatem cuiuſdam P. Capuccini, qui *Parochianum obedientem* ſcripſit. Et huic quidem me paulò antè ſat multas graueſq; authoritates oppoſuiſſe, exiſtimo.

II. Ait, quorundam Epiſcoporum praxin eſse contrariam, eamque fundari in iure antiquo, & nouo *Trid.l.c.ſeſſ.22.& ſeſſ.24.* vbi dicit: Teneri vnumquemq; Parochiæ ſuæ intereſse, ad audiendum verbum Dei, & rudimenta fidei: hæc autem in pleriſque locis ruralibus docentur in Miſſa; ergo etiam ad Miſſam poſsunt compelli.

Reſp. I. Praxin iſtam (ſicubi eſt) paucorum eſse, & contrariam praxi communi Epiſcoporum, in omnibus regnis & prouinciis, & inſuper Præſulis ſummi.

II. Praxin iſtam nec fundari in iure antiquo, cùm illi, (ſi quòd fuit per priuilegia ſit derogatum, & abrogauerit conſuetudo: nec in nouo. Tum quia *Trid.l.c.* loquendo de concionibus & catecheſi, nullam facit mentionem Miſsæ: & in pœnalibus non valet illatio. Tum quia Tridentinum expreſsè addit, (quod *Marchantius* in ſua citatione omittit, cùm tamen ad rem plurimùm faciat) *ſi commodè fieri poteſt*. Tum quia nec illam quidem obligationem, quoad conciones, eſse receptam, oſtendit vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudo; eò quòd fortè regulariter *commodè fieri non poterat*, vt notat *C. Lugo l.c.* Neque Catecheſis communiter docetur in Miſsa, niſi fortè in pagis, vbi rariùs contendunt Regulares cum Parochis de re præſenti. Denique neſcio, an non Epiſcopi, de quibus loquitur, ex numero fortè ſint eorum, de quibus Pius V. in Bulla, *Etſi Mendicantium*, queritur quòd etſi Epiſcopi Ordines mendicantes meritò colere, & adiuuare deberent, non ſolùm id negligant,

gligant, verùm etiam Concilij Tridentini verbis in prauum ſenſum detortis, eos incommodis & perturbationibus afficiant.

III. Citat decreta Synodi Leodienſis, & Namurcenſis; ſubiungitq; *Quis verò audiat hæc condemnare, & Patres iſtius Synodi, inter quos multi Theologi fuerunt.*

Reſp. Decreta iſta (& ſi quæ fortè ſunt ſimilia) intelligenda eſſe, ne cum contemptu proprij Parochi, audiant ſacrum extra Parochiam: aut ſi quæ ſenſum alium habent, non eſſe recepta, vel vſu abrogata. *Ita Autt. citt. communiter.* Videri poteſt *C. Lugol. c. Barboſ. & Zerola ll. cc.* & digniſſimus lectu libellus *Franciſci Fontani*, Concionatoris regij, cuius titulus: *Reſponſa, ad quæſita cuiuſdam primarij Prælati, &c.* excuſus primùm gallicè Nancæi, Anno 1625. poſtea verò latinitate donatus, & recuſus Viennæ Auſtriæ, typis Michaelis Rictij, Anno 1634. Mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (ſine obligatione tamen) perſuadere conatur; cùm eam, vtpote honeſtam imprimis atque decentem, minimè improbare, ſed erroneam tantùm conſcientiam impedire intendam; ne videlicet cum perſuaſione obligationis Parochialis, vel cùm apprehenſione peccati Regularium templa frequententur.

DVBIVM V.

Quæ excuſent ab auditione ſacri?

Reſp. Duæ ſunt cauſæ, quarum altera ſi adſit, non teneris curare celebrari priuatim in portatili cum priuilegio, neque (etſi id conſilij ſit) preces interim alias loco Miſſæ dicere, vt habet *Nauar. cap. 13. Suar. Fill. t. 5. c. 5. q. 11.*

Prima cauſa eſt Impotententia, vel ſimpliciter, vel moralis, aut difficultas ex notabili incommodo, proprio vel proximi; corporis, vel bonorum, vel etiam honoris: quia hæc eſt mens Eccleſiæ præcipientis inſtar diſcretæ & beneuolæ matris. *Bon. d. 4. q. vlt p vlt. Nauar. Fill. t. 5. ca. 7. q. 11 Suar d. 85.*

Secunda cauſa eſt, quodcunque motiuum rationabile, quo quis bonâ fide putat ſe excuſari. *v. Suar. in 3. p. ſ. 6. ca. 5. Laym. & Bon. l. c.* Vnde reſolues.

I. Excuſántur qui ſunt in nauigatione, vel carcere. Item in morbo, vel conualeſcentia, in qua obſit prodire foras. Item qui ſunt in excommunicatione, vel interdicto; de quo ſuo loco.

II. Item qui cuſtodiunt caſtra, vrbem, gregem, infantes, (vel puerum, qui in templo quietùs, & ſine perturbatione aliorum contineri non

poteſt)

poteſt) vel domum, aut ægris ſolatio ſunt, aut coquere debent & ſimilia curare, quæ omitti non poſſunt. *Bon. Kon. n.* 86 *&* 314.

III. Item cui periculum eſt grauis offenſionis mariti, parentum, vel dominorum. *Henr. Suar. Fill. n.* 227. Si tamen id ferè ſemper fieret, de alio medio laborandum eſſet.

IV. Item ſi quis alioqui omiſſurus eſſet occaſionem commodam itineris, v. g. ſocios, cùm viam ignoret, vel pericula metuat, Alias verò tenetur ad Miſſam ante iter, vel in itinere. *Suar. ſ. 6. Rodriq. Bon. l. c.*

V. Si ſit grauis difficultas eundi ad Eccleſiam, ob diſtantiam v. g. vnius vel alterius milliaris Germanici, vel etiam minoris ſpatij; maximè ſi via ſit moleſta, cœlum pluuium. Vbi habenda eſt ratio perſonarum, loci, temporis, & conſuetudinis. *Bonac. Suar. Fill l. c. Marchant. Reſol. paſt. t. 4. c. 6. n. 7.*

VI. Si ex conſuetudine patriæ fœminæ egredi non ſoleant tempore luctùs, vel etiam poſt partum. *Sylu. Caiet. Fill. n.* 229.

VII. Si quis non habeat veſtes ſtatui ſuo conuenientes. *Nauar. Henr. Sa, Azor, Bon. l. c.*

VIII. Si quæ ex occulta fornicatione prægnans metuat, ne id aduertatur, ſi prodeat. *Lay. l. 4. t. 5.*

IX. Si quæ ſciret, alteri à quo perditè amaretur, ſecuturam occaſionem peccati ſi prodiret. *Sa, Fill. n.* 227.

CAPVT II.

De IV. Præcepto: Honora Patrem, &c.

DVBIVM I.

Ad quid teneantur liberi erga parentes?

RESP. Tenentur vi huius Præcepti, tum genitoribus, tum ſuperioribus, in iis rebus, in quibus quiſque, & quamdiu ſubiectus ijs eſt, amorem, reuerentiam, & obedientiam præſtare; ità vt ſi notabilis horum defectus ſit in re graui, grauiter peccetur: quod faciliùs fiet reſpectu parentum, quàm aliorum. *Ita communiter. v. Fill. t. 28 p. 2. c. 1. Regin. l. 2. c. 1. &c.* Vnde reſolues.

I. Contra amorem grauiter peccat filius 1. ſi ſigna odij parentibus oſtendat, & aſperè tractet. 2. ſi toruo oculo ferè ſemper intueatur, ac ita aſperè loquatur, ac ſi odio haberet. 3. ſi non ſubueniat in graui neceſſitate ſpirituali vel corporali. 4. ſi non impleat eorum teſtamenta & legata, modò hæres ſit. 5. ſi graue malum, v. g. mortem illis optet.

Nauar. Regin. l. 20. *num.* 8. *Fill. t.* 28. *c.* 1. *q.*3. & 7.

II. Contra reuerentiam grauiter peccat filius, 1. Si percutiat etiam leuiter; & ſecundùm *Regin.* 2. Si manum ad percutiendum deliberate attollat, 3. Si grauiter contriſtet *Regin. l.* 20 *n.* 24. *Fill. n.* 17. & 18. 4. Si animo deliberato ad grauem iram prouocet verbis contumelioſis, vel talibus, quibus ſciat grauiter offendendos. 5. Si maledicta, conuitia, &c. in eos coniiciat, *Nauar. Fill. &c.* 6. ſi pauperes deſpiciat, vel nolit agnoſcere. quòd ſi tamen exterius tantum diſſimulet ſe noſſe, & nolit apud ſe habere, ex iuſta cauſa, dummodò prouideat de neceſſarijs, *Bon.* excuſat à peccato graui, eò quòd rationabiliter non ſint inuiti. 7. Si in foro externo etiam de vero crimine accuſet; extra crimen hæreſis, proditionis, vel coniurationis in Principem, cùm non eſt alius corrigendi modus. *v. Bon. d* 6.

III. Contra obedientiam grauiter peccat, 1. ſi in re graui ſit inobediens circa ea, quæ pertinent ad gubernationem domùs, bonos mores, vel animæ ſalutem. *Fill. n.* 20. 2. ſi contra voluntatem parentis ducat vxorem ſe indignam. Indigna autem dicitur, cum qua non poteſt contrahere ſine dedecore iuxta ſuæ regionis vſum; non tamen poteſt exhæredari idcirco. 3. ſi ſine iuſta causâ nolit eam ducere, quam vult parens; maximè ſi inde ſopirentur odia, aut parentum neceſſitas leuaretur. Erit autem iuſta cauſa, v.g. ſi ſit impar familia, ſi infirma, deformis, fatua, vel immorigera. 4. ſi inconſultis parentibus nubat, vt habet *Sanch.* Poteſt tamen, vbi conſuluit, ipſis inuitis prudenter contrahere cum ſe digna: cùm circa electionem ſtatùs ſit ſui iuris. *Leſſ. l.* 2. *c.* 40. *n.* 43. *Sanc. l.* 4. *c.* 15. *Fill q.* 10. *n.* 20. An, & quomodo peccent liberi furando parentibus, vid. infrà *l.* 3. *tr.* 5. *c.* 1. *dub.* 4 Item, an alienare poſſint bona, vid. infrà *l.* 3. *tr.* 5. *c.* 3. *d.* 2. & *lib.* 3. *tr* 5. *c.* 4 *d.* 1.

IV. Tenetur proles alere parentes egentes, adeò vt ſi in graui neceſſitate aliter iuuari non poſſint, teneatur manere in ſeculo (niſi tamen in hoc illi certum, vel certè valde probabile periculum ſalutis immineret) & ſi religionem ſit ingreſſus, teneatur egredi, & iuuare parentes; dummodò eorum neceſſitas eius profeſſionem anteceſſerit. *Fill qu.* 5. *num.* 9. *Bon qu.* 1 *p* 6.

V. Si verò neceſſitas poſt profeſſionem ſuperueniat, ſi ea extrema ſit, tenetur egredi, petità priùs, licèt non obtentà veniâ. Si autem ſit grauis tantùm, in qua vtcunque poſſint viuere, non tenetur quidem, poteſt tamen egredi, ſi Prælatus permittat. Quo caſu tenetur, in quantum non obſtat ſuo intento, deferre habitum, & obſeruare ſubſtantialia Religionis: at poſtquam parentibus ſubuentum eſt, redire. *v. Leſſ. l.* 2 *c.* 41 *dub.* 3. vid. & infrà *tr.* 5. *c.* 1 *dub.* 4.

D V-

DVBIVM II.

Ad quid teneantur parentes erga filios?

Parentes,quo nomine etiam intelliguntur aſcendentes, v.g. auus, proauus,&c.tenentur graui obligatione iuris naturalis,conſeruationem & educationem liberorum curare. Circa quod ex *Bon.d.6.q.1. Azor p.2.l.2 q.17.Fill.tr.28.c.2.* reſoluuntur hi Caſus.

I. Grauiter peccant parentes, qui ſine iuſta cauſa, prolem hoſpitali, vel locis publicis exponunt. *v. Bonac. hìc, & Fill. t.21.p.2. ca.2.& infrà tr. 5. cap. 1.*

II. Mater tenetur (ſub veniali tamen) lactare proprio lacte, niſi habeat iuſtam excuſationem: tunc verò tenetur ſub graui peccato, bonam nutricem quærere. *Bon.d.6.q.1.p.6. Lay.* Item tenetur ſecundùm intra prolem alere ad finem anni tertij: poſtea educatio vſque ad emancipationem ſpectat ad patrem. Excipe,niſi hic eſſet pauper, & mater diues. *Fill.Lay.l 5.t.10.c 3.Reg l.20 n.32.*

III. Pater tenetur proli, non tantùm legitimæ, ſed etiam (in quo ius ciuile à Canonico correctum, iuxta *cap. Cùm haberet*) ſpuriæ curare alimenta,hoc eſt, cibum,potum,veſtitum, & honeſtas artes,iuxta ſuum ſtatum: niſi tamen aliundè ſe alere poſſit,& non indigeat; deinde etiam dotem filiæ. Et quidem Clerici, etiam ex fructibus Eccleſiaſticis poſſunt hæc ſuis ſpuriis præſtare. *Fill.l.c t.28.c.2.n.28. Lay.l 5.t.10 p 3. c.5.* vid. infrà *tr.5. c.4.d.5.q.1.* Hinc peccant, 1. ſi non adhibeant diligentiam ſaltem mediocrem, vt acquirant bona, quibus filij alantur, habeantque hereditatem ſecundùm ſuum ſtatum. 2. ſi bona dilapidando impotentes ſe reddant, ad liberos honeſtè ſecundùm ſtatum ſuum educandos,ac dotandos. *Bon. d.6.q.1.p.6. Azor,Fill.&c.* 3. ſi ſine legitima cauſa filiæ dotem negent, (vel filium exhæredent) v.g. quia vult ingredi, vel eſt ingreſſa Religionem, vel quia ipſis inuitis nupſit, licèt ſe indigno. *Bon.l.c.§.2.* ex *Azor, Reg. &c.* vel quia filius ordinem ſacrum ſuſcepit. Sicut enim Pater tenetur dotare ſuas proles pro matrimonio vel ingreſſu Religionis: ita etiam ad ſuſcipiendos ſacros ordines. Neque hæc donatio eſt reuocabilis: imò ſic donata non poſſe computari in legitimam, aut diuiſionem cum fratribus, docet *Barboſ. &c.* 17. Contrarium tamen tenet *Moli. &c.* cum *Dian. p.8. t.6. R.91. & 92.*

IV. Parens tenetur proli ſubuenire relictà religione, iiſdem caſibus, quibus proles parenti: quos vid. *ſuperiore dubio caſ.4 & 5.*

V. Parentes graui obligatione tenentur inſtruere liberos per ſe, vel

alios, in neceſſarijs ad ſalutem. Hinc grauiter peccant, 1. ſi quantum in ipſis eſt, non curent vt bonis moribus imbuantur, doctrinam Chriſtianam ſeu fidei rudimenta addiſcant, prauorum conſortia vitent, mandata Dei & Eccleſiæ obſeruent, Sacramenta frequentent, à peccatis abſtinzant. *Azor, Fill. Bon. l. c.* 2. Si occaſiones peccandi ab ijs non auertant, vel in locis, aut domibus ſuſpectis habitare permittant. *Trull. l.1 d. 3. nu. 4.* 3. Si conſilio, vel exemplo malo deprauent. 4. Si non obiurgent, puniantque diſſolutos: moderatè tamen; nam peccant etiam verberando immoderatè, v. g. vt notabiliter lædantur. *Sot. Sylu. Bon. l. c. & d. 3. 3. de contract. q. vlt. p. 3.*

VI. Tenentur etiam proli relinquere libertatem circa electionem ſtatûs. Vnde peccant, inuitos ad matrimonium, vel religionem cogendo, vel abſtrahendo. Et quidem *Trident. ſeſſ 25. de Reg. c.* 18. excommunicat cogentes ad monaſterium filias.

VII. Etſi frater fratri, vel ſorori, ſaltem in extrema, vel quaſi extrema neceſſitate teneatur ſubuenire, lege tum charitatis, tum pietatis: non tamen eſt ea obligatio, quæ inter parentes & liberos; cùm non ſit iſta dependentia. *v. Leſſ l. 2. c. 41. num.* 34. Vnde ſi Profeſſus eſt in religione, non tenetur egredi, vt ſuccurat. *Trul. l. 2. cap. 2. d. 24. num.* 8. ex *Suar. &c.*

Quæres. An filius aliquando poſſit à Patre priuari hæreditate?

Reſp. Poteſt ex iuſta cauſa, alias non; eaque in teſtamento debet exprimi. *Auth. Sed hodie. C. de inoff. teſt.* Talis autem cenſetur:

1. Ingratitudo, (niſi in gratiam Patris redierit, ipſumque pœnituerit ante teſtamentum conditum) vt ſi affecit Patrem graui iniuriâ, vel eius vitæ inſidiatus eſt, vel manus iniecit, vel maleficis ſe immiſcuit. *Bon d. 3. q. 7. p. 3.* ex *Couar. Sanch. Azor, Moli &c.*

2. Si nouercam, ſeu Patris vxorem cognouerit carnaliter: ſi Parenti furioſo, vel carcere detento, noluit ſuccurrere, fideiubendo, ſi impedierit Patrem teſtari: ſi bona Parentum dilapidauerit, cum graui ipſorum diſpendio.

3. Si filia minor 25. annis luxurioſam vitam elegerit, &c.

Circa quæ.

Nota. Valere has cauſas, quando filius aliunde habet vnde viuat: nam alimentis ad vitam neceſſariis priuari non poteſt, cum debeantur iure naturæ, quod à iure ciuili tolli non poteſt. *Bon. d. 6 q. 1. p. 6. §* 3. ex *Sanc. Mol. Azor, Regin, Fill. Trull. l. 4. c. 1. d. 3 & 10. 2 l. 7. c. 17.*

DVBIVM III.

Ad quid teneantur tutores, & curatores, qui parentum ſunt loco?

Tutor (idem eſt de curatore) tenetur curam gerere pupilli, eiuſque bona ritè & fideliter adminiſtrare. Ratio. Quia in hunc finem conſtituitur, & aſſignatur pupillo patris loco. Quarè ſi delinquat, vel notabiliter ſit negligens hac in re, peccat grauiter, & ad compenſationem damni, quod pupillus ex eo accepit, obligatur, (& ſaltem de dolo & culpa lata) imò etiam ſi tutoris officium exercet pretio, (quod tamen ſi ab initio non eſt conſtitutum, cenſetur ſuſcepiſſe gratis) tenetur etiam de leui culpa. *Bon. de contr. di. 5. q. 19 p. 4.* Vnde reſolues.

I. Tutor tenetur tueri perſonam pupilli dum opus eſt, eumque bonis moribus imbuere, & benè educare, per ſe vel alios. *Bon. l. c.*

II. Tenetur bona pupilli fideliter adminiſtrare, ideoque (officium tutoris ſuſcipiens) inuentarium conficere; alioqui damna ex eius defectu ſecuta reſarcire: nec licet illi pupillo pecuniæ nimium ad vſus inutiles concedere.

III. Tutor (vti & Curator) tenetur conſeruare omnia iura, bona, & actiones pupilli, (vel Minoris) & bona aliàs peritura vendere, pecuniamque conuertere in emptionem bonorum ſtabilium, vel in cenſum, &c prout fuerit vtilius. *Ib.* ex *Rebel. p. 2. l. 17. q. 1.*

IV. Si tutor, vel curator pecuniam pupilli conuertit in ſuos vſus tenetur ad reſtitutionem totius lucri ceſſantis, vel damni emergentis, quod inde accepit pupillus vel Minor. *l. c. Rebel. q. 17.*

V. Tenetur item ad reſtituendos fructus (deductis expenſis) quos ex bonis pupilli percipere poterat, & ſua culpà non percepit. *Sylu. V. tutor* §. 4. *Rebel. l. c.*

VI, Tenetur nomina debitorum exigere, & debita pupilli perſoluere, ita tamen vt quantum fieri poteſt, bono pupilli conſulat. *Sylu. Rebel. ll. cc. Tabiena ib.*

VII, Tutor vel Curator non poteſt donationes, vel remiſſiones gratioſas facere de bonis pupilli: quia non ad deſtruendum, ſed tuendum eſt conſtitutus. *Ibid.* Excipe donationem remuneratoriam; ſic enim poteſt v. g. ſtipendio debito pro liberali ſeruitio aliquid addere, ex liberali donatione. *Moli. Lugo d. 23. ſ. 10. Sanch. Trull. l. 7. ca. 17. d. 8. v. Diaw. p 8. t. 6. R. 17.*

VIII. Denique tenetur (officio finito) reddere rationes: quia hoc onus eſt commune eorum, qui bona aliena adminiſtrant. *v. Bor. de*

contr. d. 3. quaſt. 19. p. 4. & infra hoc libro *t. 4. ca. 3. in appendice ad contractus.*

DVBIVM IV.

Quæ obligatio Dominorum & famulorum aliorumque Superiorum & inferiorum erga ſe inuicem?

Reſp. I. Domini & Superiores tenentur habere curam famulorum, aliorumque ſuorum ſubditorum. Patet ex 1. *ad Tim* 1. *Si quis ſuorum, &c.* Et ratio eſt, quia ſunt ipſorum caput, & vices parentum gerunt; ideoque tenentur quodammodò ad eadem, ad quæ parentes. Imprimis verò curare tenentur, quantum in ipſis eſt, vt ſeruent præcepta Dei & Eccleſiæ. *Bon. d.* 16. *q.* 1. *p.* 8. Vnde reſolues.

I. Peccant Domini grauiter, 1. Si ſine iuſta cauſa impediant famulos, ne feſtis Miſſam audiant; vel ſi feſtis opera ſeruilia imponant, vel ſi iubeant ea, quæ ſine peccato fieri non poſſunt. *Nauar. ca.* 14. *&c.* 2. Si peccandi occaſionem permittant, cùm poſſint impedire; aut ſi grauiter delinquentes non corrigant, vel negligentes neceſſaria ad ſalutem non moneant, corripiant. *Bon loc. cit.*

II. Peccant item grauiter, 1. Si grauibus iniurijs afficiant; diabolos, canes, &c. appellent. *Bon, l. c. & Trul. l* 4. *c.* 1. *d.* 6. licet *Dia. p.* 7. *t.* 7. *R.* 47. excuſet à peccato talem contumeliam, quod ex ira & indeliberatione ſoleat proferri. 2. Si alimenta conuenientia non præbeant; mercedem iuſtam (dummodo fideliter ſeruiuerint) non ſoluant, vel differant abſque rationabili cauſa. *Ibid.* 3. Si ante elapſum terminum temerè domo expellant: in quo caſu, (niſi grauiſſima ex cauſa id fecerint) tenentur ad ſolutionem integræ mercedis, *Leſſ. Azor ca.* 14. *q.* 1. *Fill nu.* 117. *Regin. Mol. &c. Eſcob. t.* 3. *E.* 9. *num.* 33. 4. Si eum, qui liberos alioſve domeſticos, verbis, exemplo, vel moribus prauis corrumpit, & reprehenſione non emendatur, è domo non dimittant. *Nauar. c.* 14. *Azor, Trul d.* 61. *num.* 2.

III. Herus non tenetur famulo infirmo (quamdiu ægrotat) dare ſalarium, (niſi in extrema, vel graui neceſſitate, tunc enim debet ex charitate) imò ſumptus in eius curationem impenſos poteſt repetere. *Moli. l.* 1. *t.* 28. *c.* 4. *n.* 8. *Eſcob. t.* 3. *c.* 9.

Reſp. II. Famuli, cæteriq; ſubditi, tenentur ſuis dominis & ſuperioribus aliquo modo eadem, quæ filij parentibus, nimirum amorem, reuerentiam, & obedientiam præſtare. Ratio patet ex dictis; quia ſunt illis

quaſi

quaſi loco parentum. *S. Tho,2.2.q.*103.*Regin.l.*20.*n.*62. Vnde reſolues.

I. Peccant famuli grauiter; 1. Si non laborent, vel ſeruiant fideliter; teneanturque ad compenſationem damni. *Molina,Leſſius l.*2.*c.*24. 2. Si graue damnum inferant,vel inferri permittant, cùm poſſint, impedire. *Nauar.c.*14.*n.*22.*Fill.t.*28.*c.*3.*q.*10.*Regin. l.c.* Et quidem ſi damnum illud inferatur,(ſiue a confamulis, Siue ab extraneis) in rebus, quarum cura ipſis commiſſa eſt, à reſtitutione non poſſunt excuſari. *Moli.Leſſ l.* 2 *ca* 23.*d.*10.*nu.*65.*Fill.t.*36.*c.*6.*q.*9.*nu.*114. 3. Si abſque grauiſſima cauſa diſcendant à domino ante terminum elapſum: vltra hunc vero manere non tenentur, etiamſi morbo impediti ſeruire aliquamdiu non potuerint. *Molin.l.c.Regin.n.*517. *Eſcob.E.*7.*n.*50. 4. Si domino in rebus magni momenti non obediant. *Bon l.c.*

II. Famuli non peccant, ſi ſuſtentationem, vel mercedem iuſtam domino negante, vtantur compenſatione occultà, *Moli.l.c. Fill.tr.*36.*c.* 6.*q.*3. dummodò tamen alius modus non ſit impetrandi: nec plus accipiatur, quam debetur; neque ſcandalum, aut aliud incommodum graue timeatur. *v Bon.de reſtit.d.*2.*q.vlt.p.*2.*n.*16.

III. Similiter pro obſequijs, ad quæ non tenebantur, præſtitis, (ſi quidem illa non gratis & liberaliter, ſed animo mercedis exhibuerint) licere ex rebus domini accipere compenſationem, quæ aliter obtineri non poſſit, docet *Nauar c.*17.*n.*108.*Leſſ l.c.* Plura de his v. infrà *t* 5.*c.* 1 *d.*4.*& c.*3.*d.*10.*& Bon.d,*6.*q.*1.*p.*8.

DVBIVM V.

Quid teneantur Coniuges erga ſe mutuò, vi huius præcepti?

Reſp. Vxor in ijs, quæ ſpectant ad domûs gubernationem & bonos mores, tenetur obedire marito, hic verò vxorem, non vt ſeruam, ſed vt ſociam tractare. Ratio eſt, quia maritus eſt caput, & vxor commembrum. *Nauar.c.*14.*n.*20.*Toll.Fill.t.*28.*c* 9 *q.*6.*num.*144.*& commun.* Vnde reſolues.

I. Coniuges peccant 1. Si debità intentione non contrahant matrimonium 2. Si ſine diſpenſatione prætermittant proclamationes, 3. Si Sacramentum matrimonij in ſtatu peccati mortalis recipiant 4 Si vtantur matrimonio contra naturam, vel modo indebito, vel cum periculo abortûs, 5. Si debitum ſine iuſta cauſa negent; 6. Si cum periculo pollutionis tactus habeant impudicos.

II. Peccat grauiter vxor, Si maritum rixis, vel aliter verbis, ad grauem iram, vel blaſphemiam prouocet. *Fil.l.c.n* 145 *& Bon* 2. Si quid

Digitized by Google

notabile expendat contra voluntatem viri, & conſuetudinem fœminarum ſimilis ſtatûs; niſi tamen ex paraphernalibus; ſi habet. 3. Si ſpreto viro ſibi imperium vendicet. 4. Si nolit ſequi virum domicilium mutantem dummodò poſſit ſine periculo vitæ, & ſalutis; & contrarium non ſint pacti; & maritus poſt nuptias non ſit factus vagus. *Nauar. Tol. Bon. p.7.* v. infrà *t.5. ca.1. du.4.5.* Si ſine ſufficienti indicio malè iudicet de mariti incontinentia 6. Si ſine iuſta cauſa debitum neget. v. infrà *l. 6.7.* Si ſe ingerat in adminiſtrationem domus ſine iuſta cauſa, qualis eſt, ſi v.g. maritus prodigus bona familiæ dilapidet. *Sylu. Trul. cap.1. d.4. numero* 18.

III. Peccat grauiter maritus 1. Si verbis contumelioſis, vel infamatorijs afficiat vxorem. 2. Si impediat illam circa præcepta Dei vel Eccleſiæ ſine iuſta cauſa. *Sayr. l.7. c.7. Nauar. c.*14. Si verò impediat, etiam ſine cauſa, circa ea bona, quæ conſilij tantùm ſunt, vt eſt confeſſio, communio, &c. communiter tantùm peccat venialiter, niſi conſtet quòd magnam ex ijs vtilitatem percipiat. *Sayr Fill. Bon. q.1. p.7. Trul.3.* Si cædat grauiter: moderatè tamen caſtigare verbis, vel etiam ex graui cauſa moderatis verberibus, habità ratione conditionis & ſtatûs, quandoque poteſt. 4. Si alimenta neget; niſi tamen vxor à conſortio mariti propriâ culpâ diſceſſerit. 5. Si negligat gubernationem domûs, & rem familiarem. 6. Si vxori non cohabitet, vel ſine iuſtâ causâ diu abſit. 7. Si cùm poſſit, alimenta non procuret. *v. Fill, n.* 140 *&* 141. *Nauar. c.14. n.19. Tol. l.5. ca.2. Sanch. l.10. de matr. d.18. n.16. Bonac. p.7.*

DVBIVM VI.

Quæ obligatio Parochorum erga ſuos?

Reſp. Curatus, ſiue Parochus iure diuino tenetur.

1. Reſidere in ſua Parochia. *Trid. ſeſſ.23. ca.1. de refor. Barb. de off. Paroch. c.8. nu.1.* alioqui in conſcientia fructus non facit ſuos, teneturque pro rata abſentiæ reſtituere fabricæ Eccleſiæ, vel cauſæ piæ. Poteſt tamen ex iuſta cauſa, & licentia Epiſcopi ad breue tempus abeſſe. *v. Nauar. c.25. Azor t.2. l.2. c.4. Poſſeu. Barboſ. Trul. l.4. c.1. d.8.*

2. Tenetur adminiſtrare Sacramenta, quoties & quanto cum periculo. *v. infrà & Bon. t.1. d.4. q.5. p.2. Poſſ. Barb. ll. cc.*

3. Orare pro populo, & celebrare, vt populus audiat Miſſam: quam etiam teneri eum eidem applicare diebus ſaltem feſtis, & aliquot alijs, docet *Tol l.3 cap.5.* Sed negat *Suar. Kon. in 3. p. quæſt.83. a.1. d.11.* cùm nullo iure id cautum ſit. *v. Bon. q. vlt. Barb l. c.*

4. Docere populum, concionando, arguendo, &c. per ſe vel alios. *Tol.*

Tol. l. 5. c. 5. Poſſ. Barb Trul. ll cc. v. ſuprà.

5. Tenetur ſingulis diebus Dominicis, & feſtis ſolennibus populo doctrinam Chriſtianam explicare, per ſe vel alium, vt conſtat ex *Trid. ſeſſ. 24. c. 4. de ref.* idque ſub graui obligatione etiam iuris diuini, ob ſummam neceſſitatem, propter quam eos ab Epiſcopis, alijſque Prælatis ad id cogi poſſe ſub pœna excommunicationis, (omneſque alios vt eam audiant, diſcant & ſciant) docet *Trull. l. 1. c. 1. d 4. nu. 7. & 8. Baldel. to 2. l. 1 d 48* ex *Sanch. Palao, Barboſ. &c.*

6. Tenetur infirmos viſitare, pauperum curam habére, peccata corrigere, &c. de quibus *Poſſ Regin. t. 2. l. 20. c. 5. ſ. 3. Barb c. 7.* v. ſuprà.

DVBIVM VII.

Quæ obligatio Præceptorum & diſcipulorum?

Reſp. Inter Præceptores (idẽ eſt de pædagogis) & diſcipulos eſt quodammodò eadem obligatio, quæ inter parentes & liberos: *Vnde reſolues.*

I. Diſcipuli peccant, 1. Si Præceptoribus & pædagogis nõ exhibeant honorem & reuerentiam. 2. Si non obediant in rebus pertinentibus ad ſtudia & bonos mores. 3. Si eos conuitijs, vel contumelioſis verbis traducant. 4. Si negligenter ſtudeant, ſcholarum aut ſtudiorum tempore luſui vacent, vel otio. 5. Pecunias parentum dilapident, vel inutiliter expendant. 6. Malo fine ſtudeant. 7. Gymnaſij ſui leges, vel Academiæ ſtatuta (ſi quidem ea ad peccatum obligent) non ſeruent. 8. Scientias ſuperſtitioſas aut vetitas addiſcant, vel libros prohibitos legant. 9. Stipendium debitum doctori ſuo non ſoluant, cùm poſſint. *v. Nauar. c. 23. & 25. Fill. tr. 28. p. 2. c. 10. q. 1.*

II. Magiſtri & pædagogi peccant, 1. Si peccata diſcipulorum diſſimulent, & non corrigant quando poſſunt. 2. Profectum eorum in literis non ſedulò promoueant. 3. Non doceant bonos mores. 4. Si ex propoſito falſa doceant vt vera, vel ſuperſtitioſa & ſaluti noxia. 5. Non ſtudeant ipſi vt officio ſatisfaciant. 6. Si ſtipendium exigant maius iuſto, vel quàm Gymnaſij leges, aut conſuetudo permittat. 7. Doctoratus inſignia negent dignis, vel indignis conferãt, quod *Nau.* dicit eſſe mortale; præſertim in Theologia, Iure Canonico, Ciuili, & Medicina: nam in Philoſophia fortè veniale tantùm eſſe cenſet. *Caiet. V. Doctoratus.* 8. Si diſcipulis malo ſint exẽplo. 9. Si malis moribus imbutos, & qui alijs pernicioſi ſunt, ad ſcholas admittant, vel ex ijs non dimittant. *v. Trul. l. 4. c. 1. d. 11.*

TRA-

TRACTATVS IV.

De V. & VI. Præcepto.

CAPVT PRIMVM.

Quid Quinto præcepto prohibeatur?

Non occides.

PRohibetur hominis occiſio, mutilatio, verberatio, aliaq; ſimilis afflictio iniuſta; de qua quæritur, quæ & quando ſit iniuſta?

DVBIVM I.

An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum?

Reſp. Abſque diuina authoritate non licet ſe ipſum directè, & ex intentione occidere. Ratio, quia eſt contra charitatem ſui: & fit iniuria Reipub. & Deo, qui eſt ſolus directus & abſolutus Dominus humanæ vitæ. Dixi 1. *abſq; Authoritate Diuinà*, propter Sampſonem & quoſdam Martyres, qui ſe ipſos occiderunt vel ex diuina inſpiratione, vel inculpata ignorantia. Dixi 2. *directè*: quia indirectè quandoque licet ſe occidere, hoc eſt, aliquid facere vel omittere, ex quo præter intentionem mors certò ſequatur: quia præceptum conſeruandi vitam, vt pote affirmatiuum, non ſemper obligat, ſed poteſt ommitti propter bonum finem neceſſitatem, vel magnam vtilitatem. *S.Tho.2.2.q.64. v. Fill. hic t.29.c.4.q.5.& Bec 2.2.t 3.c.7.q.8.* Vnde reſolues.

I. Miles poteſt imò tenetur perſiſtere in ſtatione, etſi moraliter certus ſit ſe occidendum. *C. Lugo d.10.q.1.* Item poſſe ad euertendam turrim hoſtilem, aut perdendos hoſtes, puluerem incendere, etſi ſciat ſe obruendum; vti & nauem mergere, vel incendere, ne hoſtis eà potiatur cum graui Reipub. damno, docet *Leſſ.l.2.c.9.n.32 Fagund.to.1.l.5.c.11.* Similiter licet ſe obijcere telo vel ictui, ad ſeruandam vitam Principis, amici ad mortem iniuſtè damnati vices ſubire. *Leſſ.l.2.c.9.n.30.* vel in naufragio tabulam cedere, ex *Tol. Leſſ.l.c. Lopez 1 p.c.65.* Item ſeruite peſte infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto ſe præcipitem dare, cum certo periculo mortis. *Leſſ. & Fill.l.c Lay.c.1.nu.3.C.Lugo di. 10 ſ.1.*

Digitized by Google

10.ſ.1. Vbi tamen euerſionem illam turris,& combuſtionem nauis (ſi quidem nulla ſit ſpes euadendi) timidè, & nonniſi ex grauiſſima, v.g. boni publici cauſâ, videtur concedere. *v.n.51.52. &c. Malder.tr.3.c.1. dub.19. Dia.p.5.tr.4.Reſ.26. Fagund.p.5 c.11.n.6.& ſeq.*

II. Etſi virgini non liceat ad caſtitatem ſeruandam directè ſe occidere, licet tamen ei certo periculo mortis ſe exponere, etiam pro ſola integritate corporali, licèt rationabiliter præſumeret ſe non conſenſuram; quia integritas iſta magni æſtimatur. *v Lay.c.1.num.3.*

III. Reo licet non fugere, imò etiam ſponte ſe ſiſtere iudici plectendum; licèt poſitiuè ſeipſum perimere non poſſit, etiamſi à iudice id ei committatur. *v.Leſſ.c.9 d.6. C. Lugo d.10. de iuſt ſ.1.num.38.* contra *Vaſq.1.2.d.173.c.3.*

IV. Etſi Carthuſianus in extrema ægritudine poſſit ſeruare vitam veſcendo carnibus, idque probabiliter ei tum liceat, (atque adeò non peccet, qui inſcio præberet cibos ex carnibus; *Sanch. Dia.p.8.t.7.R.70*) licitè tamen & laudabiliter etiam tum omittit, cùm certo periculo mortis, vt contra *Vaſq. & Gran.* docet *Dia.p.5.d.4.R.32.* ex *Vict. Lorc.&c.* quia rationabiliter negligit vitam pro bono communi ordinis. *de Lugo d.10 nu 33.* contra *Azor & Eſcob.t.6.c.7.* vbi docet teneri carnibus veſci, ſi exigit neceſſitas, ita vt aliter vitam conſeruare non poſſit: quod *Sanch.p.2.conſ.l.5.c.1.d.35* cum *alijs ſex* ita diſtinguit: ſi neceſſitas veſcendi ſit ab intrinſeco, v.g. morbo, ex quo iudicio medicorum conualeſcere non poſſit, niſi eſu carnium, ait probabilius eſſe, non teneri veſci, (tametſi licitè poſſit) quia morietur naturaliter ex morbo, cuius ipſe non eſt cauſa: ſi verò ſit ab extrinſeco (v. g. ſi ob inopiam aliorum ciborum fame moriendum eſſet) teneri veſci, quia mors illa cùm ſit violenta, ipſi imputaretur.

V. Licet carnem vigilijs & inediâ moderatè affligere: qui autem aduertens vitam ijs notabiliter minui, nihilominus continuaret, peccaret grauiter, vt notat *Laym.di.3 de iuſt.t.3 p.3.c.1.nu.5.* ex *Caiet.* Etſi hic multi ob bonam fidem, & zelum Deo placendi excuſentur. *v. Bon.d 2. q.vlt.ſ.1.p.7 nu 9. Fill.l.c. C.Lugo de iuſt.di.10.ſ.1.nu.32.33.36. &c.* Vbi rectè notat, aliud eſſe procurare abbreuiationem vitæ, ſeu mortem poſitiuè ſibi afferre; aliud permittere, vel periculum eius ſubire, vel non adhibere media ad auertendam. Prius ait eſſe illicitum, v. g. pœnitentijs indiſcretis, carniſque macerationibus, vitam notabiliter abbreuiare: poſterius verò ſæpè licere, ideoque non teneri Carthuſianum carnibus veſci, nec aliquem alium vti pretioſa & exquiſita medicina, ad mortem vitandam; nec ſecularem relicto domicilio quærere ſalubriorem aërem extra patriam.

VI. Excuſantur ægri, qui paulò ante mortem, cauſâ humilitatis, vel boni

boni exempli, petunt humi collocari: quia non intendunt vitam abbreuiare. *v. Vaſq. l. c.* Addit *Lay. l. 3. t. 3. c. 1. n. 5.* non teneri quenquam medijs extraordinarijs, & nimis duris, v. g. abſciſſione cruris, &c. vitam conſeruare; niſi tamen ea cõmuni bono ſit neceſſaria. *v. Leſſ. l. c. Sanch. in opuſc. tom. 2. l. 5. c. 1. d. 34.* Vbi dicit, infirmum in periculo mortis, ſi ſit ſpes ſalutis, non poſſe medicamenta reſpuere. Non videtur tamen virgo ægrotans (per ſe loquendo) teneri ſubire manus Medici, vel Chirurgi, quando id ei grauiſſimum eſt, & magis quàm mortem ipſam horret. *Eſcob. E. 7. c. 8. ex Turrian. ſum. p. 1. c. 263. dub. 5.*

Reſp. II. Non licet ſe mutilare, niſi ſit neceſſarium ad conſeruationem corporis totius: quia nemo eſt ſuorum membrorum abſolutè dominus. *Leſſ. l. 2. c. 9. d. 14.* Vnde reſolues.

I. Non licet ſe caſtrare ad conſeruandam caſtitatem, vel ſedandas tentationes: quia hoc ad eum finem non eſt neceſſarium. *S. Thom. 2. 2. q. 65. a. 1. Leſſ. Moli. Fill. t. 29. c. 4. q. 3. &c.*

II. Peccant parentes, qui filios etiam conſentientes caſtrant, vt ſint vtiles cantui. *v. Laym. l. 3. t. 3. c. 1.*

Quæres. An ſepeliendus ſit in loco ſacro, qui ſeipſum occidit?

Reſp. Id vetant Eccleſiæ Canones: qui tamen non ſunt intelligendi de ijs, qui ex furore, amentia, vel paſſione grauiſſimæ triſtitiæ, turbata phantaſiâ, id fecerunt; vel qui ante mortem verè de hoc doluerunt. Quòd ſi conſtet quempiam ſe ipſum occidiſſe, & dubitetur vtrum deliberatè, an ex animo turbato factum, in praxi priuatur ſacrâ ſepulturâ, cùm præſumatur ſecundùm opus externum voluntariè eſſe factum: niſi tamen ex circumſtantijs contrarium colligatur. Si verò dubitetur, à ſe ipſo, an ab alio v. g. ſit præcipitatus in aquam, delictum tam atrox & contra naturam non præſumitur ſine euidentibus indicijs. *Mol. t. 3. di. 20. v. Lay. l. c. n. 8. V. etiam Eſcob. E. 7. c. 8.* vbi dicit, eum, qui moritur ex vulnere in duello accepto, ſi viuus ex loco diſceſſit, non eſſe priuandum ſepultura Eccleſiaſtica.

DVBIVM II.

An & quomodo liceat occidere malefactorem?

Reſp. Extra cauſam neceſſariæ defenſionis, de quo infrà, nulli id licet, niſi authoritate publica, & iuris ordine ſeruato, vt patet *Exod. 22. & Rom. 13.* Vnde reſolues.

I. Non licet marito vxorem, aut patri filiam occidere in adulterio deprehenſas: quia ad id non habent auctoritatem publicam; & leges ciuiles id permittentes, à Iure Canonico ſunt correctæ, tanquam iniquæ.

Secùs

Secùs eſt de proſcriptis, quos occidendi cuiuis authoritas publica datur: idque non iniuſtè, cum ad Reipub. defenſionem ſit neceſſarium. Peccant tamen, qui non ex zelo iuſtitiæ, ſed odio, aut priuatæ vindictæ cauſa faciunt. *v. Laym. l. c.*

II. Peccat Pinceps, vel Magiſtratus, (regulariter loquendo) vt *v. infrà l. 5. c. 3. dub.* 1. qui occidi iubet reos non citatos, vel non auditos, vel non damnatos, etſi priuatâ ſcientiâ conſtet eſſe nocentes: quia ex iure naturæ, actus publicus fieri debet ex ſciẽtia & authoritate publica: *vid. Caiet. V. homicidium. Fill. tr. 29. ca. 2. q. 6. num. 27. Bon l. c. p. 1. n. 7. v. & infrà l. 5. ca 3. d. 1.*

DVBIVM III.

An, & quomodo liceat occidere priuatà authoritate iniquum aggreſſorem?

Reſp. Ius naturæ permittit, vt vim vi repellas, & aggreſſorem, qui iniquè eripere tibi conatur vitam, aut quæ ad eam honeſtè agendam tibi ſunt neceſſaria, vt bona temporalia, honores, pudicitiam, membrorum integritatem, præuenias, & occidas: ita tamen vt id fiat animo te defendendi, & cum moderamine tutelæ inculpatæ; hoc eſt, non inferendi maius damnum, nec vtendo maiore vi, quàm neceſſarium eſt ad arcendam iniuriam. *Ita commun. S Thom. q. 64. a. 7. Mol. &c. Leſſ dub. 8. n.* 44. Vnde reſolues.

I. Non licet reo occidere miniſtros iuſtitiæ, à quibus ad carcerem, vel ſupplicium trahitur: vti nec licet id proſcripto, vt notat ex communi *Laym. l 3. t. 3. p. 2.* quia non ſunt iniqui aggreſſores.

II. Etſi ob contumeliam aliquam, v. g. ſi viro honorato dicatur, *mentiris*, non liceat alterum occidere eò quòd aliter repelli poſſit, ac ſolear, *Leſſ. Azor, Hurt, &c. Dian. p 5. t 4 R.* 12. & 13. licere tamen, ſi aggreſſor fuſtem, vel alapam viro valde honorato impingere conaretur, quam aliter auertere non poſſet, docent cum *Dian l. c R. 4. Leſſ. Hurt. & alij.* 12. verum & hoc videtur in praxi periculoſum.

III. Si fuſte, vel ſolo vulnere, vel amputatione brachij. vel aliter arcere iniuſtam vim potes, non licet occidere. Vnde ſi quis ſit perſona talis, cui non ſit dedecus fugere, debet fugere potiùs, ſi poteſt, & ſaluare ſe: ſecùs autem, ſi turpe ſit fugere, v. g. viro nobili, vel officiali bellico; niſi rurſus hic & nunc id tali turpe non eſſet, ob præſtantiam inuaſoris, vel alias eius qualitates, v. g. quia ebrius eſt, vel amens; talem enim occidere non licet, quando potes fugere. *Mald. Dian p. 5. t 5. R 9. v. Lay. l. 3. t. 3. p 3. c. 3.*

IV. Non

Digitized by Google

IV. Non licet occidere furem, ob res exiguas: licet autem, ſi quis auferat honorem valdè notabilem, aut bona magni momenti; niſi tamen aliâ viâ, v.g. iuris, vel aliter, arceri aut recuperari poſſint. Quare quando iura ſignificant, furem nocturnum occidi impunè; non autem diurnum, præſupponunt, quod plerumque nocturni non poſſint aliter arceri, diurni autem poſſint. Alioquin enim, ſi nocturnus poteſt capi, non debet occidi; & ſi diurnus non poteſt capi, nec repeti ab eo, quod aufert, niſi occidendo, id licet: ea tamen non debent eſſe parui momenti, & minimùm vnius aurei, ſecundùm *Mol. tom. 4. t. 3. di. 16. num. 7. vid. Lay. ca. 3.* vel potiùs ſecundùm alios apud *Dian. p. 5. t. 4. R. 18.* duorum; quanquam & hoc *Diana l. c.* nimis laxum videatur: imò *Bon. de reſt.* rem non magni valoris hic cenſet, etſi ſit trium vel quatuor aureorum. Si tamen talem (fur v.g. vſurpet vidente ac reſiſtente Domino, aut Cuſtode, aut huic vim faciat, v.g. repetentem incipiat ferro inuadere, permittunt cædem *Bonac. Dian &c. lo. cit.* vti etiam, ſi dubium ſit, an res poſſit aliter ſaluari, aut recuperari. *Bon. l. c.* quia nemo inquit tenetur ſe exponere periculo amittendi res ſuas. *v Layman. ca. 3. Nauar. Leſſ. Dian. loco citato.*

V. Probabilius eſt, hæc etiam licere Clericis & Religioſis, ob bona temporalia. Iura verò in contrarium afferri ſolita, intellige, quando non ſeruatur moderamen inculpatæ defenſionis. *Laym lo. cit. Tan. tom. 3. di. 4. q. 8 d. 4. Eſcob. E. 7. c. 8.* vbi etiam docet ex *Tan. tom 3. d. 4. num. 68.* licere virgini occidere inuaſorem pudicitiæ, ſi violationem nequeat aliter euadere.

VI. Cùm tamen iniquus aggreſſor ſit in periculo ſalutis, poteſt quis ex charitate ei parcere, & iniuriam potiùs pati: ſed non tenetur, eò quòd alter ſuâ malitiâ ſit in iſto periculo. *Laym. ibid.*

VII. Non licet occidere, ſi iniuria iam eſt contracta, vel aggreſſor iam fugit: quia id non eſſet ſe defendere, ſed vindicare, vt docet *Tol. Rodriq.* Sed *Henriq. & Nauar. c. 15. n. 5. Fernandez p. 1. c. 9. §. 1.* dicunt ſi læſus magnam faceret iacturam honoris, niſi fugientem mox perſequeretur, poſſe eum perſequi, & percutere, quantùm eſſet ſatis ad defenſionem honoris. Quod *Laym. Bon. Leſſ. Fill. C. Lugo, &c.* putant practicè vix poſſe fieri, ſine vindicta; etſi ſpeculatiuè videatur eſſe probabile. *v. Dia p. 2. t. 1. miſc. Reſ. 15.* Concedit tamen *C. Lugo, Mol. Leſſ. &c* cum *Dia p 8. t. 7. R. 47.* licere furem fugientem v.g. cum equo tuo, conficere telo vel ſagitta; quia inuaſio adhuc durat. Etſi verò id non liceat, poſtquam in tutum ſe recepit, ſi tamen per Iudicem non poſſis recuperare rem tuam, potes ingredi locum vbi illa detinetur, eamque tibi vendicare, & ſi alter vi impediat, vim vi repellere. *Tan. Leſſ. Mald. Hurt. Dian. p. 5. t. 4. R. 37. & p. 8. t. 7. R. 47.*

VIII. Ad

VIII. Ad defenſionem vitæ, & integritatis membrorum, licet etiam filio, religioſo, & ſubdito, ſe tueri, ſi opus ſit, cum occiſione, contra ipſum parentem, Abbatem, Principem: niſi fortè propter mortem huius, ſecutura eſſent nimis magna incommoda, vt bella, &c. *Sylu. Bonac, p.*8.

IX. Licet quoque occidere eum, de quo certò conſtat, quod de facto paret inſidias ad mortem; vt ſi uxor v. g. ſciat ſe noctu occidendam à marito; ſi non poteſt effugere, licet ei præuenire. *Nauar. Leſſ.nu.*45. *Fill. num.* 39.

X. Hinc etiam dicunt alij, vt *Sanch.* 2. *mor.c.*29. *& alij* licere occidere eum, qui apud Iudicem falsà accuſatione, aut teſtimonio, &c. id agit, vnde certò tibi conſtat, quòd ſis occidendus, vel mutilandus, vel etiam (quod alij difficiliùs concedunt) amiſſurus bona temporalia, honorem, &c. quià hæc non eſt inuaſio, ſed iuſta defenſio; poſito quod de alterius iniuria tibi conſtet, nec ſit alius euadendi modus. *Leſſ.* tamen *Fill. & Layman* non audent id defendere, propter periculum magnorum abuſuum. *vid. Eſcob. Ex.* 7. *ca.*8. *Hurt. Lugo d.*10. *ſeſſ.* 7. *Dian. p.* 8. *t.* 7. *R.* 52.

XI. Quandocunque quis iuxta ſupradicta habet ius alium occidendi, id poteſt etiam alius pro eo præſtare, cùm id ſuadeat charitas. *Fill. Tan.to.*3 *d.*4 *q.*8 *Molin d.*18. An autem, & quando ad hoc teneatur, *v.Leſſ l.*2.*c.*9. *d* 13. *Dian.p.*5.*t.*4 *R.*9.14.20.

DVBIVM IV.

An aliquando liceat occidere innocentem?

Reſp. Directà intentione, & ſcienter, nunquam licet; niſi Deus omnis vitæ Dominus concedat. Indirectè autem, & per accidens, aliquando licèt, vtendo, nimirum ſuo iure, & dando operam rei licitæ, & neceſſariæ, ac tanti momenti, vt vitæ æquiualeat. *S.Thom. & Doct. commun.* Vnde reſolues.

I. Si Tirannus minetur vrbi excidium, niſi innocens occidatur, id non licet directè. Neque valet, ſicut membrum licet abſcindere pro ſalute corporis, ita & ciuem pro Repub. quia homo eſt tantum pars moralis Reipub. à qua non accipit eſſe, & viuere, ſicut membrum corporis à corpore. *Mol.to.*4.*t.*3.*d.*10.*Leſſ.Fill.&c.*

II. Poteſt tamen Reſpub. eo caſu talem cogere, vt Tyrannum adeat, & ſi nolit, tradere; cùm ex charitate & iuſtitia legali teneatur, vitam exponere pro Repub. Vnde ſi id renuat, fit nocens. Neq; hoc erit cooperari eius morti, ſed tantùm permittere, cùm traditio de ſe ſit indifferens,

tens,& mors tantùm ſequatur indirectè,& præter intentionem Reipub. *Mol.l.c.Leſſ.l.2.c.9.d.7.Fill.t.29.n.11.Laym.&c.*Limitat autem *C.Lugo d.*10. *de iuſt.*ſi innocens ſit ſubditus, vel peregrinus teneatur mori pro Repub.alienà.

III.Si fugere non poſſis mortem, perſequente hoſte, niſi per viam anguſtam, quà quiſpiam iſtic ſedens eſſet obterendus, licet nihilominus(dummodò tamen, ſi infans eſt, ſit baptizatus, vt monet *C. Lugo.*& *Eſcob.Ex.7.c.8.*)fugere cum eius periculo,& interitu, præter tuam intentionem *Leſſ.n.59.Fill.n.36.*

IV. Similiter ad expugnandam vrbem,& victoriam reportandam,ſi neceſſarium ſit; licet tormenta in eum locum dirigere, vbi multi ſunt innocentes:quia horum mors præter intentionem ſequetur.*Leſſ.l.c.*

V.Non licet occidere obſides,etſi qui eos miſerunt,non ſeruent fidē: quia ſunt innocentes.*Bon.t.2.d.2.q.vlt.ſ.3.p.7. Dia.p.5.t.4.R.35.*contra *Azor,&c.*

Quæres. An aliquando liceat procurare abortum?

Reſp. Quicunque malitiosè in ſe, vel altero curat abortum, peccat grauiter,ſiue fœtus ſit animatus,quia eſt verum homicidium;ſiue non, quia tendit ad occiſionem hominis,& eſt contra naturam generationis. *Leſſ.d.10.n.61.* Si tamen ad vitam matris conſeruandam, omnino ſit neceſſarium, ſequentes Regulæ tenentur.1.Si fœtus mortem matri allaturus, probabiliter necdum ſit animatus animà rationali, (animari autem communiter aiunt, marem die quadrageſimo, fæmellas verò octogeſimo, quæ res valdè incerta eſt) quidam permittunt,etiam directà intentione expelli,vt *Sanch.l.9.de matr.d.20. num.9. & 10. Henriq.&c.*contra *Leſſ.l.2.ca.9. d.16.*& alios, quorum ſententia in praxi ſuadenda:quorſum enim directè expelles, cùm indirectè liceat,& ſufficiat? 2.Si verò fœtus ſit animatus, materque iudicetur moritura cum prole,niſi medicinam ſumat,licet eam ſumere,& ſecundùm quoſdam, tenetur, intendendo directè ſuam tantùm ſanitatem, etſi indirectè, ac conſequenter deſtruatur fœtus: quia in pari neceſſitate mater poteſt magis proſpicere ſibi,quàm proli.3. Si verò cum morte matris, ſpes vitæ & baptiſmi prolis affulgeat, tenetur mater, ſecundùm pleroſque, ſub mortali, abſtinere ab omni remedio deſtructiuo prolis: quia tenetur vitam corporalem exponere, pro extrema neceſſitate ſpirituali infantis.Contrarium tamen docet *Lud.Lopez*:quod *Sa V.Charitas* dicit eſſe probabile.*v.Leſſ.loc.cit.Sanch.Fill.c.29.cap:6.q.1.Bonac.t.8. num.3.*

DVBIVM V.

De Duello, & bello.

Artic. I. Quid ſit, & an liceat duellum.

Reſp. Duellum eſt duorum (vel ſubinde etiam plurium) certamen, quod ex condicto, vno indicente, & altero acceptante, ſuſcipitur; ita vt id, non ſit vitam defendere, ſed exponere periculo. Quod etſi communiter ſit mortale peccatum, licitum tamen eſt ex iuſta cauſa, quæ ſemper eſt attendenda. *v. Trident. ſeſſ.25.ca.19 de reform. Sanch.2. mor.ca 39.* Item de Pœna duellantium. *v. infrà de excom. & Sanch. l.c.* Vnde reſolues.

I Duellum non eſt licitum, ad indagandam veritatem, vel iuſtitiam, vel purgationem obiecti criminis, aut litem terminandam; quia eſt fallax, imò ſuperſtitioſum medium ad eum finem, cùm etiam innocens homicidium & facere, & pati poſſit. *Trul. l.5.c.2.d 13.n.12.*

II. Nec ob inimicitias, aut ad iniuriam vindicandam, neque ob ſolam oſtentationem virium, aut delectationem.

III. Nec item ad euitandam ignominiam: quia apud bonos & prudentes honorem non perdit; imò nec apud alios, ſi prouocanti dicat, ſe eum non æſtimare dignum, cum quo congrediatur, contra leges diuinas & humanas. Interim iturum ſe indies liberè ſuas vias, paratumq; ſemper fore, & nunc eſſe, contra quęuis inuaſorem ſe tueri. *Trul l.c n.4.*

IV. Duellum licet acceptare, vel offerre ad conſeruandam æſtimationem exercitûs apud hoſtem, eoſq; debilitandos; vel ad terminandum bellum cum minore damno. *v. Sanch. l.c.*

V. Acceptare item licet, ſi quis aliàs te occiſurus, concedat tamen arma, vt ſic fortunam experiaris; quia eſt tantùm defenſio, poſitoque, quod aliter non poſſis euadere. Similiter, ſi Iudex duos ad mortem damnatos vellet duello congredi: quia alter alterius eſſet conſtitutus miniſter iuſtitiæ. *Trul. l.c.*

VI. Denique ſi vir nobilis in aula regia, vel militaris in caſtris, prouocatus ſiſteret ſe, merę defenſionis gratià, cùm ſpe pręualendi, priuandus alioqui, ob ſuſpicionem ignauiæ, dignitate, officio, vel fauore Principis, non audet eum damnare *Laym. l.3 t.3 p.3. ca.3.* eundem excuſat *Hurt, 2.2, d.170.ſ.8.§.76. Leſſ c.9.d.8 Fill, c.8.q.6. & Nauar. c.15.*

Artic. II. An, & quouſque liceat bellum?

Reſp. Bellum defenſiuum, quo ſcilicet vis iniuſta repellitur, licet etiam priuatâ authoritate; offenſiuum verò, quo vis infertur, vt liceat, tres conditiones requirit: 1, vt geratur authoritate Principis, vel Magiſtratûs, nullum agnoſcentis ſuperiorem; qualis eſt Papa, Imperator, Reges, & quædam Reſpub v.g. Venetorum, Genuenſium, &c. 2. vt adſit iuſta cauſa, eaque grauis, v.g. neceſſitas boni communis, & quietis conſeruandæ, recuperatio iniuſtè ablatorum, coërcitio rebellium, defenſio innocentum, &c. *v. Laym. hic, & Moli. t.* 1. *d* 104. *Dian. p.* 6. *t.* 4. *R.* 3. 3. vt fiat ex recta intentione, hoc eſt, non ex odio, ſed ex amore boni communis, quamquàm ſi hæc vltima ſola deſit, non ſit obligatio reſtitutionis. *Ita communiter* cum *D. Thom. q.* 41. *Laym. l.* 2. *t.* 3. *ca.* 12. Vnde reſolues.

I. Si quis iuſtum bellum gerat, non poteſt alter licitè ſe defendere; quia circa eandem rem non poſſunt duo habere contraria iura. Fieri tamen poteſt, vt neutra pars peccet, ob ignorantiam inuincibilem. *Fill. n.* 185.

II. Tenetur Rex, antequam bellum incipiat, omni diligentia curare, vt certus ſit de eius iuſtitia, & graui cauſa. Ad quod ſequentia conducent. 1. Vt curet habere non tantùm peritos, ſed etiam bonos Conſiliarios. 2. Vt attendat, an etiam à ſuis impediantur, vel interuertantur literæ, aut inſtructiones ad ipſum. 3. Si non tantùm à ſuis Conſiliarijs, ſed etiam à diuerſis Theologis curet iuſtitiam belli, ſecundùm leges Euangelicas examinari, & liberè edici. 4. Si auditis omnibus, ipſe quoque coram Deo illam examinet, ſtatuatque id, quod in puncto mortis ſe feciſſe vellet. Denique licet ſufficiat opinio probabilis de iuſtitia belli; ſi tamen iuſtitia maneat æqualiter dubia, & alter ſit in poſſeſſione, non licet ei bellum indicere, cum melior ſit conditio poſſidentis. *Fill. t.* 29. *ca.* 9. *q.* 4. *Trul l.* 5. *c.* 1. *d.* 3. vbi cum *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 72. docet licere etiam Principi concedere repreſſalia, ſeruatis tamen conditionibus certis, quas v. apud *Palaum to.* 1, 2. 6. *d.* 5. *p.* 4. & hic infrà *Art. ſeq.*

III. Peſpectâ iuſtitiâ belli, debet ea proponi parti aduerſæ: quæ ſi offerat competentem ſatisfactionem, non debet bellum inchoari. Imò vt probabilius eſt, etſi cœptum ſit, debet, ſi non ex rigore iuſtitiæ, ſaltem plerumque ex charitate mox finiri. *v. Mol. ſuprà d.* 103. *Trul. l.* 5. *c.* 2. *d.* 3.

IV. Poteſt Princeps pro ſatisfactione petere reſtitutionem ablatorum, & expenſarum; item aliquid in pœnam illatæ iniuriæ, *Dunal.*

Hinc

Hinc poteſt victos priuare bonis, etiam innocentes, tributa eis impera-re, extruere arces, &c. quæ ad ſecuritatem ſunt neceſſaria. *Con. Dian. p. 6. d. 4. R. 22.*

V. Principes tenentur ſtipendia ſoluere militibus; alioqui tenentur compenſare damna, tum ipſis militibus, tum alijs, qui ab ijs damnum acceperunt *Kon. Palaus Dian p 6. t. 4. R* 29.

VI. Tenentur etiam aliquando Principes Catholici à bello, alioqui per ſe iuſto, abſtinere, ſi indè oriturum ſit ſcandalum, & ſpiritualis ruina multorum, ac detrimentum Eccleſiæ. *v. Palaum. Dian. p. 6. t. 4. R. 7.*

VII. Etſi per ſe loquendo, in bello iuſto liceat aduocare infideles in auxilium, per accidens tamen ſubinde, imò plerumque non licet, ratione ſcandali, vel periculi in fide, v.g. ne ſubditi peruertantur, ſacra profanentur, &c. *Regin. t. 2. l. 21 num.* 100. *Fill num.* 181.

VIII. Similiter licet alteri Principi, etiam alterius fidei, in bello iuſto auxilium ferre, niſi tamen ſit periculum ſcandali, incrementi hæreſeos, & damni veræ fidei. *v. apud Kon. tract. de Charitate, d. de bello.*

IX. Duces, Tribuni, Centuriones, alijque Officiales peccant, teneturque ad reſtitutionem. 1. Si pauciores habeant mil tes, quàm in ſolutione ſtipendij exhibent. 2. Quando debent ex officio commeatum curare, & dant militibus cibum, vel potum corruptum, ex quo morbi oriantur. 3. Si in tranſitu per regiones, accipiant pecunias à varijs pagis, ne iſthic pernoctent, aut morentur. 4. Si vni militi dent plura ſyngrapha ad domos diuerſas. *Mol. Bec. Dian. p. 6. t. 4. R* 27. *&* 28. 5. Si ſtipendium militibus ſubtrahentes, permittant extorquere ab innocentibus neceſſaria.

X. Miles, qui in bello, & iuſto, & iniuſto, paratus eſt mereri ſtipendia, eſt in malo ſtatu, & incapax abſolutionis, niſi mentem corrigat: & quidem ſimiliter in bello iniuſto, tenetur ad reſtitutionem damnorum; niſi inculpabilis ignorantia excuſet: tum enim ſufficit reſtitutio eorum, quæ in ſpecie habet; vel eorum, in quibus factus eſt ditior. *v. infrà.*

XI. Si vocatus ad bellum ſit ſubditus Principis qui bellum gerit, aut ab eo antè conductus, non tenetur inquirere de iuſtitia belli, quamdiu nulla vehemens ſuſpicio occurrit in contrarium, quæ poſitiuè reddat dubium: quia poteſt præſumere pro ſuo Principe, cui in dubio debet obedire, eiuſque authoritas plerumque illi ſufficiet, ad formandum etiam poſitiuè iudicium probabile, de iuſtitia cauſæ, ne cum dubia fide operetur. *v. C. Lugo d.* 18. *de iuſt. ſ.* 1. *n.* 21. Si verò non ſit ſubditus, tenetur priùs inquirere, & poſtea ſaltē probabile formare iudicium, bellum eſſe iuſtum. *Molin d* 113 *Fill n.* 181. *Laym. l.* 2 *t.* 3. *ca.* 12. *nu* 8. *Azor.*

Mald Regin contra quoſdam apud *Dia.to.2 t 5.miſc.* R.96.*& tom.3. t.3 Reſ.7 C.Lugo l.c. Eſcob E 7.c.8.*

XII. Miles intelligens bellum eſſe iniuſtum, in quo eſt, non poteſt abſolui, niſi velit, quamprimum poteſt, curare dimiſſionem, & interea abſtinere ab actibus hoſtilitatis, v g. cæde, prædà, &c. *v Lay.l 2.t.3 ca. 12.* An autem talis poſſit occidere militem hoſtilem ſe inuadentem. *v.Eſcob.E.7.c.8.*

Artic. III. Quid in bello iuſto liceat?

Reſp. Etſi circa hoſtes in bello iuſto liceat ea omnia facere, quæ ad finem belli ſunt neceſſaria, v.g. occidere, ſpoliare, &c. innocentes tamen (quo nomine intelliguntur pueri, qui arma geſtare non poſſunt, mulieres, ſenes, Religioſi, Clerici, peregrini, mercatores, & ruſtici) directè vitâ ſpoliari non poſſunt; bonis tamen externis poſſunt, ſi ſint pars Reipub. hoſtilis, aliterque finis belli obtineri non poſſit. *Molin. Bec.p 2.c.10. 11. & 12. Lay. Fill nu. 191. &c* Ratio eſt, quia cùm ſint pars Reipub. poſſunt propter huius delicta puniri, in ijs bonis, quę Reipub. dominio ſubſunt. *Vnde reſolues.*

I. Per accidens licet aliquando comburere etiam Eccleſias, & hoſtes ex ijs extrahere, in his ſpoliare & occidere, ſi v.g. Eccleſiâ velut caſtro ad repugnandum vtantur. *Sylu.V bellum n.11 Sa, Bon. p. vlt §.3.*

II. Contra hoſtem licet vti inſidijs, & ſtratagematis, dummodò abſint mendacia: etſi etiam hæc, v.g. quando exploratores ſe fingunt amicos, non ſint mortalia Ea verò, ad quæ cauenda nulla prudentia datur, v.g. veneno inficere puteos, aquas, glandes, ſunt contra iura belli, nec licent. *Molin. d. 111.*

III. Fides hoſti data ſeruanda eſt, niſi vel coactus dederis, vel in graue detrimentum cederet Reip. aut Religionis; aut ſi hoſtes eam non ſeruent; aut deniq; conditiones ac circumſtantiæ planè ſint mutatæ. *Dual. Palaus, Dia. l.c R. 10. v. etiam Lay l 2.t 3 c 12.*

IV. Capti in bello, etiam ex parte capientium iuſto, niſi obſtet ſcandalum, aut ſpecialis promiſſio, poſſunt fugere. Capti verò in bello ex parte capientium iniuſto, & fugere, & bona hoſtium ſecum auferre poſsunt. *Layman. l.2.t.3. cap. 12. num. 16.* An obſides liceat occidere, v. ſuprà *dub 4. ca 5.*

V. Poteſt quidem aliquando, (rarò tamen, & nonniſi ob cauſas grauiſſimas) dari vrbs in prædam: milites tamen priuatâ authoritate prædas agere, aut hoſtibus damna inferre non poſſunt, quia ſunt executores tantùm & miniſtri. *v Sa, V. bellum Lay. hîc l. 2. tr. 3. c. 12. Fill n. 198. Dia. p. 6. t. 4. toto,* dum autem vrbs ſpoliatur iniuſtè, gregarios milites

tantùm

tantùm teneri ad damnũ,quod ipſi intulerunt,probabile eſſe,docet *Dia. l.c.R.*3 I.ex *Sylu.Nauar &c.*Item *p.*3.*t.*5.*R.*86. v.infrà *t.*4 *c.*2.*d.*3.

VI. Milites peccant cum onere reſtituendi, ſi à Ruſticis, aliiſve apud quos hoſpitantur, vel per quorum loca tranſeunt, auferant, aut inuitis extorqueant, vel etiam donata accipiant(niſi conſtet omnino liberè fieri, ſi quidem donationes iſtæ plerumq; non ſpontaneæ,ſed coactæ ſunt) præter ea, quæ ex conſtitutione Principis ijs debent ſubminiſtrare: niſi tamen ſint in extrema vel ſaltem graui neceſſitate. *Moli. Kon. Palaus, Bec.&c.Dia p* 6.*t.*4 *R.*26.

VII. Repreſſalia licita ſunt his conditionibus, 1. vt manifeſtè conſtet ciues alterius Reipub. feciſſe iniuriam. 2.vt ſuperiores illorum rogati recuſent adminiſtrare iuſtitiam. 3.vt conſtet eos culpabiliter id recuſare. 4. vt Princeps ſupremus causà cognità id concedat. 5. vt non inferatur plus damni,quã iuſta ſatisfactio requirit. 6. vt non concedantur in Perſonas Eccleſiaſticas. *Moli. Dia.p.*4 *t* 4. *R.*72 ex 18.*alijs*.

Quæres, Ad quem pertineant bona hoſtibus erepta?

Reſp. I. Immobilia cedunt Principi, aut Reipublicæ: mobilia fiunt capientis,niſi conſuetudo habeat,vt pars cedat Principi,& communitati. *II.* Iure Cæſareo,niſi conſuetudo ſit contraria, bona ablata iuſto bello, qui ea iniuſtè poſſidebant, fiunt capientium, poſtquam ea in ſua præſidia deportarunt. *Valent to.*3.*d.*4.*q.*18.*p* 3.*Molin.d.*18. *& Hurt. to.*2 *d.*169 *ſ.*12.§.119. vbi requirit, vt vnà ſaltem nocte poſſederint, *v,etiam Syl Bon l c.*de peccatis in bello committi ſolitis.*Trul.l* 2 *d.*10. *& ſeq. Dian p.*6 *t.*4. *R.*23. vbi contra *Durand*. docet hanc ſententiam eſſe in praxi tutam.

CAPVT II.

De VI. Præcepto & IX.

Non Mœchaberis, &c. Non Concupiſces, &c.

CONiungo hæc duo Præcepta, quia vtroque idem explicitè, vel implicitè prohibetur; ſcilicet peccata Impudicitiæ, & Luxuriæ. Eſt autem luxuria inordinatus appetitus, vel vſus delectationis, ſeu ſensûs venerei, qui fit cum commotione ſpirituum generationi ſeruientium, circa partes corporis venereas; ita vt appetitus vel delectationes aliæ, etſi etiam ſenſitiuæ aut ſenſitiuorum, ſi tamen non ſint venereæ, aut venereorum, nec ad ea ordinentur, non ſpectent ad luxuriam. Porrò actus, ſeu peccata luxuriæ, diſtinguuntur in imperfectos, in quibus non interuenit vltimus terminus venereorum, quæ

eſt deciſiò ſeminis; vt ſunt actus interni deſideriorum, & oblectationum moroſarum, qui ſpeciem ſumunt ab obiectis: & perfectos, ac conſummatos, qui terminum iam dictum habent adiunctum. Qui rurſus ſunt duplices. Alij enim ſunt naturales, qui naturæ non repugnant, nec ſpecie differunt in ratione luxuriæ, (etſi per deformitatem ſuperadditam aliquando ſpecie differant) v. g. adulterium, inceſtus, &c. Alij innaturales ſunt, ſeu contra naturam, in quibus conditiones à naturâ inſtitutæ, v. g identitas ſpeciei, vas debitum, &c. non ſeruantur. Et hi etiam in ratione luxuriæ differunt ſpecie, quæ in illis variatur ſecundùm modos, quibus committuntur naturæ repugnantes.

DVBIVM I.

An, & quanta peccata ſint, oſcula, amplexus, tactus, verba obſcœna, & ſimilia, extra matrimonium?

Reſp. Ad id dignoſcendum, diſtinguenda eſt imprimis intentio, & delectatio venerea, & venereorum, ab intentione, & delectatione ſenſitiua, & ſenſitiuorum aliorum, quæ conſiſtit in quadam proportione, & conformitate rei tactæ cum organo tactûs. Deinde ſciendum, intentionem & ſenſum venereorum eſſe mortalem, & excludere à regno cœlorum, ſecundùm Apoſtolum ad *Gal.* 5. Vnde reſolues.

I. Oſcula, amplexus, aſpectus, tactus, & ſimilia, ſi extra matrimonium fiant, ex intentione actûs luxurioſi, vel ob delectationem veneream, etiamſi non illam perfectam, quæ eſt in ſeminatione, ſunt tamen ſemper peccata mortalia: quia eo animo, extra matrimonium, ſunt impudica, & naturâ ſuâ talis delectatio tendit ad perfectam. *Fill. t. 30. c. 9. n.* 174 *Leſſ. l. 4. c. 3. d 8. Sanch. l 9 d.* 46.

II. Tales actus ſunt eiuſdem naturæ cum perfectis, ſiue conſummatis, ideoque in confeſſione explicandum, vtrum ſint habiti cum ſimili ſexu, an diuerſo; cum libera, an coniugata, cognata, perſona ſacra, &c. *Leſſ d* 15. *Sanch. l.* 1. *c.* 2.

III. Oſcula, amplexus, compreſſiones manuum, & ſimilia non obſcœna, ſi fiant tantùm officij, aut moris patrij, aut amoris honeſti, vel beneuolētiæ augendæ cauſa, etiāſi delectatio venerea ſuboriatur, (modò in eam non conſentiatur) non ſunt peccata. *Leſſ. Fill. l. c n.* 171.

IV. Si verò iſta fiant ex aliqua veniali vanitate, ioco, curioſitate, leuitate, petulantia, imò etiam ſenſualitate, ſiue affectu ſenſuali, ac naturali, (dummodò non cum delectatione venerea, nec eius cauſa; & ſi

præ-

Digitized by Google

præter intentionem ſuboriatur,eà repulsâ,ac tunc abſtinendo)venialem culpam non excedunt,vt *v.Fill.hic Leſſ.Sãch.l.c.Dian.p.4.t.4.R.136.* Contrarium tamen eſt tutius,vt *v.Trul.l.6.c.1.d.12.n.8.*

V. Idem dicendum de tactu, & aſpectu inhoneſtarum partium corporis proprij,aut commixtionis animalium, non cum animo venereo, ſed ex curioſitate tantum, aut leuitate, ſecluſo tamen ſcandalo, & periculo conſensûs venerei. Imò ſi tactus talis, aut aſpectus proprij corporis naturali aliquo, ac non malo fine fiat, ne veniale quidem erit, vt v.g. ſi fricatione extinguere velis pruritum non venereum: dummodò tamen abſit periculum pollutionis, aut conſensûs in eam, ſi improuiſò præter intentionem fortè obueniret.*Leſſ.nu.63.Fill.nu.215. Sanch. l.9.d.41.*

VI. Tactus nudi,& aſpectus partium inhoneſtarum alterius corporis,maximè diuerſi ſexûs,aut concubitûs humani ex curioſitate,(nam de neceſſitate aliud eſt)etiam ſecluſo affectu venereo,videntur non poſſe excuſari à mortali, propter grauem indecentiam, & periculum proximum actûs venerei:niſi tamen aſpectus fiat ex loco tam remoto, & ita obiter,vt hæc abſint. *Sanch. numero 23. & 29. Fill. numero 218. Laym.&c.*

VII. Aſpectus verò,& ſubinde etiam(rarius tamen,propter periculum adiunctum) tactus, ex petulantia vel curioſitate,partium inhoneſtarum alterius corporis, eiuſdem tamen ſexûs, citra affectum & periculum conſensûs venerei, excuſari poſſe à mortali, vt v. g. quando ſimul aliqui natant,vel lauant,docet *Laym.l.3.ſ.4.* ex *Sanch.l.5.mor.c.6.n.12.13 & n.27.& 28.Trul.d.12.n.15.*

VIII. Verba turpia,lectio obſcœnorum, ſpectatio comœdiarum turpium,cantiones inhoneſtæ, geſtus, literæ, & dona amatoria, ſi tantùm fiant ex curioſitate,vel vano ſolatio,non ſunt mortalia: ſecùs tamen ſi fiant, vel animo inhoneſto, ſiue venereo, vel cùm periculo ruinæ ſpiritualis ſui,vel aliorum.*Sanch.d.46.q.3.Fill.t.30 c.10.q 3.*

IX. Choreæ niſi malo fine fiant, aut cum periculo, aliquos, aut ſe ipſum incitandi ad libidinem, vel cum alia circumſtantia mala, ſecundùm ſe non ſunt malæ, nec actus libidinis ſed lætitiæ. Quando verò Sancti Patres eas interdum valde reprehendunt, loquuntur de turpibus,& earum abuſu.*v.Caiet.V.Chorea.Fill.n.223.*

X. Exhibentes comœdias turpes, item facientes libros,aut picturas incitantes ad libidinem, peccant mortaliter: quia ſunt ruina proximi; cum moraliter certum ſit multos inde ad peccatum incitandos. *Fill. nu.*211. Similiter Magiſtratus, qui permittunt exhiberi turpes comœdias,peccare mortaliter docet *Hurt.*& concedit *Baldel.*ſi authoritatem illis præſtent, approbent,vel foueant; addit tamen poſſe aliquandò ex-

 cuſari,

cuſari, ſi ad maius malum impediendum non puniant, & tantùm tolerent. *v. Dian. p. 5. t. 13. R. 82.*

XI. Perſona ſoluta permittens ſe tangi ab alia, tactu, qui vulgò cenſetur pudicus, vt prehenſio, contrectatio manus, amplexus, & oſcula, iuxta morem patriæ, non peccat, niſi ei conſtet fieri prauo affectu: huic enim cooperari non licet. Docet tamen. *Fill*, etiam tunc admitti poſſe, ne tangens infametur. Admittens autem tactus impudicos, (vt mamillarum & obſcœnarum partium) vel oſcula furtiua, & moroſa, vel indecentia, peccat: quia præſumitur affectus ma'us. *v. Fill. l. 30 n. 196.* & infrà *l. 5. c. 1. dub. 2.*

Queres. An, & quatenus liceant tactus, aſpectus, &c. inter coniuges, vel ſponſos?

Reſp. I. Coniugibus licent, ſi referantur ad copulam: ad hanc enim licitè ſe excitant. Alio autem fine, v. g. voluptatis causâ ſi fiant, ſunt peccata venialia: quia matrimonium eos cohoneſtat, ac defectus debiti finis non eſt mortalis; niſi tamen habeantur cum periculo pollutionis; quæ cùm ijs ſit illicita, eo caſu erunt mortalia, regulariter ſaltē. *Sanch. l. 9. d. 46. nu. 7. Fill n. 357. & alij.*

Reſp II. Sponſis tactus impudici non licent: pudici verò in partibus honeſtis licent, ſi ex ijs tantùm intendant delectationem ſenſitiuam; ſecùs, ſi veneream. *Sanch l. c. n. 50. &c Bon. p. 9. n. 6. &c.*

DVBIVM II.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ naturales?

Reſp. Eæ dicuntur, in quibus fit commixtio eo modo, quo natura inſtituit; v. g quando ſeruatur ſexus diuerſus, ſpecies eadem, vas, & modus naturalis, &c. *vt vide in principio huius cap.* Vnde reſoluitur tales eſſe has ſequentes, quæ ideo in confeſſione ſunt exprimendæ.

I. Eſt Fornicatio, quæ eſt concubitus ſoluti cum ſoluta, (hoc eſt, quæ ſit libera à voto, matrimonio, religione) ex mutuo conſenſu. Ad hanc reducitur 1. Concubinatus, qui eſt fornicatio continuata. Vnde concubinarius (ſicut & meretrix) ordinariè non debet abſolui, niſi dimiſsâ concubinâ, aut muliere ſuſpectâ, cuius retentio ſcandalum daret, licèt cum ea non peccaret. *Sanch l. 1. mor ca. 8. Nauar. c. 3. Fill. tr. 30 ca 2. num. 56.* 2. Congreſſus cum alterius ſponſa, quæ eſt fornicatio intra eandem ſpeciem grauior, & in confeſſione aperienda, ſaltem reſpectu ſponſæ, vt docet *Rodriq. tom 1. cap. 109. Sanch de mat. tom. 1. l. 1. d. 2. num. 6. Fagund. t. 2. l. 4. c. 3. Fill. t. 2 tr. 30. c. 2. n. 53.* contra *Couar. Giualdum Ledeſ. Azor*, quorum ſententiam, (etiam reſpectu ſponſæ) probabi-

babilem. & in praxi tutam, cenſet *Dian. p.1.tr.7.R.5.*

II. Stuprum, hoc eſt defloratio virginis, ipsâ inuitâ; quia ſi conſentiat, erit tantùm fornicatio ſimplex, nec circumſtantia in confeſſione aperiẽda, vt probat *Leſſ. & Sanch.l.7.d.12.* contra *Nau. Azor*, & alios.

III. Raptus, cùm ſcilicet perſona aliqua, (ſiue maſculus, ſiue fœmina; ſiue nupta, ſiue innupta) libidinis cauſa abducitur, illatâ vi, ſiue abductæ, ſiue ijs, quorum poteſtati ſubeſt. Si quæ tamen ſponte diſcedat cum Amaſio, inſcijs parentibus, non erit propriè raptus, ſed fuga, non addens malitiam ſpecie diſtinctam fornicationi. *Lugo d.16. num.237. Fill.n.110. v.Bonac.* Idem dicit *Dian. p.1 t.7. R.37. ex Leſſ.l.2 ca.10. dub.1. Sanch. de matr. to.2. l.7. d.4 num.5. &c.*

IV. Adulterium, cùm ſcilicet vterque, vel alteruter coëuntium, eſt coniunctus matrimonio. etiamſi adulterantis coniux ſit contentus: eſto enim tunc illi non fiat iniuria, fit tamen ipſi ſtatui, Sacramento, & huic præcepto. Quòd ſi fœmina adulterans ſit coniugata, grauius habetur, quàm ſi vir; propter incommoda grauiora, v.g. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c. Si verò vterque ſit coniugatus, adhuc grauius eſt: quia ſunt duæ iniuriæ in vtriuſque coniugem, in confeſſione exprimendæ. *Fill.t.29.c.4 num 85. & 89.*

V. Inceſtus, hoc eſt congreſſus cum conſanguinea, vel affine, vſque ad quartum gradũ; eò grauius peccatum, quò gradus eſt propinquior: quem proinde in confeſſione exprimere, ſalrem ſecurius eſt, vt habet *Nauar. ca.6. C. Lugo. d.16. num.312.* Sicut etiam multò grauior eſt inceſtus cum conſanguinea, quàm cum affine in eodem gradu, v.g. cum matre, quàm cum nouercâ; cum ſorore propria, quàm cum ſorore vxoris. Et rurſus, grauior eſt cum affine, quàm cum cognato ſpirituali vel legali. Addi verò debet, ſi in primo gradu fuerit, vtrum cum matre, an cùm filia, an ſorore. *C. Lugo l.c. & Eſcob. de actibus humanis. E.2.c.6.* vbi ex *Hurta d.9. de pœn. dif.4.* probabile dicit, inceſtum in eodem gradu & lineâ, eiuſdem eſſe ſpeciei (eò tamen grauiorem, quò gradus eſt vicinior ſtipiti) & ſatis eſſe dicere, hàbui rem cum conſanguinea in linea recta. Ad hanc ſpeciem reuocatur tanquam analoga, fornicatio cum filia confeſſionis, cùm propriè non ſit cognatio ſpiritualis, quam tamen circumſtantiam in confeſſione exprimendam eſſe, probat *Sanch.7 de matr.d.55.; Kon. d.32. Fagund. & cæteri probabiliter* contra *Sa V. Confeſſio. & Dianam, vide C. Lugo n 355.*

VI. Sacrilegium, hoc eſt violatio rei ſacræ per actum venereum. Res autem ſacræ, quæ ſi violantur, ſunt locus, & perſona. Vnde ſacrilegium eſt 1. omnis actus luxurioſus exterior, (qualis etiam eſt v.g. pollutio, & probabiliter etiam tactus impudici, vt *v C. Lugo. n.464.*) in loco ſacro, hoc eſt templo, vel cœmeterio: niſi tamen fiat à coniugibus,

ex ne-

ex neceſſitate, v. g. ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus luxurioſus tam interior, quàm exterior, in perſona, vel cum perſona voto caſtitatis conſecrata: circa quem tamen probabile eſt, non opus eſſe exprimere, vtrum fuerit votum ſolemne, an ſimplex. Sicuti neque, ſi duplici titulo ſit ſactara, v. g. quia eſt Sacerdos & Religioſus: quia moraliter eſt vna numero malitia. *Sanch. de matr l. 7. d. 27. n. 27. Henriq. & cateri* quos citat *Diana*, & ſequitur *p. 1. t. 7. R. 3. vide C. Lugo d. 16. de pœn. ſ. 4. Bon. q. 4. p. 17. Eſcob. E. 8.*

DVBIVM III.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ contra naturam?

Reſp. Cùm contra naturam eſſe dicantur eæ, in quibus fit ſeminatio modis repugnantibus inſtitutioni naturæ, ita vt iuxta tales modos ſpecies varientur, hinc reſoluitur tales ſpecies eſſe ſequentes.

I. Congreſſus inordinatus, hoc eſt, innaturalis, ſiue indebitus concumbendi modus, cùm ſcilicet ſeruatur quidem identitas ſpeciei, diuerſitas ſexùs, & debita naturæ organa, ſed inordinato tantùm modo acceditur: v. g. cùm vir ſuccumbit, vel auerſè accedit more pecorum, vel à latere, vel ſtando, aut ſedendo, aliâve ratione inſolitâ, quod eſt contra naturam: mortale, quando inde periculum eſt impediendæ generationis, vt effundendi ſeminis; aliàs ſi hoc periculum caueatur, aut non ſit, eò quòd matrix fœminæ ſatis attrahat ſemen, & retineat, vt fit plerumque, non contra, ſed præter naturam erit; & veniale graue, imò nullum, ſi grauis cauſa adſit, v. g. quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio, ſiue vtriuſque, ſiue alterutrius coniugis aliter fieri non patitur. *Fill. t. 30. c. 8. q. 8. n. 137.*

II. Mollities ſiue pollutio, & eſt, cum abſque congreſſu, ſeu copulà, voluntariè procuratur fluxus ſeminis, ſiue id foras effundatur, vti in maribus, ſiue intus diffluat in matricem, vt in fœminis. Et hoc peccatum præter propriam malitiam, ſæpè aliam habet adiunctam, vt v. g. fornicationis, adulterij, & inceſtùs, &c. cùm quis nimirum ſimul imaginatur, ac deſiderat congreſſum alicuius perſonæ liberæ, coniugatæ, &c. quod proinde ſi fiat, in confeſſione aperiendum eſt. Plura de mollitie, *v ſequenti dubio.*

III. Sodomia imperfecta, & eſt congreſſus cum debito quidem ſexu, maris nempe cum fœmina, ſed extra vas naturale. Poteſt etiam ſimul habere alias malitias, v. g. adulterij, ſi fiat cum coniugata; inceſtùs, ſi cum conſanguinea. *Bonac. q. 4. de matr. p. 11. num. 1. Fill. l. c. n. 158.*

IV. So-

IV. Sodomia perfecta, & eſt congreſſus duorum eiuſdem ſexûs, vt maris cum mare, vel fœminæ cum fœmina. Et poteſt etiam habere alias malitias adiunctas, v. g. inceſtûs: quo caſu cognationis gradum non neceſſariò explicari docet *Eſcob de act. hum, E. 2. ca. 6.* ſed ſatis eſſe dicere, coiuiſſe cum conſanguineo, vel affine; quia nec miſcetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea variat ſpeciem. Ita ille. Explicandum tamen eſſe, fueriſne agens an patiens, dicit *C. Lugo. d. 16. nu. 423.* contra *Dianam tom. 2. t. 4. de ſacram. R. 159. & p. 6. t. 6. R. 36.*

V. Beſtialitas, quod eſt grauiſſimum inter omnes, & eſt congreſſus, in quo non ſeruatur identitas ſpeciei: v. g. ſi homo coëat cum beſtia, ſiue eiuſdem ſexûs ſit, ſiue non. Neque opus eſt explicare, qualis, ſiue cuius ſpeciei fuerit: quia eſt differentia tantùm materialis, & in genere entis; non autem formalis, & in genere moris. *Eſcob. E. 2. c. 6. ex Fill. tom. 2. tr. 30. cap. 7. nu. 131.* Huc reuocatur peccatum cum Dæmone ſuccubo, vel incubo. Cui peccato ſuperadditur malitia contra religionem, & præterea etiam Sodomiæ, adulterij, vel inceſtûs, ſi affectu viri, vel mulieris, Sodomitico, adulterino, vel inceſtuoſo, cum Dæmone coëat. *v. Bon. de matr. q. 4. p. 12. Fill. n. 162.*

DVBIVM IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem?

Reſp. Authoritate Scripturæ, quæ molles à regno cælorum excludit *1. Cor. 6.* docent omnes, nullo caſu licitum eſſe intendere, vel procurare directè mollitiem, ne quidem causâ ſanitatis, ac vitandæ aliàs certæ mortis. Cauſam dat *Sanch. lib. 9. d. 17.* quòd natura adminiſtrationem ſeminis, extra matrimonium, in omni euentu, homini denegarit, eò quòd adeò vehemens ſit in ea re ſenſus voluptatis, vt homines paſſione excæcati, paſſim ſibi facilè perſuaderent, habere ſe iuſtam cauſam irritandi ſeminis, vnde plurima grauiſſimaque vitia contra bonum commune, & in impeditione generationis emergerent. *Nauar. ca. 16. Leſſ. & commun.* Vnde reſolues.

I. Diſtillatio, quæ eſt fluxus humoris quaſi medij inter vrinam & ſemen, (cum quo coloris & viſcoſitatis ſimilitudinem gerit) ſine ingenti illà delectatione, non eſt vera pollutio, & ſi proueniat ſine omni commotione ſenſûs venerei, vt quandoque fit, de ea non magis laborandum, quam de ſudore, dicit *Caietan.* Si verò fiat cum ſenſu carnis, & commotione ſpirituum generationi ſeruientium, tum ei cooperari, vel cauſam præbere, non eſt, vel eſt peccatum; idque veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo de pollutione dicetur. *Sanch. l. 9. d. 45.*

d. 45. *num.* 32. *Layman. lib.* 3. *ſ.* 4. *num.* 18.

II. Si ſemen iudicio medicorum tranſiuit in materiam venenoſam, licet eam medicamentis expellere, etſi præter intentionem ſequatur aliqua veri ſeminis emiſſio. *Sanch. l 9. de matr. d.* 17. *n.* 16. *Fill. t* 30. *c.* 8. *n.* 150. *Trul. l.* 6 *c* 1 *d* 8 § 1.

III. Non tenetur quis (modò tantùm abſit periculum conſensûs in voluptatem, nec voluntariè promoueat) impedire pollutionem ſponte ſuà euenientem, aut iam cæptam, v. g. in ſomno, reprimere, ſed poteſt ſanitatis causa ſinere, vt natura ſe exoneret: quia id non eſt procurare, ſed pati vt effluat, quod aliàs corruptum ſanitatem læderet. Vnde idem admittit *Sanch.* etiamſi orta eſſet priùs ex culpa; modò de ea doleat, & conſenſum vlteriorem abſtrahat; additque, plerumque expedire, munire ſe cruce, & ſine alio attactu, quietis manibus, rogare Deum, ne permittat lapſum in delectationem. *Sanch. d.* 17. *nu.* 17. *Trul. l.* 6. *c.* 1 *d* 10.

IV. Licitum eſt ob finem honeſtum, v. g minuendæ tentationis, ſanitatis, tranquillitatis animi, optare ſimplici affectu ſpontaneam, & naturalem exonerationem naturæ, modò deſiderium illud non ſit cauſa efficax pollutionis. Similiter licet etiam de eà gaudere, viâ naturali, & ſine peccato factâ: quia obiectum iſtius deſiderij & gaudij non eſt malum, quanquam eiuſmodi deſideria ſimplicia inutilia eſſe, nec periculo carere, qui iam bene obſeruent. *Leſſ. d.* 14. *n.* 15. *Lay n.* 17.

V. Si quis facturus rem aliquam neceſſariam, vel licitam, & honeſtam, præuidet inde naturaliter ſecuturam pollutionem, (idque multò magis valet de diſtillatione) quam tamen ille nullo modo velit, nec intendat, tunc, modò abſit periculum conſensûs in delectationem, non tenetur abſtinere à tali actione: quia proſequenti ſuum ius, non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem ſecutus, Hinc non obſtante periculo pollutionis, licet audire confeſſiones mulierum, ſtudere caſibus conſcientiæ; tangere ſe ex neceſſitate, fœminas cautè & cum neceſſitate alloqui, oſculari, amplecti iuxta morem patriæ, ſi alioqui incinilis habendus eſſet. Quod ſi tamen periculum eſſet conſentiendi in delectationem quod colligitur inde, ſi ſæpius ex ſimili occaſione mortaliter ſit lapſus) a causâ illa, quantumuis licita, abſtinendum eſſet: proindeque confeſſarius tali caſu teneretur relinquere officium. *Fill. Sanc. l.* 9. *d.* 45. *Nauar. c* 16. *Laym. n.* 16. Monet autem *Lay.* eum qui in actionibus honeſtis & vtilibus talem miſeriam experitur, faciliùs liberari contemnendo, quàm æſtimando; quia imaginatione & timore augetur.

VI Si pollutio ſecutura præuideatur ex re illicita, otioſa, vel minùs neceſſaria, & hæc ſit cauſa propinqua, ac naturà ſuà ad venerẽ ordinata,

vt ſunt

vt ſunt actus luxurioſi, tactus, aſpectus, lectio, auditio, locutio, turpis, mortale eſt ab illa non abſtinere: quia in eam conſentiens, moraliter in effectum conſentire cenſetur. Quòd ſi verò res illa ſit cauſa tantùm remota, per accidens tantùm ad pollutionem concurrens, qualis eſt v. g. eſus: aut potus calidorum, equitatio, cōfabulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis, (modò pollutionem non intendas, & abſit periculum venerei conſensûs) ſecuta pollutio non eſt mortale: quia in talem rem conſentiens, non ideò velle cenſetur effectum. *Fill. tr. 30. c. 8. q. 6. n. 152. Sanc. l. c. Leſſ. l. 4. c. 3. d. 14. v. Dia. p. 5. t. 13. R. 4.* Addunt quidam DD. hanc regulam, pollutionem in cauſa volitam tantum eſſe peccatum, quantum eſt ipſa; vt ſi cauſa ſit peccatum mortale, etiam ipſam fore mortalem; ſi ſit veniale, venialem: ſi verò cauſa nullum ſit peccatum, nec ipſam fore, (ſecluſo ſemper periculo conſensûs) hinc venialem v. g. eſſe illam, quæ prouenit ex lectione curioſa, vel aſpectu per ſe non mortali. *Trull. l. 6. c. 1. d. 9.* ex *Lopez, Henriq. Vaſq. Bon. de mat. p.* 10 *v. Dia. p. 1. t. 2. miſ. R. 56.*

VII. Pollutio in ſomno facta eſt mortalis, 1. ſi antè directè, vel formaliter eſt procurata, & cauſa non eſt retractata. 2. quandò poſt ſomnum placuit, & approbata eſt propter delectationem veneream; aliàs non: *Fill. q. 5. n. 148. Trull. l. c. n. 9.*

Quæres. An mutua pollutio inter mares, vel fœminas procurata, ſit mollities tantùm, an Sodomia?

Reſp. Si fiat ex ſolo affectu ad veneream libidinem, abſq; concubitu, eſſe tantùm mollitiem: ſi verò fiat ex affectu ad perſonam illam indebiti ſexûs (præſertim ſi adſit aliqua coniunctio, & commixtio corporum) eſt quoad malitiam Sodomia. *Fill. t. 30. c. 8.* Plura de tota hac materia. v. infrà *lib. 5. c. 1. dub. 2. art. 2. de peccato in genere, & Authores ce.*

TRACTATVS V.

De VII. Præcepto.

Non furtum facies.

CVM hoc prohibeatur omnis iniuſta damnificatio in bónis proximi, quæ fit 1. per furtum, & rapinam. 2. per ommiſſionem reparationis damni illati. 3. per iniquitatem contractuum: de his tribus hic agendum.

C A-

CAPVT PRIMVM.

De Furto.

DVBIVM I.

Quid ſit furtum, & quale peccatum?

RESp. Eſt occulta & iniuſta rei alienæ ablatio, inuito rationabiliter domino. Quòd ſi res ſit ſacra, dicitur Sacrilegium, de quo ſuprà. Si apertè cum vi fiat, eſt Rapina, à furto ſpecie diſtincta. Licèt autem furtum cæteris paribus, quàm rapina leuius ſit, & ex genere ſuo minimum inter ea, quæ circa proximum committuntur, eſt tamen mortale, ſi quantitas ſit notabilis. *Ita communiter omnes. v. Bon. d. 2. q. 8.* Vnde reſolues.

I. Qui alienum accipit per iocum, vel ob bonum aut commodum illius, à quo accipit, non furatur: v. g. ſi vxor auferat marito pecunias, ne ludis aut commeſſationibus prodigat; aut vinum, ne inebrietur; aut librum hæreticum, ne legat; aut famulus det eleemoſynam non nimis magnam valde indigenti, in qua dominus rationabiliter non ſit inuitus, à quo tamen ob verecundiam vel aliam cauſam non auſit petere. *v. Leſſ. l. 2. c. 12.*

II. Qui pro ſe, vel alio in extrema neceſſitate conſtituto, alienum accipit, quantum neceſſarium eſt, nec furatur, nec tenetur reſtituere poſtea ſic abſumptum; ſi quidem re & ſpe indigens fuit. Idem docent *Leſſ. l. c. d. 12. Malderus, & Dian. &c.* de neceſſitate graui. Verùm id probabiliùs alij negant, cũ *Laym. l. 3. t. 3. p. 1. c. 1. n. 7. ex S. Tho. 2. 2. q. 66. a. 7. Sylu. Angl. vid. Dian. to. 1. p. 2. t. miſc. Reſ. 20. C. Lugo. d. 16. ſ. 7.*

III. Nec item furatur, qui accipit in compenſationem iuſtam, ſi aliter ſibi debitum accipere nequeat; v. g. ſi famulus iuſtum ſtipendium non poſſit aliter obtinere; vel iniquè inductus ſit, ad ſeruiendum iniquo pretio. *vid. Lay. l. c. & Tol. l. 5. c. 15.*

DVBIVM II.

Quid ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum?

Variæ ea de re ſunt ſententiæ. *Nauar.* nimis ſcrupuloſè ſtatuit mediũ regalẽ; alij nimis laxè 100. aureos: moderatiùs *Tol. Med. Leſſ. &c.*

duos

duos regales;etſi minus ſufficiat,ſi notabiliter noceat.

Reſp. Ea non mathematicè,ſed moraliter metienda eſt, non tantùm ex valore rei ablatæ, ſed etiam ex circumſtantijs perſonæ cui infertur, ſi nimirum ei graue damnum inferatur, aut ſaltem charitas Chriſtiana grauiter lædatur, quomodo reſpectu valde diuitis, imò etiam Regis, vnus vel alter aureus notabile quid videtur; reſpectu verò mediocriter diuitum, quatuor circiter regales,ſiue medius imperialis; reſpectu mechanicorum duo, reſpectu pauperis, vnus. *Ita nunc plerique* cum *Bon.* Vnde reſolues.

I. Graue peccatum eſt auferre rem paruam domino valde proficuã, v.g. ſartori acum, quam vnicam habet,nec habere aliam poteſt,quà ſe alat. *Leſſ.l.2.c.12.d.8.*

II. Graue item eſt (etſi non in ſpecie furti) ſi fur ſciat ex iactura rei paruæ domino ſecuturam valde magnam moleſtiam, v g. quia valdè ad eam afficiebatur,nec ſimilis recuperari poteſt: niſi tamen res ſit nullius prorſus momenti.*v.Bon d.2.q 8.p.1.*

III. Plus requiritur ad notabilem quantitatem in rebus, quæ vltrò proueniunt,& ſunt valdè expoſitæ, v. g. fructus ad viam publicam.*v. Leſſ. l.c.*

IV. Plus item, ſi quis à diuerſis, vel ab vno interpolatim, parua & plura furetur.*v.Leſſ.l.c.n.46.*

DVBIVM III.

Quam grauiter peccet, qui multa minuta furta committit?

Reſp. Hic quoque quantitas læſionis, vel damnificationis, quæ fit proximo, &quam fur intendit, eſt menſura quantitatis peccati. *vid. Leſſ.l.c.Sanch.l.7.ca.21.*Vnde reſolues.

I. Si quis ex occaſione tantùm furatur,ſiue vni, ſiue pluribus, modicum, non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo grauiter nocere,ſingulis furtis non peccat grauiter, neque ea ſimul ſumpta vnũ mortale conſtituunt: poſtquam tamen ad quantitatem notabilem peruenit,eam detinendo mortaliter peccare poteſt. *Leſſ.d.7. Sanch.l.7. c. 21.Bon.q.8 p.2.* Verùm & hoc mortale euitabit, ſi vel tunc reſtituere non poſſit, vel animum habeat paulò poſt reſtituendi ea ſaltem, quæ tunc accipit.*Gran Dian.p.3,t.6.R.25.*

II. Si autem per plura parua furta vni vel pluribus facta, habeat intentionem paulatim diteſcendi, vel inferendi graue damnum, peccat grauiter eà intentione: ac licet executio ſingulorum ſit tantùm venia-

lis

lis ex ſe, vt tamen ſubſtat tali intentioni, eſt continuata executio peccati mortalis. *Leſſ.l.2.ca.12. d.7 Sanch.l.c.* quia nocent grauiter Reipub. & praxis illa valde pernicioſa eſt ſocietati humanæ: v. g. ſi ſartor particulas panni à diuerſis ſurripiat, ſi mercatores vtantur breuioribus vlnis, &c. Interim hi excuſantur ſubinde à graui peccato, 1. Si ex eo quod dictum eſt caſu primo. 2. Si id faciant, vt ſe ſeruent indemnes, vel quia alias non lucrarentur, vel pretium augere deberent, & tunc non inuenirent emptores. *Roſella V. emptio.* 3. ſi aliàs non habeant vnde ſe vel ſuos alant.

III. Si plures ſimul, vel ſucceſſiuè, plura furta parua alicui faciant, quę ſimul ſumpta grauiter illi noceant, tunc ſi alter de altero non ſciat, nullus peccat grauiter, v. g. ſi viatores ex vinea vnam alteràm ve vuam rapiant & comedant: etſi hoc licere dicat *Couar. Valerus & Ripa* contra *Dianam p. 3. t. 6. R. 20.* ſi autem ſinguli conſpirent, ſinguli grauiter peccant. Si denique de ſe mutuo ſciant, nullus tamen alteri ſit cauſa furti, probabilius eſt non eſſe mortale, vt docet *Leſſ. Tan. &c.* contra *Suar. Vaſq. v. Bon. l. c.*

DVBIVM IV.

Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum?

Reſp. Licèt verè furtum ſit, ſi vxor, liberi, amici, ſerui, pàtrifamiliàs inuito quid auferant, plerumque tamen maior quantitas requiritur, vt ſit mortale, cùm plerumque hic dominus, aut non rationabiliter inuitus, aut ſaltem minùs inuitus ſit, vt ab his, quam ab aliis auferatur. Vel etſi valde inuitus ſit, ſæpè tamen id fiat, non tam ratione rei acceptæ, quam modi accipiendi clam, aut ratione finis, ob quem accipitur, v.g. ad ludendum, potandum, &c. *v. Caiet. V. Furtum, Leſſ. c. 12. n. 76.* Vnde reſolues.

I. Vxor grauiter peccat, ſi notabilem ſummam accipiat inuito marito, etiam ex dote, vel bonis communibus: quia licèt media pars ad eam ſpectet, maritus tamen habet vſumfructum illius partis, ideoque tenetur ad reſtitutionem. *Trul. l. 7. c. 6. d. 8. n. 7. &c.*

II. Similiter peccat grauiter maritus contra iuſtitiam, cum obligatione reſtituendi, ſi aliquid notabile vxori ſurripiat abſque eius conſenſu, ex bonis ipſius paraphernalibus, vel aliis propriis, ſi quidem libera eorum adminiſtratio ipſimet vxori competat; quia par eſt ratio mariti & vxoris, quoad bona propria. *v. Villalob. tom. 2. t. 13. Trul. l. 6. ca. 1. d. 9.*

III. Vxor poteſt dare eleemoſynam & munera, ſecundùm conſuetudi-

tudinem aliarum mulierum iſtius loci & conditionis, etiamſi maritus eleemoſynas omnes illi prohibeat: quia conſuetudo hoc ius ei tribuit, quo maritus eam priuare non poteſt. *Ibid n.13 Dian p 1 t 3.R 23.& p.5 t.8.R 34.* vbi cum *Molin.& 10 alijs* docet, poſſe eam inſcio marito dare vigeſimam partem annui cenſus, vel lucri; cò quod hoc pertineat ad decentiam ſtatus, & maritus irrationabiliter ſit inuitus. Hinc etiam poteſt cum Abigail moderatas eleemoſynas dare, vt mariti conuerſionem impetret, vel ne Deus illum puniat. *Vaſq. Bon. Regin. & alij 10.* contra *Kon.&c.v. Dia.p.2 t.16.R.23.& p 5 t.8.R 34.*

III. Vxor poteſt bona expendere, marito abſente vel fatuo: quia tunc ad illam ſpectat adminiſtratio domus. Item quæ acquirit ſuâ induſtriâ; item paraphernalia, hoc eſt, bona, quæ præter dotem marito allatam, ſibi reſeruauit *Trul.l.c & cæteri communiter.*

IV. Non peccat vxor, ſubducendo aliqua, vel compenſationis causâ, ſi vir ſit prodigus; quia is tunc facit vxori iniuriam, partem ipſius profundendo: vel pro victu, veſtibus, cæteriſque ſibi vel familiæ neceſſarijs, quæ mariti ſæpè non intelligunt, & fruſtra ab illis peterentur. *Bon. Trul.l.c.*

V. Vxor, ſi eius pater, mater, vel proles ex alio matrimonio ſit pauper, ita vt miſerè ſecundum ſtatum ſuum viuat, & maritus eis nolit ſuccurrere, poteſt ex bonis ſuis proprijs, vel etiam ex communibus, (dummodò poſt mortem viri omnia computet in ſua parte) eis ſubuenire, quia iure naturæ tenetur eos alere, & maritus in id conſentire. *Nauar. Palaus, Leſſ.l.2.c.12 d 14. Dia p 5.t.8.R.34.* vbi illam poteſtatem extendit ad fratres & ſorores, quod etiam *Leſſ.l.c.& Trul.l.6.c.1.d.9.* iudicant probabile.

VI. Filius peccat grauiter, inuitis parentibus notabilem ſummàm accipiens, qualis non ſemper eſt, ſecundùm *Leſſ.c.12.* ſi filius patri prædiuiti duos vel tres, imò ſecundùm *Sanch.* quinque vel ſex aureos furetur; cò quòd parens ſit minùs inuitus, & filius ſit aliquid patris. Vnde non tenebitur ad reſtitutionem, niſi fortè cohæredibus grauiter noceat.

VII. Si filius notabilem ſummam expendat in res turpes, aut vanas, contra voluntatem parentum, ex pecunia ſibi ſuppeditata ad vſus honeſtos, putat *Leſſ. ca.12. du.13.* eum peccare mortaliter; etſi excuſet a reſtitutione, ſi pater rogatus facilè condonaturus putetur.

VIII. Si filius, v.g. mercatoris, vel cauponis adminiſtret bona parentis, poteſt à patre exigere ſalarium, quantum dare deberet extraneo; & ſi id impetrare non poſſit, vel exigere non auſit, poteſt clam accipere. Ita probabiliter *Laym l.3.ſ.5 t.4.c.8. Dian.p.4.t.4.R.66.*

IX. Etſi famuli in eſculentis, & poculentis, quæ domo exportant, aut diuendunt, grauiter peccent; quæ tamen ipſi domi conſumunt, in

ijs faciliùs,(vti & Religioſi) excuſantur; cùm in his dominus, aut Prælatus ſępè tantùm ſit inuitus quoad modum accipiendi clam, nō quoad rem. Quod tamen timeri poſſet, ſi extraordinariora acciperentur. *Lay. Eſcob. & Leſſ. l. 2. ca. 12. d. 8. n. 48.* Vbi docet quod furta minima famulorū ex comeſtibilibus, quæ claudi non ſolent, non coaleſcant, ſi non ad vendendum, ſed comedendum tantùm accipiantur,

X. Cùm à graui peccato furtum domeſticum non poteſt excuſari, tunc vxor tenetur reſtituere ex paraphernis, filius ex caſtrenſibus, vel quaſi, vel ſi ea non habet, poſt mortem patris afferre in diuiſionem hæreditatis, (ſi quantitas rei ablata ſit valde magna, nec pater reſtitutionē tacitè vel expreſsè dimiſerit,) Famuli verò, ſi ſine magnâ difficultate reſtituere non poſſint, iubeantur compenſare officijs, & obſequiis extraordinarijs, quantum poſſunt. *Lay l. 3. tract. 3 p. 1. c. 1.*

CAPVT II.

De Reſtitutione.

DVBIVM I.

Quid ſit Reſtitutio, & qui teneantur ad eam?

RESP. I. Reſtitutio eſt actus iuſtitiæ ad ſalutem neceſſarius, neceſſitate præcepti, quo reparatur damnum proximo illatum per iniuriam, ita vt radix reſtitutionis non ſit quæuis læſio proximi, v.g contra charitatem, &c. in quibus nō habet ius quod violetur, ſed ea tantùm, quæ eſt contra iuſtitiam, in qua propriè iniuria infertur, hoc eſt, læditur aliquod ius proximi, quod is habet in re, vel ad rem, in qua damnum patitur. Quod variis modis fieri poteſt; v. g. furando, defraudando, deſtruendo, rem alterius negligenter cuſtodiendo, occidendo, mutilando, detrahendo honorem, conuitiando, & ſimilibus.

Reſp. II. Ex data reſponſione patet, teneri ad reſtitutionem eos, qui intulerunt iniuriam damnoſam. Hæc autem eſt duplex, ſcilicet materialis, vt v.g. cùm quis rem alienam deſtruit, accipit bonâ fide, vel retinet, id eſt probabiliter iudicans id ſibi licere, vel eſſe ſuam: & formalis, quâ quis rem alienam deſtruit, accipit, vel retinet malâ fide, id eſt, cùm ſciat, vel ſcire poſſit, ac debeat, id ſibi non licere, & rem non eſſe ſuam. *v. Layman. lib. 3. t. 2. ca. 1. Leſſ lib. 2 ca. 7. dub. 6. Bonac. d. 3. qu. 1. p. 6.* Vnde reſolues.

I. Qui iniuriam intulit, ex qua alteri nullum eſt damnum ſecutum, vti ſi adulterium commiſit, ſine damnificatione alterius, non tenetur in

con-

conſcientia ad reſtitutionem; cùm hæc ſit reparatio damni: poteſt tamen à iudice cogi ad ſatisfaciendum pro iniuriâ.

II. Quiſquis intulit iniuriam damnoſam, etiam materialem tantùm, tenetur reſtituere; ſed non niſi id, quod ex alterius re adhuc habet, vel quo ex ea factus eſt ditior.

III. Qui intulit iniuriam formalem, ſiue rem adhuc habeat, ſiue non; tenetur reſtituere, & quidem tantum, quantum eſt damnum ſecutum. An verò ſufficiat culpa venialis, controuertunt Authores, & ſententia vtraq; probabilis videtur, ac in praxi tuta; ſaltem quando non commodè poteſt reſtituere. *vid. Authores citt. & Lay. lib. 3. tr. 2. Leſſ. l. 2. c. 7. du. 6. n. 27 C. Lugo, di. 8. ſeſſ. 5 nu. 56.*

DVBIVM II.

An qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad reſtitutionem?

Reſp. Tenentur omnes illi, qui quoquo modo ſunt cauſa influens, & efficax damni ſecuti, ac qui ex officio, & obligatione iuſtitiæ obligati cauere damnum, non cauerunt. Ita communiter Doctores. Vnde concludunt, teneri ad reſtitutionem comprehenſos ſequentibus Verbis.

Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

patet ex ſequentibus Caſibus.

I. Tenetur ad reſtitutionem mandans, ſiue expreſsè mandet, ſiue tacitè, dicto nimirum, vel facto, ex quo v. g. famulus colligat, hero gratum fore, ſi faciat; non autem tenetur, qui ratum tantùm habet opus ſuo nomine factum; vti nec mandans, ſi ante executionem mandatum retractet, idque mandatario innoteſcat: quia tunc non eſt vera cauſa. *Mol. Leſſ. l. 2. c. 3 dub. 3. Fill. t. 32. nu. 54.*

II. Tenetur item conſulens, aut precibus ac promiſſionibus ad damnificationem inducens. Quod ſi tamen ante executionem conſilium ſuum retractet, & quantum poteſt contrarium ſuadeat, etſi non perſuadeat, probabile eſt excuſari à reſtitutione, maximè ſi eum, cui damnum paratur, moneat vt caueat. *v. Bon & Tann. 2. 2 d 4. q. 6. dub. 14 Sa V. Conſilium & Dian. tr. 2 miſc. reſol. 18. & t. 5. reſol. 83.*

III. Tenetur item, qui ſuo conſenſu, calculo, vel ſuffragio, eſt cauſa efficax damni. *Leſſ. d. 3. n. 23. Fill. t. 32. c. 3.*

IV. Item palpo, vt qui laude, adulatione, vel exprobratione ignauiæ, aliterve alium ad damnum inferendum excitat, animat. *Leſſ Fill. l. c.*

V. Item qui inferenti damnum præbet recurſum, illum receptat, illius furta aut inſtrumenta occultat, vel ea emendo rapinas fouet, &c. *Ibid.* Hi enim omnes, vti & is cui res furtiuæ traditæ ſunt in cuſtodiam, tenentur (non manifeſtato fure) reſtituere domino. Et ſic peccare eos, qui à ſartoribus emunt fragmenta panni, ſeu veſtium, docet *Villalo.* apud *Dian. p. 4. t. 4. R. 174.* licet ibi *Sanch.* excuſet eos, qui iſta emunt à ſartoribus magiſtris, eò quòd his plerumque detrahatur plus à iuſta mercede, quam mereantur iſta fragmenta, ideoque licitè ea retineant. Neque hic à peccato excuſari caupones, qui à filijsfamilias acceptant pecunias, aliaſve res parentibus ſurreptas, notat *Laym l. 3. t. 2. cap. 5. Bon. &c.* Qui verò poſt delictum ipſum reum iuuat ad fugiendum (non concurrendo ad delictum) non tenetur reſtituere; modò non det illi ſpem refugij impoſterum. Tum quia non eſt cauſa damni; tum quia reo licet fugere, vt infrà dicetur, *l. 4 d. 7.*

VI. Item participans de præda, aut quoquo modo cooperans; vt agẽs excubias, applicans ſcalas, parans inſtrumenta, conficiens literas, &c. in bello iniquo tormenta aduehens, &c. Excuſantur tamen (modo actio per ſe non ſit mala) qui ea non ſponte, ſed iuſto metu coacti faciunt: vt v. g. cùm ruſtici furto à ſolis militibus facto, coguntur eorum prædas auehere, vel pecora abigere. *Leſſ dub. 5. n. 19.*

VII. Item tenentur cauſæ, quæ priuatiuè ad damnum alterius concurrunt; nimirum mutus, ſiue, non clamans, cùm poteſt; aut nõ obſtans, non manifeſtans; ſed tunc tantùm, quando tales ex aliquo pacto, vel officio, vel ſtipendio, &c. tenentur ex iuſtitia damnum cauere. *S. Thom. 2. 2. q. 62. a. 7.* Sic Princeps, Magiſtratus, belli Dux, tenentur ad reſtitutionem damnorum, quæ à feris, latronibus, militibus, ob ipſorum culpabilem negligentiam dantur. Item Conſiliarij, Canonici, tacentes, abſentantes ſe, non impedientes iniquam conſtitutionem, vel electionem. Item tutores, adminiſtratores bonorum; &c. non impedientes damna pupillis, Minoribus, Eccleſijs prouenientia. Item cuſtodes montium, vinearum, ſyluarum, agrorum, piſcinarum, qui damna non impediunt, vel facta non manifeſtant. *Molin. d. 116. Fill. t. 32. ca. 3. q. 12.* v. ſuprà *l. 3. t. 3. c. 2.* Item Principes & domini Territoriorum ſi ſciant vias publicas infeſtari prædonibus, & cùm poſſint, non impediant, tenentur mercatoribus & cæteris viatoribus damna, quæ ab iſtis accipiunt, compenſare. *Dian p. 8. t. 7. R. 38.*

VIII. Supradicti non tenentur ad reſtitutionem, quando non fuerunt cauſa efficax damni; vt v. g. ſi fur, homicida, non fuerit efficaciter motus mandato, conſilio alterius, ſed nihilominus abſolutè erat factu-

rus.

rus. Item, ſi v.g. in Capitulo alij ante te dederint ſuffragium, ita vt videas te nihil impetraturum, etſi neges: tunc enim non teneris reſtituere; licèt pecces, pro qualitate damni, addendo tuum, vel mandando, conſulendo, &c. *Bon. l.c.*

IX. Probabile eſt, non teneri ſupradictos, ſi non ſit moraliter certum, eorum mandatum, conſilium, efficaciter influxiſſe: quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis: præſertim circa materiam iuſtitiæ. *Leſſ. c. 13. d. 4. Bon q. 2. p. 4. Dian. t. 5. miſc. R. 84. Tan. 2. 2. d. 4. q. 6. d. 14.*

X. Nec tenentur, ſi efficaciter tantùm concurrant ad circumſtantias, & modum actùs damnoſi; v.g. ſi quis tantùm impellat alium, vt citiùs, vel animoſiùs, hoc vel illo loco, vel modo noceat. *v. Laym. l. 2. ſ. 5. t. 3. ca. 5.*

XI. Nec tenetur, qui deliberatè volenti inferre magnum damnum, ſuadet, vt minus eidem inferat: quia tunc vtiliter alterius negotium gerit. Dico eidem, quia non licet impedire damnum vnius, cum iniuria alterius.

XII. Non tenetur item (contra *Nauar. Ang. &c.*) Confeſſarius, etſi ex officio confeſſiones audiat, vt Parochus, &c. ſi ex negligentia, vel ignorantia, pœnitentem non moneat, aut obliget ad reſtitutionem: quia etſi ex officio teneatur bene inſtruere pœnitentem, ideoque peccet graniter omittendo, quando eſt neceſſarium; non tamen ad hoc tenetur ex obligatione erga tertium, quaſi ex iuſtitia debeat eius damnum cauere, aut procurare, vt hoc ei compenſetur. Secus tamen dicendum videtur, ſi poſitiuè reſtitutionem impediat ex malitia, imò etiam ex ignorantia craſſa, vel culpa lata: quia tunc conſilio ſuo, eſt cauſa efficax damni. *v. Leſſ. & Bon. d. 1. q. 2. p. 11. Laym. l. 3. t. 4. c. 7.* & infrà *l. 6. t. 6. 2. dub 5.*

DVBIVM III.

An ſupradicti teneantur ſinguli reſtituere in ſolidum, & quo ordine?

Reſp. Cùm plures damnificantes, vel ſeorſim ſinguli rem ſuam agere poſſint, vel coniunctim, atque alij alijs plus minuſve in damnum influere, hinc ex tali ordine & menſura influxùs, ordo & menſura reſtitutionis deſumenda eſt. *Ita commun. Doct.* Vnde reſolues.

I. Si plures abſque conſenſu, quiſque per ſe ſeorſim, & caſu concurrant ad damnum, ſinguli non plus tenentur reſtituere, quàm quod quiſque per ſe damni intulit. *Laym. libr. 3. tr. 2. c. 6.*

II. Si plures cum conſenſu, & inuicem iuuantes, id fecerunt, ſingu-

li in ſolidum tenentur reſtituere totum damnum: quia ſinguli ſunt cauſa totius damni, cùm vnus iuuet alterum, & procedat ex confidentia, quam habet in auxilio aliorum. Vnde ſi vnus eorum reſtitutionem fecit, poteſt à reliquis, nimirum à principali totum, aut ſi is nolit, à reliquis, pro ratâ ſingulorũ, repetere. *Bonac. de reſt. d. 1. q. 2. p. 11. ex Vaſq. Mol. Fill. &c.*

III. Quòd ſi actio damnificans fuit lucratiua, & apud aliquem ex cooperatoribus res ablata adhuc exiſtat, aut is eam malâ fide abſumpſit, tenetur is primo loco reſtituere ipſam, vel æquiualens; & ſi ille non faciat, reliqui. *Leſſ. l. 2. c. 13.*

IV. Si actio damnificans non fuit lucratiua, vt quia res perijt, & deſtructa eſt, vt fit, v. g. in combuſtione, mutilatione, detractione, tunc ante alios primò tenetur reſtituere qui mandauit, vel qui cauſa fuit primaria, vel executor primarius; vt in bello Princeps, & Dux; & ſi is non ſit facturus, vt quia non vult, vel quia non poteſt, tenentur reliqui, v. g. cæteri milites. Quod etſi de militibus ſpeculatiuè verum ſit, practicè tamen ij excuſantur per accidens: tum quia non poſſunt totum reſtituere: tum quia dominorum voluntas non eſt, nec exſpectatio, vt plus reſtituant; quàm partem ſuam; ideoque ſi hanc poſſunt, ad id tenentur; vti & ſi quid adhuc reliquum habent ex iniquo. *Lay. l. 3 tr. 2. c. 6. nu. 5. ex Caiet. Mol &c.* Imò *Bonac. de reſt. d. 6. q. 2. p. 10 num. 13. ex Nauar. ca. 17. Vaſq. & Leſſ. d 4. nu. 37.* dicit militem gregarium, qui alios non induxit, non teneri ad reſtitutionem totius damni illati à toto exercitu, ſed tantùm pro ſuâ parte. v. ſuprà *t. 4. c. 1. d. 5. art. 3.*

V. Si damnum paſſus condonet reſtitutionem principali damnificanti; etiam minùs principales liberantur; non autem vice versâ: quia ruente principali, ruit acceſſorium; non contrà. *v. Lay. l. ſuprà cit.*

DVBIVM IV.

An teneatur reſtituere, qui alium impediuit à conſecutione alicuius boni?

Reſp. Attendendum, an lædatur ius alicuius, quod à naturâ, lege, vel aliter habeat; & an per vim, fraudem, calumniam, & mendacia quis aliũ impedierit: nũ verò aliter. Inde enim apud *Laym. l. c. & Bon. q. 2. p. 12.* reſoluuntur ſequentes Caſus.

I. Qui alterum impediuit à conſecutione rei debitæ ex iuſtitia, tenetur ad reſtitutionem. *Leſſ. c 12. dub. 18. Fill. t 32. c. 3. q. 12 n. 72.*

II. Si res non erat debita ex iuſtitia, ſed conferenda ex libera voluntate, tunc qui ſine vi, fraude, & calumnia collaturẽ inducit, vt v. g. officium,

cium, vel legatum, beneficium Eccleſiaſticum, & ſimilia dona gratuita non conferat, cui apud ſe conſtituerat, aut qui petierat, ſed vel nulli, vel alteri etiam minùs digno; etſi ſæpè is poſſit grauiter peccare, præſertim ſi id ex odio, vel alio malo fine faciat, non tamen tenetur ad reſtitutionem. *Azor 3.p.l.4.cap.9.V aſq.Sa.Bonac p.12.*

III. Si in re prædicta ex libera voluntate conferenda, aliquis per vim, fraudem, vel calumniam, collatorem induceret, ne ei daret, aut eum à petitione (cùm quiuis habeat ius petendi) aut à conſecutione talis rei, per vim, fraudem, calumniam, vel mendacium impediret, (cùm etiam quiuis ius habeat ne iniquè impediatur) is teneretur ad compenſationem damni, arbitrio viri prudentis, iuxta certitudinem vel probabilitatem, quà alter tale bonum alioqui aſſecuturus fuiſſe exiſtimaretur: dummodò tamen eo ſit dignus; nam ſi indignùs eſt, non tenetur ad reſtitutionem, niſi famæ, ſi eam fortè læſerit. *Leſſ l.2.c.12.d.18. Molin. tom.1.d.135.Sa.V.Reſtitutio,n.21.v.Bonac l.c.*

DVBIVM V.

Cui, vel quibus reſtituendum?

Reſp. Attendendum ad naturam iuſtitiæ, & quis damnum patiatur, quidve ratio & leges ferant communiter. *vid. Leſſ. & Laym. hic, ca.9.* Vnde reſolues.

I. Quando bona reſtituenda, ſiue debita quæcunque, ſunt incerta, hoc eſt, cùm cui debeantur ignoras, aut adire non potes, aut illis reſtituere, tunc ſi ea habeas ſine delicto, vt ſi inueniſti, vel à mercatore v.g. per errorem accepiſti duas vlnas panni pro vnâ; & iam is diſceſſit, nec ſcis quò abierit, teneris adhibere aliquam diligentiam inquirendi; poſt quàm ſi ſpes non ſit ſciendi dominum, probabile eſt quod non tenearis ea dare pauperibus, (licèt ita plerique cum *D.Thoma* ſentiăt, & ſit magis pium, ac practicè ſuadendum) ſed poſſis tibi retinere, vt docet *Petrus Nauar.* quem ſequitur *Laym.hic, & Leſſ l.2.c.14 dub.7 num.48.* idque *Diana p.2.t 3. m. R.5.* dicit eſſe tutum in praxi. Si verò ea habeas ex delicto, vt furto, vſurà, &c. teneris ea reſtituere pauperibus, vel Eccleſiæ, hoſpitali, &c. quia debet tunc fieri reſtitutio meliori modo quò poteſt; vt ſaltem, cùm corpori domini non proſit, proſit eius animæ, dum in pauperes expenditur. *Ita communiter Doctores*, vt v. apud *Laym. hic.*

II. Qui multis minutis furtis, v.g. olei, panis, vini, &c. damnum intulit multis ciuibus, eum teneri reſtituere, non pauperibus, ſed ipſis ciuibus, (minoris deinceps vendendo, aut maiore menſurà, donec veniatur

ad æqualitatem) dicit *Mol.* At *Vaſq* & *Eſcob.* dicunt eſſe probabile, quòd poſſit dare pauperibus, præſertim ciuitatis eiuſdem.

III. Quando bona ſunt certa, ordinariè reſtitui debent poſſeſſori iuſto, à quo accepta ſunt, vel cui damnum illatum; etſi is non ſit immediatus dominus. Vnde quod acceptum eſt à depoſitario, commodatario, conductore, cuſtode, adminiſtratore, debet, non domino, ſed ipſis reſtitui: quia alioqui ipſis fieret iniuria, ſi iure poſſeſſionis, detentionis, cuſtodiæ, aut vtilitatis ſpoliarentur; & damnum atque lucrum ceſſans compenſari deberet.

IV. Excipitur tamen hinc 1. Si eorum nihil intereſſet, vt ſi ſine illorum damno, infamiâ, domino reſtitueretur. 2. Si probabiliter ipſi putarentur rem abſumpturi, vel ablaturi cum iniuria domini: quo modo bona Eccleſiæ non Prælato diſſipatori, ſed potius Capitulo reſtituenda ſunt. Itē accepta à filiofamilias, pupillo, furioſo, vxore, religioſo, ſi ſunt ex ijs bonis, quorum adminiſtratio ipſis non competit, plerumque reſtituenda ſunt patri, tutori, marito, Prælato. Sic etiam ſi bona alicuius publicata, & fiſco addicta ſint: tunc enim depoſitum, & ſimilia debita fiſco debent reddi.

V. Cùm quis ignorato domino cui reſtituendum erat, non præmiſsâ aliquâ diligentiâ, pauperibus diſtribuit, non ſatisfecit domino poſtea comparenti: ſecùs ſi diligentia ſit præmiſſa. vt *vid. Leſſ. l. 2. ca. 14. dub. 3.*

VI. Cùm dominus quidem ſcitur, ſed ei mitti non poteſt ſine ſumptu, tunc ſi res malè accepta eſt, tenetur reſtituens aliquas expenſas ex ſe facere; ſi autem benè accepit, non niſi expenſis domini. Quando nullo modò poteſt mitti, expectandum eſt ad tempus, & ſi adhuc non ſit ſpes, reputatur debitum incertum *Tol. l. 5. c. 23.*

VII. Cùm quis accepit rem alienam à poſſeſſore bonæ fidei, putante rem eſſe ſuam cùm non ſit, tum ſi quidem interuenerit aliquod iuſtum pactum, vt depoſiti, commodati, pignoris, &c. illi reſtituendum eſt, & non domino. Qui tamen ex charitate monendus erit, ſi id ei profuturum putetur, ſine alterius grauiore incommodo, infamia, &c. *Vaſq. Azor p. 3, lib. 4. c. 3. q. 1.* Si autem aliter accepta eſt, tunc vero ſuo domino reſtitui debet, ſi eum nouiſti, & abſque incommodo fieri poſſit.

VIII. Quando à fure, vel alio venditore quis emit ſiue malâ, ſiue bonâ fide rem furtiuam, tenetur reſtituere domino, non furi. *Ita communiter. Mol. Regin. to 1. l. 10 c. 5. num 40 Toletus* tamen *l 5. ca 17. Sylu. Ant. Mald. in 2. 2 t 4 c 3 du 2.* probabiliter ſentiunt, poſſe reddi furi, vt ab eo pretium ſuum recuperet: quia non conſtituit rem peiore loco, quàm ante fuerat; & conſequenter ipſe non infert domino damnum.

Quod

Quod *Nauar. Trul.l.7.ca.11.d.4.* admittunt cum hac limitatione ; ſi mox, & non poſt longum tempus contractum reſcindat: vel ſi certò ſciat furem redditurum rem domino ; vel ſi dominus rei ſit mortuus, aut abſit, ita vt conueniri non poſſit. Quòd ſi autem pretium ſuum recuperare non poſſit à venditore, tenetur reddere domino, & ſibi damnum aſcribere. Quòd ſi porrò ſciens rem eſſe furtiuam, emat eo fine, vt inuento vero domino reſtituat, tunc ſi emit paruo pretio ; tenebitur id ei dominus refundere, cùm vtiliter eius negotium geſſerit: ſecùs autem, ſi pretium eſſet ferè æquale rei; tunc enim ſufficit refundere ad arbitrium viri prudentis tantum, quantum videtur meritis rem domini vtiliter redimendo. *v. Leſſ l.c.c 14. dub 3 Diana p 2 t 3 Reſ. 5.*

IX. Si bona fide rem alienam, v.g. equum emiſti ab altero, v.g. Petro, & vendidiſti tertio v.g. Paulo, & poſtea cognoſcatur eſſe Ioannis, eoque repetente à Paulo, Paulus repetat pretium à te, exiſtimat quidem probabile *Nauar & Dian p 1 t.8 R.68.* non teneri te Paulo id reddere, (ſi in nullo factus ſis ditior) ſed ſufficere, ſi tuam actionem, quam habes in Petrum, ei cedas. Verùm *Sotus, Salon. Leſſ Sayr. Bonac. de reſt. q.4. p.2.* rectius docent, teneri te, exigente Paulo, contractum reſcindere, & pretium reſtituere; tum quia vendidiſti rem vitioſam, tùm quia teneris de euictione emptori, nec eum potes remittere ad illum, cum quo nihil habet negotij. Quòd ſi tamen Paulus cùm poſſit, tibi non reſtituat equũ, ſed Ioanni, & hoc ipſo impediat, quò minùs pretium tuum poſſis recuperare, nec tu teneris ei pretium ab ipſo acceptum reſtituere. *Bonac. Leſſ &c vid. Trull. ca. 11. d. 3.*

Quæres. Cui reſtituendi, ſiue dandi ſint theſauri, & alia inuenta, quæ habentur pro derelictis ?

Reſp. Quando nullius domini ſunt, iure naturali & gentium fiunt primò occupantis. Poteſt tamen per conſuetudinem, & leges aliter quid ordinari, quod ſeruandum eſt. De quo *v. Leſſ l.2 c.5. d.10. Lay. l.3. t.1. cap.5.*

Quæres II. An, & cui reſtituenda, quæ capiuntur venatione iuſtè prohibita ?

Reſp. Id æſtimandum partim ex iure naturæ, partim ex conſuetudine & legibus, ac iuribus particularibus, vt *v. apud Laym. l.c. l.3. t 1. ca.5. num.14. & Leſſ ca.8. d 9. & Sa V Venatio.* Ex quibus reſoluitur hic Caſus.

Venator iniquus tenetur reſtituere ſaltem damna, quæ ſegetibus fructibuſque infert.

DVBIVM VI.

De rebus quæ debent reſtitui.

ARTICVLVS I.

Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam materialem tantum, ſiue à poſſeſſore bonæ fidei?

Reſp. Qui bonâ fide damnum intulit, aut poſſidet aliquid, de quo poſtea meliùs cognoſcit, tenetur, ne incipiat eſſe poſſeſſor malæ fidei, & detinere alienum, id tantum, & non plus reſtituere, quod ex ea re ipſi ſupereſt, vnà cum eius fructibus, ſi extent, vel quatenus inde factus eſt ditior; præterquam ſi dominium ſibi comparauit per legitimam præſcriptionem. *Ita communiter Doctores. Molin Sanch. Leſſ. l 2. ca. 6. Bonac. d.* 1 *q.* 1 *p.* 1. *Laym. l.* 3. *t* 2. *ca.* 3. Vnde reſolues.

I. Si veſtem v g. bonâ fide donatam à fure aut alio, portaſti, & ferè attriuiſti, ac poſtea dominus compareat, teneris eam, aut æqualem ei reſtituere, & inſuper perſoluere quantum attrita eſt, ſi aliàs veſtem æqualis valoris attriuiſſes: ſi autem eam amiſiſti, aut ablata tibi eſt, &c. ad nihil teneris. *Bonac. l c. Laym num.* 1. *v. Trul. lib.* 7. *ca.* 11 *d.* 1. Si autem res, quam à fure bonâ fide accepiſti (ſiue donatione, ſiue emptione) ſit vſu conſumptibilis, eamque cum tuis miſcuiſti, ita vt diſcerni nequeat, etſi deinde deprehendas furtiuam fuiſſe, non teneris reſtituere. *Nauar. Sylu. Sayr. Leſſ. Bonac. d.* 1 *q.* 3 *p.* 1. quia per iſtam commixtionem bona fide factam, eſt in te translatum dominium, vt colligitur ex *L. Si alieni nummi ff. de ſolut.* Neque eſt ratio, cur hæc potius, quàm illa pars cenſeatur aliena, atque adeò perijt obligatio realis, & tantum manet perſonalis in venditore *vid. Dian p* 4. *t.* 4. *R.* 66. *Trul l.* 7. *ca.* 11. *d.* 3. *Leſſ l.* 2. *ca.* 20. *d.* 18. vbi addit eſſe valde probabile, iurique naturæ conforme, quod verus dominus rei illius ablatæ & permixtæ (quamdiu totus cumulus extat) retineat ius in re, vt ex iſto cumulo ſibi ſatisfiat ante alios; imò poſſit ex eo occultè accipere.

II. Milites bonâ fide militantes, intellectâ poſtea belli iniuſtitiâ id tantùm reſtituere debent, quod adhuc habent ex præda, & quo facti ſũt ditiores. *Bon. l. c.*

III. Qui bonâ fide per inculpatam ignorantiam celebrauit contractum, quem poſtea vſurarium eſſe cognoſcit, non plus tenetur, quàm factus eſt ditior. *v. Laym. l.* 3. *t.* 2. *c.* 3.

IV. Poſ-

IV. Poſſeſſorem bonæ fidei, ſi adhibitâ diligentiâ inclinet in eam partem, quòd res non ſit ſua, teneri aliquid reſtituere iuxta inclinationem, docet *Kon. d.* 34. *dub.* 10. *num.* 93. At *Palaus tom* 1. *d.* 3. *p.* 2. *num. vlt.* putat ad nihil teneri: quia poſſeſſio contrarijs rationibus non conuincentibus præponderat. Idem docet *Vaſq.* apud *Eſcob. t* 3. *c.* 3. *num.* 154. *Dian. p* 4. *t* 3. *R.* 24. *&* 26. Si neglexit inueſtigare veritatem, & deinde ſciri non poteſt, dicit *Palaus l. c.* ad nihil teneri.

V. Si bonâ fide rem vendidiſti dono tibi datam, teneris reſtituere pretium; quia factus es locupletior: & ſatis debet eſſe tibi, non habere minus, quàm antè. Quòd ſi tamen apud alterum res eſt, is reddere tenetur. *Ibid. & Vaſq. ca.* 9. §. 2. *Mol. Leſſ. l.* 2. *c.* 14. *d.* 1.

VI. Si bonâ fide rem ipſe emiſti, & vendidiſti abſque lucro, nihil teneris reſtituere; ſed ſolus is, apud quem res eſt. *Mol. l. c. Leſſ. l.* 2. *c.* 14. *d.* 1. contra *Vaſq &c.*

VII. Si rem alienam bonâ fide donaſti, non donaturus aliam, ſi hanc non habuiſſes, ad nihil teneris, quia non es factus ditior: ſecùs ſi aliam donaturus fuiſſes, (quia tunc parcendo tuæ factus es ditior) vel ſi aliquid accepiſti in remunerationem. *Bon. Trul. l.* 7. *c.* 11. *d.* 1.

VIII. Si alienâ re lucratus es tanquam inſtrumento; v. g. frumentum alienum aliò deportatum vendidiſti; vel pecuniam alienam negotiationi expoſuiſti, non teneris illud lucrum reſtituere; quia non eſt fructus rei alienæ, ſed tuæ meræ induſtriæ: tales enim fructus dicuntur meræ induſtriæ, quos ipſa natura ex ſe nullo modo gignit, ſed tantùm concurrit vt inſtrumentum operatus. *Laym. loc. cit. numero* 3. ex *S. Thom. &c*

IX. Fructus omnes rei, ſiue ij ſint merè naturales, hoc eſt, qui vix vllo hominum labore egent, vt fœtus animalium, arborum, herbæ, & gramina; ſiue ſint ſimul induſtriales, ſiue mixti, hoc eſt, ad quos æquè, aut magis hominum labor cum natura concurrit, vt v. g. ſegetes, & quæ ſerendo gignuntur; item vinum, oleum, lana, &c. quò etiam referuntur pretia locationis domorum, iumentorum, &c. qui fructus ciuiles appellantur; hi inquam fructus rei, ſi percepti, & extantes ſint, domino reſtitui debent; deductis tamen expenſis proprijs, & æſtimatione laboris. Et quidem pretium locationis ex re aliena debet domino reſtitui, licèt is rem, ſi penes ſe habuiſſet, non fuiſſet locaturus. *v. Laym. l. c.* Si tamen fructus iſti reales bonâ fide poſſeſſi fuerint tempore à lege præſcripto ad vſucapiendum illos, (quod, ſi adſit titulus, eſt biennium inter præſentes, inter abſentes quadriennium; ſi autem non adſit titulus, anni 30. cum bona fide) nō ſunt reſtituendi; quia vſu capio transfert dominium. *Salon, Trul. l.* 7. *c.* 11. *d.* 3.

X. Si à fure accepiſti (ſiue bonâ, ſiue malâ fide) rem vſu conſum-

ptibi-

ptibilem v. g. vinum, oleum, triticum, &c. cum proprijs ipſius furis rebus permixtum, ita vt diſcerni non poſſit; non teneris reſtituere, ſi fur ad reſtituendum ſit potens: quia fur per commixtionem iſtius rei cum propria, acquiſiuit eius dominium, atque adeò illud tanquam verus eius dominus potuit transferre. *Nauarr. Sanch. Leſſ. Bon. Trul. l. 7. c. 11. d. 3. v Dian. p. 2. t. 5. m. R. 40.*

ARTICVLVS II.

Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam formalem, ſeu malæ fidei damnificatore ſeu poſſeſſore?

Reſp. Id iuxta ſupradicta æſtimandum à quantitate tum iuris, quod alter habet, tum damni, quod iniuſtè infertur; cui æquale reddi debet, niſi aliud de damnificati mente & conſenſu rationabiliter præſumatur. *Vnde reſolues.*

I. Si damnificatus habeat ius in re, in qua damnum eſt paſſus, reſtitutio ei facienda eſt in ſolidum: ſi autem tantùm habeat ius ad rem, reſtitutio facienda eſt pro quantitate iuris, conſideratis circumſtantijs: quia non debetur ſolidus valor rei, quæ expectabatur, cùm tantùm ſit in ſpe, & multis modis poſſit impediri.

II. Qui in loco publico ſuæ ciuitatis, contra iuſtam prohibitionem paſcit, vel ligna cædit, non tenetur ad reſtitutionem, niſi communitati grauiter nocuerit, v. g. ſtirpes incidendo, arbores ædificijs idoneas ſternendo: quia rationabiliter præſumitur mens Reipub. non eſſe, ſuis membris vſum publicorum locorum rigidiùs prohibere, quàm ſub mulcta ſoluenda, caſu quo deprehendantur.

III. Grauiùs tamen peccaret, & teneretur ad reſtitutionem, ſi quis paſceret in loco alicuius priuati: etſi etiam hic præſumi aliquando poſſit de conſenſu domini, qui ſæpè non intendit vt fiat reſtitutio, ſed vt deprehenſus pœnam luat.

IV. Qui venantur, vel piſcantur in locis alteri locatis, vel aliàs prohibitis (ſaltem ſi ea concluſa, vel circumſepta non ſunt) non peccare mortaliter, nec teneri ad reſtitutionem, docet *Dian. ex Leſſ. Dicaſt &c. p. 9. t. 9. R. 39.* contra *Bon. &c.*

V. Etſi probabilius ſit, & in praxi communiter tenendum, peccari mortaliter circa vectigalium fraudationem, ex eaque oriri obligationem reſtitutionis: non omnino tamen improbabiliter id alij quidam negant, eò quòd conſuetudo interpretetur, non eſſe mentem legiſlatorum

ad

ad aliud obligare, quàm vt deprehenſi mulctentur. *vid, Nauar. ca. 23. Sa V. Gabella. Bon q. 9 p. 1 nu 5. ex Nau Fill. t. 28. num. 114. Leſſ Mol. d. 9. Diana. tr. de leg. Reſ. 19. Laym. l. 3. t. 3. p. 1. ca. 3. num* 4. *&* 5. *vid.* etiam *Dian p* 1. *t.* 11. *R.* 38. *& p.* 2. *t.* 17. *R.* 28. vbi ex *Caietan Med. Sot. &c.* docet, non eſſe negandam abſolutionem pœnitenti, qui defraudauit gabellas, ſeu vectigalia impoſita rebus ijs, quæ emuntur non ad negotiationem, ſed ad vſus proprios, vel familiæ neceſſaria, v. g. pani, carnibus, piſcibus, frumento, oleo, &c.

VI. Cæterum ordinariè iniuſtus, ſeu malæ fidei damnificator aut poſſeſſor, tenetur non tantùm reſtituere rem ablatam, & fructus perceptos (exceptis ſuis expenſis, & induſtriâ) ſed etiam ſarcire damnum emergens, & lucrum ceſſans: cùm verè ſit iniuſta cauſa talium damnorum. Vnde ſi dominus re ſuâ retentâ, per culturam vel negotiationem percepturus fuiſſet ex agro ſuo, aut pecuniâ centum florenos, & alter parum vel nihil, debet is domino ſuo ſatisfacere pro centum illis florenis: quamuis communiter ſoleant domini plurimum remittere, ſi res componatur. *Lay. lib.* 3 *tr.* 2. *ca.* 4. *num.* 7.

VII. Si res aliena, dum iniuſtè detinetur, creſcat, aut pretium eius augeatur, domino creſcit, ac proinde id ei præſtari debet. *vid. Laym. hic l.* 3 *t.* 2. *ca.* 4.

VIII. Si res aliena, dum iniuſtè detinetur, pereat aut deterior fiat, idque caſu vel iuſtâ hoſtium incurſione, vel naturaliter, & certũ ſit apud dominum æquè perituram fuiſſe, non tenetur alter reſtituere: quia nihil noui detrimenti domino apud furem v. g. accidit, quod non apud ipſum. Si verò non fuiſſet peritura apud dominum, vel ſaltem nonniſi per iniuriam, tunc iniuſtus detentor adhuc tenetur ad reſtitutionem, licèt ſine ſuâ culpâ res perierit. *Laym. t* 2. *c.* 4 *n* 2.

IX. Si res aliena apud iniquum detentorem pereat, idque ipſius culpâ, aut quia is abſumpſit, alteri donauit, deſtruxit, &c. tunc etiamſi domino relicta fuiſſet certò peritura, nihilominus tenetur pro ea domino ſatisfacere, vt eſt communis apud *Laym. l c. Leſſ. &c.*

X. Qui fingens ſe pauperem, vel alium quàm eſt, extorſit eleemoſynam, non tenetur reſtituere, ſi parua fuit, qualis oſtiatim mendicantibus datur: ſecùs ſi fuit magna; tunc enim quia ſubintelligitur conditio hæc, (ſi pauper es) tenetur reſtituere ſecundùm *Mol.* danti; ſecundùm *Palaum* vel danti, vel alijs pauperibus. *vid. Eſcob. t.* 3. *E.* 2. *c* 6. *numero* 109.

XI. Qui in extrema neceſſitate conſumpſit, quod ante acceperat commodatum, conductum, vel precarium, non tenetur reſtituere: quia nec ratione rei acceptæ cùm ea nec in ſe, nec in pretio extet; nec ratione acceptionis, cùm iure eam conſumpſerit; nec ratione contractus

cùm

cum hic non obliget, niſi te pereunte tuâ culpâ. *Leſſ Hurt. Tur. Dian. p.5. t.8. R* 10. Imò probabiliter ne quidem id, quod ante illam neceſſitatem eras furatus, & in ea conſumpſiſti; quia furtum tibi non ademit ius, quod ad rem tali caſu habebas. *Kon. Pala Hurta. Dia. l.c. R.*8. contra *Leſſ & Vaſq.* ſicut neque ſi in ipſa neceſſitate accepiſſes & conſumpſiſſes. *Dia l.c. R.9.* ex *Azor & 6. alijs* contra *Leſſ.*

ARTICVLVS III.

An, & quid debeat reſtitui pro iniuriâ illatâ corpori, v. g. per mutilationem, occiſionem, &c?

Reſp. Iniuſtus occiſor, mutilator, in conſcientia tenetur tantùm reſtituere pro damnis bonorũ fortunæ, quæ ex tali occiſione, vulnere, &c. directè ab eo cauſata ſunt, iuxta prudentis arbitrium: præciſè autem pro vita, membro, vel cicatrice, nihil tenetur reſtituere ſecundùm rigorem, cùm ſint bona altioris ordinis, quæ pecunia æſtimari non poſſunt. Ita contra *Sotum, Sylu. &c.* probat *Leſſ. l.2. c.9. d.23. vid. Laym. l.3. t.3.* Vnde reſolues.

I. Qui occidit ebrius alium, ſi ebrietas non fuit culpabilis & voluntaria, vel licèt fuerit talis, ſi tamen homicidium vel non præuidit, vel diligentiam debitam adhibuit ad cauendum, non tenetur ad reſtitutionem: tenetur autem ſi præuidit, & non cauit. *Bon. d.2 q. vlt. ſ.2. p.2. ex commun.*

II. Qui occidit Caium putans eſſe Titium tenetur ad reſtitutionem: quia actio iſta eſt Caio iniurioſa. *Bon. l.c.*

III. Si læſus ante mortem omnia remiſit, ad nihil tenetur occiſor: quia filijs non fit iniuria in bonis, niſi quatenus læduntur in patre contra eius voluntatem (volenti enim non fit iniuria) ergo ſicut per eum ius acquirunt, ſic etiam amittunt; etſi non rectè faciat parens, ſi filij valde egeant. *Leſſ. l 2. c.9. d.26.*

IV. Etſi præciſè pro vita, membro, occiſione, non ſit obligatio reſtituendi: per ſententiam tamen iudicis cogitur iniurians ſatisfacere pro iniuria.

V. Conſilium eſt, vt Confeſſarius pro his iniungat eleemoſynas, Miſſas, pro ſalute occiſi.

VI. Si occiſus, vel mutilatus fuerit ſeruus vel animal, tunc etiam pro vita & membris facienda eſt reſtitutio: quia horum vita pretio æſtimatur; ac proinde tantum debet reſtitui, quanti potuiſſet vendi; & pro mutilatione vel cicatrice, quantò pluris venderetur.

VII. Pro

VII. Pro expenſis funeris nihil reſtituitur; quia illæ aliquando faciendæ tamen fuiſſent. Niſi fortè occaſione illatæ necis, v.g. extra patriam, maiores fieri oportuerit.

VIII. Reſtitui debent impenſæ factæ in curationem, & medicamenta vulnerati, vel occiſi. *Fill.t.*32.*c.*8.*num.*202.

IX. Item lucra, quæ ex mutilatione vel vulneratione ceſſarunt; non quidem tam in ſolidum, ac ſi de facto eſſent acquiſitæ, ſed pro maiore aut minore ſpe, quam læſus habuit illa acquirendi. *v.Trul.l.*7.*c.*8.*d.*3.

X. Si homicida à Magiſtratu plectatur, verius eſt adhuc teneri ad damna ſarcienda; cùm morte ſua tantùm ſatisfaciat iuſtitiæ publicæ, non hæredibus occiſi. Qui tamen, cùm plerumque aliud non exigant, videntur eſſe contenti, ac proinde hæredes homicidæ ad nihil tunc teneri. *Fill.l c.n* 214.

XI. Debet autem reſtitutio fieri tantùm parentibus interfecti, filijs & vxori: quia hi ſoli directè læduntur; cum moraliter cenſeantur vna perſona cùm occiſo. Niſi tamen occiderit animo etiam nocendi alijs: nam tunc etiam his reſtituere teneri dicit *C.Lugo de iuſt.d* 11.*nn.*8. *ex Leſſ.v.Trul l.c.d.*4.

XII. Etſi probabile ſit, deberi etiam reſtitutionem creditoribus occiſi, ſi quod damnum illis ex ea cæde obuenit; contrarium tamen etiam probabile (ſaltem ſecundùm limitationem caſûs præcedentis,) eſt; cùm occiſio illa non ſit directè cauſatiua illius damni. *v.Laym.l. c.n.*4.

XIII. Non tenetur occiſor aliquid eis reſtituere, quos occiſus alebat ex liberalitate: quia damnum illorum per accidens ſequitur. *v. Leſſ.l.*2. *ca.*9.*d.*26.*Trul.l.c.*

XIV. Nec tenetur ad damna, quæ v.g. prouenient ex morte alicuius innocentis, qui per errorem putaretur homicidium feciſſe, & ſic captus plecteretur: quia huius mors non directè cauſaretur ab ipſo, ſed per accidens, & ex errore vel malitiâ accuſatorum. *v.Bon.d.*2.*q.vlt.ſ.*2.*p.*2.

ARTICVLVS IV.

Quid debeat reſtitui pro illato ſtupro?

Reſp. Qui virginem per iniuriam defloraiut, tenetur tantùm rependere damnum, quod ei ex tali iniuria eſt ſecutum; idque vel matrimonio, vel damni æſtimatione, ad arbitrium prudentis, vt talem nimirum inueniat, qualem manens virgo inueniſſet. *v.Sanch l.*7.*d.*14.*Fill.t.*32. *cap.*8 *num,*209. Vnde reſolues.

I. Præcisè pro ſola virginitate non obligat reſtitutio. Vnde ſi ſtuprum manſit clam, aut non impediuit quin æquè lautè nuberet, ad nihil

nihil tenetur ſtuprator. *Leſſ. Bon. quaſt. 4. de mat. p. 7.*

II. Item ad nihil tenetur, ſi defloraüit conſentientem, abſque vi & fraude, vel promiſſione matrimonij: quia non eſt facta iniuria. *Ibid. & Trul. d. 2.*

III. Si virginem importunis precibus flexit, nihil tenetur reſtituere, quia adhuc conſenſit liberè. Niſi fortè preces tales fuerint, vt cum vi & coactione æquiparentur; vt ſi coniunctæ fuerint cum minis, vel metu reuerentiali, v. g. ſi fuit illius dominus, vel vir magnæ authoritatis. *Trul. c. 9 d. 3.*

IV. Si per promiſſionem veram, vel fictam matrimonij eam flexit, tunc tenetur ducere eam: quia in omni contractu, vbi alter ex parte ſua acceptauit & impleuit, tenetur & alter implere, etiamſi ficte contraxerit: quia tenebatur ex iuſtitia verè contrahere; cùm alioqui omnia humana commercia fraudibus paterent. Et id quidem verum eſt, etiamſi ſtuprator religionem vouiſſet. *Leſſ. lib. 2 ca. 10. d. 3. & 4. Trul. d. 3.*

V. Non tamen tenetur fictus promiſſor eam ducere, caſu quo 1. Is puellam valde notabiliter conditione excederet, vel verbis vſus eſſet fictionem facilè indicantibus. 2. Si ipſa conſcia eſſet prædicti voti; quia tunc ipſa contraxiſſet mala fide, 3. Si ipſe putauit eſſe virginem, cùm tamen non eſſet. 4. Si ex matrimonio graue damnum, aut ſcandalum timeretur. 5. Si ipſe iam ſacris initiatus eſt, aut alteri matrimonio copulatus: tunc enim his caſibus ſolùm teneretur curare vt æquè commode nubat, modo antè dicto, dando ſcilicet dotem, vel aliter. *vid. Sanch. 1. de matr. di. 10. lib. 1. Trul. l. 7. c. 9 d. 3.*

ARTICVLVS V.

Quid debeat reſtitui pro adulterio?

Reſp. Cùm ex adulterio damnificari poſſint coniux alter, & proles legitimæ, circa ſuſtentationem, hæreditatem, &c. patet quod vterque adulterans, natâ eis prole, debeant, cùm id damnum cauſent, eatenus reſtituere, quatenus poſſunt ſine detrimento altioris boni, & cauſatione maioris mali. *Eſt communis v. Lay. l. 3. t. 3. p. 1. c. 14.* Vnde reſolues.

I. Quod attinet ad ipſam adulteram, ordinariè non tenetur prodere, quòd proles eius ſpuria ſit: nam & viro ſuo triſtitiam, & ſui odium, & diſcordias domeſticas crearet, ac famã ſuam prodigeret, quibus damna fortunæ meritò cedunt. Accedit, quòd proles matri non teneatur credere ſe eſſe illegitimam. *Fill. t. 32. q. 222.*

II. Debet tamen ſi poteſt, alijs induſtrijs damnum compenſare, v. g. 1. diligentiùs adminiſtrando rem familiarem. 2. de cultu corporis detrahen-

trahendo. 3. ſi habet bona propria, plus legitimis, quàm ſpurio relinquendo. 4. eum inducendo, vt relictâ hæreditate vel eius parte, amplectatur ſtatum Eccleſiaſticum vel Religioſum, ſi idoneus ſit, &c. *Trull. l.c.d.4.*

III. Quod attinet ad ipſum adulterum ſpurij patrem, etiam ipſe ſæpè excuſatur, vel in toto, vel ex parte; ſiue quia damnum ab adultera compenſatum fuit, vel compenſandum creditur; ſiue quia reſtitutio non poteſt fieri ſine periculo vitæ, diſpendio famæ, turbatione & diſcordijs familiarum: ſiue quia non eſt certus filium eſſe ſuum. *v. Leſſ. l.2. ca.10.d.6. Bon. de matr. q.4. p.15. Trul. l.7.c.8.d.7.*

ARTICVLVS VI.

Quid debeat reſtitui pro famâ & bonis ſpiritualibus, vt inductione ad peccatum, auocatione à Religione?

Reſp. I. Iuxta dicta ſi reſtitui non poſſunt bona ablata ex bonis eiuſdem ordinis, non eſt obligatio faciendi ex bonis diuerſi ordinis. *Vnde reſolues.*

I. Pro famâ, reſtituenda eſt fama: cùm id non potes, non teneris ad pecuniam, & bona fortunæ, niſi per ſententiam à iudice cogaris ſic ſatiſfacere. Eadem eſt ratio de reliquis. Quòd ſi tamen lædendo famam, in bonis etiam fortunæ alteri damnum allatum eſſet, conſtat ex ſuprà dictis quid faciendum ſit. Porrò de læſione famæ, &c. *v. infrà.*

II. Si quis alterum induxit ad peccatum ſuaſione vel exemplo ſuo, tenetur quidem ex charitate quoad poteſt, eum reuocare ad meliorem ſtatum ſed non ex iuſtitia. *Leſſ. l. 2.c.8.d 2.n.20. Laym. c.8.n.1.*

III. Si quis autem induxit fraude, dolo, iniuſto metu, &c. tenetur ad id ex iuſtitia: quia quiſque habet ius, ne iniuſtè lædatur in bonis ſpiritualibus. Vnde ſi lædatur, debet id ſpirituale reſtitui ſi poteſt *Ibid.*

IV. Si quis aliquem (etiam Nouitium) abduxit ab ingreſſu religionis, tamen ſine vi & fraude, etſi grauiter peccarit id irrationabiliter faciendo, ac proinde teneatur ei rurſus ſuadere ingreſſum ex charitate, non tamen ex iuſtitia vel illi, vel religioni tenetur, quæ nullum adhuc in eum ius acquiſiuit. *v Laym. l 3 t 2.c.8.*

V. Si quis religioſum ad apoſtaſiam induxerit ſuaſione, aliave cooperatione, obligatur ex iuſtitia religioni ad reſtitutionem, non quidem vt

L ipſe

ipſe (quod aliqui volunt) loco alterius ingrediatur;ſed vt ſuadeat alteri, quoad poteſt reditum, & compenſet monaſterio commoda,quæ ex hæreditate,bonis,vel induſtria alterius exſpectabantur.

VI. Si quis veneno,phyltro,aliòve modo alicui deſtruxit memoriam rationem, &c. tenetur eodem modo quo mutilator aut vulnerans, de quo *ſuprà* ad reſtitutionem lucri ceſſantis,& damni inde ſecuti in bonis fortunæ.

DVBIVM VII.

De circumſtantijs reſtitutionis.

ARTICVLVS I.

Quo tempore, loco, & modo debeat reſtitui?

Reſp. Debet quamprimum,& eo modo ac loco reſtitui,quo ius & intereſſe damnificati requirit, & commodè ac moraliter fieri poteſt ſine graui incommodo, quod quis pateretur in re ſua propria, vltra debitum. *v.Laym.hìc lib.*3. *tr.*2. *cap.*10. *Fill. t.*32. *c.*4 *q.*11. Vnde reſolues.

I. Qui non poteſt commodè reſtituere aperte,faciat clam; & qui non poteſt per ſe, faciat per aliam perſonam interpoſitam, v. g. Confeſſarium.

II. Poſſeſſor malæ fidei v.g fur debet ſuis ſumptibus ad eum locum rem deferre, vbi alter habiturus fuiſſet, ſi non fuiſſet ablata, deſtructa, vel iniquè detenta; deductis tamen expenſis, quas alter eam ſeruando, vel deferendo debuiſſet facere. Excipe, niſi transferendo deberet plus impendere, quàm res valet: tunc enim plerumque ex præſumpta mente domini poſſet reſtituere pauperibus,vel in vſus pios. *Bon.q.*6.*p.*1.

III. Bonæ fidei poſſeſſor ſatisfacit, ſi reſtituat in loco, vbi rem poſſidet.

IV. Debita ex contractu, eo loco & tempore ſolui debent,de quo inter partes conuentum fuit expreſsè,vel tacitè. *v Leſſ.& Bon l.c.*

V. Si quis poſſit quamprimum reſtituere totum, ad id tenetur. Si tamen alter dilatione non pateretur vlterius damnum, aut non notabile, non facilè arguendus eſſet grauis peccati is, qui cum propoſito ſatisfaciendi differret,aut paulatim per partes ſolueret. *v.Bonac.de contract. d.*1.*q.*6 *p* 1.

VI. Qui ſcit ſe teneri ad reſtitutionem,& cùm poſſit in vita,non vult reſtituere niſi in articulo mortis, vel poſt mortem per hæredes, abſolui non

non debet, nec poteſt: quia ſemper eſt in actuali peccato, & impœnitens. *Sal.Sayr.Bon.Trul.c.*14.*d.*11.

ARTICVLVS II.

Quo ordine reſtitui debeat?

Reſp. Certum eſt, non neceſſariò ordinem ſeruari, quando debitor omnibus ſoluere poteſt: quando verò tantum non habet, aut hæredibus reliquit, ſequentes Regulæ ſeruandæ.

I. Si debitor rem alterius apud ſe habet, quocunque titulo habeat, ſiue ex furto, ſiue ex depoſito, ſiue inuentione, &c. debet priùs reſtitui domino ſuo, vel eo deficiente, pauperibus. Similiter ſi res empta ad creditum, pretio non ſoluto, adhuc extet. *Nau Sylu Bon.q.*8.*p* 2. Hoc tamen *Leſſ c.*15 *d.*2, contra *Bon.&c.* limitat, niſi venditor ab emptore fideiuſſorem, vel pignus accepit.

II. Si reſtitutio facienda ratione iniuſtæ actionis, priùs reſtitui debent certa, hoc eſt, quorum domini cognoſcuntur, quàm incerta. *Bon. Leſſ. d.*1. quia illa iure naturæ debentur ſuis dominis, hæc autem iure ſolo poſitiuo pauperibus.

III. Priùs facienda eſt reſtitutio debitorum licitè contractorum, quàm vſurarum; cùm in his dominus non fuerit ſimpliciter inuitus.

IV. Debitá ex titulo oneroſo priùs ſoluenda ſunt, quàm quæ debentur gratuitò, v.g. ex promiſſione; quia hæ includunt tacitam conditionem, niſi quid obſtet. Hinc debita defuncti ſoluenda ſunt ante omnia legata, etiam pia. *Nauar Sylu.Bonac.q.*8.*p.*2.

V. In reliquis debitis ſeruandum eſt ius particulare loci, ſi tale ſit, & non repugnet iuri naturæ. Si nullum ſit, ſequendum eſt ius commune, ſecundùm quod 1. Soluenda ſunt debita, ad quæ bona debitorum expreſsè fuerunt obligata. 2. Dos vxoris extrahenda eſt. 3. Debita, ad quæ bona debitorum ſunt tacitè hypothecata. 4. Depoſita perdita in poteſtate debitorum. 5. Debita priuilegiatorum. 6. Aliorum creditorum: poſt quos omnes ſunt hi, à quibus vſuræ acceptæ ſunt; & adhuc poſt hos reſtituenda ſunt bona incerta. Quando autem multi vnius rationis creditores inu[...]niuntur, temporis antiquitas inter eos ſeruanda eſt. *v.Laym.l.*1 *tr.*2.*ca.*11. Vbi addit, ex bonis debitoris, ſi is defunctus ſit, imprimis ſoluendas eſſe impenſas funeris, & quæ ad confectionem inuentarij, apertionem teſtamenti, item Medicos & Pharmacopolas pertinent, *v.Fill.t.*4.*q.*13.

Quæres. Vtrum prius exigenti non liceat prius ſoluere?

Reſp.I. Soluens ſcienter poſteriori, prætcrito qui habet hypothecam

potiorem, vel priuilegiatam, peccat, teneturque priori de damno, quî etiam poteſt recuperare ſolutum. *Leſſ. d. 5. ex l. Scimus §. Etſi præterea 4. de iure delib.*

II. Si ex pluribus creditoribus perſonalibus æqualibus aliquis exigat (ſiue in iudicio, ſiue extra) tenetur ei integrum ſoluere; quia diligentia fecit eum potiorem. *Nauar. Sylu. Bonac. l. c. ex L. Pupillus ff. quæ in fraudem.*

III. Debitor ſciens ſtatum ſuum labentem, non poteſt non petenti integrè ſatisfacere, ſed debet omnibus perſonalibus ſoluere pro rata (ſi tamen iſte ſolutionem accepiſſet, an poſſet retinere controuertitur. *vid. Bon. Leſſ. l. c. Trul. l 7. c. 14. d. 12.*) nec poteſt vni ſoluere, omiſſis alijs, niſi ſecundùm ordinem ſupradictum.

ARTICVLVS III.

Quæ à reſtitutione excuſent?

Reſp. I. Ex parte debitoris excuſant ea, quæ faciunt, vt creditor rationabiliter debeat eſſe contentus; etſi de facto non ſit contentus. Ita commun. Doct. *Vnde reſoluuntur Caſus ſequentes.*

I. Excuſaris in foro conſcientiæ (iuxtà ſententiam probabilem) à compenſatione damni, ſi illud datum ſit ſine tua culpa Theologica graui, hoc eſt, mortali peccato; niſi aliud cum altero pactus ſis, vel inde ſis factus ditior. Vnde excuſaris, ſi v. g. aliquem occidiſti ex ſubita ira, vt fuerit motus tantùm primo primus, vel ſecundò primus; vel ſi ex obliuione non extinxeris candelam, & hinc ortum ſit incendium, &c. Quòd ſi autem aduertens periculum in actionibus periculoſis, omittas eam diligentiam præcauendi, quam homines eiuſdem conditionis communiter præſtare ſolent, grauiter peccas, & teneris reſtituere damna ſecuta. Porrò in foro externo proceditur ſecundùm culpam iuridicam, quæ ſæpè non eſt peccatum, & diuiditur in latam, leuem, & leuiſſimam.

II. Excuſaris à reſtitutione incertorum, ſi feciſti compoſitionem cum Epiſcopo, vel Papa. *Leſſ c. 16. d. 11. Bon. q. vlt p. 2.*

III. Item ſi in caſu quo teneris rem reſtituere pauperibus, tibi ipſi reuera indigenti eam des: & tunc quidem poſtea factus ditior, adhuc non teneris reſtituere. *v. Laym. li. 3. t. 2. c. 12.*

IV. Si non poſſis reſtituere, niſi cum notabiliter grauiore damno, tibi vel tuis, vel Reipub. inferendo, quàm æſtimari debeat commodum ex reſtitutione creditori obuentorum: tunc enim differre potes, dum ceſſet iſta impotentia. *Laym. l. c. ex Sylu Nauar. &c.* Idque verum eſt, etſi

etſi debitum ſit ex delicto, vti & in ſequentibus caſibus.

V. Si ad reſtituendum ſis impotens: vt ſi viuere non poſſis ſecundùm decentiam tui ſtatûs, iuſtè à te acquiſiti. Vnde ſi nobilis v. g. non poteſt ſtatim ſoluere; niſi ſe priuet famulis, equis, armis, &c. vel ciuis primarius, niſi obeat artem mechanicam ſibi inſuetam; vel mechanicus niſi vendat inſtrumenta ſua, quibus viuit, aut magnum damnum ſubeat, poteſt differre, & paulatim reſtituere ſine iacturâ ſui ſtatûs. *Laym. l. c. Bon.*

VI. Quòd ſi tamen tuâ culpâ in illas anguſtias delapſus ſis, v. g. luxuriâ, ludis, ſuperfluis expenſis veſtium, tibi imputare debes, quòd iam ſine ſtatûs tui amiſſione non poſſis ſatisfacere. *Ibid.*

VII. Quòd ſi item creditor ex dilatione æquale damnum ſubire debeat, tu potiùs, quàm is, ſuſtinere debes; cùm eius conditio ſit melior. Excipitur extrema neceſſitas, in qua quoad vſum, ſunt omnia communia. *Ibid*

VIII. Quòd ſi item damnum, quod timetur ex reſtitutione, non eſſet propriorum bonorum, ſed in hoc præciſè tantum, quod ſpoliet ſe rebus debitis, non poteſt ideò differre reſtitutionem: quia hoc non eſt pati in ſuis rebus, neque ſuum ſtatum amittere, ſed eſt dimittere alienum, & reuerti ad ſtatum proprium. *Sayr. Bon.*

IX. Item excuſaris à reſtitutione, ſi fieri nequit abſque periculo ſalutis animæ tuæ, vel tuorum; vt v. g. ſi non poſſis abſque peccato; vt ſi ſit periculum, ne vxor, aut filiæ ſe proſtituant, ne filij ſe dent latrocinijs, ne ipſe per impatientiam incidas in deſperationem. *Bon.* ex *Leſſ. Mol. Fill.*

X. Item, ſi non poſſis reſtituere abſque periculo vitæ, vel notabili detrimento famæ: cùm aliàs plus damni ſuſtineres, quàm intuliſti. *Bon. q. 1. q. vlt. p. 1.*

XI. Item, ſi cedas bonis: quia leges conceſſerunt, vt qui contraxit multa debita, nec habet vnde ſoluat, poſſit cedere bonis, ea relinquendo in manibus creditorum; & tunc maneat liber, ita vt etiam in conſcientia ſit tutus, retentis inſtrumentis artis, & quæ ad ſuſtentationem ſunt neceſſaria. Quod ſi tamen poſtea redeat ad pinguiorem fortunam, tenetur adhuc reſtituere, ex *L. Cum & filijfam. qui bon. Nauar. Bon. Leſſ.* Ex quo *Trul. l. 7. ca. 15. d. 5.* ſic limitat: ſi acquirat plus quàm ad decentiam ſtatûs eſt neceſſarium. ex dicta *L. Qui bon.* Niſi tamen debita proueniant ex delicto, v. g. furto; eò enim caſu tantùm poſſe retinere, quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt ad victum, docet *Nauar. Salon, Leſſ. l. c.* etſi hic concedat ea quæ poſt ceſſionem iuſtè acquiruntur; licitè retineri, ſi ad ſtatum ſint neceſſaria. *vid. Tol. Laym. l. 3. t. 2. ca. 12. Leſſ. l. 2. ca. 16. d. 3. Bonac. Trul. loc. c.*

Porrò etſi ceſſionem dictam non habere locum in bonis ex delicto prouenientibus, communiter teneant DD. cum *Laym. l. c.* contrarium tamen ex *Leſſ. Dian. &c.* docet *Trull. loc. cit.* Denique etſi debitor principalis ceſſerit, non ideò liberantur fideiuſſores. *Lugo, Dian. p. 7. t. 8. R. 18. & alij 8.*

Reſp II. Ex parte creditoris excuſat, 1. Si is cui debet reſtitui, ſemel remiſerit, expreſsè vel tacitè; v. g. ſi lacerauit tuum chirographum, vel tibi reddidit. Remiſſio autem hæc debet eſſe libera, non metu, fraude, vel mendacio extorta. *Fill. tr. 32. ca. 5. q. 9. Leſſ l. 2. ca 16. d. 2.* 2. Excuſat in foro conſcientiæ ſi ſoluiſti ei, cui debebat tuus creditor. *Leſſ. d. 5. Bonac. p. 3.* 3. Si compenſatio facta eſt creditori per commodum æquiualens, v. g. per procurationem officij non gratis factam. 4 Omitti, aut ſaltem differri poteſt reſtitutio, imò aliquando debet, ſi creditor ſit abuſurus; v. g. ſi quis pecunias tibi mutuò datas repetat ad fornicandum, vel aliter peccandum. Item ſi eas repetat ad peccandum contra iuſtitiam, ſiue inferendum damnum iniuſtum tertiæ perſonæ; niſi tamen ex negatione reſtitutionis timeretur maius malum.

CAPVT III.

De Contractibus.

DVBIVM I.

Quid in genere ſit Contractus?

Reſp. Eſt pactum ſiue conſenſus duorum, quo ſcienter, liberè, & legitimè, vterque ſe viciſſim, vel minimùm ſaltem vna pars, ſe alteri acceptanti obligat, quocunque ſigno externo id fiat: vt v. g. in contractu mutui, ex vna parte mutuans ſe obligat non repetere mutuum ante certum tempus; ex altera parte mutuatarius ſe obligat tunc illud reddere; & ſic de alijs. In promiſſione autem, vel donatione abſolutâ, vna pars tantùm obligatur poſt alterius acceptationem. *Vnde reſoluuntur Caſus ſequentes.*

I. Si alteri promiſiſti, aut donaſti interiùs tantùm; aut ſi externo ſigno quidem, alter autem non acceptauit, non fuit contractus, nec obligaris.

II. Inualidus eſt contractus, ſi contrahentes ſint inhabiles ad contrahendum, vel ſi ius poſitiuum reſiſtat, *v. Leſſ l. 2. c. 37. d. 8.*

III. Item ſi materia contractûs ſit illicita, vt ſi ſit peccatum; vel

ille-

illegitima, vt ſi fur vendat rem alienam.

IV. Item ſi contractus ſit factus vi, dolo, vel errore verſante circa rei ſubſtantiam; v.g. acetum pro vino, vitrum pro gemma vendidiſti.

V. Non eſt inualidus contractus, (etſi aliquando ob iniuriam poſſit reſcindi) ſi error vel dolus interueniat circa qualitatem, aut circumſtantiam accidentalem; v. g. emiſti vinum Moſellanum, putans eſſe Rhenanum, niſi fortè intentio contrahentis fuerit conditionata, non obligandi ſe, niſi exiſtente tali qualitate, aut circumſtantiâ. Qualis virtualiter fuiſſe cenſeri poteſt, ſi error verſetur circa circumſtantiã valde immutantem obiectum, & nimis excedentem eius exiſtimationem, vt notat *Lay. l. 3. t. 4. c. 6.*

VI. Nec eſt inualidus contractus, ſiue oneroſus, ſiue gratuitus, ex metu licèt graui, iniuſtè incuſſo, cùm adhuc ſimpliciter ſit liber & voluntarius: licèt poſſit à iudice reſcindi, pro arbitrio metum paſſi. Ita communiter apud *Sanch. d. 8. num* 4. *C. Lugo d. 22. Laym l. t. c* 5. Excipiuntur tamen aliqui contractus, qui ipſo facto ſunt irriti (ſaltem ex iure poſitiuo) ſi ex metu graui fiant: talis eſt 1. Contractus matrimonij, etiamſi iuramentum acceſſerit. *ex c. Cùm loco, & cap. Veniens.* 2. Profeſſio religioſa, *ex cap. 1. De his.* 3 In alijs quibuſcunque votis. 4. Contractus dotis promiſſæ, vel ſolutæ; qui in hoc ſequitur naturam matrimonij, cui acceſſorius eſt. *Leg. Si mulier. § Si dos. ff. Quod metùs cauſa.* 5 Promiſſio, vel traditio, in rebus Eccleſiæ *ca. 15 q. 6.* 6. Authoritas tutoris per metum extorta. *Leg 1 §. vlt ff de auctor. tutor.* His addunt alij plures, vt promiſſionem, & donationem gratuitam, renuntiationem beneficij, iuriſdictionem per metum extortam. Verùm hi controuertuntur. vt *v. C. Lugo de iuſt. d. 22. num. 115. & ſeq.*

VII. Non poſſunt contrahere, qui bonorum ſuorum adminiſtrationem non habent; quales ferè ſunt prodigi, furioſi, filijfamilias, vxores, religioſi, pupilli, Minores; exceptis quibuſdam caſibus, de quibus. *vid. Leſſ. l. 2. c* 17. *d.* 4 & infrà hìc *c. 4. d. 1.*

DVBIVM II.

Quid in ſpecie de Promiſſione, & Donatione?

Reſp. Quæ huc ſpectant, facilè colliguntur ex dictis *ſuprà de Voto. lib. 3. tr. 2 ca. 3.* Ex quibus, & doctrinâ præcedentis dubij, reſoluitur.

I. Promiſſio acceptata à promiſſario, ſi materia ſit notabilis, an ſub mortali obliget ſecundùm ſe ſpectata, non cõuenit inter Doctores. *Caiet.* negat, quem ſequitur *Marat. to. 2. de iuſt d 19 ſ 10.* Alij fortè probabilius) affirmant cum *Vaſq 1 p. d 85. c. 6. nu 4 Fill. Mald. &c.* Dixi

ſecundùm ſe, quia certū eſt, quòd per accidens poſſit obligare ſub mortali, v.g. ratione grauis damni, quòd aliàs promiſſarius pateretur: vt ſi promiſiſſes ei dare mutuum, & ille tibi confiſus, aliunde ſibi non proſpexiſſet. *v. Leſſ l.2.c.18.d.5.*

II. Tota hæc obligatio communiter dependet ab intentione promittentis. Circa quod notat *Sa*, vix quenquam promittentium intendere ſe obligare, aut alteri dare ius exigendi, niſi addat iuramentum, aut faciat inſtrumentum; ſed plerumque tantùm intendere declarare ſuum propoſitum. *vid Eſcob. t.3. E 5. ca. 6. & Molin.* Hinc vt in foro externo cenſeatur valida promiſſio, requiritur præter acceptationem, vt exprimatur cauſa propter quam promittitur; alioqui præſumitur errore, vel ioco facta. *Trul. l. 7. c. 16. d. 6.* ex *Couarr. & Villal.*

III. Donare non poſſunt 1. carentes vſu rationis. 2. muti, & ſurdi nati: ſecus ſi tantùm ſint ſurdi, vel muti; vel licet vtrumque, ſi norint ſcribere. 3. ſenes deliri, ſiue bis pueri: ſecùs ſi ſint iudicio vegeto. 4. pupilli vel impuberes, (niſi ad pias cauſas) donationes tamen eorum in foro conſcientiæ ſunt validæ v. infrà *ca 4. d. 1.* 5. Damnatus criminis capitalis. *vid Dian. p.8. t.6 R.3.*

IV. Qui præſunt ciuitatibus, vniuerſitatibus, Rebuſpub. &c. non poſſunt facere donationes, niſi remuneratorias, vel in eleemoſynas. *Sanch. Dian. p.8. t.6. R.16.* Imò ſi reges, & Principes nimis ſint profuſi in donationibus, in præiudicium regni, vel ſtatùs, (præſertim ſi debitis grauati, ij ſatisfacere non poſſint, vel ſubditi nimium grauentur exactionibus) poſſunt eæ reuocari à ſucceſſore. *Bart Lugo, &c.* cum *Diana p. 8. t.6. R 18. & 123.*

V. Donatio patris filio facta ſtudiorum causà eſt valida, neque filius tenetur computare in legitimam: tum quia fuit loco alimentorum; tum quia ſi detrahatur, iam non fuit donatio contra hypotheſim. *VVading. & 6 alij* cum *Dian p. 8 t.6. R.23. & 92.* Sed *Trul.* limitat, niſi conſtet contrariam intentionem patris fuiſſe. Quod ſi tamen de ea non conſtet, præſumendum eſſe de pietate patris, ideoque tales expenſas ordinariè poſt mortem patris non venire in collationem bonorum, nec debere conferri in commune, niſi pater proteſtatus fuerit ſe velle in legitimam computari. Ita etiam *VVading.* ex *L. Si pater 2. ff familiæ erciſc.*

VI. Si pater officium filio emit, debet pretium computari in diuiſione cum fratribus; non autem ſi illud gratis à Principe obtinuit; vti nec quæ filio intuitu meritorum patris ſunt donata. quia ſunt quaſi caſtrenſia. *Molin. Fagund. Dian. p 8 t.6. R 127. 128.*

VII. Donatio ante acceptationem, non parit obligationem, ne qui-

quidem naturalem, poteſtque reuocari, etiamſi voluerit ſe abſolutè obligare: præſenti autem & tacenti facta, cenſetur ab eo acceptata; quia in fauorabilibus habetur pro conſenſu. *Molin. & alij 18. Dian, p.8. t 6. R. 89. 98. & 108.* pro altero verò nemo poteſt acceptare, ſine ſpeciali commiſſione, niſi donatio fiat Eccleſiæ, vel cauſæ piæ (nam hanc ſine acceptatione valere & irreuocabilem eſſe, eſt probabile. *Laym. Dian. loc cit. R. 106. & p 3. t. 5. R. 107.* Multis tamen caſibus, dummodò verba dirigantur in præſentem, poteſt pater vel mater pro filio, etiam emancipato, tutor pro pupillo, curator pro minore; filiusfamilias pro patre, ſeruus pro domino, monachus pro monaſterio; imò etiam ſecundùm multos, quicunque alterius curam gerit, vt Prælatus pro Religioſo, maritus pro vxore, dominus pro ſeruo, &c. ſtipulari. Denique idem iura permittunt Iudicibus & Notarijs publicis. *Sanch. Molin Trul. &c. Dian. p.8. t.6. R.97.*

VIII. Etſi acceptes donationem verbalem, quà tibi Caius v. g. dat equum abſentem, non acquiris ius in re, & dominium equi ante traditionem. Vnde ſi interea Caius det, aut vendat eum alteri, eique tradat, is dominium acquirit; tu autem habes actionem in Caium pro iniuria, ratione iuris, quod habebas ad rem. Ac ſic donatio purè verbalis ante realem, hoc eſt, rei traditionem, vix differt à promiſſione, vt *Leſſ. l.c. dub. 2.*

IX. Donatio, vti & remiſſio debitorum liquidorum, vna vice, & vno animi motu, vni aut pluribus facta, vltra ſummam 500. ſolidorum; (quæ ſumma hodie ad 500. vel ſecundùm quoſdam ad 800. aureos Italicos excurrit, vt ex *Claro, &c.* notat *Laym. l.3. t.4 cap.12. num 15.*) non tenet quoad hunc exceſſum, ſed lege ita ſtatuente, ob commune bonum poteſt à donatore pro arbitrio repeti. Excipe, niſi Iudici donatio ea inſinuata ſit, aut iuramento firmata, aut facta ad pias cauſas, aut ad redemptionem captiuorum, aut ad reparationem ædium incendio vel ruinà deſtructarum, aut ſit remuneratoria beneficiorum, aut fiat in renunciationem iurium, ſaltem ſperatorum, vel denique fiat militibus à belli duce, ex bonis proprijs mobilibus, vel hoſtium ſpolijs. *vid Leſſ. l.c. l.2. c 18. num. 102 Laym l.c. t.4. c. 12 num. 15 Tann. d 6. de iuſt. q. 2. dub. 2. num* 15. ex *Mol Claro, Rebello, &c.* Quare ſi tunc repetatur, quod abſque ijs conditionibus, vel vltra dictam ſummam datum eſt, tenetur donatarius reddere ipſi, aut hæredibus repetentibus: ſi non repetatur, poteſt retinere. *v. Auth. citt.*

X. Si donationi apponatur modus, tacitè vel expreſsè, non quidem obligando, ſed tantùm deſiderando, ſperando, &c. aliquid alterum facturum; vel animo eum ad hoc inflectendi, valet donatio, etſi fi-

nis

Digitized by Google

nis non ſequatur: vt v.g. dat aliquis puellæ ad eius conſenſum eliciendum; ſi poſtea non conſentiat, non tenetur datum reddere: nam etſi non dediſſet, ſi ſciuiſſet eam ſibi non conſenſuram, tamen dedit abſolutè, ſine obligatione alia, vt ponitur. Secùs eſſet, ſi verè intendiſſet eam obligare, & hac conditione dediſſet. *Leſſ. ca. 18. d. 16. & 17.*

XI. In ſimilibus donationibus allectiuis, poteſt aliquis, v.g. prædicta puella, acceptare, etſi non intendat præſtare, quod donator ſperat; cùm donatio ſit abſoluta, animo alliciendi, non obligandi. Vnde ſi ſpe fruſtratus repetat, dicens ſe non dediſſe, niſi ſub tali obligatione, non tenetur puella credere: quia eo ipſo quòd donator non expreſſit conditionem, præſumitur ſine eà dediſſe, & repetere, vel animo vindictæ, vel vt conſenſum extorqueat. *Leſſ l. c. Dian p. 1. t. 2 m. R. 40.*

XII. Non tenet donatio ob cauſam præteritam, vel præſentem, quæ verè non eſt: vt v. g. ſi dem tibi aliquid, quia apud Principem meam cauſam tranſegiſti, vel quia pauper es; & reuera non ita eſt, teneris reſtituere, cum ſit error in formali causà & principali. Vnde qui mentiuntur ſe pauperes, cùm non ſint, debent alijs pauperibus eleemoſynas reſtituere. Aliud eſt, ſi error ſit tantùm in cauſa ſecundaria; vt v.g. ſi verè ſint pauperes; & ſimulent inſuper ſanctitatem, ad hominum miſericordiam prouocandam: quia tunc primaria intentio dantium eſt, dare pauperi. *Bon. Leſſ. v. Dian. p. 8. t. 6. R. 89.*

DVBIVM III.

Quibus caſibus donatio poſſit reuocari?

Reſp. I. Donatio inter viuos, hoc eſt, quà quis vult ſe viuo rem abſolutè alterius eſſe, poteſt reuocari, (etſi res iam tradita ſit) tribus caſibus; niſi tamen donatio fuerit renunciatoria, aut facta ſit Eccleſiæ, vel monaſterio. Sunt autem hi Caſus.

I. Si donatarius enormiter ingratus ſit: vt ſi donanti atroces iniurias inferat; ſi inopià preſſum non alat, &c. Quod notandum pro filijs, quibus parentes omnia donarunt, & eos poſtea negligunt. *Sylu. Leſſ. Bon. Trul. c. 17. d. 12.* Neque valet pactum vt donatio non poſſit ob ingratitudinem reuocari *Bartol. & alij 8. Lugo, Dia. p. 8. t. 6. R. 57.* Debet tamen ingratitudo coram Iudice probari, ante cuius ſententiam donatarius non tenetur reſtituere. *Molin Lugo & alij 4 Dian. l. c. R. 58.* poſt eam verò etiam fructus perceptos poſt litem conteſtatam. *Molin. Dicaſtil. Dian. R. 58.* Ab hæredibus autem non poteſt reuocari ob eas cauſas, ob quas donator ipſe potuiſſet, ſi eas ipſe ſciuit, & tacuit; ſecus ſi ignorauit. *Gomez, Hurt. VVading. Lugo. Dian. l. c. R. 54.*

II. Et

II. Et quidem hæc reuocatio etiam habet locum in legato reſpectu legatarij, ſi defunctum teſtatorem graui iniuriâ afficiat, v.g. vxorem eius carnaliter cognoſcat. *Molin. Dicaſt. Dian. l c R* 58.

III. Non habet autem locum 1. in donationibus factis Eccleſiæ, tametſi Prælatus vel Clerus fuerit ingratus; quia facta eſt ob bonum animæ teſtatoris, & principaliter Deo, qui ingratus eſſe non poteſt. *Leſſ. Lugo. Hurta. Hun. VVading. Dian. l.c. R.* 56. 2. In donatione remuneratoria (v.g. pro beneficijs aliàs non debitis, & aliquo modo æquiualentibus) quia potiùs eſt remuneratio, quàm donatio, Remuneratoria autem cenſetur 1. ſi donator in ipſa donatione expreſsè meminerit meritorum, vel 2. ſi de meritis conſtet. 3. In dubio. *Dian. l. c. R.* 115. 116. 17. 19. 20. ex *Barboſa, &c.*

IV. Si quis prole carens magnam partem bonorum donauerit, & poſtea naſcatur proles: quia ex iuris diſpoſitione ineſt donationi hæc tacita conditio, niſi naſcantur mihi liberi. Et quidem ſi facta ſit extraneo, reuocari poteſt tota; ſi alicui aſcendentium, vt patri, vel auo, vel ſi Eccleſiæ, aut cauſis pijs, tantum reuocari poteſt, quantum neceſſarium eſt, vt filij habeant legitimam. Quanquam rectè notat *Leſſius* ad ædificationem expedire, vt quod Eccleſiæ vel monaſterio datum eſt, Prælatus totum reſtituat. Porrò etſi iurauerit ſe non reuocaturum donationem, adhuc poteſt liberis natis reuocare; quia hoc iuramentum non excludit tacitam conditionem dictam. Excipe, niſi expreſsè etiam hanc conditionem excluſerit; tunc enim ipſe reuocare non poſſet; poſſent tamen eius liberi, poſt mortem patris. *Bonac. Leſſ. c.* 18. *d.* 14. An autem hæc reuocatio locum habeat, ſi filij naſcantur illegitimi, qui poſtea legitimentur, *v. Dian. l c R* 63. *&* 64. Item an in donatione remuneratoria. *R.* 65. vbi cum *Molin. & alijs* 6. negat, niſi excedat cauſam.

V. Si donatio fuerit inofficioſa, contra officium paternæ pietatis, vt ſi pater tantum donet, vt filij priuentur ſuâ portione legitimâ: tunc enim poſt mortem patris poſſunt filij reuocare. *Nauar. c.* 26. *Leſſ. l.c.* licet donatio fuerit iuramento confirmata, *Megal. & alij* 5. *Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 66. Imò etiam viuente patre: licèt enim ante mortem patris non debeatur legitima, vt tradenda, debetur tamen vt conſeruanda. Hinc ſi pater bona diſſipet, poteſt à filio per iudicem cogi, vt ſeruet legitimam, ne is poſt mortem patris careat alimentis. Ita probabiliter *Dian. l. c.* ex *alijs* 6. contra *Leſſ. &c.* An autem & quando donatio reſcindenda in totum, *v. Dian. l. c.*

VI. Per ſuperuenientiam liberorum, vt probabiliùs affirmat *Dian. p.* 8. *t.* 6 *R.* 78. ex *alijs* 4. contra quoſdam. Si tamen pater non reuocauerit, non poteſt à filijs poſtea natis reuocari, niſi pro ratione Falcidiæ, ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato ſucceſſerint. *Ibid.*

Digitized by Google

DVBIVM IV.

Quid ſit Donatio mortis cauſà, & an poſſit reuocari, quomodo, & quibus competat?

Reſp. I. Donatio mortis cauſà, quà quis ſic donat, vt velit rem eſſe alterius primùm poſt ſuam mortem, vt ſi dicas, do tibi hoc poſt mortem meam, vel cùm moriar, vel quia timeo me nunc moriturum, reuocari poteſt etiam tribus caſibus his.

I. Si donatorem pœniteat, ſiue expreſsè, ſiue implicitè; vt ſi rem illam donet alteri. *Leſſ. l. c.*

II. Si dedit intuitu alicuius inſtantis periculi, ex quo metuit mortem: hoc ipſo quo periculum euaſit, cenſetur tacitè reuocata donatio; vt ſi quis det in graui morbo, vel inſtante prælio. *Bonac. d. 3. q. 13. p. vlt. num. 20.*

III. Si donatarius moriatur ante donatorem, ipſo iure reuocata eſt: vt etiam accidit in teſtamentis & legatis. Secus eſt in promiſſione & donatione inter viuos, quæ tranſit ad heredes. Quòd ſi autem donator promiſerit ſe non reuocaturum, tranſit in donationem inter viuos. *v. Leſſ. c. 18. d. 14. num. 116. Molin. d. 286. & d. 288. Azor l. 11. c. 11. q. 4. Bon. loc. cit.*

Reſp. II. Hæc donatio fieri debet in præſentem. *Dian l c. R. 66. & alij 5.* nec valet in abſentem ſine nuncio ad hoc deſtinato, vel epiſtola; licèt valeat vt fidei commiſſum, ſi fuerint adhibiti teſtes. *Dian. & c. l. c.* Valet autem probabiliter etſi donatarius præſens tacuerit.

Reſp. III. Donare mortis cauſà poſſunt omnes & ſoli qui poſſunt teſtari, excepto filiofamilias, qui licèt teſtamentum condere nullo modo poſſit, cùm hoc ſit iuris publici; donare tamen mortis cauſà, cùm id ſit iuris priuati, poteſt, ſi adſit patris conſenſus expreſſus: imò ſine hoc donare eum poſſe, non tantùm de caſtrenſibus, ſed etiam aduentitijs, probabile cenſet. *Dian. l c. R 68. & 69.* Hinc donare ſic poſſunt minores 25. annis, etiam ſine conſenſu ſui curatoris, *Dian. l. c. R. 71.* ex *Molin. & alijs 9.* Non autem vſurarius, niſi prius vſuris ſatisfecerit, vel cautionem præſtiterit. (poteſt tamen ad cauſas pias. *Ibid. R. 73.* ex *Fagund. & alijs 6.*) Nec ſurdus & mutus à natura, ſecus ſi a caſu ſuperueniente; vel ſi ſurdus ſit, aut mutus tantùm licet donare inter viuos poſſit ſecundum quoſdam. *Azor, Dian. p. 5 t. 6. R. 12.*

DVBIVM V.

Quid ſit Commodatum, Precarium, & Depoſitum?

Reſp. Commodatum eſt contractus,quo res aliqua mobilis, vel immobilis, quoad ſolum vſum gratuitò conceditur, idque ad aliquod certum tempus explicitè vel implicitè determinatum: explicitè, vt ſi dicas; commodo tibi hunc librum, vel domum ad vnum menſem: implicitè, vt ſi dicas, commodo tibi librum, vt eum deſcribas; quia tunc implicitè tantum temporis determinatur, quantum neceſſarium eſt ad commodè deſcribendum.

Precarium eſt, quo conceditur petenti res vtenda, non ad certum tempus, (in quo differt à Commodato,) ſed donec concedens repetat, ſiue expreſsè, ſiue tacitè, vt ſi det alteri, aut vendat. *Laym. l.3. t.4. ca.14.*

Depoſitum eſt,quo aliquid traditur cuſtodiendum, vt integrum reddatur. Et communiter eſt res mobilis,vel ſe mouens,vt veſtis,equus,&c. *Vnde circa hæc reſoluuntur.*

I. Commodator non poteſt repetere abſque iniuſtitia ante definitum tempus. *Laym l.3.tr.4 c.14.*

II. Quòd ſi tamen commodanti damnum impendeat,poteſt repetere,licèt ſimile damnum impenderet commodatario, ex rei ante tempus repetitione,vt habet *Leſſ. cap.27.d.5.* quia vt ait *Nauar.* in commodatione intelligitur tacita hæc conditio, niſi interea contigerit rem eſſe neceſſariam commodanti. *Laym l.c.*

III. Si depoſitarius bonâ fide exiſtimet,depoſitori non diſpliciturum, ſi re depoſitâ vtatur,licebit vti,aliàs non. *Leſſ.l c d.2.*

IV. Si depoſitum ſit res vſu conſumptibilis,vt triticum,vinum,pecunia,quæ exponendo abſumitur,eaque tradita ſit certo numero, pondere & menſura, non videtur depoſitarius peccare ſaltem grauiter ijs vtens, ſi certus ſit, ſe tantundem eiuſdem bonitatis habiturum quando repetetur. *Leſſ. l.c.* Secùs ſi pecunia tradita fuerit ſacculo, vel arcæ incluſa, vel munita ſigillo. *Sylu. Azor. Leſſ. Bon vid Trul. c.25. d.1.* Verùm ſi is, cui res commodata, locata, depoſita,& pignorata eſt, negligenter cuſtodiat, ita vt pereat, negligentia autem non ſit Theologica culpa mortalis, probabile eſt, quod dixi ex *Soto, Sa*, non teneri ad reſtitutionem in conſcientia, Alij tamen aliter ſentiunt, nimirum teneri reſtituere, qui iuridicam culpam in cuſtodiendo contraxerit, ſi ea fuerit lata, & ſubinde ſi leuis tantùm, imò & aliquando ſi leuiſſima, (nimirum

mirum quando depoſitio facta eſt in commodum vtriuſque: & ſi pretium pro cuſtodia accipiat) *v. apud Leſſ. cap. 7. di. 8. Laym. lib. 3. tr. 4. cap. 25.* vbi docet depoſitarium tantum teneri de dolo, vel culpa craſſa, quæ dolo æquiparetur.

Dicitur autem iuridica culpa lata ſeu craſſa, cùm quis facit, aut omittit, quod vt plurimum non facerent, vel omitterent in ea re homines ſuæ profeſſionis: vt v.g. ſi quis rem apud ſe depoſitam relinquit in loco publico, etſi inaduertenter. Leuis autem dicitur, cum quis facit vel omittit, quod non facerent, vel omitterent homines ſuæ profeſſionis diligentes: vt ſi quis depoſitum relinquit in ſuo cubiculo, ſed negligit oſtium claudere. Leuiſſima dicitur, cùm facit vel omittit, quod non facerent homines diligentiſſimi: vt ſi quis oſtium quidem obſerarit, ſed neglexit tentare manu, an eſſet benè clauſum.

V. Sartores, Molitores, & cæteri artifices, quibus res traditur polienda, vel immutanda: item nautæ, aurigæ, caupones, apud quos res deponuntur, tenentur ex leui culpa; quia depoſitio fit etiam in commodum ipſorum: imò *Sylu. V. Nauta.* vult eos teneri ex leuiſſima ex *l. 1. ff. depoſiti.* idque cautum eſſe ad vitandas eorum fraudes. quod etiam *Leſſ. & Trul. c. 25. d. 1.* putant eſſe probabile in vtroque foro, ſi quis eis rem expreſsè tradiderit cuſtodiendam: ſi autem ipſis tantùm videntibus depoſuerit v.g. in diuerſorio, naui, &c. ne quidem ex lata teneri. *v. Bon. Trul. Dian p. 1. t. 8. R. 74.*

VI. Si depoſitarius (idem eſt de commodatario) dubitet, an depoſitum ſuà culpà perierit, non tenetur in conſcientia ad reſtitutionem. *Sanch de matr. l 2 d. 41. num. 18.* quia in dubio non præſumitur delictum. ex *L Merito ff. pro ſocio, v Dian p. 2. t. 9 R 49.* In foro tamen externo, ſi res depoſitarij manſerint incolumes, præſumitur de dolo, niſi depoſitarius probet depoſitum caſu periiſſe, & non potuiſſe ſimul cum rebus ſuis, (imminente v.g. incendio) ſeruari: tunc enim non teneretur, quia præſumptio doli ceſſaret. *v. Palaum t. 1. de conſc. d. 3. p. 4. Trul. c. 25. d. 1.*

VII. Si domino repetenti depoſitum, remiſerit per hominem, qui fidelis habebatur, iſque ſibi retinuerit, vel perdiderit, domino periiſſe dicit *Molina*, citatus ab *Eſcob. v. Trul l c.*

VIII. Deponens rem vſu non conſumptibilem, poteſt à depoſitario pro eius vſu aliquid accipere; quia is eſt pretio æſtimabilis: (licèt eo caſu non depoſiti, ſed locati & conducti contractus ſit dicendus.) Secùs ſi ſit vſu conſumptibilis: tunc enim depoſitum, eo ipſo quod depoſitarius incipit eo vti, induit naturam mutui, ex quo (ſeclusà ratione lucri ceſſantis, &c) nihil licet accipere. vt *vid. dub. ſeq & Bonac. d. 3. q. 13. p 3. Trul. l. c.*

D V-

DVBIVM VI.

Quid ſit Mutuum?

Reſp. Eſt contractus, quo rei alicuius numero, pondere, vel menſurâ conſtantis, dominium à mutuante in mutuatarium transfertur, cum obligatione reſtituendi eandem, vel ſimilem ſpecie, & bonitate. Propriè autem mutuum ferè eſt in rebus vſu conſumptibilibus, inter quas etiam eſt pecunia: quæ licèt non abſumatur, nec pereat in ſe, perit tamen exponenti. Diſtinguitur à permutatione, quòd in ea reddatur res alterius ſpeciei. Item à pignore, hypothecâ, depoſito, commodato & locato, quòd dominium in iis non transferatur, ſed vſus tantùm. *Bon. d.3.q.3.p.1.* Vnde reſolues.

I. Mutuans obligatur monere de vitio rei, alioqui ad damnum tenetur in conſcientia.

II. Item non repetere rem ante tempus, niſi ipſe ſit in pari neceſſitate.

III. Item præſtare caſum fortuitum mutuatarius tenetur, cùm penes hunc rei dominium ſit; & rem eadem quantitate & qualitate reddere ſuo tempore.

IV. In vero mutuo lucrum aliquod accipere non licet, quia eſt vſura: de quo dubio ſequenti.

DVBIVM VII.

Quid ſit Vſura?

Reſp. Eſt lucrum immediatè proueniens ex mutuo, ita vt mutuans ſupra ſortem, id eſt, ſummam capitalem, lucretur aliquid, quod ſit pecunia æſtimabile, ita vt lucrum tale præcisè intendatur ratione mutui. Quod planè iniquum eſt, & graue peccatum contra ius humanum & diuinum, cùm mutuans acquirat lucrum ex re iam non amplius ſua: quia res mutuata iam tranſijt in dominium mutuatarij, vt patet ex definitione. Et Regula generalis eſt: *Omne pactum, vel grauamen, ſiue onus additum mutuo, præter id quod ei proprium & intrinſecum eſt, reddit contractum vſurarium. Bonac.d.3.q.3.p.3. C.Lugo, &c.* Vnde reſolues.

I. Peccat grauiter ex genere ſuo exercens talem vſuram, etſi ſit mentalis tantùm, abſque externo pacto. Dicitur enim vſura mentalis, cùm quis intentionem habet accipiendi aliquid ex mutuo vltra ſortem, etſi exte-

exterius pacto id non exprimat: ſicut realis ſeu exterior vſura dicitur, cùm quis intentionem illam per pactum aliquod exprimit. Quod aliquando tantùm implicitè fit in aliquo contractu, & vocatur vſura palliata; cùm videlicet contrahentes prætendunt alium contractum emptionis, locationis, &c. in quo tamen reuera vſurarium quid interuenit. Vide exempla apud *Tol l.5.c.31*.

II. Non eſt vſura, ſi mutuans nihil intendat vt pretium, ſed tantùm ſperet aliquid ex gratitudine, & eà intentione illi aliquid donetur, licèt illud vt finem principalem intendat. *Mol. tom. 2. d. 305. num. 6. C. Lugo d. 25.*

III. Quòd ſi tamen intelligeret ſibi aliquid donatum, non gratis, vt putabat, ſed vt debitum ratione mutui, teneretur reſtituere, quantum inde ditior euaſiſſet, vt habet *Sa V Vſura. C Lugo d. 25 ſ 3.*

IV. Nec eſt vſura dare mutuum alterius amicitiæ captandæ causâ, atque vlteriùs inde ſperare officium; quia amicitia non æſtimatur pretio. *C. Lugo. l. c.*

V. Pactum tamen de obtinendo à mutuatario (vel eius operâ) officio aliquo, illicitum eſt, & vſurarium Ita commun. *Mol d 310 Leſſ. Sal. C. Lugo* contra *Nauar.* etſi *Salas de vſurâ d. 9. nu. 4.* eum excuſet, qui mutuat aliquid cum pacto, vt ſtatim præſtetur aliquod beneficium ex gratitudine. *v Trul. l. 7 c. 19 d. 7.*

VI. Pactum, vt à mutuatario conferatur beneficium Eccleſiaſticum, eſt vſura (& ſimonia) quia cogitur is ſubire nouum onus.

VII. Non eſt vſura, cùm quis non potens ſua recuperare, mutuat vt ſibi reddantur ſua, vel ne ſibi iniquè noceatur: quia hæc iure iam antè debentur, & ſic non facit lucrum, nec imponit nouam obligationem. *Bon. q 3. p 3 nu 15. ex Azor, Regin &c.*

VIII. Nec eſt vſura exigere aliquid ratione periculi recuperationis, difficultatum, vel expenſarum, quæ erunt vel metuuntur in recuperanda ſorte: quia pretio æſtimari poteſt, quòd quis ſe in tale periculum & difficultatem conijciat. *Kon d. 3. q. 3 p. 5.* Neceſſe tamen eſſe, vt periculum iſtud, &c. deducatur in pactum expreſsè vel tacitè, docet *Laym. l 3. t. 4. c. 16. n. 9. ex Medin. Valent. Mol. Leſſ &c.* Item dicit *C. Lugo nu. 80.* Et ſic liciti ſunt Montes pietatis, vt vocant, hoc eſt, theſauri quidam, qui in refugium pauperum à Repub vel Principe reponuntur, vt inde pauperibus gratis mutuetur, ita tamen vt parum retribuant pro expenſis, quæ fiunt in miniſtros, & conſeruatione talium montium. *v. Tol. l. 5. c. 18. Leſſ. l. 2. c. 20. d 13. Bon. l. c. p. 13.*

IX. Nec eſt vſura, ſi timens difficultatem aut fraudem mutuatarij in reddendo, tempore conſtituto, paciſcaris, vt ſi tunc non ſoluat, aliquid det præter capitale loco pœnæ: quæ pœna licitè exigetur, dummodò

non

non fiat aliâ intentione, quàm vt mutuatarius ſic quaſi conſtringatur, ne ſuâ culpâ fallat. Vnde ſi mutuatarius abſque ſua culpa non poſſit ſoluere, non licebit pœnam exigere, vt habet *Tol ſuprà cap.* 32. Qui ait manifeſtum eſſe argumentum prauæ intentionis, ſi optes non ſolui tibi præfixo tempore, vt pœnam recipias ac ſimpliciter vſuram fore, ſi certò ſciens alterum non valiturum ſoluere, adhuc tali pœnâ oneres. *v. Bon. d. 3. q. 3 p. 7. Moli. t. 2 d.* 317. *Leſſ l 2. c. 20. d.* 15.

X. Nec eſt vſura, paciſci & accipere aliquid ratione damni emergentis (ſiquidem mutuum verè illius cauſa ſit) aut lucri ceſſantis, vel ceſſaturi, dummodò de hoc præmoneatur mutuatarius. Vt ſi volebas domum reficere, aut poteras nunc commodo tempore emere triticum, priuando autem te tuâ pecuniâ in dando mutuo corruit domus, & poſtea cariùs emes triticum. Item non poteris lucrari cum tua pecunia, quod poteras & volebas negotiando, ita vt mutuatio ſit verè cauſa lucri ceſſantis. Vbi notat *Tol.* ſupponendum in hoc titulo lucri ceſſantis. 1. Quod verè volueris cum ea pecunia negotiari, & non habeas aliam. 2. Quòd malis negotiando aliterve lucrari, quàm ſic mutuando, ita vt mutues tantùm in gratiam mutuatarij 3. Vt minus exigas, quàm lucrari poteras, & deductis expenſis: quia lucrum ceſſans non eſt actu, ſed in potentia, & varijs adhuc euentibus obnoxium. Vnde ad arbitrium viri prudentis, pro maiore vel minore eius certitudine, æſtimare id poteris, & ſic cum mutuatario de eo paciſci. *S. Thom. a* 1. *ad* 2. *Mol. d.* 314. *Salas dub.* 18. *&c.* C. *Lugo. d* 25 *ſ* 6. *Bonac. q* 3 *p* 4. Hinc qui non habuit animum negotiandi, vel ſi non erant, nec breui ſperabantur merces, vel non erat moraliter certus de lucro, nihil poteſt accipere, vltra ſortem: quia mutuatio iſta verè non fuit cauſa lucri ceſſantis. Eadem ex cauſa vſura eſt, ſi mercatores credito vendentes, aliquid vltra pretium rigoroſum accipiant titulo lucri ceſſantis: v. g. rem tantùm valentem 100, vendant pro 105. numerandis poſt annum: quia vendendo ad creditum (quod eſt virtualis mutuatio) plures habent emptores, pluresque res vendunt, & ſic compenſatur lucrum ceſſans, atque adeo illud non ceſſat ratione huius venditionis. *Dian. p.* 2. *t.* 34. *Trul. c.* 19. *d* 9. *v. dub. ſeq.*

XI. Mutuare frumentum vetus cum obligatione vt reſtituatur nouum (præſertim certo tempore) eſt vſura, ſi mutuans ſciat nouum fore melius, & maioris pretij. *Sylu. Nauar. Trul d.* 15 *n.* 11.

XII. Eſt vſura ex communi ſententia, ſi des mutuum, vt poſtea mutuatarius ex debito ciuili obligetur tibi rurſus mutuari, aut vendere, vel apud te in tua officina emere merces, aut operas ſuas locare: quia talis obligatio eſt res pretio æſtimabilis, cùm priuet mutuatarium poteſtate alibi emendi, & locandi operas. *Leſſ. l* 1. *c.* 20. *d.* 8. C. *Lugo d.* 25,

 nu 46.

num. 46. *vid. Laym. l.* 3. *t.* 4. *c.* 16. *num.* 3. *Bon loc. cit. p.* 3.

XIII. Vſura eſt, mutuare Principi, vel Reipub. eo pacto, vt interim, dum non ſoluitur, ſis liber à tributis, vel oneribus iuſtis ſoluendis. *Salas. C. Lugo nu* 64 ex communi

XIV. Item mutuare eâ lege, vt mutuatarius eam pecuniam exigat à debitore mutuantis, à quo non facilè extorquebit. Quod addo, quia ſi ſponte onus illud ſuſcipiat, eò quòd facilè poſſit obtinere, non erit vſura. *Ibid & Bon. l. c.*

XV. Item ſi frumentum quod alibi habes, des mutuum, obligando, vt tibi reddatur hic vel alibi (cum maioribus ſumptibus, vel laboribus) vbi plus valet. *Ibid.*

XVI. Vſura etiam eſt, obligare mutuatarium, vt partem mutui accipiat in mercibus, quibus non indiget. *Ibid.*

XVII. In mutuo pecuniario, niſi aliter conuentum ſit, ſi quis det mutuos v. g. 100. florenos, non poteſt exigere plus, quàm eorum pretium & valor tunc fuerit. Vnde ſi eorum valor tunc augeatur, non poteſt repetere 100. quia reciperet aliquid ſupra ſortem. Quòd ſi valor decreſcat, debet mutuatarius reddere plus quam 100. quia aliàs non reſtitueret ad æqualitatem. *v. Leſſ l.* 2. *c* 22. *d.* 8. *Laym. l* 3. *t.* 4. *ca.* 16. *n.* 15. *Bon. l. c p.* 3.

XVIII. In mutuo tamen aliarum rerum, vt vini, tritici, &c. aliter ſe res habet: quia ſi quis v. g mutuet alteri 10. modios tritici, ſiue pretium creſcat, ſiue non, poteſt repetere 10 Ratio diſparitatis eſt, quia in pecunia non ſpectatur ordinariè, (niſi aliter conuentum ſit ob certas, & licitas cauſas) niſi valor, ſiue pretium. Vnde non debet reſtitui, niſi pretium æquale. At verò in frumentis, &c. ſpectatur ipſa materia: quia non petitur mutuum frumentum propter pretium frumenti, ſed propter ipſum corpus, & ſubſtantiam; ergò etſi creſcat pretium illius, poteſt repetere tot menſuras, quot dedit mutuò. Interim tamen quidam de his rebus eodem modo loquuntur, quo de moneta. *v. Laym. l. c. num.* 14. & *Bon l. c.*

Quæres. Quæ obligatio & pœna ſit vſurariorum, & cooperantium?

Reſp. I. Vſurarius etiam non manifeſtus, ac hæredes tenentur reſtituere, imò etiam omnes ij, qui ex parte vſurarij cooperantur efficaciter, v g. iudices, domini temporales, notarij, famuli, aduocati, qui quouis modo iuuant, vel cogunt mutuatarios ad ſolutionem vſurarum. Dixi (*poſitiuè ſeu efficaciter,*) quia habendo ſe negatiuè, poſſunt permittere vſurarios, ob iuſtam cauſam & neceſſitatem pauperum. Præterea in praxi, ex præſumpta voluntate mutuatariorum, ferè excuſantur minùs principales famuli. II. Vſurarius publicus, ſiue notorius non debet admitti ad communionem altaris, nec abſolui, donec reſtituat vſuras, nec

ſepe.

ſepeliri in loco ſacro: & qui ſcienter ſepelit, ipſo facto eſt excommunicatus. III. Addit *Laym.l.c.num.*21.eius teſtamentum ipſo iure irritum eſſe,niſi ante mortem reſtituerit. *v.Leſſ.Bon.Trul.c.*29 *d.*22.

DVBIVM VIII.

De Emptione & Venditione.

Artic.I. Quid ſit Emptio & Venditio?

Reſp. Eſt contractus,quo pretium pro merce ſoluitur;completurque mercis traditione. Venditio contrà. Iuſtitia eius in hoc conſiſtit, vt pretium ſit iuſtum,ſiue exæquet valorem rei;& contrà,aliàs ſi abſque legitimo titulo ſecùs fiat, committetur iniuſtitia grauis, vel leuis, pro grauitate exceſsûs, qui proinde ad reſtitutionem in conſcientia obligabit: etſi in foro externo ad reſtitutionem ferè non cogatur, niſi vltra dimidium defraudauerit. *vid.Laym.ca.*17.*Bonac.d.*3 *q.*2.*p.*1.*&* 4. Vnde reſolues.

I. Quod ſpectat ad emptorem,is poteſt emere viliùs quàm res valeat, ſi ei non ſit commoda, vel emat in gratiam venditoris, ac ſimiles ſint circumſtantiæ,quæ rem faciant viliorem. Nec obſtat,quod venditor neceſſitate ductus vendat viliùs: quia venditio manet voluntaria, inquit *Caiet v.Bon.l.c nu.*21.*&* 23.Poteſt nihilominus grauiter peccari contra charitatem, ſi quando pauperculi extremâ inopiâ res ſuas vendere coguntur,nimis vtiliter ab eis emas. *Laym.l.c.n.*10.

II. Emptor poteſt emere minoris,ex eo quòd multa ſimul emat:quia tunc venditorem liberat multis curis, & expeditum facit ad alia noua comparanda, vnde meritò pretium decreſcit. *Bon.l.c.p* 4.*num.*13. ex *Leſſ.Regin.*

III Quoad venditorem,is communiter debet vendere ſecundùm pretium taxatum à lege, vel magiſtratu: quod ſi nullum eſt, id cenſebitur iuſtum,quod morali hominum æſtimatione imponitur.Quod non conſiſtit in indiuiſibili, vt anxiè ſcrupulari oporteat; ſed diuiditur in infimum,medium,& ſummum, ſiue vt alij vocant,pium,moderatum,& rigoroſum, ita vt intra latitudinem huius pretij vendere & emere liceat, nunc ſummo,nunc infimo.

IV. Si quid emptori valde vtile ſit, non licet hoc ſolo nomine rem vendere vltra pretium iuſtum; quia vtilitas emptoris tota eſt ipſius,non venditoris. *Bon l.c.n.*27 ex *Leſſ l.*2.*c* 27.*d* 4.*Fill t.*35.*n* 77.

V. Licet autem vendere cariùs quàm valet,pretio currente,ſi alij boni tituli adſint,& ſimul de hoc emptorem moneas: quia tunc illi non fit

iniuria. Tales ſunt, v.g. lucrum ceſſans, aut damnum emergens, aut incommodum, vel moleſtia tibi obuentura ex rei venditione, aut affectus in eam ſingularis; ut ſi acceperis à maioribus, à Principe. Item ſi res ſint nouæ, raræ, & ſingulares, ut v.g. peregrini flores, aues, feræ, monumenta antiqua, picturæ, numiſmata. *Lay. l. 3. t. 4. c. 17. §. 1. n. 10. Bon. l. c. n. 15.* ex *Leſſ. Reg. &c.*

VI. Qui res minutim & in parua quantitate vendunt, poſſunt aliquantò cariùs uendere, quam qui in magna quantitate: quia debent maiores labores, expenſas, &c. impendere ad ea conſeruanda: & ſic quidam excuſant caupones & ſtabularios, qui auenam, fœnum, paleas, &c. cariùs vendunt, quàm alij: dummodò pretium ijs non ſit taxatum. *Salon. Trul. d. 15. n. 11.*

VII. Non licet cariùs vendere præciſè ob dilatam ſolutionem, aut viliùs emere, ob præciſè anticipatam ſolutionem; quia in venditione, quæ fit credito, vel in anticipatâ ſolutione, eſt virtuale mutuum, ideoque vſura, ſi quid ſupra ſortem exigatur. Quod intellige, niſi interueniat alius titulus ex ſuprà enumeratis de vſura; vel niſi aliunde creſcat pretium, v.g. ex frequentia emptorum, &c. *Bon. loc. cit.* ex *Leſſ. Regin. Fill. &c. vide ſuperiore dub.*

VIII. Licitum eſt vendere rem cum pacto de retrouendendo, id eſt, ut emptor teneatur tibi ſtatuto tempore, vel cùm volueris, eam reuendere, modò uera & non ficta emptio fiat, nec palliata uſura intercedat. *Mol. d. 375 Leſſ. dub 14 &c.* Qui addunt, iuxta æſtimationem illius operis ac pacti, pretium eſſe imminuendum. *v. C. Lugo. d. 26. n. 189.*

IX. Monopolia, id eſt, cùm vnus, vel plures id efficiunt, ut ipſi ſoli aliquid vendant, vel cùm mercatores conſpirant, non minoris vendere, non ſunt contra iuſtitiam; modò non conſpirent extra iuſtum pretium vendere. Ita contra *Rebell. Nauar &c* docent *Mol. Leſſ. &c.* Qui tamen concedunt, eſſe contra charitatem. *vid. C. Lugo d 26. ſ 13.* Porrò Principum uel Magiſtratus eſt, cùm uni, uel paucis tale priuilegium conceditur, ut ſoli aliquid vendant, ijs etiam pretium taxare, & ſic præuidere ne ſubditi grauentur. *vid. Leſſ. cap. 21. d. 20. C. Lugo l. c.* & *Trul. ca. 20. d. 18.* ubi rectè notat ex *Nauar &c.* etſi alia monopolia ex iuſta cauſa authoritate Principis, uel Reip. conceſſa, taxato pretio ſint licita, v.g. bibliopolis, ut nemo alius talem librum vendat, vel ut tantùm ſit unus, aut duo tabernarij in aliquo loco, nihilominus quando unus vel pauci propriâ authoritate ea conſtituunt, v.g. emendo merces certi generis, ut frumentum, vinum, oleum, &c. ut ipſi deinde arbitratu ſuo vendant cariùs, peccare ſemper etiam contra iuſtitiam cum obligatione reſtituendi.

X. Venditor debet emptorem præmonere de notabili vitio rei, quod ei obeſſe

eî obeſſe poteſt: v.g. ſi equus ſit furioſus, domus ruinoſa, oues morbidæ, pannus aduſtus, &c. alioqui tenetur de fraude & damno ſecuto: ſaltem ſi defectus fuerit in ſubſtantia, vel quantitate, v. g. ſi deficiat in pondere vel menſura, aut vendiderit rem vnam pro alia: & ſic peccat mortaliter cum obligatione reſtituendi, 1. qui frumentum vendíturus ponit priùs loco humido, vt intumeſcat. 2. qui vino Rhenano miſcet Francicum. 3. qui carnes bubulas vendit pro veruecinis, &c. *v Leſſ. Bon Dian p.1. t.8. R.51. Trul d.11.* Quando autem venditor poſſit iuſtè tacere vitia qualitatis rei, quæ venditur, ſine obligatione reſtituendi pretium, vel reſcindendi contractum, *vide C Lugo d.26.ſ.8.nu* 128. & *Trul. c.20. d.* 11. vbi notat venditionem factam ab ignorante vitium rei, eſſe validam: reſcindendam tamen vel reducendam ad æqualitatem, niſi venditor contra hoc exceperit.

XI. Si ſcias occultè debitorem tuum non eſſe ſoluendo, iniuſtum videtur, ijs qui id neſciunt, debitum illud vendere pretio ordinario: tum quia eſt dolus; tum quia vitium intrinſecum crediti non reuelatur. *Bon. l.c.p.*10.*ex Leſſ.c.*21.*d.*10.*Fill.&c.*

XII. Etſi venditor ſciat pretium mercis mox minuendum, licet tamen vendere pretio currente, & non dicere emptori, (ſecluſo tamen dolo, fraudibus, & mendacijs, quibus emptorem allicere ad emendum ei non licet) quia pretium currens ſimpliciter adhuc eſt iuſtum. *Bon q.*2. *p.*5.*n*12.*ex Azor, Fill. Leſſ. &c.*

XIII. Si cui datum eſt aliquid vendendum pretio v.g. infimo, vel moderato, & is vendat rigoroſo, probabile eſt, vt habet *Angel. V. Emptio,* non teneri reſtituere, ſed poſſe retinere exceſſum; cùm ſua induſtriâ acquiſiuerit. Aliud tamen eſt de famulis mercatorum, quibus indeterminato pretio traditur meliori modo vendendum, quo poſſunt in vtilitatem domini, *v.Leſſ.d.*18.*C.Lugo d* 26.*ſ* 9.

XIV. Quando ſartoribus ementibus pannum pro ijs, quibus veſtes conficiunt, minoris venditur, quàm alijs, eò quòd ſint Parochiani mercatorum, vel ſæpè ab ijs emant, poſſunt partem pretij remiſſam ſibi retinere, dummodò aliàs fideliter agant; quia nulli fit iniuria: & cùm mercatorum plurimum interſit, vt tales ad ipſorum potius, quàm aliorum officinas veniant, cenſentur in ipſorum gratiam remittere, ijſque donare eam partem. *Fill. Dian p.*1.*t.*8. *R* 26. Negat tamen *Salas*, eò quòd mercatores falsò dicant ſe remittere, vt alliciant.

XV. Cùm res duobus in ſolidum eſt vendita, is dominium acquirit, cui tradita eſt, dummodo is pretium ſoluerit. Si neutri tradita ſit, debetur ei, qui priùs tempore emit, & alter habet actionem in venditorem. Si quid tamen vendatur, aut detur Eccleſiæ, vel alijs pijs locis, acquiritur dominium ante traditionem. *v. Leſſ.l.c. & C. Lugo d.*26 *ſ.*9.

M 3 XVI. Si

XVI. Si res pereat ante traditionem, & ſit certa ac determinata, v.g. hæc domus, hoc dolium vini, perit emptori; niſi aliter expreſsè conuentum ſit, aut venditoris culpâ pereat. Si autem res ſit indeterminata (vt ſi quis emerit 10. modios tritici ex granario, oues ex grege) vt ſi emat rem determinatam quidem, ſed ad menſuram (vt aceruum totum tritici vno floreno, in ſingulas menſuras) tunc ante rei traditionem, aut menſurationem, periculum ſpectat ad venditorem. *v. Leſſ. dub. 12. l. c. C. Lugod 26 ſ. 14 n. 216. Laym. l. 3 t. 4. c. 17. § 2. Bon. q 2. p. 8.*

XVII. Si res vendita pereat, aut deterior fiat poſt traditionem, perit emptori, licet pretium nondum perſoluerit; quia res domino perit. *Lay. Bonac. ll. cc.*

Quæres I. An & quomodo liceat emere chyrographa, ſeu credita alterius?

Reſp. Si credita in poſterum exigenda (ſiue ius quod habet alter, vt ipſi in futurum aliquid ſoluatur) ſint certa, ea minoris emere, ſolutione anticipatâ; eſt vſura, ſecluſo tamen lucro ceſſante, & damno emergente. *Bon. d. 3. q. 3. p. 10. ex Mol. Leſſ Tol Fill.* Quia accipitur aliquid ſupra ſortem ex mutuo; nam mutuat implicitè minorem pecuniam pro exigenda maiore. 2. Dixi *certa*, quia ſi credita ſint incerta, periculoſa, & litigioſa, ac cum difficultate exigenda, licitè is qui non eſt cauſa iſtius difficultatis, minoris emit, prout difficultas, vel incertitudo ſolutionis minor eſt, vel maior; quia cum tali periculo & difficultate minus valent. *Bon. l. c. Trul l 7. c. 20. d. 8.* Vnde reſolues.

I. Vſuram committunt 1. Miniſtri Regum & Principum, &c. qui vt anticipatam faciant ſolutionem, aliquid recipiunt à creditoribus. 2. Qui aliquid accipiunt à debitoribus conceſſa dilatione ad ſoluendum; quia accipiunt aliquid vltra ſortem pro mutuo virtuali. *Bon. l. c. Nauar. Mol. Salas, &c.*

II. Minoris emi poſſunt regulariter credita & ſtipendia, ſiue ſalaria debita militibus, aut famulis Nobilium; quia habent adiuncta incommoda, pericula & moleſtias in exigendo: quam ob cauſam idem licet, etiamſi credita illa tempore præſenti, vel etiam præterito fuerint ſoluenda. *Bonac. l. c. ex Regin Mol. &c.*

III. Qui ipſe eſt cauſa difficilis ſolutionis, peccat contra iuſtitiam emendo minoris, & tenetur ad reſtitutionem; tum quia ipſe eſt cauſa damni, cùm ipſius culpâ creditum valeat minus: tum quia alioqui præmium ex delicto ſuo reportaret. *Molin. d. 313. Fill. Bon. l. c.* Hinc Quæſtores Principum ad quos ſolutio pertinet, quando ipſi ſunt cauſa difficilis, & malignæ ſolutionis, non poſſunt chyrographa, vel credita emere minoris, vt docent *Auth. cit.* Additque *Salas & Molin. l. c.* Non eſſe libetum Quæſtoribus, &c. quibus incumbit ſoluere magnatum debita,

vni

vni potiùs ſoluere, quàm alteri (niſi quis fortè ius præ alijs habeat, vt *v. ſuprà de ordine reſtit.*) ſed teneri omnibus ſoluere pro rata. *Bon.l.c.v. Trul.l.1.d.*10.

Artic.II. Quid ſit negotiatio, & quibus illicita?

Reſp. Ea eſt, cùm quis rem ſibi comparat eo animo, vt integram, & non mutatam, cariùs vendendo, vel permutando lucretur. Quod quia obnoxium eſt periculo multorum peccatorum, & valde diſtractiuum, ac indecens ſtatui Clericali, ſic lucris inhiare, ſeuerè prohibitum eſt Clericis conſtitutis in ſacris, & religioſis omnibus, ita vt mortaliter peccent, ſi multam negotiationi dent operam, vt ait *Leſſ.* quem *v.l.c.d.* 1. *& Laym.l.3.t.4.c.*17. *Bon. de contract. a.3.q.*1.*p.*5.*C. Lugo d.*26.*ſ.*3.*n.*19. Vnde reſolues.

I. Si Clericus ſemel iterumque tantùm negotietur, in materia non graui, v.g. libros, cruces, &c emat, vt occultè iterum vendat cariùs, non eſt mortale. *Leſſ. Mald. Fill. Dian. C. Lugo l.c.*

II. Non eſt negotiatio Eccleſiaſticis vel Religioſis prohibita, ſi emant pecora; quæ paſcuis ſuis ſaginata vendant: quia vendunt fructus ſuorum prædiorum, vel agrorum. *Mol. Leſſ. C. Lugo ſ.*3.*num.*29. vti nec, ſi greges alant, vt fœtus, lac, lanam vendant. *C. Lugo l.c.* Vbi tamen negat, licere ijs conducere agros, vt fructus vendant, eò quòd (licet non ſit negotiatio propriè dicta) ſpecialiter illis ſit prohibitum in *Concil. Carthag.v.l.c.*

III. Non peccat Clericus 1. Si emat agrum cum fructibus iam maturis, illoſque vendat: quia vendit fructus agri ſui. *Card. de Lugo l.c.* ex *Mol. Fill. &c.* 2. Si id, quod ad proprios vſus emerat, poſtea, vel quia non indiget, vel mutato conſilio, cariùs vendat. *Ibid.*

An verò, & quomodo Clericis liceat negotiari per alios non famulos, præſertim in neceſſitate, *v. Card. de Lugo d.*26.*ſ.*4 *nu.*36. *Trul. l.c. d.*19 *Barboſ. de iur. vn. l.*1.*c.*40.*a.*1.

DVBIVM IX.

Quid ſit Contractus Censùs, & an licitus?

Reſp. Is eſt, cùm certâ ſummâ pecuniæ v. g. 100. florenis, emo à te ius percipiendi quotannis ex bonis tuis, aut certâ aliquâ re tuâ vtili, ſiue fructifera, certam aliquam penſionem ſeu cenſum, v. g. florenos 5. annuos, vel 6 prout conſuetudine, vel lege taxatum erit. Ita vt hic non ſit mutuum & vſura, ſi aliàs prauam intentionem non habeas; ſed vera

emptio, & venditio, quà emitur, non precisè ipſa penſio, ſed ius eam percipiendi; quod longè minus valet, ideoque minoris emitur; licèt poſt multos annos pretium longè ſuperet. *Molin. Leſſ. Laym l. 3. t. 4. ca. 18. & cæteri communiter*. Rectiùs tamen *C Lugo d. 27 ſ. 2 num. 20.* probat, ad excuſandum cenſum ab uſura, dicendum eſſe, non emi penſiones, neque ius ad illas, neque fructus, ſed potiùs partem uſusfructûs talis prædij, ſuper quo cenſus conſtituitur; ita ut dominium totum directum prædij maneat apud venditorem, dominium uerò utile, ſeu ius uſusfructûs, ex parte vendatur *Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus*, qui etiam ex natura emptionis & venditionis ſolui poſſunt.

I. Hic contractus eſt iniuſtus, ſi non ſeruetur pretium iuſtum à lege vel conſuetudine probatum, quomodo pro Germaniâ conſtituit Carolus V. ut ius ad 5 tantùm pro 100. ematur.

II. Non ſolùm licitus eſt cenſus realis, id eſt, conſtitutus ſuper re aliqua, ut ſuprà dictum, ex cuius utilitate penſio extrahatur, ita ut ad quemcumque res tranſeat cum illa obligatione & onere; ſed etiam (ex natura rei, & ſecluſà prohibitione legis poſitiuæ) perſonalis, & conſtitutus immediatè ſuper perſonâ, quæ ſuâ operà & induſtria utilis ſit, & fructum aliquem pariat, vel bona in ſpe vel re habeat, unde penſio duci poſſit: alioqui enim ius quod venderet, non eſſet pretio æſtimabile, & ſic contractus fictitius. Ita probabiliter *Couar Leſſ Sal. dub 3 num 2 &c.* contra *Nauar. Mol C. Lugo. d 37 ſ 2 nu 25.* ubi cenſum merè perſonalem illicitum eſſe, docet eſſe probabilius, & prolixè probat.

III. Iniqui ſunt venditores ſeu cenſuarij, qui emptoribus, ſiue cenſualiſtis obligant rem non potentem reddere fructus, ſaltem tot, quot penſio exigit; aut reddentem quidem, ſed iam alijs cenſibus uenditos. *Bon. d 3. q. 4. p. 1. n. 9 & 13.*

IV. Sicut cùm in emptione res perit damno emptoris, ſic etiam in cenſu reali, ſi res ſuper quam impoſitus eſt cenſus, pereat, vel fructus eius abſque culpa venditoris. tunc enim perit cenſus, ita ut emptor ſiue cenſualiſta, non poſſit ampliùs percipere fructus, ſiue cenſum; quia qui emit, ſuo periculo emit. *Bonac. l. c. Fill. t 35 p. 2 n 255.* Vnde ad hoc incommodum cauendum inuentus eſt ſequens modus.

V. Licitum eſt, ut probat *Tol lib. 5 cap 46 & Leſſ. ca 22. dub. 11.* contractui cenſûs adiungere aliud pactum aſſecurationis, ut ſi res, ſuper quà fundatus eſt cenſus, pereat, id fiat damno venditoris, ideoque nihilominus obligatus ſit, vel ſuper alijs bonis ſuis eum ſtatuere, vel reſtitutà ſorte eodem pretio redimere. Debet tamen hoc pactum venditori, compenſari, augendo pretium cenſûs, vel quod eodem recidit, minorem penſionem deſignando. *Bon l. c n. 10.*

VI. Ex natura rei licitus eſt non tantùm cenſus irredimibilis, ſed etiã redi-

redimibilis, cum ex vna parte, tum vtriuſque, vt patet ex terminorum explicatione· quia irredimibilis cenſus dicitur, cùm venditor non poteſt illum pro ſuo arbitrio redimere; redimibilis autem, cùm poteſt, reddendo emptori eandem ſummam, quam accepit, atque ita rurſus ſibi emendo, quod ante vendiderat. Vtrimque redimibilis dicitur, cùm ita conuentum eſt, vt tam emptor, quàm venditor poſſit emptionem factam reſoluere, & ſummam quam dedit, repetere. *Leſſ.d* 10. *Dian. p.* 2.*t.*5. *m.R.*76 Vide dicta *de pacto retrouend in empt. ſuprà.*

VII. Nihilominus, quia contractus cenſûs redimibilis, ex parte emptoris eſt res periculoſa, ſuaderi non facilè debet: nam in *Conſtitut. Martini V. & Calixti III. PP.* vti & *Caroli V. Imper.* vſurarius contractus iudicatur. Verùm id intelligi debet ſecundùm præſumptionem fori externi: præterquam quòd illæ Conſtitutiones multis locis eatenus non ſint receptæ, quatenus prohibent ea, quæ iuri naturali non aduerſantur, vt notat. *Laym. l* 3 *t* 4 *c.*18.

VIII. Cenſus vitalitius, quia eſt virtualis ſponſio, & nititur euentu fortuito, licitus eſt. *Fill. Dian p.*7.*t.*9.*R* 70.

DVBIVM X.

Quid ſit Cambium?

Reſp. Cambium, quod permutationem ſignificat, hîc accipitur pro ſolâ permutatione pecuniæ. Et eſt contractus, quo Campſor, aliquis Campſario volenti cambit pecunias, cum lucro aliquo præter ſortem. Quod ſi ſine intentione vſuraria fiat, ob titulos iuſtos tali lucro æſtimabiles, patet non eſſe malum. Vnde cùm quatuor ſint cambiorum genera, nimirum 1. Cambium minutum ſeu manuale. 2. Cambium per literas. 3. Cambium reale. 4. Cambium ſiccum ſeu fictum, circa ea reſoluuntur.

I. Licitum eſt Cambium minutum, in quo dantur pecuniæ maiores pro minoribus, vel contrà, quia hîc ſunt iuſti tituli aliquid lucrandi, nimirum labor Campſoris in numeranda pecunia, item diligentia in pecunia omnis generis conquirenda, vt Campſarijs quibuſuis ſit paratus, item puritas materiæ & commoditas, vt cùm aurum vel alia moneta commoda, datur pro minuta & incommoda. *Laym. l* 3.*t.*4 *c.*19.*n.*4.

II. Licitum eſt item Cambium per literas, cùm ſcilicet Campſor hîc v g. Monaſterij prior accipit pecunias, quas poſt a literis datis alibi, v g. Francofurti refundit per ſuos factores; quia hîc etiam ſunt iuſti tituli, ſcilicet virtualis traiectio pecuniæ, & eius aſſecuratio; tantundem enim facit, ac ſi Campſario pecuniam eius Francofurtum transferat

ſine

ſine periculo. Minus tamen Campſor exigere debet, quàm ſi realiter tranſtuliſſet. *Laym. l. c. Bon. d. 3. q 5 p. 1. Nauar. Leſſ. &c.*

III. Item licitum eſt Cambium reale, cùm Campſor hic Monaſterij prior dat pecunias, vt per ſuos alibi eas recipiat à Campſario, qui alibi habet pecunias, ſed eget nunc eis hic. Titulus huius Cambij eſt item tranſlationis & aſſecurationis; tantundem enim facit Campſor, ac ſi pecunias Campſarij abſentes ſiſteret hic præſentes, vel vt alij aiunt, ac ſi præſenti pecuniâ emeret abſentem, quæ vtique minus valet. *Laym. l. c. n. 6. & 7. Bon. l. c.*

IV. Illicitum eſt Cambium fictum ſeu ſiccum, quod nihil aliud eſt, quàm titulus lucrandi; vt v. g. Titius indigens pecunijs petit à Campſore ſibi dari 100. Campſor autem non aliter dat niſi Francofurti, v. g. vel alio loco diſtante ſoluendos, petitque ab eo pretium, quod ſolet dari pro locis ſimilibus. Titius ergò accipit, & tamen verè non cogitat reddere in iſtis locis, imò forſan nec habet iſtic correſpondentem, idque conſtat Campſori: contractus hic eſt Cambium fictum, ac reuera mutuum, ideoque palliata vſura. Excuſabitur tamen Campſor, ſi lucrum illud exigat titulo lucri ceſſantis. Plura vide apud *Tol. l. 5. c. 52. Bon. d. 3. q. 5 p. 1.*

V. Quod attinet ad Cambium Francofurtenſe, in quo mercatores dantes cambium ad proximas nundinas, quò magis eæ diſtant, eò plus exigunt, ſi ideo præciſè plus exigatur, quia ſolutio diutius differtur, vſura eſt: ſi autem ratione alterius tituli iuſti, v. g. lucri ceſſantis, cùm pecunia mercatorum ſit inſtrumentum lucrandi, quo ſi diutius carent, carent lucro, & quò longius eſt tempus, eò plures cambium petunt, ideoque creſcit valor pecuniæ, tunc lucrum eſt iuſtum *Laym. l. c. nu. 9. ex Molin. Leſſ. &c.*

VI. Qui cambiendo, (vel aliter) pecuniam adulterinam accepit, ſiue ex ignorantia, aut inaduertentia, non poteſt illam expendere; quia res vitioſa non poteſt tradi alteri, vitio non detecto *v. ſuprà de vendit.* Neque ex eò quòd ipſe deceptus eſt, poteſt decipere alios, cùm actio quà deceptus fuit, nullum ad hoc ius tribuat. *Bon. d. 3. q. 5. p. 1. ex Azor, Sanch. &c.*

DVBIVM XI.

Quid Locatio, & Conductio?

Reſp. Eſt contractus, quo quis perſonam, vel rem aliquam mobilem, vel immobilem alteri ad tempus vtendam, vel fruendam concedit, certo pretio, aut mercede, ſeu penſione conſtitutâ Vtenda conceduntur

v. g.

v.g. elocata domus, equus, ſeruus, &c. fruenda conceduntur, elocatæ vaccæ, capræ, fundus, pomarium, &c. Vnde conſideratâ huius contractûs naturâ, & iuris diſpoſitione *reſoluuntur ſequentes Caſus*.

I. Si res locata ante traditionem pereat, contractus diſſoluitur, & conductor liberatur.

II. Si abſque culpa conductoris, vſus vel fructus rei ceſſet, v. g. quia domus ruinam minatur, infeſtatur ſpectris, vel ob periculum peſtis (niſi tamen quoad hoc conſuetudo ſit contraria) aut belli, tutam habitationem non præſtat, liberatur conductor à ſoluenda penſione pro tempore, quo non poteſt inhabitare, vel alia re conducta vti vel frui, vt *vid. apud Lay.l.3.tr.4.c.22.Leſſ.l.2.c.24.dub 1.& c*

III. Seruo aut laboratori conducto non debetur ſtipendium temporis notabilis, quo æger decubuit; nec ægro, niſi expenſæ modicæ: niſi tamen aliter ſit conuentum, aut conſuetudo ferat. *vid. Sa, V. Conductio*.

IV. Propter modicum damnum, vel infortunium, nihil remittitur colono de penſione: ſecùs ſi magna ſit clades. Quòd ſi tamen antecedentium vel ſequentium annorum fertilitate damnum compenſetur, non remittitur. *Laym.n.7.Leſſ.l.2.c.24.d.4.*

V. Si pluribus annis ob cœli clementiam (ſecùs ſi ob induſtriam colentis) vberiores fructus ex fundo elocato proueniant, poteſt colono penſio augeri. *Laym.n.8.*

VI. Expenſas in rem conductam, quæ duraturæ ſunt, v.g. conſeruare ſarta tecta, tributa & onera publica præſtare, ad locatorem ſeu dominum ſpectat; niſi aliter conuentum ſit, aut conſuetudo ferat. *Laym. l.c.n 4.*

VII. Si conductor in rem conductam neceſſarias, ſiue vtiles expenſas fecerit, poteſt eas de penſione detrahere, vel repetere à locatore; & dum non ſoluuntur, retinere rem conductam. *Laym.l.c.Mol.d.496.*

VIII. Etſi incendium plerumque accidat culpâ inhabitantium, & ſic in dubio contra illos præſumptio ſit; quia tamen ſæpè id fit culpâ famulorum, quam paterfamilias præſtare non cogitur, hinc conductor abſoluendus eſt, niſi locator oſtendat culpam. *v.Laym.ſuprà num.6. & Dian.p.9.t 7.R 31.* vbi ex *Hun & Berl.* docet, ſi conſtet accidiſſe culpâ certi & determinati alicuius de familia, iſque circa officium ſuum deliquerit, v g. ſtabularij, qui lumen malè cuſtodierit in ſtabulo, teneri patremfamilias (niſi famulus iſte pro fideli, ac diligenti fuerit habitus) de damno: ſecùs ſi culpâ alterius; vel ſi non conſtet vtrum caſu an culpâ cuiuſquam acciderit.

IX. Si conductor domûs v.g. ante tēpus velit emigrare, id quidē licet, poteſtque alteri locare: cæteroqui autem de penſione nihil ei remittitur.

X. Lo-

X. Locator non poteſt ante tempus præfinitum conductorem inuitum priuare re conductâ, niſi in his caſibus: 1. Si penſionem non ſoluat: expectare tamen debet biennium, ſi vltra biennium res ſit conducta. 2. Si caſus improuiſus accidat, ob quem domus v.g. ipſi domino neceſſaria ſit. 3. Si rem locatam reficere neceſſe ſit, nec poſſit fieri altero inhabitante. 4. Si conductor in re conducta malè verſetur, v. g. deſtruat, vel abutatur, vt alendo ibi meretrices. *Laym. n. 9.*

XI. Succeſſor vniuerſalis, ſiue hæres, non poteſt ante completum tempus conductorem expellere: partialis autem ſucceſſor, vt emptor, donatarius, legatarius, &c. non tenetur ſtare contractu locationis, vti neque conductor; niſi tamen aliter pactum ſit, v. g. ne res locata durante tempore locationis alienetur. *v. Leſſ. l. 2. c. 24. & Laym. l. 3. t. 4. c. 22.*

DVBIVM XII.

De Contractu Emphyteuſis, Feudi, & Libelli?

Reſp. I. Emphyteuſis eſt contractus ſimilis locationi, in quo res immobilis, quæ culturâ poſſit effici melior, conceditur alteri, vel in perpetuum, vel non breuius ſaltem, quàm ad decennium; ita vt dominium eius directum, & poſſeſſio ciuilis maneat apud dominum, qui tendat in Emphyteuſin; dominium autem vtile transferatur in Emphyteutam, cum hoc onere, vt quotannis certùm Canonem, vt vocant, ſeu penſionem domino ſoluat, quam ſi totam ſoluere negligat 26. annis continuis in Emphyteuſi Eccleſiaſticâ (cùm ſcilicet res eſt Eccleſiæ, vel pij loci) vel in ſeculari 36. annis, incidit ipſo iure in pœnam commiſſi, vt dominus eum expellere poſſit, etſi de ſolutione interpellatus non fuerit: licèt enim *Bart. & alij quidam* apud *Dia. p. 8. t. 7. R. 36.* dicant, ſi per 30. vel 40. annos non ſoluerit, eum præſcribere immunitatem in futurum, id tamen *VVeſemb. & alij 5.* negant. *v. l. c.* Porrò quid iuris ſit in hoc contractu, pendet ex conſuetudine locorum, quæ varia eſt, & ex ipſa conuentione contrahentium, quæ ſcripto inſtrumento concipi debet, vt valeat. *v. Lay. l. 3. t. 4. c. 23 Leſſ. l. 2. c. 24. d. 8.*

Reſp. II. Feudum eſt contractus ſimilis Emphyteuſi, quo res immobilis alicui conceditur, cum translatione dominij vtilis, proprietate retentâ, ſub onere non quidem aliquid ſoluendi, ſed exhibendi fidelitatem, & obſequium, perſonale directo domino. Quod ſi item non faciat Vaſallus (ſic enim dicitur feudi acceptor) perdit feudum. Interdum etiam in feudo aliquid perſolui debet, in recognitionem dominij directi: ſed tunc ex ea parte deficit à puro feudo, & declinat ad Emphyteuſin. Porrò quid iuris ſit circa feuda, pendet item à locorum

con-

conſuetudine, quæ iuris communis ſunt. *vid. loc. cit.*

Reſp. III. Contractus libellaticus, ſiue datio ad libellum, dicitur, cùm Emphyteuta, vel feudatarius rem illam, quam in feudum, vel Emphyteuſim, accipit, ſimili contractu tradit tertio, (ad quod tamen, ſi in decennium fiat, requiritur domini conſenſus) ita vt ſit quaſi ſubfeudum & ſubemphyteuſis. *Ita Leſſ.*

DVBIVM XIII.

Quid ſit Sponſio, & Ludus?

Reſp. Sponſio eſt contractus, in quo duo de veritate, aut euentu alicuius rei certantes, ſibi inuicem aliquid ſpondent, vt id eius ſit, qui veritatem aſſecutus fuerit. v. g. certo tecum 10. imperialibus, hanc vel iſtam ciuitatem obſeſſam, captam, &c. Vt licitè fiat, requiritur 1. vt fiat ſuper re dubia. 2. vt ſit æqualitas in re, quæ ſpondetur, cum æquali incertitudine. 3. dubius euentus in vtroque. 4. vt vterque eodem ſenſu accipiat id, de quo certatur. *Mol Leſſ. C. Lugo d.* 36. *ſ.* 6.

Ludus verò eſt contractus, quo ludentes inter ſe paciſcuntur, vt victori cedat, quod vterque depoſuit. Hi contractus iure naturæ liciti ſunt, modò debitæ conditiones adſint, & aliunde non interueniat ſcandalum, aut iuſta prohibitio, aut iniquitas ſe miſceat, nec peccati ſit occaſio. Quia ſicut quiuis ſuæ rei dominus poteſt alteri eam donare abſolutè, ſic etiam ſub aliqua conditione, ſiue ea fortuita ſit, ſiue ex induſtria pendeat. *Leſſ. c.* 26. *dub.* 1. *Bon. d.* 2. *q.* 3. *p.* 1. Vnde reſolues.

I. Qui rei dominus non eſt, aut alienare eam non poteſt, non poteſt etiam de ea ludere, aut deponere. Et ſic deberet reſtituere, qui lucratus eſſet à religioſo, & filiofamilias, non potente alienare. *Lay. l.* 3. *t.* 4. *c.* 21. *numero* 5.

II. Si tamen filiusfamilias (& idem de religioſo ait *Nauar.* apud *Leſſ. l. c d.* 1.) alatur in diſtanti loco à parentibus, poterit ex alimentis moderatè aliquid inſumere in honeſtum luſum, v. g. 5. ex 100. quia talis communiter præſumitur voluntas parentum, vt habet *Sotus, Leſſ. l. c. Laym. &c.* Ac præterea poteſt, etiam filius deponere, quicquid lucratus fuerit, cùm ad hoc etiam parens cenſeatur tacitam facultatem dare. *Laym. l. c. Bon. de reſt. d.* 1. *q* 3. *p.* 2. *nu.* 10 *& ſeq.*

III. Tenetur reſtituere, qui vicit faciendo contra conditiones ludi, & decipiendo; aut fraude, ac per iniuriam alterum pertraxit ad ludendum: vt v. g. ſi ſimularet ſe planè ignarum luſus, & ſic alterum multò imperitiorem prouocaret, qui alioqui ludere noluiſſet; aut ſi conuitijs laceſſeret, ad quæ vitanda alter conſenſiſſet in luſum, aliàs non

conſen-

conſenſurus. *Moli d.517.Laym loc.cit.Bonac.d.2.q.3.p.2.num.3.*

IV. Si in re quæ ſpondetur, ſit inæqualitas,& hæc alteri parti (v.g. cuius pecunia maior eſt) ſit nota,iſque nihilominus ſpondere velit,valet contractus probabiliter: quia ſcienti & volenti non fit iniuria, vt dicit *Nauar.Medin. Sanch. Dian.* Contrarium tamen probabilius docet *C. Lugo d.31.ſ.6.nu.81.* ex *Molin.Leſſ.*& *Bon.* Si autem ignota ſit,non poteſt alter lucrari: quia non eſt æqualis conditio vtriuſque, & alter nulli ſe exponit periculo. *vid.Azor,p.3.l.5.c.25.q 7. Bon.d.5.q.3.p.2 q.36. n.3.Salas de Ludo dub.13.n.3.Eſcob. & C.Lugo l.c.*

V. Per ſe quidem, & iure naturæ licita eſt etiam ſponſio de futuro euentu,qui damnum proximi coniunctum habet;v.g Petrum intra annum moriturum;(etſi enim detur occaſio optandi,vel machinandi mortem Petro,id eſt per accidens,poteſtque idem periculum eſſe in cenſu vitalitio) iure tamen humano ſæpè prohibetur. *C.Lugo l c.n.74.*

VI. Etſi ſponſio cum conditione illicita;v.g. plus altero potaturum, ſit illicita;quia inducit ad peccatum: quod tamen eà lucratus es,non teneris reſtituere *Sanch.Lugo,Dian.p 7.t 9 R 69.*

VII.Probabile eſt,quod docet *Mol &c.*dum quis minis vel conuitijs, ad luſum inductus eſt,& perdit,victorem non teneri reſtituere: quia talis abſolutè voluntariè luſit. *Bon.l.c* ex *Mol.& Gar.*contra *Azor,Leſſ. Regin.Fill.&c communiter.*

VIII. Communior ſententia eſt, teneri reſtituere,qui luſit,vel certauit certò præſciens ſe victurum eſſe. Contrarium tamen,nempe non teneri,dummodò dolus abfuerit,tenet *Tol & Sa.V.Contractus*,quia non tenetur quis ex iuſtitia ſuam peritiam vel ſcientiam aduerſario declarare; ſed is ſuæ temeritati imputet, quòd auſus fuerit cum eo deponere,cuius ſcientiam non norat. *v.Bonac.l.c.n.4.Dian p 7 t.9 R.62.*

IX. Non tenetur reſtituere,qui vtitur aſtutijs illis,quas regulæ luſûs, & conſuetudo recepta patitur; cùm vterque ſciat, tales aſtutias eſſe ſolitas,& ſic tacitè in illas liberè conſentiat. *Azor,Fill Leſſ Bonac.l.c.p.2. num.2.* v. g. 1.ſi potiores chartas habens, & ſecurus de victoria, augeat ſponſionem,vel ſimulet metum,vt aduerſarius augeat. 2.Si ſciens ſe inferiores chartas habere,diſſimulet, augeatque ſponſionem, vt ſic relinquatur ſibi quod erat appoſitum. *Lugo,Sanch Sal.Dian. p 7 t.9. R.43.* 3.Si inſpiciat chartas alterius,ex ſola ipſius negligentia,& abſque fraude; ſecùs ſi ita ſe collocet, vt poſſit videre; vel ſi alium conſtituat à quo admoneatur. 4.Si chartas à tergo diſcat noſſe inter ludendum,quas antè non ſignarat, nec nouerat. *Trul. Sanch. Lugo, Dian.p.4 t 9. R.50. & 52.*

X. Qui verò vtitur fraudibus non adhiberi ſolitis, vel colludenti ignotis; v. g. ſuffuratur chartas,vel ſignis à tergo notat, vel vtitur notatis,

tatis, aut ijs quas antè nouit, ignorante ſocio, vel arte quadam eas componit, &c. tenetur reſtituere non tantum lucrum, ſed etiam quantum alteri valebat ſpes lucrandi; imò etiam colludenti. *Regin. Amic. Trul. Dian. l. c. R. 48. & etiam p. 4. t. 3. R. 75.* & *Bon. de reſt. d. 2. q. 3 p. 2.*

XI. Si ludens habeat animum non ſoluendi, vel ſi perdat, repetendi, non poteſt lucrari, atque adeò nec retinere, quod eſt lucratus: quia fraudulenter decipit, nec alter vellet cum eo ludere, ſi id ſciret. *Leſſ. l. c. d. 5. n. 31. Regin n. 388 Bon. l. c.*

XII. Peccant grauiter, & communiter mortaliter, qui totos ſe luſibus tradunt, cùm ſciant in grauia ſe inde peccata labi, aut impotentes reddi ad ſoluenda debita, vel alendos liberos, & vxorem, &c. *Sanch. Trul. c. 27. d. 1.*

XIII. Peccat item ludens, ſi luſus lege poſitiuâ ſit prohibitus, vt luſus alearum, & ſimiles, qui magis in fortunâ & caſu, quàm induſtriâ fundantur. At Laicis ratione circumſtantiarum ſub veniali, Clericis ſub mortali prohibentur. *Leſſ l. 2 c. 26. nu. 6.* Intellige, ſi Clericus crebrò, perque longum tempus luſerit; non autem ſi per breue tempus, & cauſâ recreationis, & abſit ſcandalum: quia Canones id prohibentes non videntur recepti, niſi quatenus id fieret cum periculo ſcandali, vt habet *Leſſ. dub. 1. Laym. l 3. t 4. c 21. nu 1.* Notat autem *Dian. p. 7. t 9 R. 2. & 3. ex Lugo, Dicaſt. Amico, Trul &c.* prædictis legibus per contrariam conſuetudinem ita derogatum eſſe, vt non tantum Laicus, ſed etiam Clericus non peccet; ſi principaliter pro recreatione, & ſimul pro lucro moderato ludat chartis, vel aleis. In Religioſis tamen (apud quos diſciplina regularis viget) vti & Epiſcopis, à peccato graui excuſari vix poſſe *Ibid. R. 4* ex *Molin. Dicaſt. Lugo. &c.* etſi *Sanch.* conetur excuſare, ſi vrgeat neceſſitas, v. g. excitandi aut recreandi infirmum, vel ſi parum ludat ob ſolam recreationem.

XIV. Si quis ludo tali vetito lucratus fuerit, iuxta ſententiam probabiliorem non tenetur ad reſtitutionem ante iudicis ſententiam: quia iura non annullant contractum, nec impediunt acquiſitionem dominij, ſed tantùm concedunt, vt poſſit repeti. An verò qui tali luſu perdidit, teneatur poſtea adhuc ſoluere, alij negant, vt *Leſſ. hìc dub. 5. Moli. Regin Fill. &c.* alij affirmant, vt *Azor, Rebel. Val. &c.* apud *Bon. l. c. p. 3. nu. 2. v. Dian. p. 2. t. 17 R. 8. & p. 7 t 9 R. 21.*

XV. Ludere pro pſalmo, vel oratione Dominica recitanda, non eſt peccatum, nec irreuerentia. *Nauar. Rebel. Sanch. Dian. p. 7. t. 9. R. 1.*

D V B I V M XIV.

Quid ſit Contractus Societatis?

Reſp. Is eſt, cùm aliqui inter ſe conueniunt, & contributis aliquibus rebus ad lucrandum idoneis, ſiue fructiferis, vt pecuniâ, animalibus, induſtriâ, labore, &c. commune aliquod lucrum faciunt; quod, vti & damnum, pro ratione, & ratâ curuſque diuidunt inter ſe. *v* *Leſſ.* *Laym. c.* 20. *Bon. q.* 6. *p.* 1. Vnde ſpectando id, quod ratio & iuſtitia naturæ hic requirit, *reſoluuntur hi Caſus*.

I. Plus lucrari debet, qui confert pecuniam & operam ſuam, quàm qui vel pecuniam, vel operam ſolam.

II. Capitale ſeu ſors, quam quiuis contribuit, ſi pereat caſu, vel culpâ ſociorum leuiſſimâ, contribuenti perit. Vbi diſcrimen eſt inter hunc contractum, & mutuum: quia in mutuo ſors data alienatur, & dominium eius transfertur in mutuatarium, cuius proinde ſolius periculum ac damnum eſt, ſi caſu pereat; in ſocietate autem, qui ſortem confert, eam non omninò alienat à ſe: & ſicuti commodum ac lucrum ad eum ſpectat, ſic etiam periculum & damnum. *Bon. l. c.*

III. Poteſt tamen etiam fieri in hoc contractu, vt quis iuſtè ſeruet ſortem ſuam indemnem, & inſuper certum lucrum percipiat, ſi nimirum ad contractum ſocietatis adiungantur duo alij, aſſecurationis, & venditionis, cuius tale exemplum ponit *Laym.* Inis ſocietatem cum mercatore, & contribuis ei 1000 florenos v. g. ſpes eſt, quòd is quotannis lucraturus ſit 300. cuius lucri dimidium v. g. iure ſocietatis tibi debetur vnà cum ſorte; ſed quia ad te quoque pertinere deberet eiuſdem ſortis periculum, vt ipſe id periculum in ſe ſuſcipiat, & tibi ſortem aſſecuret, in huius oneris compenſationem, relinquis ei maiorem partem lucri ſperati, vt ſcilicet duas partes lucri ad ipſum, & tertia ad te pertineat. Et rurſus, quia ſpes lucri huius incerta eſt, ideo adhuc partem hanc lucri ſperati, nempe 100. florenos in ſpe, vendis etiam eidem 50. vel 60. v. g. annuis certis, & in re, & ſic tandem id lucrum facis, & ſortem ſeruas indemnem. *v. Laym* & *Bon. ll. cc.*

IV. Societas etiam in pecoribus validè & licitè inſtituitur. Et interdum quidem ita, vt tam pecora ipſa, quæ alteri paſcenda & nutrienda traduntur, quàm emolumenta & fructus, ipſaque detrimenta & damna danti & accipienti communia ſint: interdum verò ita, vt pecorum dominium, ideoque etiam periculum, ſiue caſus fortuitus, ſpectet ad ſolum dantem; emolumenta autem fructuum, nempe fœtus, lanæ, lactis, ad vtrumque. *v. Leſſ. hic, & Laym. l.* 3. *t.* 4. *c.* 20.

D V-

DVBIVM XV.

Quid ſit Aſſecuratio, & Fideiuſſio?

Reſp.I. Contractus Aſſecurationis eſt,quo quis alienæ rei periculum in ſe ſuſcipit,obligando ſe vel gratis, vel pro certo pretio, ad eam compenſandam,ſi perierit. Quòd ſi gratis fiat,eſt gratuita promiſſio:ſi pretio, eſt quaſi emptio, quà aſſecurans vendit ſuam obligationem, præſtandi alteri rem eius indemnem. Ad eius iuſtitiam requiritur, vt euentus rei ſit incertus vtrique, ſaltem quoad notitiam, quam de eo habent; quia alioqui non ſeruaretur æqualitas *Leſſ.Bon.d.3.q 9.p.3.Leſſ.lib.2. cap.28.dub.4 n.24.* Vnde reſolues.

I. Si aſſecurans certus ſit rem eſſe in tuto, iniquè pretium petit,& tenetur reſtituere,*ibid.Bon.d.3.q.9.p.3.*

II. Si res nondum eſt in tuto, etſi priuatâ ſcientiâ ſciat non fore periculum, licere nihilominus pretium ordinarium aſſecurationis accipere,dicit *Leſſ.loc.cit.num.27.* Quia illa obligatio,ob pericula ordinaria magni æſtimatur: & cauſæ occultæ, quæ periculum minuunt, non imminuunt communem æſtimationem. Verùm id *Bon d.3.q 9 p.3 nu.3. & C.Lugo d.31.ſ.7.*rectiùs negant.

III. Si cupiens rem ſuam aſſecurari, certò ſciat eam iam perijſſe,non poteſt paciſci de eius aſſecuratione.*v.Leſſ.l.c n.25.*

Reſp.II. Fideiuſſio eſt contractus, quo quis alienam obligationem ſuſcipit implendam, ſi debitor principalis non ſoluerit. Ita commun. Doct. *Vnde reſolues.*

I Pro fideiuſſione licet accipere pretium, etſi nullum periculum timeatur; quia ex ſe pretio eſt æſtimabilis. *Nauar.Azor p.3 l.11.c.22. d.5.Fill n.159.*

II. Mulieres ex fideiuſſione (ſaltem ſi iuramentum abſit, & inſtrumentum publicum) non tenentur, vti nec Clerici,niſi quatenus ſoluere commodè poſſunt, vt non egeant.*v.Lay.Bon.q.9.p.2 Leſſ.l.2.c.28.*

III. Fideiuſſor non obligatur plus,quàm principalis,& huius obligatio ſi ſit inualida,erit etiam fideiuſſoris. *C.Lugo,&c.commun.*

IV. Fideiuſſor regulariter non poteſt conueniri, niſi factâ excuſſione principalis debitoris conſtet ipſum non eſſe ſoluendo. *Azor l. c. Fill. num.153.*

V. Debitor tenetur de omni damno ſuâ culpâ accidente fideiuſſori,&c.*v Azor.d.10.Bon.*

VI. Ex fideiuſſione Religioſi propriâ authoritate factâ,monaſterium

non obligatur, niſi quatenus in eius vtilitatem verſum eſt. *v.Leſſ.c.28. & Laym.c.29.n.7.*

VII. Qui fideiuſſit pro reo, cui periculum capitis impendebat, ſi hic aufugit, non eſt eius loco plectendus; quia non præſumitur ſic ſe obligare; imò nec poteſt, cùm non ſit dominus vitæ. *Sylu.Bon. Leſſ d.7.numero* 41.

VIII. Si debitor ſuâ culpâ non ſoluit, tenetur fideiuſſori, qui pro ipſo ſoluit, non tantùm ipſum debitum, ſed etiam damna & expenſas omnes compenſare. Si verò ſine ſua culpa, v.g. ob impotentiam non ſoluit, ad ſolum debitum videtur teneri. *Azor, Sylu Sa, Bon. Trul.c.26.d.2.*

DVBIVM XVI.

Quid ſit Pignus, & Hypotheca?

Reſp. Pignus eſt contractus, quo debitor dat creditori rem aliquam mobilem vel immobilem, vt ſit pro debito obligata, ex eaque ſolutio peti poſſit. Aliquando tamen pignus accipitur pro ipſâ re, quæ datur. Differt autem ab hypotheca, quod pignus propriè ſit rei mobilis; illa immobilis. *Moli.Fill.Bon.q.*10 *p* 1. Vnde reſolues.

I. Pignore non licet vti contra voluntatem domini: quia eſt res aliena, ad ſecuritatem tantùm, & non ad vſum tradita. *Bon.l.c.* ex *Moli.Regin.&c.* Si tamen vtatur v.g. equo vel agro, debet valorem vſus (vti & fructus omnes, ſi ſit res ex ſe fructifera) computare in ſortem, deductis expenſis; quia alioqui committet vſuram, cùm res domino ſuo fructificet. *Nauar Bonac.Trul.c* 26 *d* 2.

II. Non poſſunt oppignorari, quæ non poſſunt vendi, v.g. Eccleſiæ. *Mol.d* 530 *Leſſ l.2.c.28.d* 3. *Bon.l c*

III Immobilia, vti & mobilia pretioſa, cultui diuino dicata, v.g. calices, caſulæ, &c. non poſſunt oppignorari, niſi in neceſſitate; quia tunc etiam vendi poſſunt, vt Eccleſiæ, & indigentibus ſubueniatur. *vid. Nauar.c.*17.*Leſſ Bon.l c.*

IV. Creditor qui pignus ab aliquo accepit, poteſt illud alteri oppignorare, ſed non pro maiore quantitate. Neque poteſt vendere debitore non ſoluente; niſi poſt biennium, & eo priùs monito. Quidam tamen dicunt, poſſe vendere poſt trinam monitionem. *vid.Laym.l* 3 *t.4.c.*30. *Bon.l.c.n.*9.

V. Eandem rem non licet oppignorare, ſeu in hypothecam dare pluribus, niſi ſit ſufficiens ad ſoluendum omnibus, vel poſteriores de priore hypotheca admoneantur. *Azor.Fill.Bon.d* 3.*q.*10.*p.*1.*Trul c.*26 *d.*4.

Quæ-

Quæres. Quid ſit contractus Antichreſeos, germanicè *ein Pfandtſchafft?*

Reſp. Is eſt, cùm in contractu pignoris conuenitur, vt creditor vtatur pignore, v.g. agro, ac fructus inde tam diu lucretur, donec debitum ipſi reſtituatur. Vnde circa hunc ex ſupradictis reſolues.

I. Contractus hic videtur iuxta *Caiet. Sotum, &c.* (contra quoſdam Iuriſtas) eſſe vſurarius; quia creditor vltra ſortem aliquid lucratur, cauſà ſolius mutui, quæ eſt vſura. *v. Laym. l. 3. t. 4. c. 16. n. 17.*

II. Poſſunt tamen interuenire tituli iuſti lucrandi fructus ex pignore, ſine diminutione ſortis; vt ſi v. g. fructus ex hypotheca percepti non ſuperent quantitatem penſionis, quæ iure censûs ſuper eadem conſtituti exigi poteſt, cum pacto redhibitionis, vt ſuprà dictum eſt de cenſibus: aut ſi alioquin lucrum ceſſet, aut damnum emergat, dum debitum differtur. Vnde non facilè damnandi illi, qui à Principibus in locum debitorum, agros, paſcua, officia, &c. in antichreſin habent. *v. Laym. l. c. & Binsfeld. de vſuris. Molin. Leſſ. &c.*

CAPVT IV.

De Tutela & Teſtamentis.

DVBIVM I.

Quid ſit Tutela, & Curatela?

Reſp. Sunt quaſi contractus, quibus Tutor & Curator ad procuranda bona & commoda Minorum cuiuſcunque ſexûs, qui vel parente carent, vel ſub eius poteſtate conſtituti non ſunt, obligatur ex iuſtitia, perinde ac ſi ex contractu ea obligatio ſuſcepta fuiſſet; ſupplente nimirum lege, vel magiſtratu vim contractûs. Differunt Tutor & Curator, quòd Tutor ſolùm datùr impuberibus, etiam inuitis: & principaliter datur perſonis, vt curet earum educationem & inſtitutionem; ſecundariò verò datur etiam bonis illius, reſpectu omnium negotiorum. Curator verò datur Minoribus, poſt annos expletos pubertatis, vſque ad annum 25. completum: nec communi iure datur inuitis, niſi in certis caſibus; & datur principaliter rebus Minorum, ſecundariò perſonis. Vnde pro directione in foro conſcientiæ, ex iure tum naturali, tum poſitiuo communi reſolues ex *Laym & Tan. t. 3. d. t. q. 7. d. 10. Bon. d. 3. q. 19.*

I. Tutores ſiue ſint teſtamentarij, hoc eſt, relicti ex teſtamento, aut codicillo patris; ſiue ſint datiui, hoc eſt conſtituti à Iudice aut Magi-

Digitized by Google

ſtratu;ſiue ſint legitimi, hoc eſt præſcripti à lege,(qualis præ cæteris eſt mater, ſi velit, & promittat ſe nõ traſituram ad alias nuptias, quin prius tutelam abdicet, & rationem reddat; dein auia, & conſanguinei proximiores idonei) tenentur, vti & curatores, iurare, ſe fideliter officium ſuum facturos, ac fideiuſſorem dare, rem Minoris ſaluam & integram reſtituendam; & vniuerſim tacitè omnia eorum bona ſunt hypothecata Minori; ita vt ad quemcumque peruenerint, poſſit illa Minor ſibi vendicare, vt ſibi ſatisfiat, ſi quid illorum culpâ eſt paſſus. *vid. Tann. l.c. Laym l. 3. t. 4 ca 9. Bon. l.c.*

II. Bona Minorum tenetur tutor, vel curator adminiſtrare eâ cura, quam diligens paterfamilias proprijs ſuis rebus adhiberet, tam impediendo & præcauendo damna, quàm procurando commoda, & lucra Minoris: alioqui damnum & defectus congrui lucri ipſi imputabitur, & tenebitur etiam in conſcientia ad reſtitutionem. *v. ſuprà l. 2. t. 3. c. 2. d. 3 R. 6.*

III. Bona immobilia Minorum, aut alia pretioſa, quæ poſſunt ſeruari, non poſſunt alienari, ſaltem ſine Iudicis decreto.

IV. Tutori aut Curatori, & perſonis ei ſubiectis, nihil licet emere, ſiue per ſe, ſiue per alium, ex vllis bonis Minoris, quamdiu illi tales ſunt niſi cum authoritate Iudicis, aut cùm eius decreto bona pupillorum, publicè, per iuratum venditorem omnibus venalia exponuntur.

V. Sine decreto Iudicis non poteſt Minor remittere, vel renunciare hæreditati, legatis, fidei commiſſis, alijſque iuribus ſibi acquiſitis. Si tamen religionem ingreſſus ſit, poteſt bona alienare, quia moritur quaſi.

VI. Pupillus dum infans eſt, hoc eſt, minor ſeptennio, vel infantiæ proximus (ita vt ſi maſculus eſt, non expleuerit annum decimum cum dimidio; ſi fœmina, nonum cum dimidio) nihil per ſe efficere poteſt, quo vllo modo vel alteri obligetur, vel alium ſibi obliget: at pubertati proximus, obligare quidem ſibi poteſt alium, ſed non ſe alteri, ſaltem ciuiliter. *Sanch. d. 38. Leſſ. l. 2. c. 17 nu. 61. Laym. c. 9. n. 7.*

VII. Eadem eſt ratio Minoris, ſi curatorem habeat: quem ſi ſemel ſuſceperit, tenetur illi ſubeſſe iure communi vſque ad annum 25. expletum: & ſi litem habeat, tenetur ad eam ſumere curatorem, exceptis tamen cauſis ſpiritualibus. Quòd ſi curatore careat, valent acta per illos, ita tamen vt ſi læſi ſint, reſtituantur in integrum. *v. Auth. cit. & Bon. d. 3. q. 5. p. vlt.*

VIII. Etſi minores ſine Curatorum authoritate donare non poſſint, niſi quæ eius conditionis adoleſcentes donare ſolent, (in ijs enim præſumitur tacitus conſenſus Curatoris) qui tamen dona ab ijs accepit, non tenetur reſtituere, niſi repetantur legitimè; quia probabile eſt vale-

re na-

re naturaliter, tametſi non ciuiliter. *Mol. Lugo, Trul. Dian. p. 8. t. 6. R. 4. & 7.*

IX. Tenentur Curatores, & Tutores ſingulis annis adminiſtrationis rationem reddere: vbi ſi quis deſes aut noxius reperiatur, a mouendus eſt, impoſitâ ſatisfactione, aliuſque ſubrogandus.

X. Si Tutor vel Curator, poſt rationes officij redditas, fidelis deprehenſus fuerit, debetur ei præmium: quod quibuſdam locis eſt viceſima pars redituum bonorum omnium Minoris, in alijs autem decima pars.

XI. Porrò qui non poſſint eſſe Tutores & Curatores, & qui à tutela & curatela excuſentur, ne ijs imponi poſſint, v. g. habentes quinque filios ſuperſtites, pauperes, &c. v. apud *Tann. l. c. & Sa V. Minor,* vbi ſic habet: *Tutor non poteſt eſſe iunior 25. annis, niſi fortè mater: nec religioſus, nec fœmina, niſi mater aut auia, (& vxor caſu antè dicto) nec Clericus in ſacris, ſi non velit, nec Epiſcopus, niſi miſerabilium perſonarum. Horùm verò tutelam ſuſcipere tenentur & Epiſcopi, & Clerici, & Religioſi: quod ego,* inquit, *de religioſis vniuerſim non admitto. v. Laym loc cit.*

XII. Si Tutor & Curator, cùm tenerentur negotiari, omiſerunt, poſſunt pupilli ab eis accipere 5. pro 100. *Sa V. Curator.* vide etiam *Nau. c. 25.* Plura vide ſuprà *lib. 3. tract. 3. ca. 2. dub. 3.*

DVBIVM II.

Quid & quotuplex ſit Teſtamentum?

Reſp. I. Teſtamentum eſt voluntatis iuſta ſententia, de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri vult, cum directa hæredis inſtitutione. Quod additur, vt diſtinguatur à reliquis vltimis voluntatibus: nam differt à legato, ſeu fideicommiſſo partiali, quòd hoc ſit donatio quædam à defuncto relicta, & ab hærede præſtanda: à codicillo verò differt, quia codicillus eſt quaſi teſtamentum imperfectum, & non fit ad inſtituendum hæredem, niſi ex priuilegio, v. g. in militiâ; ſed ad aliquid in teſtamento explicandum, addendum, mutandum, detrahendum, vel ad legata inſtituenda. *vid Lay. l. 3. t. 5. c. 1. & ſeq. Tann. to. 3. d. 4. q. 8. Leſſ. l. 2. c. 19. Bon. d. 3. q. 17. p. 1.*

Reſp. II. Teſtamentum eſt duplex. I. in ſcriptis, ſeu clauſum: quod teſtamentum teſtator, ſiue ſuâ, ſiue alterius manu ſcriptum, ſeptem teſtibus idoneis, non defectuoſis, non cæcis, non ſurdis, mutis, nec furioſis, prodigis, infantibus, religioſis, cognatis, qui in teſtatoris poteſtate ſunt; (quibus adde ipſum hæredem, & qui in eius ſunt poteſtate;) ſed maſculis puberibus, liberis, ad id rogatis, & vocatis, coram of-

ferr, profitendo id eſſe ſuum teſtamentum: tum, ſi poſſit, manu ſuâ ſubſcribit, alioqui octauus pro eo teſtis: dein omnes & ſinguli ſeptem teſtes eodem tempore ſubſcribunt, ſi poſſint, per ſe ipſos, proprioque, vel alieno, aut communi omnes ſigillo conſignant. *Lay l.c. Bon.d.3.q.17.p.*1. II. Nuncupatiuum, quod minorem ſolennitatem requirit, ſcilicet tantùm, vt ſeptem teſtes idonei ſuprà dicti conuocati audiant, & intelligant teſtatoris voluntatem, coram eis ſcripto, vel voce articulatâ prolatam. Etſi verò talis nuncupatio, coram teſtibus, à Notario in ſcriptum communiter redigi ſoleat, id fit, non ad actûs ſubſtantiam ſeruandam, ſed ad meliorem probationem, & ſecuritatem, ſi teſtes decedant vel, inidonei reddantur. Si autem teſtamentum careat ſolennitate debita, dubiteturque, vtrum teſtator voluerit conficere clauſum, an apertum, valet vt nuncupatiuum: hæc enim præſumitur teſtatoris voluntas, ne actus omninò corruat. *Sanch. l.*4. *conſ. Lugo t.*2. *de iuſt. d.*24. *Bardi.d.*6.*q.*10.§.1.

Porrò præter has ſolennitates iure communi requiſitas, aliæ ſunt partialium locorum, quas in ſingulis locis norunt periti Notarij, qui proinde, ne impingatur, vtiliter adhibentur.

Quæres. An Teſtamentum ſit validum cui deſunt ſolemnitates à iure ciuili requiſitæ?

Reſp. Si Teſtamentum factum ſit ad cauſas pias, etiam in foro externo eas non requiri, ſed ſufficere eas, quæ ſunt iuris gentium, ſcilicet duo teſtes: in foro autem conſcientiæ, ſuppoſitâ poteſtate diſponentis, ſufficere ſcripturam, nutùm, vel aliud ſignum teſtatoris, abſque vllo teſte. Quòd ſi tamen manus teſtatoris non extet, requiruntur duo teſtes in foro externo, inter quos etiam fœmina eſſe poteſt. *Couar. & alij* 12.*Dian.p.*7.*t.*6.*R.*16. Item Confeſſarius vel Parochus eſſe poteſt, licèt legata ſint pro ſua Eccleſia; idque ad hoc tantùm, ut voluntas teſtatoris probari poſſit, & Iudex pro ea ſententiam ferat. *vid. Leſſ. & C. Lugo t.*2.*d.*22. *ſect* 9. vbi etiam probat, in tali teſtamento ad pias cauſas, non eſſe neceſſariam hæredis inſtitutionem. Ac licèt morte interueniente, non fuerit abſolutum, valet tamen quoad legata pia in eo iam expreſſa. *Malder. Laym. Dian. p.*5.*t* 3.*R.*126. An autem tale teſtamentum ad cauſas pias principaliter factum, ſi ſolennitates deſint, valeat quoad legata profana, controuertitur. Negat *Bon & Lugo.* Affirmat *Cou. Sa. Leſſ. Vill. Sanch. Barboſ. Trul. c.*18.*d,*4. *Dian.p.*7.*t.*6.*R.*4. Denique teſtamentum ad pias cauſas, non ſolenne, reuocat aliud ſolenne, etſi huius mentionem non faciat. *Mol. &c. Dian p.*7.*t.*6.*R.*25.26. idque etiamſi prius etiam fuerit ad cauſas pias. *Mol. & alij* 6. licèt hoc poſterius quidam negent. *v.l.c,R* 26.27.

Reſp. II. Si teſtamentum factum eſt ad cauſas non pias, hominibus ruſti-

ruſticanis quinque teſtes ſufficiunt, ſi plures haberi nequeant: nec ſubſcriptione opus erit, ſi literati non ſint. *Laym.l c.c.2.num* 16. *Bon.l.c. p.5 num* 4.

Reſp.III. Tempore peſtis, non requiruntur ſeptem teſtes ſimul congregati ad teſtamenti ſubſcriptionem, ſed ſufficit, ſi ſinguli ſeparatim adhibeantur. Adde, æquitatem poſtulare, vt quando teſtis, vel Notarius haberi non poſſunt, vltimæ voluntates validæ pronunciẽtur, ſi de voluntate defuncti liquidò conſtet. Hinc in Camera Imperiali valet teſtamentum peſte valdè graſſante, conditum coram duobus vel tribus teſtibus, inter quos Confeſſarius eſſe poteſt. Atque hæc vera ſunt ſecundùm ius commune Cæſareum, ſeclufis ſpecialibus locorum ſtatutis. Nam Venetijs v. g. & Viennæ, duo teſtes ad teſtamentum ſufficiunt. *v. Laym. loc. cit. ca.2.* Imò abſolutè loquendo tempore peſtis ſufficere ſolennitates iuris gentium, atque adeò tres vel duos teſtes, docet *Dian. p.7.t.6.R.34.* ex *Sa, Laym.&c.* atque inter eos eſſe poſſe fœminam, & Notarium ipſum, (tametſi non ſit immatriculatus) modò non ſit conſanguineus, vel affinis defuncti. *R.36.* ex *Menoch &c.* nec opus eſſe ut ſint rogati, vel audiant vocem teſtantis (etſi hoc quidam requirant) modò eum videant *R.37.& 38.* neque inualidari licèt ægrotus conualeſcat. *R.39.* ex *alijs* 8. Denique ſi Parochus ſcribat coram vnico teſte, habere vim teſtamenti ſaltem nuncupatiui, dicit *Mol.& Marcha.* cum *Dian l.c.R.34.& 41.v.* etiam *p.5.t 3.R.123.*

Reſp.IV. Etſi probabilis, & ſecura ſententia ſit *Cou. Bon. d.3.q.1. p.4. & aliorum,* teſtamentum factum ad cauſas non pias, ſine ſolennitatibus iure requiſitis, inualidum eſſe in foro conſcientiæ, prælterquam quoad legata pia: *Molin.Lugo,Vaſq.Sanch. Dian.p 7.t 6.R 3.* contra *Barboſ.* ita ut hæres per illud inſtitutus, & legatarius, teneantur ad reſtitutionem hæredibus ab inteſtato: contrarium tamen verius eſt, ideoque licitè retinetur, quod tali teſtamento poſſidetur. Ratio, quia illæ ſolennitates tantùm requiruntur ad cauendam deceptionem, & ad fidem in foro externo faciendam. *v.Leſſ.l.2 ca 19.d.3.C.Lugo d.22.ſ.9.* Vnde ſecundùm hanc poſteriorem ſententiam *reſolues ſequentia.*

I. Hæres ab inteſtato, ſi ſciat voluntatem defuncti, tenetur reſtituere hæreditatem, & ſoluere legata ijs, quibus teſtamento minùs ſolenni, aut ex voluntate eius debentur. *Moli.Leſſ* contra *Bon l c.*

II. Si dubius ſit de voluntate teſtatoris, debet cum illis componere, pro ratione dubij: quia cum nec ipſe, nec alij cœperint adhuc poſſidere bonâ fide, in dubio par eſt eorum conditio. *v.Bon l c.*

III. Si hæres ab inteſtato retineat hæreditatem, & legata, poſſunt illi, quibus aliquid per tale teſtamentum erat relictum, uti occultâ compenſatione: quia reuera res illæ erant ipſorum. *v Bon.l c.*

Digitized by Google

IV. Si hæres ab inteſtato fateatur,mentem teſtatoris fuiſſe, vt hæreditatem nomine fideicommiſſi alteri traderet, vel legatum aliquod ſolueret; aut ſi oblato iuramento iurare noluerit, cogendus eſt, etiam in foro externo,hæreditatem tradere,& ſoluere legatum.

V Ob eandem cauſam idem dicendum eſt,ſi fateatur voluntatem teſtatoris fuiſſe,vt hæreditas,non vt fideicommiſſum, ſed immediatè perueniret ad alium: quia non eſt recurrendum ad fidem teſtium,vel ad iuris ſubtilitatem, quando is,cuius intereſt, ipſe confitetur teſtatoris voluntatem. *vid.Leſſ & Card.de Lugo l.c.*

Reſp. V. Etſi probabile ſit Clericorum & Nouitiorum teſtamenta facta ad cauſas non pias ſine ſolennitatibus iuris non valere, *Molin. & alij 3* cùm tamen contrarium etiam ſit probabile, *Suar &c.* poteſt hæres ex tali teſtamento hæreditatem adire pro foro conſcientiæ. *Dia. p.9.t.9 R.16.*

Reſp. VI. Milites huius temporis gaudent ijſdem priuilegijs teſtandi,quibus olim,dummodo in caſtris (vel in propinquo ex cauſa legitima) verſentur. *Dian.p 7.t.6.R.42 & ſeq* ex *alijs* 15. contra *Baldū,&c.* atque adeò ſufficiunt ijs duo teſtes (licèt probabiliter nec hi requirantur *R.*45.) etiam non rogati. *R* 46. & *alij* 4. contra *Molin. Lugo,&c.* etiam aliàs inidonei,modò non ſint impuberes,nec cœci,vel ſerui. *R.*47. *Lugo, Vaſq. &c.* Neque opus eſt eorum ſubſcriptione, vel ſignorum appoſitione, vel vt ſint in conſpectu teſtatoris. *Ibid.* Imò miles iure militari (quo præſumitur eſſe teſtatus in dubio) poteſt teſtari ſolo nutu.*R.*49.Poteſt etiam plura ſimul teſtamenta valida facere, vel pro parte teſtatus,pro parte inteſtatus decedere.*R* 53 *&* 55. Valetque eius teſtamentum etiam poſt miſſionem honeſtam:ſed non vltra annum. *Molin. Lugo,&c. R.*61. Denique poſſunt milites ſupradicto modo teſtari, tametſi ſint ſurdi,& muti:(ſaltem ſi in caſtris auditum & vocem amiſerint.) *Dian.R.*48 49 *&* 59.ex *alijs.*

DVBIVM III.

De renunciatione hæreditatum.

Reſp.I. Renunciatio futuræ hæreditatis, niſi iuramento firmetur, nullius roboris eſt. Ratio,quia ita iure cautum eſt,propter bonum publicum. Excipe 1. Niſi quis in ipſo teſtandi actu renunciet iuri ſucceſſionis, vel poſt teſtamentum conditum, in quo præteritus eſt, præteritionem ſui approbet. 2. Niſi hæres neceſſarius,poſt debitam ſibi portionem integram à patre acceptam, reliquæ hæreditati renunciet; qui tamen,

men, ſi bona patris poſtea augeantur, legitimam eorum portionem poteſt exigere. *Ita Laym. ca. 7.*

Reſp. II. Renunciatio hæreditatis cùm odioſa ſit, & contra ius commune, ſtrictæ interpretationis eſſe debet *Vnde reſolues Caſus ſeq.*

I. Non obſtat renunciatio hæreditatis, etiam iurata à filio facta, quò minùs ab eodem patre, mutatâ iterum voluntate, poſſit inſtitui hæres. *Molin Sanch. l. 7. c. 7.*

II. Si filius renunciauit in fauorem fratris, eo mortuo ante patrem, is qui renunciauit, in prima hæreditate ſuccedere poteſt; imò etiam inſtitui debet, quia cauſa renunciationis ceſſauit. *Molin. d. 579. n. 19.*

III. Filius poſt iuratam renunciationem, nihilominus ſuccedere poteſt in ijs bonis, quæ pater ad ſecundas nuptias tranſiens, liberis ex priore matrimonio ſuſceptis relinquere cogitur. Ratio, quia in his filius non ſuccedit iure ſanguinis, cui renunciauit; ſed propter ciuiles Conſtitutiones, & fauores. *Molin. n. 21.*

IV. Etſi filia accipiens dotem à patre, dicat ſe eâ contentam, & renunciare paternæ hæreditati; pactum tamen illud eſt inualidum, eoque non obſtante, poteſt poſtea petere complementum legitimæ portionis ſuæ. Ex *L. pactum dotale Cod. de collat.* L. *ſi quando Cod. de pactis.* & *cap. Quamuis pactum. de pactis 6. Molin. Sanch. l. 6. conſ.* Lugo. *Reſp. mor. l. 6 d. 24.*

V. Si parentes dent filiæ dotem infra portionem legitimæ debitæ, inducantque eam coactione, vel fraude ſeu dolo, ad renunciandum legitimæ, non ſunt in conſcientia tuti, ſed tenentur illi reſtituere libertatem. *Sanch l. 4. de mat. d. 9. Lugo l. c.* Ac licèt filia, ſi renunciationem iuramento firmauerit, eam ſeruare teneatur, ſi tamen dolus vel metus interuenerit, licebit relaxationem iuramenti iniuſtè extorti petere; eaque obtentâ non tenebitur pacto, quod ex iniuſta coactione proceſſit. *vid. Sanch. l. 3. mor. c. 12. Lugo to. 2. de iuſt d. 22. ſ. 8 & reſp. mor. l. 6 d. 24.*

Reſp. III. Omne pactum, vel donatio, de alterius viuentis hæreditate, ipſo iure irrita eſt: v. g. irritum eſt pactum, quo Titius hæreditatem, quam ſperat à Sempronio, promittit aut obligat Caio. Ratio, quia tales pactiones odioſæ ſunt, & plenæ periculis, ob inſidias, quæ parantur eius vitæ, ſuper cuius bonis fit pactio. *Laym c. 7. n. 3.*

Excipe 1. Niſi conſentiat is, de cuius hæreditate agitur, & in eo conſenſu vſque ad mortem perſeueret. 2. Niſi renunciatio fiat in fauorem communitatis, ſeu collegij: hìc enim ceſſat præſumptio, vel periculum inſidiarum. 3. Niſi quis ob Conſtitutiones Ordinis, de omnibus bonis & iuribus acquiſitis, & acquirendis, diſponere debeat, idque in fauorem communitatis piæ, vel etiam certæ perſonæ pauperis. *Sanch. c. 2. nu. 54. Laym l. c. num. 3.* 4. Niſi fiat pactum circa hæreditatem perſonæ

ſonæ incertæ: v. g ſi quæ mihi hæreditas obuenerit dum vixero, tua eſto: ceſſat enim periculum. *Mol. Sanch. l 7. c. 2.*

Quæres Quouſque ſe extendat conſtitutio *Trid. ſ. 25. c. 16. de regularibus*, irritans donationes, & renunciationes, etiam iuratas, quæ fiunt ab ingredientibus religionem, niſi fiant cum licentia Epiſcopi, ſiue Vicarij, intra duos menſes proximos ante profeſſionem, & profeſſio poſtea ſubſequatur?

Reſp. Hanc conſtitutionem non habere locum in codicillis, teſtamentis, aut donationibus mortis cauſà: quia huius conſtitutionis ratio eſt, ne per renunciationem hæreditatis, nouitijs imponatur neceſſitas profitendi: hæc enim ratio ceſſat in his ultimis voluntatibus; quippe quæ uſque ad profeſſionem reuocabiles ſunt. Quare valet adhuc hodie teſtamentum à nouitio conditum, neque rumpitur ſecutâ profeſſione, etſi monaſterium in eo præteritum fuerit. *Sanch l. 7. c. 5.* Qui autem licitè à Religione recedit, recuperat omnia bona cuicunque antè donata intuitu ingreſsûs in Religionem.

Reſp. II. Eà conſtitutione non prohiberi donationem modicam: quia ceſſat ratio. *Sanch. n. 23.*

Reſp. III. Eà comprehendi renunciationem Beneficij Eccleſiaſtici. Ratio, quia hæc eſt amiſſio magni iuris, ob quam libertas egrediendi è religione impeditur. *Sanch. n. 37.*

Reſp. IV. Per eandem etiam irritantur renunciationes, quæ fiunt ante ingreſſum religionis, intuitu, vel cauſà impulſiuà ingrediendi: qualis intentio in dubio præſumitur, ſi non multò ante ingreſſum factæ ſint. Ratio, tum quia Concilium abſolutè loquitur; tum quia aliàs non ſufficienter conſuluiſſet libertati nouitiorum. *Nauar.* Leſſ. *l. 2 cap. 41. num.* 40. contra *Sanch.* cuius tamen ſententia eſt probabilis. Vnde ſic donatum tutò retineri poteſt, donec per ſententiam Iudicis reſcindatur.

Reſp V. Irritam etiam eſſe donationem, ſeu renunciationem bonorum, ſub conditione profeſſionis edendæ factam, ita ut ea nõ ſecutâ corruat. *Nauar Sanch. n. 17. Mol &c.* Ratio, quia donantes, ſeu renunciantes, ægrè contriſtant donatarios, ut eos de poſſeſſione ſemel capta deijciant: & monaſteria, quæ tales donationes acceperunt, omnes modos adhibent, vt tales ad profeſſionem inducantur. *Laym. c. 7. n. 8.*

Reſp. VI. Non obſtante hac conſtitutione, validas eſſe renunciationes, aut donationes, ante, vel poſt ingreſsũ Societatis IESV factas, iuxtà eius conſtitutiones. Ratio, quia Tridentinum Societatem diſertè excipit. Dixi; *iuxta conſtitutiones*, quia in ijs donationibus, quæ contra conſtitutiones fiunt, non videtur habere locum; quia Tridentinum id voluit in fauorem Societatis. Quod autem ob gratiam alterius conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendum. *Mol. Sanch. Lay. l. c.*

D V-

D V B I V M IV.

Qui poſſint, & debeant eſſe executores Teſtamenti?

Reſp. I. Ij à teſtatore nominari poſſunt vnus, vel plures ex hæredibus, vel non hæredibus; nec tantùm maſculus, ſed etiam fœmina; *Sanch. VVading. Dian. p.* 8. *t.* 5. *R.* 4. non tantùm Laicus, ſed etiam Clericus, & religioſus. Hic tamen non ſine ſui Prælati licentia: & quidem Generalis, ſi ſit Societatis IESV: Fratres de Obſeruantia, nullo modo. Quòd ſi tamen religioſus, contra Canonum decreta, executor teſtamenti ſit, acta eius valent. *Ita Laym. cap.* 11. Et ratio eſt, quia ſpectato iure naturali, ſufficit voluntas teſtatoris executoris: nec Canones executionem religioſi infirmant, ſed prohibent tantum. *v, Bon. de cont. d.* 3 *q.* 18. *Dian. p.* 8. *t.* 5. *R.* 9. 10. Et licèt impubes executor eſſe non poſſit, poteſt tamen minor, ſi expleuit annum 17 *Sanch. Lugo. VVading. Dian. p.* 8. *t.* 5 *R.* 6. Nullus autem cogi poteſt vt ſit executor. *Dia. l. c. R.* 27. detrectans tamen hoc ipſo perdit legatum (ſaltem quod in præmium muneris ei relictum fuit) ceditque hoc alijs executoribus. *Mol. Lug. Dia. p.* 8. *t.* 5. *R.* 27. contra *VVad.*

Reſp II. Si nullus à teſtatore nominatus eſt executor, executio pertinet ad hæredem, etiam quoad legata pia: quo tamen caſu Epiſcopus iure communi ad ſe pertrahere poteſt. *Laym. l. c.*

Reſp. III. Executor non poteſt officio fungi per alium, niſi Teſtator id ei permiſerit, aut niſi committatur executio nudi facti iam declarati. *Sanch. Lugo, Dian. p* 8. *t.* 5. *R.* 26.

Quæres I. An religioſus executor, legatum in pias cauſas, monaſterio ſuo applicare poſſit?

Reſp. Poſſe. Ratio, quia ſi quid obſtaret, eſſet ex eo, quòd executor etiam indigens eleemoſynam ſibi ex teſtamento applicare nequeat, niſi teſtator indigentiam eius ignorauerit, aut ea poſtmodum ſuperuenerit, cùm ſi eam cognouiſſet, certum quid ei legaturus fuiſſe videatur. Sed hæc ratio non ligat, quia cauſa monaſterij diſtincta eſt à cauſa, ſeu perſona profeſſi, ſicut cauſa Eccleſiæ à cauſa beneficiati. Vnde etiam quiuis iuſſus aliquid dare pauperibus, poteſt id tribuere cognatis, vel filijs ſuis: quia euidens eſt diſtinctio inter donantem & accipientem. *Sylu. Sanch. l.* 6. *ca.* 11. *num.* 59. *vid. Dian. p.* 8. *t.* 5. *R.* 46. Porrò ad pias cauſas legata dicuntur quæ intuitu pietatis relicta ſunt, nimirum 1. Loco vel perſonæ ſacræ. 2. Hoſpitali. 3. Confraternitatibus. 4. Pupillis & Orphanis. 5. Quod cauſa alimentorum ijs, qui indigent.

digent. 6. Quod cauſa ſtudij ſaltem Theologici. 7. Ad conſtructionem monumenti. 8 Ad vtilitatem publicam, v.g. pro munienda vrbe in neceſſitate, vel vijs reficiendis. *Dian. p. 7. t. 6. R. 29.* & 30. ex *Bald. &c. multis.*

Quæres II. Quomodo relicta incerta executioni ſint mandanda?

Reſp. I. Si incertitudo ſit ex parte legatarij, iure ciuili corruit legatum; v.g. quia ſunt duo eiuſdem nominis & amicitiæ erga teſtatorem, iure ciuili corruit legatum: in foro conſcientiæ tamen tenetur executor inter eos diuidere æqualiter, ſi in id conſentiant. *Molin. &c. Dian. p. 3. t. 5. R. 58. Trul d. 12. II.* Legata ad cauſas pias, ob incertitudinem loci, vel Eccleſiæ, non fiunt caduca; ſed plerumque pauperiori Eccleſiæ, vel Xenodochio danda erunt. *III.* Si incertitudo ſit ex parte rei legatæ, videndum an terminos à natura habeat, vt v. g. bos & equus, vel ab arte & induſtria, vt domus, veſtis, &c. Si à natura habeat, danda eſt vna ex mediocribus: ſi ab arte, electio ad hæredem pertinet, qui rem in eo genere minimam dando ſatisfacit. Idemque dicendum eſt de legatis, in numero, pondere, & menſura conſiſtentibus. *vid. Laym l. c numero* 7. 8. 9.

Reſp. II. Si acceperint ſummam pecuniæ diſtribuendam pauperibus, non tenentur dare pauperioribus; poſſuntque etiam dare hoſpitalibus, Eccleſijs (quæ ornamentis, vt fabrica indigent) Monaſterijs, vel ijs, qui ſecundùm ſuum ſtatum non poſſunt viuere, ſiue ij ſint opifices, ſiue altioris conditionis, etiam Nobiles. *Vaſq. Molin & alij* 8. dummodò tamen non conſtet, vel ex ſignis colligatur, aliam fuiſſe intentionem teſtatoris, quæ ſemper attendenda eſt. *Dian p. 2. t. 15. R* 8. Si verò deſignauerint ſemel certos pauperes, non poſſe eos variare docet *VVading.* ſed affirmat *Lugo v. Dian. p. 8. t. 5. R. 50. & p. 2. t. 16. R. 19.* Poſſunt etiam ſibi ipſis, vel ſuis cognatis, ſi verè pauperes ſint, præſertim ſi teſtator id ignorauerit, eam applicare. *VVading. Dicaſtil. Dian. p. 8. t. 5. R. 46. &* 47.

Quæres III. An legata ad certas pias cauſas, poſſint ab executore, vel Epiſcopo commutari in alium pium vſum?

Reſp. I. Si voluntas teſtatoris impleri poteſt iuſtè & honeſtè, non licet eam commutare in opus quantumcunque melius; niſi ex diſpenſatione Pontificis, & iuſta de cauſa. *Molin. VVading. Dian. p.* 1. *t.* 17. *R.* 28. *& p. 8. t. 5. R. 63. &c. communiter* contra *Vaſq. & aliquos*, qui docent, Epiſcopum poſſe commutare in æquale vel melius. Interdum tamen ad Epiſcopū, hæredes & executores pertinet, ſecundùm epiikiam interpretari, non alienū eſſe à defuncti voluntate, ſi mutatio fiat; v.g. ſi teſtator pecuniam Eccleſiæ leget ad calices cōparandos, & Eccleſia nō egeat calicibus, ſed caſulis. *Mol. Lay. l. c. n.* 10. *v. Vaſq. opuſc. de teſtam. ca.* 8.

*ea.*8.§ 5.*dub.*3.*nu.*104 *Trul.c.*18.*d* 12.*Barboſ.de off.& poteſt.Epiſc.*

Reſp. II. Si ad vſum à teſtatore deſtinatum applicari nequeunt, non ideo fiunt caduca, ſed arbitrio Epiſcopi & executoris ad aliam piam cauſam applicanda ſunt: ita tamen, vt quoad fieri poteſt, defuncti voluntas impleatur. Ratio eſt, quia is principaliter intendit ea in ſalutem animæ ſuæ, ad Dei honorem relinquere. *Mol.d.*294.*Bon.d.*3 *de cont.q. vlt p.vlt.Barboſ.de offic Epiſc.* Ex dictis *reſoluuntur ſequentes Caſus.*

I. Si Teſtator pauperi determinato aliquid legauit, hic autem ante ſolutionem moriatur, hæres illud tenetur alteri pauperi dare; quia præſumitur legatum pium factum in beneficium animæ teſtatoris, adeoque deſignatio pauperis demonſtratiuè, non taxatiuè facta fuiſſe. niſi tamen aliud conſtet, vel ex circumſtantijs colligatur de teſtatoris intentione; de qua ſi maneat dubium, manet data reſolutio. *Molin.Sanch. Bard.d.*6.*c.*10.§ 7.

II. Si legata pia inueniantur inducta, & non conſtet de teſtatoris intentione, tenetur hæres ea ſoluere: quia præſumitur id fortuitò, ac caſualiter, & non ex teſtatoris voluntate accidiſſe. *Bardi.d.*6 *c.*10.§.17.

III. Si Teſtator legauerit ſummam pecuniæ pro certo numero ſacrorum; hæres autem eam ſummam Sacerdoti cuipiam bono tradiderit, ac poſtea ob mortem dicti Sacerdotis, aliamve ob cauſam dubitet prudenter, an ſacrificia illa ſint peracta, non tenetur curare ea iterum celebranda. Quia ſatisfecit teſtatoris voluntati. *Bardi. d.* 6. *q.* 10. § 22.

Quæres IV. Intra quod tempus, quo ordine & modo, hæredes & executores defuncti voluntatem exequi debeant, & quis cogere poſſit?

Reſp.I. Teneri ſtatim poſt aditam hæreditatem, confectumque inuentarium. etiam intra annum, niſi iuſto impedimento excuſentur. Imò in legatis pijs intra ſex menſes. *Molin.Vaſq. Dian.p* 8.*t.*5.*R.*53. Idque etiamſi hæreditas non ſit adita, eò quod hæres vel ante fuerit mortuus, vel eam repudiarit. *Couar & alij tres. Dian. p.*7.*t.*6.*R.*25. Vnde ſi differant notabiliter, (præſertim ſolutionem piorum legatorum) aut negligant exequi, grauiter peccant; tenenturque damnum, quod alij ipſorum culpâ acceperunt, compenſare. *Bonac.d.*3 *q.*18 *p.*4. *Nau.c* 25.*Lugo, Dian p.*8 *t.*5 § 52.

Reſp. II. Ab vtroque iudice, Eccleſiaſtico & ſeculari, compelli poſſunt, (ſi tamen laici ſunt.) Quòd ſi poſt annum à monitione iudicis vel Epiſcopi exequi negligant, omni commodo (exceptâ totâ legitimâ, ſi hæredes neceſſarij ſunt) ex teſtamento ipſis prouenιente priuantur. *vid. Laym.l.c.tr.*5 *cap.* 11.*Card de Lugo d.*26.*de iuſt. Dian. p.*3.*t.*3.*R.*59. *Valerum. Trul. d.*11. imò ſi intra annum negligant exequi ius executionis deuoluitur ad Epiſcopum. *Molin.& alij* 8. *Dian.p* 8 *t.*5.*R* 40

nec admittitur purgatio moræ, *Sanch. Dian. l. c. R. 33. & 54.* Sed tenetur Epiſcopus exequi remouendo illos ab executione, & emolumentis ſpoliando. atque in defectum Epiſcopi, idem poteſt Metropolitanus. *Mol. Merol. Dian. R. 57.*

Reſp. III. Executor tenetur omnia exequi ſecundùm mentem teſtatoris: ad hoc tamen Executor particularis non poteſt vendere bona defuncti, niſi hic ita ſtatuerit; vniuerſalis autem poteſt. *Lugo d. 24. ſ. 16. Dian. p. 8. t. 5. R. 32.* Neque poteſt vnquam inuito hærede rem legatam dare legatario; quia non poteſt niſi per Iudicem ſpoliare hæredem ſuâ poſſeſſione, licet teneatur monere Epiſcopum, vt hæredem cogat. *Sanch. Lugo. Dian. p. 8. t. 5. R. 38.* Quod ſi bona non ſufficiant ad legata omnia ſoluenda, diſtribuenda ſunt omnibus æqualiter pro rata (etiamſi ſint pia, & licet vni res certa, & in indiuiduo ſit legata) nec licet vni præ alijs gratificari; quia par omnium eſt ratio & ius. *Sylu. Sanch. Bon. Dian. Trul. l. 7. ca. 18. d. 12.*

Reſp. IV. Tenentur Executores reddere rationem executionis (idque probabiliter, etiamſi teſtator eos hoc onere liberaſſet) exceptis ijs, quæ teſtator iuſſit erogari ſecreto. *Dian. p. 8. t. 5. R. 34. & alij 35.* Poſſuntque ad hoc cogi ab Epiſcopo, vel Capitulo Sede vacante. *R. 36. 37. & 62.* niſi ſint Regulares plene exempti, quos cogi poſſe alij negant, affirmant alij, vt *vid. l. c.* Denique non debetur ijs ſalarium, cùm ſit officium voluntarium amicitiæ: ſi tamen damnum ex eo patiantur, vel ſint etiam adminiſtratores bonorum, debet aſſignari à Iudice. *Lugo d. 24. ſeſſ. 16. nu. 335. vid. Dian. R. 39* plura de executione piarum & vltimarum voluntatum. *vid. Trul. & Dian. ll. cc. & Barboſ. l. 3. de iure vniu. c. 27.*

DVBIVM V.

De ijs, qui teſtari & hæredes inſtitui poſſunt.

Reſp. I. Omnes homines liberam de ſuis bonis teſtandi facultatem habent, niſi naturali aut poſitiuo iure prohibeantur. Naturali autem iure teſtari vetantur infantes, furioſi, amentes; niſi tamen lucida interualla habeant, vel in vna tantum materia delirent, & in alijs non, vt *Nauar. Sanch. l. 1. de matr. d. 8.* Quid autem ſentiendum de eo, qui ex morbo aliquamdiu delirat, *v. Card. Lugo d. 24. ſ. 4* Poſitiuo autem, ſurdus ſimul & mutus à natura, prodigus, ſeruus, vſurarius publicus, filiuſf. familias de bonis aduentitijs, (ſi quidem ante Clericatum aduenerint, vt *v. Card. de Lugo de iuſt. d. 24. num. 67.*) impubes, captiuus apud hoſtem,

ſtem, damnatus ad mortem, ſi bona eius confiſcentur, *Card. de Lugo l.c.nu.*72.profeſſus religionem.

Dico, *profeſſus*, quia nouitius cùm adhuc ſui iuris ſit, abſque ſuperioris licentia validè teſtari poteſt, etiam non ſeruata iuris ſolennitate; vt habet *Trul. c.* 18. *d.*5. ex *Sa & Bon.* & ſiquidem inteſtatus decedat, proximi conſanguinei in bonis ſuccedunt. Similiter religioſus Societatis, poſt emiſſa vota ſimplicia, etſi non licite, validè tamen poteſt teſtari: quia dominium bonorum ſuorum retinet impeditum quaſi voto paupertatis, quoad diſpoſitionem ſine licentia ſuperioris; non tamen vllà conſtitutione Canonicà diſpoſitio irritatur. *Ita Mol.Sanch.Laym.* Qui addit, poteſtatem teſtandi, ſeu iure, ſeu conſuetudine, etiam religioſis ordinum militarium conceſſam, frequenterque à Pontifice concedi ijs ſolere, qui extra clauſtrum Beneficiū vel Epiſcopatum habent.

Reſp.II. Omnes homines, etiam amentes, ſurdi, muti, ſerui, imò & communitas, hæredes inſtitui poſſunt; niſi ſpecialiter prohibeatur. *Ita Bonac.de contr. d.*4. *q.vlt.* Quia ad hoc tantùm requiritur plena poteſtas in diſponente, & capacitas in hærede. Incapaces autem ſecundùm iura ſunt. 1. Apoſtatæ & Hæretici, eorumque receptores, defenſores, fautores: licèt probabile ſit, eos ante ſententiam iudicis ad reſtitutionem non teneri, eò quòd hoc ius in eo rigore non ſit receptum. *Leſſ l.*2. *ca.*19.*dub.*5.*Sanch.lib.*2.*ca* 14.*n.*31. 2. Ciuitas hoſtium, & communitas Iudæorum. 3. Damnatus ad metalla; perſecutores & percuſſores Cardinalium, & qui ob crimen actiuè inteſtabiles ſunt. *Leſſ.loc.cit* Adde caſus, in quibus aliqui excluduntur à bonis defuncti; vt 1. Hæres, (vti & legatarius) qui teſtatorem occidit, *Leg vlt.* § *vlt. ff de bonis damnatorum.* 2. Idem, ſi teſtatori prohibuit teſtari, aut teſtamentum reuocare; aut ſi ad vxorem teſtatoris accedat. 3. Si dum teſtator mente captus fuit, hæres illius curam non habuit, aut ſi captiuum redimere neglexit. *vid. Mol.d.*178.*&* 212.*Card de Lugo d.*24 *nu.*75. Vnde reſolues.

I. Hæredes inſtitui poſſunt profeſſi ordinum, quibus permiſſum eſt bona immobilia in communi poſſidere, eorumque nomine monaſterium ſuccedit. Tales autem ſunt omnes ferè religiones, excepto Ordine Minorum de Obſeruantia, & Capuccinorum. Ratio, quia illi ſunt incapaces, ſecundùm *Trid ſeſſ.*25.*ca.*3. vti & profeſſi Societatis IESV. *v.Sanch.l.*6.*ca.*18.*Bon.l.c.Laym.l.*3.*t.*5.*c.*15. licèt contrarium probabilius eſſe putet *VVading. tract.de contr.d.*4.*du.*5. §.4. *vid. Dian.p.*9. *t* 9 *R.*16.

II. Collegia Societatis IESV, & domus, etiam profeſſæ, hæreditates accipere poſſunt; modò bona immobilia, quæ communi vſui & habitationi non deſeruiunt, vendantur, & non deferantur intuitu profeſſi, aut vota formata habentis.

Dixi,

Dixi, *hæreditates*; quia ſicut Minores & Capuccini, legata & alia donata admittere poſſunt; ita etiam Societas I E S V, etſi intuitu alicuius profeſſi tantùm ea deferantur. *v. Laym. l. c.*

III. Teſtator poteſt quemuis extraneum inſtituere hæredem, nullâ factâ mentione conſanguineorum collateralium, etiam fratris pauperis, dummodò abſit ſcandalum, & grauis neceſſitas illorum: quia nullo iure prohibetur, & bona ſunt ipſius, de quibus diſponit liberè. *Bon. & alij* 5. *Dian p.* 1 *t.* 8. *R.* 83. *&* 85. Item *p.* 5. *t.* 3. *R.* 114.

Quæres I. Quæ ſit diuiſio hæredum?

Reſp. Hæres alius eſt ex teſtamento, alius ab inteſtato. Hæres ex teſtamento, vel eſt vniuerſalis, ſiue ex aſſe; vel partialis, ſeu ex parte tantùm, v. g. ex triente, vel dodrante, vel quadrante. Vterque horum vel eſt hæres neceſſarius, qui neceſſariò inſtitui debet, vt ſunt omnes in recta linea deſcendentes, & poſt hos aſcendentes, niſi ſit cauſa iuſta exhæredandi; vel non neceſſarius, quem teſtator poteſt inſtituere, & non tamen cogitur. *Laym. c.* 5. *nu* 9.

Quæres II. Quantum hæredibus neceſſarijs debeatur?

Reſp. Iure nouo legitimam portionem deſcendentium, eſſe trientem hæreditatis, ſi non ſint plures quàm quatuor liberi; ſi plures, ſemiſſem. Similiter aſcendentium portio, etſi vnus tantùm ſit, eſt triens hæreditatis, idque abſque vllo grauamine, modo, & conditione: alioqui pro non appoſitis habentur. Quòd ſi autem alicui aſcendentium, vel deſcendentium, portio legitima non relinquatur, competit ei actio ad petendum complementum, vel ad reſcindendum teſtamentum, vt ipſo iure nullum: maximè, ſi cauſa idonea exhæredationis non ſit inſerta, & probata. *Laym. ca* 8. *n.* 10.

His adde 1. Rumpi teſtamentum ob poſthumi præteritionem. 2. Peccare parentes, ſi abſque iuſta cauſa, ex inordinato affectu erga liberos, ſucceſſionis inæqualitatem inter eos inſtituant. Iuſtæ autem cauſæ huius inæqualitatis erunt, merita & obſequia maiora; ſi puſilli magno ſumptu in ſtudijs ali debeant; ſi qui plus egere videantur. *Dian. p.* 1. *t.* 8. *R.* 83. ſi quis in ſtudijs ſuſtentatus ſit Doctor, poſtque lucrari, & alij ſecùs; imò pater id quod habet ſupra partes legitimas filijs debitas, poteſt de rigore relinquere extraneo. *Trul. c.* 18. *d.* 10. *Bonac. Dian. p* 1. *t.* 8. *R.* 83. 3. Liberos naturales, niſi legitimati ſint, reſpectu patris non eſſe hæredes neceſſarios, reſpectu tamen matris, eſſe; idque æquali iure cum legitimis. Quòd ſi tamen pater liberis caret, naturales poteſt inſtituere hæredes; modò parentes ſuperſtites legitimâ portione non priuentur. 4. Fratrem & ſororem tunc tantùm poſſe infirmare teſtamentum, ſi perſona infamis inſtituta ſit. *Laym. l. c. num.* 12. 13. *v. Bon d.* 3 *de cont. q. vlt. p.* 3. 5. Patrem non poſſe expenſas factas pro filio in ſtudijs litera-

rum

rum repetere,ſi quidem eas liberaliter fecit,vel donauit; ſecus ſi habuit animum repetendi,& computandi in legitimam. Quòd ſi pater non repetijt, quando potuit, non tenetur filius eo mortuo in diuiſione conferre in commune: quia præſumi poteſt liberaliter factas,vel condonatas, niſi aliunde conſtet contrarium.*Azor.Villal.Trul.t.*1.*l*.4 *c*.1.*d*.3.v.ſuprà *c*.3 *du*.2.*de donatione.*

Quæres III. Qui hæredes ſuccedant ab inteſtato, aut teſtamento rupto,vel irrito?

Reſp. Ante omnes alios patri ſuccedere legitimos liberos, & in demortuorum locum nepotes. 2.Deficientibus deſcendentibus, patrem & matrem defuncti,& in eorum locum,auos & auias. 3. His quoque deficientibus, fratres, & ſorores ex vtraque parte coniuncti; idque æquis portionibus,excluſis ijs,qui ex ſolo patre,vel matre coniuncti ſunt. 4.Si ex fratribus vel ſororibus vtrimque coniunctis,vnus mortuus liberos reliquerit, ſuccedunt hi loco parentis ſui cum patruis,non in capita,ſed in ſtirpes. Si tamen fratres & ſorores vtrimque coniuncti, omnes mortui ſunt, tunc eorum liberi, excluſis patruis ex vna tantum parte coniunctis, non in ſtirpes, ſed capita; adeoque æquis portionibus ſuccedunt: quia duorum fratrum filij, non ſuorum parentum loco, ſed iure propriæ coniunctionis ſuccedunt. Cùm ergò æqualiter iuncti ſint, æquales etiam in portione hæreditatis eſſe debent. 5. Deficientibus fratribus & ſororibus vtrimque coniunctis, eorumque liberis, ſuccedunt fratres & ſorores,ex vna tantum parte coniuncti: hoc tamen diſcrimine,vt qui ex parte patris ſunt iuncti, ſuccedant in bona à patre prouenientia, in reliquis æqualiter omnes. 6.Si fratres & ſorores, eorumque filij deficiant, ſuccedunt propinquiores collaterales, vſque ad decimum gradum:& fit talis ſucceſſio in capita,nullà habità ratione,an ex altera parte,an ex vtraque ſint coniuncti. 7. In horum defectu, ſuccedit vxor; & denique in illius morte,fiſcus ſecularis, in bonis omnibus laici ab inteſtato defuncti:fiſcus autem Eccleſiaſticus, in bonis Clerici, *Laym.c.*6. *nu.*1 2 3.*&* 4.

His adde:1.Quòd ſi vxor,ſuſceptis ex priore marito liberis,ad ſecundas nuptias tranſijt,quicquid à priore marito,donatione, aut teſtamento,acquiſiuit,eiuſdem matrimonij liberis cedere. Similiter, ſi maritus alteram vxorem ducat.

Adde 2. Hæredem adeundo hæreditatem, non commoda tantùm,& iura,ſed etiam debita & onera realia defuncti in ſe transferre. Interim tamen duplici beneficio gaudere, 1. Vt ſupra vires hæreditatis non obligetur. 2. Quòd deductis expenſis funeris, & ſolutis debitis, quartam partem hæreditatis obtinere debeat hæres, vel hæredes; & ſi eam non habent, legatis non tamen pijs,vt notat *Trul.l.*7.*c*.18.*d* 12. ex *au-*

O *thent.*

then. ſimiliter *C. ad legem falcid.* detrahere poſſunt, beneficio legis Falcid. *Laym. l. 3. tract. 5. cap. 6. num. 7. Sanch. lib. 4. ca. 15.* Vt autem hoc beneficio frui poſſit hæres, conficere tenetur inuentarium, tametſi hanc obligationem teſtator poſſit remittere, reſpectu legatariorum, & fideicommiſſariorum, quibus ex mera liberalitate aliquid relinquit; non tamen reſpectu creditorum, quibus præiudicare non poteſt. Vniuerſim enim ab onere inuentarij, & à rationibus reddendis, eos, quibus poteſt relinquere bona, ſine onere dandi partem alijs, poteſt liberare, iiſque concedere, vt eorum dictis, vel iuramento ſtetur. *Mol. Card. de Lugo d. 24. ſ. 8. num. 236.*

TRACTATVS VI.

De Præcepto VIII. IX. X. & Præceptis Eccleſiæ.

CAPVT PRIMVM.

De Præcepto VIII.

PRohibetur hic omnis iniuſta læſio famæ, & honoris proximi; ac præcipuè omnis falſitas, & mendacium, ac læſio verbalis, quæ fit, tum in iudicio falsò accuſando, vel verum celando, de quo ſuprà; tum etiam extra perniciosè mentiendo, ſecreta reuelando. de quo *vid. Bonac. de reſt. d. 2. q. 2. p. vlt. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. ca. 5.* ac denique detrahendo.

DVBIVM I.

Quid ſit ſuſpicio, iudicium temerarium, & dubitatio; ac quale peccatum?

Suppono hæc tria differre inter ſe, quòd Iudicium ſit firma animi ſententia, ſeu aſſenſus indubitatus; Suſpicio, aſſenſus inchoatus, quo quis inclinat in vnam partem, iudicans probabiliter, latere aliquod fundamentum opinandi. Dubitatio autem non eſt affectus, (niſi cauſaliter) ſed quaſi ſuſpenſio animi, in neutram partem inclinando. Quæritur

tur ergo hîc, non de ſuſpicione & iudicio prudenti, quod ſufficientibus iudicijs nititur; ſed de imprudenti, & temerario, quod ijs deſtituitur. Maiora autem indicia requiruntur ad iudicium, quàm ad ſuſpicionem; & ad hanc, quàm ad dubitationem.

Reſp I. Iudicium temerarium, cum plena aduertentia, de graui malo proximi, communiter eſt mortale, contra iuſtitiam. *Ita Fill. Leſſ c. 29. l. 2. Laym. l. 3. t. 3 c. 2.* Ratio, quia proximo fit grauis iniuria, dum ſine causâ improbus habetur, cùm habeat ius ad bonum nomen & famam; præterquam quòd ex his iudicijs plerumque grauia mala ſequantur. In confeſſione tamen non opus eſt explicare ſpeciem mali iudicati; cùm omnia vni iuſtitiæ commutatiuæ in ſpecie infimâ aduerſentur. *Eſcob E 10. c. 4. n. 36.*

Dixi, *communiter*: quia ſi iudicium habeat magnam probabilitatem, etſi non omninò ſufficientem ad certitudinem, erit veniale; quia moralis certitudo, & magna probabilitas non adeò diſtant, vt cenſeatur grauis iniuria, iudicare certum, quod eſt valde probabile: v.g. ſi iudices iuuenem ſolum cum puella inuentum in cubiculo, illicita tractaſſe. Ex quibus reſoluitur, peccari tantùm venialiter remotè iudicando ſequentibus caſibus. *v. Tan. 2. 2. d. 4 q. 3 d. 2.*

I. Si non ſit graue malum, quod proximo temerè impingis: & ſic eum, qui iudicat alium eſſe ſpurium, vel filium Iudæi, à mortali excuſat *Nauar. Azor*, & *Leſſ.* contra *alios* apud *Dian. p. 5 t. 5. R. 69.*

II. Si ſit graue quidem, ſed non perfectè aduertas.

III. Si aduertas quidem te malè iudicare, non tamen aduertis ſigna eſſe inſufficientia, nec de ijs dubitas.

IV. Si ſigna ſint ſufficientia ad opinionem ſaltem probabilem.

V. Mortale etiam non eſt, (per ſe loquendo) ſi de indeterminato tantùm iudices: quia nulli fit grauis iniuria. *Eſcob l. c.* ex *Fagund.*

Reſp. II. Suſpicio & Dubitatio temeraria, ex genere ſuo videntur eſſe peccata tantùm venialia; maximè, ſi procedant ex errore intellectûs, quo iudicia vt ſufficientia apprehenduntur. *Ita Laym. ex S. Thom. Nauar. Molin. Fill. tr. 4. ca. 1. q. 5. Leſſ l 2. cap. 29. d. 3 &c.* contra multos, qui putant eſſe mortale. Ratio eſt, quia communiter ſuſpicio tantùm eſt concitatio quædam ad affectum; manet enim in mente ſuſpicantis aliquo modo bona exiſtimatio proximi: ergo non fit illi grauis iniuria, cùm non totaliter deturbetur de poſſeſſione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temerè dubitatur.

Dixi, *maximè, ſi ex errore*: quia talis cùm non ſit per ſe voluntaria, nec pertinax, meretur excuſationem: ſi verò ex maleuolentia in ſuſpicione graui perſiſtas, erit mortale, vt docet *Leſſ. Fill. &c.* ob iniuriæ grauitatem. Atque idem eſt de dubitatione poſitiua, orta ex maleuolentia

abſque cauſa: procedit enim ex contemptu alterius, proindeque graui iniuria reputatur.

Quares. Quomodo diſcerni poſſit ſuſpicio à iudicio firmo, quando formido de oppoſito expreſsè non eſt coniuncta?

Reſp. Caietanus cenſet eum iudicare, qui rogatus an habeat rem pro certo, reſpondet ſibi certam, aut ferè certam videri: eum verò ſuſpicari, qui reſpondet ſe non eſſe moraliter certum, ſed facile poſſe falli. *v. Bon. de reſt. d.* 2. *q.* 7. *p.* 1.

DVBIVM II.

Quid ſit, & quàm graue peccatum Detractio?

Reſp. Detractio eſt alienæ famæ iniuſta violatio vel denigratio. Differt à Contumelia, quæ eſt iniuſta honoris diminutio, 1. obiecto: quia contumeliâ honor, detractione autem fama læditur, quæ eſt opinio, ſeu exiſtimatio de alterius excellentia; honor autem eſt teſtificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2. Differt, modo: quia contumelia inſtar rapinæ fit apertè, contra præſentem: detractio vt plurimùm inſtar furti occultè, & contra abſentem. Vnde licèt contumelia detractione grauior ſit, eſt tamen detractio peccatum mortale ex genere ſuo: etſi ex paruitate materiæ, aut indeliberatione, fieri poſſit veniale. Ratio, quia eſt grauius furto, quod eſt mortale, cùm lædat proximi famam, quæ eſt maius bonum, quàm opes.

Detractio alia eſt directa & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi: alia indirecta, & materialis tantùm, quæ fit ex leuitate, & loquacitate aliqua. Ex dictis *reſolues*.

I. Regulariter non eſt mortale, (etſi per accidens, ratione damni ſequentis, tale eſſe poſſit) reuelare naturales defectus animi, corporis, vel natalium: quia tales non ſunt morales; nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis v. g. ſit ſtupidus, ſpurius, luſcus. *Bon. t.* 2. *d.* 2. *q.* 4 *p.* 2.

II. Plerumque etiam leuis detractio habetur, ſi alium infames generalibus nominibus peccatorum mortalium, v. g. eſſe iracundum, ſuperbum, &c. (etſi aliquando grauis eſſe poſſit,) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propenſione, & defectu inuoluntario nec oritur graue damnum famæ. *S. Anton.* 1. *p t.* 8. *c.* 4. *Sylu. Leſſ. dub.* 3 *num.* 18. *Lay. l.* 3. *t.* 3. *p.* 2. *c.* 9 *n.* 3.

III. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia,

lia,quæ ob conditionem perſonæ, non notabiliter famam lædant; v. g. ſi dicas,militem habere concubinam, pugnaſſe in duello, cogitare vindictam,adoleſcentem eſſe prodigum,deditum amoribus,&c. *Laym.l.3. t.3.p.2 c.3.*

IV. Fieri tamen poteſt, vt narrando defectus etiam naturales,ſpectatà conditione & ſtatu illius, grauiter noceas, & ſic grauiter pecces: vt ſi gr. nem,& optimi nominis Prælatum, aut religioſum, mendacijs aſſuetum eſſe;virum grauem ac conſularem,illegitimè natum,Iudæum,&c. Idem eſt, etſi de altero nihil in particulari, ſed tantùm in genere dicas, v.g.te ſcire aliquid de illo, quod ſi dicas, magno illum rubore ſit affecturum. *C Lugo d.41.n 49.*

V. Crimen aut defectum alicuius, modò verum, ſæpè licet prodere ob iuſtas cauſas: v. g. 1. Cùm expedit ſuperiorem ſcire ſuorum defectus, vt emendentur; de quo *v. ſuprà de Corr. frat.* & ſic eos qui crimen occultum filiorum parentibus, vel famulorum heris, in ordine ad correctionem, (cauendo tamen ne ex reuelatione maius damnum ſequatur)ſignificant,communiter excuſari docet *Trul.l.7 c.10.d.11.* ex *Bon &c.* vti & vxorem loquentem cum marito(vel contrà) de criminibus occultis filiorum,vel famulorum. 2.Causà conſilij, vel auxilij capiendi : in quo tamen videndum, vt cum minimo damno tertij fiat. 3.Causà cauendi alterius damni: vt ſi alicuius æſtimatio falsò concepta de eius doctrina, probitate, eſt alijs pernicioſa. Vnde cùm agitur de conferendo officio, de contrahendo matrimonio, de ſuſcipienda religione,aſſumendo medico,præceptore, famulo, famula,&c. licet manifeſtare (imò aliquando oportet) occulta alterius impedimenta, inhabilitatem, crimina, vnde notabile aliquod incommodum meritò timeretur: dummodò nulla alia ſit ratio commodior impediendi;& damnum quod proximo timetur, ſit maius, aut ſaltem æquale damno, quod ex manifeſtatione defectùs,aut criminis alterius, ei obuenerit. *Leſſ. l. 2. ca.11.d.12.*

VI. Hinc quoque,ſi quis iniuſtè lædit famam tuam, nec potes eam tueri, nec recuperare alià via, quàm imminuendo quoque famam illius, id licet: dummodò falſa non dicas, in tantum quantum ad tuam famam conſeruandam neceſſe eſt; nec magis lædas, quàm lædaris,collatà tuà & alterius perſonà. *v.Card.de Lugo n.50.*

VII. Si quis ſolatij tantùm causà, & non intentione detrahendi,alicui amico narret iniuriam ab alio ſibi factam, non videtur eſſe mortale, etſi inde aliqua infamia proueniat authori: ea enim ipſi imputanda eſt. Cauendum tamen, ne dicatur pluribus, vel apertiùs nominetur perſona, quàm neceſſe ſit ad conſilium, vel ſolatium. *Leſſ. Laym. Tann. 2. 2. q. 8. d. 7. dub. 4. C. Lugo d. 14.* & ſic excuſari poſſe famu-

los (ſaltem à mortali) qui iniurias ſibi ab heris ſuis, vxores, quæ à maritis, filios quæ à patre, Religioſos, qui a Prælato, illatas, doloris tantùm mitigandi causâ, referunt, docet *Trul. l.* 7. *cap.* 10. *d.* 11. ex *Leſſ. Laym. Tann. Nauar. Dian p.* 2. *R* 32. Idem putat *Caiet.* dicendum, ſi crimen occultum reueles vni alicui viro prudenti, & taciturno; cui dicere perinde ſit ac ſi nulli diceretur; eò quòd damnum illud cenſeatur leue, & ſic *Trull. l.* 7. *ca.* 10 *d.* 11. cum *Dian. p.* 1. *t.* 3. *m. R.* 22. & *p.* 2. *t.* 5. *m. R.* 33. excuſat pœnitentem, qui in confeſſione manifeſtat complicem, dicuntque cum *Tann. Bonac. Eſcob. &c.* eam ſententiam eſſe probabilem. Quam ſententiam probabilem eſſe ait *Dian.* cum *Tann. l. c. & Bon. Eſcob. E.* 9. Verùm hoc vniuerſim non videtur ſatis tutum, quia læſio famæ, apud vnam etiam perſonam, cenſetur grauis: vt patet in iudicio temerario. Imò ſæpè quidam ægriùs ferunt, ſe lædi apud vnam perſonam grauem, quàm tres vel quatuor alios. Vnde *Suar. Fill. Leſſ. Azor, & Laym.* putant communiter eſſe mortale. *v. C. Lugo l. c.*

VIII. Crimen ſimpliciter publicum, ſiue ſit notorium iure, ſiue facto, manifeſtare iis, qui neſciunt, non eſt peccatum mortale iniuſtitiæ: quia hoc ipſo auctor amiſit ius ad famam; cùm ratio iuſti iudicij, & euidentia facti faciat, ne de iniuria iuſtè queri poſſit. Quod confirmat conſuetudo, mandans hiſtoriæ publica crimina.

Dixi, *non eſt mortale iniuſtitiæ*: quia detegere eo loco, quo fama non erat perlatura, vel non niſi poſt longum tempus, vel aliter cum graui mœrore ei us qui commiſit, ſæpè poteſt eſſe mortale contra charitatem, vt *Leſſ. Valent. Tol l.* 5. *c.* 65. contra *Nauar. & Caiet. vid. C. Lugo d.* 14. *n.* 59. *Fagund p.* 2. *l.* 5. *c.* 3.

IX. Similiter non eſt peccatum contra iuſtitiam, ſaltem mortale, quærere cauſam captiuitatis alicuius, vel de ea loqui: ſicut enim captiuitas eſt publica, ſic etiam cauſa videtur eſſe facta publica. *Sayr. Bonac. Trul. l.* 7. *ca.* 10. *d* 11. Vbi eodem modo excuſat eum, qui refert delictum alicuius publicum, referendo ſimul pœnitentiam, & emendationem; ſecùs ſi taceatur pœnitentia quam fecit: & ſic ait peccare hiſtoriographos, deſcribendo peccata mortuorum publica, & non referendo pœnitentiam vel emendationem, ſi reſipuerint.

X. Similiter manifeſtare crimen, quod nondum eſt publicum, moraliter tamen certum eſt, breui fore publicum, (ſiue per facti euidentiam, ſiue per ſententiam Iudicis) non eſt mortale: quia parum nocet. Niſi tamen ex iſta anticipatione, ſequerentur grauia damna, v. g. in officio, &c. *C. Lugo l. c. n.* 92.

XI. Infamem in vno crimine, de altero valde affini infamare, eſt tantùm veniale: vt v. g. ſi de adultero dicas, quòd miſerit literas amatorias:

quia

quia tùnc non notabiliter augetur infamia. De diſparato tamen, & non connexo crimine infamare, eſt mortale: quia infamis in vno genere vitij, non amiſit ius famæ in alijs virtutibus. *Tan. d. 4. de iuſt. q. 8. dub. 7. n.* 141. ex *Nau. & Leſſ.* contra *Sylu. V. detractio, Palud. &c.*

XII. Detractio materialis ex loquacitate orta, eſt mortale, ſi grauem proximi læſionem importet, idque aduertatur: quia etſi non intendatur directè læſio alterius, ea tamen indirectè, & implicitè eſt volita, & æquiualet formali. Veniale autem tantùm erit, ſi non ſequatur læſio grauis; quia ſcilicet communiter non ſeriò accipitur, nec creditur. Similiter erit veniale tantùm, audita referre vt audita tantùm, hoc eſt, nihil affirmando de rei veritate, ſed dubitationem potiùs ſuam de eà ſignificando, ita vt nulla inde ſecutura putetur infamia, nec auditores rationabiliter ſint credituri. Ita contra *Azor p. 3. l. 13. c. 6.* docet *Tann. 2. 2. d. 4. q. 8. dub. 7. nu. 139. Eſcob. E. 10. c. 4. nu.* 40. eò quòd diffamatio, ſi fortè ſequatur, imputetur audienti, ſi credat. Idem docet *C. Lugo l. c.* rectè limitans, niſi graue damnum ex modo narrandi, vel ex leuitate audientium, (qui temerè credituri ſint, & vulgaturi) ſecuturum poſſis præuidere. Hinc peccas grauiter contra iuſtitiam, ſi referens graue crimen, addas, id tibi dictum eſſe à viro fide digno: quia præbes ſufficiens fundamentum credendi. *v. Dian. t. 5. m. R.* 28.

XIII. Mortuum infamare, minùs graue eſt, quàm viuum: mortale tamen, & ad reſtitutionem obligās. *Leſſ. l. 2. c. 11. d. 21. Bon. d. 2. q. 4. p. 2.*

XIV. Non eſſe mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato malè loqui: v. g. in tali loco eſſe multos improbos; in tali Collegio vnum Canonicum commiſiſſe graue crimen, v. g. ſimoniam docet *Eſcob. Ex. 10. c. 4.* ex *Fagund.* quod *Trul. l. 7. c. 10. d. 4.* ex *Bon. Azor, &c.* limitat, ſi non ſit tale, quòd in alios redundet.

XV. Grauiſſimè autem peccant, qui ordini, ſeu ſtatui alicui Religioſorum in communi, vel Monaſterio detrahunt, dicendo, v. g. quod in eo male viuatur, non ſeruetur obſeruantia regularis, &c. (niſi id ſit planè notorium.) quia grauiſſimè nocent, tenenturque ſub mortali ad reſtitutionem toti communitati, à qua ſuperioris remiſſio non excuſat. *Sot. Nau. Trul. c. 10. d.* 14. Talem autem ſufficienter confiteri ſi dicat: detraxi cuidam Religioni, ordini, vel monaſterio, &c. ſiue ſit communitas numeroſa, ſiue non, docet *Lugo, & Tambur. de exped. conf. l. 2. c. 1.*

XVI. Similiter mortale eſt tacitâ perſonâ nominare monaſterium, vel ordinem religioſum, ex quo aliquis graue peccatum occultum, v. g. adulterij vel fornicationis commiſerit. *Nauar, Trul. c. 10. d. 14.*

XVII. Explicandum eſt in confeſſione, an apud multos, & quot circiter; an verò apud vnum tātùm alicui detraxeris. Ita probabiliter *Bon. de ſacr. d. 5. q. 5. p. 2. §. 3. diſ. 3. nu. 16. & 21.* ex *Sanch. Sylu. Adr. n.* 135.

Sed *C Lugo d.* 16.*num.* 135.140.*&* 163 ex *Nauar.Salas,Kon.&c.* negat, dicitque contrarium eſſe probabilius. Nec omittendum, ſi quem infamaueris libello famoſo;cùm id ſit genus detrahendi grauiſſimum, & ad plurimos pertinens. Non tamen neceſſariò dicendum,in quo genere infamaueris: quia fama ſemper eſt eiuſdem ſpeciei in genere moris. *C Lugo d* 16.*n* 265.

XVIII. Peccat mortaliter contra iuſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem,ratione cooperationis, is, qui audit detractorem,excitando, vel animando efficaciter; qui verò lætatur tantùm detractione auditâ, aut licet non lætetur,qui non impedit,cùm commodè poſſit, peccat pro ratione damni mortaliter, vel venialiter contra charitatem; non tamen tenetur ad reſtitutionem, niſi ſit ſuperior, pater, vel dominus, is enim ex officio tenetur impedire ſubditum,ne alteri iniuſtè noceat.

Dixi, *ſi commodè poſſit:* quia non peccat,qui putat monitionem ſuam nihil profuturam; vel ex eo magnum incommodum metuit,vel qui rationabili verecundiâ prohibetur, ob auctoritatem detrahentis. Debet tamen tunc diſcedere, ſi commode poteſt; faciem triſtiorem oſtendere, vel alio ſermonem auertere. *v.Leſſ.& Bon.l.c.* Hinc æqualis rarò, (inferior rariſſimè) tenetur corrigere detractorem. 1. Quia audiens plerumque neſcit,an quod dicitur, ſit notorium, tametſi ipſe ignorauerit; & in dubio non eſt, cur damnet detractorem. In quo multi falluntur, exiſtimantes, ſimul ac aliquid audiunt dici contra proximum, id ſibi mox refutandum. 2. Quia cœptâ detractione, ſæpè melius conſulitur proximo,ſi ſinatur abſolui,quàm ſi abrumpatur. Nam ſi diſtinctè explicetur, ſæpè non tam grauiter apprehenditur,quàm initio conceptum erat. 3. Quia ſæpè ſine graui offenſione non potes corrigere. 4. Quia ſæpè alter habet iuſtam cauſam manifeſtandi,præſertim vni ſoli. *C Lugo l.c.n* 128 *v.Dian.t.*3.*m R.*24.& *t.*5.*m R* 35.

Quæres I. An liceat alium infamare,ad tormenta grauia vitanda?

Reſp.I. Licet, ſi crimen ſit verum:quia nullam alteri facit iniuriam, cùm habeat ius ad illud in neceſſitate reuelandi.

Reſp. II. Si crimen ſit falſum, non licet; quia eſſet mendacium pernicioſum. *Sylu.*tamen & *Nauar.* putant,veniale tantùm eſſe,ſi ſola infamia ſequatur,& poſt torturam reuocetur,eò quòd non ſit infamia efficax *v. infrà l.*4.*c.*3.*d.*7.

Quæres II. An liceat ſeipſum infamare?

Reſp. Id non eſſe ſaltem mortale regulariter. Ita *Leſſ.Fill.& Laym. l.*3 *t* 3 *p.*2.*c.*3.*nu.*14. quia non eſt contra iuſtitiam,cùm ſit famæ ſuæ dominus: nec contra charitatem,quia hæc non obligat ad bona externa conſeruanda,niſi in quantum id exigit ſalus propria,vel proximi.

Dixi, *regulariter;* quia per accidens poteſt eſſe mortale, vt v. g. ſi tua fama

fama ſit neceſſaria muneri; vel ſi tibi damnum vitæ, vel alijs infamiæ, ex eadem ſequeretur. *Vnde reſolues.*

Non eſt mortale, ad vitanda grauia tormenta, falſum crimen ſibi imponere, ex quo etiam mors ſequatur: quia non tenetur homo, cum tantis cruciatibus vitam ſuam tueri: nec talis dicetur ſe interficere, ſed tantùm ex iuſta cauſa vitam morti exponere. *Leſſ. & Fill. v. infrà l. 4. c. 3. d. 7.*

DVBIVM III.

An, & quomodo Fama reſtituenda?

Reſp. Niſi ſit cauſa excuſans, patet ex natura iuſtitiæ, & ex dictis *de reſtit.* famam iniuſtè ablatam reſtitui debere. Et quidem, ſi verum crimen quis narrauit, debet opinionem conceptam, quantùm poteſt, apud audientes abolere, dicendo v. g. ſe malè dixiſſe, iniuriam intuliſſe, deceptum eſſe, &c. Vel ſi hac ratione parum proficiatur, eum laudando in alijs rebus, crimen extenuando, honorem eius in re alia procurando, &c. ſic enim ſenſim tantundem fama eius illuſtrabitur ex vna parte, quantum ex altera obſcurata fuit. Quòd ſi autem crimen falſum impegiſti, teneris id apertè retractare (adhibito etiam, ſi opus eſt, iuramento) apud eos, quibus dixiſti, & (per ſe loquendo) ad quos infamia peruenit, ſiue apud auditores mediatos: vt contra *Leſſ. & Tann. 2. 2. d. 4. q. 6. d. 6. nu. 146.* docet *C. Lugo* quia totum damnum famæ, cuius cauſa es, teneris reparare.

Licèt aliquando ſufficiat dicere, te penitus deceptum, rem aliter ſe habere, male te informatum fuiſſe. *vid. Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 7. Leſſ. c. 11. d. 30.*

Dixi, *per ſe*: plerumque enim per accidens ab hac obligatione talis excuſatur, reſpectu auditorum mediatorum: tum ob moralem impotentiam; tum quia eo ipſo, quòd apud immediatos retractauit, implicitè illis commiſit, vt hanc retractationem ipſi indicent alijs, ſi quibus fortè reuelauerint. Idque confirmat praxis Confeſſariorum, qui tantùm obligant, vt retractent apud eos, quibus ipſi reuelarunt. *v. C. Lugo l. c.* Vnde reſolues.

I. Confeſſarij eſt, vti & Concionatorum, benè inſtruere ſuos, & monere de reſtitutione, ac fugâ vitij tam communis.

II. Is qui bonâ fide, vel probabili errore ductus, ſine formali mendacio falſum de alio dixit, tenetur (intellectâ poſtea materiali iniuſtitiâ) ad reſtitutionem; licèt non tam ſtrictè, quàm qui infamauit per iniu-

iniuriam formalem: hic enim tenetur reſtituere, cum detrimento famæ ſuæ, etiam æquali; alter non item, ſed tantùm, quatenus ſine ſuo notabili incommodo poteſt. *Mol. Leſſ. C.Lugo d.15. num.4.* Similiter qui crimen narrauit de vno, quod auditores ex errore intellexerunt de alio, licet non ex iuſtitia (ſiquidem non eius actio, ſed error audientium cauſa fuit damni iniuſti) tamen ex charitate tenetur ad reſtitutionem, cùm poſſit graue damnum proximi ſine ſuo detrimento præcauere. *Bon.d.44.*

III. Qui detraxit alteri libello famoſo, tenetur, vt efficax ſit reſtitutio, eam facere contrarijs ſcriptis, vel publicâ reuocatione. *Sayr. Bon. d.2.de reſt.q.4 p.9.*

IV. Si ex læſione famæ ortum etiam eſt alteri damnum fortunarum, vt ſi priuatus eſt officio, excidit ſpe diuitis matrimonij, amiſit dotē, &c. tunc & fama debet reſtitui, & damnum illud compenſari, ad arbitrium prudentum. Et quidem obligatio reſtitutionis famæ, cùm ſit purè perſonalis, non tranſit ad hæredes: obligatio autem compenſationis dicti damni, cùm habeat reſpectum ad bona infamatoris, tranſit ad hæredes. *Laym.l.c.c 7.n.4.*

Quæres I. Quæ excuſent à reſtitutione famæ?

Reſp. Patere ex dictis *de reſtitut.l.3.t.9.c.2.* Vnde reſolues.

I. Excuſatus es à famæ reſtitutione, ſi planè ſis impotens.

II. Si crimen occultum, quod dixiſti, vel ſimile, aliâ ratione fiat publicum. *C.Lugo d.15 ſ.3 n.37.*

III. Si fama alijs modis iam recuperata ſit, vt infamati purgatione, vitæ probitate, teſtimonio prudentum. *Leſſ l.2.c.11.d.24.* Etſi tunc pro damno, quod ſecutum eſt, debeat ſatisfieri. *C.Lugo d.15.ſ 3.*

IV. Si prudenter iudicetur, iàm dudum rem obliuione deletam. Quo caſu maximè prudentia opus eſt: nam aliquando periculoſius eſt retractare, renouando memoriam. *v.C.Lugo d.15 ſ.3.n 35.*

V. Si is cui detraxiſti, tibi ſimiliter detraxerit, nec velit reſtituere: quia tunc potes iure compenſationis, ſeu retentionis vti, dummodò infamia illata non redundet in alios. Ita probabiliter *Tol. Leſſ.Sylu. Mald. Dia. tom.2.tract.5.R.30.Mol.* contra *Caiet.Tan C.Lugo & Nauar.*

VI. Si non poſſis abſque periculo vitæ, vel ſi fama reſtituenda ſit minoris valoris, quàm fama detractoris. Sic v.g. Prælatus non tenetur reſtituere vili homini, ſi aliter non poteſt, quàm cum amiſſione famæ ſuæ multò maioris momenti; ſed ſufficit tunc, ſi infamatum laudet, aut pecuniâ compenſet. *Vid.C.Lugo loc.cit.*

VII. Si infamatus ſpontè remiſerit, (modò tamen eius infamia non redundarit in alios, vt familiam, ſtatum) ſiue expreſſa, ſiue tacita ſit condonatio: tametſi nihilominus ex charitate damnũ reſarcire aliquãdo te-

do tenearis,ſi poſſis abſque graui incommodo. *C.Lugo d.*15.*ſ.*3 *nu.*38. Imò aliquando etiam ſufficit condonatio præſumpta, ſiue interpretatiua voluntas eius, qui poteſt condonare; ſi nimirum ille ſit ita affectus, vt ſi rogaretur, facilè condonaret: tunc enim non eſt inuitus, ſaltem quoad ſubſtantiam,etſi fama non reſtituatur. *v.C.Lugo l.c.*

Quæres II. An reſtitutio famæ licitè condonetur?

*Reſp.*Licitè fit in ijs caſibus,in quibus ſeipſum licet infamare:in quibus autem, & quàm grauiter peccat ſe infamando, in ijſdem & tam grauiter peccat condonando. *Nau.Trul.l.*7.*c.*10.*d.*28.Vnde reſolues.

I.Condonans famæ reſtitutionem peccat mortaliter.1.Si infamia redundet in alios. 2.Si inde ſequatur ſcandalum. 3.Si ſit vir valde vtilis Reip. & ex infamia fructus impediatur. 4. Si fama ſit neceſſaria ad muneris gubernationem. *Sot. Leſſ. Trul. l.c.* qui tamen notant,condonationem ſemper eſſe validam, quando fama non redundat in alios;ſecùs quando redundat. Vnde parentes non poſſunt condonare,quando redundat in filios;neque filij,quando in parentes. *v.Aut.cit.*

II. Ex eo verò præciſè,quod infamatus(vel contumeliâ affectus)conuerſans cum infamatore, videatur remittere iniuriam, non cenſetur condonare reſtitutionem famæ,vel honoris; ſicut nec alia debita per familiaritatem. *Nauar.c.*18.*Trul.du.*29.

CAPVT II.

Quid de Præcepto nono, & decimo?

RESp Prohibent omnes internas concupiſcentias, & delectationes voluntarias illorum operum,quæ præceptis ſecundæ tabulæ,præterquam ſexto & ſeptimo vetantur. Quâ de re vide *ſuprà;*& patebit ex dicendis de peccatis,*infrà lib.*5.

CAPVT III.

Quid de Præceptis Eccleſiæ?

RESp. Etſi ea ſint plurima; præcipuè tamen toti Chriſtiano populo communia quinque numerantur. Ex quibus hic agendum reſtat de tertio,quia de 1.& 2.actum eſt *in præcepto* 3.*Decalogi:* de 4.& 5.*infrà lib.*6.*de Sacram.*

abſque cauſa: procedit enim ex contemptu alterius, proindeque grauis iniuria reputatur.

Quæres. Quomodo diſcerni poſſit ſuſpicio à iudicio firmo, quando formido de oppoſito expreſsè non eſt coniuncta?

Reſp. Caietanus cenſet eum iudicare, qui rogatus an habeat rem pro certo, reſpondet ſibi certam, aut ferè certam videri: eum verò ſuſpicari, qui reſpondet ſe non eſſe moraliter certum, ſed facile poſſe falli. *v. Bon. de reſt. d. 2. q. 7. p. 1.*

DVBIVM II.

Quid ſit, & quàm graue peccatum Detractio?

Reſp. Detractio eſt alienæ famæ iniuſta violatio vel denigratio. Differt à Contumelia, quæ eſt iniuſta honoris diminutio, 1. obiecto; quia contumeliâ honor, detractione autem fama læditur, quæ eſt opinio, ſeu exiſtimatio de alterius excellentia; honor autem eſt teſtificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2. Differt, modo: quia contumelia inſtar rapinæ fit apertè, contra præſentem: detractio vt plurimùm inſtar furti occultè, & contra abſentem. Vnde licèt contumelia detractione grauior ſit, eſt tamen detractio peccatum mortale ex genere ſuo; etſi ex paruitate materiæ, aut indeliberatione, fieri poſſit veniale. Ratio, quia eſt grauius furto, quod eſt mortale, cùm lædat proximi famam, quæ eſt maius bonum, quàm opes.

Detractio alia eſt directa & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi: alia indirecta, & materialis tantùm, quæ fit ex leuitate, & loquacitate aliqua. Ex dictis *reſolues*.

I. Regulariter non eſt mortale, (etſi per accidens, ratione damni ſequentis, tale eſſe poſſit) reuelare naturales defectus animi, corporis, vel natalium: quia tales non ſunt morales; nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis v. g. ſit ſtupidus, ſpurius, luſcus. *Bon. t. 2. d. 2. q. 4 p. 2.*

II. Plerumque etiam leuis detractio habetur, ſi alium infames generalibus nominibus peccatorum mortalium, v. g. eſſe iracundum, ſuperbum, &c. (etſi aliquando grauis eſſe poſſit,) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propenſione, & defectu inuoluntario; nec oritur graue damnum famæ. *S. Anton. 2. p. t. 8. c. 4. Sylu. Leſſ. dub. 3. num. 18. Lay. l. 3. t. 3. p. 2. c. 9 n. 3.*

III. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia,

Digitized by Google

lia, quæ ob conditionem perſonæ, non notabiliter famam lædant; v. g. ſi dicas, militem habere concubinam, pugnaſſe in duello, cogitare vindictam, adoleſcentem eſſe prodigum, deditum amoribus, &c. *Laym. l. 3. t. 3. p. 2 c. 3.*

IV. Fieri tamen poteſt, vt narrando defectus etiam naturales, ſpectatâ conditione & ſtatu illius, grauiter noceas, & ſic grauiter pecces: vt ſi grauem, & optimi nominis Prælatum, aut religioſum, mendacijs aſſuetum eſſe; virum grauem ac conſularem, illegitimè natum, Iudæum, &c. Idem eſt, etſi de altero nihil in particulari, ſed tantùm in genere dicas, v. g. te ſcire aliquid de illo, quod ſi dicas, magno illum rubore ſit affecturum. *C. Lugo d. 41. n. 49.*

V. Crimen aut defectum alicuius, modò verum, ſæpè licet prodere ob iuſtas cauſas: v. g. 1. Cùm expedit ſuperiorem ſcire ſuorum defectus, vt emendentur; de quo *v. ſuprà de Corr. frat.* & ſic eos qui crimen occultum filiorum parentibus, vel famulorum heris, in ordine ad correctionem, (cauendo tamen ne ex reuelatione maius damnum ſequatur) ſignificant, communiter excuſari docet *Trul. l. 7 c. 10. d. 11.* ex *Bon &c.* vti & vxorem loquentem cum marito (vel contrà) de criminibus occultis filiorum, vel famulorum. 2. Cauſà conſilij, vel auxilij capiendi: in quo tamen videndum, vt cum minimo damno tertij fiat. 3. Cauſà cauendi alterius damni: vt ſi alicuius æſtimatio falsò concepta de eius doctrina, probitate, eſt alijs pernicioſa. Vnde cùm agitur de conferendo officio, de contrahendo matrimonio, de ſuſcipienda religione, aſſumendo medico, præceptore, famulo, famula, &c. licet manifeſtare (imò aliquando oportet) occulta alterius impedimenta, inhabilitatem, crimina, vnde notabile aliquod incommodum meritò timeretur: dummodò nulla alia ſit ratio commodior impediendi; & damnum quod proximo timetur, ſit maius, aut ſaltem æquale damno, quod ex manifeſtatione defectûs, aut criminis alterius, ei obuenerit. *Leſſ. l. 2. ca. 11. d. 12.*

VI. Hinc quoque, ſi quis iniuſtè lædit famam tuam, nec potes eam tueri, nec recuperare aliâ via, quàm imminuendo quoque famam illius, id licet: dummodò falſa non dicas, in tantum quantum ad tuam famam conſeruandam neceſſe eſt; nec magis lædas, quàm lædaris, collatâ tuâ & alteriùs perſonâ. *v. Card. de Lugo n. 50.*

VII. Si quis ſolatij tantùm cauſà, & non intentione detrahendi, alicui amico narret iniuriam ab alio ſibi factam, non videtur eſſe mortale, etſi inde aliqua infamia proueniat authori: ea enim ipſi imputanda eſt. Cauendum tamen, ne dicatur pluribus, vel apertiùs nominetur perſona, quàm neceſſe ſit ad conſilium, vel ſolatium. *Leſſ. Laym. Tann. 2. 2. q. 8. d. 7. dub. 4. C. Lugo d. 14.* & ſic excuſari poſſe famu-

los(ſaltem à mortali) qui iniurias ſibi ab heris ſuis, vxores, quæ à maritis, filios quæ à patre, Religioſos, qui a Prælato, illatas, doloris tantùm mitigandi causà, referunt, docet *Trul. l.* 7. *cap.* 10. *d.* 11. ex *Leſſ. Laym. Tann. Nauar. Dian p.* 2. *R* 32. Idem putat *Caiet.* dicendum, ſi crimen occultum reueles vni alicui viro prudenti, & taciturno, cui dicere perinde ſit ac ſi nulli diceretur; eò quòd damnum illud cenſeatur leue, & ſic *Trull. l.* 7. *ca.* 10. *d.* 11. cum *Dian. p.* 1. *t.* 3. *m. R.* 22. & *p.* 2. *t.* 5. *m. R.* 33. excuſat pœnitentem, qui in confeſſione manifeſtat complicem, dicuntque cum *Tann. Bonac. Eſcob. &c.* eam ſententiam eſſe probabilem. Quam ſententiam probabilem eſſe ait *Dian.* cum *Tann. l.c. & Bon. Eſcob. E.* 9. Verùm hoc vniuerſim non videtur ſatis tutum, quia læſio famæ, apud vnam etiam perſonam, cenſetur grauis; vt patet in iudicio temerario. Imò ſæpè quidam ægriùs ferunt, ſe lædi apud vnam perſonam grauem, quàm tres vel quatuor alios. Vnde *Suar. Fill. Leſſ. Azor, & Laym.* putant communiter eſſe mortale. *v. C. Lugo l. c.*

VIII. Crimen ſimpliciter publicum, ſiue ſit notorium iure, ſiue facto, manifeſtare ijs, qui neſciunt, non eſt peccatum mortale iniuſtitiæ: quia hoc ipſo auctor amiſit ius ad famam; cùm ratio iuſti iudicij, & euidentia facti faciat, ne de iniuria iuſtè queri poſſit. Quod confirmat conſuetudo, mandans hiſtoriæ publica crimina.

Dixi, *non eſt mortale iniuſtitia*: quia detegere eo loco, quo fama non erat perlatura, vel non niſi poſt longum tempus, vel aliter cum graui mœrore eius qui commiſit, ſæpè poteſt eſſe mortale contra charitatem, vt *Leſſ. Valent. Tol l.* 5. *c.* 65. contra *Nauar. & Caiet. vid. C. Lugo d.* 14. *n.* 59. *Fagund. p.* 2, *l.* 5. *c.* 3.

IX. Similiter non eſt peccatum contra iuſtitiam, ſaltem mortale, quærere cauſam captiuitatis alicuius, vel de ea loqui: ſicut enim captiuitas eſt publica, ſic etiam cauſa videtur eſſe facta publica. *Sayr. Bonac. Trul. l.* 7. *ca.* 10. *d* 11. Vbi eodem modo excuſat eum, qui refert delictum alicuius publicum, referendo ſimul pœnitentiam, & emendationem; ſecùs ſi taceatur pœnitentia quam fecit: & ſic ait peccare hiſtoriographos, deſcribendo peccata mortuorum publica, & non referendo pœnitentiam vel emendationem, ſi reſipuerint.

X. Similiter manifeſtare crimen, quod nondum eſt publicum, moraliter tamen certum eſt, breui fore publicum, (ſiue per facti euidentiam, ſiue per ſententiam Iudicis) non eſt mortale: quia parum nocet. Niſi tamen ex iſta anticipatione, ſequerentur grauia damna, v.g. in officio, &c. *C. Lugo l. c. n.* 92.

XI. Infamem in vno crimine, de altero valde affini infamare, eſt tantùm veniale: vt v.g. ſi de adultero dicas, quòd miſerit literas amatorias:

quia

quia tùnc non notabiliter augetur infamia. De diſparato tamen, & non connexo crimine infamare, eſt mortale: quia infamis in vno genere vitij, non amiſit ius famæ in alijs virtutibus. *Tan.d.4. de iuſt.q.8. dub.7. n.*141.ex *Nau.& Leſſ.*contra *Sylu.V.detractio, Palud &c.*

XII. Detractio materialis ex loquacitate orta, eſt mortale, ſi grauem proximi læſionem importet, idque aduertatur: quia etſi non intendatur directè læſio alterius, ea tamen indirectè, & implicitè eſt volita, & æquiualet formali. Veniale autem tantùm erit, ſi non ſequatur læſiò grauis; quia ſcilicet communiter non ſeriò accipitur, nec creditur. Similiter erit veniale tantùm, audita referre vt audita tantùm, hoc eſt, nihil affirmando de rei veritate, ſed dubitationem potiùs ſuam de eà ſignificando, ita vt nulla inde ſecutura putetur infamia, nec auditores rationabiliter ſint credituri. Ita contra *Azor p.3.l.13. c.6.* docet *Tann.2. 2.d.4.q 8.dub.7.nu.*139.*Eſcob.E.*10.*c.*4.*nu.*40. eò quòd diffamatio, ſi fortè ſequatur, imputetur audienti, ſi credat. Idem docet *C.Lugo l.c.* rectè limitans, niſi graue damnum ex modo narrandi, vel ex leuitate audientium, (qui temerè credituri ſint, & vulgaturi) ſecuturum poſſis præuidere. Hinc peccas grauiter contra iuſtitiam, ſi referens graue crimen, addas, id tibi dictum eſſe à viro fide digno: quia præbes ſufficiens fundamentum credendi. *v.Dian.t.5 m.R.*28.

XIII. Mortuum infamare, minùs graue eſt, quàm viuum: mortale tamen, & ad reſtitutionem obligās. *Leſſ l.2.c.*11.*d.*21.*Bon.d.*2.*q.*4.*p.*2.

XIV. Non eſſe mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato malè loqui: v.g. in tali loco eſſe multos improbos; in tali Collegio vnum Canonicum commiſiſſe graue crimen, v.g. ſimoniam docet *Eſcob. Ex.*10. *c.*4.ex *Fagund.*quod *Trul l* 7.*c.*10.*d.*4.ex *Bon.Azor,&c* limitat, ſi non ſit tale, quòd in alios redundet.

XV. Grauiſſimè autem peccant, qui ordini, ſeu ſtatui alicui Religioſorum in communi, vel Monaſterio detrahunt, dicendo, v.g. quod in eo male viuatur, non ſeruetur obſeruantia regularis, &c. (niſi id ſit planè notorium.) quia grauiſſimè nocent, tenenturque ſub mortali ad reſtitutionem toti communitati, à qua ſuperioris remiſſio non excuſat. *Sot. Nau.Trul.c.*10.*d.*14. Talem autem ſufficienter confiteri ſi dicat: detraxi cuidam Religioni, ordini, vel monaſterio, &c. ſiue ſit communitas numeroſa, ſiue non, docet *Lugo,& Tambur.de exped.conf.l.2.c.*1.

XVI. Similiter mortale eſt tacità perſonà nominare monaſterium, vel ordinem religioſum, ex quo aliquis graue peccatum occultum, v.g. adulterij vel fornicationis commiſerit. *Nauar,Trul.c.*10.*d.*14.

XVII. Explicandum eſt in confeſſione, an apud multos, & quot circiter; an verò apud vnum tãtùm alicui detraxeris. Ita probabiliter *Bon. de ſacr d.5.q.5.p* 2.§.3.*dif.*3.*nu.*16.& 21.ex *Sanch Sylu. Adr.n.*135.

Sed *C Lugo d* 16.*num* 135.140.*&* 163 ex *Nauar.Salas,Kon.&c.* negat, diciṫque contrarium eſſe probabilius. Nec omittendum, ſi quem infamaueris libello famoſo;cùm id ſit genus detrahendi grauiſſimum, & ad plurimos pertinens. Non tamen neceſſariò dicendum,in quo genere infamaueris: quia fama ſemper eſt eiuſdem ſpeciei in genere moris. *C Lugo d* 16.*n* 265.

XVIII. Peccat mortaliter contra iuſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem,ratione cooperationis, is, qui audit detractorem,excitando, vel animando efficaciter; qui verò lætatur tantùm detractione auditâ, aut licet non lætetur,qui non impedit,cùm commodè poſſit, peccat pro ratione damni mortaliter, vel venialiter contra charitatem; non tamen tenetur ad reſtitutionem, niſi ſit ſuperior, pater, vel dominus, is enim ex officio tenetur impedire ſubditum,ne alteri iniuſtè noceat.

Dixi,*ſi commodè poſſit:* quia non peccat,qui putat monitionem ſuam nihil profuturam; vel ex eo magnum incommodum metuit,vel qui rationabili verecundiâ prohibetur, ob auctoritatem detrahentis. Debet tamen tunc diſcedere, ſi commode poteſt; faciem triſtiorem oſtendere, vel alio ſermonem auertere. *v.Leſſ.& Bon.l.c.* Hinc æqualis raro,(inferior rariſſimè) tenetur corrigere detractorem. 1. Quia audiens plerumque neſcit,an quod dicitur, ſit notorium, tametſi ipſe ignorauerit; & in dubio non eſt, cur damnet detractorem. In quo multi falluntur, exiſtimantes, ſimul ac aliquid audiunt dici contra proximum, id ſibi mox refutandum. 2. Quia cœptâ detractione, ſæpè melius conſulitur proximo,ſi ſinatur abſolui,quàm ſi abrumpatur. Nam ſi diſtinctè explicetur, ſæpè non tam grauiter apprehenditur,quàm initio conceptum erat. 3. Quia ſæpè ſine graui offenſione non potes corrigere. 4. Quia ſæpè alter habet iuſtam cauſam manifeſtandi,præſertim vni ſoli. *C Lugo l.c.n* 128 *v. Dian.t.*3.*m R*.24.& *t*.5.*m R* 35.

Quares I. An liceat alium infamare,ad tormenta grauia vitanda?

Reſp.I. Licet, ſi crimen ſit verum:quia nullam alteri facit iniuriam, cùm habeat ius ad illud in neceſſitate reuelandi.

Reſp. II. Si crimen ſit falſum, non licet; quia eſſet mendacium perniciosum. *Sylu.*tamen & *Nauar.* putant,veniale tantùm eſſe,ſi ſola infamia ſequatur,& poſt torturam reuocetur,eò quòd non ſit infamia efficax *v infrà l*.4.*c*.3.*d*.7.

Quares II. An liceat ſeipſum infamare?

Reſp. Id non eſſe ſaltem mortale regulariter. Ita *Leſſ.Fill.& Laym. l*.3 *t* 3 *p*.2.*c*.3.*nu*.14. quia non eſt contra iuſtitiam,cùm ſit famæ ſuæ dominus: nec contra charitatem,quia hæc non obligat ad bona externa conſeruanda,niſi in quantum id exigit ſalus propria,vel proximi.

Dixi,*regulariter;*quia per accidens poteſt eſſe mortale, vt v. g. ſi tua

fama

fama ſit neceſſaria muneri; vel ſi tibi damnum vitæ, vel alijs infamiæ, ex eadem ſequeretur. *Vnde reſolues.*

Non eſt mortale, ad vitanda grauia tormenta, fâlſum crimen ſibi imponere, ex quo etiam mors ſequatur: quia non tenetur homo, cum tantis cruciatibus vitam ſuam tueri: nec talis dicetur ſe interficere, ſed tantùm ex iuſta cauſa vitam morti exponere. *Leſſ. & Fill. v. infrà l. 4. c. 3. d. 7.*

DVBIVM III.

An, & quomodo Fama reſtituenda?

Reſp. Niſi ſit cauſa excuſans, patet ex natura iuſtitiæ, & ex dictis *de reſtit.* famam iniuſtè ablatam reſtitui debere. Et quidem, ſi verum crimen quis narrauit, debet opinionem conceptam, quantùm poteſt, apud audientes abolere, dicendo v. g. ſe malè dixiſſe, iniuriam intuliſſe, deceptum eſſe, &c. Vel ſi hac ratione parum proficiatur, eum laudando in alijs rebus, crimen extenuando, honorem eius in re alia procurando, &c. ſic enim ſenſim tantundem fama eius illuſtrabitur ex vna parte, quantum ex altera obſcurata fuit. Quòd ſi autem crimen falſum impegiſti, teneris id apertè retractare (adhibito etiam, ſi opus eſt, iuramento) apud eos, quibus dixiſti, & (per ſe loquendo) ad quos infamia peruenit, ſiue apud auditores mediatos: vt contra *Leſſ. & Tann. 2. 2. d. 4. q. 6. d. 6. nu. 146.* docet *C. Lugo* quia totum damnum famæ, cuius cauſa es, teneris reparare.

Licèt aliquando ſufficiat dicere, te penitus deceptum, rem aliter ſe habere, male te informatum fuiſſe. *vid. Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 7. Leſſ. c. 11. d. 30.*

Dixi, *per ſe:* plerumque enim per accidens ab hac obligatione talis excuſatur, reſpectu auditorum mediatorum: tum ob moralem impotentiam; tum quia eo ipſo, quòd apud immediatos retractauit, implicitè illis commiſit, vt hanc retractationem ipſi indicent alijs, ſi quibus fortè reuelauerint. Idque confirmat praxis Confeſſariorum, qui tantùm obligant, vt retractent apud eos, quibus ipſi reuelarunt. *v. C. Lugo l. c.* Vnde reſolues.

I. Confeſſarij eſt, vti & Concionatorum, benè inſtruere ſuos, & monere de reſtitutione, ac fugà vitij tam communis.

II. Is qui bonâ fide, vel probabili errore ductus, ſine formali mendacio falſum de alio dixit, tenetur (intellectâ poſtea materiali iniuſtitiâ) ad reſtitutionem; licèt non tam ſtrictè, quàm qui infamauit per iniu-

iniuriam formalem: hic enim tenetur reſtituere, cum detrimento famæ ſuæ, etiam æquali; alter non item, ſed tantùm, quatenus ſine ſuo notabili incommodo poteſt. *Mol. Leſſ. C.Lugo d.* 15. *num.*4. Similiter qui crimen narrauit de vno, quod auditores ex errore intellexerunt de alio, licet non ex iuſtitia (ſiquidem non eius actio, ſed error audientium cauſa fuit damni iniuſti) tamen ex charitate tenetur ad reſtitutionem, cùm poſſit graue damnum proximi ſine ſuo detrimento præcauere. *Bon.d.*44.

III. Qui detraxit alteri libello famoſo, tenetur, vt efficax ſit reſtitutio, eam facere contrarijs ſcriptis, vel publicâ reuocatione. *Sayr. Bon. d.*2.*de reſt.q.*4 *p.*9.

IV. Si ex læſione famæ ortum etiam eſt alteri damnum fortunarum, vt ſi priuatus eſt officio, excidit ſpe diuitis matrimonij, amiſit dotē, *&c.* tunc & fama debet reſtitui, & damnum illud compenſari, ad arbitrium prudentum. Et quidem obligatio reſtitutionis famæ, cùm ſit purè perſonalis, non tranſit ad hæredes: obligatio autem compenſationis dicti damni, cùm habeat reſpectum ad bona infamatoris, tranſit ad hæredes. *Laym.l.c.c* 7.*n.*4.

Quæres I. Quæ excuſent à reſtitutione famæ?

Reſp. Patere ex dictis *de reſt iuſt.l.* 3.*t.*9.*c.*2. Vnde reſolues.

I. Excuſatus es à famæ reſtitutione, ſi planè ſis impotens.

II. Si crimen occultum, quod dixiſti, vel ſimile, aliâ ratione fiat publicum. *C.Lugo d.*15 *ſ.*3 *n.*37.

III. Si fama alijs modis iam recuperata ſit, vt infamati purgatione, vitæ probitate, teſtimonio prudentum. *Leſſ l.*2.*c.*11.*d.*24. Etſi tunc pro damno, quod ſecutum eſt, debeat ſatisfieri. *C.Lugo d.*15.*ſ* 3.

IV. Si prudenter iudicetur, iàm dudum rem obliuione deletam. Quo caſu maximè prudentia opus eſt: nam aliquando periculoſius eſt retractare, renouando memoriam. *v.C.Lugo d.*15 *ſ.*3 *n* 35.

V. Si is cui detraxiſti, tibi ſimiliter detraxerit, nec velit reſtituere: quia tunc potes iure compenſationis, ſeu retentionis vti, dummodò infamia illata non redundet in alios. Ita probabiliter *Tol. Leſſ. Sylu. Mald. Dia. tom* 2.*tract.*5.*R.*30.*Mol.* contra *Caiet. Tan C. Lugo & Nauar.*

VI. Si non poſſis abſque periculo vitæ, vel ſi fama reſtituenda ſit minoris valoris, quàm fama detractoris. Sic v.g. Prælatus non tenetur reſtituere vili homini, ſi aliter non poteſt, quàm cum amiſſione famæ ſuæ multò maioris momenti; ſed ſufficit tunc, ſi infamatum laudet, aut pecuniâ compenſet. *Vid. C. Lugo loc. cit.*

VII. Si infamatus ſponte remiſerit, (modò tamen eius infamia non redundarit in alios, vt familiam, ſtatum) ſiue expreſſa, ſiue tacita ſit condonatio: tametſi nihilominus ex charitate damnū reſarcire aliquādo te-

do tenearis,ſi poſſis abſque graui incommodo. *C.Lugo d.*15.*ſ.*3 *nu.*38. Imò aliquando etiam ſufficit condonatio præſumpta, ſiue interpretatiua voluntas eius, qui poteſt condonare; ſi nimirum ille ſit ita affectus, vt ſi rogaretur, facilè condonaret: tunc enim non eſt inuitus, ſaltem quoad ſubſtantiam,etſi fama non reſtituatur. *v.C.Lugo l.c.*

Quæres II. An reſtitutio famæ licitè condonetur?

*Reſp.*Licitè fit in ijs caſibus,in quibus ſeipſum licet infamare:in quibus autem, & quàm grauiter peccat ſe infamando, in ijſdem & tam grauiter peccat condonando. *Nau.Trul.l.*7.*c.*10.*d.*28.Vnde reſolues.

I.Condonans famæ reſtitutionem peccat mortaliter.1.Si infamia redundet in alios. 2.Si inde ſequatur ſcandalum. 3.Si ſit vir valde vtilis Reip. & ex infamia fructus impediatur. 4. Si fama ſit neceſſaria ad muneris gubernationem. *Sot. Leſſ. Trul. l.c.* qui tamen notant,condonationem ſemper eſſe validam, quando fama non redundat in alios;ſecùs quando redundat. Vnde parentes non poſſunt condonare,quando redundat in filios;neque filij,quando in parentes. *v.Aut.cit.*

II. Ex eo verò præcisè,quod infamatus(vel contumeliâ affectus)conuerſans cum infamatore, videatur remittere iniuriam, non cenſetur condonare reſtitutionem famæ,vel honoris; ſicut nec alia debita per familiaritatem. *Nauar.c.*18.*Trul.du.*29.

CAPVT II.

Quid de Præcepto nono, & decimo?

RESP Prohibent omnes internas concupiſcentias, & delectationes voluntarias illorum operum,quæ præceptis ſecundæ tabulæ,præſertim ſexto & ſeptimo vetantur. Quâ de re vide *ſuprà;*& patebit ex dicendis de peccatis,*infrà lib.*5.

CAPVT III.

Quid de Præceptis Eccleſiæ?

RESP. Etſi ea ſint plurima; præcipuè tamen toti Chriſtiano populo communia quinque numerantur. Ex quibus hìc agendum reſtat de tertio,quia de 1.& 2.actum eſt *in præcepto* 3.*Decalogi:* de 4.& 5.*infrà lib.*6.*de Sacram.*

D V B I V M I.

Quid requiratur ad Ieiunium Eccleſiaſticum, & quanta eius obligatio?

Reſp. Ieiunium ex præcepto Eccleſiæ, obligante ſub mortali, requirit tres conditiones. *Laym. l. 4. t 8. c. 1. n 13*

I. Eſt vnica tantùm comeſtio de die, in ordine ad nutritionem. Quæ ita neceſſaria eſt conditio, vt ſecundà comeſtione pecces mortaliter; reliquis autem ſupra ſecundam, ſummùm venialiter tantum. *Laym. c. 1. n. 12. & 13.*

II. Eſt abſtinentia ab eſu carnium, itemque ouorum, & lacticiniorum; eò quòd ex carne originem trahant, multumque nutriant. Vnde intra quadrageſimam iure communi prohibentur; extra eam permittuntur. Imò intra eam, quibuſdam locis conſuetudo permittit, quæ vbique notanda eſt. *Bonac. d. vlt. q. 1. p. 2.* ex *Sylu. Nauar. Leſſ. Azor. Lay. l. c. Fill. Fagund. p. 4 l. 1. c 2.* Adde, diſpenſatum quoad carnes etiam lacticiniis & ouis veſci poſſe; non tamen vice versâ: & cui eſt permiſſus eſus carnium, etiam ſecunda refectio permiſſa videtur, vt contra *Regin. Leſſ Nauar. &c.* probabiliter docet *Azor l. 7. ca 10. q. 3. Fill. t. 27. cap. 3. q 4 Tol &c.* Confirmatque *Bonac. l. c.* ſi eſus carnium ſit permiſſus, ob debilitatem naturæ, & non propter nauſeam, vel damnum tantùm. *v. Leſſ Fill. Azor, &c.* Ratio, quia de eſſentia ieiunij eſt abſtinentia à carnibus.

III. Conditio eſt, certa hora refectionis; quæ eſt circa meridiem, niſi aliud loci conſuetudo ferat. Idque non mathematicè computandum, ſed moraliter. Dictam autem horam notabiliter, ſine iuſta cauſa, præuenire, mortale putat *Nauar.* & quidam alij; ſed probabiliùs docent eſſe veniale *Tol. & Fill.* eò quòd non violetur ſubſtantia, ſed tantùm circumſtantia. *Tol. Leſſ. d. 2. nu. 13. v. Laym. c. 1. n. 10 & ſeq.*

Dixi, *notabiliter, & ſine cauſà*; quia præuenire ex iuſta cauſa, v. g. ſi iter faciendum, ſi hoſpites dimittendi, &c. & abſque ea, per mediam horam tantùm, nullum peccatum videtur eſſe. Dilatio in veſperam, & licita eſt, & laudabilis, ſi nihil ante ſumas. *Ex dictis reſolues.*

I. Non ſoluitur ieiunium per diuiſionem prandij, ob negotium incidens, vel ſi quid ſumatur per modum medicinæ, vel ob debilitatem, aliamve cauſam rationabilem, vti apud religioſos faciunt miniſtri, & lectores menſæ: quia non niſi vnicam refectionem intendunt. Et hinc *Sanch to. 2. opuſc. l. 5 c. 1. dub. 24. Eſcob. t. 1. E. 7. c. 3. num. 29.* excuſant famu-

famulos menſæ miniſtrantes,ſi aliquid prægustent,aut ex reliquijs guloſè ſumant,tum vt meliùs ſeruiant,tum vt famem ſubleuent; (intellige,ſi cum illorum refectione licitá moraliter vniatur.)Nec ſoluitur per ſumptionem electuariorum, vel crebriorem hauſtum (antequem modicum ſumere,ne potus noceat,permittit *Azo.Eſcob.t.1.E.7.c.3.n.28.* & quidem toties, quoties biberit, dummodò non in fraudem ieiunij, v.g.5.vel 6.amygdalas,vel quid ſimile. *Regin.&c.* cum *Dian.p.1.t 9.R.24.* quia ordinantur potiùs ad alterationem corporis, vel digeſtionem ciborum,quàm nutritionem.

Excipe tamen 1. Si quis ſumeret lac, iuſculum, & ſimilia,quæ ſiue ſorbeantur, ſiue comedantur, non habent rationem potûs, ſed cibi, ac principaliter referuntur ad nutriendum. 2. Si quis poma,pira,vel etiam vuas in magna quantitate ſumeret; quia habent rationem cibi. *Dicaſt. & alij 6.* cum *Dian.p.9.t.6.R.14.* 3.Niſi quis in magnà quantitate electuaria,in fraudem ieiunij,ſumeret. Qui verò in potu valde excederet, contra temperantiam quidem, non tamen contra ieiunium, peccaret,ſaltem mortaliter. *Laym.l.c.n.7.*

II. Ieiunium non ſoluitur per collatiunculam veſpertinam, etſi hæc non ad ſomnum, ſed nutritionem ordinetur : quia conſuetudo permittit. Addo, *veſpertinam*: quia ſine causâ non licet illam ſumere manè vel meridie:ex iuſta tamen cauſa licet vtrumque; vt ſi fiat ratione debilitatis, negotiorum, ſtudiorum : ſine ea, erit veniale tantùm,cùm non violetur ſubſtantia ieiunij.

Quoad eius quantitatem, communiter deſignatur quarta vel quinta pars integræ cœnæ.contra *Dia 1 p t.4 R 117.Turr &c.* docet *Regin. c.2.l.6.num.185.Laym.c.1.nu.9.Fill.tom.2.t 27.p.2.c.2.q.7 num.33.* dicens, ita deciſum eſſe in celebri academia Theologorum, qui omnes in quartam partem conſenſerint. Idem probat *Eſcob t.1 E.13.c.3. n.61*,ſi quidem cœna ordinaria duarum librarum pondus non excedat; quia talis in reliquis præceptis modica cenſetur, ac proinde tantò quis magis minùſve peccat, quantò magis vel minùs tranſgreditur. Adde, quibuſdam locis ex conſuetudine plus permitti ſecularibus, quàm religioſis,nobilibus,quam plebeis, & in frigidis regionibus, quàm in alijs, vt notat *Laym. l 4.t.8.c.1.& Bonac.l.c.* Plus item quibuſdam locis in vigilia Natiuitatis Domini (& alibi in cœna Domini) permitti ex conſuetudine,dicit *Medin. Caiet.nu.34.& Sanch.in opuſc.Eſcob t.1.E.7. c.3.*Quod *Bonac.*non improbat,vbi ea conſuetudo eſt recepta.

Quoad qualitatem, in ea prohibentur cibi ad nutritionem communiter ordinati, quique inter fercula ferè apponuntur, Permittuntur autem leuiores, vt fructus, aliave ex ſaccharo, & melle confecta; & pro more regionis parum butyri & caſei, vt in regionibus Septentrio-

nali-

Digitized by Google

nalibus, ob fructuum inopiam. *Laym. l. c. numero 9.*

III. In confeſſione non ſufficit dicere, non ſeruaui, aut fregi ieiunium; ſed addendum, vtrum refectione multiplici, an eſu carnium. Et ſi hoc, vtrum ſemel, an ſæpius quantitatem notabilem ſumpſerit: quia probabile ſatis eſt, etiam in hac materia, paruitatem à mortali excuſare, vt docet *Bon. tom. 2. d. vlt. q. 1. p. 2. & Tan. t. 3. d. 3. q. 3. dub. 5.* v. g. ſi coquus, aut ægroti miniſter, parum carnis prægustent; *Eſcob. l. c. nu. 54. Sanch. in opuſc. tom. 2. l. 5. c. 1. dub. 12. num.* 10. vel ex alijs cibis quartam tantùm partem collationis ſerotinæ, ſiue vnam vel duas vncias ſumat; hanc enim eſſe materiam paruam, cum *Turrian. & Leon.* docet *Dian. p. 5. t. 5. R. 11. & p 8. t. 7. R. 54*, eſſe probabile. Si autem ſæpiùs eodem die parum ſumeret, peccaret grauiter; quia materiæ illæ coaleſcerent in vnam magnam, vt contra *Salas* docet *Dian. p. 3. t. 6. R. 43.* Denique ſi ſit in quadrageſima, vtrum fregeris eſu ouorum, aut lacticiniorum. Tametſi enim *Dian. t. 9. R. 45 & tom 6. miſcel. R.* 80. citans multos Doctores, dicat, certum eſſe, quòd ſit mortale ſi non ex iure poſitiuo, ſaltem ex conſuetudine, in omnibus ferè mundi partibus receptâ, veſci ouis & lacticinijs in Quadrageſimâ: probabile tamen eſt, & rurum (ſaltem in his Germaniæ partibus) eſſe tantùm veniale. *Laym. c. 1. n. 3. Fagund. l. 1. cap. 2. &c.* Tum quia, licèt conſuetudo habeat, eatamen non ſemper ſub peccato, præſertim mortali, obligat. *v. Fill. t. 27. ca. 3. Bonac num. 2.* Tum quia Eccleſia non tam grauiter ad hoc obligat: vt patet tum ex verbis ipſis, tum ex faciliore diſpenſatione in his, quàm in carnibus. Ob quam cauſam etiam, laridi & adipis vſum, faciliùs cōcedi poſſe pauperibus, docet *Laym. l. 4. t. 8. c. 1. num. 5.* Imò ait, nec diuitem propter eum vſum, continuò damnandum eſſe peccati mortalis: præſertim cùm *Sylu. V. Ieiunium*, & alij dicant, eum, cui ouorum & lacticiniorum vſus permiſſus eſt, etiam laridi, & ſaginimis permiſſum videri: idque non improbet *Azor l. 7. c. 10. q vlt. vid. Laym. hic. Fagund. p. 4. l. 1. c. 2. nu.* 20. vbi dicit, pinguedinem inter carnes non computari. *v. Dian. p. 1. t. 9. R. 21.* Verùm in his videndū vbique, quid recepta piorum cōſuetudo ferat, à qua non temerè recedendū. *Azor l. 7 c. 10. q. vlt.*

Dixi, *ſi ſit in quadrageſima*, quia extra eam licitè veſcitur ouis, qui debet ieiunare, v. g. ob Iubilæum; *Henr. &c.* vel ex pœnitentia ſacramentali, *Fagund.* vel ex voto, aut in Vigilia. *v. Dian. p. 1. t. 9. R. 5. & 6.*

DVBIVM II.

Quæ cauſæ excuſent à Ieiunio?

Reſp. Hæ ſequentes. 1. Superioris diſpenſatio: quâ tamen non eſt opus,

opus, ſi neceſſitas ſit euidens; ſed in dubio tantùm: idque ſiue ad eſum carnium, ſiue ad ſecundam refectionem. Talis autem ſuperior, eſt Epiſcopus & Parochus, etiam præſente Epiſcopo, quando legitima conſuetudo ſic habet. Imò *Sylu. & Sanch. de matr. lib 8. d. 9. n. 27. & in opuſc. t 2. l. 5. ca. 1. dub. 5. nu.* 18. abſolutè affirmat, poſſe diſpenſare præſente Epiſcopo: quia, inquit, ad Epiſcopum non recurritur in minimis, vt vſus habet; quod Epiſcopi ſciunt, & non contradicunt. Verùm id totum pendet ab vſu & conſuetudine, ſine qua non licebit. *v. Trul. l. 3. c. 2. d. 7.* Item Prælatus (& in eius abſentia, Vicarius illius, vt habet *Sanch. loc. cit.*) reſpectu ſuorum religioſorum: non tamen Confeſſarius, licèt priuilegiatus, ſi non ſit Parochus: quia non habet iuriſdictionem in foro externo. *Sanch. l. c.* contra *Palatium.* Vnde tantùm poteſt iudicare de iuſtitia cauſæ. Cauſa autem valida ad diſpenſandum, erit vel vera, vel quæ talis putatur: ſufficit enim credulitas inculpata. Item, cùm quis bonâ fide putat ſe à ieiunio excuſari, etſi cauſa inſufficiens ſit, tantùm venialiter peccare, docet *Caiet.* At ſi verè bonâ fide putet, ſe planè excuſari, nullo modò peccare videtur.

II. Cauſa eſt impotentia, quâ excuſantur, qui ſine notabili damno non poſſunt ieiunare; vt ſunt ieiuniores, vſque ad annum 21. completum: quibus tamen poſt 7. annum carnes dari non debent. Item debiles, infirmi, conualeſcentes, prægnantes, lactantes, &c. Ratio, quia hi omnes egent alimento multiplicato: vti & ſenes communiter ſexagenarij, niſi euidenter conſtet, poſſe ieiunare ſine damno. In dubio autem an poſſint, non tenentur cum periculo tentare fortunam; quia cùm de ætate conſtet, & robur ſit dubium, non eſt expectandum, donec deficiat, tunc enim irrecuperabilis eſt defectus. *Gran.* 1. 2 *d.* 6. *tr.* 3. *p.* 1. *dub.* 6. *ſ.* 5. *num.* 39. *Eſcob. Laym l.* 4 *tr.* 8 *ca.* 3 *Tann.* 2. 2. *d.* 3. *q.* 3. *dub.* 5. *Fill. to.* 2. *t.* 27 *p.* 1. *ca.* 6. *& cæteri communiter,* contra *Nau. Sa, Sanch. de matr. to.* 2. *l.* 7. *d.* 32. *num.* 17. *& parte* 2. *Conſil l.* 5 *ca.* 1. *d.* 4. *nu.* 7. item *Dian. p.* 1. *t.* 9. *R.* 20. *&c.* qui abſolute, ſine omni reſtrictione, ſexagenarios omnes à ieiunio liberant. Quam ſententiam. *Trul.* tanquàm communiorem, & magis conformem tempori, & imbecillitati humanæ, vt ait, ſequitur (cum *Molfeſ. Ortiz, &c.*) *l.* 3. *cap.* 2. *d.* 7. *numer.* 3. præſertim cùm ſcrupulis, quibus exponit contraria, liberet. Quidàm inſuper id extendunt ad eos, qui pro toto vitæ tempore certis diebus vouerunt ieiunium, adduntque eſſe probabile, quòd ſufficiat ſi annus 60. ſit inchoatus, eò quòd is in fauorabilibus habeatur pro completo. *Dian. p.* 5. *t.* 14. *R.* 83. ex *Naldo,* & *Sanch.* Item *p* 9. *t.* 7. *R.* 73. ex *Trul & alijs* 6. Eademque ætate (vti & ante annum 21.) Regulares non teneri ad ieiunia ſui ordinis, probabile affirmat *Dian. p.* 9. *t.* 7 *R.* 73. ex *alijs* 4. qui etiam probabile cenſet excuſari fœminas quinquagenarias. *p.* 9 *t.* 7. *R.* 73. ex

alijs

alijs 4. Denique pauperes, qui non habent alium cibum præter prohibitum; vel non ſufficientem pro vnicà refectione *v. Sanch. in opuſc.* vbi ex *Nauar. Gabr. Angl.* excuſat eos, qui laborant tertianà, vel quartanà; item qui ex vacuitate ſtomachi, notabilem capitis dolorem, vel vertiginem patiuntur, vel totà nocte calefieri, aut dormire non poſſunt. Neque hos teneri manè ſumere collatiunculam, & veſperi cœnam, notat *Dia. p.* 1. *t.* 9. *R.* 51. ex *Fill. & alijs* 3. quia nemo tenetur peruertere ordinem refectionum.

III. Cauſa eſt labor, vel officium, cum quo ieiunium non poſſit conſiſtere; qualis eſt agricolarum, & multorum opificum. vt fabrorum, piſtorum, ſutorum, &c. (etſi de ſutoribus neget *Angles:* cuius ſententiam *Sanch.* dicit eſſe veram, ſi non ſuant, ſed tantùm ſcindant corium, & materiam præparent:) non tamen pictorum, ſartorum, quorum labor exiguus eſt. Excuſat etiam *Laym. l.* 4. *t.* 8. *c.* 3. figulos, argentarios, ferrarios, lignarios, fullones, cœmentarios, coriarios, & textores. *Dian. p.* 4 *t.* 4. *R.* 138. & *Gordonus to.* 2 *l.* 6. *q* 18. *c.* 6. verſantes prælum typographicum; non tamen typorum compoſitores, foſſores autem, ferrarios, & ſimiles, etiam die vno, vel altero, quo non laborant, excuſat *Azor, &c.* cum *Dian p.* 1. *t.* 9 *R* 9. Similiter excuſatur, qui pedibus facit iter per magnam diei partẽ, vt ait *Sanch. in opuſc l c. v. Fill. n.* 119. Ratio horum omnium eſt, quia communiter horum vires non ſufficiunt, ad huiuſmodi labores cum ieiunio.

Dixi, *pedibus:* quia multi non excuſant equites: longa tamen equitatio ad plures dies, vt docet *Fill. t.* 37. *c.* 6. meritò excuſat. Vbi etiam concedit, ob labores præcedentes, & ſubſequentes, poſſe aliquem excuſari, ſi probabiliter debilitatus, vel debilitandus putetur, ita vt officio ritè fungi nequeat. *v Bon. d. vlt. q.* 4. *num.* 11 Ex eodem capite Doct excuſant coniugem, ſi debitum reddere non poſſit, quando ieiunat, vti & vxorem, quæ ob maciem, non poſſit cum ieiunio ſe viro gratam præſtare. *Bon. l. c.* Atque vniuerſim loquendo, nemo tenetur opus, ad quod obligatur, omittere ob præceptum ieiunij, ait *Caiet.* Quod intelligo, niſi iſta obligatio ſit valde leuis, & rationabiliter poſtponenda obligationi ieiunij.

IV. Eſt pietas, vel maius bonum. Vnde excuſantur, qui cum ieiunio non poſſunt vacare operibus melioribus, v. g. Concionatores, Præceptores ordinarij, Confeſſarij, Cantores, & quotquot opera charitatis, & miſericordiæ, tam corporalia, quàm ſpiritualia exercent, etiam ob mercedem, ſi ea cum ieiunio peragere non poſſunt. *Fill. tom.* 2. *t.* 27. *p.* 2. *c.* 6. *num.* 24. *Azor p.* 1. *l.* 7. *c.* 28. *Fern. Nau. Sylu. Fagund. &c.* Atque hi quidem omnes intelligunt, & ferè addunt, quando eorum labores cum ieiunio non poſſunt conſiſtere. *Diana* autem (abſolutè loquendo)

p 1 *c* 9.

p.1 ca.9.R.9. Prædicatores,qui diebus quadrageſimalibus, (intelligo omnibus) concionantur,putat a ieiunio excuſandos: quia,inquit,ſummoperè laborant: non item eos, qui Dominicis tantùm concionantur, niſi ſint debiles.*Sanch.*tamen *in conſil p.2.l.5.ca.1 d.13. nu.*6.7.& 8. &*Trul l.3 ca.2 d.7.*putat à ieiunio quadrageſimæ communiter,& regulariter excuſari eos, qui ter vel quater in hebdomade concionantur, cum feruore. De Lectoribus verò *Dian loc.cit.*cum *Fagund.p.4.l.1.c.8. num.*19. cenſet, non omnes excuſandos,ſed eos tantùm, quorum labor eſt improbus;vel qui ita ſunt debiles,vt ſatisfacere non poſſint. Idem ferè ſentit *Sanchez* licet *loc.cit.* putet, Lectores eos,qui quotidie quatuor lectiones legunt,(vt in Societate faciunt præceptores grammaticæ) ſatisfacere, ſi media quadrageſima, ſiue ter in hebdomade ieiunent; eò quòd ſit magnus labor; & paucis annis ſic fatigantur, vt progredi non poſſint.Sic ille. Verùm præſtat,vt ſuperiores,ad tollendum ſcrupulum, cum talibus diſpenſent, (vt monet idem *Sanch.loc.cit.*) nam in omnibus iſtis, regula certa & vniuerſalis ſtatui non poteſt alia, quam quod lex Eccleſiæ non obliget, cum magna difficultate, vt notat *Laym. ca.3. numero 3.*

V. Charitas, vel etiam vrbanitas ſecundùm quoſdam excuſat etiam à veniali eum, qui die ieiunij rogatus ab amico, modicum cibi ſumit, *Medi. Fagund. Fill. Dian. p.1.t 9. R.29.* vel qui ad excitandum infirmorum appetitum, comedit parum, etiam carnis. *Nauar Sanch.Dian. p.5. t.5. R.32.*

(?)

LIBER QVARTVS

DE PRÆCEPTIS PARTICVLARIBVS certo hominum ſtatui proprijs.

CVm omnes fideles ſicut præcepta Decalogi, ita etiam alia præcepta, quæ pertinent ad ſtatum, & officium vniuſcuiuſque, teneantur ſcire ſub peccato mortali; ita vt ipſa eorum ignorantia vincibilis, (licèt non ſequatur tranſgreſſio) ſit peccatum mortale: *Sylu. Sayr Sanch Baldel.to.2.l.1 d 9 n.8 & 9.* hinc poſt præcepta omnibus communia, agendum de præceptis proprijs certorum ſtatuum in particulari.

CAPVT PRIMVM.

De Statu Religioſo.

DVBIVM I.

Quæ ſit natura Statùs Religioſi?

RESP. Status Religionis eſt fidelium, ad diuinæ charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ, ſtabilis in communi viuendi modus, ab Eccleſia approbatus.

Dico, *ab Eccleſia*: quia etſi olim Epiſcopi Religiones approbare poterant; poſtea tamen in Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio III. ſtatutum eſt, ne noua religio inducatur, niſi approbata à Papa. Ratio eſt, quia cùm religio ſit communitas ſacra, in qua debet eſſe ſpiritualis iuriſdictio, hæc autem à Papa proueniat, decens eſt, vt talis communitas ab eodem approbetur. *Laym.l.4.t.5.c.1.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

I. Ad eſſentiam religionis non requiruntur vota ſolennia. Ratio, quia qui in Societate IESV vota ſimplicia edunt, ſunt veri religioſi, vti definiuit Gregorius XIII. in bulla *Aſcendente Domino. Laym. loc.cit. num* 4.

II. Non ſunt religioſi, ij ordines militantes, qui coniugalem caſtitatem tantùm vouent. Sunt tamen verè religioſi, milites S. Ioannis, & Teutonici, eorumque ſimiles, cùm tria vota ſubſtantialia habeant. Similiter ex fratribus, & ſororibus tertiarijs, ſiue Ordinis S. Franciſci, ſiue aliorum, tantùm ſunt religioſi, qui in religione approbata, ſecundùm certam regulam, tria vota ſubſtantialia emittunt. Contrà autem ij non ſunt, qui licet tria iſta emittant, & communiter vel ſeorſim habitant, regulam tamen à Sede Apoſtolicâ approbatam non profitentur. *Laym.l.c.*

III Religioſi non ſunt, qui edito voto perpetuæ paupertatis & caſtitatis, obedientiam vouent Confeſſario, aut Epiſcopo. Ratio, quia tali voto non ſubijciuntur iuriſdictioni ſpirituali, quæ à Deo, medio eius Vicario, prouenire debet *Ibid.num.*7.

IV. Etſi Papa in votis ſolennibus religionis diſpenſare poſſit, vt quis deſinat eſſe religioſus; non poteſt diſpenſare tamen, vt quis manens religioſus, ſubſtantialibus votis non teneatur: quia ad eſſentiam religionis illa ſpectant. *Laym l c.n.*8 ex *Nau.&c.*

V. Religioſus promotus ad Cardinalatum, vel Epiſcopâtum, obſtrictus manet votis eſſentialibus ſuæ religionis; etſi quoad aliquos effectus paupertatis & obedientiæ, exemptus cenſeatur. Deinde, etſi iugo regulæ abſolutus ſit, quoad culpam & pœnam; tamen ex obligatione moralis honeſtatis, ex ea ſeruare debet, quæ eum decent, & cum eius munere conſiſtunt. Hinc quoad habitum, ſui ordinis colorem deferre debet; etſi quoad figuram, Epiſcopis ſecularibus ſe conformare poſſit, vt Clemens VIII. conceſſit apud *Sanch.*6 *mor.cap.*6. Imò, ſi Epiſcopatum reſignet, vel ob culpam deponatur, abſque degradatione; tamen non tenetur ad regularem obſeruantiam redire: quia retinet eminentiam Epiſcopalem, ob quam obedientià regulari exemptus fuit. *Ibid.*ex *S.Thom Rodriq.Sanch.&c.* Secùs eſt in Cardinali religioſo, qui non eſt Epiſcopus; hic enim relicto Cardinalatu, nihil retinet ex dignitate Cardinalitia; ideoque ſi Papa eius renunciationem acceptârit, tenetur redire ad obedientiam regularem ſui ordinis. *Palaus, de Lugo, Reſp. mor.l.*5*.d.*12.

VI. Religioſus ad Parochiam promotus, cùm votis aſtrictus maneat, tenetur deferre habitum religionis, regulamque obſeruare in omnibus, quæ cum ſuo munere conſiſtere poſſunt. Idque non tantùm ſecundùm moralem honeſtatem, ſed ſub obligatione grauis culpæ, ſi

ad eam regula obliget. *Ita Laym l.4.t 5 ca.1.num 11 & 12.* Vbi ad-dit, quòd etſi Parochus religioſus in ijs, quæ ad regulam ſpectant, ſub-iectus maneat ſuperiori; iam tamen conſuetudine multis locis obſerua-ri, vt non tantùm in pertinentibus ad diſciplinam Eccleſiaſticam, ſed etiam in pleriſque alijs, ab obedientia Prælati eximatur, & Epiſcopo ſubijciatur. *v.Sylu.Sanch.l.6.mor.c.6.nu.36.*

DVBIVM II.

Quæ requirantur ad valorem profeſſionis religioſæ?

Reſp. Ad valorem eius, tres requiruntur conditiones. 1. Eſt qualitas ſeu aptitudo vouentis, ſcilicet, vt iuxta *Trid. ſeſſ. 25.c 15. de Regularibus*, decimum ſextum ætatis annum expleuerit, annumque integrum cum religioſo habitu, ſteterit in probatione, nullumque habeat impedimentum, quod per ſtatuta à Pontifice confirmata, in iſto ordine ſubſtantiale eſſe cenſeatur. *Azor tom.1.l.12.cap.2.q 6.& 7 Rodriq.tom 2. cap.6.*

II. Conditio, Conſenſus & acceptatio expreſſa, vel tacita Prælati ordinis: per hanc enim religioni incorporari debet. Idque ordinariè, non tantùm cum conſilio, ſed etiam cum conſenſu Capituli, aut certè maioris, aut principalioris partis; ſecundùm cuiuſcunque ordinis ſtatuta. *Nauar.Leſſ.ca.41.d 7.*

III. Vt profeſſio ſponte facta ſit, non cogente graui metu, qualis eſſet incarceratio, alimentorum ſubtractio, eò quòd in profeſſionem conſentire noluerit. Idemque metus reuerentialis, non quidem ſe ſolo, ſed accedente precum, blanditiarum, & imperij, ſæpiùs repetitâ importunitate, aut graui offenſione, aut diu continuatâ indignatione conſanguineorum; adiunctis etiam minis de ſubſidijs negandis, ſi ex religione egrediatur: hæc enim vel ſingula, vel certè ſimul iuncta, conſideratâ conditione hominis rudis, timidi, &c. metum iuſtum incutere poſſunt, & profeſſionem irritare, vt docet *Lay.cum alijs lib 4 tract.5.cap.5. Leſſ. lib.2.cap.43.dub 7.* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

I. Is, qui profeſſionem irritam edidit, ex defectu alicuius conditionis ex iam dictis, niſi eam poſtmodùm tacitè, vel expreſsè ratificauerit, egredi religione, & vxorem ducere poteſt: licèt ob euitationem ſcandali, cauſam egreſsûs dicere debeat: & ſi ad forum externum cauſa deuenerit, defectum profeſſionis probare; idque intra quinquennium à die

pro-

profeſſionis, poſt illud enim non auditur iuxta *Trident. ca. 19 ſeſſ. eadem*. Quia præſumitur eam interea ratificaſſe.

II. Quòd ſi tamen ſciret, illam iuris præſumptionem falſam eſſe, eò quòd vel ignorans impedimentum, vel metu graui, aliave iuſtâ causâ impeditus, reclamare intra quinquennium non potuerit; vel impedimentum ſit eſſentiale, ac perpetuum, aut ſaltem vltra quinquennium duret, eo elapſo poteſt reclamare, debetque audiri in iudicio, ſaltem extraordinario, vel in integrum reſtitui, vt contra *Bonac de clauſ d 4. q. 2. p. 10.* docet *Nauar Sanch. d 37. num. 22 Leſſ lib 2 cap. 41 d. 7. Azor lib. 12 cap. 4 q. vlt. Dian. p. 3 t 2. R. 53. Barboſa in Trident ſeſſ. 25. ca. 19. num. 8.* vbi plures alios citat: & niſi aliud quid impediat, fugere poteſt, vt docet *Laym.* Qui addit, quòd ſi fuga ſine graui ſcandalo vel incommodo tentari non poſſet, monendum à Confeſſario, vt profeſſionem tacitè ratificet: quod fiet, ſi profeſſorum habitum proprium deferat, actuſque iis proprios exerceat, cum intentione, quòd profeſſus talis ordinis eſſe velit, *vid. Aut. cit.* & *Dian. p. 8. t 7. R 51* vbi ex *Trid. ſeſſ. 25 ca. 19* probat, Epiſcopum de nullitate profeſſionis, ſine interuentione ſuperioris regularis ſententiam ferre non poſſe, & ſi faciat, fore nullam.

DVBIVM III.

Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ profeſſionis?

Reſp. Religioſus vi ſuæ profeſſionis tenetur ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis. Quia ex vi profeſſionis tenetur velle ſeruare ſuum ſtatum, qui eſt perfectionis, ſiue tendentium ad perfectionem; (licet ſecundùm ſe non ſit præcepti, ſed conſilij) hoc autem eſt intrinſecè velle tendere ad perfectionem. *S Thom. 2. 2. q. 186. a. 1. & 2. & q. 184. a. 5. Laym. l 4. t. 5. c. 1. nu. 1. Suar de relig. to. 4 l. 1. c. 4. Bardi. de conſc. d. 7 c 6. § 5.* Vnde reſolues:

I. Religioſus non tenetur actu eſſe perfectus; ſed tantùm ſtudere perfectioni. *Bardi &c. l. c.*

II. Tenetur tendere ad perfectionem, 1. Per media eſſentialia. 2. Per vota. 3. Per auxilia ſecundaria, non contemnendo ea. *Lay l. c. c. 9. n 13.* 4. Tenetur aliquibus medijs vti; & ſi omnia media abijciat, non eſt in ſtatu ſalutis. *Suar Laym. l c* dicens: ſi nullum perfectionis ſtudium adhibeat, ſed omnia monita & regulas negligat, eò quòd ſub mortali non obligent, peccare mortaliter. 5. Tenetur ad aliqua opera bona ſupererogatoria, ſiue ſpecialiter non præcepta, nec promiſſa; quia

P 3 aliàs

aliàs moraliter loquendo, non poteſt habere debitam intentionem ſalutis(*Suar. l. c.*

III. Tenetur tendere ad perfectionem per media ſuæ Religionis, (non per alia) hoc eſt ſeruando ſuas regulas. *Sanch l. 6. c. 5. num.* 1. & 2. Hinc peccat 1. per contemptum regulæ, hoc eſt, ſi nolit ſubijci. *Ib. n.* 6. 2. ſi tantùm velit ſeruare, quæ ſub mortali obligant, quia contemnit perfectionem. *Ibid. num.* 7. 3. per actum directè contrarium; hoc eſt, nolendo perfectionem: quod eſſe mortale docet *Sanch. nu.* 10. *Pellizor. & Bardi l. c.*

IV. Si quis non tantum intendat non eſſe ſollicitus in obſeruatione regulæ; ſed etiam nunquam ſeruare, etiamſi facilè poſſit, eſt mortale, vel proxima diſpoſitio ad illud, vixque poteſt fieri ſine contemptu formali. *Suar. l. c. n.* 24.

V. Si ex remiſſione animi, & ſine vllo iuſto titulo, per directam intentionem, velit aliquam regulam non ſeruare, erit ſaltem leuis contemptus, & peccatum veniale. *Suar. l. c.*

VI. Frequenter, & ex conſuetudine violare regulam, eſſe mortale, dicit *Sanch. l. 6 mor. c. 4 nu* 18. & 20. Tum quia perturbat religioſam diſciplinam: tum quia ſecundùm quoſdam eſt contemptus interpretatiuus, vel ſaltem probabiliſſimum eius periculum: tenetur autem ſub mortali ita viuere, vt non ſit grauiter pernicioſus Religioni, inducendo alios malo exemplo ad regulæ laxitatem. *Sanch. Laym. l. 4. t. 5 c. 9.* tum quia conſtituit ſe in eo ſtatu, vt tanquam incorrigibilis ſit expellendus; tenetur autem quiſque ratione votorum, quibus ſe Religioni addixit, ita ſe gerere, vt ſit tolerabilis, & non mereatur expelli: at qui nullum conatum perfectionis adhibendo, regulas ſine diſcrimine tranſgreditur, reddit ſe intolerabilem, vt debeat expelli, aut, ſi toleretur, plurimùm nocet; ergò per accidens, & indirectè agit contra profeſſionem, peccatque mortaliter. *Sanch. c. 4 n. 18 v. Auth. cit.*

VII. Religioſus Societatis IESV peccat mortaliter, ſi non adhibet diligentiam in cauendis defectibus, ob quos ſe dimittendum, vel eijciendum præuidet: & licèt ita dimiſſus ſit liber in conſcientia, ſi tamen ſit dimiſſus ob fraudem, vel peccata in eum finem commiſſa, irrita eſt dimiſſio, vtpote obtenta per dolum dantem ipſi cauſam; (ſicut in matrimonio, & cęteris contractibus) vnde ſubiacet pœnis apoſtatarum *Bon. de clauſ. q. 2. p.* 12. § 1.

VIII. Scholaſticus Societatis IESV, qui prauis moribus, de induſtria dimiſſionem extorſit, vel falſis allegationibus impetrauit, non eſt liber à votis. *Leſſ. l. 2. c. 40. d. 15. Sanch. l. 6 c. 9 n 99. Lay. l 5. t. 5. c. 9. n.* 13.

D V-

DVBIVM IV.

Ad quid religioſus obligetur vi votorum?

Reſp. I. Religioſus ex voto paupertatis obligatur, vt nihil habeat proprium. Nomine proprij autem intelliguntur bona temporalia pretio æſtimabilia, quorum dominium, vel certè facultatem diſponendi liberam, & independentem, in perpetuum abdicauit. Conſtat *ex capite, Non dicatis, 12. q 1. c. Monachi.*

Dicitur I. *Bona temporalia*: quia retinet religioſus dominium bonorum ſpiritualium, honoris, famæ, & ſimilium Item ius eligendi, præſentandi, conferendi regulare beneficium. &c. *S Thom. 2. 2. q. 186. a. 7. Sanch. l. 7. c. 18 Leſſ. l. 2. c. 4 d. 5. Laym. l. 4 t. 5 c. 7.*

Dicitur II. *Dominium vel facultatem diſponondi*, propter religioſos Societatis I E S V, qui poſt emiſſa vota, retinent, & acquirere poſſunt dominium radicale bonorum temporalium, non tamen habent ius actuale, de ijs pro ſuo arbitrio diſponendi, vel vtendi; in cuius abdicatione, eſſentia religioſæ paupertatis conſiſtit. *Sanch. Laym. l. c n 3.*

Dicitur III. *Independenter*: quia religioſus, etiam profeſſus, poteſt habere peculium dependens, & reuocabile ad nutum ſuperioris, quod nomine proprij non comprehenditur. *Laym c. 7. n. 12.* Vnde ſequentes Caſus reſoluuntur.

I. Non repugnat voto paupertatis, quod Religioſi habeant bona in communi, etiam immobilia. Imò, ſine conſenſu Papæ, non poſſunt ſe obligare communitati, quòd ea nunquam ſint acquiſituri; quia præiudicarent immunitati Eccleſiaſticæ. *Lugo Reſp. mor. l 3. d. 8* Neque poſſunt fructus ſeu reditus à donatore deſtinatos ad ea emenda, applicare ad vſus alios, v. g. ſoluenda debita, &c. *Ibid d. 10.*

II. Non repugnat paupertati, ſi religioſo detur villa, vel alius locus adminiſtrandus nomine monaſterij, idque in monaſterij commodum. Imò nec repugnat, ſi detur in commodum, vel incommodum ipſiuſmet religioſi, aliquod Eccleſiaſticum Beneficium. Quo caſu competit ei adminiſtratio redituum, quos ad ſui ſuſtentationem, piaſque cauſas, applicare poteſt, iuxta Canonum conceſſionem: quod reliquum eſt, pertinet ad Eccleſiam, vel Beneficium cui ſeruiuit: ac conſequenter donationes de reditibus beneficij factæ ab eo in vſus non pios, inualidæ ſunt, & contra iuſtitiam, neque accipientes poſſunt tutà conſcientià retinere. *Suar. to. 4. de rel. l. 5. Moli. d. 276. &c. communiter.* Ratio, quia non habent dominium dictorum redituum. *Lugo de iuſt to. 1. d. 4. ſ. 1.* Nihilominus *VVading.* apud *Dia. p. 8. t. 6. R. 133.* probabile cenſet,

quod etſi illicitæ, validæ tamen ſint iſtæ donationes: idemque multò magis de donationibus Epiſcoporum regularium cenſet cum eodem. *Dian l.c. R.*132. *&c.* contra *Sanch. Suar.&c.* Ad monaſterium verò omnia alia, quæ aliundè, quàm ex Beneficio acquiruntur, niſi ex conſuetudine cedant Eccleſiæ, *Nau. Azor. to.*1. *l.*12 *c.*10 *q.*6. *&* 7 *Mol. Lay.l.c.v.Trid.ſeſſ.*25.*c* 2 *de Regul.*

III. Non tantùm iure antiquo, ſed etiam poſt Tridentinum, probabile eſt, religioſo in monaſterio, vel iuxta illud manenti, annuatim aſſignari poſſe reditum, vt ex eo viuat ſuo commodo & incommodo, reuocabiliter tamen ad nutum Prælati. Similiter monialibus victum præberi poſſe, ita vt ipſæ ſibi labore manuum veſtes comparent. Ita contra *Azor Leſſ & Mol.* docent *Sanch.l.*7.*mor c.*22.*Tan. Laym. l.*4.*c.*7. Qui addit, talem conſuetudinem, vbi viget, non damnandam: probat tamen tolli debere ſi commodè poſſit, monetque non ſine vrgentiſſima cauſa introducendam.

IV. Peccat contra paupertatem religioſus, ſi quid, ſeu domi ſeu foris, etiam ex ijs, quæ ad victum & veſtitum pertinent, ſine ſuperioris conſenſu expreſſo, tacito vel præſumpto, accipiat, retineat, abſumat, permutet, alteri donet, vel accommodet. Ita *Leſſ.l* 2 *ca.*41. *d.*8 *& d* 9 *nu* 79.*Sanch.*7.*mor c.*19.*nu.*53.*& ca* 21 *nu* 32.*Suar tom* 3. *de relig. l.*8.*c.*11.*Laym.l.*4 *t* 5 *ca.*7 *Azor tom.*1 *l* 2 *c.*12.

Dixi, *ſine conſenſu tacito*: quia ſi Prælatus ſciat, ſubditum aliquid accipere, retinere, vel expendere, & non prohibet, cùm facile poſſit, tacitè conſentire, & approbare videtur. Vnde *Sanch.*6. *mor. ca.*19. ait, ſi in aliqua religione conſuetudo viget aliqua recipiendi, vel expendendi, ſine licentia, id excuſar per tacitam licentiam Prælati, qui id tolerando, conſuetudinem rationabiliter declarat. Et ſi Prælatus ſubito donet, vel donari permittat imagines, roſaria, &c. ſciens non indigere ijs omnibus ad proprium vſum, tacitè facultatem concedere cenſetur, donandi alijs, vt notat Lay. Monet tamen *Leſſ* talem conſenſum non præſumendum, niſi in rebus paruis; & crebrò occurrentibus.

Dixi II. *vel præſumpto*: hic enim locum habet, cùm res vrget, ſuperiorque non eſt præſens. Ad hunc autem, vt vult *Sanch.* & *Bonac.* non ſufficit, quòd ſuperior libenter concederet, ſi peteres, (alioqui omnes donationes à Prælatis permitti ſolitæ, licerent ſine veniâ; quod cederet in euerſionem diſciplinæ regularis) ſed requiritur, vt ipſe cenſeatur concedere, quamuis non petas, & nolit in ijs circumſtantijs te petere. Addit tamen *Suar.* & *Leſſ.* excuſari à mortali, ſi præſumatur affectus ſuperioris libenter rem conceſſuri, ſi rogaretur. Ratio, quia tunc cenſetur rem habere ex voluntate ſuperioris, ſaltem virtuali, quæ in illo affectu latet; ideoque ſi ſuperior tantùm ſit inuitus, quoad modum,

dum, venialiter quidem peccari, non tamen contra paupertatem, docent *Suar. Sanch. Laym. l. 5. t 5. c. 7.*

IV. Contra votum paupertatis peccas, ſi quid ex rebus in vſum tuum conceſſis, in alium vſum expendas, aut culpabiliter amittas, vel deſtruas latâ culpâ. Ratio, quia in ijs tantùm habes vſum facti, idque precariò, quamdiu ſuperiori videbitur: eſtque actus dominij, poſſe rem arbitratu ſuo deſtruere *Sanch. ca. 19. Laym. n 6. Leſſ. n. 79*

V. Item peccas, ſi quid abſcondas, vt illud liberæ diſpoſitioni ſuperioris ſubducas. Nec Procuratores, OEconomi, Adminiſtratores, Prælati inferiores, quicquam poſſunt expendere, contrà quàm regula ordinis, voluntas ſuperiorum, vel conſuetùdo poſtulat. Ratio, quia non ſunt domini bonorum communium, ſed tantùm adminiſtratores. *Laym. nu. 9. ex S. Tho. &c.*

VI. Si Prælatus permittat ſubdito, vt bona, ex quacunque cauſa, aut titulo prouenientia, in vſus vanos, turpes, aut illicitos expendat, aut ſuperflua, pretioſa, & ſtatum ſuum dedecentia, penes ſe habeat, peccat & Prælatus, & ſubditus contra votum paupertatis; eſtque talis donatio, ſeu alienatio irrita, & reſtitutioni obnoxia. *Nauar. Sylu Valentia, Mol. t. 2. d. 276. Azor, Leſſ. d. 9. Sanch Laym.* Quia Prælatus non poteſt dare veniam maiorem, quàm ipſe habet: ipſe autem cùm non ſit dominus, non poteſt bona ſuo arbitratu, & inutiliter expendere; ſed tantùm in Religionis neceſſitatem, & vtilitatem. *v. C Lugo de iuſt d 3. ſect 7. num. 131.*

Reſp. II. Religioſus voto Caſtitatis obligatur, vt abſtineat ſe ab omni voluntaria delectatione venerea, interna & externa; proindeque ſi quis contra caſtitatem peccet, duo peccata admittit, luxuriæ, & ſacrilegij. *Leſſ. & Laym. c. 8.*

Reſp. III. Religioſus ex voto obedientiæ, obligatur ad omnia, quæ ſuperior præcipit, ſecundùm regulas & conſtitutiones ordinis, ſiue directè, & expreſsè, ſiue indirectè & implicitè. Et quidem ſi præcipiat in virtute S. Obedientiæ, in nomine Domini noſtri IESV Chriſti, vel ſimili formâ, tenetur obedire ſub mortali: quia intendit obligare quantùm poteſt: ſub veniali autem, ſi alia forma vtatur, vel ſub nullo; quod conſuetudo in Societate IESV approbat. *v. S. Tho. 2. 2. q. 104. Sylu. Sanch. l. 6. mor. ca 1. Leſſ l 2 ca 41. dub. 9. Laym. c. 9.*

Porrò quæ indirectè pertinent ad regulam, *Sylu.* & quidam alij ampliant ad illa, quæ faciunt ad pleniorem eius obſeruationem. *Sanchez* tamen arctat ad res valde neceſſarias, ſine quibus regula commodè ſeruari nequit: alioqui enim ſuperior quaſuis corporis macerationes præcipere poſſet; ordinantur enim ad pleniorem obſeruationem regulæ. *Laym. l. 4. t. 5. c. 9. Leſſ l 2. c. 4. d. 9.* Vnde reſolues.

I. Non

I. Non tenetur ſubditus obedire in ijs, quæ ſunt vel contra regulam (niſi ſuperior in ea poſſit diſpenſare, & legitima cauſa diſpenſandi ſubſit) vel ſupra regulam, vt eſſent magnæ macerationes, (niſi in pœnam, vel ad obligationem votorum neceſſariæ,) vel vt acceptet Epiſcopatum. *Dian.p 6.t 8.R 33 & alij ſex.* vel infra regulam, ſcilicet vana, (niſi præcipiat ex cauſa, quæ ſit ſecundùm regulam, v.g. vt obedientia exerceatur.) Nec refert, quòd regulæ iubeant in omnibus obedire: id enim non de obligatione voti, ſed obedientiæ perfectione intelligitur. Ita *Suar Sanch.6 mor.c 2.& Laym.*

II. Si regula ordinis ſub peccato obliget, eius tranſgreſſio eſt contra votum, & ſacrilega. Ratio, quia talis regula non eſt minùs præceptiua, quàm vox ſuperioris: & ſubditus promittens obſeruationem regulæ, eo modo, quo ipſa intendit, ſe obligare cenſetur; proindeque Carthuſianus v.g. carnes edens, vel Franciſcanus feriâ ſextâ non ieiunans, & contra obedientiam, & contra temperantiam peccat. *S.Thom. in 2.d.44. q 2.a.3.Valent.Sanch 6.mor ca.1.& 4.Vaſq.Rodriq. Laym.l c. nu.6. Eſcob &c.*

III. Si regula ſub peccato non obligat, tranſgreſſor illius non peccat contra votum obedientiæ. Ratio, quia talis regula non continet propriè præceptum, ſed tantùm eſt ordinatio, ſeu monitum, obligans tantùm ad pœnam, ſi imponatur. *S.Thom Lay.l.c &c.* Hinc nec tranſgreſſio illius ex rationabili cauſa, & bono fine, ſeu ex motiuo virtutis facta, v.g. ſi extra tempora loquatur cum ſocio, vt mœſtum conſoletur, eſt peccatum; erit tamen veniale, ſi ex negligentia, torpore animi, aliove inordinato affectu fiat. *Laym l.c.* Quem vt plurimùm concurrere, adeoque rarò omni culpâ vacare, putat *Valent. Sanch. & Suar.* Qui addunt, quòd ſi quis frequenter, & quaſi per conſuetudinem, regulam tranſgrediatur, religioſam diſciplinam grauiter perturbet, eaque ex cauſa in periculo expulſionis ſe conſtituat, peccet mortaliter. *Laym.l.5.t.5.c.4. Sanch.num.*18.

IV. Etſi Capitulares nouum ſtatutum condere poſſint, quo ipſi, alijque poſtmodum profeſſionem edituri, obligentur; antè tamen profeſſi, qui in illud non conſenſerunt, eo non obligantur, ſi ad regulam ordinis non directè, nec indirectè ſpectet. *Laym.loc.cit.num.*10. Niſi tamen ſtatutum fiat in Capitulo generali, vel ſaltem prouinciali (iuxta cuiuſque ordinis inſtitutum) concurrente maiore parte ſuffragiorum; & non ſit regulæ difforme. *vid.Eſcob.de leg. E.1.cap.2. num* 15. Ratio, quia quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, iuxta *reg* 39.*in* 6. Addit. *Laym & Sanch* ex *Sylu & Azor.tom.1. lib.13.c.11.q.19. Leſſ. lib 2.cap.41.num.*22. nec Pontificem poſſe religioſos cogere ad arctiorem viuendi rationem, quàm inſtituti prima forma poſtulat. Quia ob-

ligat.o

ligatio obediendi, etiam Pontifici, prouenit ex voto, quod factum fuit ſecundùm proprium regulæ inſtitutum. Si tamen regulæ reformatio neceſſarium medium eſſet ad ordinis conſeruationem, ad eam Prælatus cum Capitulo, multoque magis Pontifex, illos cogere poteſt, quando ad hoc ſe implicitè quiſque obligaſſe cenſetur. *Sylu. Leſſ. Sanch. Laym.ll cc,*

V. Etſi conſuetum non ſit, nec conſultum, vt Prælati ſub peccato præcipiant actus internos; probabile tamen eſt fieri poſſe, vt docet *Lay. Suar.&c.* Ratio, quia veriſimile eſt, quod aliqui religioſi ad id ſe obligare intendant, cùm ſe quaſi holocauſtum Deo tradant.

Quæres. An ſubditus teneatur obedire, ſi dubitet, vtrum ſit res licita, quam Prælatus iubet, vel iuſta cauſa imperandi?

Reſp.I. Communiter teneri, quia tunc melior eſt conditio ſuperioris, qui eſt in poſſeſſione poteſtatis præcipiendi: in dubio autem nemo ſpoliandus eſt iure, quod habet. Nec dicas, ſubditum etiam eſſe in poſſeſione libertatis, cùm habeat debitum parendi.

Reſp.II. Non teneri, ſi graue damnum obediendo timeat. Ratio, quia in dubio fauendum eſt reo, eique de cuius damno agitur. Etſi enim ſubditus non ſit in poſſeſſione libertatis, eſt tamen in poſſeſſione iuris, quo poteſt ſe à periculoſis rebus conſeruare. *Leſſ. Sanch. 6.mor. ca.4. alijque.*

DVBIVM V.

Qui poſſint, vel teneantur ingredi religionem?

Reſp.I. Omnes illi, & ſoli, poſſunt ingredi religionem, qui ſunt ſui iuris, nec alijs obſtricti: qui verò alijs obſtricti ſunt, non poſſunt ſine eorum conſenſu. *Leſſ.lib.2.cap 41.di.3.*

Vnde 1. Non poſſunt ingredi religionem impuberes, quia ſubſunt parentibus, vel tutoribus, quoad vitæ diſpoſitionem. 2. Nec filij, ſi parentes ſine illis ſe alere nequeant. *Laym. l.4. t.5. ca.4. num.1.* 3. Nec ſerui, ſine conſenſu dominorum. 4. Nec qui decipit virginem, ſub promiſſione matrimonij. 5. Nec is, qui non eſt ſoluendo creditoribus; modò in ſeculo manendo, poſſit intra paucos annos ſoluere. *D Thom.* tamen *Sylu. Fumus V. Religio, & alij*, putant, illum poſſe bona præſentia cedere creditoribus; quia perſona hominis liberi non eſt pro pecuniâ obligata. 6. Nec Epiſcopus, ſine conſenſu Papæ, cui iuramento ſe obſtrinxit: præterquam quòd ſit obſtrictus ſuæ Eccleſiæ, ſicut maritus vxori. 7. Nec coniuges poſt matrimonium conſummatum, niſi vir per vim conſummaſſet, ante expletos 2 menſes, qui eis à iure conceduntur;

aut

aut niſi alter coniugum commiſiſſet adulterium: tunc enim innocens ingredi poſſet.

Reſp II. Qui vouit religionem, tenetur ingredi ſecundùm ſequentes regulas

I Non tenetur, imò nec poteſt licitè ingredi ordinem, in quo collapſa eſt diſciplina regularis, idque ob periculum peruerſionis. *Laym. l. 4. t. 5. c. 6. nu. 5.*

II. Qui vouit laxiorem, licitè ingreditur ſtrictiorem, non tamen contrà; quia minus præſtaret, quàm promiſit. Quòd ſi tamen profiteatur in laxiore, valida eſt profeſſio, & liberatur à voto ſtrictiorem ingrediendi. Ratio, quia votum ſolemne, quo fit perſonæ traditio, & religioni ius in perſonam acquiritur, derogat priori voto ſimplici, per quod nullum tale ius religioni ſtrictiori erat acquiſitum. *Laym. l. c. ex S. Thom. &c.*

III. Is qui vouit experiri religionem ſtrictiorem, poteſt id commutare in votum profitendi, & perſeuerandi in laxiore. Ratio, quia hoc melius eſt: *Laym. l. c. ex Sanch. &c.*

IV. Profeſſo licentiam tranſeundi ad ordinem laxiorem, Epiſcopus vel Prælatus ordinis exemptus, cum conſenſu Capituli, diſpenſatiuè ex iuſta cauſa dare poteſt. *Laym. l. c. Leſſ. l. 2. c. 41. num. 103. Sanch. 6. mor. c. 7.*

V. Profeſſus, ad ordinem ſtrictiorem, petitâ, licèt non conceſsâ, Prælati ſui licentia, ex iuſta cauſa tranſire poteſt. Quod addo, quia huiuſmodi tranſitus, ſine cauſa, temerè fieri non debet. Quòd ſi autem fiat, ſpectanda eſt auſteritas circa ſilentium & ſolitudinem; idque non tantùm ſecundùm inſtitutum regulæ, ſed etiam ſecundum obſeruationem præſentem. Probatur *ex c. Licet de regularibus. v. Laym. Leſſ. Sanch. ll. cc* Ex dictis reſoluuntur hi Caſus.

I. Canonici regulares ad Monachos tranſire poſſunt, non contrà; cùm religio Monachorum auſterior ſit. *Laym. l. c.*

II Profeſſus regulam ſtrictiorem, ſi ea non ſeruetur in ſuo monaſterio, aliove eiuſdem ordinis, nec ſit ſpes reformationis, poteſt tranſire ad laxiorem, in quo regula ſeruetur: ita vt conſiderato præſenti ſtatu, ducat vitam ſtrictiorem. *Laym. l. 4. tr. 5. c. 6. n. 10. ex Sanch. Rodriq. &c.*

DVBIVM VI.

Ad quid teneantur religioſi eiecti, & fugitiui?

Suppono, Religioſum iuſtas ob cauſas religione expelli poſſe. 1. Si in graui vel pernicioſo crimine exiſtens, notoriè incorrigibilis appareat:

reat: in quo tamen caſu, moniales perpetuo potius carceri mancipandas, quàm eijciendas, putat *Sanch l 6 mor. ca.9.* 2. Si ob criminis infamiam, ſine graui ordinis damno, tolerari nequeat. 3 Si in admiſſione reticuerit impedimentum, vel eſſentiale, vel ſaltem admodùm graue, v.g. lepram, &c. vt docet *Nauar. Sa V. Religio. num.34. Sanch. 6. mor. c 4. num. 56.* Ratio, quia in re admodum graui decepit, ita vt fraus dederit cauſam admiſſioni. *v Dian. p.9. t.9. R.57.* vbi docet, quòd licèt hactenus ex communi ſententia *Sanch Suar. Azor, Rodriq. &c.* Religioſi propter delictum aliquod graue, etiam ſemel perpetratum potuerint expelli, iam tamen propter declarationem *Vrbani VIII.* editam anno 1624. per nulla priuilegia poſſint expelli è Religione, (exceptâ Societate IESV) niſi ſint incorrigibiles; tales autem non cenſeantur, niſi vnius anni ieiunio & pœnitentiâ in carcere ſint probati.

Hoc ſuppoſito, Reſp. I. Profeſſus è religione ob culpam eiectus, manet religioſus, votiſque adſtrictus. *Laym l.4 t 5. c.13 ex communi:* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

I. Eiectus, rerum, quas acquirit, vſum & adminiſtrationem tantùm ſibi vendicare poteſt, non autem dominium: neque illud acquiritur monaſterio, cuius non eſt membrum ampliùs, ſed Eccleſiæ, in qua Beneficium habet; vel Papæ, ſi Beneficium non habet, & exemptus eſt. Quòd ſi autem non ſit exemptus, Epiſcopo loci. *Laym. l.c.* ex *Mol. & Leſſ.*

Dixi, *eiectus:* quia fugitiuos & apoſtatas, ijs exceptis, quæ ex Beneficio Eccleſiaſtico accepta ſunt, monaſterio acquirere verius eſt, ſi illud dominij in communi capax ſit: ſin minùs, Sedi Apoſtolicæ. Ratio, quia monaſterium, inſtar ſeruorum, eos vendicare & reducere poterat. *Lay. l.c.* ex *Azor, Sylu &c.*

II. Eiectus per culpam, non omninò ſolutus eſt voto obedientiæ, etſi eius executio magna ex parte ceſſet: quia caret ſuperiore, à quo dirigatur. Debet tamen illud ſeruare in præparatione animi, ſi recipiatur. *Laym. l.c.* ex *Nau. & Leſſ.*

III. Idem à reliquis monaſticis obſeruantijs, & regulis, vt à ieiunijs, vigilijs, delectu ciborum, & ſimilibus liber eſt. *Laym l.4. t.5. ca.13. Sa nu.49. Nauar & alij* contra *Leſſ. Sanch. &c.* Ratio eſt, quia talium obſeruatio non comitatur ſimpliciter profeſſionem votorum ſubſtantialium, ſed ſtatum regularem, à quo ille eſt expulſus.

IV. Etſi non ſit improbabile, quod docent *Nauar. & Azor,* probatque *Rodriquez,* eiectum tutò manere extra ſuum ordinem, nec teneri receptionem petere, eò quòd iuſtæ ſententiæ ſuæ eiectionis ſe conformare poſſit: contrarium tamen communius eſt, & probabilius. Ratio, quia cùm ſit obligatus votis, tenetur ſe qualificare, vt vota ſua

conuenienter profeſſioni exequi poſſit. Quæ ratio magis probat, ſi ordo ipſum reuocet. *Laym l.c.nu.*6.ex *Sylu.Sanch.&* *Leſſ.*

V. Eiectus poteſt tutò in ſeculo manere, ſi in monaſterio non recipiatur, niſi religionem laxiorem inire malit: quia aliam non vouit; neque per ipſum (vt ſuppono) iam ſtat, quò minùs in ſua recipiatur. Ita *Rodriq.Laym.&c.loc cit.* Vbi addit, Prælatos poſſe aliquem ſub conditione eijcere, vt vel aliam religionem intret, vel ad ſuam reuertatur: imò etiam Ordinarij locorum eiectos ad hoc cogere poſſunt. Ratio eſt, quod tales non ſine periculo, & ſcandalo aliorum in ſeculo viuant. *vid. Lay. l c.num.*8.*&* 9.

Reſp.II. Prælati ordinum fugitiuos, & apoſtatas requirere tenentur, ſi abſque graui ordinis damno poſſint, & non omnino incorrigibiles videantur. Ita *Sanch l.c.* Ratio prioris partis eſt, quia iure diuino & naturali tenentur Prælati proſpicere eorum ſaluti. Ratio poſterioris eſt, quia ſi ob iuſtam cauſam poſſint eijci, ob eandem etiam, poſtquam malitiosè exiuerunt, poterunt non recipi. *Laym.l.c.n.*7.ex *Sanch.&c.*

Dixi, *fugitiuos & apoſtatas:* quia per ſententiam iuſtam eiectos, etſi ſe correxerint, neceſſariò recipiendos, negant *Sanch.l c.*& *Azor lib.*12. *ca.*17.affirmant *Nauar.Mol.t.*1.*d.*140.*Leſſ.lib.*2.*ca.*41.*d.*15. Vtrique probabiliter.

Quæres. An profeſſus in vno monaſterio poſſit cogi, vt ſe transferat ad aliud?

Reſp. Poſſe, ſi plura monaſteria faciant vnum corpus ſub vno capite; ſecus, ſi ſingula ſubſint ſuis ſuperioribus ſub Epiſcopo, vel immediatè ſub Papa. Ratio, quia non vouit obedientiam, niſi in hoc conuentu. *Laym.l.c.n.*10.Vide etiam *Sanch.l.*7.*mor.c.*32.

CAPVT II.

De Statu Clericorum.

Clerici generaliter dicuntur illi, qui ſacris ordinibus, vel primà ſaltem tonſurà, ſunt initiati. Ad quorum ſtatum cùm multa pertineant, de quibus alibi agendum, hic agemus de Beneficijs Eccleſiaſticis, Horis Canonicis, & alijs paucis.

DVBIVM I.

De Beneficijs Eccleſiaſticis.

ARTICVLVS I.

Quid, & quotuplex Beneficium Eccleſiaſticum?

Reſp. I. Beneficium Eccleſiaſticum eſt ius perpetuum, percipiendi fructus ex bonis Eccleſiæ, propter officium aliquod ſpirituale, authoritate Eccleſiæ conſtitutum. Ita *Lay l.4. t 2.c.1.Leſſ.l.2.c.35.d.1.*

Dicitur I. *Ius perpetuum*, ad excludendam Vicariam, & Commendam temporalem; quæ non ſunt Beneficia, de quibus Canones loquuntur.

Dicitur II. *Propter officium:* quia in Beneficio duo iura à ſe mutuò ſeparabilia diſtinguuntur. 1 Eſt ius, ſeu poteſtas exercendi muneris ſpiritualis; eſtque ſimpliciter ſpirituale. Alterum eſt ius: percipiendi reditus Eccleſiaſticos: quod etſi ſecundùm ſe ſit temporale; quatenus tamen fundatur in officio ſpirituali, eique annexum eſt, ſpiritualitatem aliquam participat.

Dicitur III. *Authoritate Eccleſiæ, &c.* quia ſolius Prælati eſt, officia in Eccleſia inſtituere, eiſque prouentus Eccleſiaſticos annectere, ipſiuſque eſt diſpicere, quot & qualibus miniſtris Eccleſia egeat.

Reſp II. Beneficium diuiditur I. in Seculare, quòd pro ſecularibus, & Regulare, quod pro regularibus eſt inſtitutum. Vnde ſine diſpenſatione, nec ſeculare regulari, nec contrà conferri poteſt. Porrò omne Beneficium præſumitur eſſe ſeculare, niſi probetur eſſe regulare, vel ex prima ſui inſtitutione, vel per poſſeſſionem pacificam 40. annorum: per eam enim ex ſeculari fit regulare, & contrà.

II. Beneficium aliud eſt Duplex, aliud Simplex. Duplex dicitur, quod eſt cum adminiſtratione; vt Papatus, Epiſcopatus, & omnia, quæ dicuntur dignitatis, hoc eſt, quæ habent præeminentiam, cum iuriſdictione in foro externo; vt Præpoſitura, Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia, ſiue ſecularis, ſiue regularis, Prioratus clauſtralis. Item perſonatus, qui eſt eminentia in Eccleſia, ſine iuriſdictione; v.g. locus honorificus in choro, in proceſſionibus, ſuffragijs ferendis, vt Cantoria, & ſimiles. Item Beneficia quæ dicuntur officia, habentque adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum, ſine iuriſdictione; vt Cuſtos, Theſaurarius, Primicerius, Archipresbyter. Denique Duplicia dicuntur, Beneficia

ficia cùrata: hæc enim omnia duplici onere, & curà conſtricta cen ſentur, cùm præter recitationem precum omnibus communem, habeant aliquam adminiſtrationem, & eminentiam. Simplicia dicuntur, quæ tantùm ſunt inſtituta ad officia diuina obeunda, neque adminiſtrationem, vel eminentiam ſingularem habent; vt Canonicatus, ſiue ſeculares, ſiue regulares, Capellaniæ. *v Laym. l. c. & Leſſ. l. 2. c. 34. d. 2.*

ARTICVLVS II.

Quomodo acquirantur & conferantur Beneficia?

Reſp. I. Beneficia Eccleſiaſtica vno ex tribus modis, communiter acquiruntur. 1. Per electionem, v.g. Canonicorum; vel etiam poſtulationem, (quæ eſt electio eius, qui non erat de Capitulo, vel de iure non erat capax) & confirmationem ſuperioris, ſi electum vel poſtulatum idoneum eſſe intelligat. 2. Per præſentationem Patroni præuiam, & inſtitutionem ſubſequam, à Prælato Eccleſiæ factam, ſi præſentatus ſit idoneus. Etſi verò Patronus præſentato ius ad rem conferat, ita vt Beneficium alteri conferri nequeat; ius tamen in re, & collatio beneficij per inſtitutionem datur. 3. Per collationem liberam, quando Beneficium ſolo iure Prælati datur, nec Patronatùs iuri ſubeſt. Vnde etiam Beneficia, ex modo conferendi, diuiduntur in Electiua, Patronata, & Libera.

Reſp. II. In qualibet diœceſi Epiſcopus eſt proprius collator Beneficiorum, niſi ex legitima præſcriptione hoc ius alteri competat: ſupremus autem & vniuerſalis collator omnium Beneficiorum non patronatorum, eſt Papa. *Leſſ. lib. 2. cap 35. d.* 10. Ratio prioris eſt, quia Epiſcopus in ſuà diœceſi eſt moderator ſacrorum: ergo ipſius eſt officia ſacra conferre. Ratio poſterioris, quia Papa eſt ſupremus diſpenſator bonorum Eccleſiaſticorum, & Ordinarius Ordinariorum. Poteſt autem Papa tribus modis Beneficia conferre. 1. Iure præuentionis. 2. Iure concursùs. 3. Iure deuolutionis, de quibus *v. Leſſ loc. cit.* vbi notat, iure præuentionis & concursùs, ad vitandas lites, rariùs Papam vti: imò per concordata Germaniæ inter Sedem Apoſtolicam, & Fridericum Imperatorem, per conſtitutionem Nicolai V. quæ incipit: *Ad ſacra &c.* alterni tantùm menſes Papæ collationi reſeruantur, ſcilicet Ianuarius, Martius, &c. reliqui verò ordinarijs collatoribus relinquuntur. Imò ſi per tres menſes, à die notæ vacationis, in loco Beneficij nulla diſpoſitio vel gratia Papæ appareat, Ordinarius conferre poteſt. Similiter mortuo Papà, quamdiu Sedes vacat. *Leſſ loc. cit. Laym cap.* 20. Quòd ſi autem

Pon-

Digitized by Google

Pontifex & Ordinarius eodem die idem beneficium diuerſis contulerint, & neutrius collationis prioritas appareat, præferendus eſt, qui inuenitur in poſſeſſione; quia pro eo ius præſumit. Si neuter eſt in poſſeſſione præfertur prouiſus à Pontifice, ob dignitatem prouiſoris. *Barboſ. & Bardi d.6.ca.6.§.10.ex cap.Si à ſede.* Denique ſi vltimâ nocte menſis Epiſcopalis beneficium cœperit vacare, in dubio vtrum ante, an poſt mediam noctem, quâ incipit menſis Papalis, ſi nemo ſit in poſſeſſione, nec vlla prouiſio, præſumptio iuris eſt pro ordinario. *Gonzal. Barboſ. Bardi.d.6.c.6.§.11.*

Quæres I. Quid & quotuplex ſit ius Patronatus? *Reſp.I.* Eſſe poteſtatem præſentandi ad Beneficium Eccleſiaſticum vacans. *Reſp.II.* Eſſe duplex, ſcilicet ius patronatûs Eccleſiaſtici; quod alicui competit, quia ex bonis Eccleſiaſticis; & ius patronatûs laici, quod alicui competit, quia ex bonis patrimonialibus Eccleſiam fundauit, vel dotauit, vel erexit. *Laym lib.4.tr.1.c.13.n.2.& 4.*

Quæres II. Quando patronus teneatur præſentare, Beneficio vacante? *Reſp.* Si patronatus ſit laicus, teneri intra 4. menſes. Si Eccleſiaſticus, intra 6. intra quos niſi fiat præſentatio, Beneficium ſit liberum, eiuſque diſpoſitio pro ea vice deuoluitur ad eum, cuius eſt inſtituere præſentatum.

Quæres III. Quid faciendum, ſi multi præſententur? *Reſp.I.* Si patronus, qui antea præſentauit Petrum, præſentet poſtea Paulum, velitque hunc præferri, poterit Prælatus inſtituere vtrum maluerit, ſi patronatus ſit laicus: quia tunc præſentatio ſecunda non facit irritam primam, nec contrà. Si tamen patronatus ſit Eccaſiaſticus, prior tempore erit potior iure, ex *cap. Cùm authenticè, de iure patronatûs. Reſp.II.* Si ex duobus patronis alter Petrum, alter Ioannem præſentet, poteſt collator conferre vtri maluerit. Imò iuxtà *Sylu.* Epiſcopus tunc tertio conferre poteſt, eò quòd patroni non conueniant. *Reſp.III.* Si multi patroni inter ſe ſint diſcordes, is inſtituendus, in quem plures conueniunt. *v.Leſſ l.c.d.8.& Laym.l c.*

ARTICVLVS III.

Quæ intentio, & qualitates requiruntur ad Beneficium accipiendum?

Reſp.I. Vt Beneficium aliquod validè & licitè obtineatur, requiritur, vt ſit perſona capax & habilis, hoc eſt, vt ſit Clericus, non illegitimus,

(cum quo tamen Epiſcopus diſpenſare poteſt ad ordines minores,& Beneficium ſimplex,cui ordo maior non eſt annexus)non irregularis,non excommunicatus, non improbus, aut facinoroſus, vt habeat ſcientiam competentem ad munus Beneficio annexum, & ætatem legitimam,niſi diſpenſetur,ſcilicet pro Beneficio ſimplici annos 14.(ſufficere tamē 14. inchoatum, docet *Dia p 3.t 6. R.64.* ex *Azor & alijs 5.*) pro eo quod Subdiaconatum requirit, vigeſimum primum, pro eo quod Diaconatum, 22. pro eo quod Sacerdotium, vigeſimum quartum inchoatum. Colligitur ex *Trid. ſeſſ.22. 23. &c* In his tamen & ſimilibus caſibus, multi excuſantur, vel quia illud ius vbique non eſt receptum; vel quia bonâ fide tres annos fuerunt in poſſeſſione, quæ veluti vſucapionem & dominium parit. Ita *Leſſ.dub.20.*

Reſp.II. Qui recipit Beneficium quodcunque, habens annexum ordinem ſacrum,tenetur habere voluntatem, ſaltem conditionatam, clericandi,& ſacrum ordinem accipiendi,intra tempus à iure requiſitum. *Laym.c.14.Leſſ l.2 c.34 d 26.* Ratio quia ſuſcipiens officium,cui obligatio eſt annexa,omni modo ſe habilitare tenetur.Imò ſi curatum ſeu parochiale eſt,habetque intentionem ſacerdotium intra annum non ſuſcipiendi,ſed parochiam dimittendi, non tantùm mortaliter peccat,ſed etiam ipſo iure eſt priuatus, & ad fructuum reſtitutionem tenetur, vt patet ex *cap.Commiſſa.§ 7.de elect.in 6.* Quòd ſi tamen mutatâ voluntate,ante finem anni Sacerdos fiat, fructus retinere poteſt: imò & Epiſcopus diſpenſare poteſt, vt vicario ſubſtituto, ſtudijs per ſeptennium vacet.

Dixi I. *Habens annexum ordinem ſacrum:* quia ſi is non ſit annexus, & Beneficium ſit ſimplex, licèt illud acceptet animo fructus lucrandi,& deinde vxorem ducendi, non niſi venialiter peccat;ſi aliàs officio ſuo ſatisfaciat,vt docet *Laym.c.17 Sanch 7.de matr.d.45.Vaſq.* Ratio, quia illa peruerſio ordinis non videtur grauis, nec vllo iure vetatur, ideoque ad nullam fructuum reſtitutionem tenetur. Vnde *Garſias p.3.c.4.n.42.* talem ab omni culpa excuſat.

Dixi II. *Voluntatem ſaltem conditionatam:* quia ſi ex iuſta cauſa poſtmodum ſtatus Clericalis minùs illi conuenire videatur, poteſt animum mutare,etiamſi Beneficium ſit curatum; v.g. ſi primogenitus familiæ, aut frater vnicus ſine liberis decedat, ſi opimum matrimonium ad conſeruationem familiæ nobilis, vel ad lites graues ſopiendas neceſſarium,offeratur. Ratio, quia non eſt mens Eccleſiæ,ita ad Eccleſiaſticum ſtatum obligare,vt hæc & ſimilia bona impediantur. *Laym.Leſſ. loc.cit.*

A R-

ARTICVLVS IV.

An liceat habere plura Beneficia?

Reſp. Plura Beneficia poſſidere, non eſt res ſimpliciter intrinſecè mala, nec omninò indifferens, ſed ſpeciem mali præſeferens; imò ordinariè illicita, & naturali iuri repugnans (ſi talia ſint, quorum vnum ad honeſtam ſuſtentationem ſufficiat) niſi iuſtà causà ex circumſtantia cohoneſtetur. Ita ferè *Laym l 4 t. 2. c. 8 nu. 2. ex D Tho. Leſſ. Azor, &c. comm* Quia vt docet *Trid ſeſſ* 24 pluralitas huiuſmodi magnam inordinationem inuoluit, dum minuitur cultus diuinus, Eccleſia operarijs, fundator pià intentione, pauperes vtiliores Eccleſiæ futuri ſuſtentatione priuantur. Hinc Beneficia diſtinguuntur in Incompatiblia primi generis, in quibus adeptà pacificà profeſſione ſecundi, vacat priùs; qualia ſunt plura Beneficia curata; item plures dignitates, perſonatus, duo Beneficia vniformia ſub eodem tecto: & in Incompatibilia ſecundi generis, quæ etſi ſine peccato citra diſpenſationem obtineri nequeant, primum tamen altero obtento non vacat; qualia ſunt Beneficia reliqua reſidentiam poſtulantia, v. g. Canonicatus duo diuerſarum Eccleſiarum, in quibus recepta eſt conſtitutio *Trid ſ. 24. c. 12 de refor.* vt non liceat vltra tres menſes Canonicis ab Eccleſia abeſſe Vnde *Laym. c. 8. num. 6.* docet, Canonicatus in Cathedralibus Eccleſijs Germaniæ, quæ ex immemorabili conſuetudine requirunt tantùm reſidentiam medij anni, vel 3 menſium, inter compatibilia Beneficia numeranda.

Dixi, *niſi iuſtà causà cohoneſtetur* quia qui per diſpenſationem plura Beneficia obtinuit, niſi iuſta cauſa ſubſit, in conſcientia non erit tutus, ſed tenebitur alterum reſignare, vt docet *Leſſ. n.* 124

Porrò iuſta cauſa diſpenſandi erit, euidens neceſſitas & vtilitas Eccleſiæ; & quandoque etiã prærogatiuæ, & merita perſonæ, v. g. inſignis nobilitas, dignitas, ſcientia, authoritas, virtus, &c. modò caueatur, ne Beneficiorum coaceruatio, facta etiam ob prærogatiuam perſonæ, ad priuatum tantùm, & non ad commune bonum referatur. Imò ſine diſpenſatione plura Beneficia, ſequentibus caſibus haberi poſſunt.

I. Si vtrumque adeò ſit tenue, vt neutrum ſufficiat ad ſuſtentationem: modò vtrumque ſit ſimplex, neç reſidentiam requirat.

II. Quando parochia eſt annexa Canonicatui, eique acceſſoria: tunc enim vtrumque per modum vnius poſſidetur, ita tamen vt teneatur Vicarium perpetuum in Eccleſia alere.

III. Quando Beneficia legitimè ſunt vnita.

IV. Quando alius idoneus & dignus non reperitur.

V. Quando vnum Beneficium habetur in titulum, alterum in Commendam non perpetuam, ſed ad aliquot menſes, donec de idoneo prouideatur. Ita *Regin.* ex *Sylu.*

Quæres. An & quomodo Clerici teneantur ad reſidentiam?

Reſp. I. Epiſcopos, Parochos, eoſque, qui curatum Beneficium habent, iure diuino teneri. Nec ſufficit, ſi per alios adminiſtrent, niſi maius bonum vigeat: quia contra rationem eſt, vt hic officium & fructus, alter onus habeat. *Bon. t. 1 d. 5. de oblig. ben. p. 1.*

Reſp. II. Ita teneri ad reſidentiam, vt ſi Epiſcopi intra annum vltra tres, & parochi vltrà duos menſes, abſque legitima cauſa, per Epiſcopum cognita & approbata abſint, mortaliter peccent, & fructus non faciant ſuos. Ita *Trid. ſeſſ. 23. de reform. ca 1. v. Bonac. l. c.* Notat autem *Dian. p. 9. t. 7 R. 53* ex *Bordon.* ſupradicta etiam habere locum in Superioribus, ſiue Prælatis regularibus; ideoque eos teneri tempore peſtis, etiam cum periculo, ſuis aſſiſtere.

Reſp. III. Qui in Eccleſijs Cathedralibus vel Collegiatis, obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones, ſi intra annum vltra 3. menſes abſint, primo anno mediâ parte fructuum, ſecundo verò anno omnibus fructibus, quos illo anno lucrati ſunt, priuandos. Quæ tamen pœna eſt ſententiæ ferendæ, non latæ, vt conſtat ex *Trid. ſeſſ. 24. ca. 10.*

Reſp. IV. Cauſas à reſidentiâ excuſantes eſſe, 1. Doctionem Theologiæ, vel Iuris Canonici: neque ad hoc licentiam Prælati aut Epiſcopi requiri; requiri autem ad doctiones literarum humaniorum, & Philoſophiæ; niſi contrarium habeat conſuetudo. 2. Studium Theologiæ, vel Iuris Canonici; id enim per 5. annos etiam excuſat. 3. Obſequium Papæ, vel Epiſcopi, ad Eccleſiæ vtilitatem. 4. Licentiam legitimam ex quauis alia iuſta cauſa. 5. Honeſtam conſuetudinem, vbi diſpoſitio Concilij non eſt recepta. *v Bon. l. c.*

Reſp. V. Qui abſque iuſta cauſa abeſt, peccat mortaliter, non tamen tenetur ad reſtitutionem fructuum, ſi officio ſatisfecerit, niſi ad eam condemnetur. vel niſi id aliquo iure ſit expreſſum.

Reſp. VI. Eos, qui ex legitima cauſa abſunt, non lucrari diſtributiones, iuxta *Trident.* niſi tamen abſint ad curanda negotia Eccleſiæ, ex commiſſione Capituli, vel omnino inuoluntariè, ob morbum, captiuitatem, iniuſtam excommunicationem, &c. *v. Leſſ. l. 2. c. 34. dub. 29.*

A R.

Digitized by Google

ARTICVLVS V.

Quibus modis Beneficia amittantur?

Reſp. I. Beneficia quatuor modis amittuntur. 1. Per mortem beneficiati. 2. Ex diſpoſitione iuris: idque vel propter alterius Beneficij incompoſſibilis conſecutionem, vel per profeſſionem religioſam, vel per contractum matrimonij, vel per commiſſionem criminis, (v. g. hæreſis, ſchiſmatis, ſodomiæ ſæpius exercitæ) cui amiſſio Beneficij ipſo facto eſt annexa, vt *vid. apud Leſſ. l. 2. c. 34 d. 34.* 3. Per ſententiam iudicis. 4. Per liberam reſignationem: de qua.

Reſp. II. Reſignatio eſt ſpontanea proprij Beneficij dimiſſio, facta coram legitimo ſuperiore id acceptante. Eſtque duplex, ſcilicet Tacita, quæ fit ex iuris diſpoſitione, vt dum quis religionem profitetur: & Expreſſa, quæ rurſus eſt duplex, ſcilicet Pura, quæ fit ſine conditione & pacto appoſito, coram Ordinario, qui Beneficium cuilibet alteri conferre poteſt; & Conditionata, ſeu in fauorem: eaque vel eſt Simplex in fauorem, vt quando fit abſque reſeruatione; vel eſt Qualificata, quando ſcilicet fit reſeruato ſibi iure regreſſus; vel penſione, vel fructibus aliquibus, quæ ob ſimoniam iuris humani, non niſi in Pontificis manibus fieri poteſt. Et quamuis verius ſit, etiam reſignationem ſimplicem in Pontificis manus faciendam, cùm alioqui periculum ſit, ne Beneficiorum reſignationes ſpeciem quandam hæreditariæ ſucceſſionis acquirant, quod iura Canonica deteſtantur: probabile tamen eſt, in manus Ordinarij fieri poſſe, eò quòd permutatio in eius manibus fieri poſſit. Idque à fortiori verum eſt, ſi fiat ſine modo obligatorio; quamuis addità deprecatione, vt perſonæ certæ conferatur. Idque obſeruari poteſt, vbi non eſt recepta Bulla *Pij V.* quamlibet perſonæ ſucceſſuræ deſignationem prohibens, quàm citat *Laym. hìc ca. 17.*

Porrò vt reſignatio conditionata valida ſit, requiritur 1. Vt Beneficium ſit reſignantis, cùm reſignatio ſit iuris ſui dimiſſio. 2. Vt fiat liberè. 3. Vt fiat in manibus eius, qui poteſt admittere, ſcilicet Pontificis, Ordinarij Collatoris vel inſtitutoris, iuxta dicta. 4. Vt acceptetur à Prælato, in cuius manibus fit: quia ſine acceptatione ius ſuum reſignans non perdidit. 5. Vt conferatur illi, in cuius fauorem cum clauſula conſueta, (*non aliter nec aliàs*) eſt reſignatum. 6. Vt is, cui confertur, acceptet: aliàs enim reſignans non perdit Beneficium, propter clauſulam, *non aliter*. 7. Requiritur conſenſus Patroni, vel electorum, prout Beneficium eſt patronatum vel electiuum. 8. Si reſignans ſit infirmus, vt à reſignatione ſupetuiuat 20. dies: aliàs enim per

Digitized by Google

obitum vacare cenſebitur. 9. Vt ſi reſignatio fiat in Curia Romana, intra 6. menſes à ſupplicatione oblatâ computandos, in loco Beneficij publicetur: ſin autem extra curiam, intra menſem: alioqui ſi contingat reſignantem mori, antequam reſignatarius cepit poſſeſſionem, Beneficium per obitum vacare cenſebitur. *Leſſ & Laym c.17.*

Reſp.III. Permutatio Beneficiorum, quæ eſt quædam ſpecies conditionalis reſignationis, fit, cùm duo beneficiati, vnum vel plura ſua Beneficia, Pontifici non reſeruata, in manus Ordinarij, alteriuſve Epiſcopali authoritate præditi, reſignant, cum conditione, vt is poſtea viciſſim alteri alterius Beneficium conferat. Quod quandoque Epiſcopus inſtituere poteſt, ſi neceſſitas ita exigat; vocatis tamen ijs, quorum intereſt, ſcilicet Patrono & Collatore inferiore. Ad hanc autem omnia requiruntur, quæ ad reſignationem in fauorem. *vid. Leſſ ca 31. d. 35. & 6. Laym. c. 17 Bonac, de ſimon. d.* 1, *q*. 4 §. 12.

Quæres I. An licitæ ſint permutationes coram Ordinarijs, in menſibus reſeruatis per concordata Germaniæ. *Reſp.* Affirmatiuè, quia per reſeruationem concordatorum, non cenſetur Pontifex voluiſſe conditionem Ordinariorum Germaniæ deteriorem facere, quàm Epiſcoporum extra Germaniam, coram quibus id ſimpliciter licet.

Quæres II. An licitum ſit permutare Beneficia, compenſatâ fructuum æqualitate?

Reſp.I. Non licere, ſi Beneficium copioſius, non ſeparatis prouentibus à titulo, permutetur cum tenui. Ratio, quia exceſſus ille, eo ipſo quo manet annexus titulo, eſt debitus titulo, ideoque pro eo nihil exigi poteſt, quin etiam exigatur pro titulo.

Reſp.II. Poſſe peti compenſationem, ob huiuſmodi permutationem, à Pontifice, pro incommodo temporali, quod alter ſubit, ſpoliando ſe prouentibus ſui Beneficij; ideóque talis compenſatio non eſt pretium Beneficij, aut prouentuum annexorum, ſed conditio, vt ſe indemnem ſeruet, ſine quâ conditione nollet ſe ſpoliare.

Reſp.III. Iura prouentuum poſſe ſeparari à titulis, & primò nudos titulos, deinde alio contractu iura prouentuum, vtpote temporalia, permutari, compenſato exceſſu opulentioris, idque authoritate ſolius Papæ. *v. Leſſ. l. c. Bon. l. c* §. 1 *in n.* 11.

Quæres III An licitè permutetur Beneficium, hac lege, vt expenſæ litis, vel bullarum, refundantur per recipientem? *Reſp.* Videri permutationem ſimoniacam, ſi impenſæ ſint cauſa impulſiua permutationis, ſine quâ actus non fuerit futurus. idem de ſimili reſignatione affirmarem. *v. Leſſ. l. c. Bon. l. c. n.* 9.

A R-

ARTICVLVS VI.

Quid & quotuplex ſit penſio?

Reſp. Penſio eſt ius percipiendi fructus ex alieno Beneficio. Eſtque triplex. 1. Temporalis, quæ datur propter miniſterium temporale, v.g. Cantori, æditui, patrono, & defenſori Eccleſiæ. 2 Spiritualis, quæ fundatur in titulo merè ſpirituali, vt quæ datur Concionatori, Coadiutori Epiſcopi, Parocho, &c. 3. Media, quæ fundatur in ſtatu ſpirituali, non tamen officio ſpirituali, vt quæ datur Clerico pauperi, vel Parocho ſeni ad ſuſtentationem, vel quæ datur causâ reſignationis, & litis componendæ. Duæ poſteriores dicuntur Clericales, quia Clericis; prima Laicalis, quia laicis tantùm datur.

Porrò circa penſiones *Lay c.* 18. & *Leſſ.* 34. docet hæc: 1. Etſi eam deſignare proprium ſit Papæ; id tamen etiam Epiſcopum poſſe in cauſis ſpecialibus, & neceſſarijs, v.g propter paupertatem & ſenium reſignantis, vel litis compoſitionem, vel propter adæquandos fructus, in permutatione Beneficiorum. 2 Debere eſſe moderatam, ita vt beneficiato relinquatur ſufficiens ſuſtentatio: talis autem plerumque cenſetur tertia pars fructuum. 3 Ad penſionem non requiri conſenſum patroni, vt quidam volunt, quia id nullo iure ſtatutum eſt. Neque vllum fit præiudicium per impoſitionem penſionis, cùm is fructus non percipiat ex Beneficio, ſed tantùm habeat ius inſtituendi, & præſentandi, quod ei non adimitur. 4. Penſionarius poſt conſtitutionem *Pij V.* vbi ea eſt recepta, tenetur recitare Officium B.V. nec facit fructus ſuos, ſi omittat. 5. Penſionem extingui morte penſionarij, ſicut vſusfructus morte vſufructuarij. Poſſet tamen Papa facere perpetuam, ex plenitudine poteſtatis. De venditione & redemptione penſionis, *v. Lay. c.* 18. & *Leſſ l.* 2. *c.* 35. *d.* 22. *Bon. l. c.* §. 13.

DVBIVM II.

De Horis Canonicis.

ARTICVLVS I.

Qui obligentur ad Horas?

Reſp. I. Clerici maiorum ordinum, etiam ſuſpenſi, excommunicati, degradati, tenentur, tum iure Eccleſiaſtico, tum generali conſuetudine Eccleſiæ.

Dixi, *maiorum ordinum*: quia minorum, non tantùm non ad Horas, ſed neque ad pſalmum Miſerere tenentur, quem, vel ſimile quid, cum Epiſcopus primam tonſuram conferens iniungit, non videtur obligare, niſi vt vel tantum fiat aliquoties, vel per modum conſilij. *Leſſ. l. 2 c. 37. d. 9.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

I. Tenetur ad Horas, qui cum diſpenſatione Papæ duxit vxorem; niſi in hoc ipſo ſit diſpenſatum: quia diſpenſatio, vtpote odioſa, ſtrictè eſt explicanda; & characterem retinet. *Bon. & Azor l. c. ca. 5.* contra alios.

II. Clericus incipit obligari à puncto ſubdiaconatûs ſuſcepti: & quidem ad Horas reſpondentes horæ, quâ ordinatur. *Bon. tr. de Horis, q. 1. punct. 5. ex communi.*

Reſp. II. Omnes religioſi profeſſi, ad chorum deſtinati, vtriuſque ſexûs, obligantur ad Horas; idque ex antiqua & recepta conſuetudine: quam tamen quidam, vt *Aragonius*, putant non obligare tam ſtrictè, vt peccent mortaliter, ſi bis ter ve omittant; & de Monialibus dubitat *Caiet. Medin. Armil. Dian. tr. 12 R. 17.* imò eas (atque adeò omnes Religioſos ſacris non initiatos) non teneri ſub onere peccati, abſolutè, ſed nimis laxè, docet *Petrus Marcha.* apud *Dian. p. 9. t. 6. R. 7.* contra aliorum communem, & veram ſententiam, quæ docet, teneri ſecundùm ſuas regulas, & conſuetudines. *Bon q. 2. p. 2. nu. 5.* ex *Azor, Leſſ. Maldero, &c.* Vnde reſolues.

I. Non tenentur ad Horas 1. Nouitij 2. Conuerſi. 3. Religioſi Societatis IESV, militares, hoſpitalarij, & cæteri Choro non deſtinati. *Trul. l. 1. ca. 7. d. 12. §. 1. num 5.*

II. Is qui ex vna religione tranſit in aliam, in qua non eſt hæc conſuetudo, non tenetur: quia conſuetudo non obligat, vbi non eſt recepta. Ita *Suar. & Lay.* Idem dic de religioſo eiecto, vel qui diſpenſationem obtinuit perpetuò viuendi extra monaſterium: quia etſi maneat religioſus, non tamen regularis. Ita probabiliter *Sotus, Sanch. Bon. d. 1. q. 2. p. 2. nu 4. &c.* contra *Suar.*

Reſp. III. Beneficiati, quotquot habent ius in re, & plenum dominium Beneficij, ſi fructus percipiant, vel percepturi ſint, tenentur ad Horas, *Leſſ & Laym. l. 4 t. 2. ca. 4.* ex communi & *Concil. Lateranenſi* ſub Leone X. Ratio, quia Beneficium datur propter officium. *Vnde reſolues.*

I. Non tenentur ante acceptam poſſeſſionem, nec, ſi ſine ſuâ culpâ fructus nullos percipiant, nec percepturi ſint. *Laym. l. 4. t. 2. ca 5. nu. 3.* quia non habent Beneficium ſecundùm omnem effectum. Videntur tamen pro ratione fructuum teneri ad aliquoties legendum. *Trul. l c.*

II. Tenetur is, qui etſi (ſiue ſine, ſiue cum ſua culpa) non recipiat omnes

omnes ſuos fructus, recipit tamen tantam partem, quæ ſufficit ad ſuſtentationem. *Bon d.1.q.6.p.3.*

III. Tenentur ij, qui primo, aut etiam ſecundo anno, non percipiunt fructus, eò quòd aſſignetur fabricæ, vel prædeceſſori mortuo: quia etiam ipſi mortui fruentur eodem priuilegio, & ſic pro tota vita ſatisfaciunt fabricæ. *Bon p 4.n.22 Lay.c.5.Suar.Regin.&c.* Contraria tamen ſententia non eſt improbabilis, & negat *Leſſ.* cum *Caiet* ſe talem damnaturum; eò quòd vel reſignare, vel mori ante poſſit, & ſic non frui anno gratiæ. *Lay.l c.Palaus Trul.d.13.§.3.*

IV. Tenentur & ij, qui habent Beneficium tenue, octo v.g. vel decem aureorum; quia iura omnibus indiſtinctè obligationem Horarum imponunt, ſicut ijs qui ſunt in maioribus ordinibus. Ita probabiliter *Sylu. Azor, Suar. Palaus, Bonac.d.1. q.2.p.4 num.17 & commun.* contra *Sotum.Leſſ.Rodriq.* & *Dian. R.9 Mald.* qui dicunt, ſi habet Beneficium tam tenue, vt tertiam partem mediocris ſuſtentationis alicuius Clerici non adæquent, non teneri. *vid.Dian. l.c. Eſcob.tr 5. E 6.cap 13.* quorum ſententiam non damno. *v.Trul.l.c.ca 7. d. 12. § 3.* vbi notat eum qui habet plura Beneficia tenuia, ex quibus competentiam habeat, teneri ad Horas.

V. Non excuſatur, qui primis annis parum recipit, eò quòd fructus expendat in ſubſtitutum: quia Horarum onus Beneficio annexum, & perſonale, cum quo ſponte acceptatur. *Bonac. l. c.* ex *Azor, Vaſq. Fill.&c.*

VI. Si filius à patre coactus ad ſtatum Eccleſiaſticum, percipiat ipſe fructus, tenetur ad Horas: ſecus, ſi percipiat pater: hic verò ad reſtitutionem obligatur. *Laym.c.5.n.2.* ex *Leſſ l,7 c 34.dub.3.*

VII. Probabile eſt, eum qui non reſidet ex legitima licentia vel diſpenſatione, ideoque fructus non recipit, non teneri ad horas: quia obligatio hæc eſt propter ſuſtentationem datam. *Trul. l,1. c.7.d.13.§.3.* ex *Sanch.&c.*

VIII. Non tenentur, qui habent præſtimonia, (quæ ſolent dari adoleſcentibus, in ſubſidium ſtudiorum) eò quòd non ſint propriè dicta Beneficia. Ita *Medin. Garſias,* & *Leſſ* contra *Nauar.Sotum,* & *Rodriq.* Rectè tamen monet *Laym. c. 5. num.6.* conſiderandam rationem præſtimoniorum. Quòd ſi enim dentur in titulum perpetuum, & habeant annexum aliquod obſequium ſpirituale, quod per laicum expediri nequit, eſſe Beneficia Eccleſiaſtica, proindeque obligare ad Horas: ſecùs, ſi conſiſtant in ſolo temporali obſequio. Similiter non tenentur penſionarij, cùm penſiones non ſint propriè dicta Beneficia, vt *dubio præced.* videri poteſt. Quod limitat *Eſcob.t.5. E. 6. ca. 4,* ex *Palao,* ſi fruantur penſione, ob ſecularia obſequia; ſecùs, ſi titulo Clericali.

Deni-

Denique, neque tenetur Coadiutor, ſi non adminiſtrat; quia obligatio tenet proprietarium. *Palaus Eſcob.l.c v Laym c.5.n.9.*

IX. Etſi habens plura beneficia ſatisfaciat vnicâ recitatione horarum, tenetur tamen tot facere commemorationes, quot ſunt beneficia, ſeu patroni beneficiorum; quia par eſt omniũ ratio. *Bon.Trul.l.c.n. 27.*

ARTICVLVS II.

Quanta ſit hæc obligatio?

Reſp.I. Eſt tanta, vt peccet mortaliter, quiſquis habens hoc onus, Horas, vel notabilem earum partem omittit. Ita *communiter omnes* contra *Anglum, V.Hora, & Richardum,* qui dicunt non eſſe mortale, niſi quis habeat conſuetudinem omittendi: quam ſententiam *Leſſ.* non audet dicere probabilem, quòd ſit contra torrentem Doctorum. Ratio, quia violat præceptum in re graui pertinente ad virtutem religionis. Ex dictis *reſoluuntur hi Caſus.*

I. Non eſt mortale, omittere vnum pſalmum, lectionem, vel quid ſimile, vt habet communis contra *Nauar.* nec tertiam partem paruæ Horæ, contra *Azor & Mald.* quia non cenſetur pars notabilis. Talem autem dicit *Palaus l.1.p.5.* eſſe in Matutino, quod eſt æquale vni paruæ Horæ. *Sanch.in ſum.tom.1.l 1.c.18. nu.8.* dicit tres lectiones cum reſponſorijs, in feriali officio, eſſe materiam paruam. In paruis Horis, dicit *Fern.Fill.& Laym.* dimidium, eſſe notabilem quantitatem *v.Eſcob. l c.ca.13. num.107.* vbi docet, vnam paruam Horam, non eſſe partem notabilem, reſpectu totius officij, quod per modum vnius eſt præceptum. Verùm hoc meritò reijcitur ab alijs.

II. Eſt mortale, ſi omittas vel vnam integram ex Horis, (quarum ſunt ſeptem, Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ & Completorium) vel dimidiam etiam ex breuioribus, (vt docet *Fernand Regin Fill.Suar.* Laym. contra *Bonac.& Leſſ.*) vel ex Matutino 9. lectiones cum reſponſorijs, vt *Sanch.1 mor.ca.18.* aut partem æquiualentem Horæ vni minimæ, vt *Suar.de rel.t.2.l.4.ca.25. & Gauantus*; vel vt alij, vnum Nocturnum. *v.Bon d 1 q.5.p.1.Dian.p.2 t.12.R.26.& 41.*

III. Siue omiſſio Horarum (abſtrahendo à multiplicatione actuum voluntatis) ſit vnum numero peccatum, vt vult *Bon.* ſiue ſint plura formaliter, vt docet *Leſſ.* ſiue vnum multiplex, vt *Suar.* ſiue vnum pluribus æquiualens, vt *Fill.* loquitur; probabile tamen eſt, in confeſſione explicandum, quot Horæ ſint omiſſæ: eò quòd ſit circumſtantia tenens ſe ex parte obiecti, & conſtituens actum in ratione ſuâ indiuiduali. *Bon.l.c. nu 9 Leſſ.Suar.Fill.*

Reſp.II.

Reſp. II. Tanta eſt obligatio, vt inducat ei onus reſtitutionis fructuum, pro ratâ omiſſionis officij, qui titulo Beneficij ad Horas tenetur, ſi elapſis 6. menſibus poſt adeptam poſſeſſionem, (ijs enim etſi grauiter peccet omittendo, non tamen tenetur ad reſtitutionem) culpabiliter officium non recitauerit. Patet ex *Concil. Lateranenſi ſub Leone X.* Sed quia dubium fuit, vtrum hoc Concilium eſſet receptum, *Pius V.* Bullam edidit, quæ eſt apud *Nauar. ca.* 25. quâ hoc decretum confirmat, ac declarat ſic, vt qui vno die totum officium omiſerit, teneatur reſtituere omnes fructus illi diei reſpondentes, v. g. qui accipit annuè 365. florenos, teneatur pro vno die reſtituere vnum florenum; qui autem omiſerit Matutinum tantùm, mediam partem fructuum vnius diei; qui reliquas Horas, etiam mediam partem; qui verò vnam ex illis, ſextam partem. Eaque reſtitutio facienda eſt, vel fabricæ, vel pauperibus *Laym. Fill. Bonac d.* 1. *q.* 5. *p.* 2 *&c.* contra *de la Cruz & Lopez* apud *Dianam p* 2. *t.* 12. *R.* 34. qui dicunt, ſi Beneficiatus intra annum, per 8. vel 10 dies tantùm omittat, non teneri ad reſtitutionem, eò quòd ſit ſeruus liberaliſſimi domini, qui multò minùs quàm domini temporales, ad pauca attendat. *Vnde reſolues.*

I. Clerici maiorum ordinum, qui ſolo titulo ordinis, & quotquot alio titulo, quàm Beneficij, ad Horas tenentur, non obligantur ad dictam reſtitutionem: quia nullos percipiunt fructus, propter onus recitandi officium. *Bon. l. c. p.* 2 *num.* 3.

II. Nec ij obligantur, qui ex naturali obliuione, iuſto impedimento, bonâ fide, inuincibili ignorantiâ, aut aliter abſque culpâ omiſerunt. Ratio, quia in conſcientiâ non debetur pœna, vbi non eſt culpa. *Leſſ. Suar Bon. num.* 4.

III. Valde probabile eſt, quòd qui alia onera habent, quàm precum, v. g. Paſtores, Epiſcopi, &c. omittentes Horas, poſſint retinere maiorem partem fructuum iſtius diei, ratione dictorum onerum; ſufficiatque dare tertiam partem, vel quartam fructuum; eò quòd tantum obligentur ad reſtitutionem fructuum, reſpondentium oneri diuini officij. *Nauar. Fill Bon p.* 3. *Dian. p.* 2. *t.* 12. *R.* 8 citans alios multos.

IV. Si talis Paſtor habeat tenues reditus ad ſuſtentationem, videtur ad nihil obligandus; cùm ob alia onera illi debeatur ſuſtentatio. *Laym. l* 4. *tr.* 2. *ca.* 5. Imò *Dian. p.* 2. *t.* 12. *R* 9 *& Mald. tr.* 10. *c.* 2. *dub.* 3. dicunt, eum, qui habet Beneficium valde tenue, v. g. cuius reditus tertiam partem mediocris ſuſtentationis non adæquent, non teneri, ob Horas aliquoties neglectas, ad reſtitutionem.

V. Reſtitutio hæc fieri poteſt, vel pauperibus amicis, vel alijs, vel ipſi etiam beneficiato, ſi pauper eſt. Item impendi poteſt in fabricam domûs, vel meliorandos agros Beneficij; quia hæc nomine fabricæ

etiam

etiam intelliguntur, apud *Suar. & Bonac.* Denique aliquandò compenſari poteſt, offerendo ſuffragia pro defunctis, alijſque precibus, vt *vid. Bon. l. c. p.* 4. & ſic etiam per alium, ſeu per officium aut preces ab alio ad tuam intentionem recitatas, & à te defunctis applicatas, ſatiſfieri poſſe, docet *Quintanad. t.* 8. *ſ.* 6. Nec continuò damnandum, qui ordinariè recitare ſolitus, ſemel v. g. vel bis in anno omiſit, etſi nihil reſtituat, docet *Sotus, Med Fill. c* 10. *n.* 316. 317.

VI. Qui pecuniam, quam ob neglectas horas tenetur reſtituere, ſiue erogare in vſus pios, impendit in alios, quàm vel in pauperes, vel fabricam beneficij, non ſatisfecit (ſecundum ius commune, vbi Concilium Lateranenſe, vel Bulla Pij V. eſt recepta) obligationi ſuæ, niſi aliud ferat conſuetudo, vel ſtatutum alicubi receptum: quia diſertè præcipitur reſtitui pauperibus, vel fabricæ beneficij. *v. Bonac q.* 2. *p.* 2. & 4.

VII. Poſſe aliquando beneficiatum excuſari à reſtitutione, (ob Horas neglectas) titulo pecuniæ expenſæ, (intellige poſt omiſſionem Horarum) etſi non iſto intuitu, in pauperes, vel alios vſus pios, cenſet *Dian. p.* 3. *R.* 57. ex *Laym l.* 3. *ſ* 5. *t.* 2 *ca.* 12 *num* 9. eſſe probabile: tum quòd quidam Authores ita ſentiant: tum quod videatur eſſe virtualis intentio omnium dantium eleemoſynas, ſatisfacere per illas omnibus obligationibus, quas ſuis peccatis contraxerunt: tum quòd leges Eccleſiaſticæ benigne debeant explicari. Addit *Ioannes de Salas, de leg. d.* 15 *ſeſſ.* 2. *num.* 27 *Vaſq.* Si Canonicus groſſam, ſeu corpus ſui Canonicatûs, verè & abſolutè lucretur priùs, quàm omittat officium, non teneri ad reſtitutionem, propter omiſſionem ſequentem; eò quòd pœna non ſit, vt fructus iam ſuos factos reſtituat, ſed vt fructus non faciat ſuos. Sic ille apud *Dian. p.* 2. *t.* 12. *R* 8. v. infrà *art.* 4 §. 6. *in fine.*

VIII. Vbi Bulla Pij V. non eſt recepta, poteſt videri probabile, beneficiatum ad dictam reſtitutionem non obligari, vt habet *Sylu. V. Clericus.*

ARTICVLVS III.

Quæ excuſent à recitatione Horarum?

Reſp. Hæc ſequentia. 1. Infirmitas grauis, v. g. dolor notabilis capitis, ita vt ſine incommodo, vel incremento morbi, legi non poſſint. Dixi, *grauis:* quia leuis, v. g. dolor ſtomachi, aut pectoris, vel etiam aliquando febris tertiana, aut quartana non excuſat, cùm toto die non affligat. Ita *Nauar. Fill. Laym Bon d.* 1 *q.* 6. *p.* 1. Porrò taliter excuſatus non tenetur, vt quidam volunt, audire alium legentem, nec alium ſubſtitue-

ſtituere, vt habet *Fili. & Sa V Hora*: ſi tamen commode poteſt, & ſolet legere cum ſocio, tenetur, vt habet, *Leſſ & Bon. v. Dian. p. 2. t. 12. R 43.*

2. Iuſtum impedimentum, v. g. metus proditionis, inter hæreticos. Item grauis vel repentina occupatio, vel opera charitatis maioris momenti, quàm Horæ, quæ ſine ſcandalo, vel graui incommodo tuo, vel alterius omitti non poſſint. Quo modo etſi Concionatores, vel Confeſſarij aliquando excuſari poſſint, idque ex benigna Eccleſiæ intentione, vt docet *Sylu. Suar. & Laym. &c.* tenentur tamen anticipare, ſi poſſint, v. g. ſi manè præuideas, te totâ die confeſſionibus occupandum, quæ differri non poſſint. Ita ex *Suar. & Azor, Bon l. c p 2. num. 1. & 2 &c. communiter.*

Ex hoc capite dicunt etiam aliqui, non teneri te repetere, quod neglexiſti, (nec recitando, nec audiendo) dum thurificando ad Magnificat, vel Benedictus, vel libros neceſſarios circumferendo, vel lectionem mox cantandam præuidendo, vel alia in choro neceſſaria peragendo, occupatus fuiſti. Quia Chorus totus pro eo, qui in re, ad officij celebritatem pertinente, occupatur, videtur ſupplere; & non tantùm ſuo, ſed etiam aliorum miniſtrantium nomine, recitare aut canere. Ita *Laym. l. 4. tr. 1. ca. 5. num 7. Henr. Sylu. Azor, Sot. Morfoſius, Naldus, Arag. Regin. citati à Dian. p. 2. t 12. R. 13.* Idem de eo, qui choro organis muſicis, alternis verſibus reſpondet, dicunt *Nauar. Sanch. Arag & Rodriq.* apud *Laym l. c* ſcilicet eum non eſſe obligatum, vt etiam voce proferat, ſed negat *Eſcob. t. 5. E. 6. v. Trul. d. 16.*

3. Cæcitas, *Bon p. 2 num. 4. &c. communiter.*

4. Carentia Breuiarij inculpata Quòd ſi tamen memoriter poſſis dicere, vel totum officium, vel vnam Horam, teneris. Si verò tantùm ſcias pſalmos, vel lectiones, vel capitula, dicit *Fill tom 2 tr 21. ca. 9. n. 287.* citans *Nauar. & Suar.* item *Eſcobar E. 6. num 149.* probabile eſſe, non teneri; quia pſalmi vt ſic, nō ſunt Hora Canonica, ad quam tenetur Clericus Idem dicit *Garſ. de benef t. 1 p 2. ca. 1. nu. 221. Mald in 2. 2. t. 10. c. 2. d. 5* & *Ioannes Sancius in ſelect d. 15. n 1 citati à Diana* eò quòd lectiones & Capitula ſint pars (licèt minor) maximè principalis, ita vt abſque illis, non ſit officium Canonicū. Idem concedit *Sanch. l. 1. c. 19.* in Matutino feſti duplicis, vel ſemiduplicis. *v. Bonac. p. 2. n. 6. Dian. p. 2. t. 12. R 30. & 43.* Verùm hæc probare non auſim, ſed potiùs quod docet *Bon. d. 1. q. 6. p. 2.* impeditum ex aliqua dictarum cauſarum, ſi poſſit dicere partem notabilem, ad id teneri, aliàs ad nihil. Denique ſi quis careret breuiario, quo vti ſolet, v. g. Romano, tenetur legere aliud, quod habere poteſt: quia per vtrumuis impletur ſubſtantia præcepti. *Crouſ. Eſcob. Dian. p. 9. t 9 R. 25.*

5. Diſpenſatio: quam ſine causâ, ſolus Papa dat validè; cum cauſa, Epiſco-

Epiſcopi. Et ſic ſubdiaconum, qui ex diſpenſatione Pontificia ducit vxorem, hoc ipſo liberari ab onere horarum, contra *Bonac.* & *Azorium*, docet *Sanch. de mat. l. 8 d. 8. Dian. p. 8. t. 3. R. 34.*

ARTICVLVS IV.

Quomodo recitandæ ſint Horæ?

Reſp. In recitatione Horarum ſequentes circumſtantiæ ſunt ſeruandæ. 1. Vt recitentur iuxta præſcriptum Breuiarij Romani, iuſſu Pij V. editi, ſaltem publicè. Excipe Religioſos, qui habent peculiare Breuiarium ordinis; & Eccleſias, quæ 200. annis ante inſtitutionem Breuiarij per Pium V. peculiare habuerunt: eæ enim ſine conſenſu Epiſcopi illud mutare non poſſunt. Priuatim tamen omnibus, etiam regularibus, probabile eſt licere, ex conſuetudine, vti Romano, vt docet *Leſſ. c. 37. d. 12. Rodriq & Sa V. Horæ. Bon d. 1 q. 3 p. 1.* Adde, quòd qui eo vtitur, ne quidem in choro obligetur ad pſalmos pœnitentiales, graduales, officium defunctorum, excepto die animarum) Officium tamen B. V. in choro recitari debet, vbi eſt conſuetudo. Ita *Fill & Bon.* ex Bulla Pij V. & Clementis VIII. Item tenetur ad Litanias diebus Rogationum: tum quia ſunt pars officij eo die; tum quia peculiaris de ea re eſt conſtitutio. Ita *Bon. l. c.* ex *Fill.* Etſi contrarium probabile eſſe dicat *Dian. p 2 tr. 12. R. 42.* ex *Vaſq* item *Eſcob. t 5. E 6* Quòd ſi autem ex inaduertentia, vel neceſſitate, v g. quia lectiones de feſto nullas habes, officium mutes, ita vt dicas de feria, quando erat dicendum de Sancto, vel contrà, nullum erit peccatum, nec obligatio repetendi, licèt conſultum ſit repetere ea, quæ ad proprium officium pertinent: ſi verò ſtudio idem mutes, aliud ſentiendum videtur, cùm ratio non ſit eadem: Quanquam quod eo caſu venialiter tantùm pecces, nec tenearis repetere, vel reſtituere quidquam, eò quòd ſubſtantia præcepti ſit impleta, probabile eſſe cenſeat *Eſcob. t. 5. E. 6 c. 5. Dian. p. 3 t. 12 R 3.* Item *Caiet Sylu Binſf Azor, Valent. Leſſ Fill &c.* citati à *Bonac. d. 1. q 1. p. 1. num 17. & Diana l c.* contra alios multos, quos citat & ſequitur *Barboſa Laym.* verò *l. 4. t. 1. c 5. n. 4.* cum *Suar.* limitat, niſi per fraudem quaſi, multò longius in multò breuius, v.g. paſchale mutetur: (licet *Caram.* apud *Dian. p. 7 t. 11. R. 6.* contra communem ſentiat, etiam ſic præceptum impleri, & venialiter tantùm peccari) aut idem pro libitu toto anno dicatur; quia eſt grauis inordinatio. *v. Trul. d. 14 nu. 11.* vbi docet, eum qui per errorem legit hodie de Sancto, qui cras v.g. colitur, poſſe cras legere de Sancto, qui hodie celebratur, ne is hoc anno omittatur; imò ita faciendum eſſe

vult

Digitized by Google

vult *Quintan t.8.ſing.*10. Verùm contrarium rectiùs tenet *Villalob.* eò quòd præſtet ſemel, quam bis errare: idque multis benè confirmat *C. Lugo Reſp mor l.5.d.*8. Similiter eum, qui per errorem, vel obliuionem de feſto duplici, vel ſemiduplici non recitauit die proprio, poſſe de eo legere primo die non impedito 9 lectionum officio, docet idem *Quintan.t.*8.*ſ*9. eſſe probabile. Verùm & hoc meritò reijcit *C. Lugo l.c.* & ipſe *Quintan.* contrariam ſententiam agnoſcit probabiliorem Denique qui in aliquibus horis errauit, (legendo v.g. de feria, quando erat de feſto, vel contra) agnoſcens errorem, non debet eum continuare, ſed reliquas horas legere iuxta officium eo die currens, vt in ijs ſaltem conformet ſe toti Eccleſiæ, vel communitati, cuius eſt pars, & obſeruet legem, quantum poteſt *C. Lugo l c.*

2. Pronunciatio vocalis exterior; ea enim eſt de ſubſtantia præcepti. Et ſi quidem cum ſocio legis (quod rectè fit, & eſt conforme primæ inſtitutioni Eccleſiæ, ac publico orandi ritui, eſtque licitum, etiamſi is ad eas non obligetur, nec interius attendat. *Bon.q.*3 *p* 2.§ 1.) ea pronunciatio adhibenda eſt, vt ab eo exaudiri poſſis, cumque audire viciſſim *Sa* tamen *V. Hora*, putat ſatisfieri, etſi quædam non percipias, quæ à ſocio dicuntur; neque ideo aliquid ſcrupulosè repetendum eſſe: ſi verò ſolus legas, ita legendas eſſe, vt audire te ipſum poſſis, docet *Regin.* & *Suar.* ſed probabile eſt, id non requiri, cùm Eccleſia id non præcipiat, vt docet *Azor p* 1.*l* 10 *ca* 11. *q.*1 *Bonac.* & *Dian. reſol.*11. admittitque *Fill.tr* 23.*ca* 3.*nu.*117. pro ſcrupuloſis. Si plures duobus recitent officium ſimul, non debet vnus vnum, alter alterum, tertius tertium verſum recitare, ſed alternatim facto duplici tantum choro, ſiue plures ſint ex vna parte, ſiue pauciores; quia ſic habet vſus, & praxis Eccleſiæ: ſecùs eſt de lectionibus, quarum primus primam, ſecundus ſecundam, tertius tertiam recitat, (imò alicubi conſuetudo permittit vt omnes ab vno recitentur) alijs audientibus. *Bon d.*1. *q.*5.*p* 2. §.1. ex *Suar Azor* & *Lay.* addens etiam ſatisfacere eum, qui lectiones, vel orationes, vel capitula, vel reſponſoria tantùm audit, & non recitat. *v. Bon. l.c. Trull.d.*16 *n.*17.

3. Pronuntiatio integra, ſine ſyncopa, & abbreuiatione verborum & ſyllabarum, & abſque præcipitantia. *Bonac.d* 1.*q.*3.*p.*2 §.1. Ex hoc tamen defectu in publico faciliùs peccari poteſt mortaliter, ratione ſcandali, & ſeuerioris præcepti Eccleſiæ, quàm in priuato. *Azor* & *Fill.t.*2. *l.*23.*ca* 2. *Eſcob. Dian p.*2 *t* 12.*R.*32 vbi addit. 1. Eum, qui cum tali, qui vltimas ſyllabas abſcindit, recitat officium, ſatisfacere ſuo officio, nec teneri repetere. 2. Quando in cantu, propter nimiam celeritatem & abſciſſionem ſyllabarum (vel alia de cauſa) audientes non poſſunt verba percipere, & attendere, ordinariè tantùm eſſe peccatum veniale,

neque

neque obligari ad iteratam recitationem officij; niſi adſit contemptus, vel graue ſcandalum, ſeu notabilis corruptio, & deformatio verborum, in toto cantu. *vid. Dian.l.c Syluium, & Trull.d.15.* vbi ex *Nau. Azor, Leſſ. & Palao* negat ſatisfacere eos, qui cum ſocijs recitant ita feſtinanter, vt nondum expletis à ſocio verſiculis, ipſi incipiant; quia pars quæ anticipatur, non communicatur cum ſocio, qui eam audire nequit. Excuſat autem ex *Nau. Sa, & Suar.* ſurdum, qui alios in choro canentes non intelligit, nec ſequi poteſt.

4. Pronunciatio continuata vnius Horæ: ſi autem interruptio notabili tempore, ſine cauſa, fiat, erit tamen veniale tantùm, vt ait *Fern. Lay. & Leſſ d.10.* quia ſinguli pſalmi, ſuam completam ſignificationem habent: ſi iuſta ex cauſa fiat, nulla culpa erit, nec repetenda priora. Quod verum eſt, etiamſi animo repetendi interrupiſſes: conſilij tamen eſt, ſi interruptio longa eſſet, repetere ab initio pſalmi vel nocturni: imò probabile eſt, nocturnos ſingulos ſeparatim, ſaltem intra trium horarum ſpatium dici poſſe, (quod certum videtur, ſi iuſta cauſa concurrat) quia ſecundùm quoſdam antiquitus ita fiebat, vt docet *Fill. t. 23. ca. 6. & Bon. q. 5. p 3. Eſcob. &c.* Addit *Quintanad. t.8. ſ 3.* lectiones, ſiue tres ſint, ſiue nouem, poſſe abſque culpa graui, ſine cauſa, & cum hac, abſque vlla culpa diuidi à pſalmodia eiuſdem matutini. Diuiſio autem matutini à laudibus, non dicit interruptionem officij; vnde priuatim fieri poteſt ſine cauſa. *Dian. p.5. t 14 R.48.* ex *Bon Fill. Sanch. &c.* Item *Trul. l.1. c.7 d.11.*

5. Ne inuertatur ordo Horarum abſque iuſta cauſa: quod ſi tamen fiat, erit tantùm veniale; quia ordo iſte, ſaltem extra chorum, non eſt ſub præcepto, niſi ſecundariò, & tanquam circumſtantia minoris momenti. Quòd ſi autem per inaduertentiam, vel ex iuſta cauſa mutes, v.g. vt amico, vel ægro, qui tecum legere cupit, ſatisfacias, nullum erit peccatum: vel ſi in choro dicantur poſteriores Horæ, cùm tu necdum dixeris priores; vel ſi inter orandum aduertas te aliquid omiſiſſe, vel priorem Horam nondum dixiſſe: perges enim, & ſupplebis in fine. Similiterque, ſi cauſa, vel neceſſitas inſtet Horas dicendi, potes dicere Laudes, dilatis lectionibus, vel aliquo ſimili, quod ad manus non eſt. *v. Bon q.3 p.4.*

6. Vt, niſi iuſta cauſa excuſet, dicantur tempore præfixo à iure, vel conſuetudine: quæ nunc obtinuit, vt Matutinum, & Laudes, abſoluto Completorio in Eccleſiâ, horâ circiter quarta, & ſecundùm *Bonac.* etiam tertiâ dicantur: & hieme quidem, mediâ horâ ante ſolis occaſum dici poſſe, & ait *Fill.* ex communi ſententiâ, cùm etiam priuilegium quibuſdam concedatur, vt horâ ante occaſum dicant. Quod tamen non eſt ſignum, id ſine priuilegio fieri non poſſe; quia talia ſæpè dantur

tur ad tollendos ſcrupulos,& dubia, quæ ſequuntur ex varietate opinionum. Iuxta eandem ſententiam non peccabit, ait *Bonac.* qui primam, tertiam, ſextam, & nonam, duabus vel tribus horis poſt ortum ſolis dicit: tum quia eſt moderata & conſueta poſtpoſitio; tum quia tempus à iure præſcriptum magnam latitudinem, teſte conſuetudine, habet: erit tamen veniale, Matutinum, ſine causâ, ad veſperum differre, vel ante prandium, ſine cauſa Veſperas & Completorium dicere; quia hæc eſt inſueta inuerſio. In Quadrageſima autem Veſperæ legi poſſunt priuatim poſt prandium, cùm rubrica breuiarij ferià I V. Cinerum non imponat præceptum, *Nauar.Sanch.Trul.d.* 18.*n.*6

Dixi, *ſine causà*: quia ſi iter, aliave cauſa vrgeat, ſecundùm *Caiet.* & alios, omnes Horæ manè dici poſſunt, vſque ad Veſperas incluſiuè. Denique ad vitandum mortale, ſufficit dici omnes à media nocte, vſque ad alteram mediam noctem; prȩterquam quò d Matutinum pridie poſſit anticipari. Quòd ſi intra dictum tempus quis Horas non dixerit, peccauit quidem, non tamen tenetur poſtmodum dicere; quia ſunt onus affixum diei; etſi ſupplendo poſſit, ſecundùm quoſdam, reſtitutionem ſubterfugere, eò quòd rependat æquale. *Molfeſ.* 3. *to* 2. item *Maior. Palud. Ledeſma, &c* apud *Henriq.l.*13.*c* 13. *Bon d.*1.*q* 5.*p* 2.*num.*5. vbi dicit, eam ſententiam eſſe probabilem, citatque pro ea *Suar. & Fill* ſed malè, quia hi vel loquuntur tantùm de primo medio anno; vel ſpectato ſolo iure naturæ, & ſecluſo iure poſitiuo. Expreſsè autem, eam ſequitur *Quintan t.*8 *ſ.*6 vocatque contrariam veriorem. Vide etiam *Dian.p.*2. *t.*12.*R.*24.

7. Vt deuotè, & cum attentione interna, virtuali ſaltem, recitentur, ſiue ea ad Deum ſit, ſiue ad ſenſum verborum, ſiue, vt ait *Caiet.* ad verba ſolùm, Quam poſtremam ſufficere, rectè notat *Leſſ* ſuppoſito tamen animo orandi, & vacandi Deo. Vnde attentionem confuſam, ſaltem ad Deum, & ad verba includit, cùm alioqui attentio præcisè ad ſola verba, nihil ab externa attentione differre videatur. Ita commun. contra *Nauar Sylu & Kon* qui nullam attentionem internam requirunt, ſed tantùm externam, quæ excludat omnem actionem incompoſſibilem cum attentione interna, licèt animo voluntariè inter ea diſtraharis. Quæ ſententia, ſecundùm *Laym & Leſſ* non eſt improbabilis & vtilis, tum ſcrupuloſis, tum confeſſarijs, ne beneficiatis, ſine attentione Horas recitantibus, imperent reſtitutionem fructuum: partim ob Doctorum authoritatem, partim quòd hoc præcepto tantùm materiales quædam preces, earumque externa pronunciatio, (per quam, ſicut per hymnos organo cantatos, à Deo aliquid Eccleſia poteſt impetrare) præcipi valeantur: deuotio verò tanquam finis præcepti extrinſecus ad eius ſubſtantiam non pertineat Verum noſtra ſenten-

ria eſt communior, & probabilior. Et probatur: ſine oratione enim internà, nulla eſt oratio; ergò hoc ipſo, quod ſub mortali ad orationem obligaris, ſub mortali item ad aliquam attentionem ex prædictis obligaberis. Nec refert, quòd Eccleſia non poſſit per ſe actus internos præcipere; poteſt enim eos præcipere, vt ſunt neceſſarij ad actus externos debitè præſtandos, vt ſint actus virtutis. Quo modo cùm poſſit præcipere confeſſionem, poteſt etiam contritionem. Dixi, *cum attentione interna, virtuali ſaltem*: etſi enim melior ſit actualis, ſufficit tamen virtualis; quàm *Bon.* & alij communiter dicunt manere ex actuali, quamdiu non reuocatur expreſsè, vel tacitè per diſtractionem voluntariam, vel actionem cum debita attentione incompoſſibilem. Vnde licèt inuoluntariè diſtraharis, virtualiter tamen attendis, 1. Si in genere intenderis officium dicere, modo conſueto, vel animo laudandi Deum, vel ſatisfaciendi tuo muneri. 2. Si cum confuſa aliqua apprehenſiõe & propoſito, opus conſuetum faciendi recites. *v. Bonac. d.1.q.3.p.3.* Ex dictis reſolues.

I. Is qui dubitat ob euagationem mentis, an aliquid omiſerit, ſi probabilem coniecturam habeat, ſe dixiſſe, vel quia propoſuit initiò attendere, vel quia ſe reperit in fine v.g. pſalmi, præſumere poteſt, ſe dixiſſe, ſi ex libro, vel memoria, cæteroqui non errare ſolita, dixit; proindeque melius erit ſi non repetat, ad vitandas anxias conſuetudines, & ſcrupulos, & vt totum officium ſine perturbatione decurratur. Ita *Binsfeld. c.11.d.13 Laym. c.5.*

II. Qui ſponte diſtractus nullam harum attentionum habuit, grauiter peccauit, tenetúrque ſecundùm ſententiam communem, Horas repetere, nec fructus facit ſuos: quia non fecit opus præceptum, quod erat, vt deuotè oraret. *Sotus, Nauar Regin. Fern. Suar. Bonac.* & *Trul. l.1. c.7.d.17.* vbi ex *Nau.* addit, non excuſari à mortali eum, qui recitationem horarum ita differt, vel ita ſe componit, vt aduertat ſe ſomno præoccupandum; v.g. ſi Completorium veſperi reſeruet dicendum in lecto, ſciens ſe tunc ſomno ſolere obrui. Quidam tamen Doct. paulò antè citati negant, eo caſu neceſſariam eſſe repetitionem; eò quòd ſubſtantia operis ſit impleta, abſque circumſtantia deuotionis. Multoque magis ac probabilius ijdem negant, obligationem reſtitutionis; eò quòd ad illam tantùm teneantur, qui officium omiſerunt, non qui diſtractè dixerunt. *v. Bon. l.c. Leſſ. Lay & Dian. t. de Horis. R.1. & 2. Eſcob. t.5 E.6. c. vlt. n. 62.*

III. Cum recitatione officij coniungere actiones, quæ notabiliter non impediunt, (v.g. induendi, abluendi) veniale eſt, ſi fiat ſine causâ; aliàs nullum. *Eſcob. l.c ca.7.* Qui verò aduertenter occupat ſe aliqua re incompoſſibili cum attentione interna, v.g. ſcriptione, lectione, &c.

graui-

grauiter peccat,& præcepto non ſatisfacit atque adeò tenetur repetere. *Nauar. Suar. Bon. Trul l. c.*

D V B I V M III.

Quid Clerici poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum Beneficiorum?

Reſp.I. Clerici beneficiarij, quoad eam partem bonorum Eccleſiaſticorum, quæ neceſſaria eſt ad congruam ſuſtentationem, & decentiam ſtatûs,ita fiunt domini, vt de ijs poſſint liberè diſponere. Vbi rectè notat *Nauar* hanc congruitatem & decentiam habere latitudinem,& ſuos gradus;proindeque,ſi infimum congruæ ſuſtentationis pretium ſint floreni 300, medium 400,ſummum 500, Clericus autem infimo viuat, de reliquo liberè poſſe diſponere. Ita *communiter*:quia id acquiſiuit vt ſtipendium ſuſtentationis,quaſi mercedem operis præſtiti.

Reſp.II. Probabilius etiam eſt,contra *Nauar & multos Canoniſtas*, Beneficiarios non regulares (ſecùs enim eſt de Regularibus,vt *v. Lugo t. 1. d. 4. ſ. 1. num. 2.*) abſolutè eſſe dominos omnium ſuorum prouentuum,ideoque etſi in profanos vſus expendant, non teneri ad reſtitutionem. Eſt communior inter recentiores, apud *Binſf. Malderum & Bon. d. 4. p. 1. ex S. Thô Soto, Mol &c.* tum quia fructus faciunt ſuos, vt ſupponit *Trid. ſeſſ 24. ca. 12.* tum quia alioqui non poſſent fructuum dominium in alios transferre, (extra pios vſus) omneſque eorum donationes & contractus eſſent inualidi,& vt tales à iudice declarandi,& bona Eccleſiæ reſtituenda: quod cùm nunquam ſit factum, præſumi non debet eſſe faciendum. *C Lugo d. 4. num. 1.* Quo non obſtante,teneri eos ad bona Eccleſiaſtica, congruæ ſuſtentationi ſuperflua, expendere in pios vſus,tam eſt communis ſententia, vt *C. Lugo d 4. num.* 10. dicat,nimis ſingularem eſſe ſententiam *Petri Hurt. & Dian.* dicentium, eos ſatisfacere, ſi (ſeclusis grauibus neceſſitatibus) erogent in communibus neceſſitatibus, quartam partem redituum Eccleſiaſticorum, vel certè dimidium eius,quod congruæ ſuſtentationi ſupereſt. *v. C. Lugo l. c.* vbi plurimis pro ſe citatis Auth oſtendit, *Toletum, Mol. & Bon.* malè citatari pro contraria ſententia; imò ipſummet *Hurt. & Dian.* in ea non perſtitiſſe, atque nulla vel authoritate, vel ratione fulciri: ac denique ſuam multis probat, præſertim ex *Trid. ſeſſ. 21. ca. 5 de ref.* oſtenditque, iſtam obligationem naſci ex iure, non tantùm humano, ſed etiam diuino naturali. Vide etiam *Bonac. l. c. p. 2.* Porrò congrua ſuſtentatio Clerici cenſetur, quæ neceſſaria eſt, ad ſtatûs & familiæ ſuſtentatio-

nem, ſecundùm conditionem ſtatûs, gradus, dignitatis, qualitatis, & regionis, in qua habitat. *Bon. l. c. Mol.* Laym. *C. Lugo &c.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

I. Congrua ſuſtentatio non eſt æqualis reſpectu omnium: quia plus requirit Epiſcopus, quàm Diaconus: Decanus, quàm Canonicus; Canonicus in Eccleſia principali, quàm Parochus; debilis & tener, quàm robuſtus & valens: & quod ſufficit in vno loco, non ſufficit in alio. Quapropter attendi debet ad vſum aliorum timoratæ conſcientiæ, in eodem gradu, &c. Nec obſtat, quòd Beneficiarius emerſerit ex humili, quò minùs poſſit ſtatui ſuo conuenientes ſumptus facere, vt ex *Molin.* docet *C. Lugo l. c. v. Bon. l. c. num.* 8.

II. Nomine congruæ ſuſtentationis, etiam intelligitur, debita hoſpitalitas, non tantùm in pauperes peregrinos (qui maximè commendantur Clericis à Trid.) ſed etiam vrbanos. *C. Lugo n. 66.*

III. Debita, quæ Clericus contraxit pro ſua ſuſtentatione, vel ob piam cauſam, poteſt ſoluere ex redditibus Eccleſiaſticis; non item, quæ contraxit ante Beneficium obtentum, niſi ſit pauper. *Ibid. n. 67.*

IV. Poteſt Clericus ex bonis ſuperfluis, licitè in ſtudijs alere ſuos conſanguineos, ſi aliunde non habent; eò quòd parentes vel nolint, vel non poſſint alere in ſtudijs. *Ibid & Bon. p. 2. n. 13.*

V. Si habet ſorores pauperes, vel filios ſpurios, ex fructibus Beneficij dotare licet, ſi aliunde non poteſt; quia naturali iure debet illis alimenta, in quorum locum ſuccedit dos. *Mol. Binsf. &c.* Cauendum tamen ſub mortali, ne vel illas notabiliter ſupra ſtatum exaltet; vel hos legitimis æquet: etſi nobilis plus poſſit dare, quàm alius infimæ ſortis. *vid. Laym l. 4 tr. 2 ca. 3 nu. 4.*

VI. Si bona ſuperflua expendat in vſus profanos, v. g. in venationes, canes, equos, paraſitos, ludiones, luxum, in amicos, cognatoſque ditandos, &c. (quod intellige de quantitate notabili in genere prodigalitatis, quæ longe maior eſt, quàm in genere furti) grauiter peccat quidem, non tamen tenetur ad reſtitutionem; quia eſt dominus fructuum, & conſequenter neque is, qui accepit. Ita contra *Nauar &c.* communiter Doct. alij ex *Trid ſeſſ. 21. ca 1 Azor t. 2. l 7. c. 8 q. 2. v.* Laym. *l. 4. t. 2. ca. 3. nu 4. Bon d 4 p. 2 n 9.* & *p. 4. n. 1 &c*

Quæres I. Quæ teneantur in pios vſus expendere? *Reſp.* Ea omnia, quæ acceperunt, ſiue ab Eccleſia, ſiue ab alijs, tanquam procuratores cultûs diuini; non autem illa, quæ vel in cultum diuinum oblata non ſunt, vel iam ab Eccleſia in cultum diuinum ſunt expenſa. *C. Lugo d* 4. Ratio, quia priora habent annexam obligationem religionis, poſteriora non: vel ſi habuerunt, ea iam eſt extincta, per expenſionem in pios vſus. *Vnde reſoluuntur.*

I. In

I. In profanos vſus expendi poſſunt à Clericis bona patrimonialia, eaque, quæ hæreditate, induſtriâ, donatione, aliove modo, vt Laici, acquirunt, viuendo interim ex Beneficijs. Item quaſi patrimonialia; hoc eſt, quæ acquirunt quidem vt Clerici, non tamen vt reditus Beneficij, ſed vt ſtipendia alicuius officij Clericalis, v.g. ratione concionis, pro Miſsâ, funere, officio defunctorum, adminiſtratione ſacramentorum, anniuerſarijs, &c. *Sanch. C. Lugo l.c.n.* 23. *Bon.p.*2.*n.* 19.

II. Probabilius eſt, in profanos vſus poſſe expendi diſtributiones, ſiue præſentias (vt vocant) quæ Beneficiarijs ob præſentiam in Choro diſtribuuntur. Ita *Sylu.Bon. C.Lugo num.*24. *Bon.p.*2 *num.*17. contra *Sanch. &c.*

III. Fructus, qui dantur ob Capellaniam, vel Vicariam non collatiuam, ſed ad nutum amouibilem, poſſunt expēdi in vſus profanos: quia non ſunt fructus Beneficij, (hoc enim confertur per collationem Canonicam) ſed bona quaſi patrimonialia. *v C.Lugo n.*28.

IV. Probabiliter etiam Penſionarius licitè ſuam penſionem expendit in vſus profanos: quia eam Papa extrahit ex reditibus Beneficij, & dat alteri, qui id Beneficium non habet. *C.Lugo l.c.* contra *Bonac.&c.* Secùs eſt de eo, qui Beneficium habet in commendam; quia ſubſtituitur loco beneficiarij *Ibid.*

V. Partem, quam Clericus parcè viuendo, ſibi ſeruat ex congrua ſuſtentatione, licitè expendit in vſus profanos; quia expenſa eſt iam antè in vſus pios. *Ibid.*& *Bon.d.*4.*p.*2.*n.*14 ex *Molin.*

Quæres II. Quid intelligatur nomine vſus pij? *Reſp.* Qui vel ad cultum diuinum, vel miſericordiam ſpiritualem, aut corporalem ordinatur: v.g. ad cultum templorum, neceſſitatem pauperum, hoc eſt, eorum, qui non habent neceſſaria, ſiue ad naturam, ſiue ad ſtatum ſeruandum: item in vſum religioſorum, in Capellanias, Miſſas, ſuffragia pro defunctis, hoſpitalia, &c. *Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.*

I. Si Clericus ſuperflua expenderit in vſus profanos, v.g. emerit ſibi bona immobilia, non poteſt hæc retinere; quia obligationi bonis ijs annexæ non ſatisfecit, & adhuc poteſt ſatisfacere, cùm bona empta pretio æquiualeant. *C.Lugo n.*43.*vid Bon.n.*10.

II. Qui in vſum profanum, à Clerico bona accipit dono, ex ſuperfluis, poteſt excuſari à peccato, ſi eum non induxit ad talem donationem, neque per eam Clericus redditur impotens, ad ſuperflua expendenda in vſus pios. *v.C.Lugo nu* 40. Quia Clericus ex patrimonialibus, vel quaſi patrimonialibus poteſt ſubſtituere.

III. Clerici quidem ex conſuetudine multis locis recepta, licitè poſſunt teſtari de reditibus Beneficiorum, non tamen niſi ad cauſas pias:

etſi enim vbi conſuetudo inualuit, etiam in vſus profanos validè teſtentur, peccant tamen mortaliter. *v. Leſſ. l. 2. c. 19. d. 4. Lay. l. c. Bon. d. 4. p. 3. n. 2. & 5. Trid ſeſſ. 2. c. 1. de ref.* & ſequitur ex dictis. Niſi tamen fecerint cum facultate Papæ; quæ licèt ſuperueniat teſtamento iam condito, facit tamen illud conualeſcere. *Sanch. Salas, Dian. p. 8. t. 3. R. 99. v. ſuprà l. 3. t. 5. c. 4.*

DVBIVM IV.

Quis ſit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones ijs prohibeantur?

Reſp. I. Clericos maioribus ordinibus initiatos, vel etiam minoribus, ſi habeant Beneficium, quoad habitum obligari ad ferendam tonſuram, & veſtem Clericalem; quæ non debet eſſe virgata, in qua diuerſi coloris virgæ ducantur, nec partita ſeu diſſecta.

Reſp. II. Quoad artes, prohibetur macellariorum, tabernariorum, ioculatorum, quorum etiam ludis, vti & haſtiludijs, prohibentur intereſſe. Item medicorum aut chirurgorum, vbi opus inciſione aut aduſtione, niſi, vt habet *Nauar.* erga pauperes, aut propinquos, aut in neceſſitate.

Reſp III. Quoad officia, prohibetur (ſi ſint beneficiati, vel initiati ſacris) officium Iudicis in cauſa ſanguinis, Aduocatorum, Patronorum, Tabellionum, ſeu Notariorum, in placitis ſecularibus. Quod addo, quia in ſpecialibus quibuſdam caſibus hæc licent, v. g. aduocare pro Eccleſia, pro perſonis coniunctis & miſerabilibus. Ratio autem eſt, quia Clericus non debet ſe immiſcere negotijs ſæcularibus. *Sayr. l. 12. ca. 25. num. 6.* (qui tamen concedit inſtrumenta ab eo facta valere,) *Bonac. in precep. d. 10. q. 3. p. vlt. Laym. l. 2. t. 1. ca. 8. num.* 4. & notat, conſuetudine inductum eſſe, vt officio Cancellarij, Conſiliarij, imò etiam Iudicis fungi poſſint in cauſis ciuilibus.

Reſp. IV. Quoad actiones, prohibentur arma portare, niſi in itinere, tabernas intrare, venationi clamoſæ vacare (quod addo, quia venatio ſine ſtrepitu, recreationis causà, permittitur) accipitres vel falcones alere pro venatione, aleis aut taxillis ludere, mercaturam aut negotiationem lucri causà, (non tamen neceſſitatis) exercere, cohabitare mulieri, niſi ſit mater, ſoror, amita, aut certe talis, quacum nullum periculum aut ſcandalum immineat. *Leſſ. l. 2. ca. 5. d. 9. n.* 40. *Caiet.* tamen *V. Clericus*, contra *Angl. & Nau.* docet, horum & ſimilium tranſgreſſionem non eſſe mortalem, ſi abſit temeritas, contumacia, contemptus & ſcandalum *v. Laym lib. 5. tr. 8. ca. 12. nu. 2. & 3.* Nec refert, ait, quod

tranſ-

tranſgreſſor ſit excommunicandus;quia hæc pœna eſt ſententiæ ferendæ,quam non niſi contumax poſt monitionem incurrit. Quod tamen vniuerſim *Nauar.* putat eſſe laxius, maximè cum Canones vtantur verbo,præcipio. Vnde ait eſſe mortale, ſi habitum vel tonſuram non geſtent. Quod reſtringit *Bon.diſp.*8. *de ſacram. q.*1.*p.vlt num* 8. ſi ſint initiati maioribus ordinibus, aut habeant Beneficium, & tonſuram,vel habitum longo tempore, abſque iuſta cauſa,non geſtent, tunc enim peccare mortaliter:citatque pro ſe *Regin. Nauar.Henriq.Vaſq.* Negat tamen *Sylu. & Lay.loc.cit.* ſi non ſit notabilis exceſſus ſupra loci conſuetudinem. Negotiari verò eſſe mortale, concedit idem *Laym.lib.*3. *tr.*4 *ca.*17.& alij commun. Sed de hoc *vide ſuprà li.*3. *ca.*3. *dub.*7. *de emptione & venditione*.

CAPVT III.

De ſtatu & officio perſonarum ſecularium quorundam, præſertim iudicialium.

DVBIVM I.

Quæ requiruntur ad legitimum iudicium?

Reſp. Hæc tria, Primum eſt,Iuriſdictio,ſine qua ſententia nulla eſt, & peccatur mortaliter, vt ex *D.Tho.*2.2.*q.*60.habet communis. Quare peccat Iudex ſecularis, ſi perſonas, aut cauſas merè Eccleſiaſticas, ad ſe trahat:vti & Eccleſiaſticus, ſi mere ciuiles. Niſi forte per accidens,ob defectum iuſtitiæ in foro ſeculari, aut niſi ſint cauſæ miſerabilium perſonarum. Porrò quæ cauſæ dicantur merè ciuiles,quæ Eccleſiaſticæ,& quæ mixtæ,noſſe oportet iudices, & iuriſperitos, poteſtque videri apud *Laym.l* 4.*c.*2.*v. Card. de Lugo d.*37.*ſ.*3.

Secundum. Rectus proceſſus, v. g. vt citetur Reus, & audiatur, &c. Niſi forè expediat aliquando,cùm delicta ſunt atrocia,in flagranti crimine deprehenſos ſubitò plectere, vel in criminibus exceptis, communem procedendi modum mutare:nam Iudici ſupremo (dummodò crimen ſit publicum) aliquando licere, ſine citatione, defenſione,& omni proceſſu, Reum morti adiudicare,eò quòd factum notorium,& publicum, ſit loco accuſatorum & teſtium, neque Reo ius defendendi ſe in iudicio relinquat,docet *Nauar.ca.*25.*n.*10 *Leſſ.Fill.Bon.d.*10. *in præcepta, q.*2.*p* 2.*num.*5. *v.*etiam *Card.de Lugo d.*37 *ſ*5.*Trul.l.*8. *c.*1. R 4 *d.*13.

d. 13. Vbi tamen bene notandũ, quòd etſi talia crimina excipiãtur à cõmuni diſpoſitione legis poſitiuæ, & iuris communis, nõ tamen legis ſeu iuris naturæ; ideoque grauiter peccare Iudicem, qui in tali proceſſu, v. g. contra ſagas, quiduis licere putat, *vid. Cautionem criminalem, c.* 17. 18 37. *& ſeqq.*

Tertium. Recta intentio, vt ſcilicet procedatur ex intentione iuſtitiæ. Vnde ſi Iudex procedat ex odio, alio ve fine malo, v. g. ob inanem gloriam, peccabit, non quidem contra iuſtitiam, ſed charitatem, aliamve virtutem, mortaliter aut venialiter, prout finis illius mortalis, aut venialis erit. *Bon d.*10 *q.*2 *p* 3.

DVBIVM II.

De poteſtate & officio Iudicis.

ARTICVLVS I.

Quid requiratur in Iudice?

Reſp I. Præter tria dicta ſuperiore dubio, requiritur ſcientia, quà ſciat ſuo munere rectè fungi. Ita commun. Doct. *& Bonac. d.*10. *q.*2. *p* 3. Ratio eſt, quia quilibet tenetur ſcire ea, quæ pertinent ad proprium officium, & ſine quorum cognitione munus ſuum, & officium exercere non poteſt. *Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.*

I. Petens, aut ſuſcipiens officium Iudicis (idem eſt de Medico & Chirurgo, vt *v. infrà dub* 7.) quo indignus eſt, ita vt probabile ſit, inde notabile damnum proximi ſecuturum, peccat mortaliter. *Nau. ca.*25 *Anton. Card. de Lugo d* 37 *n.* 1.

II. Iudex carens neceſſarià ſcientià, non debet abſolui, niſi factà renunciatione officij, vel niſi firmum habeat propoſitum renunciandi. Ita *S Thom* 2.2. *q* 76 *a.* 2. *Caiet Clauis regia l* 12 *c.* 13. *nu.* 2. *Regin. l* 25. *n.* 675 *Nauar ca.*25. *Farinac.* 3. *p. q* 3. *a.* 16. Ratio, quia nullus poteſt officium, cuius munia obire non poteſt, retinere, præſertim cum damno vel periculo proximi.

III. Si Iudex ex magna imperitia malè iudicet, tenetur ad intereſſe parti læſæ, & ad expenſas litis: vti etiam, quotieſcunque notabile damnum, ſiue in ſubſtantia litis, ſiue in ſuperfluis expenſis, propter eius culpabilem ignorantiam, partibus litigantibus accidit. *Bon. Card. de Lugo ll cc.*

IV. Si Iudex agnoſcat errorem à ſe (etſi ſine graui culpà commiſſum, in præiudicium litigantis, tenetur, ſi poteſt citra infamiam, impedire

dire

dire errorem: v.g. monendo occulte partem læſam, vt ſibi appellatione, vel aliter conſulat. Quia id pertinet ad debitam muneris executionem. *Card.de Lugo l. c.n.3*

Reſp II. Iudex tenetur cauſas iudicare,& celeriter expedire. Quia ex officio tenetur cuique tribuere ſuum. Quod non facit, ſi ſententiam ſine iuſta cauſa differt *Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.*

I. Iudex mortaliter peccat contra officium ſuum, differendo valde notabiliter cauſarum expeditionem, ſine iuſta cauſa. *Sylu. V. Iudex q. 12. Clauis reg.c.12.num* 8. *Nauar.ca.25 nu.*14. *&c.*cum *Bonac.d.*10. *q.2 p.2.*

II. In caſu dicto, idem Iudex tenetur parti læſæ damna & expenſas, quæ ex iniqua dilatione ſecutæ ſunt, reſtituere: quia eſt earum iniuſta cauſa. *Ibid Auth.ll cc.*

III. Si Iudex in exequenda cauſa,& proferenda ſententia negligens, aut iniquus ſit, non tantùm parti læſæ, ſed interdum etiam fiſco tenetur: vt v.g. ſi mulctam pecuniariam, quam ex conſuetudine, vel lege communi debebat imponere Reo, ſine cauſa remiſit S.*Thom 2.2.q 67.a.4. ad 3.Sylu.V.pœna,q.*28 *Salon.Laym l.3.t 2.c 5.n* 7.contra *Azor.*

ARTICVLVS II.

Quid Iudici ſeruandum circa inquiſitionem?

Tribus modis procedi poteſt contra crimino ſos. 1 Via accuſationis, cùm eſt aliquis actor, qui ſpondet ſe obiecta probaturum. 2. Via denunciationis, cùm deferens crimen, non vult ſuſcipere onus probandi. 3. Via inquiſitionis, quæ triplex eſt. 1. Generalis, quando in genere quæritur, an leges ſeruentur. 2. Specialis, quando de certa perſona, & certo crimine quæritur. 3. Mixta, quando vel ſola perſona, vel crimen ſolum eſt ſpeciale, vt ſi quæratur quis Caium occiderit.

Reſp.I Iudex ſine vllà data occaſione, ex ſolo officio ſuo, poteſt inſtituere inquiſitionem generalem, in quà tamen eius poteſtas non extendit ſe ad occulta elicienda, de quibus nulla eſt fama. Ratio prioris eſt, quia id neceſſarium eſt Reipub. nec cuiquam fit iniura. Ac licèt quorundam ſcelera detegantur, id fit per accidens, præter intentionem, cui incommodo bonum commune præualet. Ratio poſterioris eſt, quia inde maxima ſequerentur incommoda. *Farin. Leſſ. l.2. ca 28.d.* 13. Vnde reſolues.

I. In hac inquiſitione, ſubditus etiam rogatus ſub iuramento, non tenetur, imò nec poteſt, prodere criminoſum occultum. *Laym.l 3.t.6. c.2.Leſſ.l.c.*

II.Si

II. Si talem reuelet, peccat contra iuſtitiam, (niſi fortè cederet non tam in pœnam, quàm certam eius, qui deliquit, emendationem, vel ad graue malum ab alijs auertendum) cùm enim crimen, vt ponitur, probari non poſſit, ac proinde ex eius reuelatione non poſſit aliud ſequi, quàm infamia, nullum habet ius reuelandi. *Laym.ib.& t.3.p.2.c.4.*

III. Si in hac inquiſitione, ex relatione duorum vel trium, deprehendatur alicuius criminis author, poteſt per tales teſtes contra illum procedi, vt habet praxis communis. *Laym.l.3.tr.3.p.2.c.4.n.12.*

Reſp.II. Quando crimen eſt manifeſtum, & ignoratur auctor, licet Iudici quærere in genere, quis fecerit, non tamen in particulari, v.g. an Petrus fecerit; niſi infamia aliqua aut indicia præceſſerint. Pars prior patet, tum ex praxi Iudicum; tum ex incommodis contrarij. Ratio poſterioris patebit ex ſequentibus. *vid. Bonac.d.* 10. *in* 8. *præceptum q.2.p.5.*

Reſp.III. Vt Iudex faciat inquiſitionem ſpecialem, debet ſaltem regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens, quod iuſtam det cauſam. Ratio eſt, tum quia alioqui diffamaret ſine cauſa; tum quia Iudex procedere debet ex ſcientia publica, quam non habet, niſi per accuſationem vel confeſſionem Rei, vel euidentiam facti, vel per infamiam: ad quam non ſufficiunt duo teſtes, qui iurent ſe vidiſſe crimen admitti, quia adhuc eſt occultum; ſed requiritur, vt rumor ſit ſparſus per maiorem partem communitatis, id eſt, ciuitatis, viciniæ, vel monaſterij, neque à maledicis ſit exortus; etſi hac in re tutum ſit, ſequi praxin communem bonorum virorum, & Rerumpub. vt habet *Laym. l.c. & Leſſ.dub.15 art.19*, ex alijs *Bon l.c.* Vnde reſolues Caſus.

I. Antequam Iudex procedat ad inquiſitionem ſpecialem vi infamiæ, ipſa infamia priùs examinari debet, & probari per teſtes ſaltem duos, qui nominent perſonas, à quibus id publicè audiuerint. *Nauar. Rub de iud.Trul.l.8 c.1.d.17.*

II. Iudex infamatum de vno crimine, v.g. adulterio, non poteſt interrogare de alio, de quo non eſt infamatus, v.g. furto: quia eſſet inquiſitio ſpecialis ſine præuia infamia. *Salon.Caiet.Trul.l.8.c.1.d.18.* niſi tamen crimina ſint connexa, vel vnum ſit circumſtantia alterius. *Ib & Sanch.2.p.conſ.l.6.c.3.d.21.*

Dixi in Reſp. *Regulariter*, quia ad ſpecialem inquiſitionem non requiritur infamia præuia in caſibus certis, quos v. apud *Leſſ. l. 2. c. 29. d.15.Bon.t.2.d.10.p.5.Sanch.2.p.conſ.l.6.c.3 d.19.Trul.l c.*

ARTICVLVS III.

Qui liceat Iudici circa quæſtiones ſiue torturam?

Reſp. I. Ad torquendum Reum (ſi tamen torqueri poteſt) requiruntur alicuius grauis criminis ea ſaltem indicia, quæ faciant ſemiplenam probationem, id eſt, reddant rem plus quàm probabilem; qualia habentur, v. g. teſtis vnus omni exceptione maior, Rei confeſſio extra iudicium, item probabiliter etiam aſſertio duorum vel trium criminis ſociorum, in criminibus exceptis; præterquam venefici), (in quo, an ex ſola denunciatione complicum; & quo modo procedere liceat, *v. Tann. tom. 3. d. 4. de iuſt dub. 2 & 3. Laym. l. 3, t. 6, ca. 5.*) item fama publica à viris honeſtis orta, ac per teſtes probata, cum alterius indicij adminiculo (nam fama ſola non probat, ſed habet ſe inſtar accuſatoris) *Lay. l. 3. tr. 6. c. 5. nu. 9.* ex varijs. Ratio reſponſi eſt, quia tortura inſtituta eſt ad ſubſidium probationis, quando argumenta & indicia ſunt valde efficacia, vt ſic plena probatio eliciatur: nam confeſſio Rei (ſi eam ratificet extra torturam, maneatque in eà vſque ad ſequentem diem) ex ſemiplena probatione facit plenam. *Leſſ l. 2. c. 29. d. 17 Delrio l. 5. ſ. 3. Lay. l. c.*

Dixi in Reſponſione, *ſi tamen torqueri poteſt*: quia quædam perſonæ prohibentur torqueri, niſi in criminibus exceptis: tales ſunt viri in magnà dignitate conſtituti, Officiales Principum, Vrbium Gubernatores, Nobiles Equeſtris Ordinis, Milites, Doctores, eorumque liberi; item impuberes, ſenes memoriâ vacillantes, prægnantes, & nondum confirmatæ à partu. *Delrio ſ. 9. Binſf. c. 6 C. de Lugo d. 37. ſ. 14.* Vnde reſolues.

I. Peccat Iudex grauiter, ſi non priùs omnia alia media mitiora detegendæ veritatis tentet, quàm ad torturam deſcendat.

II. Torturâ ſimpliciter abſtinendum eſt, quando adeſt plena probatio criminis; quia ad hanc ordinatur tortura. *Nauar. Leſſ. l. c.*

III. Inſufficientia ad torturam indicia ſunt, ſi cadauer occiſi ſanguinet ad præſentiam alicuius; ſi ſagæ non poſſint lachrymari. Item illicita eſt probatio per aquas, &c. de quibus *v. Delrio l. 5. Leſſ. n 176. Trul. l. 8. c. 1. d. 21.*

IV. Peccant Iudices, qui in cauſis criminalibus, aut notabilis infamiæ, Reum comprehenſum, antequam habeant probationem contra ipſum, iuramento adſtringunt, ad dicendam veritatem, de omnibus pertinentibus ad caſum, ob quem comprehenſus eſt. *Nauar. ca 18. nu. 41. & ca 25. num. 36.* Additque, idem eſſe, ſi (etſi ſine iuramento) minis, terro-

terroribus tormentorum oſtenſione, hominem turbent, & implicent, vt ſibi contradicens, circumſtantiam aliquam reuelet, quà conuincatur & puniatur. *v. Card de Lugo d.*40.*n.*1.

V. Si Iudex extorſerit confeſſionem per iniuriam, v. g. ſi torſerit exemptos, ſi ſine ſufficientibus indicijs, ſi dolo malo, mendacijs, fictâ impunitatis promiſſione induxit ad fatendum, vel aliter. (ſiue quoad ſubſtantiam, ſiue quoad modum) notabiliter exceſſerit in tortura, confeſſio nulla eſt, nec poteſt ex ea procedi: imò tenetur Iudex ad compenſationem damnorum, vt docet *Card. de Lugo d.*37.*ſ.*14.*nu.*157. *v. Leſſ. c.*19.*dub.*18. *Lay. l.*3.*t.*6.*ca.*5. vbi etiam dolos, bonos, quos *Delrio* ſuggerit Iudici, planè reijcit. *v. Tan. tom.*3.*d.*4.*q.*2.*d.*2. *Trul l c.*

VI Licet Reus confeſſionem iniuſtè extortam poſtridie ratificet, nihilominus Iudex non poteſt procedere ad punitionem Rei, vel complicis occulti: quia cùm confeſſio fuerit irrita, conſequenter etiam ratificatio ex ea orta. ex *L. penult. ff. de queſt.* atque adeò etiam cognitio per illud medium parta, eſt iniuſta. *Nau. Salon. Leſſ. Sayr. Trul l. c. d.*10.

Reſp. II Grauiùs torqueri poteſt, contra quem grauiora ſunt indicia, non tamen ita, vt moraliter ſit impoſſibile tormenta ſuſtinere, habità ratione perſonarum. Vnde ſi hic excedatur, confeſſio extorta erit inuoluntaria, & habenda pro nullâ, etiamſi extra tormenta coram Iudice ratificet, metu nouæ torturæ. *Laym ca.*5.*num.*11.

Reſp. III. Semel tortus, ſi nihil eſt faſſus, iterum torqueri non debet, niſi noua criminis indicia ſuperueniant: quia per torturam priora eliſit. Si verò crimen in torturà faſſus, extra eam reuocet coram Iudice, repeti tortura poteſt: tum quia indicia manent in ſuo vigore; tum ob inconſtantiam. Si verò tertiò tortus ac confeſſus, tertiò retractet, abſoluendus eſt: quia præſumendum eſt, vi tormentorum coactam fuiſſe confeſſionem, ideoque nullam. *Leſſ. c.*29.*d.*17. Excipiunt quidam, ſi indicia ſint grauiſſima, quæ violentam præſumptionem pareant, crimen malitioſè à Reo negari. *Laym l. c. v. Card. de Lugo d.*37. *num.*156. *Dian. tom.*3. *tr.*6.*R.*16 *&* 23. *Trul. l c.* v. infrà *hic dub.*6. *&* 7. An, quando, & quomodo Iudex poſſit interrogare Reum de complicibus, *vid Trul. l.*18. *c.*1.*d.*22.

ARTICVLVS IV.

Quid ſeruandum Iudici circa ſententiam & pœnam?

Reſp. I. Iudex debet iudicare ſecundùm leges. Vnde inferior Iudex ordinariè non poteſt pœnam relaxare, vel minuere, etiamſi actor conſen-

ſentiat, niſi aliquando ad bonum Reipub. aliud neceſſarium eſſe dictaret Epiikia, vel niſi de priuata tantum iniuria actoris ageretur. *S. Tho. 2.2.q.65.a.5.Regin.lib.25.nu* 643.*Bon.&c.Trul.l.8.c.1 d* 12.

Dixi, *inferior:* quia ſupremus, ob iuſtam cauſam id poteſt: ſine cauſa tamen grauiter peccaret, ſecundùm *Caiet. V. Iudex*, quia animaret delinquentes, & concurreret ad peccatum. An autem liceat intercedere apud Iudicem pro liberatione Rei, *v. Bon l.c.& Trul.l.c.*

Reſp. II. Si in aliqua causâ fuit Aduocatus, in eadem Iudex eſſe, & ſententiam ferre non poteſt. *L. eos in princ. C. de appell. & L. Prator de iuriſd.* quia iudicium eius habetur ſuſpectum, propter affectum ad vnam partem, vt ex communi Doct. docet *Sanch.l.Conſil.c vn.dub.* 26. (additque *nu*. 3. ſententiam non fore validam: quod tamen alij negant, ſi ſit Iudex ordinarius) *Card de Lugo de iuſt d.*41 *ſ.*1.*n.*4. *v. etiã Dia. p.*3.*t.*5.*miſc.R.*56 vbi ex *Corduba* ſentit, talem Iudicem in conſcientia non peccare, ſi ſine affectu, ſecundùm leges, alterâ parte inſciâ iudicet.

Reſp. III. Quem Iudex priuatâ ſcientiâ ſcit eſſe nocentem, ſi iuridicè ſit probatus innocens, non poteſt cõdemnare: quia iudicat vt perſona publica, ideoque ſequi debet ſcientiam publicam, ac procedere ſecundùm allegata & probata, præſertim in fauorem Rei. *D Tho.*2.2.*q.*67. *Nau c.*25. *Caiet. Fill Leſſ Bon.d.*10.*q.*2.*p* 2.

Reſp. IV Quem Iudex priuatim ſcit eſſe innocentem, ſi iuridicè probatus ſit nocens, tenetur omni modo liberare, ſi poteſt, v.g. impediendo accuſationem, extrahendo iudicium, aperiendo carcerem (ſi ſine maiore malo poteſt) remittendo cauſam ad ſuperiorem; & ſi ſic nihil efficiat, probabiliter quidem plurimi Doctores tenent, cum *S.Thom. l.c.* ob rationem paulò antè datam, quòd poſſit condemnare: verius tamen videtur contrarium, quod cum alijs docet *Leſſ. l.* 2. *ca.* 19 *d.* 10. *Sa V Iudex, Petrus Nauar. Fill Bon.d.*10.*q.*2. *p.*2.*nu* 2. *Tol.&c. vid. Card. de Lugo d.*37. *ſ* 14. quia directè occidere innocentem, eſt intrinſecè malum; ergo quomodocunque ſciatur eſſe innocens, erit peccatum. *Leſſ l. c.* In cauſis tamen ciuilibus & criminalibus minoribus, vbi tantùm agitur de pœnis pecuniarijs, poteſt etiam Iudex, ſecundùm hos auctores, ſimpliciter procedere ſecundùm allegata & probata: tum quia innocens per appellationem poteſt reſtitui in integrum: tum quia Reſpub. habet poteſtatem in bona ſuorum ciuium, quando bonum publicum id requirit; vt in hoc caſu, ne forma publicorum iudiciorum cum populi ſcandalo euertatur. *vid. Laym. c.*2.*num.*8.*Leſſ d.*10 *Bonac.l.*5. *num.*4.

Quæres I. Quid faciendum Iudici, cùm vtrimque ſunt ſententiæ probabiles in quæſtione iuris, v.g. an ex teſtamento minùs ſolemni debeatur hæreditas?

Reſp.

Reſp. Debet ferre ſententiam ſecundùm opinionem de iure probabiliorem, ſaltem ſi ſit Iudex ſupremus. Neque tunc videtur tenendum, quod quidam docent, eum ſatisfacere conſcientiæ, ſi cauſam adiudicet defendenti ſe probabiliter, licèt altera probabilius. Ratio, quia Iudex eſt conſtitutus, vt ſecundùm merita cauſæ, & ſententiam, quæ ei maximè videtur rationi conſona, cauſam decidat; quia alioquin eſſet acceptor perſonarum.

Dixi, *ſi ſupremus ſit*: quia ſi ſententia aliqua communiter ſit recepta in tribunali ſuperiore, Iudex inferior videtur ſecundùm eam poſſe iudicare, licèt minùs probabilem: quia videt probabiliorem, cum honoris ſui præiudicio, reuocandam in ſuperiore tribunali. *Laym.l.1.tr.1.ca.5.* § 3.*nu.*16.ex *Sylu.Vaſq &c.v* tamen *Card.de Lugo d.*37.*ſ.*10.

Reſp. II. Si opiniones oppoſitæ æquè probabiles videantur, non licebit vni eorum adiudicare totum pro ſuo arbitrio; cùm vterque æquale ius habeat; ſed ſuadebit compoſitionem; imò etiam impetrabit, in caſu nimis intricato; (aliàs enim non licet) vel vni dimidium, & alteri alterum dimidium iuris aut rei, de qua lis eſt, adiudicabit; memor interim axiomatis: quòd *ſi partium iura ſint obſcura, potiùs fauendum ſit Reo, quàm actori. Ibid. Bonac. de peccatis, d.*2.*q.*4.*p.*9.

Quæres II. Ad quid teneatur Iudex, qui ſententiam iniuſtam tulit?

Reſp I. Si dolo, vel (vt dixi *d.*2.*a.*1.) magnâ imperitiâ id fecit, litem fecit ſuam, id eſt, damnum partis læſæ in ſe tranſtulit, cui tenetur reſtituere. *Bon.d.*10.*q.*2.*p.*4.ex *S.Thom.&c.v. ſuprà d* 10 *a.*1.

Reſp. II. Si alioqui dignus ſuo munere, (tametſi id peteris impetrauerit, alijs dignioribus neglectis) per obliuionem, ex humana fragilitate errauerit, non obligatur in conſcientia ad reſtitutionem ex proprijs, cùm iniuriam formalem non intulerit, neque aliquid commodi ex tali ſententia acceperit, vel potiùs (ſecundùm alios) cùm culpam Theologicam non commiſerit; debet tamen reuocare ſententiam, ſi poteſt ſine graui incommodo. *Laym.l.*3.*t.*6.*c* 2.*n.*11.

Quæres III. An ſententia Iudicis iniuſta obliget in foro conſcientiæ?

Reſp. Sententia iniuſta ex natura rei, aut ex omiſſione ordinis iuris ſimpliciter neceſſarij, ſiue feratur per falsò allegata, & probata, ſiue ex Iudicis iniquitate, nullum habet robur in foro conſcientiæ; manetque parti læſæ, tametſi non appellet, ius ſuum, licebitque, ſi abſque ſcandalo poſſit, recuperare bona. *S.Thom. Sayr. Bonac.d.*10.*q.*2.*p.*4.*Trul.l.*8.*ca.*1.*d.*7. Ratio. Quia ſententia eatenus obligat in conſcientia, quatenus habet rationem iudicij; hoc eſt, vt eſt determinatio iuris, & definitio iuſti.

Dixi, *in foro conſcientiæ*, quia in foro externo, vbi non tam veritas facti, quàm probatio iuridica ſpectatur, ſententia prolata ſeruanda eſt,

ad euitanda ſcandala, & incommoda: neque elapſo termino (intra quem appellare licebat) actio ei conceditur, lege ſic ſtatuente, tum in pœnam pigritiæ, tum ob bonum publicum, vt litium ſit finis. *Trul. l. 8. c. 4 d. 7. ex Sayr. &c.* Vnde reſolues.

I. Is cuius bona per ſententiam manifeſtè iniuſtam adiudicata ſunt alteri, poteſt (niſi alter iuſtè præſcripſerit) per occultam compenſationem ea recipere; quia recuperat ius ſuum. *Ibid.*

II. Qui ſciens per iniuſtam ſententiam malâ fide, accepit bona, tenetur ea ſemper reſtituere, nec vnquam præſcribere poteſt. Quia ſunt aliena, & poſſeſſor malæ fidei nunquam præſcribet: imò tenetur expenſas reſtituere, & compenſare damna, etiamſi pars læſa non appellauerit, cùm non renunciet ideò iuri ſuo.

III. Qui bonâ fide rem poſtulauit à Iudice, & bonâ fide accepit, intelligitque ante tempus præſcriptionis finitum, fuiſſe ſententiam iniuſtam, tenetur eam, non tamen expenſas, reſtituere. Si verò poſſedit rem bonâ fide, tempore ad præſcribendum neceſſario, non tenetur reſtituere, quia legitimè præſcripſit. *Salon. Sayr. Trul. l. c.*

Quæres IV. Quid liceat Iudici circa munera?

Reſp. I. Etſi à partibus munera liberalia accipiens, aliquando peccet, vel ob ſcandalum, vel ob periculum peruertendi iuſtitiam; acceptorum tamen dominium comparat, ſpectato iure naturæ.

Reſp. II. Etſi lex poſitiua munerum acceptionem prohibeat, accipiens tamen non tenetur ad reſtitutionem, ante ſententiam Iudicis, niſi lex exprimat, quod non illicita tantùm, ſed etiam inualida ſit acceptio. *v. Bon in 8. præceptum q. 2. p. 8. Laym. l. 3. tr. 4. c. 4. n. 9 & 10.*

Reſp. III. Si Iudex iniuſtè extorqueat munera, nolens facere quod iuſtum eſt, & debet, niſi ea dentur, tenetur reſtituere: vti etiam ſi quid datum ſit ad redimendam vexam, v. g. ne iniuſtè faueat parti aduerſæ; ne cauſam nimis differat. Quanquam hoc caſu interdum præſumi poſſit, datorem remittere obligationem reſtituendi. *Laym. l. c.* ex *Gab. & Rebell. &c.*

DVBIVM III.

Quod ſit officium Aduocati?

Suppono ſecundùm omnes, in Aduocato quatuor requiri, ſcilicet ſcientiam conuenientem, iuſtitiam cauſæ, fidelitatem, & pretium iuſtum: quod ſi taxatum eſt, non licet vltra hoc accipere: vbi non eſt taxatum, ſufficit iuſtum naturale, vt *v. apud Bon.*

Reſp. I. Non poteſt ſub graui peccato ſuſcipere cauſam, quam ſcit eſſe

eſſe iniuſtam. Ex cauſis autem ciuilibus, in vtramque partem probabilibus, & dubijs, poteſt vtra-uis, etiam minùs probabilem tueri; dummodò cliens de minore probabilitate moneatur. *Vaſq. Salas, Card. de Lugo, Dian. t. 1. p. 2. R. 4.* Quia vtraque pars habet ius proferendi ſuas rationes in iudicio, ergo etiam Aduocatus patrocinandi; neque ſemper eſt verius, quod videtur probabilius; & fortè aliud erit iudicium Iudicis. *Bon. de pec. d. 2. q. 4. p. 9. & ſuprà l. 1. c. 2. d. 2. & in præcepta d. 10. q. 3. p. 4.*

Dixi, *Ciuilibus:* quia in cauſa criminali dubia, non licet tueri partes actoris, qui in tali caſu grauiter peccat contra Reum; ergo etiam Aduocatus. *Fill. t. 40. c. 1.* Neque, quando actor contra poſſeſſorem agens, ſcit ſe nihil poſſe euincere, ſed rem manſuram ſemper dubiam: quia tunc iniuſtè vexatur poſſeſſor; pro quo tandem Iudex debebit iudicare, *vt v. Card. de Lugo de iuſt. d. 41. n. 7. Salas in 1. 2. d. 1. ſ. vlt. n. 108.*

Reſp. II. In cauſa criminali, poteſt Reum etiam ſontem defendere, vt mortem aliamve pœnam euadat: quia Reus non tenetur ad pœnam, niſi conuictus; ergò poteſt per ſe, vel alium, eam auertere, donec conuincatur. *Bon. d. 10. q. 3. p. 4. n. 7.*

Reſp. III. Aduocatus tenetur pauperibus in extrema, vel graui neceſſitate, gratis patrocinari, ſine notabili tamen ſuo incommodo. Ratio eſt, lex charitatis. *Nau. Caiet. Leſſ. Fill. Bon. l. c.* Vnde reſolues.

I. Aduocatus, qui ſciens patrocinatur cauſæ iniuſtæ, tenetur ad compenſationem omnium damnorum inde conſequentium. Vnde parti contrariæ reſtituere debet ex peccato commiſſionis; quia fuit illi cauſa poſitiua damni: (ſimiliterque ſi cauſam dubiam tueatur, eamque obtineat fraude; quia intercedit iniuſtitia, ratione partis aduerſæ) Clienti verò ſuo, tenetur reſtituere ex peccato omiſſionis: quia ex officio tenebatur monere ignorantem cauſæ iniuſtitiam. Quod addo, quia ſi clienti conſtabat cauſæ iniuſtitia, non tenetur illi reſtituere. *Bon. d. 10. q. 3. p. 4. Leſſ. l. 2. c. 3. d. 5. Fill. Laym. Tan. q. 4. dub. 6. nu. 127.*

II. Similiter peccare, & ad reſtitutionem teneri, quando defendit articulum iuſtum cauſæ iniuſtæ, vt ſic Aduerſarium vexet, impediat, differat, aut peruertat, docet *Trul. l. 8. ca. 5. d. 3. ex Cai. Sayr. &c.* Quia cenſetur defendere cauſam iniuſtam.

III. Quando cauſa nihil ferè habet probabilitatis, ita vt vix moraliter ſit ſpes obtinendi, eò quòd apud Iudices ſemper reijciatur, regulariter non licet ſuſcipere: tum quia facit, vt cliens ſine fructu tempus & pecuniam perdat; tum quia talis communiter non habetur probabilis. *Card. de Lugo de iuſt. d. 41.* Quando autem cliens habet bonum ius in cauſâ poſſeſſionis, non tamen in proprietate, an liceat Aduocato eum defendere in cauſâ poſſeſſoriâ, (dum de proprietate non agitur) quidam

Digitized by Google

dam affirmant, negant alij *v. Fagund. in p.8.ca.47.nu.13. Molin. to 1. tr.2 d 81. Card. de Lugo l c. nu.* 10.

IV. Aduocatus, antequam patrocinium cauſæ ſuſcipiat, tenetur examinare eius æquitatem, & probabilitatem, eamque clienti indicare ſincerè: ſi enim falsà promiſſione, vel inani ſpe victoriæ, ſumptibus inuoluat, tenetur ad reſtitutionem. *Bonac de pec d 2. q.4. p.9.* vti &, ſi qualitatem ac ſtatum cauſæ, ſeu periculum eius perdendæ indicare neglexerit, & cliens eo cognito litigaturus non fuiſſet. Quod ſi dubium ſit, an eo caſu litem proſecuturus fuiſſet, neque id vlla diligentia cognoſci poſſit, non teneri Aduocatum ad damna reſarcienda, docet *Bardi. d.4.ca* 29. quòd melior ſit conditio poſſidentis, dum de damno illato non conſtat.

V. Si clientis cauſam minùs probabilem dicat eſſe omnino iuſtam, tenetur de damno, ſi cliens cognito cauſæ dubio, non fuiſſet litigaturus. *Bon.l.c.*

VI. Si in progreſſu cauſæ iniquitatem videat, tenetur mox monere clientem, & ſuadere, vt deſiſtat; aliàs ad reſtitutionem damnorum obligabitur: quia cùm ſtipendio ſit conductus, tenetur ex iuſtitia monere. *Tan.l c.* Neque poteſt vel ipſe, vel Iudex ſuadere compoſitionem, cum damno, partis: quia compoſitio non habet locum, niſi quando res eſt dubia. Si verò inducat ad tranſactionem, ſine damno, deceptione, vi & metu, non tenetur; quia nulli facit iniuriam. *Valent. Azor, Leſſ. Laym Bon l c.*

VII Non poteſt abſolui, qui paratus eſt quaſuis cauſas defendendas ſuſcipere. *Sayr.l.12.c.23.nu.*18.

VIII. Non licet cum cliente conuenire de pretio, poſt inchoatam litem, ſed vel ante cœptam, vel poſt finitam, ex *cap. Infames, 3.q.7.* quia poſtquam ſua inſtrumenta oſtendit, cogetur quolibet pretio ſtare, ne prodatur. Nec licet paciſci de parte aliquota, v. g. dimidià, tertià, vel quartà litis, pro pretio, ſi victoria obtigerit: quia id grauiter prohibetur *L. Sumptus ff. de pactis. L item. c. de proc c Arcentur. 3.q.7. L. Si qui, cod de poſt.* Ratio eſt, ne præbeatur occaſio, per fas & nefas, procurandi victoriam. Hoc tamen caſu non obligatur ad reſtitutionẽ, ſi iuſtum pretiũ nõ excedat, & dolus ac fraus abſit. *v. Sylu. V. Aduocatus, Nau. c.15. Fill. Lay. Bon Sanch l.5 Conſil. c.7. d.9. & l.37 & Card. de Lug l c.*

IX. Peccat Aduocatus, 1. Si cum non ſit idoneus officium Aduocati exerceat, & patrocinetur. *L. Nemini ff. de Aduoc. S. Thom.* 2.2.q.71. eſtque peccatum ex genere ſuo mortale. 2. Si defendat cauſam iniuſtam ſecundùm dicta. *ca.* 1. 3. Si ob nimias dilationes, illicitas ſubornationes teſtium, &c. notabiliter officiat parti aduerſæ, habenti aliàs iuſtam cauſam, &c. *v. Nau c.25 Fill q.3.* 4. Si vtrique parti patrocinetur; quia

repugnat, vt vtramque partem æque defendat. *Sylu.Sanch.conſ p.2.l.6. c 7 d.7.* In diuerſis tamen cauſis, ſecluſo ſcandalo, non repugnat. 5. Si in eadem cauſa, & in quà eſt Iudex, vel Aſſeſſor, agat Aduocatum; quia duo officia contraria in eadem cauſa exercere non licet. *Sylu.v.Aduoc. q.2.* 6. Si (tametſi defendat cauſam iuſtam) producat ſcripturas, vel teſtes falſos, aut inſtrumenta: non tamen peccat, ſi in cauſa manifeſtè iuſta Aduerſarium decipiat, dummodò nulla vtatur falſitate; v. g. allegando falſa, &c. *S.Thom.2.2 q.71. a 3. Sylu.Sanch.conſ p.2.l.6.ca.7. d.8. Trul.l.c.* 7 Si adducat leges falſas, vel abrogatas, vel doctrinam reprobatam; vel leges bonas in falſos ſenſus, ſciens prudens detorqueat. 8. Si in grauamen alterius partis quærat dilationes ad rem non facientes *vid.Fill Trull.l.c.* 9. Si accipiat mercedem iniuſtam. Quando autem à lege pretium nullum taxatum eſt, cenſetur illud iuſtum, quod habetur tale iudicio prudentum, attentà qualitate negotij, dignitate, ſcientia, & peritia Aduocati, & labore quem impendit, ac demum conſuetudine approbata *v.Trul.l.c.d 5.* 10. Si contractum vſurarium, vel aliter iniquum ſuadeat, aut probet. 11. Si leges, ſtatuta, & conſuetudines patriæ ignoret, (vnde ſi graue damnum clienti obueniat, tenetur compenſare) vel intelligere non ſtudeat.

X. Peccat Aduocatus contra iuſtitiam, ſi rationes & fundamenta clientis, quem iuſtè defendit, vel ſecreta cauſæ, detegat aduerſario, vt ex alijs probat *Fagund.in p.8.c.47.nu.13. v* etiam *Card.de Lugo l c.n.6:* teneturque ad reſtitutionem, ſi eam ob cauſam cliens cauſam perdidit, victurus aliàs: quia fecit contra officium, nec adhibuit diligentiam ad cauſam obtinendam, in fauorem clientis. *Azor, Fill.&c.ll cc.* Limitant tamen aliqui, niſi periculum ſit, ne pars aduerſa graue damnum iniquè patiatur; quia aiunt, quilibet poteſt ſine ſuo damno, graue damnum alterius prohibere. *v Leſſ p.2.ca.31. Azor, Regin. Fill. Laym.l.1.t.1.ca.5. num.18* Verùm hanc limitationem, cùm *S Thom.* alij non admittunt, niſi fortè Reus capite plectendus eſſet, & accuſator iniuſtè procederet: tunc enim, aiunt, Aduocatus accuſatoris deberet falſitatem prodere; ſi tamen ſpes eſſet profuturum, accuſatore priùs monito, vt deſiſtat. *v. Card de Lugo l.c.*

XI. Aduocatus, ſi cauſarum expeditiones, cum præiudicio clientum, differat, poſtponat, vel plures acceptet, quàm expedire poſſit, peccat, ac tenetur ad reſtitutionem; vti & omnium damnorum, quæ per eius imperitiam, malitiam, vel negligentiam, cliens aut actor incurrit: non tamen tenetur in omnibus cauſis adhibere eandem diligentiam, ſed maiorem vel minorem, pro cauſæ qualitate. *vid Fill Bon.in prac.8.d.10. q.3. Leſſ.l.2 c.39 d.9 Laym l.1.t.1.ca.5.*

D V.

DVBIVM IV.

Quæ ſit obligatio Referentis, Secretarij, Notarij, & Procuratoris?

Reſp. Tenentur ij omnes iuſtè fideliterque exercere ſuum officium, ſiue ex debito muneris tantùm, ſiue etiam ex iuramento. Item tenentur ſcire ea, quæ ad ſuum officium ſpectant, debitamque diligentiam adhibere, præſtando omnia neceſſaria, terminos iuſtos petendo, & appellando, cùm fuerit neceſſarium. *Bon. Eſcob. & commun.* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

I. Peccant ſi odio, vel amore, ſpe, vel timore, abutantur officijs ſuis; ſi ſecreta ſeruanda non ſeruent; ſi partibus, vel earum ſolicitatoribus, alijſve, tradant proceſſus, vel ſcripturas originales, quas non debent; accipiant ſtipendium maius iuſto, vel vltra pretium taxatum; ſi lites iniquas ſuadeant, &c.

II. Referens peccat, 1. ſi defectu ſtudij, vel per incuriam, malè referat, vel aliquid ſubſtantiale prætermittat. 2. ſi ſit partialis, coneturque vnius partis iuſtitiam magis, quàm alterius explicare. 3. ſi ſententiam alterutri parti manifeſtet, priuſquam euulgetur, vnde poſſint grauia incommoda ſequi, v. g. Iudex recuſari, &c. *v. Eſcob.*

III. Secretarius peccat, 1. Si iuramentum violet. 2. Si arcanum prodat. 3. Si ſententiam nondum publicatam manifeſtet. 4. Si proceſſus, aut ſententias non cuſtodiat, vel partibus, ſine præſcripto Iudicis, oſtendat. 5. Si teſtimonia non fideliter tranſcribat, ſiue exaggerando, vel imminuendo, ſiue immutando, aut inuertendo. *Eſcob.*

IV. Tabellio, ſiue Notarius publicus peccat, 1. Si ſine ſufficienti peritiâ, (v. g. clauſulas communes, &c. ignorans) ſuſcipiat officium. 2. Si iuramentum violet. 3. Si in depoſitione teſtium, aliquid addat vel detrahat, non leuis momenti. 4. Si miniſtro tranſcriptori (erroris periculo) examen committat. 5. Si protocolla, & acta negligenter cuſtodiat, cum damno partium. 6. Si differat cauſarum expeditionem, vt pecuniam extorqueat. 7. Si teſtamentum ſcribat hominis rationis vſu deſtituti. 8. Si teſtes falſos admittat. 9. Si ſolemnitates neceſſarias, ex ignorantia culpabili, vel malitia, prætermittat. 10. Si teſtimonium aliquod neceſſarium, vnius rogatu, & alterius damno, non exhibeat: ſi conficiat inſtrumentum vſurarium, vel falſum; præſertim in damnum tertij; ſi faciat, vt proceſſus, & cauſæ veniant ad alios Iudices, vel Referentes, &c quàm ordo illius tribunalis poſtulat: quia multum intereſt habere hunc, vel illum Iudicem. *Eſcob. v. Laym. l. 3. t. 6. c. 2, Bonac. in*

Digitized by Google

prec. diſp. vlt. p. vlt. 11. Si ſecretum violet, v.g. aperiendo parti aduerſæ dicta teſtium, ante eorum publicationem; quod eſſe mortale contra iuſtitiam docet *Trul. l. 8. c. 7 n. 3.* ex *Nau c. 25. n. 52.* 12. Si parti petenti inſtrumenta occultet, præſertim quæ continent legata. *Nau. l. c. n. 53. Sylu v. Tabellio Trul. l. c.* 13. Si acta occultet, vel parti petenti tranſumptum proceſsûs neget. 14. Peccat grauiter, ſi amiſſo inſtrumento antiquo publico, vel teſtamento, aliud ſimile confingat.

V. Procurator peccat, 1. Si litem procuret iniuſtam. 2. Si plures cauſas ſuſcipiat, quàm poſſit expedire. 3. Si plus mercedis accipiat, quàm iuſtum. 4. Si ſuadeat Reo, vel parti, vt iniuſtè veritatem neget. 5. Si ſuâ iniuriâ, negligentiâ, aliâve culpâ, cauſa ſit, vt lis perdatur. 6. Si nomine partis iuret, ſine particulari eius informatione, cum periculo peierandi. 7. Si culpabiliter tribunali non adſit, futuri incommodi metu, &c. *vid. Eſcob. Laym l. c. Bon q 3. p. 4.* 8. Si partes adducat ad concordiam iniquam. 9. Si differat cauſam vel peruertat Iudicem, vel petat terminos impertinentes, aut dilationes ſuperfluas. 10. Si falſos teſtes inducat. *vid. Sayr. l. 12. c. 24. Fill. t. 40. c. 10. n. 294. Trul l 8. c. 6. d. 1.*

DVBIVM V.

Quod ſit officium Accuſatoris?

Reſp. Vt in accuſatione ſeruetur iuſtitia, cauenda ſunt tria. Primum eſt, calumnia, id eſt, impoſitio falſi criminis, vel eius, quod ſufficienter probari nequit. Et hæc inducit obligationem reſtituendi, & ſubeundi vel pœnam talionis, vel aliam arbitrio Iudicis. Secundum eſt, præuaricatio, id eſt, colluſio cum Reo, & ſimulata tantùm accuſatio. Quæ in criminalibus, ſi Reipub. damnum ſequatur, obligationem reſtitutionis inducit. Tertium eſt, tergiuerſatio accuſationis inchoatæ, abſque iuſta cauſa. Quod addo, quia cum cauſa, v.g. ob imperium Principis, vel Iudicis, quod interſit Reipub. talem perſonam non puniri, vel infamari, vel quòd in accuſatione defectus ſubſtantialis ſit commiſſus, poteſt deſiſtere, imò tenetur, ſi in progreſſu cauſæ cognoſcat ſe errasſe, ſi incipiat dubitare de crimine, ſi videat ſe non poſſe probare. *Fill. t. 40. c. 7. num. 205.*

Quæres. An & quis teneatur alterum accuſare?

Reſp. 2. Priuatum rarò ad id teneri: tum ex praxi timoratorum; tum quia aliàs tribunalia eſſent plena accuſationibus, cum perturbatione Reipub.

Dixi 1. *Priuatum:* quia ſi quis à Repub. ſtipendium ob hoc accipiat, v.g.

v.g. fiſcalis,&c. tenetur ex iuſtitia, & conſequenter ad damna, ex omiſſione accuſationis ſecuta. *Fill. Bon. in 8. præc. d.* 10. *q.* 3. *p.* 1.

Dixi II. *Rarò*: quia ſi ita exigat bonum publicum, v. g. ſi proditio imminens, vel graue damnum vitæ innocentis, aliter auerti non poſſit, & crimen facilè probari poſſit, tenetur etiam priuatus accuſare, vel ſaltem denunciare: idque tamen ex charitate tantùm, quæ reſtitutionem non importat. *Fill. Bonac. l. c.*

Reſp. II. Accuſare prohibentur, 1. Excommunicati, proditores infames, idque in pœnam criminis. 2. Filij, ſerui, ſuos parentes vel dominos, ob reuerentiam. 3. Clerici, in cauſa ſanguinis, ob indecentiam. *Leſſ. l.* 2. *ca.* 3 *d* 5. *Bonac l. c.*

Reſp. III. Non teneris, imò nec debes etiam, poſito ſuperioris præcepto, denunciare crimen. 1. Si delinquens emendatus eſt, ſine periculo recidendi, & parti læſæ ſatisfactum; nec periculum imminet alijs; nec crimen eſt notorium: quia ſine causâ proximi infamia ſequetur. *v. ſuprà l.* 2 *t.* 3. *c.* 2. *d.* 4. 2. Si crimen noſti ſub ſecreto naturali, tanquam conſultor, aduocatus, &c. Niſi tamen is, qui ſecretum commiſit, innocentem, vel rempub. iniuſtè vexaret, nec vellet deſiſtere. *Card. de Lugo de iuſt. d.* 14 *num.* 142. 3. Si inde immineat graue periculum honoris, vitæ & rerum tuarum. 4. Si etiam probare cogeris, nec poſſes. *vid. Card de Lugo d.* 38 *ſ.* 2.

DVBIVM VI.

De Teſtibus.

Suppono, ad legitimam & plenam in iudicio probationem, requiri duos teſtes, eoſque debere. 1. Externo ſenſu percepiſſe id, de quo teſtantur. 2. De eodem facto & crimine, cum iiſdem circumſtantijs, deponere; alioqui erunt teſtes tantùm ſingulares, vt vocant, qui non faciunt plenā probationem. 3. Eſſe omni exceptione maiores, in quibus ſcilicet nulla deſideretur conditio, quò minùs teſtari poſſint, iuxta verſum vulgarem:

Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama,
Et fortuna, fides, in teſtibus iſta requires.

Hinc à teſtando reijciuntur, 1. Serui. 2. Mulieres, 3. Minores 20 annis, in criminalibus; in ciuilibus autem impuberes. 4. Inimici. 5. Sanguine iuncti, & domeſtici; exceptis quibuſdam caſibus, apud *Leſſ. l.* 2. *ca.* 3 *nu.* 38. 6. Infames. 7. Periuri. 8. Socij criminis. 9. Perſonæ inopes & viles. 10. Deliri & ſemifatui: ex quibus tamen ij, qui ſolo iure poſitiuo ad teſtandum ſunt inhabiles, poſſunt admitti in criminibus exceptis. Quo ſuppoſito,

Quæritur I. An,& quando teneatur quis teſtari. *II.* Ad quid teneatur,qui non vult teſtari,aut qui falſa eſt teſtatus.

Reſp.I. Non tenetur quis teſtari, niſi vel ex charitate,cùm ita neceſſarium eſt, ad auertendum grande malum proximi, aut reipub. vel ex præcepto,cùm Iudex,ſeu ſuperior habens poteſtatem, ita legitimè præcipit. In quo vltimo caſu,ſi fugias,aut occultes te, antequam ad teſtandum citeris,non peccabis contra iuſtitiam; ideoque nec teneberis reſtituere,vt contra multos docet *Valent. & Leſſ.* Ratio,quia tibi necdum eſt præceptum; ſi quod autem ius naſcatur parti ex tuo teſtimonio, id ex præcepto oritur. Imò etſi ſit communis ſententia, ad reſtitutionem teneri eum, qui à Iudice citatus fugit, vel teſtimonium fraude declinauit, cùm ſit efficax & moralis cauſa, vt Iudex ſententiam ferat in alterius damnum:non tamen eſt improbabile,quod docet *Mol. & Leſſ.* non teneri. Ratio, quia citatio intimata non inducit obligationem iuſtitiæ, ſed tantùm obedientiæ; proindeque non comparens,contumax tantùm eſt,& inobediens,non autem iniuſtus. *Leſſ.l.2.ca.17.& 30. vid.Bonac. Laym.ll.cc.*

Reſp.II. Etiam legitimè & iuridicè interrogatus, non teneris teſtari ſequentibus caſibus. 1. Si ſcias rem ex confeſſione. 2. Si accepiſti ſub ſecreto naturali, vt conſiliarius,aduocatus, medicus,&c. modò tamen non ſit neceſſarium, ad magnum Reipub. vel proximi malum auertendum: tunc enim licet tale ſecretum detegere,etiamſi iuraſſes te nulli dicturum; quia tale iuramentum non obligat, cùm iure naturæ tenearis ad contrarium. *vid Laym ca.4. num.9.* 3.Si ex teſtimonio,tibi vel tuis, immineat notabile damnum; niſi tamen damnum publicum, vel priuatum alienum prævaleat, vt notat *Card. de Lugo de iuſt. d. 39. num.10.* Vnde communiter non teneris teſtari contra conſanguineum. 4.Si à viris non ſat fide dignis accepiſti: tunc enim potes te habere, ac ſi nihil ſcires. 5.Si factum intellexiſti per iniuriam, v.g. aperiendo literas,cogendo alium ad reuelationem,&c. *Laym. l.3. t.6. ca 4. num.5. Mol.d.5 nu.5.* 6.Si alter probabiliter in facto non peccauerit,vel propter ignorantiam, vel quia rem aliquam accepit in occultam compenſationem debiti,ex quo tanquam de fure inquiratur. Ratio,quia mens Iudicis eſt,inquirere de delicto,*v. Azor 3.p.1.vlt.c 27. Fill.Bon. d.10. q.3.p 3.Laym l.c.*

Reſp.III. Qui ſciens falſum teſtatus eſt, per quod alteri fuit efficax cauſa damni, tenetur ad impeditionem, vel reparationem omnium damnorum,quæ cauſantur. Item tenetur reuocare cum pari ſuo damno, & periculo etiam vitæ, ſi Reus de ea periclitetur, & puretur reuocando aliquid effecturus. Ita *communiter.* Ratio,quia in damno æquali,potiùs habenda eſt ratio innocentis. *v.di b ſe 1.a.1.*

Dixi I.

Dixi I. *Sciens*:quia ſi ex ignorantia, inaduertentia,aut obliuione inculpabili,falſum eſt teſtatus,etſi teneatur impedire,ſi poſſit,non tamen ad reſtitutionem,etiamſi Reus damnetur. Ratio,quia neque tenetur ex re accepta,neque delicto.

Dixi II. *Cauſa efficax*: quia ſi à parte rei falſum illud teſtimonium nihil effeciſſet, v.g. quia per falſa teſtimonia aliorum , iam tota cauſa damni erat data, ita vt Iudex ex hoc teſtimonio nihil fuerit motus , ad nihil tenebitur.*Leſſ.l.2.c.30 & Laym.l.3.t.5.c.8.& alij.*

Teſtis peccat. 1. Si affirmet quod ignorat. 2. Si veritatem , quam debebat celare, aperiat. 3. Si ſe occultet, ne rogetur , caſu quo tenetur teſtari. 4. Si Iudici iuſtè interroganti non obediat. 5. Si pretium pro dicenda veritate accipiat.

DVBIVM VII.

De Reo.

ARTICVLVS I.

An, & quando Reus teneatur fateri veritatem?

Reſp.I. Si non interrogetur legitimè, non tenetur fateri ſuum crimen,ſed poteſt Iudicem eludere, vel ambiguis verbis, vel etiam negando,cum aliqua reſtrictione, & in bono ſenſu,vt mendacium abſit. Ratio, quia tunc Iudex non habet ius interrogandi , aut obligationem imponendi Reo. Ita *Leſſ.& Laym.t.6 l.3.ca 5. Bon. d.*10. *q* 3 *p.*2. Vnde reſolues.

I. Reus non tenetur fateri crimen ſuum. 1. Si Iudex non ſit legitimus. 2. Si à ſeipſo litis proceſſum inchoet, ſine præuiâ accuſatione, ſaltem virtuali. 3. Si non præceſſit ſemiplena probatio, nec infamia, nec manifeſta criminis indicia extent. Ratio , quia in his Iudex non interrogat legitimè. *Azor, Leſſ. Fill. Laym.Bon. ll.cc. Card. de Lugo d.*40.*nu.*1.

II. Nec tenetur,ſi dubitet,an Iudex legitimè interroget:quia non tenetur parere cum graui ſuo damno , niſi conſtet ſuperiorem poſſe præcipere. Ita *Leſſ.Fill Laym.l c.Sanch.l.6.conſil. c.*3. *d* 31. *Salas*, C. *de Lugo,&c* .contra *Syl.Bon.& alios.*

III. Iudex tenetur Reo manifeſtare ſtatum cauſæ, & quæ ſint indicia, quo modo probetur delictum, &c. vt Reo conſtet , an legitimè interrogetur : quia non tenebitur reſpondere alioqui,& ſe ipſum honore,

 aliiſve

alijſve bonis,quæ bonâ fide poſſidet,ſpoliare. *Caiet.Nauar.c.25.n.43. Card de Lugo d 40.n.1.*

IV. Si Reum iuridicè quidem interroget Iudex, ſed non niſi ex falſa præſumptione delicti, v.g. an exierit ex tali domo,ſtricto eſſe,poteſt Reus(idem eſt de reſte) licèt ſciat ſemiplenè probatum eſſe,id negare,ſi exijt quidem,non tamen de facto delicto,ſed ob alium cauſam: quia ſi Iudex veritatem ſciret,non poſſet interrogare. Ita cum *S.Thom. q.69. a.1. Sot Fagund.p.8 ca 34. Dian.3 p. t.5. miſc. R.66. Card. de Lugo d.40.num 4.*

Reſp II. Etſi communior, & verior ſententia ſit *S.Thom.2.2.q.96.* ſi Reus legitimè interrogetur à Iudice, teneri in conſcientia apertè veritatem dicere,probabile tamen eſt etiam,quod ex *Sylu.* docet *Sa* & *Leſſ.* non teneri,ſaltem ſub mortali,in cauſis capitalibus,& grauioribus,ſi ſit ſpes euadendi; & nullum graue damnum reipub timeatur. *Tann.d.4. q.4.d.5. Card. de Lugo d 40. num.15.* vbi dicit, eſſe ſententiam valde probabilem, & in praxi tutam. Ratio; quia lex humana communiter non obligat cum tanto periculo, v.g mortis; tum quia inhumanum videtur,vt, qui conuinci non poteſt,teneatur præbere arma contra ſe, quibus occidatur, aut grauem pœnam, v g. perpetui carceris, ſubeat; tum quia non videtur tam heroicus actus præcipi poſſe. *Bon in 8.prac.d.10. q.3.p.2.nu.17.*

Dixi I. *In capitalibus*: quia aliud eſt de cauſis, in quibus agitur de pœna Eccleſiaſtica,quæ eſt medicinalis.

Dixi II. *Si ſpes ſit euadendi:* quia abſque ea, ceſſat ratio celandi veritatem. *Vnde reſolues.*

I. Non ſemper opus eſt (iuxta dicta *Reſp 2*) vt Confeſſarius Reum vrgeat ad crimen fatendum. *Card. de Lugo d.40.num.20.*

II. Poſt ſententiam latam, Reus non tenetur confiteri crimen,quod antè iniuſtè negauit:quia finito iudicio,finitur obligatio Rei. *Laym.l.c.* Imò probabile eſt,nec ante ſententiam ad id teneri, (etiamſi adhuc ſit in poteſtate Iudicis) donec iterum interrogetur. *Card.de Lugo d 40. num.17.*

Reſp III. Si quis ad euitanda tormenta grauia, mentitus, falſum ſibi crimen impoſuit, per quod ſit morte plectendus, non videtur mortale. Ita contra *Nau.& alios* docet *Anglus,Sylu.Leſſ.l 2 c.11.d.7. Tann. de iuſt. d.4.q.4. dub 5.* Ratio, quia non eſt mentitus perniciosè, cùm non teneatur tantis tormentis vitam conſeruare. *v. Card de Lugo l.c.* Vnde reſolues.

I. Talis non tenetur poſtea crimen reuocare,quamuis antea periurio confirmaſſet, ſi prudenter metuit, ne ad tormenta reuocetur: quia etſi peieratione grauiter peccàrit, hoc iam tranſijt, & non retractando nemini

mini facit iniuriam;ideoque ſufficit,coram Deo pœnitere. *v.Leſſ.Tan. l.c.& q.5.d.*4.

II. Si ex illa falſi criminis confeſſione,graue damnum alijs ſequeretur,v.g.bonum Reipub.aut fama religionis vel familiæ notabiliter lęderetur,aut aliqui ideò in hæreſin lapſuri eſſent,quæuis potius tormenta per ferenda eſſent. *Tan.l.c.& q.5.d.*4.

III. Si Reus tormentis coactus,denunciauit alium innocentem, tenetur ſub mortali, ante ſuam condemnationem, & ſi tum non fecit, etiam poſt ſententiam damnationis,reuocare: ad quod etiam à Confeſſario eſt obligandus. Ita ex communi *Tol l 5.ca 66. nu.*7 *Leſſ.ca.vlt. d.*15.*Tann.d* 4 *q.*5 *dub.*4. *nu.*103. Vbi ſubiungit, 1. Si quis tamen ſequatur, ipſaque praxi ſeruari aduertat eam ſententiam, quæ negat per reuocationem in extremo vitæ factam tolli, vel infirmari denunciationem antè factam,vt docet *Delrio l.*5. *ſ.*5.*Valent d* 6. *q.*13. *p.*4. is conſequenter exiſtimare poterit, denuntiantem in eo mortis articulo (ſaltem cum ſuo incommodo, & ſub peccato mortali) obligatum non eſſe ad reuocationem; quia eſſet inutilis. Ita *Tann l. c.* Licèt ipſe rectè cenſeat, fundamentum iſtius ſententiæ minùs eſſe probabile. 2.Monet idem *Tan.n.*105. cauendum eſſe Confeſſario, ne vel importunè ſæpius Reo damnato inculcet retractationem denunciationis iniquè factæ; vel retractationem factam, imprudenter & cum ſcandalo euulget.

Quæres. An Reus teneatur reuelare complices?

Reſp.I. Si omnino occulti ſint,nec alijs indicijs,aut teſtimonijs conuinci poſſint,non poteſt,nec tenetur: ſi tamen vi tormentorum coactus prodat,ordinariè non peccabit. *Leſſ.l.c.&* Lay*m.l.*3.*t.*5.*c.*5.

Reſp.II. Si crimen ſit exceptum, tenetur etiam non rogatus; ideoque ſi nolit,ſecundùm *Nauar.* non erit abſoluendus.

ARTICVLVS. II.

Quid liceat Reo circa fugam pœnæ?

Reſp. Quando ſententia eſt materialiter iniuſta, lata tamen ſecundùm allegata & probata, etſi in conſcientiâ non obliget, non poteſt Reus Iudici poſitiuè reſiſtere;tum ob ſcandalum;tum quia tali caſu Iudex habet ius ſententiam exequendi, & ad id tenetur. Ita communiter *Leſſ.Sanch.*contra *Vict.Bonac.Card.de Lugo d.*4.*n.*38.

Dixi, *poſitiuè*: quia Reo, etiamſi verè reus ſit, licet ante,& poſt ſententiam, (quoad mortem,vel pœnam morti æquiualentem,v.g. perpetuum carcerem)fugere, Ratio,quia quilibet tam magnum ius habet ad

vitæ

vitæ ſuæ conſeruationem, vt nulla poteſtas humana obligare poſſit, ad eam non conſeruandam, ſi ſpes commoda oſtendatur: niſi tamen bonum publicum aliud poſtulet. *Leſſ l.* 2. *c.* 31. *d.* 5. Vnde reſolues.

I. Regulariter Reo licet fugere, etiamſi cuſtos carceris graue damnum inde paſſurus ſit, (ſaltem niſi iurauerit ſe manſurum) quia vtitur ſuo iure, & nulli facit iniuriam. *Fill t.*40. *c.*4. *num.*274. *Azor*, *Leſſ d.* 5. *nu.*31. niſi tamen charitas aliud ſuadeat, ob damnum cuſtodis præponderans. *v. Bon d.*10. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 13. *Leſſ. l. c.*

II. Multò magis licet fugere, ne capiatur, vel etiam à miniſtro apprehendente ſe excutere; non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, &c. *Ibid. & Regin. l.* 24. *n.* 4.

III. Licet etiam, ſaltem in foro conſcientiæ, cuſtodes (præciſà vi & iniuriâ) decipere, tradendo v. g. cibum & potum vt ſopiantur, vel procurando vt abſint; item vincula & carceres effringere: quia cùm finis eſt licitus, etiam media ſunt licita. Et licèt alij captiui per effractum parietem ſimul elabantur, non tenebitur de damno: quia tantùm eſt eius cauſa per accidens, cùm iure ſuo vtatur. Nec refert, quòd leges & magiſtratus quidam tales effractores grauiter puniant: id enim fit, quod vel contrariam ſententiam ſequantur; vel ex præſumptione, quòd vim intulerint cuſtodibus; vel quòd propter bonum reipub. ea pœna ſtatuta ſit. *Fill. l. c. Tann d.*4 *q.*4. *dub.*5. ex alijs multis. *vid. Card. de Lugo d.*40. *ſ.*4.

IV. Illis, qui non ſunt miniſtri iuſtitiæ, licet non ſolùm conſilio iuuare Reum, vt fugiat, ſed etiam ſuppeditatis inſtrumentis, v. g. funibus, limâ, &c. quia finem alteri licitum illi ſuadere, & ad eundem media proponere licet. *Leſſ l. c. d.* 6. *n* 40. *Tan. l. c. Sylu. Turr. Vaſq.*

V. Non tamen licet iuuare in effractione carceris, vt habet communis; tum quia executio ipſa effractionis ſoli Reo licita eſt, propter ius vitæ conſeruandæ; tum ne alioqui omnis ſecuritas carceris pereat. *Leſſ. l. c. v. Bon. d.*10 *q.* 3 *p.* 1.

Quæres. An Reo liceat appellare?

Reſp. Si ſciat ſententiam eſſe iuſtam, & iuſtè proceſſum eſſe, non licet, (licet tamen ſupplicare) quia id eſſet Iudici calumniam imponere. Imò iniuſtè appellans tenetur de damno. Si verò putet ſententiam iniquam eſſe, aut iniuſtè proceſſum eſſe; aut ſi diuerſæ ſint opiniones, poteſt appellare. *v. Tan. l. c. nn.* 100. *C. Lugo l. c. n.* 14. *Sanch.*

D V.

DVBIVM VIII.

Quomodo Confeſſario agendum cum Reo?

Reſp. Obſeruanda ſequentia. 1 Inſtruat eum, quòd quæ ſecum in foro conſcientiæ agit, cum Iudicibus non communicentur; ideoque ſiue ſit nocens, ſiue innocens, id ei nec prodeſſe, nec obeſſe poſſit. Ratio, quia aliàs multi conantur ſe falsò probare innocentes, vt à Confeſſario iuuentur: alij contra falsò ſe nocentes dicunt, quòd timeant, ne Confeſſarius conferat cum iudicibus, ipſique reuocentur ad torturam. Vnde expedit, 1. Vt non temerè euulget Confeſſarius accepta extra confeſſionem. 2. Vt ad confeſſionem ſacramentalem Reum non admittat, niſi poſtquam in foro profano res ſunt liquidæ: vix enim adigi poterit, vt omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Iudici: antè tamen de contritione agendum eſt. *Delrio l.6.c.1.ſ.3. Tan d.4.q.5 dub.4.*

II. Ne cogat importunis modis Reos, vt ſe tales fateantur; tum quia verè quidam rei non ſunt, & victi illà importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à Confeſſario in extremis deſerantur, confitentur ſacrilegè; tum quia fruſtra eſt confeſſio, niſi fiat ex contritione, & verà ad Deum conuerſione: de hac ergò laboret, & ſequetur bona confeſſio, non autem contrà. *Tann.l.c.*

III. Caueat, ne coram Reo cenſeat modum procedendi iudicialem; proindeque communiter non admittat querelas de iniuria facta, cùm non ſit Confeſſarij ea iudicare, ſed ad pœnitentiam diſponere.

IV. Etſi quidam authores permittant Iudici vti dolis bonis, ad crimen eliciendum; non tamen id licet Confeſſario, ne miniſterium eius infametur.

V. Non licet (ſecundùm *Concil. Antioch. Can.33. & cap.34. Non licet:*) palam intereſſe tormentis, aut ſuggerere modum torquendi, niſi mitiorem. *v.Tann d.4 q.vlt.dub.5.num.*128.

VI. Expedit habere cognita indicia, & probationes deprehenſas in iudicio, ipſumque modum proceſsùs, vt & prudentiùs poſſit in ſuo foro agere, & Iudicem, ſicubi opus, prudenter admonere.

VII. In confeſſione examinet, 1. An conſortes criminis prodiderit, (ſi ſecundùm ſuprà dicta tenebatur) & quidem ſi falsò alios infamàrit, inducat ad reuocationem, etiam cum periculo torturæ. *v.Tann. d.4. q.5. dub.4. num.*103. & dicta *dub. ſuperiore*. 2. Si ſaga ſit, quo tempore, quà occaſione, in magiam ſit lapſa; vt ſi poſtea neget, conuinci poſſit in eodem foro. 3. In qualitatem ſuperſtitionis, an ex animo Chriſtianæ

fidei rei renunciarit, dæmonem adorauerit, falſa de Deo & æternitate ſenſerit, rebus ſacris abuſa ſit, hominibus nocuerit, præſertim coniunctis, vt marito, liberis, & an alios ſeduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confeſſa aperiat fraudes dæmonis, inſtruatque, quomodo iis deinceps occurrendum, atque inter cætera ſuadeat fidei profeſſionem, & frequentem Symboli repetitionem.

VIII. Sæpè non expedit poſt ſupplicium Iudici ſignificare, Reum in extremis denunciationes reuocâſſe; tum quia Iudices id parui faciunt (quàm rectè, vide *Laym. & Tann. l. c.*) tum quia frangit ſigillum ſacramentale, ſi non petitâ licentiâ, innocentiam denunciati euulget, cùm eo ipſo reuelet peccatum denunciantis. Quare ſi aliquando Iudicem monere expediat, rogandus eſt Reus, vt id extra confeſſionem, & coram teſtibus dicat, eo fine, vt Iudex moneatur.

IX. Si alicuius innocentiam ex confeſſione colligeret, (quod etſi difficile, non tamen impoſſibile eſſe docet *Tann. d. 4. q. 5. dub. 4. num. 85.*) id Iudici aperire, ac pro Reo intercedere, periculoſum eſt, tum quia poſt publicatam Rei confeſſionem, ei non credetur; tum quia ſi plures audiat, hoc ipſo aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione ſigilli; tum quia ſi Rei cognoſcant, eum pro innocentibus intercedere, occaſionem arripient, eum callide ſua facinora celandi. *v. Laym. l. 3. t. 6. c. 5. Tan. d. 4. q. 5. dub. 4. n. 95.*

X. Etſi pro Reis, etiam iuſtè damnatis, intercedere aliquando poſſit, maximè apud magiſtratum ſupremum, iuxta ſcripturam, *Prouerb. 24. Erue eos, &c.* valdè tamen prudenter & moderatè id faciendum: quia relaxatio poteſt eſſe illicita, Iudexque (non tamen Confeſſarius, niſi ea præuiderit) fieri reus malorum omnium, quæ ex liberatione ſequuntur; imò & ipſi imputabuntur, cùm ex officio debuerit impedire. *v. Bon. in 8. præc. d. 10. q. 2. & 3. Tann. de iuſt. d. 4. q. 5. dub. 4.*

DVBIVM IX.

Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopœorum, & Chirurgorum?

Reſp. Tenentur ii imprimis, quando tale officium petunt, vel ſuſcipiunt, ſub graui obligatione, ſufficientem habere ſcientiam, ſiue peritiam. *Nauar. cap. 25. Anton. C. Lugo d. 27. num. 1.* Deinde in curandis infirmis, ſeruare ſequentes regulas. 1. Ordinariè debent ſequi opiniones medicorum ſecuras, & tutas. Ratio eſt periculum & damnum proximi. Ita *Bonac. Laym. Sanch. 1. mor. cap. 9.* 2 Quando certum aliquod eſt

eſt pharmacum, quod nimirum certò infirmis profuturum eſt, tenentur illud adhibere, omiſſo eo, de quo dubitatur: quia aliàs imprudenter proximum in periculo relinquerent. 3. Si non ſint certa pharmaca, debent adhibere probabiliora, & tutiora; tum quia alioqui ſalutem proximi in diſcrimen adducerent; tum quia tenentur fungi officio, quantum poſſunt, cum minimo proximi periculo & damno. 4. Quando nulla eſt ſpes de ſalute infirmi, nec adeſt remedium, niſi dubium, de quo ſcilicet dubitatur, utrum profuturum, an nociturum ſit, poſſunt, imò debent illud adhibere. Ratio, quia ſic infirmi negotium vtiliter geritur, & ſi mors ſequatur, ipſis non imputabitur, cùm aliàs ſpem vitæ non habeat. *Laym.lib 1.tr.1.ca 5.Fill.num.152.Bonac.de pec.d.2.q.4.p.9.* Vnde reſolues.

I. Medicus peccat, 1. Si abſque ſufficienti peritia grauem morbum curare tentet. 2. Si occurrente graui & inſolito morbo, ſpeciali ſtudio operam non impendat. 3. Si dèt pharmacum infirmo, quod probabiliùs creditur nociturum, quàm profuturum. 4. Si medicamenta inexplorata, explorandi gratia adhibeat, præſertim, quando de ijs non eſt opinio probabilis, & habet medicamenta probabiliter vtilia. 5. Si non bene perſpectâ morbi naturâ, temerè adhibeat remedia obuia, vel periculoſâ, præſertim cum diſcrimine vitæ, vel grauis læſionis. 6. Si agnito ægroti periculo, oportune non adſit, aut neceſſariam curationem negligat, aut medicos alios adhiberi non permittat. 7. Si aliquid ſuadeat Dei honori vel præcepto contrarium, v.g. incantationem, pollutionem, ſuperſtitionem, &c. 8. Si facile, & ſine neceſſitate, à ieiunio abſoluat, carnium eſum permittat. 9. Si ægrotantem pauperem in periculo conſtitutum contemnat. *v. Bon.l.c.Nauar.c.15.Azor 1.p l.2.c.17.Eſcob.l 2.E.3.ca 9.*

II. Pharmacopola peccat, 1. Si rudis & ignarus munus exerceat. 2. Sine arte, vel diligentiâ, medicamenta conficiat. 3. Melle in potionibus pro ſaccharo vtatur. 4. Si vnum medicamentum pro alio (niſi tamen eſſet æquè bonum, & non maioris pretij) contra medici præſcriptum, cum grauis damni periculo porrigat. *v Salas dub. 34.* 5. Si medicamenta ad non pariendum, vel ad fœtum expellendum vendat. 6. Si pharmaca vendat inutilia, &c. *v. Eſcob.l c.*

III. Peccat Chirurgus, 1. Si ſine ſcientiâ & peritiâ ſufficienti, vulnera curare tentet, cum periculo erroris. 2. Si Medicum, quando grauitas vulneris exigit, non conſulat, 3 Si lucri amore, curationem protrahat. 4. Si mercedem iuſto maiorem exigat. 5. Si abortûs causâ venam aperiat aliùdve remedium adhibeat. *v. Eſcob.l.c.*

DVBIVM X.

Quæ obligationes Mercatorum, Opificum, & cæterorum ſæcularium?

Reſp. Eæ patent ex dictis de ſeptimo præcepto: ex quibus *reſolues.*

I. Mercator peccat, 1. Si venenum, vel alia prohibita vendat, cum ſuſpicione praui vsûs. 2. Si paratus ſit quodcunque pretium, etiam iniuſtum, ab emptore accipere. 3. Rem cariùs, quàm ſupremo pretio, vendat ob dilatam ſolutionem. 4. Mercium defectum grauem occultum non aperiat, pondus & menſuram imminuat. 5. Si in emptorum iniuriam, monopolium iniuſtum inſtituat, merces omnes vnius generis ſibi comparet, immoderato quæſtu pro libitu vendendas. 6. Si merces ab eo, qui non nouit, emat pretio minore, vel cariore vendat ignoranti. 7. Si merces veteres & inutiles nouis admiſceat, & vendat eodem pretio vtraſque. 8. Si iuſta tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cùm poſſit, non ſoluat creditoribus, cum graui eorum damno. 10. Si mercibus ſoluat, quod pecuniâ debet, contra creditoris voluntatem. 11. Si diebus feſtis publicè emat, vel vendat contra conſuetudinem permiſſam. 12. Si iuret falsò, ſe tanto pretio merces comparaſſe. 13. Si contractum ineat quemcunque, dubitans de eius iuſtitia. 14. Si emat res furtiuas, &c. *v. Eſcob. t. 2. E 3. ca. 12.*

II. Bibliopola peccat, 1. Si vendat libros prohibitos, vel laſciuos. 2. Si librum defectu laborantem vendat pro integro, &c. *v Eſcob. ca. 13.*

III. Argentarius, ſiue Aurifaber peccat, 1. Si æs pro auro vel argento vendat. 2. Auro vel argento plus æris miſceat, quàm ars requirit, & emptoribus mixtionem non ſignificet, neque minuat pretium. 3. Si ex rebus furtiuis aliquid emat, malâ fide. 4. Si communem lapillum pro pretioſo vendat, vel pretioſum pro vili emat, &c.

IV. Sartor, Sutor, & cæteri opifices peccant. 1. Si iurent ſe tali die opus perfecturos, quod ſciunt, (vel dubitant) non futurum. 2. Si plus materiæ exigant, quàm ad opus ſit neceſſarium; aut partes alicuius momenti, quæ ſuperſunt, retineant, ſine voluntate domini. 3. Si diem feſtum ſine graui causâ violent, per ſe, vel per ſuos famulos, &c. *v. Eſcob. t. 1. cap. 13.*

LIBER

LIBER QVINTVS

DE RATIONE COGNOSCENDI, & diſcernendi peccata.

CAPVT PRIMVM.

De peccato in genere.

DVBIVM I.

Quid ſit peccatum?

RESPONDEO. Eſt tranſgreſſio legis, ſiue, vt ait *Tol.* eſt voluntarius receſſus à regulâ diuina, per quam regulam intelligitur præceptum, tam naturale, & humanum, quàm diuinum: per receſſum, intelligitur actus (vel eius omiſſio) qui ſit non tantùm voluntarius, ſed etiam liber, cum aliqua actuali aduertentia malitiæ: quod addo, quia vt docet *Sanch.* 1. *mor ca.* 16. cum *Vaſq. Bon. d.* 2 *q.* 2. *p.* 3. *num* 3 *&* 12. *&c.* non ſufficit ad actum peccaminoſũ, libertas & aduertẽtia quæuis virtualis, vel interpretatiua, quà ſcilicet quis aduertere poterat, & debebat; nec quæcunque actualis, quà ſcilicet intellectus rationes commodi, & incommodi in obiecto attendat: ſed requiritur, vt aduertat moralem malitiam obiecti, aut ſaltem de ea dubium, vel ſcrupulum concipiat. Ratio eſt, tum quia ſine iſta aduertentia, non eſt voluntarium, cùm non ſit cognitum; quia, quamdiu talis cogitatio intellectui non occurrit, non eſt ſufficiens principium deliberandi de malitia, ideoque nec libertas, ac proinde nec culpa; & cenſetur illa inaduertentia, naturalis & inuincibilis obliuio. Addit tamen *Tann. d.* 4. *de pec. d.* 5. *q.* 5 *dub.* 5. *n.* 106. non eſſe neceſſe, vt conſideratio illa maneat actu, dum peccatum durat, ſed ſatis eſſe, vt vel actu, vel virtute maneat, ita vt cum ea, vel actus peccati fuerit inchoatus, vel ſaltem

cauſa

cauſa data: vt fit in ebrio, qui peccat, non vi præſentis, ſed præteritæ deliberationis *v. Baldel. l. 1. d. 36.* Verùm recentiores communiter docent, talem, v.g. ebrium, non peccare formaliter, quando vſu rationis caret; ſed maliciam eorum, quæ tunc fiunt, contraxiſſe antè, dum præuidens malum, quod commiſſurus erat, eius cauſam dedit: aiuntque, dum quis actu peccat, ſemper eſſe, ac manere aduertentiam aliquam malitiæ tenuem, vel confuſam, vt *v. apud Scholaſt.* nam in ordine ad praxin, parum refert, vtrolibet modo loquaris.

Reſp. II. Ad peccatum requiruntur tres conditiones, vt patet ex prima reſponſione. 1. Vt ſit voluntarium, id eſt, vt fiat à voluntate conſentiente. 2. Vt ſit liberum, id eſt, vt ſit in poteſtate voluntatis facere, vel non. 3. Vt aduertatur malitia. *Ex quibus reſolues.*

I. Defectu primæ conditionis, nullus actus, qui neque eſt in, neque à voluntate, eſt peccatum, niſi voluntas eum acceptet: ideoque nec impedit communionem, ſiue is ſit internus; vt cogitationes contra fidem, blaſphemæ, obſcœnæ, motus carnis, etiam vſque ad effuſionem ſeminis; ſiue externus ac violentus, v.g. ſtuprum virgini per vim illatum.

II. Defectu ſecundæ conditionis, ſubinde à peccato excuſantur vehementiſſimi motus iræ, aut concupiſcentiæ, quibus vſus rationis perturbatur, & libertas tollitur.

III. Defectu tertiæ non peccat, qui die ieiunij, de præcepto nihil cogitans cœnat, vel carnes comedit, etſi aduertat eas ſibi delectabiles. Item qui lapidem proijcit per feneſtram, non aduertens periculum læſionis; vel qui contractū vſurarium celebrat, non aduertens eſſe talem, *Sanch. l. 1. ca. 16. num. 21. Regin. l. 15. num. 75.*

IV. Damna & euentus (licet alioqui frequentes) ex ebrietate ſecuti, & nullo modo præuiſi, inculpabiles ſunt: quia nec in ſe, nec in cauſis ſunt liberi. Sunt verò culpabiles, ſi ſint præuiſi, nec diligentia ſufficiens ex præſcripto prudentiæ ſit adhibita, ne ſequerentur: eâ verò adhibitâ, etſi poſtea eueniant, culpâ vacant. Vti eam, quando iuxta loci & temporis circumſtantias, non apparet periculum mali, ideoque nulla cautela eſt adhibita. Ita *Vaſq. 1. 2. d. 124. ca. 2.* Quibus conformiter *Leſſ. l. 4. ca. 3.* docet, ſi negligentia, ebrietatem aut euentus ex ea ſequi ſolitos præcauendi, fuerit tantùm venialis, etiam mala, quæ præuideri poterant, tantùm venialia fore; quia cùm non in ſe, ſed tantùm in cauſa ſint libera, non poſſunt habere maiorem culpam, quàm ipſa cauſa.

D V-

DVBIVM II.

An, & quando deſideria, & delectationes ſint peccata?

Per deſiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propoſitum efficax rei malæ: per delectationem verò, ſimplex amor & complacentia obiecti cogitati, fruendo eius dulcedine, abſque deſiderio executionis: ſoletque dici moroſa, non à morâ temporis, cum momento poſſit perfici; ſed quòd voluntas poſt plenam aduertentiam rationis, ei immoretur.

ARTICVLVS. I.

Quale peccatum ſit deſiderium malum?

Reſp. I. Deſiderium abſolutum, ſiue cogitatio cum voluntate conſentiente abſolutè in peccatum aliquando perpetrandum, aut in perpetrato complacente, habet eandem ſpeciem, ac malitiam peccati mortalem vel venialem, quem habet actus exterior, in quem fertur. Eſt communis, & conſtat ex *Matt. 5 Qui viderit, &c.* Ratio eſt, quia actus interior habet ſuam bonitatem & malitiam ab actu externo, tanquam obiecto Ita commun.

Reſp. II. Deſiderium cum conſenſu conditionali, quo quis aliquid concupiſcit, ſub tali conditione, quæ omnem malitiam obiecti auferat, non eſt peccatum, ſaltem mortale: v. g. vellem prædari, ſi à Deo mihi permitteretur; ſi Iudex eſſem, malefactorem iſtum occiderem. *Valen. to. 2. d 6 q. 4. p. 4 Sayrus, Salas in 1. 2. tr. 13. d. 16 ſ 27 Vaſq. dub.* 116. *ca.* 2. Si verò conditio malitiam non auferat, eſt peccatum: vt v. g. ſi cogites, ſi non eſſet infernus, mœcharer; ſi non eſſem religioſus, fornicarer; ſi non haberem rationem mei ſtatùs, vlciſcerer, occiderem te. Item ſi id mihi feciſſes in adoleſcentiâ, vel antequam religionem ingrederer, vindicaſſem (intellige, ſi dum hæc dicit, habeat affectum vindictæ ſumendæ, ſi eſſet in tali ſtatu: ſecùs enim eſt, ſi tantùm oſtendat, quid facturus fuiſſet in alio ſtatu) *Bon. de mat. q. 4. p. 8. nu. 9.* Ratio reſponſionis eſt, quia etſi conſenſus conditionatus nihil ponat in rerum naturâ, ex parte obiecti voliti; in voluntate tamen ponit affectum committendi illud peccatum, præciſâ conditione non auferente malitiam; ac proinde talis erit culpa, qualis eſſet illud amare abſque conditione. *Caiet. Sanc.* 1. *mor. c.* 2. *Vaſq.* *Laym. l.* 1. *tr.* 3. *ca.* 6. *num.* 10. Ex quibus reſoluuntur hi Caſus.

I. In omnibus, ſolo iure poſitiuo prohibitis, licitum eſt deſiderium cum conditione hac, *ſi prohibitum non eſſet*, v.g. ederem carnes die Veneris, ſi Eccleſia non vetuiſſet. Ratio, quia conditio omnem malitiam, quæ à ſola prohibitione eſt, aufert. *Azor l.4. c.6. q.10. Sanch. l.1. c.2. Vaſq. d 116. ca.2.*

II. Idem valet in prohibitis quidem iure naturali, licitis tamen in aliquo caſu, aut ſtatu, ſi is pro conditione apponatur, v.g. occiderem Petrum, ſi Deus mandaret; ſuſpenderem furem, ſi eſſem Iudex; ducerem vxorem, ſi liceret, ſi non eſſem Sacerdos, ſi eſſem liber à voto. Ratio, quia hæc ſub illo ſtatu ſunt licita. Rectè tamen monet *Sa V. Peccatum*, huiuſmodi deſideria eſſe periculoſa, & vitanda, atque, vt ait *Caiet. ibidem*, eſſe fatuas & diabolicas tentationes. *Ibid.* & *Laym. l. 1. t.3. c.6 nu.10.*

III. Etſi idem quidam, vt *Caiet. Sal.* & *Vaſq.* vniuerſim affirment de omnibus iure naturæ, & ſimpliciter prohibitis, ſi conditio impoſſibilis appoſita tollat rationem peccati ab obiecto; vt ſi dicas, ſi nõ eſſet peccatum, fornicarer; eò quòd tunc conſenſus non videatur ferri in malum: probabilius tamen videtur, quod docet *Azor, Sanch.* & *Laym.* eſſe peccatum; eò quòd ſit intrinſecè malum, nec malitiâ ſuâ, (quæ in conſenſum circa tale obiectum traheret, niſi Dei lex arceret) exui poſſit; ideoque voluntas feratur in malum. Quod tamen intellige, ſi efficaciter feratur; quia ſi tantùm ſit ſignificatio propenſionis naturalis in illud obiectum, non eſt peccatum. *Sanch. l.1. c 2. nu.25. Lay. l.1. t.3. c.6. n.11. v Card. de Lugo d.16. nu.376.*

IV. Gaudere & delectari de opere malo, ſub conditione, *ſi liceret*, v.g. in prædictis deſiderijs efficacibus illicitis, quando conditio eſt poſſibilis, etſi poſſit excuſari à peccato, ſecundùm quoſdam Doctores ſi fiat tantùm ſecundùm appetitum rationalem, ſiue voluntatem: (ſecluſo omni alio periculo conſenſùs illiciti, & turpis motùs; qui tamen quia communiter & connaturaliter ſequitur, vix tutum videtur in praxi) non poteſt tamen excuſari, ſi ſit delectatio voluntaria appetitùs ſenſitiui, quæ propriè delectatio dicitur, ſitque communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio diſcriminis eſt, quia voluntas poteſt ferri in obiectum abſtractum à malitiâ, cùm ſequatur intellectum, cuius eſt abſtrahere; appetitus verò, quia ſequitur imaginationem, non fertur in obiectum, ſub aliqua certa conditione ſtatùs, vel temporis apprehenſum, ſed vt eſt in ſe; ideoque talis delectatio eſt de obiecto abſolutè malo. v. *Laym & Bon. de mat. q.4. p.8.*

A R.

ARTICVLVS II.

An delectatio moroſa ſemper ſit peccatum?

Reſp. Si terminetur ad cogitatum opus malum ſecundùm ſe, eſt peccatum mortale, vel veniale, prout ipſum opus mortale, vel veniale eſt. Ita commun. ex *D. Thom.* 1 2. *q.* 78. *a.* 8.

Dixi, *ſecundum ſe*: quia ſi delectatio ſit tantùm de ipſa cogitatione, non autem de opere, non eſt peccatum; quia ſicut cogitatio v.g. de rebus obſcœnis, in ordine ad doctionem, vel concionem, &c. bona eſt; cogitatio autem de ijſdem rebus ex curioſitate, eſt mala venialiter: ita conſequenter, delectatio de tali cogitatione tanquam obiecto, non eſt mala, ſed quandoque bona, quandoque venialiter mala. Similiter nec peccatum erit, ſi delectatio verſetur circa modum malè operandi, non circa ipſum opus malum: quo modo ſine peccato ſæpè nos delectant fabulæ, comœdiæ, bella, homicidia, fraudes, furta, lapſus hominis, v. g. ex equo, &c. non ſecundùm ſe, ſed modus furandi, rapiendi, artificioſus & induſtrius, modus cadendi inopinatus. *Laym. l.* 1. *t.* 3. *c.* 6. *n.* 2. Ex quibus reſolues.

I. Licitum eſt gaudere, & delectari moroſè de effectu bono, ſecuto ex opere malo: quia tunc delectatio non eſt de obiecto malo.

II. Si talis effectus ſecutus ſit ex opere ſecundùm ſe quidem malo, hic tamen & nunc culpâ vacante, vt v. g. quia factum eſt in ſomno, amentiâ, ebrietate, inculpabili ignorantiâ, tunc etiam de ipſo actu licere aliquando delectari, non quidem ſecundùm ſe, ſed vt eſt cauſa talis boni effectûs, docent *Leſſ. l.* 4. *c.* 3. *n.* 105. *&* 106 ex *Vaſq.* 1 2. *d.* 105. *ca.* 2. v.g. de ſolutione naturæ factâ in ſomno. Ratio, quia obiectum delectationis iſtius non eſt malum. *v. Bon de mat d.* 4. *p.* 8. *num.* 8. *Sanch. l.* 1. *mor. ca* 2. *num.* 18. *Card de Lugo de pœn d.* 16. *num.* 389 Imò addunt, licere aliquando deſiderare (affectu ſimplici, & inefficaci deſiderio,) vt tale quid fiat ſine culpâ; v. g vt in ſomno eueniat naturæ ſolutio, ob finem bonum: dummodò deſiderium non ſit tam intenſum, vt tale quid probabiliter cauſet, neque ſit periculum conſentiendi in talem voluptatem. Ratio eſt, aiunt, quia obiectum huius deſiderij, aut gaudij, non eſt malum. *vid. Leſſ. & Bon l c.*

III. Non eſt peccatum, ſaltem mortale, ſi coniuges delectentur appetitu tantùm rationali, de actu coniugij præterito, futuro vel poſſibili, reſpectu compartis præſentis, vel abſentis. Item ſi ſponſus deſideret copulam futuram, aut de ea delectetur; vel vidua de præterita. Ratio, quia hi actus habent obiectum licitum.

Dixi, *appetitu rationali*: quia ſi ſponſus, aut vidua, voluntariè conſentiat in delectationem ſenſitiuam, & carnalem, (quæ recordatione copulæ futuræ, aut præteritæ, naturaliter oritur) mortaliter peccat, vt docet *Leſſ. l.c t.3. ca 6. Bon Tann. Palaus. v. Dian. t 5 miſc R 2.* contra *Medi. &c.* Quia verò ad ſupradictam voluntatis oblectationem, ſenſitiua & carnalis vt plurimùm, imò etiam periculum conſenſus in fornicationem, conſequitur, oblectationem illam voluntatis in praxi vix locum habere, ſaltem in viduà, & ſponſis; inter coniuges tamen, modò periculum pollutionis abſit, etiam ſenſitiuam & veneream delectationem non eſſe mortale, docet *Fill. Bonac. de mat. q.4. Sanch. Leſſ. l c. d. 1 & Dian. t. 3 miſc. R. 36.* Tum quia ſtatus matrimonij hæc excuſat, vti etiam tactus impudicos, ſolius voluptatis causà inſtitutos: tum quia hæc tendunt per ſe ad opus coniugale, licèt per accidens opus non exerceatur.

IV. Delectatio moroſa, de rebus ſolo iure poſitiuo prohibitis, non eſt illicità; modò non fiat ſub ratione prohibitionis: v. g. ſi Carthuſianus, vel alius, die ieiunij ſe oblectet de cogitato eſu carnium; quia non eſt de opere malo; cùm lex tantùm vetet comeſtionem exretnam. *Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 9. Leſſ l 4. c. 3 d 14 nu. 111. & nu. 113.*

V. Qui delectationem moroſam mortalem confitetur, addere debet circumſtantias operis, de quo fuit delectatio: v. g. in materia iræ, an fuerit de occidendo fratre, an alio; vno, an pluribus: in materiâ carnis, an de coniugata, moniali, conſanguinea. Quod tamen limitat *Azor, Sa V. Luxuria, Salas tom. 2. t. 13 d. 16. ſ. 6. num. 59. &c.* ſi delectatio feratur in obiectum apprehenſum ſecundùm totam ſuam malitiam, non autem ſi tantùm ſecundùm partem, v. g in fœminam, apprehenſam vt non ſuam, non tamen vt alteri nuptam, vel vt monialem: tunc enim probabile eſſe ait, delectationes tales reduci ad ſpeciem ſimplicis fornicationis. Ita etiam *Fill. Leſſ. Bon. Dian Palaus. vid. Card. de Lugo d. 16. n. 363.* Aliud eſt de ipſo opere externo, quod ſemper fertur in obiectum, ſecundùm totam ſuam malitiam: aut etiam de deſiderio efficaci, quod fertur in opus externum ſecundùm ſe, & vt eſt à parte rei, ac proinde eſt eiuſdem cum illo ſpeciei, ideoque eius circumſtantiæ ſemper fatendæ ſunt. *v. Auth. cit.*

Reſp. II. Si quis ſine cauſa & neceſſitate actionem exerceat, ex qua intelligit delectationem carnis naturaliter orituram, (v. g. ex curioſitate legit, vel audit turpia) tamen ſine directa intentione, & ſine periculo conſenſûs, peccat venialiter; ſi verò iuſtam cauſam habeat, nihil peccat, *vid. ſuprà in 6. pr. l. 3. t. 4. ca. 2. d. 4.*

Quares. An voluntas delectationem carnalem poſitiuè reprimere teneatur?

Reſp. Si voluntas plenè eam aduertens, negatiuè & permiſſiuè ſe habeat,

habeat, ita vt nec approbet, nec repellat, dummodò id non permittat ex ipſius delectationis complacentia, nec periculum ſit vlterioris conſenſus, probabile eſt, quod docet *Caiet. Sanch. 1. mor. ca 12.* non peccare mortaliter: tùm quia non conſentit in delectationem: tum quia moraliter eſt impoſſibile, omnes illos motus euitare; tum quia ex iuſta cauſa illos licet permittere, etiam ſecundùm aduerſarios.

Reſp. III. In praxi tamen verius videtur, quod docet *Vaſq. Azor, Leſſ. Bec. 1. 2 t. 2. ca. 5. q. 5.* ſine iuſta cauſa eis non reſiſtere, eſſe mortale; quia ferè ſemper voluntas eſt expoſita periculo conſenſus; & contrarium credere, eſt nimia ſui confidentia & præſumptio. Moderatè *Laym.* vtramque ſententiam probabilem fatetur; & ait, delectationem videri mortalem, niſi ſaltem actum ſimplicis diſplicentiæ circa illam elicias; etſi efficaciter animum ad alia diuertere negligas, cùm facilè poſſis, & ſperes te tali modo poſſe depellere. *v. Laym l. 1. t. 3. c. 6.*

DVBIVM III.

De diſtinctione peccatorum.

ARTICVLVS I.

Quæ peccata diſtinguantur ſpecie?

Reſp. Peccata, quoad materiale, ſiue entitatem poſitiuam, ſpeciè diſtinguuntur ex obiectis formalibus, & circumſtantijs ſpeciem variantibus, quatenus eæ obiecti formalis rationem habent: Quoad formale autem, proximè diſtinguuntur ab oppoſitis formis, ſiue rectitudine virtutis, qua priuant; remotè autem & fundamentaliter, ex obiectis. Ita *Tann. d. 4. de pec. d. 1. q. 2.* Ratio primæ partis eſt, quia omnes actus ſpecie diſtinguuntur ex obiectis; peccata autem quoad materiale, dicunt ipſos actus. Ratio ſecundæ partis, quia priuationes proximè diſtinguuntur ſpecie à formis, quibus priuant; ſed peccata formaliter ſunt priuationes rectitudinum oppoſitarum. Ratio tertiæ partis, quia rectitudo virtutis ſpecificatur proximè ex obiecto; ergo priuatio rectitudinis ex eodem remotè. *Ex quibus reſolues.*

Peccata ſpecie differunt, non tantùm quæ diuerſis virtutibus, ſed etiam quæ eidem opponuntur extremè, vt prodigalitas, & auaritia: vel ratione diuerſæ difformitatis, id eſt, quæ adeò diuerſà ratione & malitià eiuſdem virtutis materiam attingunt, vt quantum eſt ex natura eiuſdem peccati, non ſit eadem facilitas, moraliter loquendo, neque propen-

ſio vtrumque peccatum committendi; qualia ſunt homicidium, furtum adulterium, detractio.

ARTICVLVS II.

Quæ peccata diſtinguantur numero?

Reſp. Numero diſtinguuntur duobus modis. 1. Ex diuerſis obiectis numero totalibus, non materialiter & phyſicè tantùm, ſed etiam formaliter & moraliter diſtinctis. 2. Per interruptionem actuum moralem. *Fill t.* 21. *cap.* 8.

Dico, *moralem*: quia etſi ad diſtinctionem numericam phyſicè ſufficiat quæuis interruptio; in ordine tamen ad confeſſionem, non multiplicatur, niſi moraliter multi ſint: quia ſicut in confeſſione actus moralis, ita etiam multiplicatio & diſtinctio moralis attendi debet.

Porrò actus moraliter interrumpùntur, ita vt nec virtualiter, nec interpretatiuè manere cenſeantur. 1. Per contrariam voluntatem & propoſitum. 2. Per ceſſationem ab actu, voluntariam & liberam. 3. Per ceſſationem inuoluntariam & naturalem, ſiue ea fiat per ſomnum, ſiue per diſtractionem ad alia. Per ſomnum quidem, quia cùm in illo ceſſet vſus rationis, non continuatur actio libera & moralis: per diſtractionem verò, quia per illam prior cogitatio fit inuoluntaria, ideoque ſi ad eam redeatur, fit voluntaria, & moraliter multiplicatur. Ita *Vaſq. &c.* Quæ ſententia, etſi in peccatis externis tenenda ſit, in internis tamen non habet locum, ſecundùm *Fill tr.* 21. *cap* 8. *num.* 317. Ratio, quia etſi per hanc interruptionem, phyſicè actus multiplicetur, non tamen moraliter; quia hoc ipſo, quòd animus inuoluntariè diſtrahitur, remanet interpretatiuè prior voluntas, cùm non ſit retractata, aut aliter interrupta. *vid. etiam Baldell. d.* 21. *n.* 3. Ex dictis reſolues.

I. Vnum numero peccatum committit, qui vno actu odij, vel detractionis, fertur in 10. homines; qui vno ictu duos occidit; qui vno actu vult omittere officium horarium per menſem, ieiunium per quadrageſimam. Quia etſi hæc obiecta phyſicè ſint plura, ſunt tamen vnum moraliter & formaliter, quatenus in vno actu hic & nunc coniunguntur. Ita *Nauar. Fill Bonac. d.* 2. *q.* 4 *p* 1. contra *Azor, Vaſq. &c.* qui ſatis probabiliter dicunt eſſe peccata diſtincta. Verùm ſiue 10. peccata dicas, odiſſe v.g. 10. homines, ſiue vnum, parum refert, cùm vnum hoc illis decem æquiualeat, proindeque obiecti grauitas in confeſſione exprimenda ſit; quippe quæ actum in ſuo eſſe indiuiduali conſtituit, vt notat *Fill Bon. Suar de pœn d.* 22. *ſ* 5.

II. Actus voluntatis internus ſæpius interruptus, & repetitus, licèt phy-

phyſicè ſit multiplex, moraliter tamen eſt vnum numero peccatum, in ordine ad confeſſionẽ, ſi cõſummetur in opere aliquo externo, per eum intento & cauſato, aut etiam in pluribus actibus externis, ſibi inuicem ſubordinatis ad eundem finem: hinc v. g. qui furatur bibliothecam per totam noctem, etſi ſæpius voluntatem furandi renouet, vnum furtum; & qui ad occidendum alium pergens, ſæpè voluntatem renouat, vnum homicidium committit. Ratio, quia eſt vna actio externa, ab internis intenta & cauſata, in qua internæ omnes complentur, & moraliter vniuntur. *v. Baldell. d.* 21 *num.* 4.

III. Actiones externæ, licèt numero diſtinctæ, ad eundem tamen finem,& actum principalem relatæ, modò non habeant diſtinctam ab illo malitiam, non diſtinguuntur ab ipſo fine, & actu principali, moraliter loquendo,& in ordine ad confeſſionem: hinc oſcula, tactus,verba impudica,&c copulam carnalem præcedentia, imò etiam comitantia, & ſubſequentia,tanquam complementa & appendices operis,vnum numero peccatum ſunt,vt docent *Nauar c.*6 *num.* 17. *Azor l.* 4 *ca.*4 *q* 6. *Fill. &c.* Ratio, quia ſunt vel initia,vel partes,vel complementa, & appendices operis, eiuſdem actus humani & obiecti, in quo omnia prædicta moraliter vniuntur.

Dixi, *complementa*: quia ſi ſimiles actus non ſunt initia, vel partes copulæ ſubſecuturæ, aut ex acto præterito ex natura rei non conſequantur, diſtinguuntur numero; vt v. g. ſi quis de fornicatione glorietur: proindeque illi in confeſſione explicandi ſunt ſeparatim, non autem priores,vt docet *Suar. tom.*4. *de pœn. d.* 22. *ſ.* 1.

CAPVT II.

De Peccatis in ſpecie, mortali, & veniali.

DVBIVM I.

Quid ſit peccatum mortale, & veniale?

Reſp.I. Mortale eſt, quod ob ſui grauitatem, gratiam & amicitiam cum Deo ſoluit,pœnamque æternam meretur. Dicitur, *mortale:* quia ſpiritualis vitæ principium, gratiam ſcilicet habitualem tollit, & mortem animæ affert.

Veniale eſt, quod ob ſuam leuitatem gratiam & amicitiam non tollit, etſi feruorem charitatis minuat, & temporalem pœnam mereatur.

Dicitur, *veniale*: quia ſaluo vitæ ſpiritualis principio, ſcilicet gratiâ, languorem animæ faciliè curabilem infert, veniamque facilè conſequitur.

Reſp. II. Mortale peccatum duplex eſt: aliud eſt mortale ex genere ſuo: aliud ex accidente. Mortale ex genere ſuo eſt, quod per ſe lædit charitatem Dei, vel proximi, quoad perſonam, res aut iura, vel nos ipſos corrumpit grauiter. Ita *Azor l.4. ca 9. Sanch. 1. mor. ca. 3.* Vnde reſolues.

I. Peccata contra bonum proprium commiſſa, vt plurimum ſunt venialia ex genere, vt v.g. inutilis & vana concupiſcentia, vana oblectatio, prodigalitas, curioſitas, ſuperfluitas cultûs & veſtitûs, nugæ, otium, exceſſus in cibo, potu, ſomno, riſu, vſu coniugij, timore, triſtitiâ, appetitu pecuniæ, laudis, &c.

II. Peccata contra virtutes Theologicas, ſunt mortalia ex genere ſuo; quia nocent bono alicui interno Dei, v.g. veracitati, miſericordiæ, charitati. Item ferè omnia quæ fiunt contra Decalogum; quia quæ committuntur contra tria prima præcepta, nocent ſimiliter Deitati, ſcientiæ, omnipotentiæ diuinæ, eiuſque honori externo vel interno: quæ verò contra reliqua præcepta fiunt, nocent perſonæ, bono, aut iuri proximi.

III. Peccata illa ſeptem, quæ dicuntur capitalia, non omnia ſunt mortalia ex genere ſuo; quia non omnia grauiter Deum, aut proximum lædunt, vel nos ipſos corrumpunt.

Reſp. III. Mortale ex accidente dicitur, cùm actus aliquis venialis, aut indifferens, fit per accidens mortalis, de quo *infrà*.

DVBIVM II.

Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale?

Reſp. I Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorum ſi vnum deſit, fit veniale, quod aliàs ex ſe eſt mortale. 1. Ex parte intellectus, plena aduertentia & deliberatio. 2. Ex parte voluntatis, perfectus conſenſus. 3. Grauitas materiæ, ſaltem vt plurimùm. Ratio primę & ſecundæ partis eſt, quia ſpectatâ fragilitate humanâ, non videtur decere diuinam bonitatem, æternis ſupplicijs punire hominem, abſque plenâ conſideratione & conſenſu. Ratio tertiæ partis, quia vbi materia parui eſt momenti, ibi moraliter modica offenſio eſſe reputatur vt plurimùm.

Reſp II. Peccatum ex genere ſuo mortale, tribus ex cauſis fieri poteſt veniale, vt patet ex dictis. Prima eſt, ſi ex parte intellectûs, non ſit

perfe-

perfecta aduertentia malitiæ,ſeu deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis ſunt, 1. Si tenuiter, & quaſi ſemidormiens, apprehendiſti eſſe malum. 2. Si pòſt, vbi meliùs conſideras, iudicas te non fuiſſe facturum,ſi ita apprehendiſſes. 3. Si vehemētiſſimâ paſſione, apprehenſione,vel diſtractione laboraſti,vel turbatus fuiſti, ita vt ferè neſciueris quid ageres.

Secunda cauſa eſt ex parte voluntatis, ſi non ſit perfectus conſenſus. Signa autem imperfecti conſensûs ſunt. 1. Si ita diſpoſitus fueris,vt licèt facilè potueris exequi peccatum,non tamen ſis executus. 2. Si quis dubitet num conſenſerit,præſertim ſi ſit vir timoratus. 3. Si quis ſoleat eſſe ita affectus,vt malit mori, quàm expreſsè mortaliter peccare:quia talis non facilè conſentit. 4. Si quis valdè timidè & ſuſpensè proceſſiſſe ſe meminit. 5. Si ſemiſomnis fuit, non plenè ſui compos,&c. iudicetque ſe id non fuiſſe facturum,ſi plenè vigilaſſet. *v. Sanch.* 1. *mor.c.*10. *Baldell l.*10.*d.*8.

Tertia cauſa ex parte materiæ, ſi hæc ſit parui momenti. Quando autem talis ſit, diſcernendum eſt morali iudicio prudentis, cui ſequentes regulæ ſeruient. 1. Vt de materia iudicetur, non tantùm ipſa ſecundùm ſe abſolutè eſt conſideranda, ſed etiam reſpectiue ad finem intentum : ad quem ſi parum facit,leuis eſt;grauis autem,ſi multùm, vt docet *Vaſq.* 1.2.*d.*158. 2. Attendendæ ſunt circumſtantiæ, quia ſæpè ſit, vt res ex ſe leuis, attentis circumſtantijs boni communis, vitandi ſcandali,&c. fiat grauis. 3. An pars aliqua rei præceptæ ſit grauis, ea ſpectanda eſt tum abſolutè, & ſecundùm ſe, tum etiam in ordine ad totum. 4 In tranſgreſſionibus repetitis, ſi plures materiæ paruæ, vel ſecundùm ſe, vel ſecundùm effectus à ſe productos, moraliter coniungantur, fit materia grauis : quia tunc omnes moraliter reputantur pro vna. Contrà verò non cenſetur materia grauis ſi paruæ materiæ,nec ſecundùm ſe,nec ſecundùm effectus relictos,inter ſe vniantur. *Ex dictis reſolues.*

I. Peccas mortaliter,ita vt fiat materia grauis,ſi ſæpè modicum furatis,& non reſtituis,iuxta dicta *l.*5 *t.*5.*ca* 1.*d.*3.*caſu* 1. item ſi interruptim pſalmos aliquot ex eodem officio omittas; ſi eodem die ieiunij ſæpius parum comedas,eodem feſto ſæpius parum labores.

II. Non peccas grauiter, ſi diuerſis feſtis modicum labores; ſi quotidie in Quadrageſima parum comedas. Quod verum eſt,etiamſi ſimul haberes propoſitum ita faciendi : quia cùm iſta moraliter inter ſe non vniantur,ſingula ſunt parua. *v. Sanch.l.c.*

III. Non peccat mortaliter,qui diuerſis diebus violat votum, quotidie, aut ſingulis diebus modicum quid orandi, vel paruam eleemoſynam dandi, ſi ſit onus affixum diei : quia cùm quotidie cuiuſque diei

obliga-

obligatio extinguatur, materiæ illæ non continuantur. Quod verum eſt, etſi proponat ſemper omittere: quia illud propoſitum non fertur in rem grauem. Imò contra *Sanch.* id quidam verum putant, etſi quis 100 vota diuerſæ ſpeciei, in materijs valde leuibus, vno die implenda haberet: quia materiæ illæ cùm ſint independentes à ſe, non vniuntur. Si tamen ſimilia vota non ſint onus affixum diei, ſed tantùm dies præfigatur vt terminus, vltra quem executio non differatur, erit peccatum mortale, poſtquam ad materiam notabilem peruentum fuerit.

IV. Probabile eſt, eum, qui ter vel quater 1000 aureos in cauſas pias vouiſſet, non peccaturum mortaliter, ſi tres non ſolueret: quia etſi talis pars, abſolutè in ſe ſpectata, ſit notabilis, comparatione tamen totius, morali iudicio non valde videtur æſtimanda. *v. Laym. l.1. t.3. ca.5.*

DVBIVM III.

Quibus modis peccatum ex genere ſuo veniale, aut actus indifferens, tranſeat per accidens in mortale?

Quinque modis id fieri communiter docet *Sanch. &c.* 1. Ratione finis adiuncti 2. Ratione finis vltimi. 3. Ratione contemptus. 4. Ratione ſcandali. 5. Ratione periculi. De ſingulis dicam breuiter.

Reſp. I. Peccatum veniale tranſit in mortale, ratione finis adiuncti; vt ſi quis leuiter mentiatur, ad copulam carnalem extorquendam: quia cùm finis mortalis ametur, mortale eſt. Non tamen neceſſarium eſt in confeſſione exprimere illud mendacium, ſed ſolum deſiderium fornicationis: quia ſeclusà malitià mortali finis, manet veniale.

Reſp. II. Tranſit item in mortale, ratione nimij affectùs in rem aliquam; vt ſi v.g. vltimum finem in eà conſtituas. Ad quod non ſufficit valde intensè & vehementer ferri in obiectum, ſed requiritur, vt appretiatiuè illud ita æſtimet, ſaltem virtualiter, vt paratus ſit, eius causà tranſgredi præceptum obligans ſub mortali: vt ſi quis ita inordinatè afficiatur ad fabulas, luſum, perſonam, vt malit feſto omittere ſacrum, &c. quàm illis priuari. Notat autem *Bonac.* hunc affectum, non tantùm habitualem, ſed actualem eſſe debere, vt peccatum contrahatur: quia non imputatur ad culpam id, ad quod committendum, habitu tantùm es paratus.

Reſp. III. Peccatum veniale fit mortale, ratione contemptùs abſoluti, & formalis.

Dico

Dico autem, *contemptum abſolutum & formalem*, quando nimirum ideo formaliter & abſolutè præceptum violatur, quia ipſi, aut ſuperiori ſubijci renuis, quod eſt peccatum ſuperbiæ conſummatæ; vel quando ideò non vis obedire præcepto, quia præceptum eſt, & eſt peccatum inobedientiæ formalis: quorum vtrumque grauiter pugnat cum charitate debita ſuperiori. *Ex quibus reſolues.*

I. Non eſt mortale, ſi velis quidem obedire, & ſubijci abſolutè, nolis tamen hic & nunc in re modica; aut ſi authoritatem legis, vel præcipientis admittas, executionem tamen hic & nunc contemnas. Ratio, quia non eſt contemptus abſolutus & ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid.

II. Si præcisè ex indignatione, malitia, praua conſuetudine, aliàve cauſa, præceptum violetur, & non ex contemptu poteſtatis ſuperioris, non eſt mortale; quia non eſt contemptus formalis, ſed tantùm interpretatiuus.

III. Eſt mortale, facere vel omittere aliquid, ex contemptu iuſtæ legis humanæ, Item, ex contemptu Dei præcipientis, vel etiam conſulentis (quod præterea tacitam blaſphemiam continet, quaſi Deus inutilia præciperet, aut conſuleret) & denique facere aliquid ex contemptu Prælati vt ſic, & vt à Deo authoritatem habentis; non tamen vt talis hominis, indocti, imprudentis, imperfecti: quia hoc poſterius, non eſt contemnere abſolutè & ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid. *vid. Sanch. 1. mor. c. 5. Bon. de peccat. d. 2. q. 3. p. 5.*

Reſp. IV. Peccatum, vel opus indifferens, habens mali ſpeciem, tranſit per accidens in mortale, ſi ruina per illud proximo cauſanda, ſit mortali. Ratio, quia tali operi ſuperadditur aliquid, grauiter repugnans charitati. *v. dicta de ſcandalo, & Fill. t. 21. c. 6. q. 10 n. 212.*

Reſp. V. Veniale, vel opus indifferens, tranſit in mortale, ratione periculi incidendi in mortale; quando quis ſine ſufficienti cautela, aut neceſſitate aliquid facit, per quod veniat in mortale, ac proximum periculum peccandi mortaliter: quia talis ſalutem animæ contemnit, cùm tam probabili eius periculo temerè ſe exponat. Vnde in confeſſione explicanda eſt ſpecies peccati, cuius periculo ſe obiecit: quia eodem genere peccati peccauit. Proximum autem periculum cenſetur, quod frequenter homines ſimilis conditionis in peccatum mortale inducit.

CAPVT III.

De Peccatis capitalibus in ſpecie.

DVBIVM I.

Quid ſit Superbia, & quale peccatum?

RESP. I. Superbia eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ? mortalis ex genere ſuo, ſi ſit conſummata, & perfecta, id eſt, ſi quis ita excellere appetat, vt Deo, ſuperioribus, eorumque legibus ſubiici nolit. Imperfecta tamen, quà quis ſubijci non renuens ijs, quibus debet, & in ſuo tãtùm ſeſe magnificat, eſt tantùm veniale, vt docet *Caie. &c. V. ſuperbia*, quia ſine Dei, & aliorum deſpectu, plus iuſto ſe efferre, non eſt grauis inordinatio: eſſet tamen grauis, ſi fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abiectione.

Reſp. II. Filiæ ſuperbiæ ſunt tres, 1. Eſt Præſumptio, quæ eſt appetitus aggrediendi aliquid ſupra vires. Eſt communiter veniale tantùm: ſit tamen mortale, ſi damnum Deo, aut proximo afferat; v. g. ſi præſumas iuriſdictionem Eccleſiaſticam, poteſtatem ordinis ſacri. Item officium Medici, Aduocati, Confeſſarij, &c. ſine debita peritia. *Leſſ. l. 3. c. 1. d. 3.* & *ſuprà l. 4. t. 3. d. 9.*

2. Eſt ambitio, quæ eſt inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, vel debito maioris; vt ſi ambias Beneficium, vel officium, quo es indignus; vel illicito modo & medio, v. g. per ſimoniam. Eſt per ſe peccatum veniale: fit autem mortale, vel ratione materiæ ex qua, vel ratione medij, per quod honor quæritur, vel ratione damni, quod proximo infertur. Deniq; ſi moderatè honor appetatur ob honeſtum finem erit actus magnanimitatis, vt docet *Laym.*

3. Eſt Vana gloria, ſcilicet cupiditas inanis gloriæ, cuius finis eſt manifeſtatio inordinata propriæ excellentiæ, ſiue veræ, ſiue fictæ. Dicitur, *vana*, quando quæritur ex re mala, falſa, aut ficta; aut quæ non eſt digna gloriâ, vel non tantâ; ut ex opibus, nugis, &c. aut apud eos, qui non bene de re iudicant, aut ſine debito fine. Eſt peccatum per ſe veniale, mortale ſæpè per accidens, vt dictum de ambitione. Imò ut contra *Anglum* rectè docet *Sylu. Nauar. ca. 17. &c.* eſt tantùm veniale res etiam ſacras principaliter facere ob gloriam vanam, v. g. concionari. Porrò per Vanam gloriam dupliciter peccatur, iuxta *D. Tho. 1. 2. q. 13.* 1. Directè; idque vel per verba, eſtque Iactantia: quæ eſt venialis per ſe, ſi ſit de rebus bonis, v. g. ieiunio, oratione, &c. etſi per accidens ſæpè ratio-

ratione damni, ſi ſit falſa, fiat mortalis; uti etiam 1. ſi quid dicat contra gloriam Dei, ut Ezech. 28. *Deus ego ſum*. 2. ſi prorumpat in contumelias, v.g. Non ſum ſicut cæteri hominum, adulter, &c. ut & hic. 3. ex fine malo. 4 ſi cum notabili damno proximi fiat. 5. ſi de re mortaliter mala; quia approbatio operis eandem cum illo ſpeciem habet; (quæ proinde in confeſſione debet exprimi, ſaltem quando cum iactantia de peccato coniuncta fuit complacentia eiuſdem. Quod addo, quia ſi abſque ea fuit. *Nauar. Palaus, & Diana tom.* 2 *tract.* 4. *R* 116. docent contra, *Sanch.* Lopez, *Rodriq. &c.* non neceſſariò explicari. *vid. Card. de Lugo d.* 16. *nu* 267.) vel per facta, quæ ſi vera ſunt, & aliquid admirationis habent, dicitur Iuuentio nouitatum; hæc enim ſolet vulgus admirari, ut peregrinas veſtes, opiniones, &c. mortale, ſi notabiliter corrumpat iuuentutem, vel mores. Si verò facta falſa ſint, eſt Hypocriſis: v.g. ſi quis boni aliquid faciat, ut videatur bonus, etſi non ſit: quæ ex ſe venialis eſt, niſi ſit cum iniuria, vel contemptu Dei, & proximi, 2. Indirectè, in quantum quis altero non vult eſſe minor. Quod fit quadrupliciter. 1. Per intellectum; & eſt Pertinacia, quà quis nimis tenaciter adhæret ſuæ ſententiæ: quæ eſt mortalis, ſi oppugnetur veritas magni momenti; vel ſi ſit coniuncta cum periculo tertij, v.g. ſi medicus cum periculo ægroti maneat in ſententiâ. 2. Per voluntatem; & eſt Diſcordia: quà peccatur mortaliter, quando eſt circa bonum Dei, vel proximi, in quo deberent eſſe concordes. 3. Per verba; & eſt Contentio, quæ eſt mortalis, quando animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad fidem, vel ſalutem animæ, aut corporis. 4. Per facta, dum quis non vult exequi quod debet: & eſt Inobedientia, *vid Baldel.*

Reſp. III. His tribus ſuperbiæ filiabus, reſpondet Puſillanimitas, quà quis nimium ſibi diffidens, detrectat honores, gloriam, vel officium, quo dignus eſt: veniale eſt ex genere ſuo, fit mortale, ſi detrectes, ad quod teneris ſub mortali. *v. Leſſ. l.* 3. *c.* 2. *Lay. l.* 3. *ſ.* 5. Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus.

I. Audiens laudem alterius, vel ſuam, de re mortaliter mala, peccat mortaliter, ſi approbet, ſuſpiciat, admiretur ut laude dignum. *Sanch. Baldel. d* 29. *l.* 3.

II. Vituperans alium ob vindictam non ſumptam, aliudue graue malum, vel peccatum omiſſum, v.g. fornicationem, peccat mortaliter: quia eſt ſpecies iactantiæ, & eſt cum approbatione peccati, & occaſio committendi. *Ibid.*

III. Inducens in ciuitatem nouos habitus, & præuidens. quòd ſuo exemplo moralem neceſſitatem imponat alijs, ut ſumptus faciant ſupra vires, & poſtea non poſſint alere quos debent,

bent, vel creditoribus non ſatisfacere, peccat grauiter. *Baldel. l. c.*

IV. Exornare ſe nimium ex animi leuitate, vel vanitate, per ſe tantùm eſt veniale. *Ibid.*

V. Simulare ſanctitatem cum voluntate non habendi, mortale eſſe dicit. *Baldel. l. c.*

VI. Simulare improbitatem eſt peccatum, (quia eſt mendacium & quidem ſcandaloſum, poteſtque eſſe mortale) Neque id fecerunt ſancti, niſi faciendo id, quod ex ſe eſt indifferens, & permittendo ab alijs accipi, vt ſignum improbitatis, cùm tamen nec ex natura ſua, nec eorum intentione eſſet tale.

DVBIVM II.

Quid ſit Auaritia?

Reſp. I. Eſt inordinatus appetitus temporalium. Vnde ex hoc, & regula ſuprà tradita, de peccato mortali, *reſolues ſequentes Caſus.*

I. Eſt ipſa ex genere ſuo venialis.

II. Cùm verò eò excreſcit, vt eius causâ diuinas leges præuaricari non dubites, fit mortalis.

III. Prodigalitas, quæ opponitur auaritiæ, & conſiſtit in defectu conſeruandi, & exceſſu erogandi, eſt ex genere ſuo venialis: leuior: quàm auaritia, quia minùs abit à virtute liberalitatis. Interim mortalis fit, ſi liberis, & vxori pauperiem crees; ſi impotentem te reddas ad ſoluenda debita: ſi profundas bona Eccleſiaſtica, pijs cauſis obnoxia. *v. Leſſ. l. 2. ca. 47. d. 8.*

Reſp. II. Filiæ Auaritiæ ſunt ſequentes.

I. Obduratio cordis, (contra miſericordiam) egenis & pauperibus non compatiendo, eos obiurgando, debita durè nimis exigendo, quando creditor non eſt ſoluendo, &c. Hàc aliquando peccari poteſt mortaliter, quando præceptum eleemoſynæ, vel charitatis vrget, & tamen ex tali duritia non ſubuenitur. *Nauar. ca. 27. Tol. l. 8. ca 26. v. dicta de charitate proximi.*

II. Inquietudo cordis, hoc eſt, vehemens, & inordinata applicatio mentis, ad acquirendas, vel conſeruandas, diuitias, cum inani & vano timore, ne non acquirantur, vel perdantur. Eſt mortalis, quando retrahit à ſpiritualibus, vel alijs, ad quæ ex præcepto graui obligamur, (v. g. auditione Miſſæ) vel inducit ſuperfluum timorē, & ex hoc diffidentiam erga Deum. Venialis eſt, ſi ſit de re bona, ſed tempore vel loco indebito; v. g. de familia, meſſe, vindemiâ; quando quis eſt in templo, vel vacan-

dum

dum eſt Deo S *Thom.2.2 q.55.a.6.Regin l.23.c.2.q.3.Eſcob.*

III. Violentia: mortalis eſt, quando eſt iniuſta, & circa materiam grauem.

IV. Fallacia, ſiue dolus in verbis: poteſt eſſe mortalis, ratione finis vel mediorum.

V. Fraus, ſiue dolus in facto. Eſt mortalis ex genere ſuo, contingitq; multipliciter in contractibus, tam ratione materiæ (v.g. ſi ea vitium habet, vel non ſit qualis exiſtimatur) quàm ratione pretij. *Nauar. c. 23. Tol.l.8.c.47.Eſcob.*

VI. Proditio, quæ eſt deceptio contra fidem datam, aut debitam, in damnum illius: mortalis eſt ex genere ſuo. Contingit ferè tripliciter: 1. Circa perſonas; quomodo Iudas Chriſtum, Dalila Sampſonem, prodidit. 2. Circa res, vel immobiles (vt ſimiles manifeſtet hoſti modum capiendi arcem) vel mobiles, vt ſi pecuniam, veſtem, &c. cuiuſpiam abſconditam, prædoni oſtendas. 3. Circa ſecretum; vel ſibi commiſſum reuelando, (quod eſt contra fidelitatem & iuſtitiam, ſiquidem promiſſum fuit; quia eſt pactum oneroſum, vt docet *Card de Lugo d.14. nu.* 139. & quidem mortale, ſi præuidere poſſis inde ſecuturum notabile aliorum damnum, vel diſcordiam: aliàs veniale) vel alienas literas aperiendo, & legendo. Quod poſtremum, ſi fiat ideo, ut ſciat ſecreta alterius, eſt Curioſitas; & ſi ſit in re graui, per ſe eſt mortale: quod quia cõmuniter ante apertionem neſcitur, communiter eſſe mortale, docet *Tol. l 8.ca 45.Baldel.l.3.d.11.Nauar.c.pen.d.6. de pœn. Mol. Laym.l.3.t.3 p.1.c 4.* (qui addit, eum qui dolosè alienas literas aperit, & legit, cum alterius iniuria vel damno, crimen falſi committere.) Dixi. *per ſe eſſe mortale;* quia per accidens poteſt eſſe veniale, vel nullum, ſi legitimà authoritate, iuſta ex cauſa fiat. *Vnde reſoluuntur Caſus ſeq.*

I. Literas alienas aperire, & legere, ſæpè non eſt peccatum, ſi probabiliter ſcias, ſcriptas eſſe in tuum iniuſtum dãnum, vel in iniuriam tuam cedere, quam intendas auertere: quia potes tibi conſulere. Sic Princeps poteſt aperire literas, non tantùm hoſtium, ſed etiam aliorum, quæ tempore belli, ex locis finitimis hoſtium veniunt Item miniſtri publici, quoties bono publico neceſſarium eſſe iudicant. *Nauar. ca.18.Regin.l.24 nu.60.Eſcob.Card.de Lugo d.14.nu.*148.

II. Communiter etiam peccatum non eſt, ſi conſenſus expreſſus habeatur eius, à quo, vel ad quem mittuntur, (neque lex ſpecialis vetet, *Card.de Lugo l c.*) vel tacitus ſaltem; vt ſi facias ſub ratihabitione, confidens rationabiliter, habitum iri ratum. Ita *Eſcob.Nauar.Regi &c.l.c.*

III. Superior Religioſus, literas ſuorum ſubditorum, (dummodò non mittantur ad ſuperiorem maiorem, vel talem, quem ſtatuta eximãt, nec ab eo veniant) licitè aperit, & legit; ſiue ex Religionis ſtatuto,

aut

aut conſuetudine: ſiue ex ſuſpicione probabili, quòd mali aliquid contineant. *vid. Eſcob. Peirinum de relig. tom.1. quæſt 2. cap.1. Dian. p.3.t.6.R.55.*

IV. Nec eſt peccatum, ſi neceſſe ſit, vel expediat ad iniuriam alteri imminentem auertendam; dummodò non plus legatur, quàm ad eum finem neceſſe eſt. *Card. de Lugo l.c.*

V. Qui aperit & legit, exiſtimans non contineri res magni momenti, venialiter tantum peccat. *Card. de Lugo l.c.*

VI. Si literas ab alio dilaceratas, & in publicum à domino abiectas, recolligas, & iunctis partibus legas, ex ſola curioſitate, peccatum veniale eſt: nullum autem, (per ſe) ſi, vt ex illa notitia tibi prouideas: quia quod pro derelicto habetur, in uſum ſuum conuertere licet. *Baldel. ex S. Anton & Roſel Sylu V. emptio. q.17. Lay l.3.ſ.5.t.3.p.1.ca.4.nu.4. Dian. tom 2.t 6. miſc R 55.* Rectè tamen notat *Lay. l c.* talem ex charitate teneri, non manifeſtare ſecretum ijs contentum, ſi damnum inde cuiuſpiam prouenire poſſit, imò (addit) reuelans eiuſmodi ſecretum (cuius notitiam etiam iuſtè acquiſiuit) contra iuſtitiam peccabit, ſi intelligat, audientes eâ notitiâ vſuros, ad damnum iniuſtè inferendum. *v. Laym l.c.*

Dixi, I. *à domino proiectas*: quia ſi vel ab alio proiectæ (domino inſcio) vel ab ipſomet caſu perditæ fuerint, non licet legere.

Dixi II. *In locum publicum*: quia ſi in ignem, vel fornacem v. g. proiectæ ſint, ut comburantur, peccas, ſi extrahas, & legas. *v. Card. de Lugo d.15.n.150.*

Dixi, III. *Per ſe*: quia fieri poteſt, ùt ea contineantur, quorum lectio ſit pernitioſa.

VII. Qui furtiuè ſcripta alterius ſecreta, ipſo inuito legit, peccat. Et 1. quidem peccato curioſitatis; etſi faciat animo diſcendi, & ſine ſuſpicione damni. 2. iniuſtitiæ: quia quiſque habet ius ſecreti in ſuis ſcriptis, quæ aliis non vult eſſe communia. *Nauar. c.15. Mol. tom.5 d.36. num.2. Regin. l.24 ca.6. num* 119. poteſtque aliquando eſſe mortale, ſi nimirum fiat cum notabili damno; vel alter valdè cupiat eſſe ſecreta, grauiſſimeque ſit laturus. *Baldel. d.11. v. etiam Card. de Lugo l.c.*

VIII. Quicunque ſecretum violat abſque iuſta cauſa, cum alterius damno; vel qui literas alterius iniuſtè aperit, ex quo damnum alteri ſequitur, tenetur ad reſtitutionem. *Bon. d.2. de reſt. q.1 p.1. Trul. l.7. ca. 10. d. 32.*

DVBIVM III.

Quid ſit Luxuria?

Reſp. Eſt appetitus inordinatus venereorum, quorum vſus cùm ex natura ſua inſtitutus ſit ad conſeruationem generis humani, quod eſt magnum bonum hominum, & externum Dei, proinde qui abutitur, lædit Deum & homines. Eſt mortalis ex genere ſuo. *v. ſuprà l.3.t.4 ca.2. & l.5.c.1.d 2.*

Reſp II. Filiæ Luxuriæ, quæ eam plerumque ſequuntur, ſunt octo: quatuor ex parte intellectûs; & quatuor ex parte voluntatis.

1. Cæcitas mentis; cùm quis adeò eſt addictus turpitudini, vt de cœleſtibus non cogitet.

2. Præcipitatio, quà quis ex eadem cauſa, ſine conſilio operatur.

3. Inconſideratio; quando in modo delinquit, inconſideratè agens, quæ ſtatum vel perſonam dedecent.

4. Inconſtantia; quando quis ex eodem affectu voluptatum, à pijs propoſitis mox deficit.

5. Amor ſui; talis enim homo ob voluptates, ſe ipſum finem ſuarum actionum facit, non Deum.

6. Odium Dei: laſciuus enim ſolet à rebus diuinis abhorrere, imò ab ipſo Deo, tanquam peccatorum vindice.

7. Affectus præſentis ſæculi: amor enim voluptatum carnalium, ita animum afficit, vt ſubinde etiam beatitudini æternæ paratus eſſet renunciare, ſi præſentibus frui ſemper permitteretur.

8. Horror futuri ſæculi; quando voluptatibus immerſus, mortem inordinatè timet, & de ea nolens cogitare, vitam illicitis medijs propagare ſtudet, &c.

Priores quatuor ſunt mortales, quando finis vltimus in creaturà ponitur: vel præceptum aliquod Dei, grauiter obligans, prætermittitur. Poſteriores quatuor, ſi plenus ſit voluntatis conſenſus, per ſe ſunt mortales; ex indeliberatione, vel alià actuum imperfectione, ſæpè veniales. *v. Eſcob. & Baldell. ll. cc.*

DVBIVM IV.

Quid ſit Inuidia?

Reſp. Eſt triſtitia de alterius bono, prout illud eſt diminutiuum propriæ excellentiæ; ita vt hæc directè ſit contra charitatem, hæc enim

gaudet de bono proximi, quod inuidia deſtructum optat, vel non deſtructum dolet. *Vnde reſolues.*

I. Eſt ex genere ſuo mortalis: & grauiſſima quidem, atque in Spiritum S. ſi ſit de ipſa gratia, vel auxilio Dei.

II. Filiæ ſimiliter ex genere ſuo mortales ſunt, ac numerantur hæ: 1. Odium, de quo ſuprà. 2. Detractio, de qua *in prec.* 8. 3. Gaudium in malis proximi. 4. Suſurratio, quæ eſt obiocutio mala de proximo, ad tollendam amicitiam ipſius cum alijs; quam proinde ſuſurro reſtituere tenetur, & iterum reconciliare, non ſecùs ac detractor famam. *v. in prec.* 8.

III. Si triſtitia ſit de bono alterius, in quantum ex eo tibi, vel alijs times nocumentum, v. g. inimicus tuus eſt euectus ad officium, vt tibi faciliùs poſſit nocere, non eſt inuidia, ſed timor, qui per ſe non eſt peccatum, niſi ſit inordinatus. *Laym. l. 3. t. 3. c.* 10.

IV. Si triſtitia ſit ex eo, quòd nobis deſit bonum, quod alter habet, ita tamen, vt illud alteri non diſcupiamus, non eſt inuidia, ſed æmulatio, ſeu zelus: qui ſi eſt circa bonum honeſtum, eſt laudabilis: ſi autem circa temporalia, interdum eſt veniale; vt ſi bonum dolenti ſit improportionatum, quale eſſet, ſi ruſticus doleret ſe non eſſe Regem. *Lay. l. 3. t. 3. cap.* 10. *num.* 2.

V. Si triſtitia eſt ex bono alterius, in quantum ille eſt indignus, non eſt inuidia, ſed indignatio; quæ non eſt peccatum: erit tamen, & quidem mortale, ſi vel Dei prouidentiam arguat, (eſtque blaſphemia) vel ſi ita afficiat, vt ducat homines ad malum imitandum. *Caiet. Laym. l. c.*

VI. Si doleas, quod alter tibi æqualis, vel non multum inæqualis, in excellentia creſcat, ita vt te fiat ſuperior, & ipſum incrementum excellentiæ apprehendas vt tibi malum, eſt propriè dicta inuidia; inuidus enim dicitur, quod non ſit videns, quia bona alterius ſine triſtitia videre non poteſt. *Baldel. d.* 29 *l* 3. & ſic peccare ſolent, 1. Ambitioſi, & qui ex re aliqua quærunt gloriam, quam cum in eo ponant, vt in illa re ſint ſoli, ac ſingulares, dolent & triſtantur, ſi alij accedant. 2. Puſillanimes, quibus cùm omnia videantur magna, quouis bono alterius putant minui ſuum: ſic mulieres v. g. facilè apprehendunt, ac dolent, ſe ſuperari bono alterius, v. g. formoſitate. 3. Senes reſpectu iuuenum, & quicunque aliquid difficulter obtinuerunt, quod alij facilè conſequuntur. *Bald. l. c.*

VII. Qui in aduerſis ſuis, vel ob aliorum proſperitatem, optat ſe non fuiſſe natum, vel ſe brutum animal factum fuiſſe, vel diem eſſe maledictum, quo natus eſt, vel alterutrum primò vidit, aut coniugem accepit; ſi tantùm intendat maledicere irrationali creaturæ, v. g. diei (ſiue ſit natiuitatis, ſiue coniugij) qui tot mala culpæ vel pœnæ protulit, videtur eſſe tantùm veniale (aliquando etiam nullum, vt Iobi) ſi autem delibe-

ratè

râtè intendat optare malum homini, ſiue ſibi, ſiue alteri, illo die natis, vel coniugatis, mortale eſt. *Eſcob. & Marchant. man. ca.* 3.

DVBIVM V.

De Gulà.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Gula?

Reſp. Ea eſt inordinatus appetitus cibi & potùs: opponiturque abſtinentiæ, & committitur 5. modis. 1. Si edàs ante tempus. 2. Si nimis exquiſita. 3. Si plus iuſto. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquiſitè præparata. *Laym. l.* 3. *ſ.* 4. *nu* 5. Vnde reſolues.

I. Gula ex genere ſuo eſt peccatum tantùm veniale; quia nullus horum modorum repugnat præciſè charitati Dei, vel proximi.

II. Hinc probabile eſt, quod docet *Nauar. Tol. &c.* & non repugnat *Laym.* ſecluſo ſcandalo & alijs, veniale tantùm eſſe, vſque ad vomitum ſe cibo & potu implere; idque etiam, ſi quis vomat, vt iteratò poſſit bibere: quod tamen *V. Comedere, Sa alijq; multi* putant mortale. *vid. Baldel. Eſcob. t.* 2. *E.* 2. *c.* 5.

III. Vix dubium eſt, licere eſu aut potu, aliterve cteare vomitum, ſi is ſalubris eſſe iudicetur.

IV. Mortalis interim cenſetur crapula ex accidente & nimia inordinatione, in his caſibus. 1. Si quis gulæ cauſa violet ieiunia Eccleſiæ. 2. Si quis ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones, ad quas ſub mortali tenetur. 3. Si quis valde grauiter valetudine noceat, id auertens; ſecùs, ſi leuiter tantùm; vt v. g. ſi febricitans hauſtu aquæ morbum augeat. 4. Si continuæ fiant comeſſationes, & compotationes, ita vt venter pro Deo habeatur. 5. Si quis bibat ad perfectam ebrietatem; de qua infrà. 6. Si quis ex mera gula veſcatur carnibus, aut ſanguine humano; tum quia id repugnat pietati defunctis debitæ; tum quia eſt contra inſtinctum naturæ abhorrentis. Excuſandum autem erit, ſi fiat causâ medicinæ, aliàve iuſtâ causâ, v.g. extremæ famis in obſidione; in quâ tamen ſic vitam conſeruare non teneberis. *Sanch.* 1. *mor. ca.* 18. *Leſſ. Laym. l.* 3. *ſ.* 4. *Sa, Bon. Baldell l.* 3. *ca.* 29. Sic etiam excuſant quidam lictores illos, qui vt officium ſuum meliùs adminiſtrent, hauſtu ſanguinis humani ſe animare dicuntur; præſertim cùm ſanguis, ſecundùm multos, animatus non fuerit. *v. Auth. citt.*

V. Ex genere quoque ſuo venialia ſunt, quæ filiæ Gulæ dicuntur;

nuniorum ex parte animæ, 1. Hebetudo mentis, ſeu ſtupiditas nata e crapula,v.g. vt non poſſit orare, &c. quæ fit mortalis,quando quis ino dinatè bibendo vel comedendo voluntariè, fit ineptus ad intelligend vel præſtanda ea, quæ ad ſalutem illi ſunt neceſſaria, vel ad quæ ex o ficio,aut alias ſub graui peccato tenetur. *Baldel d.29.l.3.n.15.*

2. Inepta lætitia, per quam intelligitur non quæuis inordinata,qu omne peccatum ſequitur; ſed quæ mouet ad cantiones obſcœnas, act turpes,ſaltus,vel choreas inhoneſtas,&c fitque mortalis,quando eſt i ductiua alterius ad conſenſum, vel delectationem mortalem, vel eam ordinatur. *Ibid.*

3. Multiloquium.

4. Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia,& multiloquio differt, quod il ſit in appetitu,iſtud in verbis, hæc in verbis,& geſtibus,dicitque ſemp aliquam inhoneſtatem,licet (per ſe,& ſecluſo ſcandalo) venialem: v. ſcurrilia dicere, vel canere, ventum emittere, &c ex leuitate ad riſu excitandum: mortale tamen eſſet, ſi fieret causâ delectationis venere *Baldell.l.c.Eſcob.t.2.E.2.ca.4.*

Ex parte corporis, Immunditia, Vomitus,& Seminis effuſio. Q vltima, ſi voluntaria ſit,mortale eſt. *v.Laym lib.3.ſ.4.Leſſ lib.3.cap. Baldel.l.3.cap.29.*

ARTICVLVS II.

Quid ſit Ebrietas?

Reſp. Malitia ebrietatis plenæ & perfectæ, in eo conſiſtit, quòd q ſine iuſta & graui cauſa, tantùm ob voluptatem, aut ingluuiem, ſci volens,priuet ſe vſu rationis:non ſimpliciter,id quod fit in ſomno,m do naturali inſtituto ab authore naturæ, ad viuum & imaginis I conſeruationem; ſed violenter, & modo innaturali, rationem pertu bando,& Dei imaginem deturpando,in modum amentis bruti,ac ſi m inſuper priuando ſe proximâ poteſtate vtendi ratione, ad omnem ſu tam neceſſitatem. Ita docent commun.Doct. *Vnde reſolues.*

I. Perfecta ebrietas, quà prædicto modo ratio planè ſopitur, eſt genere ſuo mortale: quia cenſetur Deo iniurium, eius imaginem deturpare. Eſt communis Doct.

II. Non eſt peccatum,inebriare ſe ex præſcripto medicorum,ſi ali ſanitas recuperari non poſſit. *Sylu. Caiet. Laym.*

III. Nec item eſt peccatum,ſi quis cogatur intento enſe. *vid.Leſſ.l ca.3.d 4.nu.37. Azor,Regin.Bald l.*

IV.Mor

IV. Mortale eſt, alium inebriare velle, vel prouocare ad æquales hauſtus, cum intentione inebriandi, aut aduertentia ſecuturæ ebrietatis, in ſe aliòve. *Leſſ. l. c.*

V. Si iuſta cauſa eſt, vt v. g. ſi grande malum non poſſit aliter impediri, niſi author inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem, quæ ſaltem ipſi non ſit voluntaria, vt ſcilicet præter intentionem, ideoque inculpabiliter inebrietur; v. g. vinum fortiſſimum, aut medicatum propinando, cuius vi ignoratâ decipiatur. Vnde ſic poſſes inebriare eos, qui alioqui eſſent prodituri vrbem, vel te abducturi. *Leſſ. l. c. & Sanch l. 2. de mat. d.* 11. An verò hoc caſu liceat inducere ad ebrietatem ipſi voluntariam, dubium eſt. *Leſſ l. 4 ca 3 dub 4 num.* 32. affirmat, quia, inquit, licet ſuadere & inducere ad minus malum, vt impediatur maius. *Laym. l. 3 ſ. 4. nu. 6.* rectiùs negat; quia nullo caſu licet inducere ad peccatum.

VI. Si quis non præuidit periculum ebrietatis, & ſic vino captus eſt, aut in auram exiens, vento turbatus eſt, nec hoc præuidit, vacat culpâ. Vnde multi excuſantur, qui prudenter ſæpè iudicant, adhuc ſe hauſtulum facere poſſe ſine noxa: deſinent tamen prudenter id iudicare, ſi contrariam de ſe experientiam habeant.

VII. Si quis poſt potum diſcernere adhuc poſſit inter bonum & malum, licet nonnihil phantaſia turbata ſit, aut ſequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondũ plena eſt ebrietas; ideoque tantùm peccatum veniale, quamuis ex grauioribus, ſi deliberatè ſit commiſſum. *v. Laym. loc. cit.*

VIII. Plena ebrietas notatur ex his ſignis, quæ dat *Leſſ. dub. 2. nu. 30. & Regin.* 1. Si quis non meminerit dictorum, factorum, quomodo vel quando domum deductus. 2. Si commiſit ea, quæ nunquam aliàs ſanâ mente ſolet, v. g. ſi præter morem turpia ſit locutus, turbarit domum, vxorem verberauerit, &c.

IX. Mala in ebrietate commiſſa, ſi præuiſa non ſunt, aut ſi adhibita cautio, culpâ vacant.

DVBIVM VI.

Quid ſit Ira?

Reſp. Eſt inordinatus appetitus vindictæ. Quæ inordinatio, ſecundùm *D. Thom.* dupliciter fieri poteſt: 1. Ex parte modi iraſcendi, ut v. g. ſi nimium interiùs exardeſcas, vel exteriùs per ſigna nimis pate-

facias. 2. Ex parte obiecti, vt ſi vindictam appetas planè iniuſtam ob cauſam, vel ſi iuſto maiorem, v g. optando inimico mortem, quam non eſt meritus; vel exequendam propriâ authoritate; vel denique licèt vindicta iuſta ſit, non tamen eam appetas vt iuſtam, ſed vt ſatiatiuam animi tui maleuoli. *Vnde reſolues*.

I. Si ordinatè appetatur vindicta, non eſt peccatum iræ: vt cùm ſuperiores iraſcuntur culpis ſubditorum, eoſque puniunt, ſeu vindicant.

II. Ira inordinata, primo modo antè dicto, eſt ex genere ſuo veniale poteſt tamen fieri mortale ex accidente, vt ſi addatur blaſphemia, maledictio, ſcandalum.

III. Ira inordinata ſecundo modo, eſt ex genere ſuo mortale: quia eſt directè contra charitatem. *Bald. l.* 3 *d.* 21.

IV. De filiabus iræ, quæ partim ſunt ex corde, vt Indignatio, & Tumor mentis; partim in ore, vt Clamor, Blaſphemia, Contumelia, Maledictio; partim in opere, vt rixæ, pugnæ, ſeditiones, vulnera, diuerſimodè loquendum eſt, ſecundùm regulam ſuprà datam. Nam 1 Indignatio, quæ eſt inordinatus affectus ex eo, quòd quis reputet ſe indignè à tali tractari, communiter eſt veniale: imò ſi ex iuſto rationis iudicio procedat, nullum eſt. Poſſet tamen eſſe mortale, ſi creſceret vſque ad deliberatum odium, & contemptum perſonæ grauem. 2. Tumor mentis, quo quis moroſè excogitat diuerſas vias vindictæ, iiſque cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum ſit, iudicandum eſt ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur *v. Tol l.* 8 *ca.* 58. 3. Clamor, cùm iratus extollit vocem, multa inordinatè & confusè effundens, eſt veniale communiter, niſi aliud addatur. 4 Blaſphemia eſt mortale, de qua ſuprà. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 1. 5. Contumelia, quà quis proximo malum aliquod obijcit, cum intentione illum inhonorandi, eſt ex genere ſuo mortale.

Dixi, *animo inhonorandi*: quia animo corrigendi, humiliandi, aliàve ratione, poteſt ſuperior verbum aliquod aliàs contumelioſum obijcere: quomodo Chriſtus vocauit Apoſtolos ſtultos; & Apoſtolus Galatas inſenſatos. In quo tamen peccari poteſt, ſi modus debitæ correctionis excedatur, vel ſubditus grauiùs dehonoretur, quàm per delictum meruit. *v. Baldel. d.* 34 *num.* 16. Item, vt docet *Caiet.* poteſt contumelia eſſe venialis tantùm, ſi ſit parua tantùm; vel ſi ſit tantùm materialis, ſine intentione dehonorandi; modò non ſequatur læſio notabilis honoris proximi. Et ſic excuſantur, ſaltem à mortali, multi parentes, dum filios vocant aſinos, &c. item mulieres, pueri, & infimæ ſortis homines, conuicijs ſe onerantes: quia cùm fides ijs non habeatur, non læditur grauiter honor. *v. Bon. t.* 3. *q.* 2. *p.* 5. Denique ſi ioci cauſa, & per conuenientem recreationem, leues defectus objiciantur, vrbanitas eſt, ſecundùm *D. Thom.*

Thom. 2.2 *q.* 72 *a* 2. dummodò alter non contriſtetur, nec ad iram moueatur.

Contumelia etiam fit facto, tum indirectè, vt ſi imaginem, vel literas alterius conculces, comburas; tum directè, vt ſi virum honeſtum fuſte cædas, ad ianuam eius cornua, &c. apponas, vel repræſentes aliquid, quod honorem alterius lædat. Huc ſpectat ſubſannatio, illuſio, & deriſio, quando fit ſignis, vt naſo rugato, labijs extenſis, &c. intendendo proximi confuſionem: quæ ſi ſit grauis, vel ſaltem proximus eà grauiter contriſtetur, mortalia ſunt. *Bonac Mol. Baldel. l.* 3 *d* 3, *&c* ex *S Tho.* Circa quæ: Nota. Quòd qui per contumeliam læſit alterius honorem, teneatur hunc reſtituere, etiamſi fama non ſit læſa. Hoc autem fieri poteſt, vel per honorificam, & amicam ſalutationem, vel inuitationem ad menſam, vel petitionem veniæ, (etiam ſubinde flexis genibus, & coram teſtibus) prout læſio fuit grauis. *v. Card. de Lugo d* 15. *num.* 53 Adde, quòd contumeliæ mortalis qualitatem in confeſſione explicare, non ſit neceſſarium, vt contra *Fill. &c.* docet *Azor, Sa, Mol Card. de Lugo d.* 16. *de pœn. num.* 269.

VI. Maledictio, quà quis optat, vel imprecatur alteri malum, ſub ratione mali, eſt ex genere ſuo mortale.

VII. Rixæ, ſi modum non excedant, vti & leuiculæ pugnæ, veniales ſunt: ſecùs, ſi progrediantur ad ſeditiones, vulnera, cædes. Suntque hæc communiter peccata ex parte incipientis rixam: alter enim poteſt ſe defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ.

DVBIVM VII.

Quid ſit Acedia?

Reſp. Acedia, ſiue animi tædium, poteſt ex *D Tho.* 2.2. *q.* 35 *a.* 2. dupliciter vſurpari. 1. Generaliter, pro omni animi remiſſione in exercitio virtutum; eò quòd labor aliquis ſit adiunctus. 2. Particulariter, pro triſtitia & tædio de diuina amicitia, eò quòd per virtutum exercitia laborioſa ſeruari debeat, & ſic amicitiam illam non curet. *Vnde reſoluuntur.*

I. Acedia accepta primo modo, tum demum eſt peccatum mortale, cùm ideo committitur opus vetitum ſub mortali.

II. Acedia accepta ſecundo modo, ex ſe eſt mortale; quia repugnat charitati Dei.

Ex quo de filiabus Acediæ quoque facilè iudicari poteſt, quæ ſunt ſequentes.

I. Malitia, qua quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe;

aut quà ipſum pœnitet bene feciſſe, vel impleuiſſe id, quod tenebatur; aut quà contemnit Dei beneficium, v.g. deſiderando non fuiſſe natum, aut agnouiſſe Chriſtum,&c Eſt autem ex genere ſuo mortale.

II. Puſillanimitas,& deſperatio de ſalute,quæ mortale quoque eſt.

III. Rancor,quo ij ſunt faſtidio,qui ad ſpiritualia inducunt.

IV. Torpor,cùm bona fiunt,non cum debito feruore.

V. Euagatio mentis,quà quis in exercitio ſpiritualium euagatur circa illicita;ſiue per cogitationem, & dicitur curioſitas; ſiue per locutionem, & dicitur verboſitas; ſiue per inquietudinem, & dicitur inquietudo:quæ communiter ſunt venialia. *v. D.Thom.q 35.Laym.l.2 t.3.c.9. Tol.l 8.*

Culpabilis autem euagatio, mortalis erit, quando notabilis eſt,& attentio requiritur ad implendum præceptum obligans ſub mortali; v. g. in recitandis horis canonicis,celebranda,vel audienda Miſſa. *Regin. Palaus de char.t.6 d 1 p.3. Trul l.1.c 6 d 1.* contra *Tambu de exped ſacrif.l 2.c.3* vbi docet, diſtractum eſſe voluntariè,& per notabile tempus inter ſacrificandum extra Canonem, eſſe tantùm veniale, licet concedat,ſub Canone, præſertim circa conſecrationem eſſe mortale, propter grauem irreuerentiam & periculum erroris.

Dixi, *ad implendum præceptum*, nam in oratione vel non præceptà, vel ſub obligatione tantùm veniali, eſt peccatum veniale tantùm. *S. Thom.Nau.Suar Leſſ.l.2.c.37 d 11.* imò nullum, ſi non tam intendat orare, quam verba precum recitando, pio exercitio ſe occupare: quia non formaliter, ſed materialiter tantùm orat; v. g. cùm quis manibus laborans,pſalmos,aliaſve preces recitat,aut cantat, non animo orandi,ſed cauendi cogitationes vanas,vel recreandi ſe. *Sanch. conſ p 2 l.7. c.2 d. 31.Trul.l.1.c.7.d.10.* v.ſuprà *l.4.c.2.d 2.*

(?)

LIBER

LIBER SEXTVS

DE SACRAMENTIS.

HABEBIT hic liber Tractatus ſex. 1. agetur de Sacramentis in genere. 2. de Baptiſmo, & Confirmatione. 3. de Eucharistia. 4 de Pœnitentia. 5. de Extrema vnctione, & Ordine. 6. de Matrimonio.

TRACTATVS I.

De Sacramentis in genere.

CAPVT PRIMVM.

De Sacramentis nouæ legis.

DVBIVM I.

Quid ſit Sacramentum?

RESP. Eſt res ſenſibilis, quæ ex ſtabili inſtitutione Chriſti, vim habet ſanctitatis, ſiue gratiæ iuſtificantis efficiendæ, & per conſequens ſignificandæ. *Vnde reſolues.*

I. Ad eſſentiam Sacramenti requiri tria. 1. Vt ſit ſignum ſtabile. 2. Vt ſignificet veram ſanctitatem. 3. Vt eandem efficiat ex opere operato, id eſt uſu ſuo & applicatione, per propriam efficaciam. & non ex opere operantis, ſiue per actum aut diſpoſitionem miniſtrantis, vel ſuſcipientis: quæ etſi ad effectum Sacramenti requiratur, non tamen ut cauſa, ſed ut conditio ſine qua non.

II. A definitione talis Sacramenti excludi. 1. Sacrificia tam nouæ, quàm veteris legis: quia hęc non ſunt inſtituta ad gratiam ex opere operato

rato conferendam, etſi nihilominus ſacrificium nouæ legis ſic eam impetret ei, pro quo offertur, non ut Sacramentum, uſu ſuo & applicatione, ſed per modum impetrationis) ſed ad cultum Deo præſtandum. *Kon. d.* 60. *a.* 22. 2. Figuras & ſacramenta veteris legis, v. g. circumciſionem, tranſitum maris rubri, agnum paſchalem, varias item purificationes, & conſecrationes ſacerdotum: tum quia à Chriſto non ſunt inſtituta; tum quia veram ſanctitatem non efficiebant. Ac licèt Circumciſio aliquando ſuſtulerit peccatum originale per veram gratiam, id fecit vel ex opere operantis in adultis, vel non ex opere operato, ſimpliciter & rigorosè; tum quia non continuit gratiam, ut cauſa phyſica, vel ut cauſa moralis; quia nondum erat exhibita paſſio Chriſti, & meritum, ex quo gratia pendebat, ſed tantùm ex ſpeciali priuilegio: tum quia non contulit gratiam formaliter quà Circumciſio, & ex ſua inſtitutione, ſed quatenus erat profeſſio fidei: neque vi applicationis & uſùs ſui; alioquin enim omni non ponenti obicem, & quidem præter omne meritum contuliſſet, quod eſt falſum. *v. Fill. t.* 1. *ca.* 1. & 5. *q.* 8. & *c.* 8. 3. Ea quæ dicuntur ſacramentalia, v. g. benedictio Abbatis, conſecratio virginis: quia præcisè ex uſu ſuo, & opere operato, gratiam non conferunt: vti nec actus virtutum; præterquam quòd hi ſenſibiles non ſint. 4. Lotionem pedum Apoſtolicorum, inſufflationem Chriſti in Apoſtolos, per quam Spiritum ſanctum illis dedit. Item verba Chriſti ad Magdalenam & Paralyticum: *Remittuntur tibi peccata*: quia non fuerunt ſigna inſtituta ſtabiliter ad gratiam conferendam. 5. Martyrium, ob eandem cauſam: eſto enim ex opere operato gratiam conferat, non tamen eſt ſpecialiter ad hoc inſtitutum. *v. Scholaſt.*

DVBIVM II.

Quid circa materiam & formam Sacramentorum ſeruandum?

Suppono, Sacramentum dupliciter ſumi. 1. Per modum compoſiti phyſici, in quo res ſenſibilis & actio, (v. g. in Baptiſmo, aqua & ablutio; in Vnctione oleum & unctio) dicitur materia. Et quidem oleum & aqua, materia remota; actio verò illa, materia proxima; verba autem, aut quod eorum loco ponitur, (ut in Matrimonio, ſignum conſensùs dicuntur forma. 2. Per modum compoſiti artificialis, & tunc dicta materia & forma, id eſt, res & verba, ſimul habent ſe inſtar materiæ; ſignificatio verò eorum, inſtar formæ. Hic quæritur de materia & forma priore ſenſu.

Reſp.

Reſp. I. Vt Sacramentum ſit validum, debet inter materiam & formam, v.g. inter affuſionem aquæ, & pronunciationem verborum, tanta eſſe coniunctio, vt ſecundùm moralem hominum æſtimationem, ſpectatâ naturâ cuiuſcunque Sacramenti, vna alteram afficiat; hoc eſt, ut verba cenſeantur cadere in talem rem, & cum ea vnum totale ſignum conſtituere. *vid Bonacin. d. 1. quaſt. 2. p. 2. Suar. Kon &c.* Vnde reſolues.

I. In Baptiſmo, Confirmatione, Vnctione, & Ordine, requiritur talis coniunctio, ut dum miniſter verba pronunciat, moraliter cenſeatur etiam lauare, &c.

II. In Pœnitentia, abſolutio ſatis diu poteſt differri; ſicut in iudicijs, ſententia poſt examen cauſæ.

III. In Matrimonio, vnius conſenſus poteſt alterius conſenſum tam diu ſequi, quamdiu hic moraliter permanere cenſetur; ſicut in alijs contractibus. *v. Kon. hîc a. 6.*

Reſp. II. Vt valeat Sacramentum, non debet fieri ſubſtantialis, ſeu eſſentialis mutatio materiæ, vel formæ; accidentalis verò mutatio, etſi ſæpè illicita ſit, non tamen inualidum facit Sacramentum. Porrò ſubſtantialis mutatio materiæ dicitur, quando ſecundùm communem uſum & æſtimationem hominum, differt nomine, & re, ab ea quam Chriſtus præſcripſit. Accidentalis dicitur, quando cum ea eundem retinet uſum & nomen. Formæ mutatio eſſentialis eſt, quando non manet idem ſenſus: accidentalis, quando manet. *Lay. l. 5. t. 1 ca. 4. ex communi* Vnde reſolues.

I. Nullum eſt Sacramentum, ſi materia cruda conſecretur, ſiue hæc differat ſpecie ſubſtantiali à pane, ſiue non: quia communiter non cenſetur, aut dicitur panis. Item ſi aquæ artificiales adhibeantur in Baptiſmo; quia non habent communem vſum, & nomen aquæ elementaris; eſto phyſicè ſpecie non diſcrepent. *v. infrà de Baptiſmo.*

II. Valet Sacramentum, etſi aqua Baptiſmi ſit calida, &c. Item ſi panis Euchariſticus ſit ater, fermentatus, &c.

III. Defectu formæ, Sacramentum eſt nullum. 1. Si literæ aliquæ mutentur, variantes ſenſum: quod facilè fit in initialibus, v.g. In nomine matris, milij, &c. 2. Si magna fiat interruptio verborum, ita vt moraliter non videantur cohærere. 3. Si forma diuiſim pronuncietur, v.g. vnus dicat, Ego te baptizo; alter, In nomine Patris, &c. quia erunt duæ formæ imperfectæ, & ſenſus falſus. *Fill. l. 1. ca. 4. q. 5. v. Bonacin. qu. 2. p. 1.*

IV. Forma valet, etſi non liceat. 1. Si omittas voces non eſſentiales, v.g. *Ego*, & *Amen*, in Baptiſmo: *Enim*, in forma Euchariſtiæ. *Bon. d. 4. q. 3 p. 1 n. 9 & 10.* ex *Suar. &c.* 2. Si quid addas, v.g. In nomine Patris,

tris,qui te creauit,&c. 3. Si ſubſtituas ſynonima, v.g. abluo,pro baptizo. 4. Si tantùm tranſponas,ut Hoc meum eſt corpus: Te ego baptizo. 5. Si verba corrumpas ob præcipitantiam,& balbutiem;v.g hoc eſt corpus meus,vel,hic eſt enim calis meus. 6.Si interruptio fiat parua, v.g. ego te baptizo,& interponat,iſta aqua eſt nimis frigida,vel,Cuſtos verte folium,In nomine Patris,&c. *Fill l.c.v. Bon.l.c.*

CAPVT II.

De Miniſtro Sacramentorum.

DVBIVM I.

Quid requiratur, vt Miniſter det validè Sacramentum?

Reſp. Ad valorem Sacramenti in Miniſtro,non fides vel probitas,ſed præter poteſtatem (& iuriſdictionem in quibuſdam requiritur intentio, ſeu voluntas,ſaltem virtualis & abſoluta, vel huic æquiualens, faciendi non tantùm externum illum actum, ſed Sacramentum, vel ſaltem id quod facit Eccleſia, vel quod Chriſtus inſtituit. Eſt communis ex *Trid. ſeſſ 7. can.* 11 Ratio prioris partis eſt, quia ſacramenta operantur, non ex diſpoſitione Miniſtri, ſed virtute diuinà, ſecundùm inſtitutionem & meritum Chriſti. Ratio poſterioris, quia ad confectionem Sacramenti, requiritur talis intentio,quæ actionem determinet ad eſſe Sacramentale,toll atque indifferentiam verborum & actionum: talis autem non eſt intentio ſolius actionis externæ, quæ ad alios fines, v.g. ad ludum poteſt referri.

Dixi I. *ſaltem virtualis*:tum quia non ſufficit interpretatiua,vel habitualis(qualis etiam poteſt eſſe in ebrio,& dormiente: cùm actus ab ea procedens nō ſit humanus & deliberatus,ſeu liber in ſe:tum quia actualis,quà ſcilicet actu intendis,& vis hoc facere, etſi melior ſit & conſulta,non tamen requiritur:cum enim ea non ſit in noſtrà poteſtate,& homo facilè diſtrahatur,nimis durum & plenum ſcrupulis fuiſſet, ſi hanc Chriſtus requiſiuiſſet. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta, durat in aliqua actione, vi illius inceptà & continuatà: ut ſi ex intentione baptizandi,vel celebrandi,vadas ad Eccleſiam,ſacras veſtes induas, altare vel baptiſterium accedas, etſi interim omnia alia cogites. Ratio,quia hoc ſufficit, vt actio illa ſit humana, & moralis. *Laym.l.5 t 1.c 5.* Vnde reſolues.

I.Si

I. Si Sacerdos habens fortè ante ſe panem, recitet factum, & verba Chriſti, non ideo conſecrat.

II. Impotens rationis, ebrius, vel ſomnians, non conficit ſacramentum, etiamſi ante ebrietatem, vel ſomnum id intenderit: quia non agit humano modo. *Laym l. c.*

III. S. Athanaſius in luſu puerili verè baptizauit: quia intendit facere, quod viderat in templo fieri ab Epiſcopo.

IV. Hæreticus validè baptizat, & contrahit matrimonium, etſi non credat hoc eſſe Sacramentum, rideat, & contemnat; imò etſi nolit facere, quod facit Eccleſia Romana, ſed quod ſua, falſo putans, non Romanam, ſed ſuam eſſe veram; etſi etiam per hoc nolit conferri gratiam Ratio, quia intẽtio generalis, qua vult quod Chriſtus inſtituit, præualet intentioni prouenienti ex errore priuato. *Bon. q. 3. p. 2. n. 9. Suar. Fill. &c.*

V. Non debet repetere ſub conditione conſecrationem, qui in ipſa fuit diſtractus; vel qui minores hoſtias ad altare detulit, de quibus maiorem conſecrans, non explicitè cogitauit, nec detexit.

Dixi II. *Abſoluta*: quia conditionata ſuſpendit effectum, quod, prę terquam in matrimonio, fieri non poteſt. *Vnde reſolues.*

I. Validum eſt Sacramentum, collatum ſub conditione præteritâ, aut præſenti neceſſariâ, vel contingente, ſi conditio verè ſit impleta: v. g. abſoluo te, ſi vis dimittere concubinam, ſi capax es baptizo te, ſi non es baptizatus. *Bon l. c. n* 18.

II. Nullum eſt Sacramentum, datum, ſub conditione futurâ, ſiue ſit hæc contingens, ut abſoluo te, ſi reſtitues, ſi dimiſeris concubinam, &c. ſiue neceſſaria, adiecta animo ſuſpendendi Sacramentum, ut abſoluo, ſi cras ſol orietur. *Bon ib. Suar. Con. &c.*

III. Dubium eſt Sacramentum, collatum ſub conditione occultâ, humano modo incognoſcibili: v. g. baptizo, ſi es prædeſtinatus, ſi Deus videt te hoc anno moriturum.

IV. Grauiter peccat, qui adminiſtrat Sacramentum (excepto Matrimonio) ſub conditione, non ſolùm futurâ, (quod ſemper eſt mortale) ſed etiam præſenti, aut præteritâ; ſiue in ſe ſit prorſus occulta, quod etiam eſt mortale; ſiue humano modo cognoſcibili, quod tamen nullum eſt, ſi fiat ex cauſa rationabili: rarò veniale, ſæpius mortale, ſi abſque vlla cauſa. Ratio, quia aut nullum facit Sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, ſed non ſine nugatione in re graui. *v. Bonac. l. c. Suar. Con. &c. Scholaſt.*

D V.

DVBIVM II.

Quid requiratur in Miniſtro, vt licitè miniſtret?

Reſp. I. Præter ea, quæ ad valorem requiruntur, requiritur probitas, ſiue vt ſit in gratia: tum quia Chriſto, cuius eſt Miniſter, debet ſe conformare: tum quia ſancta ſanctè ſunt tractanda; tum quia ad hoc quidam ſingulariter ordinantur, & gratia peculiari donantur, ac proinde hoc curare præ alijs ſunt obligati. Ita *Laym. l. c. & commun.* Vnde reſolues.

I. Peccat grauiter, qui conficit Sacramenta, non habens ſufficientem iuriſdictionem, vel de ea rationabiliter dubitans, vel qui cenſurâ eſt prohibitus.

II. Non licet Sacerdoti adminiſtrare Sacramenta, cum attritione cognita: quia adhuc eſt extra ſtatum gratiæ. *Bon. q. 3. p. 2 § 1.*

III. Non tamen neceſſariò præmittit confeſſionem, (niſi velit celebrare) etſi ſit conſultius: quia de hoc nullum eſt præceptum; & ad delendum mortale ſufficit contritio. *Vaſq. d. 136. ca. 1. Card. de Lugo d. 8. ſeſſ. 9.*

IV. Miniſter Sacramenti ad id ordinatus, ſi conficiat & miniſtret ſolemniter in mortali, v.g. ſi baptizet, vel celebret, peccat mortaliter toties, quoties (quod etiam verum eſt, volunt *Sayr Ledeſ. & Bon. Gran. cont 3. t. 5. d. 5.* de Diacono, ex ſpeciali commiſſione baptizante) niſi fortè periculum ſit in mora, nec poſſit tam citò confiteri, aut conteri: eo enim caſu baptizare, vel etiam abſoluere moribundum, in ſtatu peccati, non eſſe irreuerentiam, docet *Card. de Lugo d. 8. ſ. 9. n. 151.*

Dixi I. *ad id ordinatus*: etſi enim Laicus in neceſſitate baptizet, cum conſcientia peccati mortalis, non peccare mortaliter, docet *Con l. c. Fil. t. 1. c. 5. q. 10. ex Suar &c.*

Dixi II. *ſolemniter*: nam ſi ſine ſolemnitate baptizet, excuſat à mortali *Suar. Kon. Fill. l. c.*

V. Alij qui conficiunt & miniſtrant, non peccant mortaliter, v. g. cùm Laici in neceſſitate baptizant, vel miniſtrant ſibi inuicem Matrimonium, in mortali. Ita contra *Sylu. Vaſq.* & alios, docet *Suar.* cum alijs: qui tamen vult eos peccare mortaliter, quatenus hoc in mortali ſuſcipiunt. Ita etiam *Fill Fern. Sanch. Kon. q. 64 a. 6. dub. 1.*

VI. Qui miniſtrat, etſi non conficiat Euchariſtiam, in mortali, peccat mortaliter, vt habet communis, *Suar. Fill. Laym. Bon.* & aliorum, contra *Vaſq.* cuius ſententiam *Diana* rectè notat eſſe probabilem, ſiue ſit Sa-

ſit Sacerdos, ſiue Diaconus, vt *v p 3 t 4 R.* 195. Idem docet *Card. de Lugo d.* 8 *n.* 155. Et quidem aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicantur: quod minùs videtur probabile, cùm moraliter non ſit niſi vna diſtributio, & vna indigna adminiſtratio. Ita *Tan. l. 2. Henriq. Fill. n.* 87. *&c.* contra *Kon. & Bon*

VII Etſi probabile ſit, quod docet *Sylu. Caiet. Fill, to.* 1. *t.* 1. *ca.* 6. *n.* 87. *Nauar. & Sa V. Ordo* Diaconum & Subdiaconum, ſi cum mortali in ordine ſuo miniſtret; item Sacerdotem, & Epiſcopum, ſi ſacramentalia exerceat; nuptias, aquam benedicat; altaria, templa, vaſa conſecret; concionetur, Euchariſtiam de loco in locum transferat peccare mortaliter. Contrarium tamen videtur verius, vt docet *Suar. Vaſq. Laym. Kon. q* 64 *a.* 6 *du* 1 *Card. de Lugo l c.* Ratio, quia hæ actiones non tendunt proximè ad ſanctificationem animæ, ex opere operato, ſicut actiones ſacramentales.

VIII. Non videtur vera eſſe ſententia, quæ docet eſſe mortale tangere in mortali corporalia, calices, reliquias, &c. *Sayr. Suar. Bon. d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. Quòd ſi quis in mortali, (etiam laicus in neceſſitate) eleuet de terra Euchariſtiam, non videtur aliud agere, quàm ſi Chriſtum in hac vita lapſum eleuaſſet: ſecùs tamen, ſi quis id extra neceſſitatem temerè præſumat, exemplo Ozæ. *Bon. d* 1 *q* 3 *p* 2 *n* 12.

Reſp. II. Requiritur præterea, vt exhibeat, ac curet, non tantùm quæ ad ſubſtantiam Sacramenti ſunt neceſſaria, ſed etiam quæ ad decorem, ſiue ex natura rei, ſiue ex præcepto Eccleſiæ, ſpectant. Ratio prioris, quia alioqui Sacramenta dehoneſtat, & tractat indignè. Ratio poſterioris, quia Sacramenta ſanctè ſunt tractanda; & præcepta Eccleſiæ obligant in conſcientia. *Vnde reſolues.*

I. Peccat miniſtrans mortaliter: 1. ſi vtatur materia, vel forma falſa, vel (extra neceſſitatem) dubia. *Bon d.* 1. *q.* 2 *p.* 1. *nu* 32. 2. ſi omittat intentionem requiſitam. Quòd ſi verò dubium oriatur, & non tantùm inanis ſcrupulus, (is enim reiici debet) an forma fuerit legitima, vel an legitimè, & integrè prolata, tunc etſi ſpeculatiuè probabile ſit, formam eſſe legitimam; in praxi tamen iteranda erit ſub conditione; quia tutius hîc eligendum eſt.

II. Peccat quoque, (grauiter vel leuiter, pro grauitate materiæ) 1. qui verba formæ corruptè, inarticulatè, indeuotè pronunciat. 2. qui materiam, vel formam, vel cæremonias, contra Eccleſiæ morem, quamuis accidentaliter, ſine cauſa mutat, vel omittit. Quod ſi fiat ex contemptu, eſt mortale; ſi ex negligentia, ſæpè eſt mortale, quando ea magna eſt, & in re graui. *v. infrà c.* 4 *d.* 5

III. Peccat grauiter, qui miniſtrat Sacramentum publico peccatori, vel aliter indigno, niſi indignitas ſciatur ex confeſſione, vel ſit occulta in-

ta indignitas,& ex negatione ſequeretur infamia, vt patet ex praxi Eccleſiæ, & Chriſti, qui Iudæ Euchariſtiam dedit. Grauiùs peccaret, qui ne daret indigno, porrigeret ei hoſtiam non conſecratam, etſi ſic cum eo conueniſſet; aut qui non audens indignè celebrare ſimularet Miſſam eleuans hoſtiam non conſecratam: quia quantum eſt ex ſe, dat occaſionem Idololatriæ. *v. Bon d.1.q.6.p.4 Suar. Con. &c. Scholaſt.*

CAPVT III.

De ſuſcipiente Sacramentum.

DVBIVM I.

Quæ diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti, in ſuſcipiente?

Reſp. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione vtentibus, intentio percipiendi ſacramentum, interpretatiua ſaltem, requiritur, & ſufficit: (excipe Pœnitentiam, de qua infrà) Ita commun. Theologi omnes cum *D. Thom.* contra *Caiet.* qui putat in ſuſcipiente nullam intentionem requiri, modò contrariam non habeat. Ratio reſponſionis eſt, quia ſicut adultus non iuſtificatur ſine proprio conſenſu, ita nec per Sacramentum initiatur & conſecratur Deo, ſine eodem conſenſu, ſi eius ſit capax *Bon. d.1 q.6 p.2.*

Dixi, *adultis, &c.* quia cum tantùm requirantur conditiones, iuxta ſubiecti capacitatem, paruuli autem, & perpetuò amentes non ſint capaces propriæ intentionis, ſufficit illis intentio Chriſti, & Eccleſiæ. *Fill. t.1.ca.8.* Vnde reſolues.

I. Paruuli, vti & perpetuò amentes, validè baptizantur, confirmantur, communicantur, ordinantur, (quod vltimum nefas eſſet, priora autem olim permittebantur.) *Bon l.c.*

II. Ægris ratione iam priuatis, rectè datur Vnctio, non tantùm ſi ante petierint, ſed etiam ſi fuerint Catholici, neque conſtet eſſe in mortali: nam hoc ipſo cenſentur interpretatiuè voluiſſe & petiiſſe, quod alij Chriſtiani, etiamſi de ea nunquam audierint. *Card. de Lugo de ſacramentis in genere d 9.n.122.&c. commun.*

III. Inualidum eſt Sacramentum, 1. quod quis ſuſcipit cum intentione neutrali, habens ſe negatiuè, 2. quod ſuſcipit ficté: id eſt, ſimulatè;

non

non tamen quod fictè, id eſt, indiſpoſitè. 3. quod per meram vim, animo omninò repugnante, ſuſcipitur *Bon l c.*

IV. Validum eſt Sacramentum, 1. quod qui accipit, vult quod Chriſtiani accipiunt; etſi non credat, aut non velit Sacramentum. 2. quod quis per metum coactus ſuſcipit; cùm metus non tollat voluntarium. Matrimonium tamen graui metu, v.g. iniuſtæ mortis, initum, cenſetur irritum, vt docet *Sanch. l 4. de mat. d. 12. & 14. Card. de Lugo d 9 nu. 133.* Et qui ordines graui metu coactus ſuſcepit, etſi characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, poteſtque ſecluſo ſcandalo nubere, vt ſuo loco dicam.

DVBIVM II.

Quid requiratur, vt licitè, & cum fructu ſuſcipiatur?

Reſp. Ad effectum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, requiritur & ſufficit, præter voluntatem ſumendi Sacramentum, diſpoſitio fidei, ſpei, & attritionis; non autem requiritur charitas, ſiue vt gratiam habeat: quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quòd ipſa primam gratiam, ſeu vitam donent. Ad reliqua verò Sacramenta, quæ dicuntur viuorum, requiritur, vt ſit in gratiâ: quia illa non primam, ſed ſecundam tantùm gratiam, id eſt, augmentum tantùm gratiæ conferunt. Etſi ſubinde per accidens dent primam, cùm quis putat bonâ fide ſe carere mortali *Laym. d. 6. Bon. d. 1. q. 6. p. 2.* Vnde reſolues.

I. Etſi æqualiter diſpoſiti, æqualem; magis tamen diſpoſiti, maiorem Sacramenti fructum, præter characterem, conſequuntur: tum quia congruum eſt, Sacramenta ita inſtituta eſſe, vt vberior gratia detur pro diſpoſitione ſubiecti; tum quia non videtur is, qui vehementem attritionem ad Baptiſmum, vel Pœnitentiam affert, omni fructu carere.

II. Qui ſumit hoſtiam, quam neſcit eſſe conſecratam, cùm inſtar alterius animalis, ſine intentione ſumendi, Sacramentum ſumat, accipit quidem materialiter rem, quæ eſt Sacramentum, non tamen ſacramentaliter & cum fructu. Idem docet *Bon.* de eo, qui ſumit Sacramentum ex cauſa famis; quod videtur intelligendum, ſi ex ea ſola: neque enim videtur Sacerdos fructu Sacramenti priuari, etſi ſumpturus calicem, ſimul etiam leuare ſitim intenderet. *v. Bon. l c. nu 3.*

CAPVT IV.

Quid ſint Sacramentalia,& quid efficiant?

Reſp. Cæremoniæ Eccleſiaſticæ,quæ vulgò dicuntur ſacramentalia, ſunt actus externi religionis, ad colendum Deum accommodati. Tales autem communiter vocantur, oratio Dominica, aqua benedicta, eſus eulogiarum olim in vſu,confeſſio generalis,eleemoſyna, benedictio ab Epiſcopo,vel Abbate conſecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia,& continentur hoc verſu.

Orans,tinctus, edens, confeſſus,dans,benedicens.

ad quæ etiam reuocantur,tunſio pectoris, vnctio in Regem,& ſimiles; item multæ aliæ cæremoniæ, & res etiam ipſæ ſacræ, quæ in Eccleſiâ partim ab Apoſtolis traditæ,partim poſtea inſtitutæ ſunt, vt Exorciſmi, inſufflationes,prima tonſura,benedictiones & conſecrationes variarum rerum,& perſonarum,vt Eccleſiæ,calicum,&c. ipſæ etiam herbæ,lumina,vinum S.Ioannis,cerei agni,ſignum S.Crucis. Quæritur ergò,quam vim habeant,non ex opere operantis,cùm certum ſit, ſicuti per alia pia opera,ſic etiam ijs nos mereri; ſed ex opere operato.

Reſp.II. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiam, aut remittendi peccata vi ſuâ & per ſe, ſed tantùm, quatenus in nobis pium motum excitant. Ratio prioris eſt, tum quia nuſquam promiſſio gratiæ, aut remiſſionis peccatorum, ijs facta reperitur; tum quia peccatum etiam veniale non remittitur ſine infuſione gratiæ:quam conferendi ea nullam per ſe habent vim. Ratio poſterioris, quia id accommodatum eſt ſacramentalium inſtitutioni & conſecrationi, quæ fit per preces Eccleſiæ,quibus ipſa nobis tales motus precatur, *Kon.q 71. a.3.* Vnde re. ſolues.

I. Gratiæ præuenientes,& pij motus,conferuntur per ſacramentalia, per modum impetrationis, quæ non omninò infallibilem effectum habent.

II. Peccat grauiter, qui ſacramentalibus falſam materiam ſupponit, vt pro aqua luſtrali facienda,vrinam.

III. Sacramentalia quandoque operantur beneficia corporalia, v. g. ſanitatem, per modum impetrationis, ratione precum Eccleſiæ. Imò quædam etiam vim habere, (v.g. fugandi Dæmonem) per modum operis operati,ex ſingulari priuilegio,docet *Henriq lib 1. cap 2. Sotus* & alij. Quia, inquiunt,etiam Ethnici, in quibus nec interceſſerunt preces Eccleſiæ,nec meritum operantium,quandoque ſigno Crucis(quod quidam etiam putant de nomine IESV) à Dæmone liberati fuiſſe dicuntur:

Digitized by Google

tur: quod tamen alij eorum virtuti obiectiuæ, quaſi naturali, aſcribunt, de quo plura apud Scholaſticos. *v. Marat d.* 10 *ſ.* 1.

TRACTATVS II.

De Baptiſmo & Confirmatione.

CAPVT PRIMVM.

De Baptiſmo?

NOn agitur hic de Baptiſmo ſanguinis, id eſt, martyrio; nec de flaminis, ſeu ſpiritûs, id eſt, contritione, cum voto Baptiſmi, vel deſiderio, quia non ſunt Sacramenta: ſed de Baptiſmo fluminis, qui definitur, Ablutio corporis exterior, facta ſub præſcripta forma verborum.

DVBIVM I.

Quæ materia Baptiſmi?

Reſp. Materia remota licita, eſt aqua conſecrata, ſi haberi poteſt; valida, eſt omnis & ſola aqua elementaria, quæ morali hominum æſtimatione ſit naturalis & vſualis, qualis eſt putei, maris, paludis, pluuiæ, &c. item reſoluta ex niue, grandine, glacie, licèt accidentaliter quoad calorem, ſaporem, & odorem, alterata ſit, vt aqua ſulphurea, lixiuium, iuſculum aqua ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, vt vſum communem, & æſtimationem aquæ retineat. Ratio reſponſionis eſt, ex *Ioannis* 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua.* Quam S. *Tho.* confirmat triplici congruentia. 1. eſt maxima commoditas aquæ, 2. eius facillimus vſus. 3. aptitudo ad ſignificandum effectum, qui eſt emundatio à peccato. *Vnde reſolues.*

I. Inepta materia Baptiſmi eſt, ſaliua, lotium, lacrymæ, ſudor, cereuiſia; item aqua ſic permixta, vt non amplius ſit apta ablutioni, nec vocetur aqua, v. g. lutum, brodium, vinum lymphatum; item aquæ artificiales ex roſis, herbis, ſuccisque expreſſæ; denique nix, grando, glacies non reſoluta. Ratio, quia morali hominum æſtimatione non cenſentur aqua naturalis, & vſualis. *Laym. l.* 5. *t.* 2. *ca.* 3. *Bonac. d.* 2. *q.* 2 *p.* 3.

X 2 II. Quia

II. Quia de quibuſdam tum ex dictis, tum alijs dubium eſt, v. g. de iuſculo & ceteuiſia valde tenui, lixiuio, (& ſecundùm *Granad. in 3. p. cap. 4. tr. 1. d. 3. dub. 2.* aqua roſacea;) hinc in neceſſitate licèt illis vti, etſi poſtea Baptiſmus ſub conditione ſit repetendus. *v Eſcobar. Laym. Bon. ll. cc.*

III. Vti aquâ impurâ, vel non conſecratâ, cùm alia haberi poteſt, eſt graue peccatum, ob Sacramenti irreuerentiam. *Bonac. l. 1. ca. 1. num. 7. Dian. p. 9. t. 6. R. 33. & alij quinque,* licèt *Granad.* & *Quintanad.* putent non eſſe mortale vti non benedicta.

Reſp. II. Proxima materia Baptiſmi eſt ablutio. Quæ validè fit tribus modis, ſcilicet immerſione, aſperſione, infuſione, juxta praxin diuerſarum Eccleſiarum, quæ ſeruanda eſt, ita vt morali hominum iudicio cenſeatur eſſe lotus. Ex præcepto tamen caput abluendum eſt, quod praxis Eccleſiæ habet. Ratio, quia quolibet horum modorum fieri poteſt ablutio. Et quidem trinam merſionem non eſſe neceſſariam, conſtat ex *Concilio Toletano*. Vbi tamen trina vel immerſio, vel infuſio vſitata eſt, ſine graui peccato, extra neceſſitatem, non poteſt prætermitti, vt docet *D. Thom.* etſi alij, ſecluſo ſcandalo & contemptu, dicant eſſe tantùm veniale. *Laym l. c. n. 4. Bon l. c.* Vnde reſolues.

I. Non verè baptizatur, cuius nulla pars immediatè tangitur, v. g. infans in vtero, vel ciſta; vel adultus, cuius veſtes tantùm ſunt aſperſæ. *Laym. Bon. ll. cc.*

II. Non requiritur ad valorem, vt qui baptizatur, emergat ex aqua: quod tamen graue peccatum eſt, eſto nihilominus moriturus eſſet baptizandus *Laym c. 3. nu. 5.* vti etiam matrem, nihilominus morituram, vel mortis ream, aperire, vt infans baptizetur. *Laym. l. 5. t. 2. ca. 3. nu. 2.* vbi vnicum caſum excipit, ſi nimirum mater ſit morte digna, & ſi ſupplicium differatur, infans certò ſit moriturus ante natiuitatem. Verùm rectè addit ex *Suar.* caſum hunc, vix moralem & practicum eſſe. *vid. l. c.*

III. Inualidus eſt Baptiſmus, 1. ſi quis labatur in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronunciet. 2. ſi formam pronuncians teneat puerum, & alter abluat, aut aquam affundat. 3. ſi aquâ è fonte proſiliente, aut ſtillicidio decidente, baptizandus ei ſe ſubmittat. Ratio, quia in his non tu, ſed alter abluit. *Bon. p. 3.*

IV. Ob probabilem vtrinque ſententiam, dubius eſt Baptiſmus, ideoque ſi in neceſſitate ſit datus, repetendus ſub conditione: 1. Si tantùm vna vel altera gutta ſit adhibita, v. g. ſi more aquæ luſtralis multitudo ſit aſperſa. Quod ſine neceſſitate non licet, cùm ad ablutionem non videatur ſufficere quicunque aquæ contactus, ſed requiri ſucceſſiuus, cum aliquo motu. *Bonac loc. cit. num 13. ex Suar. Kon. &c.* In caſu tamen

tamen neceſſitatis, ſic baptizare concedit *Marat. tom. 3. l. c. ſeſſ. 4 Granadus in 3. p. cap. 4. tr. 1. d 4 num. 12.* 2 ſi tantum ſit abluta pars minùs principalis, v. g digitus, manus, vel pes. Nam ſi pars principalis, v. g ſcapulæ, vel pectus, nemo dubitat. 3. Si tantùm crines ſint tincti, licèt *C. de Lugo Reſp. mor. l 1. d. 1.* hunc validum eſſe contendat. 4. Si infans tinctus ſit inuolutus adhuc ſecundinæ ſuæ, id eſt, pelliculæ corpori annatæ. In neceſſitate tamen, in prædictis caſibus Baptiſmus debet conferri ſub conditione. *Hurt. de Bapt. d. 1 diff. 12. v. Laym. l c.*

V. Cùm terna vſurpatur aſperſio, aut immerſio, ad nomen Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, iuxta praxin Eccleſiæ, cauendum, ne ter, ſed ſemel tantùm pronuncietur forma. Quæ rectiùs ita profertur, vt ante tertiam ablutionem non finiatur; quia forma cum quacunque prima ablutione, Baptiſmum conſtituit. *Regin. lib. 27. ca. 3. Laym. lib. 5. tr. 2. c. 3.*

DVBIVM II.

Quæ ſit forma Baptiſmi?

Reſp. Forma neceſſaria Baptiſmi eſt hæc: *Ego te baptizo: in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti, Amen.* A qua non differt illa Græcorum ſubſtantialiter: *Baptizetur* (vel, vt Arcudius vult, *baptizatur*) *ſeruus Chriſti, in nomine Patris,* &c. Porrò quinque ſunt, quæ ſignificantur in prolatione formæ, iuxta quæ valor eius debet expendi. 1. Perſona baptizantis, ſaltem implicitè: quod in forma Græcorum non negligitur, cùm Tò baptizetur, idem valeat, ac baptizetur à me. 2. Actus baptizandi: quia alioqui forma non haberet connexionem cum materia; eamque non determinaret, cùm ablutio ad varios fines poſſit referri. 3. Perſona baptizandi: quia vti ablutio, ita & forma circa certam perſonam verſari debet. 4. Vnitas diuinæ naturæ: quod fit per voces, *in nomine.* 5. Trinitas perſonarum: idque explicitè & diſtinctè vulgaribus vocabulis. *Fill ca 3. Laym. ca. 4. Bonac. p. 4.* Vnde reſolues.

I. Validè baptizat, etſi venialiter peccet, qui pro Baptizo dicit Abluo, mergo, &c. vel pro Te, vtitur communi nomine, Græcorum more, vel proprio; vel baptizo Petrum; vel qui honori, causà dicit, baptizo dominationem veſtram. *Laym ca. 4. nu. 6. Bonac. p 4. num. 9. & ſeq.*

II. Valet forma, etſi omittat, Ego, & Amen: quia omnia ſignificata per formam ſaluantur: ſecùs ſi omittas Te; quia non ſignificatur perſona baptizandi. *Ibid.*

III. Non valent hæ formæ: baptizo te in nominibus Patris, & Filij, &c. quia multiplicatur natura, ſeu eſſentia diuina. 2. baptizo te

X 3 in Pa-

in Patre & Filio,&c. vel,cum Patre,&c. vel, per Patrem; vel in nomine Patris, per Filium, in Spiritu ſancto; vel in fide, virtute, maieſtate Patris,&c. (quam tamen alij dubiam eſſe volunt.) Ratio,quia ſignificatur diuerſitas eſſentiæ, aut certè vnitas non ſatis exprimitur. 3. Baptizo te in nomine Dei, vel ſanctiſſimæ Trinitatis, vel in nomine Dei vnius & trini;vel in nomine trium Perſonarum; vel Patris & Filij,omiſſà perſonà Spiritus ſancti. Ratio, quia non exprimuntur diſtinctè tres Perſonæ. 4.In nomine Domini noſtri IESV Chriſti: quà tamen forma olim Apoſtolos vſos,ſed ex ſpeciali priuilegio,multi docent, alij negant,dicuntque eos baptizâſſe in nomine Chriſti, addendo illud nomini ſecundæ perſonæ, non omiſſis nominibus aliarum perſonarum. Cùm ergo Nicolaus Papa dixit,eam formam valere,vel intellexit,ſi pro nomine Filij ponatur nomen Chriſti, vel in nomine Chriſti, pro vice Chriſti intellexit;vel locutus eſt,vt doctor priuatus.*v Aut.citt.*

IV. Dubiæ ſunt formæ, ob ſententiam vtrimque probabilem auctorum: 1. Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filij, in nomine Spiritus ſancti; vel, Baptizo te in nomine Patris, baptizo te in nomine Filij,&c. Ratio, quia non exprimitur vnitas eſſentiæ. 2. Baptizo te in nomine genitoris,geniti,& ſpirati;vel in nomine omnipotentis,ſapientis, & boni;vel in nomine ingeniti, geniti,& doni. Ratio, quia trinitas perſonarum non explicatur vocibus, quibus à fidelibus omnibus debet, & poteſt apprehendi. 3. Baptizo te in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti,& Mariæ Virginis: quia dubium eſt de intentione Miniſtri; qui ſi eo ſenſu voluit dicere Mariæ, quo Patris, Filij, & Spiritus ſancti,non valet, cùm ſit contra ſenſum eſſentialem à Chriſto intentum: ſi verò tantùm voluit illam inuocare, ut coadiutricem gratiæ impetrandæ, vel aliter,valet,cum tantùm ſit mutatio accidentalis *Fill.t.2. ca.3,nu. 50.v.etiam Laym.& Bon.ll.cc.*

DVBIVM III.

De Miniſtro Baptiſmi.

ARTICVLVS I.

Quis ſit Miniſter Baptiſmi.

Reſp. Validè miniſtrat omnis homo ratione vtens, cuiuſcunque fidei vel infidelitatis, ſtatùs,aut ſexùs. Licitè, tanquam miniſter ordinarius,& ex officio, Sacerdos habens iuriſdictionem, aut commiſſionem; vel ex eius commiſſione, Diaconus. In caſu tamen extremæ neceſſitatis.

tis,omnis qui poteſt validè, etiam facit licitè, teneturque, vt proximo ſuccurrat. *Laym.l.5.t.2.ca.*7. Vnde reſolues.

I. Non tantùm Diaconus, ſed nec Parochus, aut Epiſcopus, abſque commiſſione,extra ſuam Diœceſin,vel Parochiam, (vel intra eam alienos) licitè baptizat: ideoque etiam peccant parentes,qui ſine licentia ſui Prælati,alieno deferunt prolem baptizandam,cùm violent ius Parochi. *Laym.l.c.*

II. Diaconus non tantùm in extrema neceſſitate, ſed etiam in alia notabili,baptizare poteſt. Et quidem cum ſolemnitate,ex commiſſione Epiſcopi,vel Parochi;vt ſi v.g. ob multitudinem baptizandorum,aliudve graue impedimentum,id ipſi facere non poſſint. *Laym l.c.*

III. Cùm in neceſſitate confertur Baptiſmus, ſeruandus eſt ordo,ita vt ſi adſit, & non detrectet Sacerdos vel Diaconus, is reliquos præcedat. Sic etiam Clericus laicum,vir mulierem,fidelis infidelem: niſi fortè inferior meliùs nouerit modum, ut ſolent obſtetrices, (quæ proinde examinari,& approbari debent à Paſtoribus) vel alia iuſta cauſa ſit,ut quia virum ad parientem ingredi non decet. Quòd ſi laicus baptizet præſente Sacerdote, & ſecundùm quoſdam, etiam præſente Diacono, cenſent eſſe mortale:quia id laico tantùm competit, ob defectum Sacerdotis, qui ſine iniuria Ordinis & Sacramenti, talem licentiam dare non poteſt. In reliquis, peruerſio illius ordinis eſt tantùm veniale, præterquam ſi coram fideli hæreticus adhiberetur, quod volunt eſſe mortale. *Laym. ca.*7.*num.*4.*Kon.*

ARTICVLVS II.

An duo poſſint ſimul vnum baptizare?

Reſp.I. Si alter applicet materiam,alter formam, nullus erit Baptiſmus: quia dicens ſe abluere, cùm non abluat, formam habet falſam, etiamſi vſurpet Græcorum, *baptizetur ſeruus Chriſti*,vel quæ putatur illi æquiualere, *Baptizet te Chriſtus*, ſubintelligitur enim, *per me*; alioqui ſi excludatur perſona Miniſtri, ut ſenſus ſit, baptizet te Chriſtus,& non Ego, ſiue non per me,forma nulla eſt In caſu tamen neceſſitatis, poſſe ſub conditione ita Baptiſmum conferri, ut v.g. mutus formam neſciens ablueret, cæcus autem formam pronunciaret, docet *Hurt. d.*2. *dif.*6. additque debere talem elapſo periculo, iterum ſub conditione baptizari. *v. Eſcob. Fill.ca.*4. *Dian.p.*5. *t.*3. *R.*26.ex *Chapeavill. Marſil.&c. Bon d.* 2 *q.*2.*p.*4.*nu.*23.*Laym c.*7.

Reſp.II. Si plures Miniſtri ſinguli abluant,& formam pronuncient, grauiter peccant contra ritum Eccleſiæ. De valore ſic ſolet diſtingui:

1. Si quilibet intendit baptizare, dependenter ab alio, vt cauſa particularis, inualidè baptizant, ſiue ſinguli dicant, Ego te baptizo, ſiue, Nos te baptizamus: quia forma, cuius ſenſus cenſetur eſſe, abſolutè & independenter baptizare, non cobaptizare, eſt falſa. 2. Si quiſque per ſe intendat baptizare, independenter ab alio, validè baptizat: quia omnia requiſita ponit. Vt patet à ſimili in miſsâ ordinationis, quâ Sacerdotes nouiter ordinati ſimul conſecrant cum Epiſcopo, dummodò ſimul eodem inſtanti formam abſoluant: ſi autem non ſimul abſoluant, is tantùm conſecrat, vel baptizat, qui priùs abſoluit. *v. Fill. t. 2. ca. 4. nu. 72.* & *Bon. l. c. nu 25. Laym. c. 7.*

DVBIVM IV.

Quid ſit ſubiectum Baptiſmi?

Reſp. I. Subiectum capax Baptiſmi, eſt ſolus homo viuus, ab Adamo deſcendens, nondum baptizatus.

Reſp II. Validè baptizantur infantes, item perpetuò amentes, qui nunquam vſi ſunt ratione: quia cenſentur eiuſdem conditionis cum infantibus. Si autem aliquando ſint vſi ratione, non valet Baptiſmus, niſi ante amentiam petiuerint. *v. Bon. d. 2. q. 2. p. 6. Laym. ca. 6.* Vnde reſolues.

I. Si puer inter baptizandum, nondum finitâ formâ, moriatur, Baptiſmus eſt nullus.

II. Non valet Baptiſmus iteratus, ideoque vterque, tum rebaptizans, tum rebaptizatus, peccant mortaliter, fiuntque irregulares, & in iure ciuili ſubiacent pœnæ mortis. Quas tamen pœnas non videtur incurrere is, qui etſi ſine iuſta cauſa, rebaptizat ſub conditione: quia intelliguntur de Baptiſmo abſolutè dato, quando moraliter conſtat, priorem Baptiſmum fuiſſe validum. *v Laym c. 5. Bon p 5.*

III. Nondum perfectè natus eſt baptizandus, ſi ſit periculum, dummodò pars aliqua poſſit ablui: quia eſt homo viuus, nec certò conſtat eſſe incapacem.

IV. Si dubium ſit, an infans viuat, baptizandus eſt ſub conditione.

V. Validè baptizatur, quem Miniſter putat eſſe alium; aut licèt ſit puella, quam putat eſſe puerum: quia intendit baptizare præſentem. Aliud eſt in Matrimonio, quia intendit contrahere cum illa, quam putat. *Bon p. 4. n 26.*

VI. Validè, etſi extrà neceſſitatem illicitè, plures ſimul baptizantur, hac forma: *Ego vos baptizo, &c. Bon. p. 4.*

VII. Monſtrum, quod capite & pectore formam hominis refert, eſt bapti-

Digitized by Google

baptizandum; ſecùs ſi beſtialem refert. Quòd ſi verò caput tantum ſit ferinum, putat eſſe baptizandum *Comitolus*: *Nauar.* tamen & alij volunt differendum, donec certius cognoſcatur: niſi periculum mortis immineret: tum ſub conditione baptizandum eſſe. Quòd ſi habeat membra hominis geminata, & dubitetur, utrum ſit unus homo, an duo, duplex Baptiſmus conferendus eſt, unus abſolutè, alter ſub conditione, in eâ parte; quà membra apparent imperfectiora. *v Lay l.5.tr.2.c.3. Bon.p.6.& Rituale Romanum, tit. de Baptiſmo.*

Reſp. III. Extra mortis periculum, validè, non tamen licitè, baptizantur Ethnicorum infantes, inuitis parentibus. Ratio, quia vel auferuntur parentibus, & fit illis iniuria: vel relinquuntur, & fit iniuria Sacramento, quod exponitur irreuerentiæ. Quòd ſi tamen poſſint Chriſtianè educari (ad quod tunc obligaberis) licebit in his caſibus, 1. Si parentes ſint tua mancipia: tunc enim tui potius ſunt, quàm illorum. 2. Si parentes aliquando fuerint baptizati, vel uterque, vel ſaltem alteruter: quia tunc Eccleſia ius in eos habet. 3. Si alter parentum petat: tunc enim iuſta eius voluntas iniuſtæ alterius præferenda eſt, in fauorem prolis & fidei. 4. Si infans ſit in periculo mortis. 5. Si rationis iam compos puer petat: quia in negotio religionis, eſt ſui iuris. In dubio autem de uſu rationis, ſufficit eſſe 7. Annorum: *v. Laym. l.c. Fill. t.2.c.6. Bon.p.6.num.12.*

Quæres. An Baptiſmus aliquando repeti poſſit, & quà formâ?

Reſp. Cùm temerè rebaptizare ſit mortale ex obiecto, quia eſt in genere ſacrilegij, dum conaris miniſtrare Sacramentum incapaci: hinc ad hoc, ut non liceat rebaptizare, non requiritur certitudo de Baptiſmo, ſed ſufficit, ſi pro eo ſint coniecturæ; ut v.g. quòd quis natus & educatus ſit inter fideles, nec pro contrariâ parte rationes alicuius momenti occurrant: leue enim, vel metaphyſicum dubium non ſufficit, ſed requiritur graue & morale, vel ſaltem rationabile. In quo inclinandum eſſe in fauorem baptizandi, rectè monet *Laym. c. 3.* ex *Suar. & alijs.* Vnde reſolues.

I. Sub conditione baptizandi ſunt, 1. qui cum materia & forma, aut intentione dubia (ſecundùm ſupradicta) ſunt baptizati. 2. infantes expoſiti, & reperti ſine ſcheda teſtante de Baptiſmo; ſecùs ſi cum ea. Ita *communiter. Quintanad.* tamen *t. 1. ſ.16. & 14.* contendit etiam hos eſſe rebaptizandos. 3. baptizati ab oſtetricibus veneficis; præſertim ſi faſſæ, vel conuictæ fuerint, aliquando non rectè baptizaſſe. *Layman. ca. 5 num 3.*

II. Infantes ab oſtetricibus, vel parentibus, vel cognatis; &c. ob neceſſitatem baptizatos, promiſcuè omnes ſub conditione rebaptizare, (quando obſtetrices bonæ, & benè inſtructæ cenſentur,) non licet: quia de va-

de valore baptiſmi prudenter & rationabiliter dubitari non poteſt. *Suar. Lay.l.5.t.2.c 5.* qui tamen contrariam conſuetudinem quorundã Parochorum damnare non audent, quòd experientiâ didicerint, obſtetrices non rarò fuiſſe deceptas à diabolo, ideoque reuera periculum aliquod ſit animæ, ob quod irreuerentia ceſſet: additque eam conſuetudinem approbatam fuiſſe à Paſtorali Romano edito Antvverpiæ 1607. eamque ſententiam tenet *Sylu.* apud *Dia.p.5.t 13. R.86.* & ipſe *Dian. p.9.t.6.R.35.* cum *alijs* 2. cenſet eam probabilem, habereque locum in omnibus baptizatis ab hæreticis, licet ſint adulti; quod *C. de Lugo. R. mor.l.1.d.2.* rectè limitat ad illas circumſtantias: in quibus prudenter dubitari poſſit de defectu materiæ, formæ, vel intentionis. Deniq; etiam *Quintan. t. 1. ſ. 6.* docet, infantes ſupradictos ferè omnes rebaptizari poſſe ſub conditione.

III. Peccat grauiter Miniſter, 1. qui non rebaptizat eum, de quo rationabile dubium iuris, vel facti manet, num validè ſit baptizatus: quia tenetur proximum liberare probabili periculo grauis mali, cùm facilè poteſt. *Laym.l.c. Quinta.l c.* 2. ſi non diligenter inquirat in talis Baptiſmi valorem, niſi de hoc aliundè conſtet. *Quint.t.1 ſ.6.&* 7.

IV. Non eſt rebaptizandus, de cuius Baptiſmo habetur teſtimonium vnius oculati teſtis, licèt fœminæ; dummodò non ſit ſuſpecta, nec aliud obſtet. *Lay.l.c.*

V. Qui verè, & rationabiliter dubitat de ſuo Baptiſmo, tenetur petere Baptiſmum, & Parochus ei conferre. *Quinta.l.c ſ.13. &* 19. & interea abſtinere ab uſu aliorum Sacramentorum.

Reſp. II. Baptiſmus ſub conditione, hàc formâ conferendus eſt: *Si baptizatus es, non te baptizo: ſi nondum es baptizatus, Ego te baptizo, in nomine, &c.* Ac licèt ſufficiat, ſolâ mente conditionem apponere, ſi ex omiſſione non timeatur ſcandalum; tutius tamen eſt, exprimere verba ſaltem iſta: *Si non es Baptizatus, &c. v.Tol.l.2 c.19.Lay.l.c.Suar. d.31.Fill.t.2.c 4.q.9.* Patrinus autem in hoc Baptiſmo neceſſarius non eſt, nec adhibendus. *Quint.l.c.ſ.*18.

DVBIVM V.

De Cæremonijs Baptiſmi.

ARTICVLVS. I.

Quæ ſeruanda circa cæremonias baptizandi.

Reſp. Cæremoniæ Baptiſmi petendæ ſunt ex Agenda cuiuſque Eccleſiæ.

cleſiæ. Vniuerſim tamen circa eas ſeruanda ſequentia. 1. Baptiſmum extra neceſſitatem abſque peccato non poſſe conferri, niſi in aqua conſecrata. Quæ cùm deeſt, habetur formula breuis in quibuſdem Agendis, ex tempore aliam conſecrandi, pro caſu neceſſitatis. Quòd ſi etiam hac formulà careas, adhiberi poteſt aqua communis benedicta. 2. Baptiſmum ſolemnem non conferendum, niſi in templo, & loco ad id deputato, niſi filiis Regum, & Principum; quibus adde filios Catholicorum, in locis hæreticis: interim quoad hoc, in magnatibus & nobilibus conniuetur in multis locis. *Laym c.8.n 8.* 3. Infantes ex conſuetudine deferendos ad Baptiſmum, circa diem octauum; niſi priùs ſit neceſſe, vel niſi ſit grauis cauſa dilationis, (v g. quia patrini ſunt expectandi) in quà tamen non licet communiter, extra neceſſitatem, priuatim baptizare, & poſtea adhibere ſolemnitates, ſed præſtat expectare aliquamdiu. *Lay. ca.6. num 8.*

IV. Baptizanti non licet adhibere cæremonias aliquas, omiſſis alijs. Quia vel fiet in Baptiſmo ſolemni, quod prohibet *Trid. ſ.7.c.3.* vel priuato: ſed in hoc prohibet *Clementina vnica*, illas adhibere, niſi ſit filius Regis, aut Principis. De patrino tamen uſus habet, & tunc adhiberi poſſit, etſi non ſit neceſſe. Et multi putant, adhibitum non contrahere cognationem ſpiritualem, nec verè patrinum effici, vt *Sanch. Rodriq.* contra *Laym. & Suar.* quorum tamen ſententia videtur probabilior.

V. Cùm in neceſſitate, vel aliam ob cauſam, (nam ob grauem cauſam, v.g. iuſtum timorem infamiæ, aliquando licitè fit) Baptiſmus ſine cæremoniis eſt collatus, eà ceſſante, illæ ſolemniter in templis ſunt ſupplendæ. Quod tamen non eſt moris in hæreticis conuerſis, ne plebs putet, nos eorum Baptiſmum improbare. *Lay. c.8. n.10.* Imò in aliis omittere, ſecluſo contemptu, eſſe tantùm veniale docet *Poſſeu. de off. Cur. c.6. nu.23.* Qui autem tenet more Patrini infantem, dum cæremoniæ ſupplentur, non contrahere cum eo cognationem ſpiritualem, *Dia. p.3. t.4. R 260 ex Pontio* dicit eſſe probabile.

VI. Si Baptiſmus collatus deprehendatur fuiſſe inualidus, non ideo repetendæ ſunt cæremoniæ.

ARTICVLVS II.

Qui Patrini, & quod eorum officium?

Reſp. I. Patrini ſunt quaſi patres ſpirituales, qui baptizatum de fonte ſuſcipiunt in ſuam curam. Vnde eorum officium eſt, baptizatum de

rebus

rebus fidei inſtruere, orationem Dominicam & Symbolum docere, ad quod obligantur, ſi id ab aliis non fiat *Laym l.5.t.2.c.9.*

Reſp. II. Vt quis validè ſit Patrinus, non certa ætas, ſed requiritur 1. Vſus rationis. 2. Vt ipſe ſit baptizatus, (quia non poteſt eſſe pater, qui ipſe nondum ſit natus.) Et quidem, ut eius Baptiſmus fuerit validus: quia acceſſorium ſequitur principale. 3. Vt à parentibus, vel Parocho, ad hoc deſignatus ſit: ad quòd videtur ſufficere, ſi etiam ultrò ſe ingerens ſit admiſſus: deſignatos autem ritè à parentibus, Parochus non validè mutat. *Dian p.9.t.7 R.50.* 4. Vt in ipſo Baptiſmo (quia non ſufficit ut in ſolis cæremoniis) per ſe, vel procuratorem tangat, teneat, aut de manu baptizantis ſuſcipiat. 5. Vt id non materialiter tantùm, ſed animo ſuſceptoris, ſiue cum intentione id munus gerendi faciat. *Laym. ca 9. num 2.*

Reſp. III. Validè quidem, ſed illicitè ſunt Patrini, 1. Abbas & Monachus. Quo nomine non veniunt Mendicantes, etſi *Laym.* omnes clauſtrales comprehenſos velit; & quoad Abbates, in multis locis conſuetudo ſit cótraria. 2. Coniuges reſpectu coniugum, & parentes reſpectu filiorum, niſi ſit neceſſitas. 3. Moribus infames. 4. Apoſtatæ & hæretici, qui nullo caſu videntur aduocandi, quia ea aduocatio, eſſet proteſtatio, quaſi falſæ religionis, cum non niſi de falſa fide ſint ſponſuris etſi *Laym.* hic *cap. 9. num.* 7. probabiliter dicat, poſſe ſubinde ob grauem cauſam admitti. Catholici verò, ob rationabilem cauſam, infantem hæretici, baptizante Prædicante, ſuſcipere poſſunt, ſaltem in Germania *Lay. cap.9.n.6.* 5. Plures quàm duo: quia *Trid.* non niſi unum, aut ſummum unum, & vnam permittit, propter cognationem ſpiritualem inde oriri ſolitam. Ideoque mandat Parochis, ſub pœna arbitrio Ordinarij infligendà, ut ſi plures ſe offerant, petant ab ijs, ad quos ſpectat patrinos deſignare, ut vnum vel duos nominent, eoſque tantùm admittant, qui ſoli cognationem contrahant, eorumque nomina in librum referant, eoſque de contracta ſpirituali cognatione inſtruant: ſcilicet quod ea impediat, dirimatque Matrimonium: non quidem inter ſe, ſed inter ipſos & baptizatum, eiuſque patrem & matrem; ſicut etiam inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem. Excipiuntur tamen parentes, quando propriam prolem ſuſcipiunt in neceſſitate. *v, Lay. ll. infrà citandis* Vnde reſolues.

I. In priuato Baptiſmo, ob neceſſitatem dato, pater non debet ſuſcipere, aut tenere tanquam patrinus infantem; cùm in hoc caſu nulla ſit patrini neceſſitas, ideoque ſi id vel tunc, vel etiam in Baptiſmo publico temerè faciat, (idem eſt, ſi prolem ſuam ipſe baptizet) grauiter peccat, & inſuper contrahit in poſteriore caſu, cognationem cum coniuge atq; ut docet *Sanch. de matrim. d. 36.* & alij communiter, priuatur iure pe-

re pe-

repetendi debitum: quod tamen negat *Con. & Dian. t.* 4 *de ſacram. R.* 3. *v. Bonacin. de matr. qu.* 3 *p.* 5. §. 2. *Eſcob. tr.* 7. *E.* 2. vbi citat *Suar.* negantem.

II. Si inter multos patrinos nulli certi à parentibus, aut in eorum defectu, à Parocho deſignentur, qui aliis ſecluſis cognationem contrahant, & ſic multi ſimul ex ignorantia, vel Parochi negligentia leuent, probabile eſt, omnes contrahere cognationem: (niſi tamen aſſiſtant tantùm, & non tangant.) *v. Lay. l.* 5. *t.* 10. *p.* 4. *ca.* 8. *& tr.* 2. *ca.* 9. *n.* 4 *Dia.* tamen *p.* 9. *t.* 7. *R.* 5. ex *Suar. Marat. & Perez*, dicit, eo caſu nullum contrahere cognationem.

III. Parochus grauiter peccat 1. Si ex negligentia frequenter omittat nomina baptizatorum referre in librum; cum ob legem *Trid* in re graui, & ſub pœna graui; tum ob incommoda, & damna inde ſequentia. *Quinta. t.* 2. *ſ.* 11. 2. Si eius culpâ Patrini plures adhibeantur. *Quin. l. c.* Ac licèt *Perez* & *Serra* apud *Dian. p.* 9. *t.* 7. *R.* 2. dicant eſſe probabile, quòd tantùm peccet venialiter; alii tamen mortalis eum damnant.

CAPVT II.

De Confirmatione.

DVBIVM I.

Quid ſit, & quæ eius materia & forma?

Reſp. I. Confirmatio eſt unctio chriſmatis, ſub præſcripta forma verborum, in fronte baptizati, ab Epiſcopo, quâ is ex Chriſti inſtitutione, gratiæ augmentum & robur accipit.

Reſp. II. Materia eius remota eſſentialis, eſt chriſma, confectum ex balſamo & oleo oliuarum, benedictum ab Epiſcopo. Ita comm. Doct. *Vnde reſolues.*

I. Non ſufficit ſolum balſamum, ut voluit *Canus*: nec ſolum oleum, ut volnit *Caiet. Sotus, Nauar.*

II. Etiam benedictio Epiſcopalis eſt de eſſentia, ut habet communis contra *Caiet.* ideoque nulla delegatione, ſiue Epiſcopi, ſiue Papæ, ſimplex Sacerdos poteſt conficere chriſma. *Con. d.* 72. *a.* 3 *du.* 1. *c.* 4.

III. Perinde eſt ad ſubſtantiam ſacramenti, ſiue chriſma ſit nouum, ſiue vetus; licèt grauiter peccet, qui utitur alio, quàm nouo, id eſt, illo anno conſecrato. In quem finem, quotannis in die Cœnæ conſecratur, veteri combuſto.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. III. Materia proxima, eſt vnctio in fronte, per manum Epiſcopi, (vnde etiam hoc Sacramentum, manûs impoſitio dicitur à S. Luca *Actor* 8) in formam Crucis facta. Quæ omnia ſunt de neceſſitate Sacramenti, ut habet communis *Vnde reſolues.*

I. Etſi ex neceſſitate præcepti, vnctio fieri debeat pollice manûs dextræ; valida tamen eſſet, ſi fieret digito etiam ſiniſtræ manûs: quia verè fieret per impoſitionem manûs Epiſcopalis. Ita *Prap.* & alij contra *Sua.* Peccabit tamen Epiſcopus grauiter contra vniuerſalis Eccleſiæ morem. *v. Laym. hic ca. 2 & Eſcob. t. 7. E. 3.* vbi docet, probabile eſſe, non peccare mortaliter.

II. Probabile eſt; requiri ad valorem Sacramenti, ut vnctio fiat ab Epiſcopo immediatè, nullo inſtrumento mediante. Ita *Fill & Laym.* contra quoſdam: quia debet fieri per impoſitionem manûs. *Eſcob. t. 7. E. 3.*

Reſp. IV. Forma vera & neceſſaria, in Eccleſiâ Latinâ, eſt: Signo (vt habet *Trid.*) vel, Conſigno, (ut habet *S Tho*) te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, &c. In qua utrum de eſſentia ſit ut vtraque actio, ſignandi & vngendi, expreſsè ſignificetur, diſputant Scholaſtici. *Lay. & Fill. t 3. d. 10. Con. l. c. a. 4. Dian. R. 27.*

DVBIVM II.

Quis Miniſter, & quod ſubiectum?

Reſp. I. Miniſter ordinarius validæ Confirmationis, eſt ſolus & omnis Epiſcopus, etiam excommunicatus, vel hæreticus. ex commiſſione autem, vel delegatione Pontificis, etiam ſimplex Sacerdos. Eſt communis. *v Fernand. Laym. l. 5. t. 3 c. 6. Bon. d. 3 p. 2.* Vnde reſolues.

I. Etſi Epiſcopus grauiter peccet, ſi vel in alienâ diœceſi, vel ſibi non ſubditos confirmet, ſine proprij Epiſcopi conſenſu, ſaltem tacito, propter defectum iuriſdictionis: valida tamen eſt Confirmatio, quia iſta non requiritur neceſſitate ſacramenti, ſed præcepti tantum.

II. Excuſatur à peccato Epiſcopus, ſi ex alia diœceſi accurrentes confirmet; quia præſumitur tacitus conſenſus alterius Epiſcopi, cui id gratum eſſe cenſetur: præſertim ſi conſuetudine ita receptum ſit, vel à proprio ægrè confirmari poſſint. Ita contra *Bonac. d. 3. de ſacr.* docet *Tann. in 3. p. d. 4. q. 4. dub. 3. Sa V. Confirmatio & alij.*

III. Peccat grauiter Epiſcopus, ſi longo tempore non confirmet: quia ſubditos ingenti bono priuat.

Reſp. II. Validè confirmantur omnes, & ſoli baptizati, nondũ confirmati. Ratio eſt, tum ex illo Act. 2. *Repleuit totam domum:* tum ex uſu

& tra-

& traditione Eccleſiæ: tum quia omnes indigent eius effectu, & ſunt capaces. Licitè verò confirmantur ijdem, qui validè; dummodò conſtet non ponere obicem, ſiue Sacramento, ſiue eius effectui. Ratio patet ex dictis. *Vnde reſolues*.

I. Etiam infantes, & rationis impotes, validè hoc Sacramentum ſuſcipiunt.

II. Etſi quoad infantes, conſultius ſit, differre uſq; ad rationis vſum; tum ob irreuerentiam ſacramenti; tum ob periculum iterationis; tum ob Eccleſiæ vſum: nihilominus ob rationabilem cauſam, etiam antè ijs licitè datur, v.g. ſi timeatur diuturna abſentia Epiſcopi; vel hic ad iſta loca raro veniat; item ſi infans ſit in periculo mortis, (in quo quidam dicunt debere dari) denique ſi ſit filius Principis. *Lay. hic t.3.c.6. Fill. tom.1.t.3.ca.2.*

III. Etiam perpetuò amentes (præſertim ſi aliquando vſum rationis habuerint) licitè confirmantur; etſi per accidens nunquam ſint ſpiritualiter pugnaturi. Ita *Suar. Fill. Laym. l.c. Con q 72.a.8.n.83.*

DVBIVM III.

Quæ Confirmationis neceſſitas, & cæremonia?

Reſp. I. Non eſt neceſſaria ad ſalutem, neceſſitate medij, neque per ſe præcepti. Eſt communis *S.Tho.* & aliorum, contra *Scot. & Sylu.* Ratio, tum quia Eccleſia nō vrget eius ſuſceptionem ullis pœnis; tum quia nec ex ſcriptura nec traditione, neq; fine aut inſtitutione Sacramenti, tale præceptum colligitur. Et Canones qui in contrarium afferuntur, ſatis explicantur de neceſſitate ad melius eſſe.

Dixi, *per ſe*: quia per accidens aliquando poteſt eſſe neceſſaria ad ſalutem, ex præcepto charitatis ſui, vel proximi, vel alio, v g ad cauendum ſcandalum; vel ratione conſcientiæ, qua quis valde metuit, ne in tormentis deficiat ſine hoc Sacramento. *Vnde reſolues*.

I. Negligere hoc Sacramentum, ſecluſo ſcandalo & contemptu, non eſt mortale. *Suar. Lay. l.5.t 3.c.5. Bon. d.3 q.1.p 2.* ubi ex aliis multis docent, nullum eſſe præceptum illud ſuſcipiendi.

II Etſi omiſſio ex contemptu, v.g. ſi quis id nihili faciat, aut puerile, aut vile habeat, ſit mortalis; talis tamen non cenſetur eſſe, cùm quis eius oblatam occaſionem, quam poſtea non facilè habiturus eſt, negligit. Ita commun. contra *Sylu. V. Confirm. & Tol. l 2 c.4.*

III. Præceptum, quod habetur in *Trid. ſeſſ.23.c.4. de reform* non ligat omnes, cùm ſit hypotheticum; ſed tantùm ordinandos vel initiandos primà tonſurà. Cuius omiſſionem non eſſe mortalem, contra *Tann.*

docet

docet *Henriq.Valent Suar.d.*38 *ſ.*1.*& Nauar.c.*22. qui addit,ne quidem Epiſcopum peccare mortaliter,ordinando non confirmatum; aut ſi ipſe non confirmatus ordinet. *v.Regin.l.*28.*c.*3.

Reſp. II. Circa cæremonias Confirmationis, ſcienda ſunt ſequentia. 1. Etſi ſeruandi ſint ritus in Pontificali præſcripti, pecceteq; grauiter Epiſcopus,ſi confirmet ſine pluuiali,mitra, vel pedo, uti,& ſi ordines ſacros conferat cum ſolis indumentis Miſſæ. *Dia.p.*7.*t.* 10.*R.*31. non tamen ſemper erit mortalis alicuius omiſſio, v.g. alapæ,aut cerei, Poteſt autem conferri loco quouis decenti, etiam extra Eccleſiam; & à prandio non ieiunis,omni anni tempore 2.Sub graui culpâ,ut docet *Nauar, c.* 22. ex communi,requiritur Patrinus; iſque unus tantùm,(licet *Tol.* duos admittat) qui ſi confirmatus non ſit, peccat grauiter, ſecundùm communem: *Eſcob.*tamen ex *Con* docet,non eſſe mortale)quod probabile eſſe docet *Quint. t* 2.*ſ.*7. imo nullum, ſi fiat in neceſſitate, & non contrahit cognationem,ut docet *Sanch.Suar.*contra *Sylu Sa*, & alios. Debetq: eſſe diuerſus à Patrino Baptiſmi, ſaltem extra neceſſitatem,licètcum *Bon.& Hurt.*id neget *Quint t.*2.*ſ*,7.*&* 14. & ſecùs facientem non peccare mortaliter,dicat *Dia.p.*3.*t.*4.*R.*21. & non Monachus (niſi factus Epiſcopus Admitti tamen & illos, & moniales poſſe ſine culpâ, docet idem *Quint.l.c ſ.*18. niſi in eorum Religione ſit prohibitum. Eo autem nomine non excludi mendicantes notat *Con.* & *alij quinq,* cum *Dia.p.*9.*t.*6.*R.*32. Nec refert,ſecluſà conſuetudine,num vir ſit aut fœmina. Neq; etiam contrahit obligationem inſtruendi confirmatum,ſed tantùm cognationem ſpiritualem cum eo,& eius parentibus;dummodò tamen eum tangat. 3.Frons confirmati obliganda eſt faſciâ lineâ, cruce notatâ,geſtandâ vno,tribus vel ſeptem diebus,pro conſuetudine;illota interim fronte; poteſt etiam,ſi ratio ſubſit,ſtatim auferri, & frons ablui; ipſa autem comburi, vel honeſtè aſſeruari debet, nec ad profanos uſus adhiberi,propter contactum chriſmatis:neque ſoluens illam, contrahit cognationem. *v.Prap.in* 3.*p.q.*2.*a.*12. 4. Parochus teneri in librum referre nomina confirmatorum & patrinorum ſuæ Parochiæ, (eamque curam ad Epiſcopos etiam pertinere) tum propter ſciendam cognationem ſpiritualem, tum propter ordines ſuſcipiendos, docet *Quintan.t.*2 *ſ.*11.ex *Barboſa, &c.* ac denique licere mutare nomen in Confirmatione. *Ibid ſ.*10.

TRA-

Digitized by Google

TRACTATVS III.

De Euchariſtiâ.

CAPVT I.

De eſſentiâ Euchariſtiæ?

DVBIVM I.

Quid ſit Euchariſtia?

RESp. Eſt Sacramentum corporis,& ſanguinis Chriſti,ſub ſpeciebus panis & vini, ad ſpiritualem animæ refectionem diuinitus inſtitutum. Ita commun. Schol. *Vnde reſolues ſequentia.*

I. Tam ſpecies conſecratæ, quàm corpus & ſanguis Chriſti, intrinſecè & eſſentialiter conſtituunt hoc Sacramentum: adeoque falſum eſt, quod docuit *VValdenſis*, Corpus & Sanguinem Chriſti, eſſe totum Sacramentum. Ratio,tum quia *Trid.* docet,corpus & ſanguinem contineri hoc Sacramento; tum quia quatenus continetur, non eſt ſenſibile. Item falſum eſt,quod docet *Marſilius, & Sotus*,ſolas ſpecies conſtituere hoc Sacramentum,tum quia Euchariſtiâ eſt cibus cœleſtis;tum quia adorari debet latriâ,ut docet *Trid.*

II. Vſus,ſiue ſumptio Euchariſtiæ, non eſt propriè ipſum Sacramentum, neque aliud Sacramentum ab eo diſtinctum, ut vult *Gabriel*; nec pars illius, ſiue eſſentialis, ſiue integralis, vt *Aureolus*; ſed tantùm applicatio,ſiue conditio,ut Sacramentum operetur.

III. Etſi quælibet ſpecies, imò quæuis pars ſpeciei, ſit integrum & eſſentialiter perfectum ſacramentum, adeoque ſacramentum Euchariſtiæ, ſub ſpeciebus panis & vini, phyſicè & materialiter ſpecie differat; moraliter tamen,& in ratione Sacramenti,eſt vnum ſpecie infimâ ſacramentum: tum quia eſt vnum ſignum rei ſacræ: tum quia ordinatur ad vnum ſpecie infimâ finem. *v.S.Thom.q.73.a.*

IV. Etſi phyſicè loquendo, tot ſint numero ſacramenta, quot numero ſpecies, uel etiam partes ſpecierum; moraliter tamen vnum numero ſacramentum eſt, quod per modum vnius proponitur, & ſumitur: quia id ad vnum finem, ſcilicet vnam refectionem ſpiritualem, refertur.

V. Hoſtiæ in diuerſis altaribus, rectè concipiuntur vt diſtincta ſacramenta: contrà verò, ſi Sacerdos vnam hoſtiam in plures partes diuidat, vel plures hoſtias ſimul ſumat, (eadem eſt ratio plurium ſpecierum di. uerſæ rationis) non ideo dicitur accepiſſe plura numero ſacramenta.

D V B I V M II.

Quæ materia Euchariſtiæ?

Nota, Sicut in alijs Sacramentis eſt duplex materia, proxima & remota; ita etiam hìc, ſed ordine inuerſo: nam in alijs, materia remota eſt res permanens, proxima verò eius vſus, qui tranſit: hìc verò, remota tranſit, & proxima manet, ſcilicet ſpecies panis & vini. Quæritur ergo tantùm de remota, illa ſcilicet, quæ facta conſecratione tranſit in corpus & ſanguinem Chriſti.

Reſp. Materia Euchariſtiæ eſt tantùm panis & vinum. Eſt de fide, & probatur ex inſtitutione Chriſti, *Matth.*26. & *Luc.*22. Et quidem vtraque materia, panis & vinum, eſt ita neceſſaria ad hoc Sacramentum conficiendum, vt per ſe nunquam licitè poſſit vna conſecrari abſque alia: quod patet tum ex facto Chriſti 22. *Luc.* tum ex *Trid. ſeſſ.*22. Vnde reſolues.

I. Conſecratio vtriuſque ſpeciei, eſt iuris diuini: quia ratio ſacrificij, ſine quo non fit, exigit vtramque.

II. Non licet alteram tantùm ſpeciem conſecrare; in neceſſitate etiam graui, v.g vt moribundo detur viaticum. *Suar. &c. commun.*

III. Nec Pontifex in eo poteſt diſpenſare vllo caſu. Ita commun. *Suar.*3.*p.d* 55.*ſ.*4.*&c.* contra quoſdam.

Dixi I. *Per ſe*: quia per accidens, & præter intentionem quaſi, aliquando vnam poſſe ſolam conſecrari abſque peccato, docet *Tan. d.* 5. *q.* 2. *dub.* 5 *nu.*27. dicitque eſſe communem, v g. in his caſibus. 1. Si quis aquam, vel alium liquorem pro vino conſecraſſet, neque defectum intelligeret, niſi diu poſt; aut poſtquam aduertiſſet, non poſſet haberi aliud vinum; vel quamuis haberet, non poſſet tamen illo vti, ſine graui ſcãdalo, vel vitæ periculo. 2. Si poſt conſecratam hoſtiam, ſubitum mortis periculum ab hoſtibus, vel incendium immineat, ſecluſo tamen ſcandalo & contemptu fidei. *Regin.l.*29.*c.*4. 3. Si Sacerdos hoſtià conſecratà moriatur, vel animo deficiens, loquelam perdat, vel in amentiam incidat, nec ſit alius, qui poſſit ſacrificium perficere. *Suar. Vaſq. &c.* Si autem alius ſupplere, & Sacerdos infirmus communionem ſuſcipere poteſt, debet hoſtia diuidi, eique pars dari. *Tamb. de exped ſacrif. l.*1.*c.*8.

Dixi II. *Licitè*: quia validè alterutram tantùm conſecrari, eſt certum: vt patet tum ex facto Chriſti, qui panem antè conſecrauit; tum ex praxi Eccleſiæ, quæ corpus ante ſanguinem proponit adorandum.

DVBIVM III.

Qualis debeat eſſe panis in materiâ Euchariſtiæ?

Reſp. I. Solus panis triticeus, in conuiuijs communiter vſitatus, qualis morali hominum iudicio tantùm cenſetur ille, qui ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne toſtus, ſiue aſſus, atque in ſua ſpecie incorruptus eſt: quia hic ſolus ſimpliciter dicitur panis, alius verò nonniſi cum addito, v. g. hordeaceus. *Vnde reſolues.*

I. Falſum eſt, quod docuit *Caiet.* Euchariſtiam poſſe conſecrari ex quouis pane, cuiuſuis ſpeciei, dummodò ſit aptus ad veſcendum.

II. Non eſt apta materia ad validam conſecrationem: 1. Panis ex oriza, auena, milio, piſis, fabis, amygdalis, alijſque leguminibus, & arborum fructibus, vel etiam ex hordeo confectus; quia hæc omnia, communi vſu & opinione, cenſentur ſpecie diſtingui à tritico. *Laym. Bonac. Card. de Lugo d.* 4. *ſ.* 1. 2. Maſſa triticea cruda, vel non cocta per modum panis, ſed frixa vel elixa, vt ſunt placenta, libum; ſiue differant ſpecie, ſiue non. 3. Panis ſubactus aquis artificialibus, vel oleo, butyro, lacte, vel ouis, ſaccharo, aliòve liquore, qui aqua naturalis non ſit, mixtus; quia non eſt panis vſualis. Ita *Lay. l* 5. *tr.* 4. *ca* 9. *Caiet.* tamen, & quidam recentiores, contrarium docent: quare eſt ſaltem materia dubia. Idque confirmat *Miſſale Romanum tit. de defect.* & *Card. de Lugo d.* 4. *ſ.* 1. *nu.* 4. Vnde qui hoſtias emunt, certi ſint, quòd aquâ naturali, & non roſaceâ, confectæ ſint. 4. Similiter hoſtiæ rubræ, quibus ſigillantur literæ, non ſunt materia valida, vel minimum dubia; quia per admixtionem cinnabaris notabiliter alterantur. *C. Lugo d* 4. *ſ.* 1. quod *Ant. Perez* apud *Dian. p.* 7 *t.* 12. *R.* limitat, ſi multum cinnabaris ſit mixtum: ſi autem ſit valde parum, cenſet probabile, quòd ſit materia valida, illicita tamen. 5. Panis ſubſtantialiter corruptus. 6. Panis ſubactus aquâ marinâ, *Fagund.* apud *Dian. p.* 9. *t.* 9. *R.* 58. vbi ipſe contrarium docet, eò quòd illa ſit naturalis aqua.

III. Panis ex farre, ſiue ſpelta, item ex ſiligine, eſt materia dubia: quia alij dicunt, ſolis accidentibus, propter loci ſterilitatem; alij ſpecie diſtingui à tritico; ideoque non licet, ſaltem vti pro Sacramento, quia hoc exponeretur periculo, *v. Aut. citt.*

Digitized by Google

IV. Valida, ſed illicita eſt materia, 1.ſi aliquot grana,vel guttæ alterius ſpeciei, cum triticô & aqua miſceantur, ita ut triticum tamen & aqua plurimum prædominetur: quia ſi maior pars non ſit triticum & aqua,non erit materia valida. Quod monendi ſunt illi,qui hoſtias coquunt. *Bon.d.4.q.2 p.4.nu.6. Laym.ca.2.* Panis mucidus,qui ad corruptionem diſponitur. *Bon p.2.nu 5.*

V.Perinde eſt ad valorem ſacramenti,ſiue panis ſit azymus,ſiue fermentatus, ut definiuit. *Trid.* quia vterque eſt vſualis, & propriè dictus panis. Interim in ſuis Eccleſijs Latini in azymo, & Græci in fermentato conficere tenentur, ſub præcepto graui, & culpa mortali: à qua non excuſat neceſſitas,v.g.dandi viaticum. *v Bon.d.4 q.2 p.1. Fill.t.4.c.3. q.8.C de Lugo l.c.*

Reſp.II. Ex præcepto Eccleſiæ, panis conſecrandus debet eſſe figura orbiculari, (in Eccleſia Latina) & integrâ. Dixi, *Latina:* quia Græci quadratam adhibent,& in particulis triangularem,vt habet *Arcudius.* Licere etiam in hoſtia minore,qualis datur Laicis, (quando alia haberi non poteſt,& ſcandalum abeſt)celebrare priuatim,imò ſi cauſa vrgeat, etiam publicè die feſto,docet *Marchan in candel t 4.ca.5 q 3. Dian. p.5.t.13.R.80.* & *p 6. t.7. R.17.* & *Tambur.exped. ſacrif.l.2.ca.8.* & *Auerſ.q.11.ſ.12.*eò quod nullum ſit præceptum,neque conſtet de conſuetudine obligante ſub præcepto; quo caſu eleuare adorandam maiorem ab alio præconſecratam, licere vult idem *Tambur. loc. cit:* contra *Marchan* & *Dian.ll.cc.* Non licet autem paruam ſumere, & maiorem relinquere (v.g. ad exponendam in hierotheca) niſi ipſe eàdem Miſſa etiam iſtam conſecrauerit, quia debet communicare de ſuo ſacrificio. *Tambur.l.c.* Quare malè facit Parochus, qui renouaturus Euchariſtiam, hoſtiam ab alio conſecratam ipſe ſumit, & à ſe conſecratam reponit in ſacrario,vel hierotheca.*Tambur.l.c.Lugo d.19.ſ.4.*

DVBIVM IV.

Quale vinum ſit materia Euchariſtiæ?

Reſp.I. Solum vinum vitis, ut docet fides,& definitum eſt in *Florentino.* Vnde reſolues.

I. Non eſt materia apta ad validam conſecrationem: 1. Sicera,& quicunque liquor ex moris,malogranatis,&c ſiue dicatur vinum,ſiue non. 2. Agreſta, ſiue omphacium,id eſt, ſuccus ex vuis immaturis expreſſus quia non eſt vinum, ſed in via ad vinum; cuius naturam nondum in-

duit,

uit, habetque ſe, ſicut maſſa cruda reſpectu panis *Lay.t.4.c.2.num.5.* & 6. ſuccum tamen ex vuis paſſis expreſſum conſecrabilem eſſe putat *Franc. Amicus* apud *Dian p.7. t.12. R.8.* eò quod verum ſit vinum. 3. Acetum, quià eſt vinum ſubſtantialiter corruptum. *Ibid.* Quòd ſi poſt ſumptionem, (imò etiam ante eam, poſt conſecrationem calicis) dubium incidat, fueritne acetum an vinum, eſſe præſumendum, quod fuerit vinum, docet *Tambur.l 2.exped.ſacrif.ca.8.* 4. Vuæ, ſeu vinum intra vuas contentum, vel imbibitum in offi panis; tum quia non tam eſt potus, quàm cibus; tum quia ſuccus ille non dicitur propriè vinum, donec ſit expreſſus; tum quia in eo ſtatu non ſatis ad ſenſum demonſtratur per formam. *Card.de Lugo d.4 num.11 & 12.Laym &c.* 5. Sapa, ſeu defrutum, id eſt, muſtum ad dimidiam, ſeu tertiam partem decoctum: quia non eſt amplius vinum: nec potus, ſed cibus. *Bon.l c.* 6. Lora, id eſt, aqua expreſſis acinis ſuperfuſa. *Fill.t 4.ca.3. Card.de Lugo d 4.ſ.1.num 9.*

II. Valida quidem conſecratio, ſed illicita eſt, 1. in muſto; quia non eſt vinum ſimpliciter, ſed impurum, habens admixtas feces, non conſecrabiles: ideoque obſtat præceptum Eccleſiæ, obligans ſecundùm *Suar.* ſub mortali, ſaltem extrà neceſſitatem; qualis eſſet defectus vini veteris; & ſecundùm quoſdam, etiam deuotio populi, quo modo multi excuſant contrà *Suar.* quòd in quibuſdam locis, primitiæ vuarum in calice exprimantur. *vid. Bonac. l.c.* 2. in vino liquoribus alijs, vel aromatibus ita modicè permixtò, ut naturam vini retineat. Si verò permixtio ſit immodica, erit materia dubia. 3. in vino aceſcente: quia adhuc eſt vinum, ſicut panis mucidus eſt panis. 4. Probabilius etiam in vino congelato, (etſi à quibuſdam propter negantium authoritatem, dicatur eſſe materia dubia) tum quia adhuc retinet ſubſtantiam, & denominationem vini, eſtque naturà ſuà potabile; tum quia Chriſtus ſub eo antè conſecrato manet. *Card.de Lugo l.c.* Nec refert, 1 quod aqua congelata non ſit materia Baptiſmi, quia hic eſſentialiter conſiſtit in ablutione, Euchariſtia verò non in ſumptione. Nec refert 2. quòd non ſit proximè potabile: quia eſt per accidens, & facilè tolli poteſt: eſtque par ratio in pane indurato. Non eſt autem idem in liquore nondum ex vuis expreſſo, quia cùm non ſit vinum ſimpliciter, & per ſe, ac natura ſua non ſit potabilis, ſed comeſtibilis, quod vino congelato non conuenit, alioqui enim ieiunium frangeret. *Bon.l.c.p.2 nu.10.*

Peccat tamen, qui in congelato conſecrat, ideoque ſi hyeme congelauit calix, calore manuum, aut halitùs, aliòve modo regelandus eſt. *Fill.t.4.c 3.l.5.t.4.c.2.*

III. Valida & licita eſt conſecratio in vino, ſiue albo, ſiue rubro; etſi etiam ſpecie phyſica differant: cùm vtrumque habeatur, &

 ſit ſim-

ſit ſimpliciter vinum de vite. *Bonac.p.2.num 2. Cardin de Lugo l.4.*

Reſp.II. Vino conſecrando debet, non ex neceſſitate ſacramenti, ſed grauis præcepti, ſub mortali obligantis, ſecundùm *Cardin. de Lugo de Euch.d.15.ſ.2.nu.22.* miſceri aqua. Idque cæremonialiter,& in ordine ad ſacrificium. Eſt certum, vt conſtat ex *Trid.ſeſſ 22.ca 7. & 9* An autem aqua iſta immediatè conuertatur in ſanguinem, nec ne, diſputant Schol. *vid.Kon.* vel *Prep hìc,Cardin.de Lugo d.4.ſ.3.* Vnde reſolues.

I. Si mixtio hæc omittatur, valida tamen eſt conſecratio,etſi illicita mortaliter. *Ita omnes commun.*

II.Miſcenda eſt aqua naturalis,eaque modiciſſima, vt habet *Florent.* vna ſcilicet,vel altera gutta;ita tamen,vt ſit ſenſibilis,& ſaltem non excedat tertiam partem vini;alioqui reddet materiam dubiam. *Bon.p.4. n.4.ex S.Thom. Kon.&c.* Qui autem miſceret roſaceam, vel aliam artificialem,etſi in neceſſitate,etſi validè conſecraret,peccaret tamen mortaliter. *D Tho Molant.Dian p.6.t.7. R.18.* quia ageret contra præceptum & conſuetudinem Eccleſiæ in re graui. Quam ob cauſam etiam mortale cenſet *Fagund.p.2.l.2.ca.4 Perſic &c.* miſcere calidam:quod tamen alijs quibuſdam nimis durum videtur apud *Dian l. c.* vbi addit ipſe, ſi in frigidiſſima regione conſuetudo id habeat, ne fortè vinum congelaſcat,poſſe ſine vllo peccato fieri.

III.Mixtio illa facienda eſt,non in dolio,vel ampullà,aliòve vaſe,ſed in ipſo calice; neque domi,ſed in ipſo ſacro,vt fit communiter, vel ante offertorium,vel certè immediatè ante ſacrum,vt fit apud quoſdam. Idque vel ab ipſo Sacerdote,vt in Miſſa priuata;vel à Subdiacono,vt in ſolemni:neque enim ſufficit,ſi caupo illud diluerit. *Bon.l.c.*

IV. Si mixtio hæc ſit omiſſa, idque notetur ante conſecrationem calicis,adhuc facienda eſt;ſecùs,ſi poſt. *Bon.l.c nu.5.*

V. Præceptum hoc mixtionis non extenditur ad illam, quæ fit poſt communionem, ad ablutionem oris & digitorum. *v.* de his *Miſſ. Rom.* Item *Bon.d.4.q.2.p.4 Laym.lib.5.tr.4 ca.2.*

D V B I V M V.

Quæ conditiones ad materiæ conſecrationem requirantur?

Reſp.I. Ad validam conſecrationem requiruntur duæ conditiones. 1.eſt,vt materia Sacerdoti conſecranti, moraliter & ſenſibiliter ſit præſens. Ita communiter; & eſt certum. Ratio petitur, tum ex inſtitutione Chriſti,& verbis formæ. *Hoc,& Hic,* quæ non verificarentur, cùm ſint demon-

demonſtratiua: tum ex perpetua Eccleſiæ praxi, nunquàm conſecrantis, vel etiam benedicentis res abſentes: tum etiam ratione ſacrificij, quod requirit hoſtiam præſentem. *v.Bon.d.4 q.2.p.6.Laym.c.2.* Vnde reſolues.

I. Validè conſecratur vinum in calice cooperto, vaſe, vel cantharo clauſo; panis in caniſtro; hoſtiæ in ciborio, vel in cumulo ſub alijs latentes, aut aliter tectæ, v.g. ſub corporali vel mappâ, vel etiam in Miſſali, vt ex *Suar. Henriq. Kon.* docet *Bon.* contra *Laym.l.5.t.4.ca.2.* (vnde hoc poſtremum dubium videri poteſt; & ſaltem peccaret grauiter; qui ſic tectas, aut latentes conſecraret.) Item validè conſecrantur hoſtiæ præſentes, à cæco, vel alio Sacerdote in tenebris. Ratio horum omnium, quia ad præſentiam & ſenſibilitatem non requiritur, vt materia videatur, vel tangatur, vel feriatur ſono verborum, (vnde communiter non probatur praxis eorum, qui os proximè admouent, ut halitum in calicem & panem inſpirent) dummodò videri poſſit, ſiue in ſe, ſiue in alio, v.g. in ſuo toto, vel continente, vel vaſe, ad illam continendam deſtinato. *v.Bon d.4.q.2.p 5.*

II. Inualidè conſecratur, 1. materia poſt parietem, aut poſt tergum poſita, vel clauſa in tabernaculo, ut docet *Fili.Bon.q.2.p 6.* & alij, Ratio, quia moraliter cenſetur abeſſe, cùm non poſſit demonſtrari per Tò *hoc* vel *hic*; neque paries habeat ſe ut continens, aut regens. 2. materia valde procul, v.g. 100. paſſibus diſtans, etſi videri poſſit. Ratio eſt eadem. Quanta autem propinquitas ſufficiat, dubium eſt, & ex morali prudentum iudicio pendet. *Henriq l.8.ca.34.* docet, 20. aut 30. paſſuum: quod *Bon l.c.* & alij, putant non eſſe certum. *v. Schol.* 3. Materia tam modica, ut ſenſu percipi non poſſit; tum quia non poteſt demonſtrari; tum quia Sacramentum debet eſſe ſignum ſenſibile. Ita *Suar. Vaſq.* & alij, contra *Sotum, Henriq.* Quod intellige, ſi non ſit in toto, ſed extra illud: quia in toto etiam minimæ eius particulæ conſecrantur, ut conſtat ex *Trid.ſeſſ.13 c.3 & 4.Bon.l.c.*

Secunda conditio, ut materia ſit certa, & à conſecrantis intentione, & in indiuiduo determinata. Eſt communis, apud *Bon* & alios. tum quia hoc requirunt pronomina *Hoc* & *Hic:* tum quia actiones ſunt circa ſingularia, quæ debent eſſe certa & determinata. *v.Bon.l c.p.5.* Vnde reſolues.

I. Inualidè conſecraret, qui vellet tantùm conſecrare tertiam, vel mediam hoſtiæ partem, eam non determinando, vel ex multis, v.g. viginti præſentibus, tantùm quatuor aut quinque, nullas deſignando: quia non eſt ratio, cur vna magis, quàm altera conſecraretur. Item, qui ex multis hoſtijs intenderet illas conſecrare, vel illas partes hoſtiarum, aut vini, quas Deus elegerit, aut Titius deſignârit; aut partes illas, quæ fractis

Y 4 ſpecie-

ſpeciebus ſunt manſuræ in continuo, non quæ excident: quia non e[illegible] materia definita. *Bon l.c p.5.*

II. Non conſecratur hoſtia, inſcio Sacerdote poſita, ſiue in corporali, (ſeiuncta tamen à cumulo) ſiue infra illud. *Kon.3 p.q.74.a 2.d 3* & alij. Ratio, quia non eſt determinata in mente Sacerdotis, cuius voluntas non fertur in incognitum. Similiter non conſecrantur guttæ, quæ exteriùs calici adhærent: quia non intenduntur. Imò vt probabilius docet *Suar.Regin to.2.l 29.& c.2.Lay l 5.t 4 ca.2 Kon.q.74 a 2.dub.3* contra *Tann & Bonac* nec eæ guttæ, quæ interiùs adhærent: quia intentio Eccleſiæ eſſe videtur, ideoque & Sacerdotis eſſe debet, conſecrare id, quod per modum vnius continui eſt in calice. Vnde ne opus ſit de detergendis guttis ſollicitum eſſe, bene faciet Sacerdos, ſi ſemel pro ſemper intendat eas non conſecrare; vti nec micas hoſtijs adhærentes *v Dian p 2 t.3.miſc R.16.& p.3 tr 4 R.32. Eſcob t.7. E.6.* vbi docet Sacerdotem vi particulæ *Hic*, tantùm intendere id conſecrare, quod per modum vnius continui potabilis eſt in calice, ideoque guttulas illas non conſecrari. Quæ ſententia probabilis eſt. ex *Regin.Suar. & Laym l 5. t 4 ca 2.nu 15.*

III. Valida eſt conſecratio, 1. Si Sacerdos intendat conſecrare ex pluribus hoſtijs præſentibus tantùm quinque, eas determinando; vel omnes, præter infimam & ſupremam cumuli; vel omnes pares, v. g. ſecundam, quartam, ſextam, ſi ſint ordine collocatæ, & determinetur vnde numerandi initium ſumendum ſit: quod tamen graue peccatum erit. Quòd ſi autem hoc vel alio caſu, non conſecratæ miſceantur conſecratis, totus cumulus ad altare eſt deferendus, ut Sacerdos intendat conſecrare non conſecratas, vel potius totum cumulum conſecret ſub conditione, ſi non ſint conſecratæ. *C de Lugo d 4. de Euch.num. 36.* 2 Etſi putet vnam, vel duas, vel ſex hoſtias conſecrandas adeſſe, cùm ſint plures, ſiue à ſe, ſiue alio poſitæ: quia error ſpeculatiuus, & priuatus non obſtat intentioni practicæ & abſolutæ conſecrandi omnes præſentes. Quam tanquam Eccleſiæ conſuetudini conformem, quiſque cenſetur habere implicitè. vt docet *Sylu.Henriq.& Suar.* Vnde ſi Sacerdos aduertat poſt conſecrationem, eſſe duas ſimul iunctas, vtramque ut conſecratam ſumet, ut habet *Miſſale*. Si verò ante conſecrationem, poſtquam obtulit, aduertat, alteram ſeponet, & poſt Miſſam, ipſe, vel alius ſumat tanquam panem benedictum. 3. Si quis plures hoſtias ad altare tulerit, aut rationabili modo aduerterit, ab alio adferri à ſe conſecrandas, vel ante ſacrificium monitus fuerit, de conſecrandis in altari iam poſitis. Ratio, omnes enim conſecrantur, etſi dum conſecrat, earum non ita expreſsè meminerit, aut etiam ad oblationem non detegat, modò ſint præſentes in corporali, vel ſaltem in altari. Ita *Regi.l.29. nu.19.*

nu. 19. *Lay l.* 5. *t.* 4. *c.* 2. *Bon. t.* 1. *d.* 4. *q.* 2. *p.* 2. & alij ab ipſo citati. Eſtq; ſententia in praxi tuta. Quia intentio præcedens, reſpectu illarum virtualiter perſeuerat. 4. Si paruæ hoſtiæ pro communicando populo afferantur Sacerdoti paulo poſt factam oblationem, (addit *Auerſa qu.* 11. *ſ.* 12. ante cœptam præfationem) licitè eas conſecrari, ſuppletâ oblatione mentaliter, ex *Gauant. & Poſſen.* docent *Dia. p.* 2. *t.* 14. *R.* 71. *& Tambu. de expe ſacrif. l.* 2. *c.* 5.

Reſ. II. Ad licitam materiæ conſecrationem requiritur, 1. ut non ſit maior quantitas, quàm tempore opportuno poſſit abſumi: quia periculum eſſet, ne ſpecies computreſcerent. *Bon. l. c.* 2. Vt ab uſu Eccleſia, præſertim in Miſſali præſcripto, non recedat. *Ex dictis reſolues.*

Peccat 1 Qui vas, in quo hoſtiæ conſecrandæ ſunt, non aperit. 2. Qui conſecrat materiam poſitam extra corporale. 3 Qui intendit conſecrare guttas, calici adhærentes exteriùs, quod eſſet graue: de interiùs adhærentibus eſt dubium, (quia non conſtat ſatis de mente Eccleſiæ) ad quod euitandum, *Gauantus p* 2. *t.* 7 iubet eas abſtergi., quod conſuetudo probat. Qui tamen id omittit, eum non peccare, docet *Tambur. l.* 2. *c.* 1. § 3. imò nec expedire, ſi eas aduertas, quando diſcooperto calice, iam iam es conſecraturus, & eleuationem populus expectat. Poſt conſecrationem autem nullo modo ſunt abſtergendæ. 4. Qui ante conſecrationem ita ſtatueret, nolo conſecrare hoſtias appoſitas, niſi tempore conſecrationis, vel ſaltem oblationis fuero memor. Ita *Prep. hic a.* 2. *d.* 3 *Lay l. c.* etſi *Tambur. de exped ſacrif. c.* 1. § 3. eo caſu nullum peccatum agnoſcat.

DVBIVM VI.

Quæ forma conſecrationis Eucharistiæ?

Reſp. Eſt duplex, una panis, & eſt hæc, *Hoc eſt enim corpus meum.* Vbi omnia ſunt de eſſentia, præter Tò *enim* cuius omiſſio eſſet veniale. Altera vini, & eſt hęc: *Hic eſt enim calix ſanguinis mei, noui, & æterni teſtamenti, myſteriũ fidei, qui pro vobis, & pro multis, effundetur in remiſſionem peccatorum.* Vbi etſi verior & communior ſit ſententia S. *Bonau. Suar Bellar.* & aliorum, contra S. *Tho. & Thomiſt.* quod eſſentialia ſint tantũ hæc: *Hic eſt calix ſanguinis mei* (vel *hic eſt ſanguis meus,* aut eis æquiualentia) grauiter tamen peccaret, qui aliqua ex reliquis omitteret, vel mutaret. Debent autem formæ proferri in perſona Christi, formaliter & ſignificatiuè, ſiue aſſertiuè, & non tantùm recitatiuè, ſiue hiſtoricè, licèt ea, quæ in Canone præcedunt, dicantur tantùm recitatiuè, ſeu hiſtoricè. *v. Lay c.* 3. *Bon. q.* 3. *p.* 2. *C. de Lugo d.* 1. *ſ.* 5. Vnde reſol.

I. Va-

I. Valida,ſed illicita eſt conſecratio, 1. Si conſecrans dicat: Hic cibus, hic potus, hic calix, vel hæc res, vel contentum ſub his ſpeciebus, eſt corpus meum, vel ſanguis meus. *Bon.l.c.p.*1. 2. Si dicat: Hic calix eſt nouum teſtamentum in ſanguine meo, ut habet *S.Lucas ca.*22. 3. Hoc eſt corpus meum, quod de Virgine ſumpſi; hic eſt ſanguis meus infiniti valoris 4. Hoc eſt meum corpus; hic meus eſt ſanguis; vel, hoc eſt ſanguis meus. Ratio horum, quia manet idem ſenſus, nec fit mutatio ſubſtantialis. *Bon.l c.*

II. Inualida erit conſecratio, ſi dicas: Hìc (aduerbialiter) eſt corpus meum. Si autem Tò *Hic* ponatur maſculinè, pro neutro, valet, etſi non ſecundùm grammaticam. *Eſcob. Granadus.* 2. Hoc corpus eſt meum; hic Sanguis eſt meus: *Fagund.p* 3.*q.*78. *c.*2. 3. Ecce Corpus meum; Ecce Sanguis meus 4. Hoc fit, vel hoc fit Corpus meum: vel hìc panis conuertitur in Corpus meum: vel hìc ponitur Corpus meum. 5. Illud eſt Corpus meum; ille eſt Sanguis meus. 6. Hoc eſt ſubſtantia mea; vel hoc eſt Corpus Chriſti *Bon.l.c.p.*3.

III. Dubia erit conſecratio, 1. Illud eſt Corpus meum; iſte eſt Sanguis meus. 2. Hæc eſt caro mea: quam tamen *Lay.* contra *Con.* putat valere. 3. Secundùm quoſdam, forma ex *S.Luca* primo caſu allata. *v. Bon.q.*3.*p.*1.*&* 2.*Regin l* 29.*n* 33.

DVBIVM VII.

Quandiu Chriſtus maneat in Euchariſtia?

Reſp. Manet ſub ſpeciebus, etiam diuiſis, & ſub quauis earum minimà parte, donec tanta earum fiat mutatio, ut conſueta ſubſtantia panis & vini corrumperetur. Ita commun. cum S.*Thom.* Et eſt certum. *Vnde reſolues.*

I. Gratia datur in prima manducatione, etiam primæ partis: cum ſit totum Sacramentum. Manducatio autem, dicitur traiectio ex ore verſus ſtomachum, etſi alii dicant gratiam tum primùm dari, cùm pars aliqua eſt in ſtomachum recepta *Dia.p* 3.*t.*6.*miſ.R.*96.ex *Henriq. Syl. & Fagund.* Item *Card de Lugo d.*12.*ſ.*2.

II. Species non ſunt retinendæ in ore tam diu, donec penitus pereant: quia tunc non manducaretur Chriſtus: nec gratia Sacramenti conferretur. Vti neque, ſi moriaris, dum hoſtia adhuc eſt in ore. *Dia.l.c.* contra *Bec.c* 22.*v Bon.d* 4.*q.*5.*p.*2.*n* 2.

III. Si quis partem vini, vel hoſtiæ, ſumpſiſſet indiſpoſitus, & deinde ſe diſponeret, acciperet adhuc gratiam in ſumptione alterius partis. Quod etiam aliqui, ut *Gab.Caiet.*& alij.probabiliter dicunt futurum, ſi

ſe di-

ſe diſponat antè, quàm ſpecies conſumantur in ſtomacho. *Dian.l.c.R.* 91. ex *Nugno.v.Card de Lugo d.*12 *ſ.*2 *n.*46.*&* 53 *&* 64 vbi illud poſterius negat. *v.Bon.l c.*

IV. Non videtur reprehendendus laicus, qui deſiderat eſſe Sacerdos vt poſſit communicare ſub utraque ſpecie, quòd putet plus gratiæ dari ſub utraque, quàm vna: quia id fieri, non eſt improbabile, ut docet *Vaſq. Mar. Card.de Lugo d.*12.*ſ.*3. & alij. Vti nec carpenda deuotio illius, qui multum materiæ ſumit ad conſecrationem, eà mente, ne tam citò in ſtomacho ſpecies conſumantur, & ſic diutiùs ſecum Chriſtus maneat, & ſæpiùs gratiam augeat: quod fieri non eſt improbabile, ſi diſpoſitio ſubiecti fiat melior, ut docet *Suar.Con.*item *Fagund.& Beca.*apud *Dia. p* 3 *d* 6.*miſc R* 97.

V. Species per vomitum reiectæ, ſi tales ſint, ut ſub illis panis, vel vinum poſſet exiſtere, verè ſunt adorandæ, & ſi iterum ſumantur, iterum conferre gratiam, docet *Card de Lugo l.c.n.*53.

VI. Etſi, ſi modicum vini conſecrati miſceatur perfectè cum alio liquore, ita ut non maneret ſubſtantia vini, deſinat ibi eſſe Chriſtus: non tamen deſinit, ſi miſceatur cum vino alio, ſaltem eiuſdem ſpeciei. *Card.de Lugo d.*10.*ſ.*3. Vnde ſi gutta conſecrata lapſa ſit in dolium vini eiuſdem ſpeciei, totum illud vinum adhibendum tantùm eſt pro ſacrificio: licèt quidam dicant bibi poſſe à laicis.

VII. Si ſpecies conſecratæ liquorem ſpecie diuerſum ſibi permixtum conuertant in vinum, ſimilis ſubſtantiæ ei, in quo facta eſt conſecratio, ſpecies priores manent conſecratæ, non item poſteriores adiunctæ.

CAPVT II.

De cauſis, & ſubiecto Euchariſtiæ.

DVBIVM I.

De Cauſis.

AGo hic tantùm de efficiente, id eſt, Miniſtro: in quo quid requiratur ad confectionem validam, conſtat tum ex dictis *de Sacramen. in genere,* tum ex ſuperioris capitis *du.* 5. Quid ad licitam requiratur, patebit ex ſequenti dubio, *de ſubiecto ſuſcipiente Euchariſtiam*: quia omnes diſpoſitiones, quæ ad dignè ſuſcipiendam ſunt neceſſariæ, requiruntur etiam ad licitam confectionem; cum conficiens neceſſariò ſuſcipere debeat. Hic ergò tantùm quæritur. 1. Cuius ſit diſpenſare

Euchariſtiam. 2. Quid ex parte Miniſtri requiratur ad licitam diſpenſationem.

ARTICVLVS I.

Ad quem ſpectet diſpenſatio Euchariſtiæ.

Reſp. Euchariſtiam diſpenſare, ex officio poteſt ſolus Sacerdos, habens iuriſdictionem ordinariam, delegatam, aut ſaltem rationabiliter præſumptam, vel priuilegium. Ratio, quia Paſtorum proprium eſt paſcere, quod præcipuè fit per Sacramenta. *v. Bon. d* 4. *q.* 5. *p.* 1. *C. de Lugo d.* 18. *ſ.* 2. Vnde reſolues.

I Peccat mortaliter, qui ſine omni iuriſdictione Euchariſtiam diſpenſat. *Bon l. c p.* 2. quia violat alterius iuriſdictionem, in re graui. Inferior autem Sacerdote, incurret inſuper irregularitatem, ut docet *Con hic*. Religioſi etiam ipſo facto incurrunt excommunicationem Papæ reſeruatam, ſi (ſcilicet ſine licentia Parochi, & quidem ſpeciali,) præſumant Clericis, aut laicis dare Extremam Vnctionem, vel Euchariſtiam, vel Matrimonia ſolemnizare: niſi habeant priuilegium: vel Parochus abſit: aut iniuſtè nolit in articulo mortis. A dicta tamen excommunicatione excuſare ignorantiam, etiam craſſam, ex *Præp. &c.* notat *Dia p.* 5. *t.* 3. *R.* 51. idque propter verbum *præſumant*.

II. Licitè miniſtrat Euchariſtiam, qui præſumit rationabiliter Paſtorem factum ſuum approbaturum eſſe. *Regin l.* 29. *n* 91. *Bon. l c. n* 7.

III. Si infirmus ſacro viatico muniendus ſit, & proprius Paſtor abſit vel præſens non poſſit deferre Euchariſtiam, quiuis alius Sacerdos, vel regularis, vel ſæcularis, & hoc deficiente, etiam Diaconus, ei conferre poteſt: quia tunc præſumitur voluntas Epiſcopi, aut Papæ. Ita *Lay. l.* 5. *t.* 4 *c.* 7. *Bon. l. c. n* 10. ex *Suar.*

Dixi in Reſponſione, *ex officio*: quia extraordinariè, in ſtatu neceſſitatis, id poteſt Diaconus ex commiſſione Parochi, (& ſecundùm *Quintanad.* ſi abſit, ſine ea) v. g. in magno feſto, quo Sacerdos confeſſionibus, concionibus, &c. eſt occupatus. *Dia. p.* 9. *t.* 6. *R* 39. ex *Præp.* In extremâ verò neceſſitate, v. g. articulo mortis, ſi non eſſet alius, etiam Diacono, imò laico licere (ſecluſo ſcandalo) & alios, & ſe ipſum communicare, probabile eſt, ut cõtra *Henriq. Vaſq. & Sa*, docet *Suar. Con. Lay Præpoſ. hic d.* 2. *n.* 11. confirmatque *Dia. p.* 8. *t.* 1. *R.* 48. ex *Auerſa & Franc. Lugo* Sed *Amicus* limitat ad caſum, quo moriturus peccati mortalis conſcius, aliud ſacramentum ſuſcipere non poſſet. *v. Dia. p.* 9. *t.* 6. *R.* 39. In praxi tamen id non facilè faciendum, ob contrariam conſuetudinem. *C. de Lugo d.* 18. *ſ.* 2. *Bon. d.* 4. *q.* 5. *p.* 1. Vnde reſolues.

Pro-

Probabile eſt, etiam extra mortis articulum, ex graui cauſa, licere Sacerdoti, præciſo ſcandalo, ſacram hoſtiam ſumere ex ſacrario, vel à Diacono allatam, ſibi ipſi dare, v. g. ſi in longo morbo diu non communicâſſet, ut contra *Suar.* & *Kon.* docet *Fagund. p.3. l.3. ca.3. Prap.* *Eſcob t.7.E.6 Bon.l.c.*

Dixi II. *Vel priuilegium*, quale habent religioſi Mendicantes, & nominatim Societatis IESV, ex Pauli III. Bulla & aliorum, ut ſcilicet in ſuis templis, per ſe, vel per alios Sacerdotes illic celebrantes, communicare poſſint quoſcunque Chriſti fideles, præterquam in mortis articulo, (in quo tamen, ſi vrgeat neceſſitas, præſumitur ratihabitio Papæ, etiam inuito Parocho, vt habet *Bon.* hic) & feſto Paſchatis *v.Car.de Lugo l.c.ſ.2 n.38 & 49.* Porrò per feſtum Paſchatis, Pontifices hîc videntur intelligere, & prohibere communionem illam, quà ſatisfit præcepto annuæ communionis, ut docet *Sa, Fill. & commun.* Per mortis articulum, intelligitur tempus, quo vel mors proximè inſtat, & moraliter certa & ineuitabilis eſt; vel quo eſt mortis periculum, id eſt, probabile dubium de vitæ conſeruatione tali caſu, quo valdè frequenter mors ſolet accidere. *Suar.t.4.de rel.l.2 c.3 & 3.p.d.26.ſ.4.* & alij.

Ex dictis *reſolues*: quòd regulares licitè dent Euchariſtiam in articulo mortis, vti & in Paſchate, ſequentibus caſibus.

I. Si extrema ſit neceſſitas: ut ſi periclitetur de ſalute æterna.

II. Si ſit grauis neceſſitas, id eſt, probabile mortis periculum, & Parochus nolit, vel non poſſit dare. *Card.de Lugo d.18.ſ.2.n.53.*

III. Si à Pontifice, vel Epiſcopo, habeant priuilegium; quale hoc tempore habent Religioſi aliqui, quibuſdam locis ab Epiſcopis, dandi communionem paſchalem.

IV. Si quis in paſchate non poſſit in ſua parochia communicare, nec petere veniam à Parocho.

V. Si ratione communionis paſchalis Parochiæ ſuæ antè ſatisfecerint, aut poſtea ſatisfacturi putentur: quia tunc Parochis nihil decedit curā ipſo die Paſchæ abſtinere à communione poſſint. Sic contra *Henriq. & Nauar.* docet *Sa, Fill. & Laym.* qui addit, niſi conſtaret Parochum eſſe inuitum, ac rationabiliter id prohibere, v.g. quòd aliàs rationem communicātium habere in ſuâ Parochiâ non poſſit: tunc enim ad Parochiam eſſe reiiciendos. *Card.de Lugo d.8.ſ.2.n.50. Bon.l.c.*

VI. Si ægrotus necdū peruenerit ad eum ſtatum, ut ex præcepto teneatur ad communionem; etſi tunc maneat obligatus ſuſcipere communionem ex manu Parochi, in articulo mortis.

VII. Si ægrotus ſatisfecerit præcepto de viatico, cum intentione illud implendi: quia adminiſtratio Euchariſtiæ tantùm eſt vetita regularibus, quando præceptum communionis obligat. Nunquam tamen, ſine

ſine licentia Epiſcopi, vel Parochi, licet religioſis publicè Euchar ſti deferre per plateas, cùm id iuri Parochorum, conſuetudine obtento, roget; proinde eo caſu, in ægroti oratorio, aliòve honeſto domûs lo de licentia Ordinarij priuatim facto ſacro, Euchariſtia eſt danda. *Suar. v. Dia t. 4. p. 4. R 14. & p. 9. t. 9. R. 63.*

VIII. Quibuſdam, qui frequenter communicant apud religioſos, poſſunt adduci, ut communicent in Parochia: idque ex tacito & p ſumpto conſenſu, quem *Laym lib. 5. tr. 4. ca. 7. n. 4.* putat facilius po præſumi in militibus præſidiarijs; item in aulicis, ſtudioſis, aliiſq Academicis, &c. qui frequenter communicantes extra ſuſpicionem e ſolent. *v. Laym l. c.*

IX. Si in paſchate ſint vagi, peregrini & aduenæ, ſecundùm ſent tiam probabilem multorum, ut *Sanch. de matr. l. 3. d. 37. Fagund pr 1. Eccl l 1. c. 8. Card. de Lugo l. c. Dia. p. 2. t. 3 R. 12.*

X. Si ſint famuli, vel domeſtici, vel familiares eorum, qui circa ta habent priuilegium, *v. Compend. priuileg. Societatis, V. familiaris, Dia. p. 2. t. 2. de dubijs regularium R 12.*

ARTICVLVS II.

Quid requiratur in Miniſtro, ad licitam admini-ſtrationem Euchariſtiæ.

Reſp. I. Vt Miniſter circa Euchariſtiæ diſtributionem non pecce præter gratiam, etiam reuerentiam in eo, tum ratio, tum Canones r quirunt: ita ut præſtet hoc Sacramentum omitti, (cùm eius ſuſcept ſæpè non ſit neceſſaria ad ſalutem) quàm admitti poſitiuam irreuere tiam, *Vnde reſolues.*

I. Euchariſtia non eſt deferenda ad infirmum, niſi cum habitu d centi, id eſt, cum ſtola, & ſuperpelliceo, ac præcedente lumine (ſe eſt de extrema vnctione, cuius materia cùm non ſit Sacramentum, n requirit tantam venerationem.) Putant tamen quidam, ſi h bitus h beri non poſſit, aut ſit tempeſtas, aut iter faciendum, non fore irre rentiam, ſi Sacerdos Euchariſtiam in pyxide, vel corporali inuolutan in ſinu ſuo clam deferat. Quod certius videtur licere in locis hæretici ubi etiam in neceſſitate, & clam, præciſo ſcandalo, poterit porrigere ne ſtola, & ſuperpelliceo: etſi nullo modo celebrandum ſit ſine veſ bus ſacris, ob viaticum dandum. *Bon. d. 4 q. 5. p. 2.*

II. Præſtat ægrum incommunicatum mori, quàm Sacerdotem in h bitu, cum Sacramento per publicum currere, (etſi feſtinate valdè debe ut dicit *Quint. t. 4. ſ. 8.* Secus eſt in Baptiſmo & Pœnitentia, ſi probab

liter

liret timeretur, ne ægrotus decederet in mortali: tum enim currendum eſſet, ut habet *Bon. l. c.* ex *S. Tho Poſſeu* & aliis.

III. Ad infimum longè diſtantem licere Parocho Euchariſtiam deferre in equo manſueto, ita ut non ſic periculum lapſus, docent *Quint. t. 4. ſ. 8.* Sed negat *Poſſeu. & Barboſa*, niſi loci conſuetudo permittat: addunt que non licere pixidem dare portandam Laico, quantumuis Paſtor ſit fatigatus, ſed potiùs ex collo ſuſpendendam burſam.

IV. Euchariſtia non eſt deferenda ad ægrum, venerationis tantùm causà, ut adoret, vel oſculetur, ſi ſumere non poſſit. Quod etiam prohibuit Congregatio Cardinalium: quæ tamen non videtur prohibere, ut venerationis causà deferatur ad lectum, ſi in domo celebretur.

V. Non licet dare Euchariſtiam aliis digitis, ſi indice & pollice, ob chiragram, dari non poſſit, vt docet *Bon. d 4. q. 5 p. 2.* & *Poſſeu.* contra *Tol.* cuius ſententia tuta videtur, ſi aliàs æger ſine viatico eſſet moriturus: præſertim ſi tunc detur duobus indicibus.

VI. Non licet tempore peſtis porrigere Euchariſtiam medio aliquo instrumento; multò minùs deponere alicubi in ſcutellà, vt ab ipſomet ægro ſumatur) ſed manu danda eſt, ut docet *Bon. d. 4. q. 5 p. 2.* ex *Suar.* & aliis. Quamuis *Poſſeu c. 8.* non improbabiliter dicat, poſſe præciſo ſcandalo, & periculo lapsùs in terram, inſtrumento ad id ritè confecto dari. *v. Dia p. 4. t. 4. Reſol.* 114. *Bon. l c. p.* 2. quod in praxi pro ægroto, qui non poteſt traiicere hoſtiam, ut ſcilicet ei detur Euchariſtia, impoſitâ particulâ hoſtiæ cum vino in cochleari, admittit *Prap. in 3. p q. 80. a. 5 dub. 6 & Eſcob. t. 7. c. 6. Dia p. 4. t. 4. R.* 104.

VII. Sacerdos podagra laborans, poteſt deferri ad altare, ut ibi Euchariſtiam adminiſtret: ſeclusâ tamen aliâ prohibitione. Ita *Poſſeu ca. 5. nu. 50. Bon. l. c.*

Reſp. II. Requiritur præterea, ut eam diſpenſet ritu Eccleſiæ conſueto: deinde, ut eam neget, (per ſe loquendo) indiſpoſitis, animo vel corpore: denique, ſi Paſtor ſit, ut miniſtret eam omnibus, quoties rationabiliter petitur. *Bon. d. 4. q. 5. p. 1. nu. 15.*

Dixi I. *ritu Eccleſiæ*: quia legitimus Eccleſiæ ordo ſub peccato obligat. *Vnde reſolues.*

Peccat 1. Qui Euchariſtiam dat ſub vtraque ſpecie, locis vel perſonis, quibus à Pontifice non eſt conceſſum. Item ſi morituro, qui ob linguæ ariditatem non poteſt hoſtiam traiicere, det ſpecies vini: licèt talem à mortali excuſare conetur *Amicus* apud *Dian. p. 8. t. 1. R. 24. Bon. l. c. Sanch. Poſſeu. Barboſ.* contra ipſum *Dian. p. 9. t. 9. R. 64.* 2. Qui diſpenſat ſine veſte ſacra, vel lumine, aut præuia confeſſionis generalis formula. 3. Qui laico dat hoſtiam maiorem, in neceſſitate tamen, vel in caſu magnæ deuotionis, licet ex maiore particulam defractam dare;

vel etiam in defectu minorum, plures maiores conſecrare, caſq; deind in minores partes, (non tamen adeò paruas, ut honeſtè dari non poſſint diuiſas diſtribuere Ita *Sa V Euchariſtia d.4.q.5.p.1 n.14*

Dixi II. *Per ſe neget*: quia alias cooperabitur peccato. Per acciden tamen ſæpè dare poteſt, v.g ſi ſine ſcandalo, aut graui damno ſuo v pœnitentis, negare non poſſit. *v.Bon.l.c.Poſſeu.c.5.n.8.* Vnde reſolue

I. Peccat 1. qui dat pueris, ante annum diſcretionis, (niſi in articul mortis, ut *v.du ſeq.a.3.*) qui fortè circa annum decimum incipit, Qui dat amentibus, quando nunquam ſunt uſi ratione. Si verò vſi ſin poteſt, & debet illis dari in articulo mortis, ſi poſſit ſine periculo irr uerentiæ, & non conſtet incidiſſe in amentiam in ſtatu peccati mortal *Lay hic c.4.n.4.* 3. Qui dat peccatori publico, v.g. hiſtrioni, turpes c mœdias cum mortali repræſentanti, uſurario, meretrici, concubinari de quibus *v.Fill.t.4 n.166.& ſeq.*

Dixi, *Publico*: quia ſi occultè tantùm ſcias eſſe indiſpoſitum, occul quidem, non tamen publicè petenti, eſt neganda; niſi indiſpoſitio confeſſione ſit nota: tunc enim extra eam ne quidem licet monere, docet *Sanch Bon.Lay.l.5.t.4.c.6.Card.de Lugo d.8.de Sac.ſ.8.*

II. Peccat item, qui negat reis morte plectendis,) quibus etiam pot dari aliquot, imò vnâ horâ ante mortem, ut habet *Sa*: danda verò eſt, fieri poteſt, non in carcere, vel alio loco inhoneſto) etiam ob crim ſagarum captis; dummodò pœnitentiam præ ſe ferant; etiamſi crim negent, & violenta duret ſuſpicio. *Tann.to 3.q.5.d.4.*

III. Rectè facit, 1. qui rarò, v.g. in paſchate, dat communionem mifatuis, & qui debilem habent rationis vſum, ſi ſaltem hunc cibum profano diſtinguere nôrint, vt habent *Henriq. & Poſſeu.* Idem ferè cendum eſt de ſurdis & mutis à natiuitate. *v.Lay.hic 2.* Qui dat inſe à Dæmone, dummodò ſine irreuerentia poſſint ſumere. Ita *Suar.* *nacin. Regin.*

Dixi III. *Si Paſtor ſit.* Vnde reſolues.

I. Talis peccat grauiter contra Iuſtitiam & charitatem, ſi ſubditis periculo mortis, licèt peſte infectis, non det. Alius verò Sacerdos, qui tali caſu, abſente vel nolente Parocho, nollet dare peccaret tantùm c tra charitatem; etſi ſecundum *Chapiauillum* mortaliter *q.37.n.2.*

II. Paſtor, ut Euchariſtiam opportunè petentibus poſſit miniſtra tenetur eam aſſeruare, cum lumine, in Eccleſiâ, nec licèt alibi, neq dem in Sacellis nobilium, vel choro monialium, aut intra ſepta mona rij earum, ut habet *Trid.ſeſſ.15 de reform ca 10* niſi cum facultate ſolemni feſto) in pyxide; quæ non neceſſario eſt conſecrata, licet, ſi c ſecrata non ſit, debeat interiùs veſtiri vittâ lineâ, ex tela conſecrata, ex S.*Tho*, docet *Vaſq Azor Regin.in Praxi, to.2.l.29 c 9.*

III. Si

III. Si ob grauiter culpabilem negligentiam Parochi,(vel eius,cui iſta cura commiſſa eſt)integro die,vel aliquot integris noctibus, lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum, peccare eum mortaliter (ſecùs ſi per horam tantùm) docet *Quintan.t.4.ſ.1.& 7.*item *Dian.p.9. t.6.R.34.*licet *Marchant. in reſolut. Paſtor t.4 cap.5.q.4.* obligationem & conſuetudinem tam vniuerſalem neget: vti & de lumine præferendo, quando defertur ſacramentum foras; atque ex cauſa id poſſe omitti, ut cùm defertur ad ægrum longè diſtantem, nec commodè fieri poteſt cum lùmine.

DVBIVM II.

De ſubiecto, ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam.

ARTICVLVS I.

Quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ?

Reſp. Qui eſt in mortali,tenetur ſub mortali ante ſumptionem Euchariſtiæ confiteri, niſi ſit neceſſitas celebrandi, vel communicandi, & Confeſſarius deſit. Ita *Trid. ſeſſ.13.ca 7. & Can. 11.*vbi contrarium docentes excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo Corinth. *Probet autem ſe ipſum homo,&c.* Et parum refert ad praxin, vtrum tantùm ſit præceptum Eccleſiaſticum, an tantum diuinum, quod eſt probabilius,vt docet *Suar Fill.*& alij commun.

Dixi I. *In peccato mortali*: tum quia Euchariſtia delet venialia, ex opere operato:tum quia venialia,(eſto comitentur, imò reddant venialiter malam ipſam ſumptionem) non ponunt obicem gratiæ ſanctificanti. Quòd ſi tamen multa ſint, & intra genus ſuum grauia,de quibus nulla pœnitentia concipitur, actualem deuotionem & fructum maiorem impediunt. *Suar.Laym* & alij. Vnde reſolues.

I. Qui dubitat,an peccàrit mortaliter, vel an mortale ſit ritè confeſſus,tenetur ante communionem confiteri. Ita *Bonac. d.4. q.6.p.1.* ex *Sanch. Regin.Suar.*& alijs.

Dixi II.*niſi ſit neceſſitas,*(non quæcunque,v.g.feſti celebritas,vel magna deuotio, vt quidam volunt) ſed grauis, ſiue vrgens,qualis eſſe cenſetur in ſequentibus caſibus, præmiſsà tamen ſemper contritione: ad quam tunc teneris,niſi de peccato, quod occurrit, fueris antè contritus. *Prep.Cardin.de* Lugo *d.14.ſ.6.num.*121.

I. Periculum mortis, vel ut conſecretur hoſtia pro morituro. *Suar. Kon.Card.de Lugo d.4 ſ 5.nu.*107.

II. Si ſacrificium, vel communio non poſſit omitti, abſque graui infamia, vel ſcandalo; *Iidem Aut.*

III. Si Parochus debeat celebrare ex officio, ut populus ſacrum audiat. *Ibid.* Ob quam cauſam etiam alteri, qui non eſt Parochus, id licere, putat *Dia.* cum *alijs* 11.*p.*9.*t.*3.*R* 9.contra *Palaum; Auerſam, &c.*

IV. Si vrgeat præceptum de annua communione ut docet *Henriq.* & probabile putat *Prap.* vel ſi Sacerdos non poſſit audire Miſſam, niſi celebret, ut habet *Henriq.& Sotus, Dian.R.*63 *&* 64. nec improbat *Card. de Lugo l c.* Probabiliùs tamen videntur docere *Kon. Sa, Suar* & alij, ceſſante ſcandalo & infamiâ, præſtare tunc ſacrum, & communionem etiam Paſchalem, intermittere, eò quòd hæc præcepta non obligent, quando non poſſunt impleri conuenienter iuri diuino.

V. Si Sacerdos poſt conſecrationem committat mortale, vel antè commiſſi recordetur, tenetur elicitâ contritione, ſacrificium proſequi. Si verò id fiat ante conſecrationem, & præſertim ante Canonem, debet confiteri, ſi abſque nota infamiæ poteſt, vel recedere, ut docet *Sylu. Nauar. Dian* & alij, contra *Sotum & Henriq.* qui negat teneri, ob honorem ſacrificij; putatque practicè eſſe probabile *Laym.& Bonac.* eò quòd vix ſine omni nota, confeſſio decenter fieri poſſet: niſi fortè in Miſſa ſolemni, ſub cantu, vel concione: quo caſu tenebitur confiteri, ut notat *Sylu.* Quòd ſi verò nec contritionem poſſit elicere, ſecundùm communem ſententiam, eſſet confitendum, vel deſiſtendum, licèt *Vaſq in* 3.*p, tom* 3.*d.*27. & *Hurt. de Euch. d* 8. putent probabile eſſe, ſaltem non peccaturum mortaliter, quando non poteſt ſine nota recedere: intellige. ſi conatus ſit elicere, vel fecit quod potuit. *vid. Dian.p.*4. *t.*4 *reſol.*98. *Card.de Lugo d.*9.*ſ.*2. *num.*8. vbi idem docet. Notat autem *Dian.* ex *Prap.* ſatis eſſe, ſiquis bonâ fide putet ſe eſſe contritum, licèt ſubdubitet.

VI. Si in ſcamno communicantium recorderis peccati mortalis, quod oblitus es confiteri, nec ſine nota, aut ſcandalo graui, poſſis recedere, ut habet *Nauar. Fill.Regin Card de Lugo l.c.nu.*112. & alij: porrigenti autem Euchariſtiam confiteri non expedit, nec decet, quo caſu etiamſi ne quidem poſſis elicere contritionem, excuſat à peccato *Hurt. l c.* Imo quidam DD. apud *Henriq.* excuſant laicum antè confeſſum, etiam præciſà notâ, & ſcandalo, non recedentem; eò quòd is dicatur iuſtificatus, & probatus per confeſſionem Quam ſententiam probat *Tambur.* in *expedita com c.*1.§.8. poteſtque ſeruire pro ſcrupuloſis. *v.Regin. l.*29.*n.*105. *Bonac d* 4.*p.*10.*Eſcob.t.*7.*ca.*6.

Dixi III. *Et deſit confeſſarius*: deeſſe autem cenſetur, non ut quidam volunt

Digitized by Google

volunt,ſi abſit is,cui ſolet, & cuperet confiteri; vel cui deuotiùs, aut vtiliùs confiteretur: neque etſi Religioſus non poſſit niſi ſæculari confiteri peccata grauia,cum aliqua infamia Religionis *Amicus.Dian p.9.t.3. R.*13.ſed in ſequentibus caſibus.

I. Si nullus ſit præſens; ad abſentem verò ſine magna difficultate, (ſpectatâ tum debilitate, ætate, & negotijs perſonæ, tum alijs circumſtantijs,ut aëris,breuitatis temporis)adire non poſſis. *Bon.l.c.nu.*30. ex *Suar.Kon &c.*

II. Si non adſit niſi ignarus idiomatis, vel carens iuriſdictione, vel excommunicatus, vel non approbatus, vel cui non poſſis confiteri ſine graui damno tuo, vel alieno, vel ſi habeas peccatum tantùm reſeruatum,nec pateat aditus ad ſuperiorem; vel Superior ſemel iterumque per pium Confeſſarium rogatus negauerit poteſtatem abſoluendi. *Tambur. in exped.com.c.*1.§.6.ex *Fagund.*Limitat autem *Dia.p.9.t.3.R.*15. ſi abſque graui nota prætermittere non poſſis.Ita *Sylu.*& alij. Requiritur tamen, in his etiam caſibus, contritio & propoſitum confitendi;imò ex præcepto *Trid.* Sacerdos, qui in tali caſu celebrauit, tenetur primâ occaſione confiteri. Quod præceptum extendendum non videtur ad laicos, vel Sacerdotes communicantes tantùm, ut contra *Nauar. & Fagund.*docet *Sylu.& Dian.& Bon d.*4 *q.*6.*p.*1.

ARTICVLVS II.

Quæ requiratur diſpoſitio corporis?

Reſp.I.Nulla corporis macula per ſe impedit ſuſceptionem Euchariſtiæ,cùm parum faciat ad bonitatem,vel malitiam moralem: poteſt tamen aliquando per accidens impedire,propter effectus ſecutos.Ita *commun.* Vnde reſolues.

I. Non impedit pollutio inuoluntaria,imò nec voluntaria per pœnitentiam expiata,niſi effectum malignum,v.g.turpem recordationem ac delectationem, vel diſtractionem, & perturbationem animi relinquat: eo enim caſu,vti & ſemper, poſt culpabilem,præſtat,ac ſecundùm ſententiam communem, ſub veniali debet differri, niſi aliud ſuadeat iuſta aliqua cauſa,v.g.magnus fructus feſtiuitatis,regula ordinis;vel ſi a Dæmone excitata putetur, ad communionis frequentiam impediendam. *Sanch l.9.de matr d.*13.*Bon d.*4.*q.*6 *p.*1.*C.de Lugo d.*15.*ſ*1.

II. Neque actus coniugalis impedit, etſi decens, & conſilij ſit,abſtinuiſſe ſaltem nocte proximè antecedente,ſi rarò communicet. Ita *Fill. & Sanch.l.c.Eſcob.t.*7.*E.*6.*nu.*83.Intellige, ſi debitum petitum ex ne-

ceſſitate reddidit, nec vllam inde animi perturbationem, aut affectum ad res venereas patitur:ſi verò voluptatis causâ feciſſet,eo die abſtinendum eſſe,(præſertim ſi malignus effectus ſubſecutus fuiſſet) docet *Regi. l.29.t.117.Lay l 5 t.4.ca 6.n.10.& 16.Mart.Perez d.49.ſ.3.n.8.* addens eſſe tantùm veniale;imò indecentiam iuſtâ causâ poſſe reſarciri.

III. Similiter etſi decens & conſilij ſit, ſumptâ communione abſtinere eo die à copula; licita nihilominus eſt ex bono fine, v. g. ex amore prolis, ad vitandum incontinentiæ periculum, vel ad debitum reddendum. *Tamb.c.3.§.6* ex *Sanch.l 9 d.13.*& *Marchin.*

Reſp.II. Ex præcepto Eccleſiæ tenetur communicaturus, ſub mortali,regulariter eſſe ieiunus,ieiunio naturali,id eſt,vt à medio noctis nihil omnino per modum cibi,potùs,aut medicinæ ſumpſerit. Ita commun. Et eſt certum ex Concilijs,quæ vide apud *Fill. Laym. Bonac. Card.de Lugo l.c.* Vnde reſolues.

I. Etſi paruitas materiæ non excuſet hìc; non obſtat tamen communioni. 1. Reliquias ciborum inter dentes hærentes traijcere caſu, (negat enim *Prep Vaſq.*& alij,ſi fiat de induſtria,contra *Tann.Kon.q.80. a.8.num.47.*& *Dian.*qui contrarium probabile affirmant) licèt eas expuere omninò deceat. *Dian t.4.de ſacr.reſol.37. & p.4 t.4. reſol.104. vid.Eſcob.tr.7.E 6.& C.de Lugo num.36.* Vbi notat,ſententiam iſtam *Tann.* & *Dianæ* ad hoc ſeruire; vt ſtudioſè dentes antè expurgare, ne quid fortè caſu decidat, non tenearis. 2. Sanguinem, vel alium humorem ex capite defluentem, vel guttulam aquæ, aut vini, caſu per ablutionem oris,vel guttulam iuſculi,dum ſapor exploratur,per modum ſaliuæ,cui mixta eſt, vel culicem inter reſpirandum traijcere. Ratio, tum quia hæc aut non ſumuntur, ſcilicet ab extrinſeco, aut non per modum cibi aut potùs. *vid.Fagund.præc.3.ca.5. Card de Lugo l c.nu.23.* 3.Si aromata, vel folium tabaci, ex cauſa ori imponas, maſtices, vel quid aliud guſtes,modò nihil tranſmittas *Prep.in 3.p.q.80.a.8.d.1.nu.39. C.Lugo R.mor.l.1.d.9.* Idem de fumo tabaci, docet *Gran.in 3.p. ca.6. t.10.d.8 nu.4.* (licèt indecens valdè id videatur, niſi iuſta ex cauſa fiat) & *Eſcob.t.7. E 6* vbi de eiuſdem puluere per nares attracto idem colligit,ex *Suar.& Fagund.* Idem tenet *Dian. p.8.t.7.R.3.*& *C.Lugo R.m. t 1.d.9.*

II. Probabile eſt, non impedire communionem, ſi fruſtillum ligni, chartæ, vnguium, vel lapillum deglutias: quia non habet rationem cibi,vel potùs. Ita *Dia.l.c.Reſol.38. & tract.de celeb. R.52.*ex *Ledeſ.& Sanch.* contra *Henriq. Regin. Laym.* & alios, quorum ſententia tutior eſt *v.Card.de Lugo & Eſcob.*

III. Non licet communicare his caſibus, 1.Si ſaccarum, liquorem glycyrrhizæ, ore reſolutum cum ſaliua traijcias. Si verò dubium ſit,

num

num quid deglutiueris, vel an factum ſit poſt duodecimam, probabiliter docet *Laym. l. 1 t. 1 ca 1.* contra *Sanch. Fagund.* non impedire communionem, vel ſacrificium. *v. Dian. l. c. reſol.* 29. ſuprà *l. 1. t. 1. c. 2. d. 3.* 2. Si veſperi incumbens aliquid ori contra raucedinem impoſueris: niſi certus ſis, poſt medium noctis te nihil tranſmiſiſſe. Ita *Suar. Fill. Card. de Lugo l. c. nu.* 37. & alij. Licitum autem eſt, inter horologia diſſonantia quoduis ſequi, etiam vltimum, modò non conſtet errare: quia habet ſe vt auctor bonus, faciens opinionem probabilem, vt habet *Sanch l. 2. d. 1. de mat. Fagund. Io. Sancius. Card. de Lugo n.* 45. *Dia. l c reſol.* 36. 3. Si aliquid ſumpſeris, licèt mox reieceris. 4. Si tabaci fumum in ſtomachum traieceris, vt docet *Prap.* etſi alij meritò dubitent. *Tann tom.* 4. *d. 5. Gran.* autem *in 3. p. ca.* 6. *t.* 10 *d.* 8. negat. 5. Si Sacerdos nocte Natiuitatis, in primâ Miſsâ, ablutionem, vel lambendo digitos, modicum aquæ aut vini ſumpſerit. *v. Bon d.* 4. *q* 6 *p.* 2.

IV. Non eſt peccatum, per ſe loquendo, cibum ſumere (vel exſpuere *Tambur. c.* 1. §. 1.) ſtatim à communione, vt ex *S. Thom.* docet *Azor, Sanch. Bon. d.* 4. *q.* 6 *p.* 1. *nu.* 25. vnde eum, qui paulò ante medium noctis cœnaſſet in Dominica pridie natiuitatis Domini, poſſe nihilominus ſtatim poſt mediam noctem celebrare, docet *Dian. & alij* 3. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 44. etſi ob Sacramenti reuerentiam, conſilij ſit abſtinere, donec ſpecies ſint conſumptæ: quod ſaltem intra dimidium quadrantem in laico (in Sacerdote intra quadrantem) fieri, certum videtur *Card. de Lugo d.* 12. *ſ.* 3. *num.* 54. ex iudicio medicorum à ſe conſultorum. *Tambur.* autem *c.* 3. § 4. ex *Ioanne Sanch. d.* 38. notat, citiùs à valido, quàm debili ſtomacho, regulariter tamen ab omnibus intra horam conſumi, refertque infirmum quendam poſt mediam horam ſpecies integras reieciſſe.

Dixi in reſponſione, *regulariter*: quia non ieiunus licitè communicat, in ſequentibus caſibus, ſi quidem ieiunus non poſſit ſine notabili incommodo, vt monet *Kon. & Bonac.* apud *Dian. p.* 9: *t.* 6. *R.* 42.

I. In periculo mortis, ſiue illud ſit ex morbo, vulnere, veneno; ſiue ex ſententia iudicis. Et quidem in eodem morbo, etſi non tenearis, potes tamen poſt aliquot, v. g. ſex, 7. vel etiam, vt putat *Laym* duos dies, (etſi quoad hoc, potiſſimùm attendendum eſſe ad conſuetudinem, moneat *Cardin. de Lugo*) repetere viaticum non ieiunus, dummodò nequeas ieiunus ſumere, & periculum mortis recurrat, vt docetur *commun.* vel etſi maneat, vt contra *Vaſq. Prap.* & alios docet *Nauar. Tol. Regin. Suar. Cardin. de Lugo ſ* 3. *num* 65. Imò etſi non liceat ægro, ex ſola deuotione, communicare fracto ieiunio; ſi tamen morbus eſſet diuturnus, nec poſſet dari communio niſi poſt medicinam, probabile

babile eſſe id licere, docet *Armil. Tol. Kon. Regin. Henriq. Suar. Eſcob. &c.* quorum aliqui exigunt longum interuallum, v. g. 30. dierum, ut *Nauar.* & *Villalob.* alij 8. vel 10. dies, ut *Suar. Henriq. Fagund.* alij 7. ut *Syluius*: alij 6. ut *Arm. Zambr. Poſſeu.* & *Fill.* quos ſequitur *Dian. de celeb. R.77.* alij permittunt toties, quoties ſano poſſet dari ieiuno: ita *Eſcob. t.7. E.6.* ex *Hurt.* alij denique, poſſe ſequenti ſtatim die dari, ob iuſtam cauſam, ut ſi propter conſuetudinem, & deſiderium, aut deuotionem difficulter abſtineat, & moraliter videatur inſtare periculum mortis. Sic *Laym. l.5 t.4 ca.6. num.20.* Verùm eâ in re loci conſuetudo ſpectanda eſt, quæ nunc ſaltem videtur permittere, ut quando morbus, & periculum diu protrahitur, poſt 7. vel 8. dies iterum detur communio non ieiuno. *v C. de Lugo d.15 ſ.3 de Euch.*

Denique, licèt probabile videtur *Filliucio to.1. t.4 nu.242. & Card. de Lugo*, id quod docet *Mai. in.4 d.9. ca.3. Fernand. de hæred. &c.* (*Lay.* verò *l.5 t.4 c.6. n.21.* limitat ad caſum neceſſitatis, quo moriturus aliud Sacramentum ſuſcipere non poſſet, & ſcandalum ceſſaret) poſſe non ieiunum celebrare ad dandum alteri viaticum, eò quòd hoc ſit iuris diuini, ieiunium verò Eccleſiaſtici tantùm, ideoque non tantùm poſſe, ſed etiam teneri, dicat *Gran. in 3 p. ca. 6. t 10. d 8. nu. 12.* Id tamen meritò communiter reijcitur; tum quia contrarium probat praxis; tum quia maior eſt habenda ratio Sacramenti, quàm aliqualis neceſſitatis proximi; tum quia præceptum viatici non obligat, quando non poteſt ritè dari. Ita *Bonac.* ex *Kon. Hurt. de Euch. d.9. dif.17 Suar. Vaſq. &c. commun.* docetque *Card. de Lugo* eſſe probabilius. *vid. Dian tom. 1. t.4. R.33.* Sacerdos autem morti (ſiue naturali, ſiue violentæ) vicinus, celebrare ſine dubio poteſt non ieiunus, ad dandum ſibi viaticum, ſi illud aliter haberi non poteſt; quia non plus eſt celebrare, quàm communicare ſumpto cibo. *C. Lugo d 15. ſ.4. Laym. Dian. p 5. t 3. R.36.*

II. Si periculum ſit, ne Euchariſtia pereat, vel malè tractetur, poteſt ſumi à non ieiuno, etiam laico, ſi alius deſit: imò probabiliter poteſt etiam à præſente Sacerdote laicus accipere, vt docet *Card. de Lugo nu. 87 Suar. & Vaſq. d.221 num. 48.*

III. Si graue ſcandalum ſit oriturum ex omiſſione ſacrificij, vel communionis. Quod tamen quidam putant vix fieri poſſe, eò quòd occurri poſſit ſcandalo, dicendo Sacerdotem caſu aliquid ſumpſiſſe, ideoque impediri.

Dixi, *ſcandalum*: quia turbationem, vel incommodum aliquod ſecuturum, v g ſi celebraturus primitias aliquid ſumpſiſſet, non ſufficere, notat *Prep.*

IV. Si perfectio ſacrificij, vel communionis vrgeat. Quod fieri poteſt quinque modis. 1. Si pro ſpeciebus vini ſumpſit aquam: (quam ſi aduer-

aduertat dum habet in ore, non eſt exſpuenda ob periculum eijciendi fragmentum hoſtiæ,& irreuerentiam;ſed deglutienda. *Tambur de exp. ſacrif. l.2. c.8.* Lugo *d.* 15. *ſ.* 4.) tunc enim tenetur denuò conſecrare; quod fieri etiam poteſt,conſecrando & offerendo ſtatim, ſine noua hoſtia. *v.*apud *Suar.* quòd ſi id poſt Miſſam concluſam aduertas in ſacriſtiâ, omittas. Si autem intra Miſſam poſt ſumptionem, vel etiam ante eam,poſt conſecrationem tamen, dubites an fuerit vinum, pro vino præſumendum eſſe, & pergendum, ait *Tambur.* 2. Si celebrans poſt conſecrationem deficiat: tunc enim tenetur alius, etiam non ieiunus, ſi ieiunus haberi nequeat, perficere. 3. Si poſt conſecrationem etiam unius ſpeciei,recordetur ſe non eſſe ieiunum: tenetur enim pergere;imò etiam poteſt pergere, ſi ante conſecrationem recordetur; & abſque ſcandalo & nota non poſſit deſiſtere,v.g.in ſolemni ſacro, vt docet *Sua. Kon.&c.* Si tamen priuatim celebret, & commodè poſſit abrumpere, tenetur,vti ex *S.Thom. q.*83.*a.*6. docetur commun. 4.Si poſt ablutionem ſumptam, licèt diu communionem diſtribuerit, ſumendæ ſunt reliquiæ, etiam grandiores, conſecratæ eodem ſacro, (quod addo, quia non licet tunc ſumere particulas alterius ſacrificij, quæ ſunt in ciborio, ad illud expurgandum,ut docet *Suar. Card. de Lugo loc.cit.* cum *communi*: licèt contrarium probabile dicat *Tamb. de expedita com. ca.* 2. §.8. ex *Marchin.t.*3.*p.*3.*c.*3. vti nec eiuſdem ſacrificij,ſi illud planè ſit abſolutum, & ab altari receſſeris) ſed debent ſeruari, donec ſumantur à ieiuno. *Eſcob.t.*7.*E.*6.*Fagund.&c.* quia conuiuium iam finitum eſt. Niſi tamen aliud ſuadeat periculum indecentiæ;v.g.ſi plures Miſſæ eodem die iſtic futuræ non eſſent, & Sacramentum aſſeruari non ſoleret: tunc enim minore irreuerentiâ ſumeret, quàm aſſeruaret. Imò *Card. de Lugo d.*14.*p.*4.*nu.*82.& *Gran.* non damnant Sacerdotem, qui priùs quàm ſacras veſtes exuit, particulam inuentam abſumat; eò quòd non ſit communio noua, ſed complementum præcedentis. *vid. Bon. Card. de* Lugo *Eſcob. ll.cc.* 5.Si pars hoſtiæ poſt ablutionem ſumptam,calici aut palato adhæreat, (quæ decentiùs nouâ ablutione, quàm digito propellitur,vt docet *Bonac.* ex *Fill* & alijs; quamuis Miſſale etiam permittat,vt digito attrahatur ad labium calicis,& ſumatur ante ablutionem) quomodo etiam ij excuſantur, qui ex deuotione hoſtiam in ore diu retinentes,caſu præmittunt aliquid ablutionis:ſpontè tamen id non licet, niſi bona fides & ſancta ſimplicitas excuſet. Ratio horũ omnium eſt, quia talis ſumptio, moraliter cenſetur completio vnius ſacrificij. *Regin.l.c.n.*123.*Bon.l.*1.*d.*4.*q.*6.*p.*2.

Vnus caſus eſt,in metu mortis,ad quam euadendam, ſicut ſine altari, vel calice conſecrato,aut veſtibus ſacris, ita etiam non ieiunum poſſe celebrare,docet *Dian.*cum *Sylu.&c p* 3. *t.*6. *R* 48. &*p.*5.*t.*3. *R.*39.

dummodò celebratio non exigatur in contemptum Religionis, Eccle-ſiæ, vel eius præceptorum.

ARTICVLVS III.

Quæ & quanta ſit obligatio ſumendi Euchariſtiam?

Reſp. I. Sumptio Euchariſtiæ fidelibus adultis eſt neceſſaria, neceſſitate non medij, ſed præcepti diuini, obligantis tum in articulo mortis, per modum viatici, tum etiam ſæpius in vitâ, vt docet *Suar. Vaſq Lay. Fagund.* & alij commun. probantque tum ex ſcriptura, tum ex *Concil. Nicano & Trident. ſeſſ.* 13. *cap* 6. tum ex praxi Eccleſiæ; tum quia Euchariſtia eſt inſtituta per modum cibi, cuius vſus ſæpius eſt neceſſarius. *Bonac. d.* 4. *q.* 7 *p.* 1. *num* 8. Vnde reſolues.

I. Quiſque fidelis in periculo vitæ, quod præuidet, vel meritò timet, v. g. in graui morbo, ante conflictum vel puerperium, præſertim primum, ante nauigationem, &c. tenetur ſub mortali communicare. *Suar. Vaſq. d* 214. Niſi tamen paucis, v. g. octo diebus antè communicaſſet: talis enim communio cenſeretur habere rationem viatici, vt docet *Sua. Regin Fill.* contra quoſdam, vt *Gaſp. Hurt. d.* 10. *dif.* 2. *&c.* apud *Eſcob.* qui dicunt, eum, qui manè communicauit, ſi à prandio incurrat periculum vitæ, teneri iterum ſumere communionem, tanquam viaticum: imò *Sa*, & *Sylu. V. Euch Fumus*, *&c.* & *Caiet. V communio*, putant, non eſſe ſaltem mortale, communionem omittere, dummodò in paſchate ſumpſeris.

II. Si in ægro eſſet periculum vomitûs, docet *Sancius* apud *Dia. p.* 5. *t.* 3 *R.* 55. poſſe ei paruam particulam dari, quæ ſtomachum alteratura non putetur; aut ſi de hoc ipſo dubiū ſit, ſecuritatis causâ priùs dari particulam non conſecratam, quàm ſi reijciat, nullo modo dandam conſecratam, ſecùs ſi retineat. Si verò independenter à cibo, perpetuò euomat, nullo modo dandam, niſi fortè per ſex ſaltem horas liber à vomitu fuiſſet.

III. Pueris doli capacibus, qui ſciunt diſtinguere Euchariſtiam ab alio cibo, probabilius eſt in periculo mortis eam eſſe dandam pro viatico, vt contra *Vaſq.* inſinuat *Laym. t.* 4 *de Euch. ca.* 4. & expreſsè docet *Suar. d.* 40. *ſ* 1. confirmatque *Card. de Lugo d.* 13. *ſ.* 4. *num.* 38. & addit, (contra *Sanch.*) ſi de capacitate pueri ſit dubium, poſſe nihilominus dari, etſi non ſit neceſſe.

IV. Qui

IV. Qui poſt viaticum ſumptum peccauit mortaliter, non tenetur denuò communicare. Ita *Reg.Fill.Card.de Lugo & alij*,

V. Qui non communicauit in periculo mortis, non tenetur poſtea ſupplere. Ita *Bon,d.4.q.7.p.1.* ex *Henriq.Reg.&c*,

VI. Iudex tenetur, per ſe loquendo, reis concedere tempus communicandi. ut docet *Suar. Bon. l. c. & alij commun.* contra *Nauar.* quòd ſi reus noluerit, poteſt iudex procedere. *Fill. t. 4. ca. 8. quaſt. 11. num.* 238.

Reſp. II. Etſi Chriſtus tempus communionis, extra periculum mortis, non præceperit, Eccleſia tamen pro eo determinauit tempus paſchale, quod communiter numeratur à Dominicâ Palmarum, uſque ad Dominicàm in Albis incluſiuè: alicubi tamen totam Quadrageſimam comprehendit: alibi extenditur ex conſuetudine, vel indulto; poteſtque Confeſſarius, ex iuſta cauſa, extendere, ut docet *Sa* & alij, *v. Bon.d.4.q 7.p.* 2. Vnde reſolues.

I. Præceptum hoc impletur etiam per communionem ſacrilegam, ut habet communis, contra *Durand.* & *Sylu.* Et patet, quia Eccleſia tantùm præcipit actum externum; nec finis præcepti cadit ſub præceptum. An verò qui non ſatisfecit, teneatur poſtea implere, utrimque probabiliter defenditur, etſi affirmatiua videatur probabilior. *Bon.l.c.Suar.Con. Card de Lugo,&c.*

II. Non tenetur præuenire, qui præuidet tempore Paſchali ſe impediendum, ut contra *Vaſq.Sylu. & Fagund.* probabiliter docet *Azor,to. 1.l.17 c.41.Suar &c.* Qui verò ſic præueniſſet, & poſtea tolleretur impedimentum, teneretur rurſus communicare, ſecundùm *Laym l.5.t.4. c.5.Card. de Lugo ſ.4.nu* 78. quia non ſatisfecit præcepto obliganti ad communionem, & ad illud tempus. Negat tamen *Dian.* citans *Fernand.& Suar.*

Reſp.III. Tenetur, quis communionem paſchalem ſumere in Parochiâ, à Paſtore ſuo, niſi huius licentiâ, priuilegio, aut conſuetudine eximatur. *Nauar.Suar.d.72.ſ.2.&c.* Vnde reſolues.

I. Sacerdos ubiuis celebrando ſatisfacit. *Bon.d.4.q.7.p.2*

II. Eximuntur peregrini, & vagi, qui Parochiam non habent, aut ab eâ abſunt. *Bon.l.c.*

III. Non eximuntur laici inſeruientes religioſis, ut habet *Sa,V.Euc.* niſi, ut dicit *Bon.* degant in monaſteriis, aliiſque locis, à cura Parochorum exemptis: *v:Sanc.de mat.d.23.n.12.*

IV. Non ſatisfacit huic præcepto, qui in Paſchate extra Parochiam, ſine conſenſu Paſtoris, communicat, ut habet *Nauar. Azor,& alij commun.* niſi tamen communicet in Cathedrali Eccleſia: hunc enim ſatisfacere præcepto, cenſet *Bon. l. c.* ſed negat C. *Lugo. l. 1. Reſp. mor.* niſi

Epiſco-

Epiſcopus expreſsè, vel tacitè conſentiat, *v. ſuprà c.2.d.1.a.1.* & *c.7.8.* & *9.Bon.l.c.v.* ſuprà *c.2.a.1.caſu 7.8.* & *9.*

Dixi, *ſine conſenſu Paſtoris*: quia cum conſenſu ſummi Pontificis, vel Epiſcopi, ſiue Ordinarij, aut eius Vicarij generalis, vel Parochi (hi enim omnes intelliguntur nomine Paſtoris) extra Parochiam communicando ſatisfieri præcepto, Doctores concedunt. Et quidem ſufficere conſenſum interpretatiuum, ſiue præſumptum, notat *Tamb. de exped. com. c.4.§.4.* Imò *Bauni in Theol. moral p.1.t.5.q.19. Beia*, & *quidam alij* apud *Tambur l.c.* & *Cardinalem de Lugo d.18.ſ.2 num 49.* Item *Dianam p.2.t.14.R.73.* & *p.6.t.7.R.58.* putant poſſe ſatisfieri præcepto communionis Paſchalis (præſertim extra diem Paſchæ) apud mendicantes, ex priuilegio Nicolai V. Pij V. & Pauli IV. certis conceſſo, quod cæteri participent. Verùm hoc alij communiter negant. *v. Averſ. qu. 10 ſ.4.*

CAPVT III.

De Euchariſtia, vt eſt ſacrificium.

DVBIVM I.

Quid ſit Miſſa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam?

RESP. Miſſa eſt ſacrificium, conſiſtens in conſecratione panis & vini: eſtque actus latriæ, qui fit in recognitionem ſupremi dominij Dei, & ſignum noſtræ ſeruitutis. Quod non obſtat, quin ſecundariò poſſit etiam ad alium finem partialem offerri, ut ad agendas gratias, vel impetrationem beneficij, ad remiſſionem peccatorum, ad ſanctos honorandos, &c. Principalis fructus Miſſæ, ex opere operato, eſt independens à probitate Sacerdotis, à quo pro omnibus ſeu viuis ſeu defunctis, etiam accepto ſtipendio, applicabilis eſt: eſtque actu, tam intenſiuè, quàm extenſiuè finitus; etſi enim hoſtia ipſa, & principalis offerens, id eſt, Chriſtus, infinitè ſit Deo gratus; atque ita Deus per hoc ſacrificium infinito honore afficiatur; videtur tamen Chriſti eſſe voluntas, ut offeratur, & proſit tantùm ad certum & finitum effectum. Quod etiam patet ex uſu & ſenſu Eccleſiæ, dum Miſſæ pro eàdem re repetuntur: quod ſignum eſt, non habere infinitum effectum. *v. Bon. d.4.q. vlt.p.4.* Vnde reſolues.

1. Sacerdotes ordinariè peccant grauiter, ſi non aliquoties in anno, ſal-

ſaltem ter, vel quater, ſolennioribus feſtis celebrent, niſi legitimè ſint impediti. Ita *Sylu. Regin. Suar. Kon. & alij commun.* contra *Angles, Bon. Dia, p. 2. t. 14. R. 19.* item *C. Lugo & Tambur. l. 1. exped. com. c. 6.* qui excuſant ſaltem à mortali, dummodò communicet in paſchate, abſitque contemptus & ſcandalum: imò ubi Tridentinum eſt receptum tenentur ex mandato Epiſcopi, ſub graui culpà, celebrare ſaltem Dominicis, & feſtis: excuſantur tamen, ſi Epiſcopi nullum mandatum extet.

II. Etſi in Eccleſijs Cathedralibus, Collegiatis, & Conuentualibus (ubi eſt competens Sacerdotum numerus) quotidie debeat vna ſaltem Miſſa priuata celebrari, & altera cantari, peccentque mortaliter dictarum Eccleſiarum Rectores, ſi in hoc deficiant: *Suar. Kon. Lay. March. &c.* non eſſe tamen mortale (præſcindendo à peculiari obligatione talis Eccleſiæ) ſemel vel bis in hebdomada omittere alterutram, docet *Tamb. l. 1. c. 6.* uti neque ſi in Eccleſijs Collegiatis die feſto cadente in feriam priuilegiatam (v. g. Vigiliæ, quatuor temporum. Quadrageſimæ vel Rogationum) Miſſa ſolennis de feria poſt Nonam canenda, ſemel omittatur. *Ibid.* ex *Abbat. March. &c.*

III. Peccat grauiter, qui tenetur pro alio offerre Miſſam, fructum tamen principalem applicat aliis: quia id alii eſt fraudi, in re graui.

IV. Grauiter peccat, 1. qui ad ſacrum ex iuſtitia obligatus, illud diu differt: quia magno fructu alterum priuat. *Sylu Regi. l. 23. n. 236. Fernand. &c.* multoq; magis ſi planè omittit; teneturque hoc caſu ad ſtipendii reſtitutionem, *Tamb. de expe. ſacrif. l. 3. c. 1. §. 8.* 2. Si quis accipiat plura ſtipendia, quibus non niſi poſt longum tempus poſſit ſatisfacere. Ratio eadem. *Sylu. Regi. Fernand. p. 3. c. 5.* 3. Qui ſacrum animo ſe obligandi promiſit, & non præſtat. *Bon. d. 4. q. vlt. p. 8.* etſi probabile ſit, hoc non eſſe mortale, ut habet *Sanch. de mat. l. 1. d. 5. v. Dian. tr. 3. miſc. R 9.* item *p. 4 t. 4. R. 196. & p. 6 t. 6. R 6. p. 5. t. 14. R. 81.* ubi citat *Caiet. Vaſq. Hurt. &c.* affirmantes, quòd qui pluribus Miſſam gratis promiſit, poſſit vnicà ſatisfacere: quod tamen alii communiter negant.

V. Si quis det iuſtum ſtipendium, (id à conſuetudine, vel lege taxatum eſſe debet, aut ſi non eſt ſecundùm *Sotum, & Caietan.* eſt frugalis victus unius diei; quod *Suar. Laym.* & alii reprobant, putantque ſufficere mediam, vel tertiam partem ſuſtentationis diei,) ut pro ſe dicatur Miſſa, non poteſt ſecundum accipi ab alio, & pro duobus una tantùm Miſſa dici. *Cardin. de Lugo d. 19. num 259.* Secùs, ſi ambo dimidium tantùm iuſti darent; vti contra *Vaſq. Regin.* & alios probabiliter docent *Sotus, Henriq. Fill. Kon Card. de Lugo l. c.* quod tamen iam eſt prohibitum per Bullam *Vrbani VIII. vid Bon. Dian. tr. 14. Reſol. 7.*

VI Qui

VI. Qui pecuniam ab alio accepit, ut pro illo celebret, aut fieri curet, per ſe loquendo, poteſt curare Miſſam per alium bonum Sacerdotem, minus dando, quàm accepit.

Dixi, I. *Per ſe*; quia *Vrbanus VIII.* ob ſpeciem turpis quæſtus, id fieri vetuit.

Dixi II. *Bonum*: quia ſi per malum curet, perditur fructus, qui eſt ex opere operantis. *v. Card. de Lugo l. c.*

VII. Beneficiati, etiam Curati, ad Miſſas obligati, poſſunt pro ijs accipere ſtipendium, & applicare cui volunt; quia non ſemper habent obligationem applicandi ad certam intentionem; niſi tamen contrarium conſtet, ut de Miſſa conuentuali docet *Bon* Ita *Card. de Lugo d.* 81. *ſ.* 1. *n.* 21. ex *Suar. Vaſq. &c.* contra *Gauant. Barboſam & Dia* qui negant de Parocho: refertque *Diana p.* 4 *t.* 4. *R.* 232. determinaſſe Congregationem *Card* quòd ei non liceat pro Miſſa accipere eleemoſynam manualem, quando tenetur celebrare: de Miſſa tamen conuentuali, contra *Bon. &c.* ipſe affirmat, *p.* 5. *t* 13. ex *alijs* 3.

VIII. Qui ſtipendium pro ſacro accepit, tenetur dicere Miſſam pro defunctis, vel votiuam, vel in hoc aut iſto altari, prout pecuniam offerens petiuit, (quantum tamen rubricæ permittunt, quibus neglectis Eccleſiæ ordinem inuertere, ob alterius deuotionem, non conuenit) quia ob eius deuotionem, & ſpeciales orationes, maior fructus prouenire ſolet. Si tamen aliter faciat, nõ erit graue, imò nullum ſi fiat iuſta de cauſa, *v. Dia de celeb. Miſſ reſol.* 31. *C. Lugo l c n* 35.

IX. Is, qui quoad locum, tempus, intentionem, qualitatem Miſſæ, non ſatisfacit, ſine iuſta cauſa, voluntati fundatoris, peccat: & quidem grauiter, ſi ſæpè faciat, etſi conſentiant hęredes, cùm ij in hoc voluntati teſtatoris non poſſint derogare, ut docet *Sylu Nauar. Azor. &c.* Epiſcopus tamen poteſt in hoc diſpenſare ex cauſa, ut habet *Henriq. Sylu. & Tann.* Quod ſi quis quoad locum impediatur, tenetur in alio, ut habet *Azor, tom.* 1. *l.* 10. *c.* 14. & *Sa V. Miſſa, Dia. l. c. reſol.* 29. ubi docet ex *Nauar Rodriq Fagund* & *Azor*, eſſe mortale celebrare in alio templo, vel altari, quam quis tenetur, quod negat *Card. de Lugo*, ſi raro, & ex cauſa fiat, *v n.* 36. Imò nec eſſe veniale, ſi obligatus quotidie celebrare, raro, & ex rationabili cauſa celebret alibi. Similiter *Tamb. de exp. ſacr. l.* 3. *c* 2. excuſat à mortali eum, qui uno alterove die ſingulis menſibus alibi celebrat, niſi tamen teneatur celebrare in altari priuilegiato: notatque poſſe Sacerdotem contra hoc onus miſſarum, v. g. certum earum numerum, præſcribere annis 30, ſi adſit poſſeſſio, titulus, & bona fides.

X. Beneficiatus ex iuſtitia obligatur ſub mortali, & pœna compenſationis, ad eum numerum miſſarum, per ſe, vel (prout mens fundatoris ex ver-

ex verbis colligenda permittit) ſaltem per alium, quem numerum literæ fundationis requirunt: eum verò numerum ex iuſta cauſa, ut v. g. ſi reditus iam non ſufficientes reſpondeant, poteſt minuere Epiſcopus in Synodo: quam poteſtatem *Bon.* reſtringit ad Miſſas defunctorum, & quidem poſt *Trid.* impoſitas, *v. Bon. d 4. q. vlt. p.* 8.

XI. Qui ratione beneficij tenetur quotidie celebrare, tenetur etiam Miſſam pro fundatore (niſi de huius intentione contraria conſtet) applicare *Bon.* & *alij* 4. cum *Dia. p 6. t. 6. R.* 13. qui tamen concedit poſſe eum pro ſe ipſo quater, aut ſexies in anno, & in die commemorationis omnium defunctorum pro particulari defuncto celebrare; item quauis hebdomada unam Miſſam omittere deuotionis & reuerentiæ cauſa, idque ex præſumpta intentione fundatoris: quod *Tambur. l. 3. exped. ſacrif. c. 3.* §. 1. ex *Gauant. p. 3. t.* 12. limitat, niſi de contraria fundatoris voluntate conſtet, vel ſit onus Eccleſiæ, aut Monaſterij, curare Miſſam quotidianam, *v. Tamb. l. c. Dia. p. 2. t.* 14 *R.* 28. *p.* 4. *t.* 4 *R* 86. & *p.* 5. *t.* 5. R 23 & *t* 13. R. 51. 2. idipſum limitat C. *de Lugo* R. *mor. l. 5. d.* 9. Si obligatio dirigatur ad ipſum Sacerdotem, v.g. ſi dicatur, (*Qui debet quotidie celebrare,*) quo caſu concedit: ſi verò dirigatur ad celebrationem in tali loco, v.g. *volo vt in tali Eccleſia celebretur quotidie Miſſa*; teneri eum pro ſe alium ſubſtituere eo die, quo ipſe non celebrat.

XII. Qui non poteſt fundationi ſatisfacere propter morbum, non tenetur, ſi breuis ſit, (v.g. 15. dierum, ut docet *Bon.* aut etiam unius alteriuſve menſis, ut probabiliter docet *C de Lugo n.* 49.) ſubſtituere alium aut compenſare, cùm tam ſtrictè nec domini quidem honeſti cum famulis agant: ſecùs tamen, ſi ſit diuturnus morbus; niſi reditus ſint nimis tenues, aut in morbum abſumantur, ut contra *Sylu. & Azor* docet *Bon* ex Rodriq. Impeditus verò aliis negotiis, licet iuſtis, (cùm hæc non debeant obeſſe fundatori) debet ſatisfacere per alium, vel compenſare poſtea, præſertim ſi fiat ſæpius. Ita B*on. d.* 4. *q. vlt. p.* 7.

DVBIVM II.

Cuius ſit applicare fructum ſacrificij?

Reſp. Solus Sacerdos offerens validè id facit, per ſuam intentionem: quia eſt actus poteſtatis ſacerdotalis. Ita commun. *Suar.* C. *Lugo d.* 14. *ſ.* 10. *nu.* 211. *&c.* Vnde reſolues.

I. Is validè applicat, etſi peccet ſacrificando, vel applicet contra voluntatem ſuperiorum. Ita *Suar Lay. Dia. Card. de Lugo l. c.* contra *Nauar. Ledeſma* & alios, quorum ſententiam probabilem dicit D*ian. t.* 1. *reſol.* 72.

II Sa-

II. Sacrificium,quod neque formaliter, neque virtualiter ulli applicatum eſt,vel ante, vel in ipſa conſecratione, ſaltem ſecundæ ſpeciei, non poteſt poſtea ulli applicari, ſaltem adæquate: quia producit effectum quando exiſtit,neque is ſuſpenditur: ideoq; nec licet accipere ſtipendium pro Miſſa præterita. *v.Laym.*

Dixi, *vel ante:* quia non requiritur, ut applicatio fiat in ipſo ſacrificio; ſufficitque ſi pridie facta ſit,etſi ipſo die de ea non cogitet. *Bon.q.* 3 *p.*2. ex *Suar.* & *Dia l c reſol.*47. contra *Vaſq.*

III. Si nulli applicetur,vel incapaci,fructus manet in theſauro Eccleſiæ, ut docet *Suar.* vel cedit ipſi Sacerdoti, vel illis,pro quibus tenetur ſpecialiter offerre,quòd ita implicitè cenſeatur intendiſſe. Ita *Lay.l.*5. *t.*5.*c.*2.*v C.Lugo nu.*215.

IV. Applicatio ſub conditione iam impleta,eſt valida, v.g. ad intentionem quam habuit hodie ſuperior; non autem ſub conditione futura contingente, v.g, applico illi, cui Titius interrogatus voluerit; vel ei qui priùs morietur; vel qui primo ſtipendium offeret. Ita *Suar.in* 3 *p. to.*3 *d.*79.*ſ.*9.*Lay.l.c.Dia l.c.reſol.*15.C.*Lugo d.*19 *n.*209. contra *Bon. q.vlt.p.*7.§ 5. qui tamen ipſe in praxi diſſuadet,

V. Non ſatisfecit,qui te mortuum putans, Miſſas,quas pro defuncto teneretur, celebrauit.

VI Sacerdotes Societatis non ſatisfaciunt,celebrando pro defunctis per anticipationem;niſi tamen iam mortui ſint,etſi poſtea promulgentur, *Laym.l.c.*

VII Non omnes Sacerdotes tenentur die animarum applicare Miſſam pro omnibus defunctis. *Tamb.l.*3 *exp ſac.c* 3 §.2. contra *Fraxin.* & *Gauan.p.*4.*t.*15.

VIII. Miſſa celebrata in altari priuilegiato pro defunctis,non ſuffragatur illis,nec ſatisfit indulto,niſi ſit de Requiem. *Dia p.*4.*t.*4.*R* 233. ex *declar.Card.*& *p.*9 *t.*2.*R.*8.

DVBIVM III.

Quando, & quoties liceat celebrare?

Reſp. I. Ordinariè non licet celebrare poſt meridiem, ſed debet inchoari ante duodecimam: nec ante auroram; quam ante ſolis ortum *Regin.* quadrantem horæ, *Henriq.* & *Kon.* mediam horam, *Azor* horam cum quadrante, *Suar. Fernand.*& *Poſſeu.* ſeſqui horam comprehendere dicunt,& conſequenter,cùm ſecundùm *Henriq. Suar.* & alios Miſſa poſſit inchoari tantò ante auroram, ut ſub eius initium finiatur, licet duabus horis ante ſolis ortum incipere. Ita *Rodriq.* & alii. Vnde

vlterius

vlterius inferunt quidam, cùm *Suar.* Religioſis habentibus priuilegium celebrandi horà ante diem, licere tribus horis ante ortum Solis incipere, quod C. *Lugo d.* 20. *ſ* 1. *n.* 32. non improbat, etſi *Lay.* tantùm permittat horis duabus cum dimidia, *Dia.* verò duabus horis poſt mediam noctem. C. *Lugo l.c.* Quacunq; autem horà licitè (ſiue ex, ſiue ſine priuilegio) celebrant, eàdem etiam, (atq; adeò in Miſſa, quæ nocte Natiuitatis, cæteriſq; quæ poſt illam celebrantur) licere iis Euchariſtiam aliis miniſtrare, contra *Bordon.* docet *Dia p.* 9 *t.* 7. *R* 43.

Dixi, *ordinariè*: quia anteuertere licet ſequentibus caſibus; in quibus etiam paulò poſt meridiem, v.g. uno vel altero quadrante. inchoari poteſt, uti etiam ſecundùm *Sotum & Palud* ex quauis rationabili cauſa, v.g. ob ſupplicationem, vel concionem publicam protractam vltra meridiem, ob funus Principis, vel quia Sacerdos die feſto propter iter fuit impeditus, quo caſu etiam integrà horà poſt, licere inchoare dicunt *v. Lay l.c. Fernand. hic c.* 3.

1. In neceſſitate, v. g. ut morituro detur viaticum: quo caſu licere medià nocte celebrare, ait *Dia. p.* 1. *t.* 14. *R.* 33. ex *Laym. &c.*

2. Vbi eſt mos rationabilis, ut opifices & famuli ſummo manè poſſint audire ſacrum. *Lay. l.* 5. *t.* 5. *c.* 4. *nu.* 3. ex *Nauar. &c.* (*v. Dia. p.* 2. *t.* 14. *R.* 34.) non tamen idcircò poſt meridiem licebit.

3. Ex priuilegio, de quo ſuprà.

4. In nocte Natiuitatis, in quà omnes tres Miſſas ante auroram dici poſſe probabiliter docet *Suar. Kon. Lay. Dia. p.* 4. *t.* 4. *R.* 236. contra *Syl. Fernand. & alios.* Vnde reſolues.

I. Grauiter peccat, qui ſine aliqua harum, aut ſaltem iuſta cauſa, citiùs manè. vel ſeriùs poſt prandium celebrat, vbi *Azor* tertiam horæ partem, *Lay.* mediam horam, *Bon.* tres quadrantes, *Sylu.* horam requirit, ut differendo peccet mortaliter, *v. Dian. t.* 14. *reſol.* 34. ubi notat religioſos ex ſuis priuilegiis, poſſe celebrare uſque ad tres horas poſt meridiem, poſt tertiam verò nullo modo, *v. Bon. l.c.*

II. Non eſt peccatum, celebrare ante dictam Primam, vel etſi ob infirmitatem non poſſis Horas dicere: vel etiam ante Matutinum, ſi cauſa ſubſit, ſine qua erit veniale, ut docet *Fill. Lay.* & alij, videturque ſententia tuta, contra multos, dicentes eſſe mortale.

Reſp. II. Per ſe loquendo, quotidie licet celebrare, Dico *per ſe*: quia præcepto obligante ſub mortali, prohibemur die Veneris Sancto, (non tamen Euchariſtiam ſumere, vel aliis præbere, ut habet *Hurt. de ſacr. d.* 4. *dif.* 3. *Quintan.* ex *Suar. Vaſq. Tann. &c.* licèt ſuppoſitis declarationibus *Cardin.* non licere miniſtrare niſi ſolis infirmis, velit *Dia. p.* 4. *t.* 4. *R.* 237. *p.* 6. *t.* 6. *R.* 19. & *p.* 9. *t.* 9. *R.* 24. ex *Barboſ. Gauant. &c.*) In Cœna Domini verò, etſi ex conſuetudine uno celebrante reliqui communi-

tmunicare debeant; plures tamen ex cauſa licitè priuatim celebrant, non amen poſt finitam Miſſam ſolemnem, & ſacrarium reconditum, vt vult *Palaus*; licèt alij id non admittant apud *Dian. p.9. t.9. R.24.* De Sabbatho Sancto alij negant licere, vt *Vaſq. &c.* alij probabiliùs affirmant, vt *Suar. Fagund. Dian. Gaſp Hurt. d 4 dif. 3. Palaus* (qui non vult fieri ante inchoatam Miſſam ſolemnem) *& C Lugo ſ.1. nu.* 18. qui addit, non eſſe tunc legendas prophetias, quia non ſunt pars Miſſæ; neque benedictionem cerei, imò nec Litanias, quia eſt ratio eadem. *v. l. c. num* 20. & *Bonac p.2.* vbi notat, quòd vſus id vix habeat *vid.* etiam *Dian. p.4. t.4. R.237.* vbi cum *Mercero*, contra *alios* permittit eo die ante Miſſam ſolennem celebrare de Sancto incidente, vel votiuam.

Reſp. I I I. Sæpiùs in die celebrare non licet ordinariè: quod addo, quia ſi ſis ieiunus, licitum eſt ſequentibus caſibus, bis, vel etiam ter, requiſito tamen, ſi facilè haberi poſſit, Epiſcopi iudicio, præterquam in primo.

1. Nocte Natiuitatis: quà tamen non tenetur, ne Parochus quidem celebrare tres Miſſas, ſed poteſt aliquam pro arbitrio omittere. *Dian. p.4. t.4. R.236.* Neque ter communicare, vel ſemel communicare, & bis celebrare. *p.8. t.1. R* 87.

2. Si paſtor habeat duas Parochias diſſitas. *Fill. C. de Lugo d.* 20. *num.* 45.

3. Si concurſus populi ſit tantus, vt Eccleſia non capiat, vt habet *Laym. l 5 t.5. ca.4 in 6 & v. C. Lugo l. c.* etſi tunc potius expediat celebrare extrà.

4. Si ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, & ſuam iam hoſtiam ſumpſerit, nec ſit alius Sacerdos. *Sylu. Nauar.* Sed caſum eſſe metaphyſicum, dicit *C. Lugo d.20. nu* 44.

5. Si die feſto adueniant perſonæ, quas non deceat ſacrum omittere, v.g. Rex, aut Princeps; quamuis hic vltimus dicatur non eſſe in vſu. *vid. Bon. d 4. q. vlt. p.7 nu.9. C. Lugo l. c. & Laym. t.5. ca.4. Kon. Dian. p.2. t.14. R.56.* vbi rectè monet, in his omnibus attendendum ad loci conſuetudinem, quæ ferè omnes nunc ſuſtulerit.

Quæres. An aliquando liceat interrumpere Miſſam?

Reſp. Etſi abrumpere eſſentialiter, ſiue vnam tantùm ſpeciem conſecrare, nullo caſu liceat, vt dictum ſuprà *ca.1. d.2.* accidentaliter tamen abrumpere, vel etiam interrumpere, aliquid interponendo, licet his caſibus.

1. Ob concionem, poſt Euangelium, vel proceſſionem excipiendam.

2. In gratiam ſuperuenientis Principis, vel turbæ peregrinorum die feſto, quo aliàs Miſſam audire non poſſent, vel ſimili iuſtà cauſà: ex qua, ſi non ſit facta oblatio, poſſe incipere de nouo, vt totum ſacrum audiant,

audiant, etſi non teneantur, docent varij Authores cum *Sa*, apud *Bonac. d.4 q.vlt p 7. num. 9* qui benè monet, conſuetudine locorum ſtandum. *Henriq.* autem docet, id tantùm licere finitá Epiſtolà, vel Euangelio: *Tambur.* planè improbat.

3. Si ante Canonem Sacerdos recordetur alicuius impedimenti, v. g. ſe non eſſe ieiunum, vel in gratiâ, vel irregularem, vel excommunicatum; vel excommunicatus non toleratus præſumat intereſſe, nec poſſit expelli.

4. Si vrgeat grauis neceſſitas, vel propria, v. g. morbus; vel proximi, vt ſi moriturus ſit baptizandus, vel abſoluendus. *Trull. Dian. p 5. t 3. R. 70.* In alijs tamen ſacramentis non ita neceſſarijs, non decet inter conſecrationem & ſumptionem interrumpere, niſi moriturus eſſet in propinquo, nec opus eſſet veſtes exuere, vel niſi pœnitentiæ ſacramentum ob phreneſin ſuſcipere non poſſit. *Laym. Tambur l. 2. exped. ſacrif. c. 7.* Reuertens autem ad ſacrificium Sacerdos, ſi fuerit antè facta conſecratio, incipiet vbi deſierat; vti & ſi facta non fuerit, & parua mora interceſſerit, v. g. minor quàm vnius horæ, ſi autem longior, ordietur ab initio. *Tamb. l. 2 exped ſacrif. ca. 8. §. 7.*

DVBIVM IV.

Quo loco celebrandum ſit?

Reſp. Communiter non licet celebrare, niſi in Eccleſia eaque conſecrata, vel ſaltem benedicta, & non violata, vel exſecrata, nec interdicta. Patet ex *Trid. ſeſſ 21.*

Dixi, *communiter*: quia in decenti loco, & altari portatili, (quod ſemper ſub mortali requiritur) cum licentia Epiſcopi, ſi adſit, vel ſine ea, abſit, licet ſequentibus caſibus: extra quos ſi fiat, eſſe mortale, docet *Fill. Laym. & alij commun.* contra *Sotum* & *Sa.*

Primò, ſi ſit neceſſitas, qualis eſſe cenſetur. 1. Si Eccleſiæ dirutæ ſint. 2. Si populum in ſolemni feſto templum non capit. 3. In caſtris pro exercitu: ſed feſtis tantùm diebus. *Fagund. C. Lugo, &c.* licèt *Paſqual.* apud *Dian p. 9. t. 1. R. 44.* etiam non feſtis cenſeat poſſe permitti Generalibus, & primarijs ducibus, in ſuis tentorijs. 4. In portu pro appulſu nauis; non tamen in flumine, vel mari; propter periculum effuſionis ſanguinis, vt commun. docetur apud *Bon.* Contrarium tamen dicitur iam habere praxis Luſitanorum, euntium in Indiam, ex permiſſione *Clementis VIII.* & *Pauli V.* ex qua licitè nunc fieri docet *Fagund. Gran.* nec improbat *Card. de Lugo l c.* Limitat autem *Dian. p. 5. t. 3. R. 40.* cum *Hurt. Mercer. Trull. &c.* ſi magna ſit tranquillitas ſine

vllo tempeſtatis indicio, adſitque præter celebrantem Sacerdos alius, qui poſt conſecrationem firmiter teneat calicem. Cum qua cautione etiam Epiſcopum poſſe ad hoc concedere facultatem in neceſſitate (v. g. ne magna multitudo non audiat ſacrum, vel moribundus decedat ſine viatico) docet *Gran.* apud *Dian. l.c.* contra *Kon.* & *Tur.* qui ſoli Papæ eam reſeruatam volunt. v. etiam *Dian. p.9.t.1. R.45.* vbi adducit declarationem Cardinalium, quà iubentur Epiſcopi id prohibere.

Secundò. Ex diſpenſatione Epiſcopi, ob rationabilem cauſam, etſi in *Trid. ſeſſ.* 22. id permittere prohibeantur, niſi ex iuſta cauſa, in oratorijs priuatis, diuino cultui deſtinatis, licèt non benedictis. Verùm etiam hanc poteſtatem illis tunc eſſe ademptam, docet *Gauantus l.c.* & *Dia. p. 9. t. 1. R.42.* eo tamen non obſtante, poſſe eos in aliquo caſu particulari, ex iuſta cauſa permittere, vt celebretur extra Eccleſiam in altari portatili, docet idem *Dian. l.c. R.43* ex *Marchin. Garc. Hurt. Lugo, Anerſa, Perſic. &c.*

Tertiò. Ex priuilegio, quale dicuntur habere Minores, & qui cum iis participant: quod eſſe reuocatum à *Trid ſeſſ.* 22. *ca* 8. licèt multi velint, negant tamen *Dian. p.3. t. 2. R.80* & *p.4. t.4. R.106. Ioannes de Salas; Rodriq. &c.* Idque ſecundùm *C. Lugo d. 20. ſ. 2. num.* 51. probabiliter, & *Tambur de exped celebr. l 1 c 3 §.3.* probabiliùs. *v. Barboſ. in Trid. l.c.* Item religioſi Societatis, à Gregor. XIII. vt poſſint tum in miſſionibus, cum facultate ſuperioris, in quouis loco decenti; tum in domibus ſuis, in loco honeſto, à Prouinciali deſignato, Miſſas dicere; in quo idem licebit alijs.

Dixi II. *non violatà:* quia in Eccleſià interiùs violatà, niſi priùs reconcilietur, non licet ſub graui peccato, ut *Laym. l 5. t. 5. ca. 5. num. 7.* ex *Nauar. Suar. Kon &c.* niſi in neceſſitate, cum venia Epiſcopi, (ſi is adiri poſſit, alioqui ſine ea, ut habet *C. Lugo l c. num. 63.*) celebrare, aut mortuos ſepelire.

Addo I. *Eccleſia:* quia Oratoria, etſi deputata ad cultum diuinum, cùm tamen benedicta non fuerint, niſi in ipſis extet altare ad facienda diuina, ut *Bon. de mat. q 4. R. vlt nu.* 9. non ſunt capacia violationum. Quod etiam conſequenter de hoſpitalibus docent *Nauar. Sot. &c.* ſed probabiliùs contrarium docent alij, cum *C. Lugo l.c.*

Addo II. *Interiùs:* quia quod fit in turri, ſacriſtià, ſupra tectum, vel fornicem, in crypta, ſub pauimento, (niſi ſit ſepultura, aut ſingulariter benedicta) non violat Eccleſiam.

Addo III. *Niſi reconcilietur:* quod fieri debet ab Epiſcopo, vel Sacerdote ex priuilegio Papæ, quale Superiores Regularium pro ſuis templis habere, ex Auila notat *Dian p.4. t 4. R. 91.*) ſi fuit conſecrata; (quod præſumendum eſt, ſi celebretur feſtum Dedicationis) ſi verò

tantùm

Digitized by Google

tantùm fuerit benedicta, poteſt fieri reconciliatio à ſimplici Sacerdote, aſperſione aquæ benedictæ, cum facultate Epiſcopi, vel ſine ea ſecundùm *Dian.p.*4 *t.*4.*reſol.*91. Cenſeri etiam reconciliatam, ſi ſacrificium in ea peractum fuerit, docet *Tambur. l.c.* §.4. ex *Henriq. Sa*, & *Dian.* eſſe probabile: negat autem *C. Lugo de Euch.d.* 20 *ſ* 2.

Porrò Eccleſia, vti & cæmeterium, violantur ſeu polluuntur ſequentibus caſibus, non tamen, niſi poſtquam res euulgata fuerit *Laym. l.* 5.*t.*5.*ca* 5.

I. Per factum in eà homicidium mortaliter malum, ſeu iniurioſum, ſaltem immunitati Eccleſiæ; quale etiam eſt, quod aliàs iuſtum eſſet per ſententiam Iudicis: niſi tamen reipub. perturbator aliter capi non poſſet. Non eſt autem tale, 1. quod fit caſu, vel ab amente. 2. quod in ſui defenſionem. 3. cuius cauſa data eſt extra Eccleſiam: quia requiritur, vt vulnus, ſiue cauſa Phyſica fiat intra Eccleſiam. *vid.* *C. Lugo d.* 20.*ſ.*2.

II. Per mortaliter malam effuſionem proprij, vel alterius ſanguinis, vel ſeminis, cauſatam, vel factam in templo, licet non in templum. Vnde non violat, 1. Si pauculæ guttæ effluant; quia non eſt effuſio. 2. Si ex percuſſione, vel vulnere leui, v.g. narium, in rixa puerorum, etiamſi copioſus ſanguis effluat. 3. Si fiat ex ſectione venæ. 4. Actus coniugalis, quando excuſatur à ſacrilegio. 5. Fornicatio facta ab amente. 6. Pollutio inculpata. *v. Card de Lugo d.*20.*nu.*54 & 55.

III. Per ſepulturam excommunicati, non tolerari, vel infidelis (quo nomine hic non comprehendi hæreticum, docet *C. Lugo l c. num* 57.) etiam infantis; vt ex *c. Eccleſiam, de conſecratione*, docet *Prap.* Quamuis, ſi pueri parentes ſint fideles, neget *Sairus. v. Bon. de Euch.* & *mat. d.*4.*q.*4.*p.vlt.*

IV. Per deſtructionem Eccleſiæ ex toto, vel maiore parte (quanquam eo caſu dicatur potiùs exſecrari, quàm pollui) non autem, ſi ſolum tectum, vel ſi ſucceſſiuè per partes modicas deſtruatur & reficiatur, neque etiam per deſolationem, exercitium hæreticum, ſpurcitias hominum, vel animalium iſtic ſtabulatorum, &c. etſi deceat, & praxis habeat, vt per Epiſcopum, vel ſaltem Sacerdotem, cum aliqua cæremonia reconcilientur, & abluantur, quod in ſimili caſu intellige de altari. *Laym. l.* 5.*t.*5.*c.*5.

Quares, Quid ſit, & quando fiat exſecratio, ſeu reſecratio?

Reſp. Exſecratio dicitur, cùm res ſacra perdit ſuam conſecrationem, ita vt de nouo conſecrari debeat. quod fit, quando ita deſtruitur, vt formam & vſum ſuum perdat. *Vnde reſolues*.

I. Pollutà Eccleſià, polluta etiam ſunt altaria eius fixa; non tamen exſecratà Eccleſià, exſecrantur altaria; nec contrà.

II. Eccleſia exſecratur, ſi parietes ſecundùm maiorem partem deſtruantur, vel omnis eorum cruſta, aut maior ſaltem pars ſimul auferatur. Secùs autem, ſi vna poſt alteram. *vid. C. Lugo d. 20. nu. 65.* non autem, ſi tectum corruat, quia conſecratio eſt in parietibus. *v. Laym. l. c.*

III. Altare exſecratur, 1. Si cùm fixum eſt, lapis conſecratus remoueatur ab inferiore ſtructura. 2. Si ita frangatur, ſiue fixum, ſiue portatile ſit, vt in nulla eius integra parte, calix cum patena poſſit conſiſtere. 3. Si ſpolietur ſepulchrum: quod tamen quidam negant, vt *Lugo, Tambur. l. 1. c. 5.*

IV. Calix exſecratur, ſi notabiliter frangatur, vel ita vt fiat inutilis ad vſum ſacrificij, v. g. ſi foramen ſit in fundo, licet minutiſſimum; vel ſi figura deſtruatur: non tamen ſi in tornatili pes ſeparetur à cupa; quia in tornatili conſecratur ſola cupa. *Bonac. d. 4. q. vlt. p. 9.* ex *Suar. &c.* Neque exſecratur, ſi pereat inauratio. Vnde licèt communiter calix & patena, poſt nouam inaurationem, quoad eam partem, quà Chriſti Corpus, vel Sanguinem contingunt, denuò conſecrentur; id tamen neceſſarium non eſſe, docet *Durand. Kon & alij*, contra *Suar. Bon. & alios*: etſi deceat, vt abluatur aquà benedictà. Ita *Dian. t. 1. miſc. reſol. 3.* & *Laym. hic.* Item *C. Lugo d. 20. ſ. 4 num 94.*

V. Veſtes ſacræ exſecrantur, quando ita deſtruuntur, vt perdant ſuum vſum; vt ſi cinguli parte te non amplius cingere poſſis; vel ſi manica ab alba ſeparetur, etiamſi poſtea reparetur. Non perdunt autem, etſi attritis pars aliqua aſſuatur, vel cinguli parti, aptæ adhuc ad cingendum, altera annectatur: quia tunc acceſſorium ſequitur principale. *C. Lugo. Tamb. de exped. ſacrif. l. 1. c. 3. § 2.* Similiter ſi ſtola, vel caſula duplicata, facili ſeparatione fiant duæ, quarum vtraque apta ſit ad ſacrificium, non perdunt benedictionem. *Tambur l. c.*

VI. Partes auulſæ à re conſecrata, deſtructà eius formà, deſinunt eſſe ſacræ, v. g. ligna & lapides Eccleſiæ dirutæ, vel altaris: ob reſpectum tamen ad rem ſacram, cuius ſunt reliquiæ, non poſſunt applicari ad vſus profanos, aut diuendi, ſine licentia Papæ. Statuæ autem ſacræ, & imagines templi deſtructi, debent in alio collocari, & in loco Eccleſiæ Crux erigi. Lacera etiam paramenta, aut vetuſtate conſumpta, debent igne abſumi, & non adhiberi ad vſus profanos, vt habetur in *c. Altaris, de conſecr. diſ. 1. v. Suar & Sà V. Miſſa,* & *Laym. l. c. ca. 6. Tambur.* tamen *l. 1. de exped. ſacrif. c. 2 § 3.* ex *Palao*: item *Diana p. 5. t. 13. R. 76.* docet probabile eſſe, quòd non ſit ſaltem mortale, ſi mutatà formà ad profanos vſus applicentur, v. g. calix confractus, alba diſſoluta, fruſtula corporalis, &c. *v. ſuprà l. 3. t. 1. ca. 2. d. 2.*

D V B I V M. V.

Quæ ſint requiſita ad Miſſam?

Reſp. Hæc ſequentia, 1. Et quidem ſub graui ſacrilegio, altare conſecratum ab Epiſcopo vel Abbate, (hunc enim altaria, calices & campanas poſſe conſecrare, etiam ad vſum alienarum Eccleſiarum, docet *Dian. p. 3. t. 2. R. 15* cum *Barboſ. & alijs 4.* ex declaratione Cardin. & priuilegio Innocentij III.) vel Sacerdote priuilegiato, ſtabile vel portatile: vtrumque tamen ex integro lapide, quantum ad ſuperiorem menſam, quæ conſecratur; debetquè eſſe tanta, vt poſſit capere calicem cum patena. Non ſufficit autem hoſtias eſſe in ara conſecrata, dum conſecrantur, verùm etiam debent (tam paruæ, quàm magnæ) in eadem relinqui tempore ſacrificij, & non alibi (licet ſupra aliud corporale) deponi, v. g. propter loci anguſtias: quia omnes ſunt vnica victima, & per modum vnius offeruntur. Quapropter rubricæ Miſſalis eas ſupra corporale, ante vel poſt calicem poni volunt. Hinc etiam minùs rectè faciunt, qui conſecratione factâ, mox hoſtias minores à ſe conſecratas, dant alteri Sacerdoti diſtribuendas populo: quia ſicut Sacerdos non debet de ſua hoſtia dare, priuſquam ipſe ſumpſerit; ſic nec de alijs, cùm ſint vna victima & hoſtia, omneſquè orationes, oblationes, & benedictiones ſequentes non minùs ſpectent ad paruas hoſtias, quàm ad magnam: neque ante ſumptionem Sacerdotis perfectè & integrè ſacrificata ſit victima. *Card. de Lugo q. 20. ſect. 2. num.* 69. Eum tamen, qui contrarium fecerit, à peccato ſaltem mortali, imò ſi neceſſitas fuit expediendi communionem populi, ab omni excuſat *Tambur. l. 5. exped. ſacrif. c. 5.*

2. Mappa linea triplex: etſi enim ſecundùm quoſdam, vna duplicata; imò ſecundùm *Sà, Angel. Azor, ca.* 28 *q.* 8. & *Laym l. 5. t. 5. ca 6. num.* 17. vna ſimplex ſufficiat in neceſſitate: Miſſale tamen Romanum, authoritate Clementis VIII. & Pij V. editum, expreſsè tres requirit, *tit. de defect.* vti & *Gauant. v. Card. de Lugo.* Vt ea benedicta ſit, non eſt omninò neceſſarium, vt habet *Sylu.* Vnde in neceſſitate vulgaris adhiberi poteſt, & alijs vſibus reddi. *Laym. l. c.*

3. Sub graui ſacrilegio, veſtes ſacræ, (hoc eſt, benedictæ ab Epiſcopo, vel Sacerdote habente priuilegium, vt habent mendicantium ſaltem Superiores, ſiue Prælati. *v. Tambur l.* 1 *ca.* 3 §. 2 *exp ſacr.*) quarum tamen colores non eſſe præcepti, ſed directionis, notat *Homob.* apud *Dian. p. 2. t. 14. R. 57.* In graui autem neceſſitate etſi præſtet, ſi ſine ſcandalo fieri poſſit, Miſſam (cuius audiendi, vel faciendi obligatio tunc ceſ-

ſat) omittere, licere celebrare ſine ſtola vel manipulo, vel etiam vti cingulo non benedicto, vel ſi fractum ſit, rurſus connectere, vel ſtola pro cingulo, & manipulo pro ſtola, docet *Lay. l.* 4 *t.* 5. *ca.* 6. *Dian. p.* 1. *R.* 57. *&* 67. contra *Fill. t.* 1 *l.* 5. *ca.* 5. qui tamen concedit in neceſſitate, ſine vna vel altera ex minoribus, v. g. ſtola, vel cingulo celebrare, non eſſe mortale. *v. Dian. p.* 5. *t.* 5. *R.* 62. vbi contra *Fill.* ex *Henr.* & *alijs ſex* docet eſſe probabile, quod ex paruitate materiæ excuſari poſſit à mortali, qui (ſecluſo ſcandalo & contemptu) aliquam harum citra neceſſitatem omittit, v. g. qui celebrat cum cingulo non benedicto, vel eius loco vtitur aliâ re. Denique metu mortis aut grauiſſimi damni, licere aliquando celebrare ſine ſacris veſtibus, & altari, (dummodò non fiat in contemptum Religionis) ex *Azor. t.* 1. *l.* 1. *ca,* 11, *q.* 11. docet *Eſcob. E.* 2. *c.* 2. *Nauar. Hurt. &c.* Limitat autem *Tambur. de exped. ſacrif. l.* 1. *c.* 5. *§.* 1. ita vt permittat ſine aliqua etiam ex grauioribus, non tamen ſine omnibus fieri ob ſcandalum, & irreuerentiam. *vid Dian. p.* 3. *t.* 6. *R.* 48. & *p.* 5. *t.* 3. *R.* 39. Porrò huiuſmodi ſacras veſtes conficere ex profanis, v. g. planetam ex veſte ſerica muliebri, non eſt prohibitum. *Suar. Pala. Tamb. exped. ſacrif. l.* 1. *ca.* 2. *§.* 4: qui monet *l. c. §* 1. cauendum eſſe ne ſint valdè attritæ, vt & ne reliqua ſupellex ſacra ſit valde immunda in quo grauiter peccari poteſt. *Suar. Laym. Tambur. l. c.*

4. Sub mortali requiritur calix & patena conſecrata; ſi tamen in nondum conſecratis aliquis bonâ, imò addit *Bordo.* & *Tamb.* malâ fide celebrâſſet, (licèt ſic celebrando peccaſſet mortaliter) probabile eſſe, quòd hoc ipſo cenſeantur conſecrata, liceatque in ijs celebrare, contra *C. de Lugo, & Laym.* docet *Dian. p* 2. *t* 14. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 60. & *p.* 9 *t.* 7. *R.* 18. ex *alijs octo.* Idemque de ſacris veſtibus, item de corporali, pixide, &c. quæ immediatè tangunt ſpecies, cenſet *Tamb. de exped. ſacr. l.* 1 *c.* 3. *§* 1. Ac licèt decens ſit, vt etiam pixis, ſiue ciborium, & luna, ſeu ſphærula hierothecæ, & quodcunque vas continens & immediatè tangens Euchariſtiam, vti etiam ſecundùm *Laym. l.* 5. *t.* 5. *c.* 6. vaſculum chriſma continens benedicatur; (benedicere autem præter ea, in quibus vnctio adhibetur, poteſt idem, qui cætera ornamenta) cùm in Rituali Romano propria ſit pixidis benedictio; id tamen neceſſe eſſe, negât *Sua. Hurt. Lugo, Tamb. l.* 1. *exp ſacr. c.* 1. *§.* 6. nec eſſe neceſſe imponere pixidi vas lineum benedictum benedictione corporalis. Porrò calix & patena confecta eſſe debent ex auro, argento, vel ſtanno, ſaltem quoad cuppam, (admittunt etiam aliqui ex plumbo) ſed non ex ære, *c.* vt calix, de conſec. *diſt.* 1, quamuis *Tambur. l.* 1. *exped ſacrif. ca* 1. cum *Hurt. Fagund. & Gauant.* admittant etiam ex gemma, quæ æquè pretioſa ſit, ac aurum vel argentum, modò ſpecies non imbibat, nec ſit periculum ne effringatur. Ac licèt rubrica præſcribat, ut ſaltem cuppa, & ſuperior pars patenæ ſit

deau-

Digitized by Google

deaurata ; eam tamen non obligare ſub mortali *Gran.* imò nec ſub veniali, propter vſum contrarium, vult *Tamb. l. c.*

5. Corporale lineum, ſaltem quoad eam partem, quâ hoſtiàm vel calicem tangit. *cap conſulto, de conſecr diſt.* 1 (nam in extremitatibus poteſt eſſe ſericum, vel auro elaboratum) & benedictum ab Epiſcopo, vel priuilegiato. (*v. Compend priuil. Societatis IESV. V. Bened.*) non tamen iterum benedicendum poſt lotionem, nec niſi notabiliter rumpatur. *S Thom. Sylu Bon. d. 4. q. vlt. p. 9. C. Lugo d. 20. ſ. 1. num. 76. & Gauant p. 2. t. 1.* vbi addit ex *Sa*, (& dicit eſſe communem) peccare mortaliter, qui vtitur notabiliter immundo.

6. Palla item linea, quà parte calicem tegit; (ſuperiore enim parte poteſt auro conſtare, vel ſerico) quæ cum habeat communem cum corporali benedictionem, vtpote cuius pars antiquitus fuit, pro eodem ſeruire poſſe, docet idem *C. Lugo l. c.* ſi ſit ſatis capax.

7. Purificatorium item lineum, non tamen neceſſariò benedictum, ut contra *Laym.* docet *Suar. Gauant. & C. Lugo*, neque vlla reperitur in ritualibus eius benedictio.

8. Sub graui peccato Miſſale, Canonem ſaltem continens, ut habet *Bonac.* & alij commun. etſi *Ledeſm & Laym.* doceant in graui neceſſitate, licitum eſſe celebrare ſine libro ei, qui moraliter ſit certus ſe non erraturum: & ſic *C. Lugo. l. c.* cum *Dian. &c.* probabiliter excuſat eum, qui propter viſùs debilitatem legere non poteſt.

9. Miniſter (ſecundùm *Nau. Fag. & Zerol.* ſub mortali) & quidem maſculus; in neceſſitate tamen graui, v. g. diei feſti, vel dandi viaticum, poſſet quis ſibi ipſi reſpondere, inquit *Sa. Bon. & Dian. t. 14. reſol.* 43. ex alijs. In quo caſu etiam fœminam adhiberi poſſe, docet *Nugnus a. 6. d. 1. & Syl.* (idque quibuſdam Belgij partibus conſuetudine inductum eſſe, docet *Marchant. Reſ. paſt ca. 4.*) contra communem, apud *Laym. Fernand. & Dian. l. c. Tambur. l. c. & Marchin. de ord. t. 3. ca. 15.* vbi vult id eſſe mortale. Miniſtrante tamen circa altare viro, qui neſciat reſpondere, Moniales ex choro reſpondere, non eſſe prohibitum notat *C. Lugo*, & *Tambur. l. c.* vbi etiam cum *Henriq. & Hurt.* permittit celebranti Miſſam cœptam proſequi ſine miniſtro, ſi hic fortè abijt, & aliquantulùm exſpectatus non reuertatur.

10. Crucifixus ; (niſi ſit expoſitum Venerabile Sacramentum) non tamen ſub obligatione graui. Idem eſt de velo. *C. Lugo d. 20. ſ. 2. nu. 79. Gauant.*

11. Candela accenſa duplex, ex cera, & quidem ſecundùm *Fagund. Regin. Vaſq. & alios*, ſub mortali, contra *Nugnum & Marchinum.* In neceſſitate tamen, præciſo ſcandalo, ſufficit vna, etiam ex ſebo, vel lucerna, aut lampas ex oleo. *v. Dian. l c Lay. c 16. n 17. Azor c. 28. q. 15.*

Sine omni autem lumine celebrare nunquam licet. *C. Lugo d.30.ſ.2.* adeò ut ſi extingueretur ante conſecrationem,& aliud haberi non poſſet, Miſſam eſſe relinquendam, etiam in neceſſitate conſecrandi pro moribundo viaticum, dicat *Fagund.p 22.ca.22.* & *Quint.t.4.ſ.1.*

§. 12. Requiritur etiam antipendium, puluillus, candelabra, burſa, velum, manutergium; ſed non benedicta, & ſi quid ex his deſit, ex profanis congruenter mundis mutuo accipi, & deinde priori uſui reddi, poteſt. *Tamb.l.1.c.3.§.3.*

13. Operto capite celebrare non licet, etiam in infirmitate, ſine licentia, ut docet *Fagund.* Lay. *Dia.Reſol.58.* Et quidem Summmi Pontificis, ut ex Declaratione Cardinalium notat *Gauant. & Tamb. de exp. ſacrif.l.1.* licèt Lay. & *Scort.* Epiſcopis, & cum Regularibus eorum Prælatis permittant: Quod *Tamb.l.c.* rectè limitat ad caſum neceſſitatis, in quo ad Papam difficilis ſit recurſus. Qui tamen ſine venia faceret, eum non peccare mortaliter (ecluſo contemptu & ſcandalo) vult *Ledeſ. & Tamb.l.c.* Quod *Dian p 2.t.14.* R.58. cenſet probabile, ſi tempus Canonis excipiatur.

Plura de his omnibus, *v. apud. Aut. cit. Gauant. Dia.* Lay. *Bon.C. de Lugo d.20.ſ.4. Eſcob.E.11.* ubi notat, etſi grauis ſit obligatio, ſeruandi ritum celebrandi præſcriptum in rubricis Miſſalis, ideoque graue ſit, omittere v.g. oblationem hoſtiæ, vel calicis, vel infuſionem modicæ aquæ; *Tamb. de exped. ſacrif.l.2.c.5.* nihilominus leuitatem materiæ ſæpè excuſare à culpâ mortali omiſſionem, etiam intra Canonem monet *Eſcob.l.c.* Vnde veniale tantum erit.

I. Omittere orationes dici ſolitas, dum Sacerdos ſe induit, ut contra *Nauar. Syln. & Azor,* docet *Laym. Fagund Dian.R.21.&c.* Lotionem autem manuum ante vel poſt Miſſam (etſi facilè omitti non debeat) non videri ſufficientem materiam rigoroſi præcepti, tenet *Suar. & Tamb.§.6.*

II. Omittere Gloria vel Credo: vel in Canone nomen alicuius Sancti; vel ea quæ tempore Paſchali interponuntur inter communicantes; aut infra actionem. *Dia.p.2.t.14.R,49.& 89.* ex *Fill Quint &c.* In Miſſa autem quæ canitur non legere Euangelium ſubmiſſa voce *Dia l.c. R.4.* negat eſſe peccatum, ex *Sanch.* & *alijs 10* quòd Rubrica ſit tantùm directiua. Si quis autem in Miſſa aduertat aliquid à ſe omiſſum, regulariter non eſſe repetendum ait *Suar.* & *Tamb.exped.ſacr l.2.c.5.* Dicit, *regulariter:* quia 1. ſi ſit de ſubſtantia, v g, aliquid pertinens ad conſecrationem, certum eſt debere repeti. 2. Si dum ſecretò orat, poſt pauca verba certò aduertat, ſe aliquid notabile omiſiſſe, (v. g. die Paſchæ, Communicantes,) paululum regrediendum eſſe, & repetendum, cenſet *Tamb.l.c.* Ita *Fill. Dia.*R.59. *Eſcob.*

III. Ex

III. Ex deuotine leue aliquid in Miſſa (etiam dum ſecretò orat) addere, v.g. orationem Dominicam, vel Pſalmum aliquem ; vel in Canone nominibus Sanctorum nomen Patroni loci, *Tamb. l. 5. exped ſacrif. c. 5.* Dixi *leue*: quia notabiliter addere, eſſe mortale vult idem *Tamb. l. c.* ex *Bon. d. 4. q. vlt.*

IV. Celebrare ante dictum Matutinum, ut contra *Azor & Reg.* docet *Sylu. Valent Suar. Vaſq. Ledeſ. Fag Lay &c.* quorum plerique tamen cum *Palao* dicunt eſſe veniale, ſi fiat ſine cauſa: licèt & hoc *Tamb. l. 1. a. 7. §. 1. de exped. ſacrif.* in dubium vocet.

V. Quæ altà voce dicenda præſcribuntur, adeò ſubmiſsà dicere, ut aſtantes audire non poſſint. *Tamb de exped ſacrif l. 1. c. 9.* Quidquid dicat *Nauar.* apud *Sa V. Miſſa*, Imò notat idem *Tamb.* ex *Lugo d. 22. ſ. 2.* à timoratis paſſim ſine ſcrupulo voce depreſsà legi.

VI. Mutare Miſſam, & die Dominico, vel feſto duplici, vel ijs diebus quibus prohibetur fieri de feſto duplici, v.g. infra octauas Epiphaniæ, Paſchatis, &c. Feria IV. Cinerum, infra hebdomadam maiorem: Vigiliâ Natiuitatis Domini) ſine graui cauſa legere votiuum, vel pro defunctis, vel de alio Sancto in numerum SS. relato, *Suar. Dia. C. Lugo l. c. Eſcob.* contra *Quint.* qui *t. 7. ſ. 40.* putat in hebdomada ſancta licere legere votiuum : quod refutat *Gauant. & Dian p 9 t. 8. R. 53.* ex *Declar. Cardin.*

Dixi, 1. *ſine graui cauſa*: talis autem cenſetur, 1. quæ ſpectat ad bonum Reipub. vel Principis, v g. neceſſitas pluuiæ, ingruentis belli, vel peſtis, vel ſimilis mali vniuerſalis; item ſolennis gratiarum actio, ſolennis expoſitio Euchariſtiæ, v. g. diebus Antecineralibus in oratione 40. horarum) *Tamb l 2. c. 6.* 2. Quando cadauer præſens eſt in Eccleſia, ubi uſus obtinuit. *Gauant. p. 1. t. 5.* 3. Si quis celebret in Eccleſia, in qua agitur dies feſtus loci proprius: hunc enim non tantùm poſſe, ſed debere ex congruitate conformare ſe loco, notat *Gauant. v Tambur. l. 2. c. 6.* qui § 2. & 4. addit, etiamſi Sacerdos (accepto ſtipendio) homini promiſerit votiuam, vel pro defunctis, etiam in altari priuilegiato, non ſolùm poſſe, ſed debere celebrare Miſſam currentem diebus, quibus iſtæ prohibentur. Imò etſi Deo per votum tales Miſſas promiſerit, non tamen ad eas obligari iſtis diebus, eò quod votum non obliget, quando impedit bonum maius, quale eſſe dicit conformitatem officij cum Miſſa, ſecùs diebus aliis.

Dixi 2. *in numerum Sanctorum relato*: quia ſi ſit Beatificatus tantùm, de quo certis ſacerdotibus, v.g. quorum Ordinis fuit,) conceſſum ſit Miſſam legere, docet *Gran 2. 2. cont. 1. c. 7. d. 4. ſ. 2. num. 2. & Eſcob.* contra *Palaum*, non licere aliis ſacerdotibus, etſi nullum aliud ſit feſtum, de eo legere: eò quòd ſic expreſsè determinârit Sacra rituum.

Con-

Congregatio, apud *Gauantum, vid. Eſcob. nu. 41.* & *Tamb. l. c. c. 6.* Vbi *Palaum* ſequens dicit contrarium eſſe probabilius, ac magis pium. Imò de Sanctis Societatis certum eſse, ſi celebrent in templis eiuſdem Societatis, ex conceſſione Pontificum. Idem tenet *Quint. t. 7. ſing. l. c.*

VII. Si quis violet rubricam ſpectantem ad eſſentiam, vel quaſi eſſentiam Miſsæ; vel ſi nullam planè ſeruet, peccat mortaliter. *Eſcob. ex Fagund. p. 1. l. 3. c. 21. nu. 9.*

TRACTATVS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAPVT I.

De eſſentiâ huius Sacramenti.

DVBIVM I.

Quæ ſit eius materia & forma?

RESP. Materia remota, & neceſſaria, eſt omne peccatum mortale, poſt baptiſmum commiſsum, & non confeſſum. Materia ſufficiens, etſi non neceſſaria, eſt omne veniale poſt Baptiſmum commiſſum, vel etiam mortale aliàs ritè confeſſum. Materia proxima ſunt actus pœnitentis, contritio, confeſſio, & ſatisfactio: quarum vltima eſt integralis tantùm, (ut patet in infirmo, qui ſi ratione deſtituatur, ſolet abſolui abſque ſatisfactione) duæ priores ſunt eſſentiales, ut communiter docetur contra *Scotum*, qui totam eſſentiam ponit in abſolutione. Porrò peccata ſunt tantùm materia circa quam: actus verò pœnitentis, materia ex quâ *Lay. l. 5. tr. 6. c. 4.* ex *communi*. Vnde reſolues.

I. Etſi peccatum mortale remiſſum quomodocunque ſit, teneris tamen confiteri, ſi non feciſti. *Trid. ſ. 14. c. 1.*

II. Omitti poſſunt venialia, vel omnia, vel aliqua; item mortalia ſemel ritè confeſſa, v. g. in Confeſſione generali, ut docet *Dia. p. 3. t. 4. reſol. 56. Card. de Lugo d. 16. n. 56.* contra *Victoriam, Ledeſ. & alios.* In qua etiam non eſſe neceſſarium, addere peccato mortali, quod poſt ultimam

timam confeſſionem ſit commiſſum, docet *Bon.d.5.q.5 ſ 2.p.2.Dia.to. 2.t.4.R.62.& to.3.t.3.R.65.Card. de Lugo d.16 ſ 2 n.47.* ex *Sanch.*& *Kon.* quod eſt probabile, niſi circumſtantia aliqua v.g. ſpeciem mutans, vel reſeruatio casùs, vel proxima peccandi occaſio, aliud requirat, & pœnitentia ſufficiens imponatur. C.*Lugo.Tamb de exped.conf.l.2.c.1.* Tutius tamen eſt noua ab antiquis ſecernere.

III. Ponenda ſemper eſt materia certa; qualem eſſe negat *Sanctius in ſel d.7.* apud *Dia. p.3.t 4 R.52.* quòd quis non reſponderit diuinis inſpirationibus, non fecerit bonum quod potuit, & ſimiles imperfectiones. In quibus tamen exponendis, non tenetur Confeſſarius impedire pœnitentem, ut docet *C.de Lugo l.c.n.*103. contra *Sancium*. Quod ſi haberi certa non poſſit, pro ratione dubij danda eſt abſolutio ſut ſub dubio, ſi materia prorſus dubia ſit; vel abſoluta, ſi certa videatur. Ita *Suar. Lay.l 5.t.5.c.3.* & alij commun.

Reſp. II. Forma Sacramenti Pœnitentiæ ſunt verba abſolutionis: EGO TE ABSOLVO à PECCATIS TVIS; (ubi licèt de eſſentia tantùm ſit, ABSOLVO TE; debent tamen addi reliqua, præſertim in articulo mortis, ſecundùm quoſdam ſub mortali, ſecundùm alios, ſub veniali, ut *v. Granad.*) voce prolatâ in præſentem; abſentem enim *Clemens VIII.* abſolui prohibuit, ſub pœna excommunicationis. *Vnde reſolues.*

I. Inualidum eſt abſoluere nutu, ſigno aut ſcripto: item abſoluere abſentem; quod docuit *Alenſis Medin.* & alij, ſed vetitum nunc, ut modò dictum.

II. Valida eſt abſolutio, ſi reuerentiæ causâ dicas: Abſoluo dominationem, excellentiam, vel maieſtatem veſtram, &c. Quia non mutatur eſſentialiter, & ſunt verba æquiualentia. *Auerſa v.ſuprà t.1.ca.1.d.2.* Non valet autem, ſi dicas: Abſoluat te Deus; vel, Abſoluat te Chriſtus. *Auerſa q.12 ſ.2.*

III. Orationes præuiæ, & ſubſequentes formam, ut *Miſereatur tui, &c.* &, *Paſſio Domini, &c.* quæ ſecundùm *Trid.* laudabiliter adduntur non ſunt neceſſitatis, & ex cauſa rationabili omitti poſſunt, v. g. ſi breues ſint confeſſiones, vel multi confitentes, ut *v. Dia.p.3.t.4.R* 97. tunc enim ſufficit dicere *Abſoluo te à peccatis tuis in nomine, &c.*) vel ſi timeatur cenſura, *abſoluo te à vinculo excommunicationis: deinde à peccatis tuis, &c. v. Sa V. Abſolutio.*

IV. Eleuatio manùs, eiuſq; impoſitio in caput, item formatio Crucis eſt libera, etſi debeat ſeruari conſuetudo. Ita *Lay.c.5.* ubi idem dicit de apertione capitis Forma autem *Clementis VIII.* ut tradit *Sa*, & *Rituale Romanum*, eſt hæc, quâ ut omnes utantur, ſuadet *Paulus V.* ideoq; omnibus tenenda, memoriter: *Miſereatur tui omnipotens* Deus, *& dimiſſis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam, Amen* deinde eleuatâ

uata manu pergit: *Indulgentiam, abſolutionem & remiſſionem peccatorum tuorum, tribuat tibi omnipotens* & *miſericors Dominus, Amen. Dominus noſter IESVS Chriſtus te abſoluat, & Ego authoritate ipſius te abſoluo ab omni vinculo excommunicationis ſuſpenſionis,* (quæ vox circa laicos omittitur) *& interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges: Deinde ego te abſoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij. & Spiritus ſancti Amen Paſſio Domini noſtri IESV Chriſti, merita B. V. & omnium SS. quicquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſit tibi in remedium peccatorũ, augmentũ gratiæ, & præmium vitæ æternæ, Amen.*

DVBIVM II.

Qualis contritio requiratur?

Suppono, quòd contritio in communi, ſit dolor ac deteſtatio peccati commiſſi, cum propoſito emendandi, ut habet *Trid. ſeſſ.* 14. Vbi eam diuidit in Perfectam, quæ abſolutè ſic dicitur; & in Imperfectam, quæ attritio dicitur. Perfecta eſt, quæ elicitur ex motiuo caritatis, propter Deum ſummè dilectum: & hæc ſe ſolà mox iuſtificat, etſi cum voto & ordine ad confeſſionem, quam deinde facere teneris. Imperfecta eſt, quæ ex inferiore motiuo, ſupernaturali tamen concipitur.

Reſp. Ad Sacramentum hoc ſufficit, & requiritur ſaltem attritio formalis, (ſupernaturalis, efficax, & uniuerſalis, reſpectu mortalium) concepta in ordine ad confeſſionem, vel ſaltem abſolutionem. Eſt communis *v. Bon. d. 5. q. 5.* & Schol. ac colligitur ex *Trid. l. c.* Vnde reſolues.

I. Non requiritur contritio exiſtimata, ut voluit *Gabriel.*

II. Non ſufficit, 1. Attritio exiſtimata tantùm, licèt inculpabiliter; quia vera attritio eſt pars aſſentialis. 2 Nec deſiderium abſolutionis, ſine affectu ad peccata; idque, etiamſi tantùm confitearis venialia, ut habet ſententia communis, contra *Angles* & quoſdam alios, quos ſequitur *Tambur. l. 1. exped. conf. ca. 3. v. Dian. p 9. t. 9, R. 31.* Vnde peccat grauiter, qui etiam ſola venialia, vel ſola mortalia aliàs confeſſa, ſine omni formali dolore, confitetur: quia non ponit materiam ſacramenti, & ſaltem periculo ſacrilegij ſe exponit. Ita *C. Lugo d. 14. ſ. 8. &c. commun. v. Dia p. 3. t 4. R. 116. Bon d. 5 q. 5. ſect. 1 p. 3.* Non tamen eſt neceſſe, ut dolor ſe extendat ad omnia venialia, quorũm ſibi pœnitens eſt conſcius. *Suar. Laym. Lugo.* Imò notat *Tambur. l. c.* ſatis eſſe de vno veniali dolere formaliter, etſi plurium ſis conſcius, de quibus nec dolorem, nec propoſitum emendandi habeas, ſiue ea confitearis, ſiue non.

III. Non abſoluitur, qui dolet, licèt intenſiſſimè tantum propter in-

famiam,

Digitized by Google

ſamiam, damna, aliáſvè pœnas temporales præcisè, etſi ex inculpabili ignorantia; quia non eſt dolor ſupernaturalis; nec ignorantia, aut bona fides poteſt ſupplere defectum eſſentialem. *Bon. l. c. &c.* Limitat tamen *Regi.* cum *Tamb. de exped conf. l.* 1 *c.* 1. niſi doleas propter iſtas ut à Deo inflictas, vel infligendas.

IV. Ad attritionem non requiritur ulla intenſio, vel duratio temporis, ut vult *Durand.*

V. Etſi debeat eſſe de omnibus peccatis mortalibus, non requiruntur tamen ſinguli dolores de ſingulis, ut vult *Angles*; ſed ſufficit unus actus, de omnibus ſimul ſumptis, etiam oblitis: ideoque peccat grauiter, qui ſciens prudens non atteritur uniuerſaliter, de omnibus mortalibus nondum remiſſis. *Bon. &c. ll. cc.*

VI. Non ſufficit dolere quod non doleas, ut habet *Nauar. & Sa:* nec velleitas non peccandi. Ratio utriuſque, quia non eſt dolor de peccatis commiſſis, cum quo affectus ad ea ſtare poteſt. *Henriq. Vaſq. Bon. l. c. nu* 7. Vbi rectè notat, cum actu, quo quis dolet ſe non dolere de peccatis, plerumque coniunctum eſſe dolorem de peccatis, etſi pœnitens eum non dignoſcat.

VII. Etſi dolor hic debeat eſſe ſummus appretiatiuè, ita ut nihil magis deteſteris, quàm peccatum, maliſque omnia mala huius mundi perpeti, quàm mortaliter contra Deum peccare: non tamen opus eſt, imò nec expedit, particulares facere collationes; v. g. mallem hoc vel illud malum ſubire, quàm mortaliter peccare, quia periculoſæ ſunt.

VIII. Qui non vult occaſiones proximas peccandi à ſe amoliri, vel non remittere ex animo, vel non reſtituere, aut ſatisfacere, quibus debet; vel non habet formale (licèt probabiliter cum C. *Lugo l. c. ſ.* 5. *Laym. Dian.* aliqui dicant, virtuale in contritione uniuerſali incluſum ſufficere, ſaltem quando non occurrit cogitatio de peccatis vitandis) propoſitum, peccata mortalia, (quando talia confitetur) vitandi efficax, id eſt, cum quo non poſſit conſiſtere affectus actualis: erga aliquod mortale, non eſt ſufficienter attritus. Ratio, quia non eſt dolor & deteſtatio efficax, quippe cum quo poſſit ſtare voluntas peccandi: nec is ſe ex toto corde conuertit ad Deum, deteſtans peccatum ſuper omne deteſtabile. *Suar. Fernand. Laym. l.* 5. *t.* 6 *c.* 4. *Dia. p.* 3. *t* 4. *reſol.* 119. *&c.* commun. Et licèt ſola venialia confitearis, teneris tamen, ſicut dolorem, ita etiam propoſitum, ſaltem virtuale, circa illa habere. *C. Lugo d.* 14. *ſ.* 8. *&* 9. & alij.

IX. Redire ſæpè cum eodem mortali, non eſt certum indicium deeſſe attritionem, etſi ſit magna præſumptio, præſertim in ijs, qui coguntur confiteri à parentibus, magiſtris &c. item in ijs, qui aliquoties moniti concubinam non ſeparant, aut reſtitutionem non faciunt, qui-

bus

bus proinde abſolutio differenda eſt, niſi id actu præſtent. Quanquam poſſint eſſe alia ſigna veri doloris, v. g. ſi media præſcripta ſint adhibita, occaſiones vitatæ, ſi numerus peccatorum imminutus, ſi pœnitens omnino aſſerat, cui plerumque credi debet, cùm ipſe ſit ſui accuſator, defenſor & teſtis. Qua in re opus eſt magna prudentia Confeſſarii, ne pœnitentem ſeueritate auertat, neque etiam lenitate ſeducat, & peccet pereatque cum illo, *Suar. in 3. p. d. 32. ſ. 2. Sanch l. 2 in decal. ca. 32. & l. 3. ca. 5.* C. *Lugo l. c. n.* 166. *&* 169. contra quorum, aliorumque communem ſententiam, docent apud *Dianam Viualdus. & Ioannes Sancius d.* 10 *nu.* 16. poſſe toties, quoties confitetur, abſolui, etiamſi nullus appareat profectus; eò quòd ſine illo poſſit eſſe verum propoſitum: ſicut eſt in ijs, qui venialia ſemper afferunt eadem. Verùm id probare non auſim, nec videtur eſſe pár ratio. *v. Kon. d. 2. dub.* 14. *Dia. p. 1. t. 7. R. 55. & p. 2. t. 2 miſc. R.* 45. *& p. 3. t. 4.*

X. Abſoluendi ſunt ij, qui ex officio, domo, vel negotio, in quo propinquum peccati periculum imminet, diſcedere nolunt, eò, quòd ſine maxima difficultate non poſſint, parati interim media præſcribenda adhibere. Ratio quia occaſio, etiam propinqua, non neceſſitat ad peccatum, ideoque ſtare poteſt cum propoſito peccata vitandi. Nec refert, quòd quis putet, vel timeat, ſe unum, vel plura peccata non vitaturum; quia propoſitum eſt actus voluntatis; exiſtimatio autem illa, eſt actus intellectûs, qui ex illo propoſito, ob humanæ voluntatis mutabilitatem, non neceſſariò conſequitur. Interim qui certus eſt, impoſſibile ſibi eſſe, in tali occaſione peccata vitare, debet eam deſerere, niſi velit perire. Ita *Lay. l. c.* C *de Lugo l. c. n.* 152.

XI. Non requiritur dolor ſenſibilis, ſufficit enim intellectiuus: qui cùm ſit internus, ac ſpiritualis, ſcrupuloſi non facilè debent angi, quaſi ſine dolore accedant ad Sacramentum, eò quod nullum ſentiant.

XII. Is qui nihil cogitans de confeſſione, attritionem elicuit, non referens eam ad Sacramentum, non poteſt ſine nouo dolore ad id accedere: quia pars debet referri ad compartem. Ita *Suar. d.* 20. *ſ.* 4. *Bon. d.* 5. *q* 3 *p.* 2. Contrarium tamen videtur docere C. *Lugo d.* 14. *ſ.* 4. *n.* 37. quod non eſt improbabile *Tamb. l. 1. c. 2.*

XIII: Non ſufficit ad Sacramentum dolor, qui ſequitur abſolutionem: imò ſecundùm ſententiam ſaltem tutiorem, quam docet *Laym. l. 5. ca. 4.* & *Kon.* debet antecedere etiam confeſſionem, (etſi contrarium etiam probabiliter doceant *Vaſq. Fill Fagund.* C. *Lugo de pœn. d.* 14. *ſ.* 2. & *Gaſp. Hurt. d. 6. diff.* 9. apud *Dian.* & *Eſcob. t.* 7 *E* 6) Vnde pœnitenti ea initio ad dolorem excitandi, aut ſi poſt peccatorum narrationem fiat, repetant verbo confeſſionem, dicendo ſe dolere de peccatis expoſitis. *v. Laym. l. c.*

XIV. Pro-

XIV. Probabile eſt, eum, qui paulò antè confeſſus iterum confitetur, vel eadem peccata, vel quæ exciderant, de quibus antè (explicitè, & in particulari) non doluit, non teneri elicere nouum dolorem, C. *Lugo d.* 14 *ſ.* 3. *Dia p.* 9. *t.* 3. *R.* 5 *&* 51. & conſequenter poteſt moribundus propter periculum inſtantis mortis abſolui, audito tantùm vno alterove peccato; & deinde ſi ſuperſtes maneat, auditis reliquis iteratò abſolui in virtute doloris præcedentis, *Tambur*.

DVBIVM III.

Qualis confeſſio requiratur?

ARTICVLVS I.

An debeat eſſe integra materialiter?

Reſp. Ad confeſſionem, per ſe, & ordinariè requiritur integritas materialis, ſita in eo, ut poſtquam diligentiùs te excuſſeris, & conſcientiæ tuæ ſinus & latebras (ita loquitur *Trid. ſeſſ.* 14. *c.* 5.) exploraueris, confitearis omnia mortalia memoriæ occurrentia, nondum confeſſa, eorumque numerum, & circumſtantias, quæ ſpeciem mutant, Patet ex *Trid. l. c.* & eſt certum. Ratio, quia aliàs nec iudicium ſacramentale rectè adminiſtrari, nec æquitas in pœnis ſtatuendis ſeruari poteſt.

Dicitur I. *Per ſe, & ordinariè:* quia per accidens, & extraordinariè, ſufficit integritas formalis, *v. dub. ſeq.*

Dicitur II. *numerum:* intellige certum, qui ſi non conſtet, dic probabilem, addendo, *plus minus*. Quòd ſi deinde deprehendas te erràſſe, non teneris iterum confiteri, niſi notabiliter fuerit maior, *Fagund. Sanch. Hurt.* contra *Reg Fill & Sa*, qui dicunt, verba illa, *plus minus*, tantùm extendi, ad vnum vel duo ſupra numerum indicatum. Sed quamuis hoc ſit verum in numero paruo, denario v.g. non tamen in aliis, v.g. centenario, millenario, &c. quia verba illa non habent ſenſum abſolutum, ſed reſpectiuum, ad numerum cui adduntur, qui quantò fuerit maior, tantò etiam maior verbis iſtis intelligetur, dummodò tamen ſit paruus reſpectu alterius, cui adiungitur, quod prudentis arbitrio æſtimandum eſt. Ita *Dian. p.* 2. *t.* 3. R. 194. ex *Nauar. &c.* Item C. *Lugo d.* 16. *nu.* 94. Quòd ſi autem nec probabilis haberi poteſt, dicenda eſt conſuetudo peccandi, tempus, & frequentia in die, ſeptimanà, menſe, vel anno. *v. Fill. tom.* 7. *t.* 7. *c.* 4. *Dian. p.* 3. *t.* 4. *reſol* 94. *Gaſp. Hurt. d.* 9. *dif.* 5. C. *Lugo d.* 16. *num.* 79.

Dicitur III. *Quæ ſpeciem mutant*: quia etſi probabile ſit; quod do-

cet

tet *Suar.Kon.* & alij, etiam eas, quæ notabiliter in eadem ſpecie aggrauant, (hoc eſt, quæ iuxta cuiuſque conſcientiam excedunt ordinarium peccandi modum) eſſe explicandas, ob rationem allatam in reſponſione. Contraria tamen ſententia, quam ex *D.Thom. Sylu.Nauar.* docet *Vaſq.Regi. Bon.* C.*Lugo d.*16 *ſ* 3. etiam probabilis eſt, & tuta ſaltem ſi excipias, 1. Gradus conſanguinitatis, in inceſtu. 2. Quantitatem furti, iniuriæ, &c. quæ egent ſatisfactione. 3. Quandò uno actu plures ſunt occiſi, vel infamati, vel apud plures. 4. Odium diuturnum: quia tunc ſolent plures actus fieri. *v. Regin.loc.cit.* 5. Peccatum inter confeſſarium & pœnitentem. *v. Fill. de imped. mat ca.*5.*q.*5. 6. Si circumſtantia inuehat cenſuram, vel reſeruationem, vel ad neceſſariam pœnitentis directionem, à confeſſario prudenter interrogetur. *Vnde reſolues.*

I. Ad integritatem confeſſionis præquirituṛ diligens examen, pro capacitate pœnitentis, temporis morâ; & cæteris circumſtantiis. Ad id autem ſufficit diligentia mediocris, qualem vir prudens in arduis negotiis adhibet; vel qualem, moraliter loquendo, docti & timorati adhibere ſolent, etiamſi quis putet, maiore diligentiâ plura ſe reperturum. *Bonac. t* 1.*d.*5.*q.*5. *Laym.l.*5.*t.*6,*ca.*8. Poſt mediocrem autem iſtam diligentiam non tenetur de anteacta vita vlterius cogitare: & ſi quid occurrat, quod videatur non eſſe in confeſſione explicatum, poteſt ſibi perſuadere, cum cæteris id memoratum fuiſſe. *Dia.p.*3.*t.*4. *R.* 107. ex *Sancio.*

II. Examen hoc à confeſſario poteſt ſuppleri: quod tamen *Suar.* reprobat, in confeſſionibus longis diligentiorum, eò quod impoſſibile fere ſit, ut quis repentè rogatus omnia recordetur; & tantùm admittit in rudibus: quos etiam monet *Sa,V.Confeſſio.* bonâ fide confeſſos, non nimis rogandos de confeſſionibus præteritis, niſi itelligatur aliquid neceſſarium defuiſſe. *v.Fagund. Dia.p.*3 *tr.*4.*reſ.*89.

III. Non eſt neceſſarium peccata ſcribere, ne memoriâ excidant, ut contra *Bon.* docet *Suar.Vaſq.* & alij. Imò *Sotus* dicit, id non conſulendum, ob periculum euulgationis. Meliùs tamen *Lay.Kon.* & alij aſſerunt, ſuadendum eſſe dummodo vitetur anxietas nimia, propter quam ſcrupuloſis prohiberi poteſt.

IV. Inualida eſt confeſſio non integra, ex ignorantiâ, vel negligentia mortaliter culpabili, ut veriùs docet *Suar.* & alij communiter contra *Sotum* & *Canum* quia *Trid.* requirit diligens examen.

V. Non officit integritati, per ſe loquendo, ſi quis ſubinde grauiùs lapſus, id alteri priùs confiteatur, & deinde ordinario ſuo venialia tantum, (qui imprudenter id ægrè feret, prohibebit, aut reprehendet) niſi tamen eâ occaſione, maneat in mortali occaſione peccandi, aut ideo cir-

circumeat, vt liberiùs peccet: tunc enim grauiter peccabit, & ob defe-ctum attritionis, confeſſio erit nulla. Ita *Fill. Laym. l. 5. t. 6. C. Lugo d. 16. num. 57.*

VI. Ex circumſtantijs minuentibus, illæ tantùm explicandæ ſunt, quæ vel omninò tollunt malitiam, vel ex mortali faciunt venialem, vt paruitas materiæ, indeliberatio, &c. v.g. ſi die Veneris ignorans comediſſet carnes: vel alioqui notabiliter mutant iudicium Confeſſarij, ſaltem quoad ſpeciem.

VII. Ad ſeruandam integritatem confeſſionis, peccata mortalia dubia, vt dubia, (loquendo de dubio propriè dicto,) ſunt aperienda, vt docet *Suar. in 3. p. to. 4. d 22. ſ. 9 num. 7. Sanch. Dian. C. Lugo d. 16. nu. 63. Bon. d. 3. q. 5. ſ. 2. p. 2. dif. 4.* & alij commun. contra *Kon.* Ratio, tum quia peccata, quæ ſunt in conſcientia, debent manifeſtari; at dubia ſunt vt dubia in conſcientia: tum quia in negotio ſalutis, & medio ad hanc neceſſario, non tam habet locum illud axioma: *Melior eſt conditio poſſidentis*, quàm hoc; *In dubio tutior pars eligenda eſt.* (Excipiuntur tamen ſcrupuloſi, & ij, quibus diu poſt patratum peccatum ſuboritur aliquod dubium; ſi aliàs ſoliti ſint ſollicitè confeſſionem inſtituere: quia non eſt dubium prudens.) Quòd ſi poſtmodum accipiat notitiam certam, idem rurſus eſſe confitendum tanquam certum, docet *Turianus*, & *Sanch.* 1. *mor. c.* 10 *num.* 69. Dubitat tamen *C. Lugo d. 16. ſ. 2. nu. 79. & 92.* ſuadetque id vt ſecurius. *v. Dian p. 3. t. 4. R. 60. & 107.* Si verò peccatum confeſſus eſt vt certum, & poſtea de eo dubitet an fecerit, non tenetur iterum confiteri vt dubium. *Lugo Tambur. de exped. conf. l. 1. c. 1.* qui idem cenſent, etſi poſtmodum certò comperiat ſe non feciſſe. Monent autem *Suar.* & *Tambur. l. c.* ſi quis ſola peccata dubia confiteatur, monendum vt addat aliquod certum ex aliàs confeſſis. Quod ſi id haberi non poſſit, abſoluendum ſub conditione.

ARTICVLVS II.

Quando ſufficiat confeſſio integra formaliter?

Reſp. Etſi ad hoc ſacramentum requiratur ſemper aliqua confeſſio, non tamen ſemper opus eſt, vt ea ſit integra materialiter, modò ſit talis formaliter, ſeu moraliter, ideſt, quantum moraliter loquendo hîc & nunc poteſt fieri; etſi poſtea debeas, ſi poſſis, ſupplere defectum, non ſtatim, ſed quando rurſum confiteri obligaberis, aut voles. Porrò quando talis confeſſio ſufficiat ſequentes regulæ docent.

Prima. Quandocunque quis ad materialiter integrè confitendum

phyſicè eſt impotens, ſufficit integritas formalis : quia præceptum diuinum non obligat ad impoſſibile. Vnde poſſunt in ſequentibus caſibus abſolui: 1. Mutus, etſi vnum tantùm vel alterum peccatum per nutus ſignificauerit: niſi tamen ſcripto poſſit confeſſario exhibere: ad quod tunc eum teneri probabilius eſt, vt communiter docetur, contra *Caiet. Nauar.* & alios. 2. Surdus, qui non poteſt omnia explicare. *Laym. l.5.t.6. ca.8.* 3. Ignarus idiomatis, tempore præcepti, vel alterius neceſſitatis, etſi non integrè intelligatur, ſi neque confeſſarius linguæ gnarus, neque interpres haberi poſſit; imò etſi adſit interpres: non enim tenetur per eum confiteri, vt docet *Suar. Vaſq. Dian.* niſi fortè in periculo mortis, in quo aliqua minora confiteri ſufficiet. *v. C. Lugo d. 15. num. 61.* 4. Moribundus, vſu linguæ ſubitò deſtitutus, ſi petat abſolui, ac det ſigna doloris, vel antè dederit coràm aliis; modò id fecerit in ordine ad Sacramentum, quod de quouis in eo ſtatu præſumendum videtur. Quo caſu, ſi (ſaltem coram ipſo infirmo) ſiue ab vno, ſiue pluribus, mediatis, vel immediatis teſtibus detur teſtimonium, Sacerdotem non tantùm poſſe, ſed probabiliter etiam teneri abſoluere, (ſaltem ſub conditione) docet *Dian.* & *C. Lugo d.18. num. 84. &c.* ex multis aliis. Item *Bonac.* citans declarationem Cardinalium pro ſe; & *Prap. q. 4. dub. 5. &c.* eò quòd ſic & ægri neceſſitati, & reuerentiæ Sacramenti conſulatur. Dixi, *ſaltem* : quia *Tambur. l.2. exped. conf.* citans *Kon. Prap.* & *Lugo* docet, poſſe & debere abſolui abſolutè, etſi ſit abſens, qui de ſigno coram ſe dato teſtatus fuit. Denique ſi nullum ſignum dederit, nullo modo abſoluendus eſt, cùm actus iudicialis non exerceatur, niſi præceſſerit accuſatio: licèt enim recentiores quidam, vt *Tambur. de exped conf l.2 ca.10.* citans *Homobonum* & *Molfeſ.* Item *Phil. Seruius in amico fideli p.3. ca.1. Anton. de lit. Barth. de S. Fauſto, &c.* cenſeant poſſe, imò debere abſolui ſub conditione, dummodò alias probè & chriſtianè vixerit, eò quòd præſumi poſſit interiùs elicuiſſe contritionem, idquè *Dian. p.4.t.4. R.92. & p.9. t.6. R.20.* ex *aliis 12.* iudicet probabile; ab aliis tamen meritò reiicitur, vt *Suar. Vaſq. Kon. Mercer. Lugo d.17. ſ.3. Malder. &c.* ipſoque *Diana l.c.* & *aliis 12.* apud *Auerſam*; quia deeſt omnis externa confeſſio, quam eſſe partem eſſentialem huius Sacramenti, conſtat ex *Trid. ſeſſ. 14. can.9.* & ex nullo ſigno rationabiliter præſumi poteſt, vt ſuppono. *v. Lugo l.c. Auerſam q.10 ſ.18.* vbi notat, abſolutionem, quæ iis, qui inſcripti ſunt in Societatem Roſarij, ſolet in infirmitate impendi ſine omni confeſſione, non dari tanquam ſacramentalem, nec in ordine ad conficiendum Sacramentum, ſed ad Indulgentiam, & remiſſionem pœnæ conſequendam.

Secunda, Quando vel pœnitenti, vel confeſſario imminet periculum vitæ,

vitæ, quòd nec illum integrè confiteri, nec hunc audire patiatur, ſufficit integritas formalis. Ratio, quia tunc materialis non eſt poſſibilis moraliter; quod valet ſequentibus caſibus.

1. Si pœnitens v.g. infirmus, vno alterôve peccato dicto deficiat, vel ſit graue periculum ne deficiat.

2. Si infirmus volens confiteri, dum ei fertur viaticum, deprehendatur multas confeſſiones feciſſe inualidas; & grauitas morbi non patiatur dilationem abſolutionis. *Gran. Zambr. Dian. p.5. t.3. R. 75.*

3. Si ipſe Sacerdos in periculo conſtitutus, videatur antè moriturus, quàm pœnitens abſoluatur.

4. Si tempore peſtis, prudentum iudicio moraliter certum periculum ſit, ne confeſſarius inficiatur: qui ſi tamen totam audire velit, tenebitur ad eam pœnitens.

5. Si immineat conflictus, vel ſit multitudo moribundorum, v. g. in naufragio, nec poſſint omnes audiri. In quo caſu poſſent etiam omnes ſimul, dicto vno peccato, quod minus infamat, (vel etiam ſecundùm quoſdam, ſi aliter fieri non poſſit, dicendo in genere ſe eſſe peccatores) abſolui dicendo: *Ego vos abſoluo, &c. vid. Sà V. Abſolutio*, & *Kon. de ſacr.d.7 dub.9.*

Tertia: Quando ex confeſſione certi peccati, vel circumſtantiæ, timetur meritò graue damnum proprium, vel alienum, ſiue confeſſarij, ſiue alterius, corporale vel ſpirituale; poteſt id reticeri: Ratio, quia præceptum diuinum de integritate, non obligat cum tanto incommodo, quod tantum eſſe poſſet, vt peccares confitendo, v. g. 1. Si Sacerdos certum peccatum ſit reuelaturus; (intellige cùm *Kon. C. Lugo d. 26. num.* 527. quod pœnitens ipſe non teneatur reuelare.) 2. Si ſciat v. g. mulier, ex certo peccato ſibi, vel confeſſario fore periculum ruinæ. 3. Si pœnitenti inde immineat graue damnum, vel periculum, vitæ vel famæ. In his tamen caſibus videtur requiri neceſſitas confitendi, v. g. ob communionem annuam, vel ſi longo tempore alioqui eſſet differenda. *v. Fill. t.27.ca.6.C.Lugo l.c.* Vbi monet, talia damna aut pericula non facilè fingenda eſſe; & quidem in Religioſo vix poſſe locum habere.

Quarta. Si quis aliquod peccatum, vel circumſtantiam, non poſſit confiteri ſine violatione ſigilli, v. g. ſi inualidè abſoluiſſes ſimoniacum, nec poſſes confiteri, niſi illi, qui facilè inde poſſet coniicere, quisnam ille eſſet.

Ex omnibus ſuprà dictis ſequitur, excuſari etiam ſequentes ab integritate materiali: 1. Qui habent caſum reſeruatum, de quo *infrà*, & *Laym. l.5 t.6. ca.12.* 2. Scrupuloſum, qui perpetuò angitur de oblitis.

3. Quem Sacerdos abſoluit ante finem, nolens omnia audire, vt habet *Bon.* hic. 4. Quem fallit memoria, ita vt dicat, ſe ſcire in genere quòd peccauerit mortaliter, non occurrere autem ſpeciem peccati: etſi tunc veniale aliquod addere ſit conſultum. Ita *Kon & Laym.l.c.* contra *Sotum & Medin.* 5. Eum, qui extremè rudis, vel ſimplex, dicit ſe dolere de peccatis, nullum tamen in ſpecie, ne veniale quidem ſciat dicere: qui etſi ſpeculatiuè loquendo poſſet abſolui, practicè tamen non expedit, ſed data benedictione permittatur communicare. Ita *Laym l.c.* 6. Qui aliquod peccatum non poteſt confiteri, ſine complicis infamatione; v.g. ſi peccaſſes cum matre, vel ſorore, quam confeſſarius noſſet, (tunc enim ſi alium confeſſarium non potes habere, quem alias adire tenereris) ſufficeret, imò deberet dici, quòd animo cum ea, vel in genere, cum aliqua fornicationem, vel inceſtum commiſiſſes, reticendo gradum primum, vel ſecundum, quoad licebit ſine manifeſtatione complicis: cum propoſito confitendi integrè Sacerdoti alteri, proxima occaſione. Ita probabiliter *Nauar. cap.* 7. *Ban. Can. Valent. Prapoſ. hic dub.* 6. *Gamaz &c.* Ratio eſt, quia quando duo præcepta diuina concurrunt, naturale & poſitiuum, quæ ſimul ſeruari non poſſunt, præferendum eſt naturale, quia ſtrictius obligat. Etſi probabilius contrarium doceant *Fill. Suar. Vaſq. Leſſ.C. Lugo d.16.num* 394. *Hurt. Kon.* & alij commun. Vnde talis ſaltem non tenebitur tacere id peccatum, ne complicem infamet, niſi commodè poſſit; (quod *C. Lugo* extendit etiam ad non complicem, ſine cuius manifeſtatione peccatum explicari non poteſt) ideoque confeſſario curandum, ne nominentur perſonæ, niſi ad pœnitentis directionem opus eſſet; tunc enim infamia iſta non tanti æſtimatur, eamque ſibi imputet, qui peccauit. Conferendum tamen eſt commodum directionis cum infamia, Ratio ſupra dictorum omnium, quia in his caſibus moraliter, non poteſt fieri confeſſio materialiter integra. *Laym. cap.8. Fagund. p.1.c.3. v.Dian. p.3.t.4.R.64.& 131.&p.1.t.7.R.49 Leſſ.l 2 c.11 d.11.Tambur.de exped.conf.l.2.c.9. §.2.* vbi docet probabile eſſe, quòd talis pœnitens propter ſolam conſolationem, quam ſentit ab amico vel docto Confeſſario, poſſit ei confiteri, etſi alium habere poſſit.

ARTICVLVS III.

Quæ ſint reliquæ conditiones confeſſionis?

Reſp. Præter integritatem ſunt hæ tres.

Prima. vt ſit vocalis, ſcilicet ordinariè: idque propter vſum, & praxin Eccleſiæ grauiter obligantem; niſi ſubſit iuſta cauſa, vt impotentia, ſiue

ſiue phyſica, ſiue moralis: quæ ſi adſit, poteſt fieri nutu, ſcripto, aliovè ſigno, v. g. ſi quis ob anxietatem loqui non poſſit; aut puella ſupra modum verecunda, aliter ſe non poſſit explicare, quàm ſcripto, quo à confeſſario lecto, addat voce, de his me accuſo. *Suar. Vaſqu C. Lugo, Laym. l. 5 t. 6. c. 6. num.* 3. Imò qui aliter non poteſt, tenetur iuxta communem ſententiam confiteri per nutus, aut ſcriptum, tempore præcepti: etſi id, quoad ſcripturam, non admittant *Nauar. Tol. Sotus, Valent. Dian.* extra articulum mortis. *v. C Lugo d* 15. *nu.* 87. Similiter ſuadendum eſſe ſurdis, vt confiteantur ſcripto, (licèt ad id non teneantur) nè ab alijs audiantur. Eandemque ob cauſam eos non interrogandos niſi de planè neceſſarijs, ex *Poſſeu* docet *Dian. p. 3. t. 4. R* 127. & *p. 5. t. 6. R. 5.* Vnde reſolues hunc Caſum.

Is qui extra neceſſitatem, totam confeſſionem facit nutu, vel ſcripto, mortaliter peccat, ac conſequenter non abſoluitur. *Dia. p. 3. t. 4. R.* 127. ex *Syluio. v. Fill tom. 1. t. 7. c. 1. Kon. d 6 dub. 1 Suar. d 21. ſ. 3. n. 5.*

Secunda Conditio. vt ſit ſecreta, id eſt, vt fiat ſoli Sacerdoti, non quidem ex neceſſitate, ſed vſu Eccleſiæ. Publica autem, qualis in naufragio, prælio, hoſpitali, vbi alij adiacent, vel per interpretem fit, non obligat (ſaltem reſpectu peccatorum occultorum) niſi ex charitate ſui eum, qui in articulo mortis dubitat de contritione; ac tum adhuc ſufficit ea confiteri, quæ minorem pariunt infamiam. Ita *Suar. Fagund. Dian. p. 3. t. 4. R.* 29. *&c.* Vnde reſolues.

Si quis peccata in prioribus confeſſionibus oblitus eſſet, non tenetur etiam in articulo mortis ea confiteri publicè, vel per interpretem: quia peccatorum oblitorum confeſſio tantùm obligat ex præcepto poſitiuo diuino, quod in hoc caſu ceſſat. *v. Laym. c. 6 Dia. p. 3 t. 4. R.* 128. *&* 129.

Tertia Conditio vt ſit vera. Quod requiritur eſſentialiter in materia ſubſtantiali & neceſſaria; quia aliàs in re graui decipietur iudex: neque eſſet confeſſio integra, ideoque irrita. Non tamen in materia libera, tum quia falſitas ſigni in accuſatione circa materiam acceſſoriam, non facit ſententiam irritam; tum quia talis tantùm peccat venialiter; cum non ſit grauiter iniurius ſacerdoti, nec ſacramento. Ita *Nauar. Suar. &c.* Vnde reſolues.

I. Non eſt mortale, nec irritat Sacramentum, 1. Si in confeſſione mentiatis leuiter, circa res non pertinentes, aut non neceſſarias ad Sacramentum, v. g. ſi hiſtoriam falſam narres, vel ſi neges veniale, vel mortale, quod non teneris confiteri. 2. Si falsò te accuſes de veniali: quod tamen mortale graue erit, ſi id facias non dando aliam materiam, tùm ſic formam reddas irritam, & ſacramentum: niſi tamen facias ex ſcrupulo, perturbatione. Ita *Suar. Fill. tom. 1. t. 7. ca. 4. Laym. l. 4. t. 6. ca. 8. Dian p. 3. t. 4. R. 96.*

II. Sacrilegium eſt,& abſolutio nulla: 1. Si mortale, quod confiteri teneris, & putas eſſe, neges, aut tegas, ne intelligatur. 2. Vt communiter docetur contra *Sylu.* ſi mortale tibi falsò imponas;niſi tamen fiat ex ſimplicitate, ſcrupulo, &c. 3. Si neges vel mentiaris circa peccata aliàs ritè abſoluta,quando Confeſſarius ut Iudex vel Medicus de ijs aliquid, vt neceſſarium ad præſentem confeſſionem interrogat. *Lugo d.* 14.*ſ.*10. *Tamb l.*2. *c.*10. §. 2. ſecùs ſi ad præſentem confeſſionem non faciat. *Ibid.*

ARTICVLVS IV.

Quando confeſſio ſit inualida, & quomodo iteranda?

Reſp. I. Id contingit ex duplici capite. *Primò* ex parte confeſſarij, ſi iuriſdictionem non habuit, vel certè impeditam per cenſuram; vel ſi formam ſubſtantialiter vitiauit; vel non intendit abſoluere; vel peccatum nullum intellexit.

Dico, *nullum*: quia ſi ob ſurditatem, ſomnum, vel diſtractionem, aliqua licet mortalia non intellexerit, ſine culpa pœnitentis, probabilius eſt,valuiſſe abſolutionem, ac poſtea tantùm repetenda eſſe non audita,ut contra *Sylu. Anton,Nauar.*& *alios*, docet *Henriq.Lay.l.*5.*tr.*6. *ca.*9.*Dia p.*4 *t.*4,*reſ.*198. Addo,*ſine culpa*: quia ſi ſemidormienti malà fide confitearis,peccas, & confeſſio eſt inualida, ideoque repetenda. *l.c.ca.*10.§ 3. Denique addunt aliqui cum *Tol* ſi confeſſarius indoctus non potuit diſcernere mortale & veniale, inualidam eſſe. Verùm id *Suar. Laym.* & alij paſſim reiiciunt, & quidem, etiamſi Confeſſarius putaſſet eſſe veniale,quod fuit mortale: ideoque confeſſionem bonà fide tali factam,non eſſe opus repetere Ita & *Henriq.Sanch.*1 *mor.c.*10. *n.*69.*Dia p* 3.*t.*4.*R.*121. contra *Vaſq.* Dixi, *bonà fide*: quia ſi malà fide,v.g. quia quæſiuiſti talem Confeſſarium, qui tibi mederi non poſſit,debes repetere:cùm enim actu peccaueris dum confitereris,non fuiſti ritè diſpoſitus, ideoque nec abſolutus. *Tamb l.*2.*c.*10.§ 3. Denique ſi finita confeſſione intelligas Confeſſarium aliqua non percepiſſe (ſiue propter ſomnum, ſiue diſtractionem) ne ſcias autem quæ ſint illa,teneris repetere confeſſionem,ſi breuis fuerit; quia de ſingulis prudenter potes dubitare: ſi autem longa fuerit, ait *Tamb l.c.* non teneri, ob rationem contrariam; & ſatis eſſe confiteri,quòd dubites an aliquod ex tuis peccatis Confeſſor perceperit.

Secundò. Inualida eſt ex parte pœnitentis, ſi fuit excommunicatus, de quo infrà;ſi mortale tacuit,vel de eo ſe falsò accuſauit; ſi mortaliter negli-

negligens fuit in examinandâ conſcientiâ, item ſi non fuit attritus (quod patere ſolet inde, ſi ſponte quæſierit confeſſarium ſurdum, indoctum, cœcum, &c. *v. Sanch. l.c.* ſi nolit tollere occaſiones, &c. *v. Dia. p.4 t.4. R.201.*) quibus addi poteſt ut plurimum, ſi peccatum carnale confeſſus ſit ſuo complici.

Reſp. II, Si confeſſio apud eundem confeſſarium iteretur, ſufficit vno verbo in communi ſe accuſare de peccatis antè illi cognitis, dummodò is eorum recordetur, ſaltem in confuſo, aut ſtatûs ac vitæ hominis in communi, aut pœnitentiæ à ſe impoſitæ, ut docet *Vaſq. Tol. Laym. Sa, Dia. p.3. t.4 reſ.123.* Imò ſi nihil horum, ſed tantùm, quod ſibi confeſſus fuerit, recordetur, validè, etſi illicitè, abſoluturum putat *Laym. & Dian. l.c.* Idem abſolutè docet *Gran.* & *Mercerus in 3. p. q 9. nu.1.* cum quibus *Dia p.5. t.14. R.51.* ſe retractans, probabile cenſet, quod etiam licitè poſſit abſoluere.

Reſp. III. Rarò obeſt defectus ex parte confeſſarij, ſi pœnitens eum inculpabiliter ignorat: quia in confeſſione ſequenti abſoluetur etiam ab ijs, à quibus ſe bonâ fide abſolutum putabat. *Vnde reſolues.*

Is qui à puero peccatum aliquod graue, v.g. mollitiem, inculpabiliter omiſit, vt quia putauit leue eſſe, vel nullum, non ideo tenetur repetere alia peccata, (vel confeſſiones intermedias) ſed hoc tantùm, vt docet *Bon. Sanch. tom 1. l.1. c.16. Vaſq. in 1. p. tom.4. q.92. Sancius, Lay. hic ca.9.* addens, ſi ſimplex ruſticus, qui totâ vitâ tantum fecit confeſſiones generales, nihil confitens in ſpecie, nec aliter inſtructus ſit, etſi is validè ſit abſolutus, cum onere, ut cùm meliùs cognouerit, omnia ſubiiciat clauibus; ſi tamen veniat, quando ingens eſt copia pœnitentium, ut tunc diſponi non poſſit ad omnia repetenda, poſſe eum abſolui, auditis tamen peccatis ab vltima confeſſione factis, cum obligatione, vt meliùs faciat. Ita *Laym. l.c. ca.9. n.4. v. Dia. p. 3. t.4. R.108.* vbi addit ex *Nauar. Sylu. Beia. Vaſq. Reg. to.1. l.6. c.5 ſ.3. n.153. & Ioanna Sancio*, etſi ex errore culpabili mortaliter, peccatum tale v.g. mollitiei (vel numerum, aliàmve circumſtantiam neceſſariam) omiſeris, non ideo teneri repetere confeſſiones intermedias, bonâ fide, & legitimè factas, in quibus ex naturali obliuione defectum illum non fueris confeſſus) cùm validæ fuerint, & maneant validæ.

(..)

DVBIVM IV.

De Satisfactione.

ARTICVLVS I.

Quæ eius neceſſitas, & quantitas?

Reſp. I. Satisfactio, ſeu pœnitentia à confeſſario data, eſt neceſſaria neceſſitate, non ſacramenti, ſed præcepti; ideoque à confeſſario regulariter imponenda eſt, (ſecundùm *Suar.* & *Regin. tom.* 1. *l.* 7 *num.* 12. ſub mortali, *Card.* tamen *de Lugo* concedit, ex paruitate materiæ poſſe venialiter peccari, vt *v. d* 25. *nu* 47. *v.* g. ſi ob peccata venialia leuis pœnitentia eſſet iniungenda, eius enim voluntariam omiſſionem venialem tantùm eſſe. Ita etiam *Dian. p.* 6. *t.* 6. *R.* 44.) Et quidem proportionata, tum peccatis, tum facultati pœnitentis. Ratio prioris eſt, quia eſt pars ſacramenti, non eſſentialis ſed integralis tantùm, habens effectum ex opere operato, & maiorem vi ſacramenti, quàm ſine eo. Ratio poſterioris, tum ex *Trid. ſeſſ.* 14. *c.* 8. tum quia Sacerdos tenetur curare integritatem ſacramenti; & tam vindicare, quàm mederi. *Bon. t.* 1. *d.* 5. *q.* 5. § 3 *p* 2. Vnde reſolues.

I. Excuſatur aliquando Confeſſarius, ſi leuiſſimam (vel etiam nullam) pœnitentiam iniungat: v. g. 1. Si pœnitentem vehementiſſimè contritum, aut aliter ſatisfeciſſe aduertat. *Caiet. Nauar. Suar. Regin. Bonac. de pœnit. d.* 5 *q.* 5. *ſ.* 3 *p.* 2. *num.* 1. & 2. *Eſcob. ca.* 6. *num.* 41. Cùm verò id rarò, vel nunquam conſtare ſatis poſſit, tutius eſt, aliquam ſemper iniungere, vt rectè monet *C. Lugo d.* 25. *ſ.* 4. *num.* 48. 2. Si pœnitens ſit mentis impos, aut aliter impotens, aut morti proximus, aut valdè debilis: cui tamen prudenter iniungi leuem ſaltem pœnitentiam, v. g. percuſſionem pectoris, inuocationem nominis IESV, (ſaltem corde) alioſve pios motus, vel vt per hæredes ſacrificia, eleemoſynas, & ſimilia opera pia curet, monet *Suar. Lay.* & *Bon. l. c.* & *Nauar.* qui addit poſſe iniungi, vt patienter ferat infirmitatem; quod tamen *Bon. l. c.* non improbat, cùm fieri poſſit, ut id valdè angat infirmum, timentem ſe non ritè ſatisfacere. 3. Quando ſcrupuloſus ſæpiùs intra eandem horam redit cum nouis culpis; quia ſupponitur ſatis impoſita in præcedentibus. *Tambur. l.* 4. *c.* 1. ex *Fagund.*

II. Etſi Confeſſarius peccet ex communi, ſi pro magnis peccatis valdè paruam pœnitentiam imponat; excuſari tamen eum poſſe, putat. *Dian.*

Dia.p.3.t.4.reſol.92. ſi addat illud : *quicquid boni feceris, &c.* Verùm hæc regula vniuerſaliter admitti nõ poteſt, ut benè notat *C.Lug.d.25.n.57. Kon.* T*ann. Palaus &c.* contra quos *Diana* pro ſe citat *Bauni*, & *Leand.p.6.t.7.R.5.& p.9 t.9 R.54.* & ab aliis non immerito reiicitur, eò quod verba , utpote merè deprecatoria, non habeant vim eleuandi omnia opera bona ad efficaciam Sacramentalem, *Auerſ q.13.ſ.7.*

III. Minor iuſto licitè datur ex cauſa, qualis, v.g. eſt, magna contritio. 2. Fragilitas animi vel corporis, ob quam timetur maiorem non impleturus. 3. Tempus Iubilæi, vel Indulgentiæ plenariæ . Ita *Suar. Henriq. Laym.*

IV. Non poteſt iniungi, 1. Ingreſſus religionis, ut docet *Sa, V. ſatiſfactio*: quia id nimis durum videtur. 2 Pœnitentia publica. ſi ſit periculum reuelandæ confeſsionis: alias interdum pro publico peccato, poteſt & expedit.

V. Etſi poſſit, & aliquando ob fragilitatem pœnitentis etiam expediat, iniungi opus aliàs debitum, ſeu præceptum, v.g. Miſſæ auditionem die feſto, &c. vt docet *Suar. Vaſq. Lay. l.5.t.6.c.15.* & alii, Vnde ſi ſcrupuloſus ſæpius redeat ad Confeſſarium, intra breue tempus ſemper noua confitendo, non ſemper neceſſe eſt imponere pœnitentiam nouam, cùm opus antè debitum poſſit iniungi. *Bon. Henr. Lugo, Dia p.6. t.7.R.6.* contra *Suar. Regin.* & *Bauni*. Si tamen Confeſſarius non exprimat, cenſetur imperaſſe opus liberum, ut docent iidem, & *Dia.p.3.t.4.R 84.v.Kon.d.10.du.8.& Dia.p.4.tr.4.R 241.*

VI. Etſi etiam poſſit iniungi opus internum, uti contra *Marat. & alios* docet *Kon. Hurt. & Dia p.4.t.4.R 24.* communiter tamen debet eſſe externum & afflictiuum, v.g. oratio, ieiunium, eleemoſyna, Nam auaris eleemoſyna, luxurioſis afflictio corporis, conuenit. Vtrum verè licitè imponantur preces recitandæ pro defunctis, dubitari poteſt. *Vega tom.2.ca.64.* & *Ioannes Sancius d.16.nu.1*, negant. Affirmant probabilius. *Turrian. de pœn.d.37.dub.4.C.Lugo d.35.ſ.5. vid. Dian, t.4. p.3. R.54.*

VII. Poteſt etiam aliquando iniungi ceſſatio ab aliquo bono opere, (v.g. nimià corporis afflictione) vel abſtinentia aliquà vice à communione, ad promouendum maius bonum pœnitentis, ſi prudens Confeſſarius ad eum finem expedire iudicet. *Salaz, Lugo, Dia. &c.* cum *Auerſa q.13.ſ.3.* contra *Ioannem Sancium*.

VIII. Etſi poſſit immediatè poſt abſolutionem adhuc iniungi, debet tamen fieri ante, ut ſeruetur ordo iudicij. *v.Dia.p.3.t.4.R.136.* & *p.5. t.13.R.36.* vbi ex *Cap. Finali,* & *Ochag.* docet, etſi conſuetudo habeat ut ita fiat, illam tamen non induxiſſe obligationem.

Reſp. II. Pœnitens communiter tenetur ſub graui obligatione, pœni-

tentiam,

tentiam, ſi rationabilis ſit, acceptare & implere, ut habet communis contra *Caie. Sylu. Nauar.* Quorum ſententia ad hoc ſaltem ſeruiet, ut neminem non abſolutum dimittas, ſi vel leuiſſimam ſubire velit, ut notat *Sotus & Reg. l. 7. c. 2. v. Dia. p. 3. t. 4. R. 51. & p. 2. t. 15. R. 52.*

Dixi I. *communiter*: quia probabile eſt, quod docet *Lay. l. 4. t. 6. c. 4. 15. Suar.* & *Dia. p. 3. t. 4. R. 136.* contra *Kon. Henriq. & alios,* pœnitentiam ſub veniali tantùm obligare ſequentibus caſibus: 1. Si impoſita ſit pro ſolis venialibus. Ita citati contra *Henriq. & Fagund.* 2. Si pro mortalibus aliàs confeſſis. 3. Omiſſionem partis non grauis, in confeſſione mortalium, vel etiam omiſſionem totius, ſi leuis ſit v. g. unum Miſerere. *Kon. Regin. Fagund.* cum *Dia. p. 3. t. 4. R. 102. & p. 6. t. 8. R. 45.* 4. Si Confeſſarius noluit obligare ſub mortali: quia cùm poſſit imponere pœnitentiam liberè, & ſine omni obligatione, ut probat *Suar.* hic *d. 38. ſ. 7. Henriq. Fill. Fagund. Tann. Kon. de ſacram. d. 10. dub. 8. nu. 65.* contra *Turr. & Vaſq.* poteſt etiam ſub leui tantùm imponere. *v. Dian. p. 3. t. 4. & p. 4. t. 4. R. 82.* 5. Eum qui lucratur indulgentiam plenariam, liberari ab onere pœnitentiæ, (niſi ſit medicinalis) docet *Dia. p. 5. t. 12. R. 3.* & *p. 9. R. 6. R. 36.* ex *Tan. Gran. Lugo, &c.* contra *Valent. Marchan. & Auerſ.*

Dixi II: *Si rationabilis ſit*: quia ſi iuſto ſit grauior, ac difficilior, nec Confeſſarius eam moderari velit, non peccabit grauiter pœnitens, ſi ſine abſolutione diſcedens, alterius Sacerdotis iudicio peccata ſubmittat, ut docet *Suar. Kon. Laym.* Imò ad eam non obligabitur, ſi omninò iniuſtam eſſe conſtet, aut ſi pœnitens eam non poſſit implere, vel illius ſit oblitus. Nec tunc ad aliud quicquam tenetur, etſi expediat, ut is, qui ſiue culpabiliter, ſiue ſine culpa oblitus eſt, in ſequenti confeſſione ſimilem ſibi iniungi petat. Ita *Kon. Lay. Dia. p. 4. t. 4. R. 241.* contra *Richardum & Syl.* qui putant talem confeſſionem eſſe repetendam, quod præter citatos, negat etiam C. *Lugo n. 87.* ex *Vaſq.* docens, talem ſatisfacere, ſi confiteatur illud peccatum obliuionis culpabilis. *Vnde reſolues.*

I. Is qui pœnitentiam implet in ſtatu peccati mortalis, probabiliter quidem ſatisfecit præcepto, cùm impleat eius ſubſtantiam: peccat tamen ſed venialiter, ut docet *Suar. Lay. Dian. l. c.* quia Sacramenti partem ſuſcipit indignè, & obicem ponit effectui, ſcilicet remiſſioni pœnæ, (quem tamen, obice remoto, recuperari docet, *Nauar. Tol. Caiet. Dian. p. 3. t. 4. R. 85. Fagund. Suar. &c.*) vnde quamprimum eſt implenda, poteſtque grauiter etiam peccari nimiùm differendo, quod ex varijs circumſtantijs iudicandum. *v. Dia. p. 2. t. 15. Reſ. 53. p. 5. t. 13. R. 38.* Non eſſe autem graue ſeu mortale, ſi non differat ultra octiduum, docet *Hurt.* apud *Dia.* Imò poſſe differri per annum, (hoc eſt, quamdiu non tenetur ad nouum Sacramentum Pœnitentiæ) vult ipſe *Dian. p. 9. t. 7. R. 57.*

ex *Amico, Leand. &c.* Niſi tamen pœnitens dubitet, an poſtea poſſit implere: eo enim caſu teneri quamprimum commodè poteſt, Similiter non eſſe mortale, ſi obligatus ieiunare feriâ VI. differat in diem ſequentem; vel obligatus communicare ſingulis menſibus, differat ad 6 vel 8 dies affirmat *Dian. l. c. ex Palao*, præſertim ex cauſa aliqua, tametſi leui.

II. Pœnitentiam (etiam medicinalem) impoſitam ſub conditione hac, *ſi iterum labatur*, nec teneri acceptare, nec implere, eò quòd Confeſſarius nec Iudex ſit, nec Medicus peccatorum committendorum, docet *Dian. p. 6. t. 7. R. 49. ex Palao, Trullen. &c.* Sed contrarium probabilius cum *Suar.* tenet *Auerſa. quaſt* 13. *ſ.* 4. quia non imponit eam pro peccatis committendis, ſed commiſſis, ſub conditione reincidentiæ.

III. Qui non impleuit intra tempus præſcriptum, non ideo deobligatur.

IV. Poteſt ſatisfacere per alium, cui Confeſſor id concedit; vel qui per ſe non poteſt, ut docet *Regin. Fill. Fagund. Dian. p. 4. t* 4. *Reſol.* 141. hic tamen non tenetur, niſi Confeſſor id voluerit. An verò ſatisfaciens pro alio, ſimul pro ſe poſsit, alii aiunt, alij probabilius negant, vt habet *Sa.*

V. Non neceſſariò impletur ante communionem.

Quæres. Quis pœnitentiam poſſit commutare, & quomodo?

Reſp. I. Ex iuſta cauſa, quiuis Sacerdos id poteſt, ſi de nouo ei confiteatur, ut habet communis ſententia contra *Sotum & Vaſq.* ſaltem ſi peccata non ſint reſeruata; imò etiam probabiliter, etiamſi talia fuerint, ut habet *Fernand.*

Reſp. II. Sine noua Sacramenti adminiſtratione, poteſt id ſolus Sacerdos, qui iniunxit, ſi adhuc recordetur ſtatum pœnitentis, & hic ad eum recurrat tempore tam breui, ut moraliter idem iudicium cenſeri poſſit, v.g. intra hebdomadam. *Henr. & alij* 4. imò etſi poſt longius interuallum. *Lugo, Auerſa*, & *Dia. p. 6. t. 6. R. 46. & p 9. t. 6. R.* 57. contra *Palaum, &c.* Ratio, quia iudex incognitâ cauſâ non poteſt ferre ſententiam. Ita *Sylu Suar. Kon. Lay. Fill. Regl. Fagund.* & C. *Lugo* contra *Nauar. Henr Tol. Sa, Rodriq. Beiam, Valerum, Dia. p. 3. t. 4. Reſ.* 53. & *p. 2. t. 1. miſ. R* 53. qui dicunt, etiam alium poſſe, non repetitis peccatis. Quæ ſententia, etſi non ex ratione, ex principio tamen extrinſeco videtur eſſe in praxi probabilis, (*Diana* enim *l. c.* pro ea adducit 14. Authores, dicitque eſſe vſum, ſiue praxin Confeſſariorum) & Confeſſariis poſſe ſeruire, quando pœnitens difficulter adduci poteſt ad repetenda peccata, vel tempus id non fert: præſertim ſi ex confeſſione (nam in ea, & non extra, debet fieri) aliorum peccatorum: & ex præſenti ſtatu pœni-

pœnitentis, ipſiuſque teſtimonio, habeant aliquam confuſam notitiam peccatorum præteritæ confeſſionis, Ita *Fagund.p.2.l.9.c.4.n.22.* C. *Lugo d.25.ſ.6.nu.*107.*&* 109.

Reſp. III. Ipſe pœnitens non poteſt commutare pœnitentiam, etiam in euidenter meliorē, ut docent *Sanc.4. mor.Kon.d.*10.*d.*12.*n.*13. *Regin.*& alij, etſi contrarium probabile dicat *Dia,p.3.t.4.Reſol.*53. & *tom.2.tr.*4,R.53. ex *Porcell. & Villalob.* Sed hoc *Turri.* temerarium, *Card. de Lugo* communi Theologorum & fidelium ſenſui repugnare dicit: *d.25.ſ.6,nu.75.*

ARTICVLVS. II.

De ſatisfactione per Indulgentias?

§. *I.*

Quid ſit indulgentia, & quid ad eam requiratur?

Reſp. I. Indulgentia eſt gratia, quâ certo aliquo opere, quod concedens præſcribit, præſtito, debita Deo pœna temporalis, (non autem culpa) extra Sacramentum, ſacrificium, & martyrium, per applicationem ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum, remittitur; idque vel per modum abſolutionis, erga ſubditos Eccleſiæ; vel nudæ ſolutionis; erga non ſubditos, ut defunctos & catechumenos, quibus proinde tantùm dantur Indulgentiæ per modum ſuffragij. *Suar.Kon.Fill.Sanctarel.Bon.d.6.q.1.p.1.*

Reſp. II. Ad valorem Indulgentiæ, requiritur cauſa pia & rationabilis, eaque ut habet ſententia communior *Suar. & aliorum*, proportionata effectui, & quantitati Indulgentiæ, ſaltem ſecundum concedentis prudentem æſtimationem, petendam non ex operis tantùm difficultate, ſed fine intento, & operis ad eum vtilitate. Ratio deſumitur ex natura diſpenſationis bonorum, quæ ſi ne cauſa ab inferiore facta non valet, & eſt diſſipatio. Ita *Auth.citt.*

Reſp. III. Ad lucrandas Indulgentias requiruntur hæ conditiones: 1. Vt ſit baptizatus. 2. Vt ſit ſubditus concedentis. 3. Vt non ſit ligatus excommunicatione maiore, ut habet communis: quia hæc priuat communione bonorum ſpiritualium. 4. Vt ſit in gratiâ, ſaltem tunc, quando opus præſcriptum completur: quia pœna non remittitur ante culpam. 5. Vt opus iniunctum, moraliter totum & integrè impleatur:

8. Vt opus præſcriptum ſit honeſtum, ſaltem ex obiecto: nam ſufficit vitiatum ex fine inhoneſto veniali, vel ex alia circumſtantia praua, (ut docet *Suar.*& alij *communiter* contra *Kon.*) ſaltem ſi nihilominus conducat ad finem Pontifici propoſitum, ut limitat *Laym.* Ratio prioris eſt quia illud opus plerumque complet cauſam Indulgentiæ, quæ debet eſſe pia. Ratio poſterioris; quia ratio iniuncti operis, eſt aſſecutio finis intenti à Pontifice. *v. Laym. Bonacin. d.* 6. *quaſt.* 1. *p.* 5. Vnde reſolues.

I. Indulgentiis etiam frui poteſt, qui eas conceſſit.

II. Non expirant morte concedentis, cùm ſint gratiæ; nec, ut habet *Sa.* ante notitiam reuocationis.

III. Etſi intelligendæ ſint, ut ſonant: cum tamen ſint gratiæ, largè ſunt interpretandæ,(niſi ſint de pœnitentis iniunctis,ut ex *Henriq.&c.* notat *Amicus d.*20.*nu.*77.) ſeruatà tamen verborum proprietate. Vnde cenſendæ ſunt perpetuæ,ſi datæ ſunt ſine temporis reſtrictione.

IV. Etſi data pro articulo mortis,ſecundùm *Sa*, expiret, quando ſemel eſt accepta: contrarium tamen eſt probabile, ob rationem datam. Illa autem non requirit applicationem Confeſſarij, aut alterius miniſterium. *Quintan.in append.t.*9 *d.*3. Expedit tamen moribundos ad inuocationem nominis IESV & MARIÆ ſæpius excitare, ſimulque in memoriam reuocare intentionem lucrandi iſtas indulgentias. *Ibid.d.* 4. Probabile enim eſt,ſi habeat plures imagines, grana,roſaria,&c.benedicta,poſſe(ſiue intuitu eiuſdem conceſſionis,ſiue diuerſarum)toties lucrari;quoties nomen IESV;repetierit,vel præſtiterit opus requiſitum. *Ibid.d.*6. ex *Suar. Gran. &c.* Sufficit autem ad eas lucrandas quoduis tempus,in quo verificatur mortis articulus, etſi pluribus diebus ab ipſa morte abſit. *Ibid.d.*5.

V. Poſſunt moribundi plures indulgentias plenarias, ob plures titulos conceſſas ſimul lucrari; v.g. quia habent plura roſaria,vel grana. cruces, imaginesve, quibus ſunt applicatæ, vel titulo ſuæ Religionis, Confraternitatis, &c.dummodò non requirant certa opera pro ſpeciali neceſſitate applicanda. *Quintan in append.t.*9.*d.*4. idque, etiamſi eas, vel earum aliquas ignoret,aut non recordetur. *Ib.* ex *Lugo. Dia.* & *alijs* 6. contra *Rodriq Trull &c.*

VI. Requiritur autem vt moribundus crucem, granum,imaginem, &c. ſecum habeat in articulo mortis, ut ratione illius lucretur; & quidem ut tutiùs ac certiùs obtineat, eius habeat dominium, ſeu poſſeſſionem,& apud ſe teneat.Non tamen eſt neceſſe, ut collo appenſa, brachio obuoluta,manuve apprehenſa ſint;(etſi aliquo horum modorum habere ſit tutius) ſed ſufficit eſſe in lecto, vel iuxta moribundum; licèt ipſe nec videat, nec tangat, nec ſciat, aut recordetur ſe habere (niſi aliud expri-

exprimatur) Sufficiet etiam habere commodata, ſeu quoad uſum (præſertim ſi id in ipſo indulto exprimatur,ut in Caroli Borromæi,& quinque Sanctorum fit.) Neq; neceſſe eſt retinere, donec expiret,(etſi & hoc ſit tutius) ſed ſufficit in aliquo mortis articulo habere, in eoque nomen IESV (ſi hoc requiritur) inuocare. *Ibi.d 6.*

VII. Conceſſæ viuis non poſſunt applicari defunctis,niſi id exprimatur: quia pendent à voluntate concedentis.

VIII. Probabile eſt, conceſſam pro certo tempore, poſſe ſæpius obtineri,repetendo opera præſcripta,v,g.eodem die,niſi addita ſit reſtrictio quia fauores ſunt ampliandi. Ita *Hendriq.* & *Rodriq.* Contrarium tamen videtur probabilius,ob voluntatem concedentis contrariam rationabiliter præſumptam. *v.Card.de Lugo d.27 ſ.6.*

IX. Etſi conſultum ſit,ut opera omnia fiant in gratia; id tamen non videtur ſimpliciter neceſſarium. Laborandum tamen eſt Concionatoribus,& Confeſſariis; ut cùm Indulgentiæ promulgantur,populum ad ſeriam confeſſionem excitent.

X. Vt quis lucretur pro defunctis,probabiliter non requiritur, ut ſit in gratiâ; quia tantùm ponit opus tanquam conditionem, quo poſito, Pontifex applicat defuncto Indulgentiam,ſiue ſatisfactiones Chriſti,& Sanctorum; Ita *Eſcob.t.7.E.5.c.7 n 45* ex *Suar.* & *Prap. in.3.p.q.14. du.10.n.93.* Contrarium tamen docet *C.de Lugo d.17.n.75.* requirens ſtatum gratiæ,ſaltem in fine operis:quæ ſententia tutior eſt.

XI. Opus præſcriptum dum fit, debet eſſe utile ad finem à concedente intentum: qualis eſt; v. g. eleemoſyna, præſcripta pro redemptione captiuorum, etſi fiat cum,aut in peccato, (modo aliud opus ei iniunctum,& præſcriptum,in gratia fiat.*v.C. de Lugo d.27.n.84.*)non autem oratio,præſcripta ad placandum Deum,ſi ipſamet ſit peccatum ex mala circumſtantia, uti nec ieiunium, ſi te inebries; item nec viſitatio Eccleſiarum,ſine ulla deuotione. Ita *Lay.Bon.& alij.*

XII. Poſſunt uno & eodem opere, plures Indulgentiæ, diuerſis viis conceſſæ, lucrifieri, ſi opus ſit æquè ut utile ad finem vtriuſque Indulgentiæ, nec ſit iterabile intra idem tempus, v.g. ieiunium,vel communio. Ita *Prap.* & *Laym.*

XIII. Non lucrantur Indulgentias, 1. Qui ex impotentia,vel ignorantia,ſiue totum opus præſcriptum, ſiue notabilem eius partem omittunt; v. g. ſi puer vel ſenex non ieiunet: niſi tamen ob grauem difficultatem hoc opus ei in aliud eſt commutatum. *Henriq Caiet.Bon p.5.n. 16.* 2. Qui opera iniuncta,alio loco,tempore,vel ordine,perficit,quàm præſcriptum eſt; vel per alium,qui fuerit cauſa principalis; ut ſi per alium ieiunarit, Eccleſias viſitarit. *Nauar.Regin.l.7. Bon.l.c.* 3. Qui famulo tradidit eleemoſynam erogandã,quam is retinuit, ut habet *Bon.* ex *mul-*

ex *multis* contra *Sa.* 4. Qui aliquid omittit, quod ſecundùm ſententiam probabilem, vel etiam probabiliorem, non eſt neceſſarium, ſi tamen ſit neceſſarium re ipsâ quia communis error non ſupplet defectum. Ita *Bon.* ex *Suar. Sanch. & alijs.*

XIV. Non obſtat effectui Indulgentiæ, 1. Etſi ex opere requiſito modicum quid omittatur, v.g. cæremonia in ſacro; vel ſi parum comedas, in ieiunio: quia opus ponitur moraliter integrum. 2. Si opus requiſitum præſtes per alium, habentem ſe ut inſtrumentum, v.g. in eleemoſyna danda. *Bon l.c.* 3. Si eleemoſynam des exiguam; niſi tamen in Bulla exprimatur, dandum eſſe pro cuiuſque facultate: tunc enim maior danda eſt à diuite, quàm alio. Ita *Fill. Suar. Sa, & alij.* 4. Si Eccleſiam viſitandam non poſſis ingredi, ob hominum multitudinem, dummodò oratio fiat ante fores, vel in cœmeterio. *Bon.* 5. Etſi in opere præſtito non habueris intentionem conſequendi Indulgentias, ut docet *Salat Bon. & alij* contra *Suar.* Et videtur certum, ſaltem ſi habueris interpretatiuam, ut habet *Laym.* 6. Etſi opera fuerint aliunde debita, v.g. ex præcepto Eccleſiæ. Ita *Lay.*

XV. Quando datur poteſtas commutandi opera præſcripta in alia, id non neceſſariò fit in confeſſione, & à confeſſario, qui audit confitentem: ſed poteſt fieri extra, & ab alio idoneo: ita enim declarat Gregorius XIII. (vti & in Bulla Indulgentiæ, nomine Confeſſarij, intelligi quemuis approbatum) apud *Henriq. lib. 7, c. 10. nu. 8. & Prepoſ. qu. 14. dub. 10. num. 88.*

XVI. Probabilius eſt, eum, qui tantùm partem operis præſcripti facit, non lucrari partem Indulgentiæ, niſi tam parum deſit, ut cenſeatur moraliter integrum. Ita *Bon. p. 5.* ex *Nauar. Suar. Kon. &c.*

XVII. Cùm præſcribitur, ut viſitentur aliquot altaria, ſufficit ad illa ſe orando conuertere ex eodem loco, ut habet *Sa, Bon. part. 1. Suar. Rodriq. Dia.* Limitat autem *Card. de Lugo*, ſi ſit tali loco, & ſitu, ut moraliter cenſeri poſſit orare ad illa altaria *d. 27. n. 98.*

XVIII. Cùm confeſſio præſcribitur, niſi in Bulla exprimatur, venialium, probabilius eſt, non requiri ut conditionem ſine qua non, ſed vt diſpoſitionem ad ſtatum gratiæ. *Bon. l.c.*

XIX. Nemo conſequitur plenariam Indulgentiam peccatorum omnium, niſi omni culpâ, etiam veniali, liber ſit, quando vltimum opus explet. Vnde conſultum eſt, ut communio ſit vltimum. *vid. Layman.*

§. II.

§. II.

Quotuplex Indulgentia, & quomodo differat à Iubilæo?

Reſp. I. Indulgentia alia eſt totalis, ſiue plena, plenior, plenaria, pleniſſima, quę non tantùm pœnitentiam iniunctam per Confeſſarium vel Canones, aut ſecundùm hos iniungi debitam, ſed etiam omnem Purgatorii pœnam tollit. Nec differt à Iubilæo, niſi accidentaliter, priuilegiis quibuſdam, ut quòd in Iubilæo licita ſit diſpenſatio in certis votis, abſolutio à reſeruatis & cenſuris, & quod Confeſſarius quiuis approbatus poſſit eligi. *V. Sa V Indul Bon. d.6.q* 1.*p.*2.

Indulgentia alia eſt Partialis, qualis eſt vnius, vel aliquot annorum: item ſeptenæ, quadragenæ, carenæ: item tertiæ partis peccatorum, per quas non ſignificatur tolli tantam durationem Purgatorii, ſed tantam pœnam remitti, quanta deleretur per ieiunium vnius, aut aliquot annorum, aut quadraginta dierum in pane, & aquâ, ſecundùm Canones olim imponi ſolitum. Porrò, quando indulgentiis plenariis adduntur aliquot anni, vel remiſſio tertiæ partis peccatorum, id ſecundùm diuerſas ſententias, vel ad diuerſos concedentes referendum eſt, vel facit ad cautelam, ut ſi fortè cauſa Indulgentiæ non fuerit ſufficiens, ſaltem valeat ad illos annos lucrandos; vel vt adiuncta concedatur pro alio tempore, actione & loco; vel denique, vt ea per modum ſuffragij poſſit aliis applicari. *v. Bellar. c* 9.

Reſp. II. Circa Iubilæum notanda ſequentia.

1. Anno Iubilæo in Vrbe durante, ſuſpendi ſolent tantiſper extra Vrbem omnes Indulgentiæ plenariæ, quoad viuos, etiam in carceribus, (non tamen in periculo mortis conſtitutos, vt contra *Lay. l.5. t.7. c.8. n.*2. docet *Bon d.6 q.*1.*n.*2. ex declaratione *Vrbani VIII.* facta Anno 1625. neque quoad defunctos) itemque aliæ facultates, v. g. abſoluendi a caſibus Bullæ Cœnæ, commutandi vota, diſpenſandi, &c. conceſſæ in ordine ad lucrandas plenarias Indulgentias. Non ſuſpenduntur autem Indulgentiæ perſonis particularibus, aut ab alio, quam Papa conceſſæ, nec priuilegia Religioſorum, v.g. abſoluendi à reſeruatis, &c. quia tantùm ſuſpenduntur facultates conceſſæ in ordine ad indulgentias. Ita *Sanch. Henriq. &c.* apud *Dia. tom.* 1. *tract. de bullà cruc. Fill Bon l c, Benzon.* & denique *Card. de Lugo d.*20.*ſ.*8. *num.* 145. ex declaratione Vrbani VIII. Anno 1625. Similiter neque ſuſpenditur facultas conceſſa Epiſcopis per *Trid. ſ.*24.*c.*6. abſoluendi & diſpenſandi cum ſuis ſubditis, in omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis,

item

item nec diſpenſandi in irregularitatibus, in impedimentis matrimonij, aut petendi debitum, &c. quæ ex iure communi illis competunt. *Zerolla V. Annus S.* §.4 *Quintan in append. t.8.d.16.*

2. Etſi probabile ſit, quod docet *Nauar.* ſæpius lucrifieri poſſe Indulgentias intra Iubilæum, extenſum ad duas ſeptimanas: contrarium tamen verius eſt, quod *Congregatio Cardinalium* declarauit, vt habet *Bon* (ex *Suar. Sanch.*) *d.6.q.1.p.5.n.32.* qui tamen affirmat, in anno ſancto poſſe obtineri toties, quoties opera præſcripta præſtantur; idque ex declaratione Vrbani VIII.

3. Satisfacere tunc, 1. qui Sabbatho ante primam Dominicam confitetur, vt habet *Laym. Bon.* & praxis fidelium. Item qui confitetur & communicat vltima Dominica, claudente Iubilæum. Cætera tamen opera debere fieri ante, & quidem intra vnam hebdomadam, docet *Card. de Lugo d.27 n.105* contra *Bonac. q 1 p.5.* 2. Qui ordinem inter opera præſcripta non ſeruauit, 3. Si quis intra illud tempus cœperit confeſſionem, quàm materialiter imperfectam oporteat differri longiùs, poteſt tunc abſolui à reſeruatis, & commutari vota: poſteà verò extra tempus Iubilæi abſolui ab omnibus, etiam quæ oblitus eſt, reſeruatis, ac in oblitis etiam diſpenſari: imò poteſt poſteà omnia facere Confeſſor finita confeſſione, quæ ante: quia cœpta cauſa manet poteſtas delegati, donec finiatur. Ita *Sa, Leſſ. l.2.c.40 dub.16. Bon Laym. Sanch. l.4.c.54. Dian. t 2. miſc. R 11.*

4. Qui neglexit lucrari Iubilæum in patria, poteſt alibi, dum ibi durat, lucrari. *Sanct. Vgel. Dian p 3 t.4 R.151* Imò etiam in patria, ſi tempore publicationis ex inuincibili ignorantia notitiam illius non habuit. *Botten. Dian. l c.*

5. Quando duobus diebus immediatis occurrunt duo Iubilæa, quorum ſingula confeſſionem & communionem requirunt, non opus eſt bis confiteri & communicare, dummodò perſeueres in gratia: alia tamen opera repetenda ſunt. *Tur. p.2.d.32.d 64 v Dia p 4.t.4.R.166.*

CAPVT II.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

DVBIVM I.

Quis ſit Miniſter?

Reſp. Eſt Sacerdos approbatus ab Epiſcopo, (ſaltem reſpect

Cc ſæcu.

ſæcularium) & habens iuriſdictionem. Eſt certum. Ratio primæ partis ſumitur ex *Ioannis 1 Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis, &c.* Ratio ſecundæ ſumitur ex *Trid. ſeſſ. 23. ca 15. de reform.* vbi decernit, nullum poſſe audire confeſſiones ſæcularium, niſi habeat beneficium parochiale, vel approbationem ab Epiſcopo. Addidi *reſpectu ſæcularium:* quia circa confeſſiones regularium, Concilium nihil videtur mutaſſe: vnde ij cuiuis, etiam non approbato, quem Prælatus præfecerit, poſſunt confiteri; intellige, quantum eſt ex vi Concilij: quia *Gregorius XV.* ſtatuit, vt Monialium Confeſſarius ab Ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis ex *Florentino* & *Trid. l. c.* quia abſolutio eſt actus iudicialis, qui requirit ſubditos. *Vnde reſolues.*

I. Nullo caſu, vel diſpenſatione, hoc Sacramentum validè adminiſtratur à non Sacerdote.

II. Vbi *Trident.* eſt receptum, (ſecus alibi) nullus Sacerdos, etiam Regularis, validè abſoluit, niſi ſit approbatus, vel Parochus; cui non ſolùm intra, ſed etiam extra diœceſim ſuam, validè delegatur iuriſdictio, poteſtque eligi in Confeſſarium, ab omni habente poteſtatem eligendi, quamdiù tamen retinet Parochiam. Ita *Fill tom 1 t. 7. Fagund. Suar. Dian p. 3 t. 4 R. 146.*

DVBIVM II.

Quid ſit approbatio, & à quo petenda?

Reſp. I. Approbatio non eſt collatio iuriſdictionis, ſed tantùm publicum iudicium de aptitudine perſonæ, ad audiendas confeſſiones, eſſentialiter prærequiſitum (ſuppoſito iure Tridentini) ad iuriſdictionem recipiendam. Ita *Sanch l 6 de mat. d. 28. & alij.* Vnde reſolues.

I. Etſi Doctores & Licentiati, hoc ipſo quòd promouentur, cenſeantur, ſecundùm quoſdam, approbati à Papa, vt notat *Sà V. Confeſſor:* probabilius tamen eſt; quòd ipſi etiam egeant approbatione, licet non deceat, vt ipſi, vel Lectores in Theologia, examinentur.

II. Etiam Parochus, qui reliquit beneficium parochiale debet approbari, ſi velit audire confeſſiones.

III. Non requiri hanc approbationem, ad auditionem venialium, docet *Dian. p. 2 t. 2. miſc. R 44.* ex *Valero.* Et ratio eſſe videtur, quòd approbatio tantùm requiratur in ordine ad iuriſdictionem; hanc autem quiuis Sacerdos pro venialibus, (vti & mortalibus, à quibus ritè quis eſt abſolutus) habeat, collatam ab Eccleſia in ipſa ordinatione, ideoque ab ijs abſoluere poſſit, vt habet *Bon. d 5 q. 7. p. 2. num. 8. Vaſq. Suar. Card de Lugo d. 18 ſ. 3 d. 21 nu. 1.* vbi docet, ab Eccleſia in *Trid.* non

appro-

approbatum reddi incapacem iuriſdictionis,tantùm in ordine ad mortalia non priùs confeſſa.

IV. Parochi non poſſunt aſciſcere cooperatores, niſi Parochos, vel approbatos, vt habet *Fagund.p.2.l.7.num.42.Sancius, &c.* ex *declaratione Cardinalium* contra *Ledeſ & alios.v.Dian.p.3.t.4.R.146.& Bon.d.5.q.7.p.4.§.1.*

V. Qui habet poteſtatem eligendi Confeſſarium, non poteſt eligere niſi approbatum, vel Parochum.

VI. Ad approbationem non neceſſariò requiritur examen, modò adſit iudicium prudens de ſufficientia. *Kon.Laym.*

VII. Non ſufficit approbatio petita, & negata; vt docetur communiter,contra *Nauar.Henriq.& Dian.tom.1.t.2.R.24.* etſi probabiliter cum prædictis docuerit *Kon.& Laym.* regulares Mendicantes, ſi ab Epiſcopo repellantur, cum manifeſtè idonei ſint, & à Prælatis ſuis præſententur,poſſe nihilominus pro confeſſionibus ſæcularium exponi, vt habetur *Clementina, dudum. §. ſtatuimus.* Iſtis tamen priuilegijs *Trid.*& *Vrbanum VIII.* anno 1628. derogaſſe,notat *Card.de Lugo de pœn d.21.n.29.& 51.*

Reſp.II. Approbatio petenda eſt ab Epiſcopo, & quidem proprio, ſcilicet Sacerdotis,vt intelligunt *Suar. Kon Regin.Fill. & alij*: vel (vt probabiliter vult *Vaſq.*) pœnitentis. Ratio,quia eſt actus iuriſdictionis, vel ſaltem auctoritatiua declaratio; ergo debet fieri à ſuperiore. Porrò nomine Epiſcopi,etiam intelliguntur Prælati,habentes iuriſdictionem Epiſcopalem, vt quidam Abbates,& Capitulum Sede vacante, non autem Prouinciales,aut Generales ordinum. *Vnde reſolues*:

I. Religioſi,etiam exempti, debent approbari ab Epiſcopo loci, in quo degunt: quia illius,quoad hunc actum,ſunt ſubditi.

II. Epiſcopus in ſua Diœceſi non poteſt approbare Sacerdotem alienum,niſi ſubdatur illi ſaltem ad tempus.

III. Epiſcopus poteſt approbare per ſe, vel Vicarium generalem, vel alios quoſcunque deputatos; quia non eſt actus ordinis, ſed iuriſdictionis.

IV. Approbatio poteſt fieri, cum reſtrictione ad certum genus perſonarum,locum,tempus,&c. *Nauar. Suar.Vaſq.* contra *Vegam.*

V. Epiſcopus peccat, ſi Sacerdoti (præſertim Regulari) idoneo, ſine cauſa ſufficienti neget approbationem. *Bon.Vaſq.a.3.d.3.Card.de Lugo d.21.ſ.3.n.54 Sanch &c.*

VI. Approbatio ſemel abſolutè conceſſa, non tantùm non extinguitur morte concedentis,ſed nec reuocari poteſt, ſine iuſta cauſa: ex cauſa tamen v. g. mutatione morum, iudicij, &c. poteſt, vt docet *Suar. Fill.* & alij. Quod ſi fiat abſque cauſa rationabili, *Kon. Suar.* & quidam

dam alij, cenſent, reuocationem eſſe nullam; alij illicitam tantùm. *Fill.t.7.c.9.q.*12. In dubio autem, an ex iuſta cauſa reuocatio ſit facta, præſumendum eſſe pro Prælato, docet *Card. de Lugo nu.*67.

VII. Ex iuſta cauſa poſſunt, præſertim à ſucceſſore Epiſcopo, ad examen reuocari, non tantùm ſæculares, ſed etiam regulares. Docent tamen quidam, Mendicantes habere priuilegium, vt non poſſint reuocari ab eodem, à quo antè ſunt approbati: ſed contrarium docet *Suar.* & *Card. de Lugo d* 21.*num* 61 *&* 62.

VIII. An approbatus ab vno Epiſcopo, poſſit in alia diœceſi, ſine noua approbatione, recipere iuriſdictionem, controuertunt DD. ac licèt vtraque ſententia olim videri potuerit probabilis, poſt decretum tamen *Vrbani VIII.* anno 1628 apud *C. Lugo diſp.*21.*ſec.*2.*num.*29. negatiua omninò tenenda eſt *v Aucrſani q.*16.*ſect.* 8.

DVBIVM III.

Quid, & quotuplex Iuriſdictio Confeſſarij, & vnde eam habeat?

Reſp. Eſt auctoritas aliqua in alium vt ſubditum, in quem in foro interno, accipit poteſtatem, diſtinctam à poteſtate ordinis: hæc enim datur per Sacramentum Ordinis, & omni Sacerdoti, nec tolli poteſt: illa per externam conceſſionem Eccleſiæ, nec omnibus ſacerdotibus, poteſtque ab ijs tolli: ac niſi adſit, inualida eſt abſolutio. ex *Trid ſeſſ.* 14. *cap.*7. Eſt autem duplex: Ordinaria, & Delegata. Ordinaria eſt, quam habent ij, qui ex vi proprij officij curam animarum habent, vt Papa, Epiſcopus, Parochus (huc reuocantur Archiepiſcopi, erga ſubditos ſuorum Epiſcoporum, tunc tantum, quando actu viſitant) Archipresbyteri, Archidiaconi, Prælati religionum, Vicarius perpetuus Epiſcopi, vel etiam Parochi. Delegata dicitur, quæ legitimè datur ab habente ordinariam; idque vel tacitè, vel expreſsè, vt à Papa pro tota Eccleſia, ab Epiſcopo pro diœceſi, à Parocho pro Parochia: hoc diſcrimine, quòd Papa poſſit dare inuitis Epiſcopis, & Parochis, non contrà. Ac licèt exterior iuriſdictio exſpiret morte delegantis, non tamen hæc interior, niſi ſucceſſor reuocet, vt docet *Sanch. Suar. Kon.* contra *Sylu. & Vaſq. v. Laym. ca.* 10. *num.* 22. Porrò huiuſmodi poteſtatem delegatam abſoluendi quemcunque, à quibuſcunque peccatis, in articulo ſeu periculo mortis, (hæc enim pro eodem ſumuntur in iure, vt *v. Dian p* 3 *tr.*4. *R.*57. 71. *&* 72.) habet ex iure communi quiuis Sacerdos, etiam excommunicatus & degradatus, ſi alius deſit: quod addo,

quia

quia præſente Parocho, vel proprio Sacerdote, id non poſſe, docet *Vaſq Bon.* Kon. *Regin. &c. commun.* licet contrarium probabile putet *Dian p.1.t.5.R 5.&p.4.t.4.R* 167. ex *Angl. Heur. Comit.* & *Sa.* confirmatque *Tamb. de exped. conf. l.3.c.7.* Ex conſuetudine, quis toleratus abſoluere poteſt à venialibus, & mortalibus aliàs confeſſis. Ex Priuilegio, Religioſi Mendicantes quoſuis fideles abſoluere poſſunt, iu[xta] tenorem ſuorum priuilegiorum. Ex conceſſione Ordinarij directa, quicunque Sacerdos approbatus, cui id ille committit. Denique ex Indu[ctis], qui audit eum, qui habet poteſtatem eligendi Confeſſarij, quales ſunt, 1. Ex iure, Epiſcopi omnes, etſi ſint tantùm titulares; item ſuperiores Epiſcopis, vt Archiepiſcopi, &c. item Prælati ijs inferiores exempti, vt Abbas exemptus, (non tamen Abbatiſſa) Generalis, Prouincialis, Prior, (ſaluis tamen priuilegijs ordinum) *v. Dian p.4.tr.4.R.1. & 2.* 2. Ex conſuetudine, Cardinales, (qui etiam domeſticis de Confeſſore prouidere poſſunt item Paſtores, imò multis locis, etiam cæteri Sacerdotes ſæculares, vt docet *Valent. Sa, Suar d.27.ſ.3.* (Religioſi tamen tenentur eligere tales, quales illis permittunt ſtatuta) item Reges & Principes, (quorum tamen priuilegium ad familiam non extenditur) denique domeſtici Pontificis. 3. Ab homine eam habent, quibus ſiue Pontifex, ſiue Epiſcopus, ſiue Parochus conceſsit. *Vnde reſolues.*

I. Qui habet poteſtatem delegatam, non poteſt eam ſubdelegare alteri, cùm diuerſa ſit poteſtas vtendi iuriſdictione, & eam delegandi. Excipitur 1. niſi hoc ipſum conceſſum ſit, 2 niſi ſit delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, vt v. g. ſi cui committeretur officium Parochi abſentis, vel minorennis: talis enim aliqua exercitia iuriſdictionis, alteri, ex præſumpta voluntate Ordinarij, ſubdelegare poſſet, non tamen integrum officium *v. Laym. hic l.5.t.6.*

II. Cùm iuriſdictio reſpiciat ſubditos, exerceri in eos poteſt, tam à delegato, quàm ordinario, quocunque loco fuerit; vt docet *Sanch, Henriq. Suar. in 3.p to.4.d.28.ſeſſ.1. & 7.* & alij.

III. Probabile eſt, quòd abſolutus in articulo mortis, non teneatur ſe poſtea ſiſtere ſuperiori, vel alteri pro reſeruatis, (niſi hæc habeant annexam cenſuram) vt docet *Nauar. Suar. Merc. Fill. t.7.c.10.q 6.nu. 288. Bonac. d 5 q.7.p.1.n.13* quia directè abſolutus fuit, contra *Hurt. v. Dian p.4 t.4.R.199.*

IV. Improbitas aut inſcitia proprij Sacerdotis; non dat iuriſdictionem alteri, ideoque tali caſu expectandum eſt, aut ad ſuperiorem recurrendum. Si tamen ignorantia eſſet tanta, vt confeſsio illi facta foret inualida, aut illicita, neq; eſſet alius priuilegiatus, aut habẽs iuriſdictionẽ, liceret alteri confiteri, docet *Nauar. Vaſq in 3 p t.4 q.93 a.2. dub 3*

Hurt. d. 10. *diſ.* 15. *v. Dian. p.* 4. *tr.* 4. *R.* 201. & *p.* 8. *t.* 1 *R.* 86. ex *Cap. Placuit, de pœnit. diſt.* 6. Idem licere, quando quis proprio non poteſt confiteri ſine graui periculo, docet *Tol. Sylu & Medin.* qui idem concedit, quando proprius non vult, aut non poteſt audire, vel iniuſtè negat facultatem confitendi alteri v. g. Parochus concubinæ. *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 79. ex *Henr.* & *alijs* 4. Verùm iſta communiter refutantur ab alijs.

V. Etſi grauiter peccare poſſit proprius, ſi neget ſuis facultatem adeundi alterum, modò præſumere poſſit eos iuſtè petere: ſi tamen iniuſtè neget, probabilius videtur, eos inualidè ab alieno abſolui, vt docet *Sotus, Suar. Lay.* etſi non improbabiliter, *Sylu. Henriq. Mai. Palud. Richard. Tol. & Dian. p* 3. *t* 4 *Reſol.* 79. putent, quòd validè, præſertim ſi ſine periculo ſalutis, famæ, vel ſimili, non liceat ſuo proprio.

VI. Cùm iuriſdictio acquiratur ratione domicilii, vel quaſi domicilij, vel etiam actualis habitationis; hinc ij, qui duobus locis habent domicilium, vel quaſi, poſſunt vtrobique abſolui, ut ſcholares, milites, mercatores: item vagi & peregrini poſſunt abſolui à Parocho loci, in quo verſantur. *v. Lay. hìc Vaſq &c.*

VII. Validè abſoluit is, qui audit confeſſiones, præſente vel ſciente & non contradicente Ordinario, v. g. Epiſcopo, vel Parocho, cui conſtet eum aliunde non habere iuriſdictionem: quia tunc præſumitur tacitè eam dare: ſufficit enim, ut rectè docet *Fill. & Fagund. prac.* 2. *l.* 7. *ca.* 2. facultas interpretatiua, & præſumpta; modò præſumptio fundetur in ſignis, quæ indicent conſenſum præſentem, ut fit in caſu poſito, (vti etiam v. g. ſi Parochus, qui iam abſens eſt, aliàs ſignificauerit id ſibi gratum eſſe) nam exiſtimatio de futuro conſenſu, vel ratihabitione, quòd ſcilicet quando reſciuerit, futurus ſit contentus, non ſufficit; quia conſenſus futurus non dat iuriſdictionem pro tempore præſente, quo datur abſolutio. *v. Dian. p.* 3. *t.* 4. *Reſ* 68. *Sanch. de mat. l.* 3. *d.* 35. *Bec. Kon.* qui addit, peccare, ſi de conſenſu dubitans incipiat audire.

VIII. Peccat, qui abſoluit cum iuriſdictione dubia, niſi neceſſitas vrgeat: qualis eſt v. g. quia pœnitens diu non eſt confeſſus, vel debet communicare, nec alius adeſt: tunc enim licitè abſoluit cum conditione hac, ſi poſſum, & cum onere (etſi *Salas in* 2 *tr.* 8. *d* 1. hoc onus non agnoſcat) aliàs iterum confitendi habenti iuriſdictionem certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adiicere, à quo directè, & à cæteris indirectè ſaltem abſoluatur. Ita *Regin. Suar. Kon d.* 8. *dub.* 6. *num.* 43. Quòd ſi tamen ex probabili ratione dubiam reſoluat, (nimirum habere ſe iuriſdictionem) etſi cum formidine oppoſiti, abſolute abſoluit licitè, vt docet *Suar. & Prap. Card. de Lugo d.* 19. *n.* 49. tum quia tunc

pra-

practicè & moraliter eſt certus; tum quia Papa eo caſu dat facultatem, vti, & in ſequentibus caſibus 1. Quando communi errore, v. g. ob titulum coloratum, putatur aliquis eſſe Paſtor, ſeu habere iuriſdictionem, qui non eſt, ob cenſuram, vel alium defectum. *Bon d. 5 q. 5 ſ. 2 p. 3. nu.* 11. *Dia. p. 3. t. 4 R.* 22. Quod etiam, ſi deſit titulus coloratus, probabile eſſe docet *Dia. p. 3. t. 4. R* 122. ex *Pontio, Molfeſ. & Sanct.* Item *p. 2 t. 2. miſc. R.* 43. ſi quis bonâ fide tali confiteatur: verum id communiter ab alijs negatur. 2. Cùm quis ex conſuetudine, præſcriptione, aut bonâ ſide, abſoluit, aut neſcit poteſtatem ſuam reuocatam, ut habet *Sylu. Nau. Henriq. Mald. in 2. p. q. 19. a. 5 Sanch. 1. mor. l. 1. ca. 9. nu 35. Sal Vaſq. v. Dia p. 1. t. 13. R. 1.* 3. Quando ſecundùm probabilem ſententiam iudicatur quis habere iuriſdictionem, & Sacerdos ſequitur fauorabilem. *Bon. l. c.* Quia quandò communis eſt error, Eccleſia dat iuriſdictionem, propter publicam vtilitatem. *v. Suar. Dian. ll. cc. Cardin. de Lugo d. 19. num.* 28.

IX. Nemo tenetur vnquam Parocho confiteri, ne quidem in Paſchate. *Lugo d. 19. ſ. 2 n. 28. &c.* cum *Dia. p 8 t. 1. R. 88.* Quare Parochi fruſtra nolunt, ut Parochiani confiteantur Mendicantibus, etiam in Paſchate, cùm habeant priuilegium pro omnibus Chriſti fidelibus. *Suar. Kon. Henr. Regin. Zerola c. 15. q 3 & communiter* apud *Bon d. 4 q 1 ſ. 2. p. vlt.* adeò vt qui docent, confeſſos Regularibus, etiam in Paſchate, teneri iterum eadem confiteri ſuo Parocho, fiant ſuſpecti de hæreſi. *Dia p. 4 t. 8. R. 102. & alii.* Vi tamen huius priuilegij, non poſſunt abſoluere eos religioſos, aut religioſas, qui non habent facultatem extra ſuum ordinem confitendi, ut ex communi notat *Rodriq. & Comp. priuil. Societatis V. abſolutio* §. 1. & ex his *Laym hic.* Quia priuilegio generali non cenſetur derogari conſuetudini, vel ſtatuto particulari, niſi id exprimatur. Vſus tamen fert, vt regulares peregrinantes, ex præſumpta voluntate ſuperiorum, ſi ordinis ſocium non habeant, à quouis alio, etiam ſæculari, abſoluantur, exceptis reſeruatis: in quæ ſi religioſi Societatis extra domicilium incidant, videant ordinationes Præp. Generalium *c. 6. n. 6.* & *Lay. hic.*

X. Quod ſi Superiores Regularium Monialibus ſibi ſubiectis (idem eſt de Monialibus ſubiectis Epiſcopo) non concedant aliquoties in anno alium Confeſſarium, poteſt & tenetur illis eum dare Epiſcopus, quod ſi nec is faciat, ipſæ eligere poſſunt. *Quintan. t. 3 ſ. 26.* ex *Declaratione Cardinalium* apud *Barboſ.*

DVBIVM IV.

Quid ſit reſeruatio Caſuum, & quis habeat poteſtatem reſeruandi, & abſoluendi ab ijs?

Reſp. I. Reſeruatio hæc, eſt negatio iuriſdictionis circa aliquod peccatum. Ac certum eſt in Eccleſiâ poteſtatem eſse, quædam peccata reſeruandi, à quibus inferiores Confeſſarij non poſſint abſoluere, vt ſic ſubditi meliùs dirigantur, & abſterreantur à peccatis, quorum difficilem remiſſionem vident, quanquam niſi graues cauſæ ſint, non debeat quiuis, neque qui poteſt, quiduis facilè reſeruare, neque difficulter veniam dare abſoluendi à reſeruatis, ne alioqui cedat in deſtructionem, quod debebat in ædificationem, Porrò etſi quiuis ordinarius poteſtatem habet reſeruandi, in Parochis tamen conſuetudo eam abrogauit. *v. Sua. d 30. ſ. 5. Card. de Lugo d.* 15. *ſ.* 6 §. 3. Vnde reſolues.

I. Cùm non ſit obligatio confitendi venialia, ea fruſtra reſeruantur, (etſi fortaſsè poſſint, ſaltem à Papa,) ideoque ſola mortalia, eaque non niſi externa, grauiora, opere conſummata, prudenter reſeruantur. Vnde *Clemens VIII.* ſtatuit, ut Prælati religionum, ſiquidem velint, vndecim tantùm caſus reſeruare poſſint, nec plures ſine conſenſu Capituli generalis pro tota religione, vel Capituli prouincialis pro prouincia. Quod tamen de culpa tantùm, & non cenſuris intelligendum eſt: poteſt enim Prælatus aliquid præcipere, ſub excommunicatione ſibi reſeruatâ. Caſus autem *Clementis* ſunt ſequentes.

I. Apoſtaſia à religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna ac furtiua è monaſterio egreſſio. 3. Veneficia, incantationes, & ſortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ ſit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus monaſterij. 6. Lapſus carnis voluntarius, opere conſummatus. 7. Iuramentum falſum in iudicio legitimo. 8. Procuratio, conſilium, vel auxilium, ad abortum fœtûs animati, etiam effectu non ſecuto. 9. Occiſio vel vulneratio, ſeu grauis percuſſio cuiuſcunq; perſonæ. 10. Falſificatio manûs, vel ſigilli officialium monaſterij. 11. Malitioſum impedimentum, retardatio, aut apertio literarum à ſuperioribus ad inferiores, vel contrà.

II. Is, qui confitetur reſeruatum, mittendus eſt ad ſuperiorem, ſuadebit tamen charitas, imò aliquando coget, vt ipſe Confeſſarius, tacitâ perſonâ & caſu, à ſuperiore veniam petat abſoluendi.) Quod ſi ſuperior adiri non poſſit, & ſit cauſa vrgens v.g. timor infamiæ, vel ſcandali, omiſſion confeſſionis vel communionis, tunc poteſt inferior abſoluere.

ſoluere à reſeruatis, cum onere, vt pœnitens ſe poſtea ſuperiori ſiſtat. Quod etiam verùm eſt; quamuis caſus cenſuram reſeruatam annexam habeat. Porrò eo caſu peccata non reſeruata tantùm confiteri, ſuffi- re putant probabiliter *Sotus, Corduba, & Gab. Anton. Palaus, Dian. tom.2.t.4.*R.104.& *Card.de Lugo d.4 de Euch nu.86.* non improbat. *D.Tho* tamen *Suar.& alij comm.* docent omnia eſſe confitenda: quod tutius eſt.

III. Si Superior iniuſtè neget facultatem abſoluendi à reſeruato, poſ- ſe ab alio Confeſſario, etiam directè abſolui, affirmat *Henriq.& Dia. p.2.t.4 R.29.* eſſe probabile. Sed rectiùs negat *Laym.l.3.tr.6. cap.13. Card.de Lugo d.20.nu.188.*

IV. Peccant ſuperiores 1.ſi ſine iuſta cauſa difficiles ſe præbeant in concedendis licentiis pro abſolutione reſeruatorum. *Quintan.t.3.ſing. 13* ex *Fagund Kon.* & *alijs* 10. Etſi ex negatione timeatur graue ſub- diti detrimentum, peccant contra charitatem & iuſtitiam. *Lugo, Dia. p.6.t.6.R.56.*

V. Si Superior Confeſſario Regularium ad hoc deputato neget fa- cultatem abſoluendi, Confeſſarius autem iudicet debere concedi, poteſt is pro iſta vice abſoluere. *Auerſa quaſt.* 17 *ſec.5. C. Lugo d* 20.*ſ.4.* referens ſic declaraſſe *Clementem VIII.* haberique in quarto to- mo Bullarij, bullà 26. *Vrbani VIII. & Quintan. t.3.ſ.*11. dicens non eſſe dubium ea de re: additque ex *alijs* 7. probabile eſſe, idem poſſe, ſi viro Religioſo, pio, docto & prudenti (licet non ex deſigna- tis de facto) neget. *Dian.p 3.t.2. R.126 p.6.t.6. R. 56. & p. 9. t. 3.R. 15.* ex *Pelizario* (qui vult idem eſſe, ſi pœnitens ipſe petat) & *alijs*. Imò *Quintan. l. c.* cenſet probabile, quod idem fieri poſſit, ſi Superior a- diri nequeat, & vrgeat tempus celebrationis, vel communionis, v. g. quia ſine nota non poteſt abſtinere, cùm alij omnes communicent. *Ibid.* ex *Trullen & alijs 6.* Denique *Dian. p.3.t.2. R.126.* notat ex *Suar.de Relig,tom 4 l.2.ca 19.* Regulares ſemel ſine licentia ſuorum Superiorum poſſe abſolui a reſeruatis, puta eos, qui adhuc, & qua- tenus hoc priuilegium commune habent cum FF. Minoribus, quo- rum id eſſe teſtatur *Emanuel. Roderiq. to. 1. qq. Regul. quaſt. 62. artic. 6.*

VI. Nihilominus certum eſt, poſſe aliquando Superiorem iuſtis de cauſis negare facultatem, & cogere ſubditum, vt ad ſe veniat. *C.Lugo l.c.* Nam ſi ex caſu reſeruato graue ſcandalum vel damnum commu- nitatis timeatur, poteſt Superior negare abſolutionem, donec pœnitens per ſe, vel confeſſarium Superiori det ſufficientem notitiam ad illud euitandum; aliàs non eſt ſatis tutus, nec diſpoſitus ad abſolutionem. Quare ſi Confeſſarius eo caſu vrgeat abſolutionem, debet is attendere

ſæcularium) & habens iuriſdictionem. Eſt certum. Ratio primæ partis ſumitur ex *Ioannis* 1 *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis, &c.* Ratio ſecundæ ſumitur ex *Trid. ſeſſ. 23. ca 15. de reform.* vbi decernit, nullum poſſe audire confeſſiones ſæcularium, niſi habeat beneficium parochiale, vel approbationem ab Epiſcopo. Addidi *reſpectu ſæcularium:* quia circa confeſſiones regularium, Concilium nihil videtur mutaſſe: vnde ij cuiuis, etiam non approbato, quem Prælatus præfecerit, poſſunt confiteri: intellige, quantum eſt ex vi Concilij: quia *Gregorius XV.* ſtatuit, vt Monialium Confeſſarius ab Ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis ex *Florentino* & *Trid. l. c.* quia abſolutio eſt actus iudicialis, qui requirit ſubditos. *Vnde reſolues.*

I. Nullo caſu, vel diſpenſatione, hoc Sacramentum validè adminiſtratur à non Sacerdote.

II. Vbi *Trident.* eſt receptum, (ſecus alibi) nullus Sacerdos, etiam Regularis, validè abſoluit, niſi ſit approbatus, vel Parochus; cui non ſolùm intra, ſed etiam extra diœceſim ſuam, validè delegatur iuriſdictio, poteſtque eligi in Confeſſarium, ab omni habente poteſtatem eligendi, quamdiù tamen retinet Parochiam. Ita *Fill tom 1 t. 7. Fagund. Suar. Dian p. 3 t. 4 R. 146.*

DVBIVM II.

Quid ſit approbatio, & à quo petenda?

Reſp. I. Approbatio non eſt collatio iuriſdictionis, ſed tantùm publicum iudicium de aptitudine perſonæ, ad audiendas confeſſiones, eſſentialiter prærequiſitum (ſuppoſito iure Tridentini) ad iuriſdictionem recipiendam. Ita *Sanch l. 6 de mat. d. 28. & alij.* Vnde reſolues.

I. Etſi Doctores & Licentiati, hoc ipſo quòd promouentur, cenſeantur, ſecundùm quoſdam, approbati à Papa, vt notat *Sà V. Confeſſor*: probabilius tamen eſt, quòd ipſi etiam egeant approbatione, licet non deceat, vt ipſi, vel Lectores in Theologia, examinentur.

II. Etiam Parochus, qui reliquit beneficium parochiale debet approbari, ſi velit audire confeſſiones.

III. Non requiri hanc approbationem, ad auditionem venialium, docet *Dian. p. 2 t. 2. miſc. R* 44 ex *Valero.* Et ratio eſſe videtur, quòd approbatio tantùm requiratur in ordine ad iuriſdictionem; hanc autem quiuis Sacerdos pro venialibus, (vti & mortalibus, à quibus ritè quis eſt abſolutus) habeat, collatam ab Eccleſia in ipſa ordinatione, ideoque ab ijs abſoluere poſſit, vt habet *Bon. d 5 q. 7. p. 2. num. 8. Vaſq. Suar. Card de Lugo d. 18 ſ. 3 d. 21 nu. 1.* vbi docet, ab Eccleſia in *Trid.* non appro-

approbatum reddi incapacem iuriſdictionis, tantùm in ordine ad mortalia non priùs confeſſa.

IV. Parochi non poſſunt aſſciſcere cooperatores, niſi Parochos, vel approbatos, vt habet *Fagund. p. 2. l. 7. num. 42. Sancius, &c.* ex *declaratione Cardinalium* contra *Ledeſ & alios. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 146. & Bon. d. 5. q. 7. p. 4. §. 1.*

V. Qui habet poteſtatem eligendi Confeſſarium, non poteſt eligere niſi approbatum, vel Parochum.

VI. Ad approbationem non neceſſariò requiritur examen, modò adſit iudicium prudens de ſufficientia. *Kon. Laym.*

VII. Non ſufficit approbatio petita, & negata; vt docetur communiter, contra *Nauar. Henriq. & Dian. tom. 1. t. 2. R. 24.* etſi probabiliter cum prædictis docuerit *Kon. & Laym.* regulares Mendicantes, ſi ab Epiſcopo repellantur, cum manifeſtè idonei ſint, & à Prælatis ſuis præſententur, poſſe nihilominus pro confeſſionibus ſæcularium exponi, vt habetur *Clementina, dudum. §. ſtatuimus.* Iſtis tamen priuilegijs *Trid.* & *Vrbanum VIII.* anno 1628. derogaſſe, notat *Card. de Lugo de pœn d. 21. n. 29. & 51.*

Reſp. II. Approbatio petenda eſt ab Epiſcopo, & quidem proprio, ſcilicet Sacerdotis, vt intelligunt *Suar. Kon Regin. Fill. & alij*: vel (vt probabiliter vult *Vaſq.*) pœnitentis. Ratio, quia eſt actus iuriſdictionis, vel ſaltem auctoritatiua declaratio; ergo debet fieri à ſuperiore. Porrò nomine Epiſcopi, etiam intelliguntur Prælati, habentes iuriſdictionem Epiſcopalem, vt quidam Abbates, & Capitulum Sede vacante, non autem Prouinciales, aut Generales ordinum. *Vnde reſolues.*

I. Religioſi, etiam exempti, debent approbari ab Epiſcopo loci, in quo degunt: quia illius, quoad hunc actum, ſunt ſubditi.

II. Epiſcopus in ſua Diœceſi non poteſt approbare Sacerdotem alienum, niſi ſubdatur illi ſaltem ad tempus.

III. Epiſcopus poteſt approbare per ſe, vel Vicarium generalem, vel alios quoſcunque deputatos; quia non eſt actus ordinis, ſed iuriſdictionis.

IV. Approbatio poteſt fieri, cum reſtrictione ad certum genus perſonarum, locum, tempus, &c. *Nauar. Suar. Vaſq.* contra *Vegam.*

V. Epiſcopus peccat, ſi Sacerdoti (præſertim Regulari) idoneo, ſine cauſa ſufficienti neget approbationem. *Bon. Vaſq. a. 3. d. 3. Card. de Lugo d. 21. ſ. 3. n. 54 Sanch &c.*

VI. Approbatio ſemel abſolutè conceſſa, non tantùm non extinguitur morte concedentis, ſed nec reuocari poteſt, ſine iuſta cauſa: ex cauſa tamen v. g. mutatione morum, iudicii, &c. poteſt, vt docet *Suar. Fill.* & alij. Quod ſi fiat abſque cauſa rationabili; *Kon. Suar.* & qui-

dam alij, cenſent, reuocationem eſſe nullam; alij illicitam tantùm. *Fill. t. 7. c. 9. q. 12.* In dubio autem, an ex iuſta cauſa reuocatio ſit facta; præſumendum eſſe pro Prælato, docet *Card. de Lugo nu. 67.*

VII. Ex iuſta cauſa poſſunt, præſertim à ſucceſſore Epiſcopo, ad examen reuocari, non tantùm ſæculares, ſed etiam regulares. Docent tamen quidam, Mendicantes habere priuilegium, vt non poſſint reuocari ab eodem, à quo antè ſunt approbati: ſed contrarium docet *Suar.* & *Card. de Lugo d. 21. num. 61 & 62.*

VIII. An approbatus ab vno Epiſcopo, poſſit in alia diœceſi, ſine noua approbatione, recipere iuriſdictionem, controuertunt DD. ac licèt vtraque ſententia olim videri potuerit probabilis, poſt decretum tamen *Vrbani VIII.* anno 1628 apud *C. Lugo diſp. 21. ſec. 2. num. 29.* negatiua omninò tenenda eſt *v. Auerſam q. 16. ſect. 8.*

DVBIVM III.

Quid, & quotuplex Iuriſdictio Confeſſarij, & vnde eam habeat?

Reſp. Eſt auctoritas aliqua in alium vt ſubditum, in quem in foro interno, accipit poteſtatem, diſtinctam à poteſtate ordinis: hæc enim datur per Sacramentum Ordinis, & omni Sacerdoti, nec tolli poteſt: illa per externam conceſſionem Eccleſiæ, nec omnibus ſacerdotibus, poteſtque ab ijs tolli: ac niſi adſit, inualida eſt abſolutio. ex *Trid ſeſſ. 14. cap. 7.* Eſt autem duplex: Ordinaria, & Delegata. Ordinaria eſt, quam habent ij, qui ex vi proprij officij curam animarum habent, vt Papa, Epiſcopus, Parochus (huc reuocantur Archiepiſcopi, erga ſubditos ſuorum Epiſcoporum, tunc tantum, quando actu viſitant) Archipresbyteri, Archidiaconi, Prælati religionum, Vicarius perpetuus Epiſcopi, vel etiam Parochi. Delegata dicitur, quæ legitimè datur ab habente ordinariam; idque vel tacitè, vel expreſsè, vt à Papa pro tota Eccleſia, ab Epiſcopo pro diœceſi, à Parocho pro Parochia: hoc diſcrimine, quòd Papa poſſit dare inuitis Epiſcopis, & Parochis, non contrà. Ac licèt exterior iuriſdictio exſpiret morte delegantis, non tamen hæc interior, niſi ſucceſſor reuocet, vt docet *Sanch. Suar. Kon.* contra *Sylu.* & *Vaſq. v. Laym. ca. 10. num. 22.* Porrò huiuſmodi poteſtatem delegatam abſoluendi quemcunque, à quibuſcunque peccatis, in articulo ſeu periculo mortis, (hæc enim pro eodem ſumuntur in iure, vt *v. Dian p 3 tr. 4. R. 57. 71. & 72.*) habet ex iure communi quiuis Sacerdos, etiam excommunicatus & degradatus, ſi alius deſit: quod addo, quia

quia præſente Parocho, vel proprio Sacerdote, id non poſſe, docet *Vaſq Bon.* Kon. *Regin. &c. commun.* licet contrarium probabile putet *Dian p.1.t.5.R 5.*&*p.4.t.4.R* 167. ex *Angl.Heur.* Comit. & *Sa.* confirmatque *Tamb.de exped.conf.l.3.c.7.* Ex conſuetudine,quiuis tolera- tus abſoluere poteſt à venialibus, & mortalibus aliàs confeſſis. Ex Priuilegio, Religioſi Mendicantes quoſuis fideles abſoluere poſſunt,iu-xta tenorem ſuorum priuilegiorum. Ex conceſſione Ordinarij directa, quicunque Sacerdos approbatus, cui id ille committit. Denique ex Indulta ctaeis, qui audit eum, qui habet poteſtatem eligendi Confeſſarium, quales ſunt, 1. Ex iure, Epiſcopi omnes, etſi ſint tantùm titulares; item ſuperiores Epiſcopis, vt Archiepiſcopi, &c. item Prælati ijs inferiores exempti, vt Abbas exemptus, (non tamen Abbatiſſa) Generalis, Prouincialis, Prior, (ſaluis tamen priuilegijs ordinum) *v. Dian p.4.tr.4.R.1. & 2.* 2. Ex conſuetudine, Cardinales, (qui etiam domeſticis de Confeſſore prouidere poſſunt item Paſtores, imò multis locis, etiam cæteri Sacerdotes ſæculares, vt docet *Valent. Sa, Suar.d.27.ſ.3.* (Religioſi tamen tenentur eligere tales, quales illis permittunt ſtatuta) item Reges & Principes, (quorum tamen priuilegium ad familiam non extenditur) denique domeſtici Pontificis. 3. Ab homine eam habent, quibus ſiue Pontifex, ſiue Epiſcopus, ſiue Parochus conceſsit. *Vnde reſolues.*

I. Qui habet poteſtatem delegatam, non poteſt eam ſubdelegare alteri, cùm diuerſa ſit poteſtas vtendi iuriſdictione, & eam delegandi. Excipitur 1. niſi hoc ipſum conceſſum ſit, 2 niſi ſit delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, vt v.g. ſi cui committeretur officium Parochi abſentis, vel minorennis: talis enim aliqua exercitia iuriſdictionis, alteri, ex præſumpta voluntate Ordinarij, ſubdelegare poſſet, non tamen integrum officium *v. Laym. hic l.5.t.6.*

II. Cùm iuriſdictio reſpiciat ſubditos, exerceri in eos poteſt, tam à delegato, quàm ordinario, quocunque loco fuerit; vt docet *Sanch. Henriq. Suar. in 3.p to.4 d.28.ſeſſ.1. & 7.* & alij.

III. Probabile eſt, quòd abſolutus in articulo mortis, non teneatur ſe poſtea ſiſtere ſuperiori, vel alteri pro reſeruatis, (niſi hæc habeant annexam cenſuram) vt docet *Nauar. Suar. Merc. Fill.t.7.c.10.q.6.nu. 288. Bonac.d 5 q.7.p.1.n.13.* quia directè abſolutus fuit, contra *Hurt. v. Dian p.4 t.4.R.199.*

IV. Improbitas aut inſcitia proprij Sacerdotis; non dat iuriſdictionem alteri, ideoque tali caſu expectandum eſt, aut ad ſuperiorem recurrendum. Si tamen ignorantia eſſet tanta, vt confeſsio illi facta foret inualida, aut illicita, neq; eſſet alius priuilegiatus, aut habẽs iuriſdictionẽ, licere alteri confiteri, docet *Nauar. Vaſq in 3 p t.4 q.93 a.2.dub 3*

 Hurt

*Hurt. d.*10.*dif.*15.*v. Dian.p.*4.*tr.*4.*R.*201. & *p.*8.*t.*1 *R.* 86. ex *Cap. Placuit, de pœnit. diſt.* 6. Idem licere, quando quis proprio non poteſt confiteri ſine graui periculo, docet *Tol. Sylu & Medin.* qui idem concedit, quando proprius non vult, aut non poteſt audire, vel iniuſtè negat facultatem confitendi alteri v.g. Parochus concubinæ. *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 79. ex *Henr.* & *alijs* 4. Verùm iſta communiter refutantur ab alijs.

V. Etſi grauiter peccare poſſit proprius, ſi neget ſuis facultatem adeundi alterum, modò præſumere poſſit eos iuſtè petere: ſi tamen iniuſtè neget, probabilius videtur, eos inualidè ab alieno abſolui, vt docet *Sotus, Suar. Lay.* etſi non improbabiliter, *Sylu. Henriq. Mai. Palud. Richard. Tol. & Dian. p* 3. *t.* 4 *Reſol.*79. putent, quòd validè, præſertim ſi ſine periculo ſalutis, famæ, vel ſimili, non liceat ſuo proprio.

VI. Cùm iuriſdictio acquiratur ratione domicilii, vel quaſi domicilij, vel etiam actualis habitationis; hinc ij, qui duobus locis habent domicilium, vel quaſi, poſſunt vtrobique abſolui, ut ſcholares, milites, mercatores: item vagi & peregrini poſſunt abſolui à Parocho loci, in quo verſantur. *v. Lay. hic Vaſq &c.*

VII. Validè abſoluit is, qui audit confeſſiones, præſente vel ſciente & non contradicente Ordinario, v.g. Epiſcopo, vel Parocho, cui conſtet eum aliunde non habere iuriſdictionem: quia tunc præſumitur tacitè eam dare: ſufficit enim, ut rectè docet *Fill. & Fagund. prac.* 2. *l.* 7. *ca.* 2. facultas interpretatiua, & præſumpta; modò præſumptio fundetur in ſignis, quæ indicent conſenſum præſentem, ut fit in caſu poſito, (vti etiam v. g. ſi Parochus, qui iam abſens eſt, aliàs ſignificauerit id ſibi gratum eſſe) nam exiſtimatio de futuro cenſenſu, vel ratihabitione, quòd ſcilicet quando reſciuerit, futurus ſit contentus, non ſufficit; quia conſenſus futurus non dat iuriſdictionem pro tempore præſente, quo datur abſolutio. *v. Dian. p.* 3. *t.* 4. *Reſ* 68. *Sanch. de mat. l.* 3. *d.*35. *Bec. Kon.* qui addit, peccare, ſi de conſenſu dubitans incipiat audire.

VIII. Peccat, qui abſoluit cum iuriſdictione dubia, niſi neceſſitas vrgeat: qualis eſt v.g. quia pœnitens diu non eſt confeſſus, vel debet communicare, nec alius adeſt: tunc enim licitè abſoluit cum conditione hac, ſi poſſum, & cum onere (etſi *Salas in* 2 *tr.*8. *d* 1. hoc onus non agnoſcat) aliàs iterum confitendi habenti iuriſdictionem certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adiicere, à quo directè, & à cæteris indirectè ſaltem abſoluatur. Ita *Regin. Suar. Kon d.*8. *dub.* 6. *num.*43. Quòd ſi tamen ex probabili ratione dubiam reſoluat, (nimirum habere ſe iuriſdictionem) etſi cum formidine oppoſiti, abſolute abſoluit licitè, vt docet *Suar. & Prap. Card. de Lugo d.*19. *nu* 49. tum quia tunc

pra-

practicè & moraliter eſt certus; tum quia Papa eo caſu dat facultatem, vti, & in ſequentibus caſibus 1. Quando communi errore, v. g. ob titulum coloratum, putatur aliquis eſſe Paſtor, ſeu habere iuriſdictionem, qui non eſt, ob cenſuram, vel alium defectum. *Bon d. 5 q. 5 ſ. 2 p. 3. nu.* 11. *Dia. p. 3. t. 4. R. 22.* Quod etiam, ſi deſit titulus coloratus, probabile eſſe docet *Dia. p. 3. t. 4. R* 122. ex *Pontio, Molfeſ. & Sanct.* Item *p. 2 t. 2. miſc. R. 43.* ſi quis bonâ fide tali confiteatur: verum id communiter ab alijs negatur. 2. Cùm quis ex conſuetudine, præſcriptione, aut bonâ fide, abſoluit, aut neſcit poteſtatem ſuam reuocatam, ut habet *Sylu. Nau. Henriq. Mald. in 2. p. q. 19. a. 5 Sanch. 1. mor. l. 1. ca. 9. nu* 35. *Sal V aſq. v. Dia p. 1. t. 13. R. 1.* 3. Quando ſecundùm probabilem ſententiam iudicatur quis habere iuriſdictionem, & Sacerdos ſequitur fauorabilem. *Bon. l. c.* Quia quandò communis eſt error, Eccleſia dat iuriſdictionem, propter publicam vtilitatem. *v. Suar. Dian. ll. cc. Cardin. de Lugo d. 19. num. 28.*

IX. Nemo tenetur vnquam Parocho confiteri, ne quidem in Paſchate. *Lugo d. 19. ſ. 2 n. 28. &c.* cum *Dia. p 8 t. 1. R. 88.* Quare Parochi fruſtra nolunt, ut Parochiani confiteantur Mendicantibus, etiam in Paſchate, cùm habeant priuilegium pro omnibus Chriſti fidelibus. *Suar. Kon. Henr. Regin. Zerola c. 15. q 3 & communiter* apud *Bon d. 4 q 1 ſ. 2. p. vlt.* adeò vt qui docent, confeſſos Regularibus, etiam in Paſchate, teneri iterum eadem confiteri ſuo Parocho, fiant ſuſpecti de hæreſi. *Dia p. 4 t. 8. R. 102.* & *alii.* Vt tamen huius priuilegij, non poſſunt abſoluere eos religioſos, aut religioſas, qui non habent facultatem extra ſuum ordinem confitendi, ut ex communi notat *Rodriq. & Comp. priuil. Societatis V. abſolutio* §. 1. & ex his *Laym hic.* Quia priuilegio generali non cenſetur derogari conſuetudini, vel ſtatuto particulari, niſi id exprimatur. Vſus tamen fert, vt regulares peregrinantes, ex præſumpta voluntate ſuperiorum, ſi ordinis ſocium non habeant, à quouis alio, etiam ſæculari, abſoluantur, exceptis reſeruatis: in quæ ſi religioſi Societatis extra domicilium incidant, videant ordinationes Præp. Generalium *c. 6. n. 6.* & *Lay. hic.*

X. Quod ſi Superiores Regularium Monialibus ſibi ſubiectis (idem eſt de Monialibus ſubiectis Epiſcopo) non concedant aliquoties in anno alium Confeſſarium, poteſt & tenetur illis eum dare Epiſcopus, quod ſi nec is faciat, ipſæ eligere poſſunt. *Quintan. t. 3 ſ. 26.* ex *Declaratione Cardinalium* apud *Barboſ.*

DVBIVM IV.

Quid ſit reſeruatio Caſuum, & quis habeat poteſtatem reſeruandi, & abſoluendi ab ijs?

Reſp. I. Reſeruatio hæc, eſt negatio iuriſdictionis circa aliquod peccatum. Ac certum eſt in Eccleſiâ poteſtatem eſſe, quædam peccata reſeruandi, à quibus inferiores Confeſſarij non poſſint abſoluere, vt ſic ſubditi meliùs dirigantur, & abſterreantur à peccatis, quorum difficilem remiſſionem vident, quanquam niſi graues cauſæ ſint, non debeat quiuis, neque qui poteſt, quiduis facilè reſeruare, neque difficulter veniam dare abſoluendi à reſeruatis, ne alioqui cedat in deſtructionem, quod debebat in ædificationem. Porrò etſi quiuis ordinarius poteſtatem habet reſeruandi, in Parochis tamen conſuetudo eam abrogauit. *v. Sua. d* 30. *ſ.* 5. *Card. de Lugo d*, 15. *ſ.* 6 §. 3. Vnde reſolues.

I. Cùm non ſit obligatio confitendi venialia, ea fruſtra reſeruantur, (etſi fortaſsè poſſint, ſaltem à Papa,) ideoque ſola mortalia, eaque non niſi externa, grauiora, opere conſummata, prudenter reſeruantur. Vnde *Clemens VIII.* ſtatuit, ut Prælati religionum, ſiquidem velint, vndecim tantùm caſus reſeruare poſſint, nec plures ſine conſenſu Capituli generalis pro tota religione, vel Capituli prouincialis pro prouincia. Quod tamen de culpa tantùm, & non cenſuris intelligendum eſt: poteſt enim Prælatus aliquid præcipere, ſub excommunicatione ſibi reſeruatâ. Caſus autem *Clementis* ſunt ſequentes.

I. Apoſtaſia à religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna ac furtiua è monaſterio egreſſio. 3. Veneficia, incantationes, & ſortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ ſit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus monaſterij. 6. Lapſus carnis voluntarius, opere conſummatus. 7. Iuramentum falſum in iudicio legitimo. 8. Procuratio, conſilium, vel auxilium, ad abortum fœtûs animati, etiam effectu non ſecuto. 9. Occiſio vel vulneratio, ſeu grauis percuſſio cuiuſcunq; perſonæ. 10. Falſificatio manûs, vel ſigilli officialium monaſterij. 11. Malitioſum impedimentum, retardatio, aut apertio literarum à ſuperioribus ad inferiores, vel contrà.

II. Is, qui confitetur reſeruatum, mittendus eſt ad ſuperiorem, ſuadebit tamen charitas, imò aliquando coget, vt ipſe Confeſſarius, tacitâ perſonâ & caſu, à ſuperiore veniam petat abſoluendi.) Quod ſi ſuperior adiri non poſſit, & ſit cauſa vrgens v.g. timor infamiæ, vel ſcandali, omiſſione confeſſionis vel communionis, tunc poteſt inferior abſoluere.

ſoluere à reſeruatis, cum onere, vt pœnitens ſe poſtea ſuperiori ſiſtat. Quod etiam verùm eſt, quamuis caſus cenſuram reſeruatam annexam habeat. Porrò eo caſu peccata non reſeruata tantùm confiteri, ſufficere putant probabiliter *Sotus, Corduba, & Gab. Anton. Palaus, Dian. tom.* 2.*t*.4. R. 104. & *Card. de Lugo d.*4 *de Euch nu.*86. non improbat. *D.Tho* tamen *Suar. & alij comm.* docent omnia eſſe confitenda: quod tutius eſt.

III. Si Superior iniuſtè neget facultatem abſoluendi à reſeruato, poſſe ab alio Confeſſario, etiam directè abſolui, affirmat *Henriq. & Dia. p.*2.*t*.4 *R.*29. eſſe probabile. Sed rectiùs negat *Laym. l.*3.*tr.*6. *cap.*13. *Card. de Lugo d.*20.*nu.*188.

IV. Peccant ſuperiores 1. ſi ſine iuſta cauſa difficiles ſe præbeant in concedendis licentiis pro abſolutione reſeruatorum. *Quint an.t.*3.*ſing.* 13 ex *Fagund Kon.* & *alijs* 10. Etſi ex negatione timeatur graue ſubditi detrimentum, peccant contra charitatem & iuſtitiam. *Lugo, Dia. p.*6.*t*.6.*R.*56.

V. Si Superior Confeſſario Regularium ad hoc deputato neget facultatem abſoluendi, Confeſſarius autem iudicet debere concedi, poteſt is pro iſta vice abſoluere. *Auerſa quaſt.* 17 *ſec.* 5. *C. Lugo d* 20.*ſ*.4. referens ſic declaraſſe *Clementem VIII.* haberique in quarto tomo Bullarij, bullâ 26. *Vrbani VIII.* & *Quintan. t.* 3. *ſ*. 11. dicens non eſſe dubium ea de re: additque ex *alijs* 7. probabile eſſe, idem poſſe, ſi viro Religioſo, pio, docto & prudenti (licet non ex deſignatis de facto) neget. *Dian.p* 3.*t*.2. *R.*126 *p.*6.*t*.6. *R.* 56. & *p.* 9. *t.* 3.*R.* 15. ex *Pelizario* (qui vult idem eſſe, ſi pœnitens ipſe petat) & *alijs*. Imò *Quintan. l. c.* cenſet probabile, quod idem fieri poſſit, ſi Superior adiri nequeat, & vrgeat tempus celebrationis, vel communionis, v. g. quia ſine nota non poteſt abſtinere, cùm alij omnes communicent. *Ibid.* ex *Trullen* & *alijs* 6. Denique *Dian. p.*3.*t*.2. *R.* 126. notat ex *Suar. de Relig, tom* 4 *l.*2.*ca* 19. Regulares ſemel ſine licentia ſuorum Superiorum poſſe abſolui a reſeruatis, puta eos, qui adhuc, & quatenus hoc priuilegium commune habent cum FF. Minoribus, quorum id eſſe teſtatur *Emanuel. Roderiq. to.* 1. *qq. Regul. quaſt.* 62. *artic.* 6.

VI. Nihilominus certum eſt, poſſe aliquando Superiorem iuſtis de cauſis negare facultatem, & cogere ſubditum, vt ad ſe veniat. *C. Lugo l. c.* Nam ſi ex caſu reſeruato graue ſcandalum vel damnum communitatis timeatur, poteſt Superior negare abſolutionem, donec pœnitens per ſe, vel confeſſarium Superiori det ſufficientem notitiam ad illud euitandum; aliàs non eſt ſatis tutus, nec diſpoſitus ad abſolutionem. Quare ſi Confeſſarius eo caſu vrgeat abſolutionem, debet is attendere

vt pœnitens obligationi ſuæ ſatisfaciat in adhibendo remedio communi malo, vel damno, ſi ſit eius periculum: quia niſi hoc faciat, non poteſt abſolui, non ex defectu iuriſdictionis. ſed quia non eſt diſpoſitus. Ad hoc tamen requiritur, ut & obligatio pœnitentis certa ſit, & alia remedia adhiberi non poſſint. *Suar. to. 4 de rel. l. 8. c. 5. nu.* 10.

VII. Peregrinus, quoad reſeruationem, iudicandus eſt juxta diœceſin, in qua verſatur: in qua quæ reſeruata ſint, diſcant Paſtores ex Agendis, aut conſuetudine.

VIII. Superior auditis ſolis reſeruatis, poteſt ab ijs abſoluere, & reliqua inferiori committere, ex cauſa vrgente: qualis tamen non eſt multitudo negotiorum, vt docet *Suar. Fernand. & Fill.* ſed alia grauior; tum quia etiam occupatiſſimus poteſt dare facultatem adeundi alterum, cum onere poſtea comparendi; tum quia integritas confeſſionis eſt de iure diuino.

IX. Qui à ſuperiore abſolutus eſt à reſeruatis, poteſt ab ijdem poſtea abſolui à quouis; quia non ſunt amplius materia neceſſaria Confeſſionis.

X. Qui bonâ fide confitetur, neſciens ſuum caſum eſſe reſeruatum, vel Sacerdotem carere poteſtate circa illum, validè quidem abſoluitur, cum onere tamen comparendi. *Prap.* Similiter ſi Confeſſarius probabiliter credit non eſſe reſeruatum (eſto reuera ſit) valet abſolutio. *Leſſ. Dia. p. 9. t. 9. R.* 29.

XI. Qui confitens habenti poteſtatem ordinariam, delegatamvè in reſeruata, oblitus eſt inculpabiliter reſeruatum, poteſt illum poſtea confiteri etiam inferiori, & abſolui. Quod etiam valet, (ſaltem ſi prior habuerit poteſtatem ordinariam) etiamſi prior abſolutio ob indiſpoſitionem, vel alium defectum pœnitentis, inualida fuiſſet. Ratio, quia is intendit abſoluere quantum potuit; ergo ſaltem ſuſtulit reſeruationem, quod fieri potuit abſque Sacramento. *v. Prap. in 3. p. q 9. d 4. n. 24. Maxat. to. 3. d. 30. ſ. 3. Dia p. 4. t. 4. R.* 124.

Reſp. II. A reſeruatis abſoluere poteſt, 1. Iſpe reſeruans. 2. Eius in ſpirituali iuriſdictione ſuperior. 3. Cui ipſe delegauit. 4. Sacerdos inferior, quando ſuperior adiri non poteſt, v. g. à reſeruatis Papæ, abſoluere poteſt Epiſcopus eos, qui Romam ire non poſſunt.

Reſp. III. Extra periculum mortis, (de quo *v. dicta dubio ſuperiore*) nullus inferior per ſe, & directè, abſoluere poteſt, niſi ex iure vel priuilegio concedatur.

Dicitur I. *Per ſe*: quia de indirecta, & per accidens, colligitur ex dictis.

Dicitur II. *Niſi, &c.* quia à caſibus Papalibus abſoluere poteſt Epiſcopus, per ſe, vel Vicarium, quando ſunt occulti, ut docet *Nauar. c.* 27. Vnde reſolues.

Men-

Mendicantes ex vi iuris communis non poſſunt abſoluere à reſeruatis Epiſcopo: quia ut ſic non habent poteſtatem maiorem Parochis: & priuilegium, quod circa hoc habuerunt, ſublatum eſt decreto Vrbani VIII. Anno 1628. Excipit tamen *Auerſa* cum *Dia. p 8 t.7. R.71.* eos caſus, qui Epiſcopis à iure tantùm reſeruantur. Imò *Quintan to.1.t.3. ſ.14:* affirmat, Regulares adhuc poſſe abſoluere ſicut ante decretum, eò quòd hoc in Prouincijs non ſit promulgatum, quod *Dia.p.9.t.6.R.51.* non audet probare, niſi ad Epiſcopum non pateat recurſus, tunc enim ab ipſi reſeruatis poſſe abſoluere, ſicut poſſent à Papæ reſeruatis. *Gran. Dia.p.5.t.14 R 58.* v. etiam *Prapoſ q.19 d.1.*

Reſp. IV Si Confeſſarius dubitet, an pœnitens lapſus ſit in mortale reſeruatum, ſi quidem dubium ſit poſitiuum, poteſt (ſequendo opinionem probabilem, & iudicando probabiliter non eſſe reſeruatum) abſoluere. Si verò dubium ſit negatiuum, poſſe abſoluere negant aliqui, vt *Arm. Cord. &c.* Probabilius affirmant *Suar. Fill. Henriq. Hurt. Bonac. Card. de Lugo d.20.ſ.2.*

D V B I V M V.

Quod ſit officium, & obligatio Confeſſarij.

Reſp. I. Munus Confeſſarij eſt, abſoluere diſpoſitum, & non alium; item curare rectitudinem iſtius iudicij, præſertim quando cœptum eſt; & reos iuuare, ac monere, cum prudentia tamen. Ratio primi, ne ſit iniurius pœnitenti. Ratio ſecundi, ne fiat ſacrilegus. Ratio tertii eſt eadem: & quia debet curare, ut abſolutio ſit efficax. *Vnde reſolues.*

I. Etſi interdum vtiliter differatur abſolutio, etiam eius, qui poteſt licitè abſolui: id tamen raró, nec ferè niſi de pœnitentis conſenſu faciendum, quia poteſt vergere in graue eius periculum, vel damnum. *v. Dia. p 1 t.4. R.35.*

II. Abſoluendus eſt, qui adhæret ſententiæ probabili: quia eſt diſpoſitus.

III. Moraliter ei conſtare debet de bona diſpoſitione pœnitentis, aliàs abſoluendo peccabit mortaliter.

IV. Non licet abſoluere 1. Qui nullam præbet materiam: qualis tamen non eſt, qui poſt abſolutionem mox confitetur, cuius erat oblitus. 2. Qui cum poſſit, non eſt paratus reſtituere, & proximas peccandi occaſiones fugere. *v Nau.c.15. Suar.d 32.ſ.2.* 3. Ignorantem ea, quæ omnes ſcire tenentur, v g. decem præcepta, & quæ ad fructuoſam confeſſionem & communionem ſpectant: vnde talis communiter priùs eſt inſtruendus, vel aliò mittendus ad inſtructionem. *v ſuprà l.2 t.1 c.1.*

V. Ru-

V. Rudiores ordinariè iuuandi ſunt,niſi ſint incapaces inſtructionis; vel ob pœnitentium multitudinem fieri non poſſit, nec videatur expedire, ut dimittantur;vel ſint peregrini,qui mox communicare, & abire debeant: tunc enim, ſi alioqui bonâ fide agunt, & temporis anguſtiæ, vel pœnitentium multitudo, longum examen, vel inſtructionem non permittat,ſufficere aliquando integritatem formalem, docet *Laym. c. 13. n.*10. qua ſcilicet, auditis aliquibus peccatis,abſoluatur,cum onere redeundi ad confeſſionem pleniorem.

VI. Si Confeſſarius notet pœnitentem ignorare aliqua neceſſaria ad hoc ſacramentum, tenetur eum inſtruere & admonere officij, quantum fieri poteſt; v. g. ſi neſciat illa, quæ neceſſitate medij ſunt ad ſalutem neceſſaria, debet ea docere: item obligatos ad ponendum odium,ad reſtitutionem honoris,famæ, aut bonorum, aut ad occaſionem peccatorum tollendam,aut amouenda, vel reparanda ſcandala, aliave damna quæ intulit; aut ad corripiendos delinquentes,iuuandos indigentes,ad denuncianda delicta, vel delinquentes in præiudicium communitatis vel innocentium, & denique ſi quam cenſuram incurrerit, &c tenetur ea de re monere, & hortari ad ſatisfactionem quam ſi recuſent, negare abſolutionem: quia alioqui ſe ipſorum criminum participem, & ſacrilegij reum faciet. *Auerſa q.16.ſ.12.*

VII. Tenetur monere eum, qui ex ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili,eſt in malo ſtatu; quia aliàs nec ipſi,nec Sacramento conſulet,cùm pœnitens ſit indiſpoſitus. Si verò ignorantia ſit inuincibilis, v.g. ſi bonâ fide teneat rem alienam,aut ſit in matrimonio irrito, tenetur quidem monere & inſtruere,quando ſperatur fructus,nec timentur incommoda grauiora: quę ſi prudenter metuantur,aut fructus non ſperetur, non tenetur, imò non poteſt: (excipit *Card. de Lugo de pœn.d. 22.n.24.* niſi ſilentium officiat bono communi) quia debet bonum pœnitentis procurare, ac conſequenter licitè etiam ſuadet, ut ſecundùm ſuam ignorantiam operetur, v.g. Caiæ,vt reddat debitum Titio,quem inuincibiliter credit ſuum eſſe maritum,cùm non ſit. *v Sanch. l. 2. de mat d.*38. Nec obſtare, etiamſi ſit in præiudicium tertij particularis, ait *C.Lugo,&Tambur de exped conf.l.c.ca.*4. Hinc ſi Confeſſor præuideat pœnitentem non reſtituturum, ſi ipſi detegatur nullitas tituli, quem pro ſe eſſe putet,non eſſe illi talem nullitatem à Confeſſario non interrogato detegendam. Quod ſi tamen pœnitens ipſe dubitet, ac roget,tenetur dicere veritatem,(quia tacere,eſſet errorem approbare) prudenter tamen non plus dicendo,quàm rogatur. v. g. ſi roget Titius; an poſt votum ſimplex caſtitatis matrimonium contractum valeat,poſſitque ac teneatur reddere debitum,reſpondeas,quòd ſic,tacendo obligationem non petendi debiti. *v.Lay.hic, & Card.de* [illegible]

VIII. Quando Confeſſarij Principum, Prælatorum, aliorumquè Magnatum, ſciunt ipſos non ſatisfacere officio, v. g. circa collationem Beneficiorum, electionem miniſtrorum, ſubditorum gubernationem, circa eleemoſynas ex bonis Eccleſiaſticis faciendas, &c. regulariter tenetur Confeſſarius monere pœnitentem de ſua obligatione: alias ſi abſoluit, ſuis humeris peccata illa imponit, & cæcus cæcum ducens, ambo in foueam inferni cadunt. Ratio, quia in talibus rarò eſt ignorantia inuincibilis: rarò item contingit, vt illa ſecum non adferant ſcandalum in ſubditis, æſtimantibus illa licere; vel certè non afferant damnum commune. Si tamen videat ignorantiam eſſe inuincibilem, neque ex illa ſequi ſcandalum, aut damnum commune; contrà verò admonitionem fore in maius malum pœnitentis, aut allaturam ſcandala vel incommoda, poteſt, ſecundùm paulò antè dicta, diſſimulare, niſi interrogetur. Ita *Card. de Lugo d.22. num.37.*

IX. Si etiam pœnitens teneretur (licèt ſub peccato mortali) ad aliquid adeò difficile, vt non crederetur tunc æquo animo accepturus, & alia vice melius ſuſcepturus, poſſet prudens Confeſſor tunc illum relinquere in bona fide excuſante à peccato, & monitionem differre in tempus opportunius, ne territus à confeſſione abſtineat, grauiuſquè detrimentum incurrat. *Tamb. ca.14. C. Lugo d.22. ſ.2. num.27.*

X. Minùs rectè diſpoſitus excitandus eſt ad dolorem, & propoſitum emendationis, propoſità peccati fœditate, bonitate Dei, & periculo damnationis, &c. Item remedia opportuna præſcribenda contra peccata futura.

Reſp. II. Vt Confeſſarius licitè hoc Sacramentum adminiſtret, debet eſſe in gratià, alioqui peccabit mortaliter: item debet eſſe talis, vt per hoc non exponatur proximo periculo peccandi mortaliter. Pars prior conſtat ex dictis *de ſacr. in genere*. An verò audiens plures vnà quaſi vice morali, tot numero pecccata committat, alij negant, vt *Rodriq.* alij affirmant, vt *Bon.* hic. Pars poſterior patet. Vnde reſoluitur hic Caſus.

Confeſſor conſcius ſibi peccati mortalis, tenetur antequam audiat, vel ſaltem abſoluat pœnitentem, ipſe confiteri, vel conteri de ſuo peccato. Si tamen vocatus improuiſo ad moribundum recolligere ſe tam ſubitò non poſſit ad contritionem eliciendam (vel bona fide putet ſe eliciuiſſe) non peccat abſoluendo. *Prap. Lugo, Tamb. l.3. ca.2. §.3.*

Reſp. III. Si malè abſoluit, committendo defectum eſſentialem, v.g. ſi non protulit formam, vel abſoluit à reſeruatis, vel non ſubditum, tenetur inducere ad repetendam confeſſionem, ſi ſine ſcandalo, infamia, fractione ſigilli, & nocumento ſuo poſſit: ſi minùs, non tenetur. Si non abſoluit à cenſurà, poteſt ab eadem (ſi, vel quando habuerit poteſta-

tem)

tem) abſoluere abſentem. *Bon. de cenſ.in communi, d.1. q.3. p.6.* ex *Suar. Fill. tr.* 11. *ca.* 10. *qu.*6. *Regin. Nau. Rodriq.*

Si non interrogauit ſufficienter numerum, ſpeciem, vel alias circumſtantias, regulariter ad nihil tenetur, niſi ad pœnitentiam agendam: monere enim extra confeſſionem non debet, cùm iudicium ſit finitum. Si tamen redeat ad confeſſionem idem pœnitens, debet moneri de defectu commiſſo; quia alioqui hæc confeſſio non erit integra, cùm quædam non ſit debitè confeſſus.

Dixi, *ſi non interrogauit*: quia ſi poſitiuè dixit, non teneri confiteri numerum, ſpecies, &c. debet monere ſi ſine graui ſcandalo, & detrimento poteſt; quia eſt cauſa, quòd alter præceptum graue (ſcilicet confitendi illa peccata) violet. *Card. de Lugo d.*22. *ſ.*3.

Si neglexit monere de reſtitutione, moneat, ſiquidem commodè poteſt, (vel in confeſſione, vel extra, obtentâ priùs ab ipſo veniâ; eâ verò negatâ ad nihil vltra teneri docet *Tambur. l.*3. *ca.* 8. ex *Sanch.* contra *Suar.*) quia tenetur ex charitate: ſi non commodè poteſt, Deo commendet. *Laym. l.*5 *t.*6 *ca.*9. *Henriq. Suar. Sylu. Mercer in* 3 *p q.*9. *a.*1. *Dian. p.*4. *R.*198. & *p.*3. *t.*4. *R.*109. Quòd ſi tamen (ex graui ſeu mortali culpa, contra ius alterius) dixiſſet, eum non teneri ad reſtitutionem, vel aliter, (v.g. opinionem falſam perſuadendo) eſſet cauſa efficax, cur non reſtituat, vel aliundè detrimentum accipiat ipſe, vel alius; tenetur ipſemet reſtituere, niſi moneat tempeſtiuè, priuſquam pœnitens fiat impotens; quia actione ſuâ fuit iniuſta cauſa damni. Si verò ſine graui culpa id fecit, tenetur nihilominus monere pœnitentem, ſi commodè poteſt; alioqui ipſe obligabitur, ſicut caſu priore. Si non commodè poteſt, excuſabitur. *v Suar. Kon. d.*8 *dub.*17. *Bonac. Dian. tom.* 1. *tr. miſc. R.* 1. *Card. de Lugo d.*22. *ſeſſ.*3. *num.*61. & ſuprà *lib.*3. *tr.*5. *ca.*2. *dub.*1. *a.*2. *caſu* 12.

Quares. Quæ & quanta ſit obligatio Confeſſarij audiendi pœnitentes?

Reſp. I. Quiuis Sacerdos (etiam ſimplex; quando non eſt alius paratus) tenetur in extrema neceſſitate, v.g. in periculo mortis audire & abſoluere volentem confiteri. Ratio eſt lex charitatis.

Reſp. II. Parochus, & quiuis Sacerdos curatus tenetur audire confeſſionem ſui ſubditi non tantum in caſu neceſſitatis, aut præcepto confeſſionis vrgente, ſed etiam (ſaltem per ſe vel alium) quoties pœnitens id rationabiliter petit; v. g. ſi ſit in graui aliqua difficultate ſpirituali, vel velit promereri Iubilæum, &c. Quia tenetur eius bonum ſpirituale promouere. *Suar. Vaſq. Lugo, &c.* Si tamen nimis frequenter, vel intempeſtiuè peteret, excuſaretur. *Auerſa. q.*16 *ſ.*11. Quòd ſi etiam ſemel tantùm, vel bis negaret, aut differret, non peccaturum grauiter, ob leuitatem

tem

tem materiæ, docet *Suar.* contra *Bon.* admittitquè *Auerſa l.c.* ſi non poſ- tat ex vrgenti occaſione v.g. ſolennis feſti, &c.

Reſp. III. Quotieſcunque pœnitens ex mera deuotione vult confiteri, Parochum teneri illum audire, contra *Sylu. Regin &c.* docet *Azor, Suar. Kon. Bon. Molf. Lugo &c.* Sed rectè limitat *Auerſa l.c.* ſi non adſint alij Confeſſarij delegati, & Parochus non legitimè impediatur.

Reſp. IV. Reliqui Sacerdotes, per ſe loquendo, non tenentur audire confeſſiones; ſi tamen audire cœperint, tenentur abſoluere, niſi quid obſtet, neque poſſunt remittere ad alium. Quia pœnitens eo ipſo habet ius ad abſolutionem, nec poteſt fructu & gratia ſacramenti priuari. *Auerſa l. c.*

DVBIVM VI.

Quæ ſcientia, & prudentia requiratur in Confeſſario?

Reſp. I. Vt Sacerdos ritè abſoluat, debet, quantùm moraliter fieri poteſt, omnia peccata pœnitentis intelligere: quia alioqui is fruſtra teneretur recenſere. *Vnde reſolues.*

I. Peccat, qui abſoluit eum, cuius peccata per negligentiam non ſatis intellexit; quia fert ſententiam incognitâ causâ. Validam nihilominus eſſe abſolutionem, ſiue propter ſomnum, &c. vt dictum ſuprà *cap. 1. dub. 3. a. 4.* ſiue propter cantum, vel linguam impeditam pœnitentis, (ſine huius tamen culpa) aliqua non intellexerit, docet *Dia. 3. p. t. 4. R. 109. & p. 4. t. 4. R. 198.* Item *Laym l. 5. tr. 6. ca. 9.* ex *Henriq. Suar Sylu. Merc. in 3. p.* eò quòd eſſentia & effectus Sacramenti conſiſtere poſſit, abſque integra, & ſpecifica peccatorum explicatione, ſi ſine culpa pœnitentis omittantur. *v. Dian ll. cc.*

II. Si tamen pœnitens poſt confeſſionem intelligat, vnum vel plura mortalia non fuiſſe intellecta, debet ea repetere in ſequenti confeſſione, ſiue apud eundem, ſiue alium Confeſſarium. *Laym, Dian. ll. cc.*

III. Confeſſarius abſoluens ex ignorantia, quem abſoluere non poterat, dupliciter peccat; nimirum ignorantiâ eorum, quæ ad officium ſuum ſpectant; & indebitè abſoluendo. *Tanner. in 1. 2. d. 4 q. 9. dub. 1. num. 12. Card. de Lugo d 16. ſ. 4 num. 185.*

Reſp. II. Vt Confeſſarius validè abſoluat, requiritur & ſufficit, cognoſcere peccata, ſaltem ſub confuſa ratione peccati. Vt verò licitè, requiritur ea ſcientia, vt poſſit ferre prudens iudicium, in hoc foro. Ideoque ſcire debet, 1. Quæ ſint mortalia, quæ venialia, ſaltem ex genere ſuo.

nere ſuo. 2. Species & circumſtantias neceſſariò explicandas: 3. Spectantia ad reſtitutionem bonorum & famæ. 4. Caſus reſeruatos, & excommunicationes ſaltem communiores. 5. Cenſuras & irregularitates communiores, pro Sacerdotibus. 6. Requiſita in pœnitente ad bonam diſpoſitionem. 7. Remedia peccatis opportuna. Circa quæ omnia notantur hæc tria.

Primò, ſufficere, ſi ea ſciat mediocriter, ita vt ſaltem norit prudenter de omnibus dubitare, & doctiores ſe, vel libros conſulere.

Secundò, maiorem minoremvè requiri, ac ſufficere ſcientiam, pro diuerſitate locorum, & pœnitentium. *Bon d.5.q 7.p.4 §.2.*

Tertiò, grauiter peccare tum eum, qui ſine ſufficienti ſcientia huic muneri ſe ingerit; tum eum, qui talem ſine neceſſitate conſtituit, aut cùm poſſit corrigere, tolerat. *Laym.l.5.ca.13. Bon. l.c. Card. de Lugo.* Vnde reſolues.

I. Si pœnitens aduertat, Sacerdotem non percipere peccati grauitatem, tenetur illum monere ſe peccaſſe mortaliter.

II. Qui ſciens prudens confitetur ei, quem ſcit ſuam conſcientiam diiudicare non poſſe, tenetur confeſſionem repetere apud peritiorem; quia grauiter peccauit ſic confitendo.

Reſp. III. Prudentia requiritur, tum in inſtructione, monitione, curatione pœnitentis; tum in interrogatione. Et quidem ſi prudenter iudicet integrè eſſe confeſſum, v. g. quia benè inſtructus poteſt, & ſolet adhibere diligentiam debitam, non tenetur quicquam interrogare; aliàs tenetur, vt habet communis. (*Dian.* tamen *p.2. t.15. R.7. ex Nauar. & Valero* negat eſſe mortale, non examinare aliquam circumſtantiam ex obliuione. *v.* etiam *C.de Lugo, d.22.*) quia tanquam Iudex debet curare integritatem iudicii, & tanquam medicus, vt morbi & vulnera perfectè detegantur: cauendo interim, 1. Ne examen ſit curioſum, de non neceſſariis, vnde Confeſſarij exiſtimatio, Sacramenti dignitas, & pœnitentis profectus minuatur. 2. Ne ſit indiſcretum, vt v.g. de ijs, quæ moraliter certum eſt à tali non ſolere committi; vel ex quibus diſcat peccare pœnitens, vel de inuerecundis inuerecundè, vel de numero nimis anxiè, ſi ex dictis probabiliter æſtimari poſſit. 3. Ne ſit intempeſtiuum; & ſinatur priùs ſe explicare quantùm poteſt, ne importunitate terreatur. Quod verò quidam monent, expedire vt pœnitens inter confitendum non interrumpatur, id *Card. de Lugo d.22.num.15.* vniuerſim non probat, præſertim, ſi confeſſio non ſit breuis; quia facilè aliqua excidunt memoriâ. *Vnde reſolues.*

I. Si Sacerdos aduertat, pœnitentem, etiam poſt ſufficientem diligentiam, peccatum aliquod, aut circumſtantiam neceſſariam, omittere, probabilius ac verius eſt, per ſe loquendo, tenere interrogare, etſi

negat

negat *Sa,V.Confeſſor,* & *Medin.* docens, ſi diligenter examinata conſcientia, vnius ſit oblitus, non teneri Confeſſarium illud reuocare in memoriam, niſi cedat in damnum proximi: quod *Vaſq.q.93.dub.7. num* 3. videtur dicere eſſe probabile: verùm alij reijciunt. *v. Card. de Lugo d.*22.

II. Etſi Confeſſarius, cui euidenter conſtat peccatum pœnitentis, quod tamen ipſe negat, non debeat illum abſoluere; quando verò ex aliorum relatione,vel ſuſpicione id habet, ſtandum ſit pœnitentis confeſſione,cui in hoc foro,tam pro,quàm contra ſe fides habetur (*Suar. tom* 4.*d.*32.*ſ.*3.*Fagund.p* 2.*l.*6.*c.*4 *n.*38.citati à *Dian p.*3 *t* 4 *R* 105.) in vtroque tamen caſu prudentis Confeſſarij eſt, 1. Cautè & à longè, tum propiùs interrogare. 2. Si nihilominus neget, prudenter iudicare, an non potuerit obliuiſci, vel confeſſus eſſe alteri, vel putare non eſſe peccatum,vel ſimili de cauſa excuſari, ita vt debeat abſolui. *Dian l c.* ex *Sylu. Nauar. Tol &c.* 3. Si peccatum illud norit ex confeſſione complicis, non vti illa ſcientia,niſi in genere, quærendo an non aliud conſcientiam grauet, & excitando ad maiorem contritionem, ob periculum indirectæ reuelationis; aut etſi complex dederit veniam, ob periculum ſcandali. *v.Laym.c* 14.

III. Interrogationes in materia caſtitatis,debent eſſe paucæ, & cautæ,ne vel occaſionem det inueſtigandi, aut traducendi confeſſionem, aut ignorantem doceat,aut offendat,aut ſe vel illum periculo exponat. Ac ſi hæc timeat, potiùs pati debet aliquid deeſſe integritati materiali. Et quidem ſi in hac materia negantur cogitationes, non opus eſt progredi ad opera: rudiores tamen cogitationes negant,verba & opera rogati fatentur;quòd illas non æquè agnoſcant,aut aduertant. *v Lay.hic c.*13.*Kon.d.*7 *du.*7.*Fagund.Præ.l.*4.*c.*4,*c.*2.*Dian.p.*3.*t.*4 *R* 99.

CAPVT III.

De Adiunctis Pœnitentiæ.

DVBIVM I.

Quid ſit ſigillum confeſſionis, & qui ad illud teneantur?

RESP. I. Sigillum hoc eſt obligatio iuris diuini ſtrictiſſima in omni caſu, etiam quo integri regni ſalus periclitaretur, ad tacendum etiam poſt mortem pœnitentis dicta in confeſſione (id eſt, in ordine ad

abſolutionem ſacramentalem) omnia, quorum reuelatio Sacramentum redderet oneroſum, vel odioſum. *Vnde reſolues.*

I. Violatio huius ſigilli duplicem habet malitiam, Sacrilegij contra reuerentiam Sacramento debitam, & Iniuſtitiæ, ex pacto virtuali inter pœnitentem & Confeſſarium de ſecreto iſto ſeruando omni caſu. *Dian. p. 5. t. 11. R. 2.* ex *Fagund. Kelliſon. &c* Neque hic datur paruitas materiæ. *Dian. p. 5. t. 5. R. 8.* ex *Malder Baldel &c.*

II. Non inducitur hæc obligatio, 1. Per confeſſionem factam fictè, v. g. ad furandum, illudendum, vel Sacerdotem peruertendum, etſi hoc caſu adhuc prudenter tacendum ſit. *v. Dian p. 5. t. 11. R. 26.* 2. Si quis extra confeſſionem accipiat aliquid ſub ſigillo confeſſionis; quia tantùm eſt obligatio ſecreti naturalis, grauior aut leuior, pro rei exigentia.

III. Non frangitur ſigillum, 1 Si in genere dicas, Titium tibi confeſſum eſſe venialia, aut eſſe probum, innocentem; modò non dicas in ijs circumſtantijs, ex quibus colligi poſſit, alios eſſe nocentes, vel confeſſos mortalia, 2. Si dicas N. tibi eſſe confeſſum, etſi in certis circumſtantijs hoc quoque periculoſum ſit. *Laym. c. 14. n. 21.* Imò ſi pœnitens verbo vel facto, (v. g. clam accedendo) ſignificauerit ſe nolle ſciri quòd ſit confeſſus, Confeſsarium reuelare ſigillum volunt *Regin. Nauar. & Mercer.* apud *Dian p 5. t. 11. R. 47.* quia pœnitens confitendo Confeſſario extraordinario veniret in ſuſpicionem grauioris criminis, quod *Tambur in append. c. 3.* dubie confirmat, aſſerens, ſe vereri ne talis accedat ad fractionem ſigilli. 3. Si peccata ita referas, vt moraliter loquendo, perſona innoteſcere non poſsit; neque communitas aliqua etiam parua infametur, vt quòd ibi talia vitia regnent. *v. Dian. p. 2. t. 15. R 13.* id enim eſſet contra ſigillum. Vnde *Turrian* apud *Dian. p. 5. t. 11. R. 45.* & *Tambur in append. c. 3.* reprehendunt Superiorem localem, qui Prouinciali forte dicat, in ſua domo ſæpè poſtulari licentiam abſoluendi à reſeruatis: quia poteſt redundare in ignominiam & damnum domus, etſi idem *Tambur. ca 4. num 2.* dicat probabile eſſe, quòd non ſit contra ſigillum, ſi dictæ licentiæ petitæ fuerint extra Confeſsionem. 4. Si vtaris notitia extra confeſsionem acquiſitâ, imò ipſum peccatum, quod aliunde tibi innotuit, aperias, modò nullam circumſtantiam ex ſola confeſsione notam; nec certiùs referas, quàm extra confeſsionem noſti: quo in caſu opus eſt magna cautela, & tutiſsimum eſt ſilere. *Laym c. 14. n 16.*

IV. Quando plures v. g ſtudioſi vel aulici, &c. tenentur ferre teſtimonium confeſsionis, Confeſſarium teneri id dare, etiam ijs, quos non abſoluit, docet *Kon. di. 9. du. 1. Fagund.* & *Dian. p 5. t. 11. R. 22.* tum ne id negando prodat aliquo modo ſigillum & pœnitentem: tum

quia

quia dando non mentitur, cum tantùm teſtetur, eſſe confeſſum. Verùm *Bonac. d.5.q.6 ſ.5 p.4.* & *Card de Lugo d.23 ſ.3.* docent, tali ſchedam negare, non eſſe contra ſigillum, (idemque concedit *Auerſa q. 18. ſ.2.* ſi non conſtet pœnitentem acceſſiſſe hunc Confeſſarium) tum quia nihil dicit, ſed tantum non approbat teſtimonio poſitiuo confeſſionem, ad quod non tenetur; nec quidquam facit ex quo poſſint cognoſci delicta pœnitentis: tum quia aliàs via aperiretur fraudibus, & multi improbi Parochos in Paſchate deciperent: tum quia poteſt eſſe conſuetudo, vt ſcribatur abſolutum eſſe, quod falſum erit ſi ſcribat, & ſi omittat, ſigillum franget: tum quia ſcandaloſum erit & iniquum, publicæ meretrici perſeueranti (vti & occulto peccatori, ſic palliauti ſuam iniquitatem) teſtimonium dare confeſſionis: neque Confeſſario imputandum erit, quòd eum poſitiuè non defendat.

V. Sub Sigillum cadunt 1. Omnia peccata pœnitentis, tam futura, quàm præterita: (ſiquidem hæc animo ſe accuſandi ſint manifeſtata: ſecùs ſi per modum ſimplicis narrationis, vel vt Confeſſarium ad ſimile peccatum induceret. *Dian p.5 t.11. R.25.* ex *Suarez* & *alijs* 8.) ideoque peccat mortaliter, qui ſiue directè, ſiue indirectè aperit aliquod veniale in particulari, etiam leue Titij; quia materia ſigilli paruitatem non habet, vt eſt omnium fere ſententia apud *Dian. p. 5. t.5 R.8.* & *Tamb. in append. ca.8.* vel qui in genere dicit, eum ſibi confeſſum eſſe aliquod mortale, vel caſum reſeruatum, vel excommunicationem, vel non eſſe abſolutum ob indiſpoſitionem. Imò Confeſſorem, qui dicat abſolutè, Ego Petrum non abſolui, frangere ſigillum dicit *Dian. p. 5. t. 11. R.42.* ex *Suar.* & *alijs* 9. 2 Etiam peccata complicis, ſiue prudenter ſiue imprudenter detecti. *Suar. Vaſq. &c. commun.* apud *Dian. p. 3. t. 4. R. 111.* An verò liceat interrogare de complice, ad eius correctionem faciendam, illamque ex licentia pœnitentis facere, affirmat *Suar.* & *Fagund.* contra *Bon Lorcam, Nugnum, & alios Thomiſtas, v. Dian. p.3 t.4. Reſ.113 Card. de Lugo d 16. nu. 426* vbi docet, poſſe aliquando pœnitentem à Confeſſario obligari, & cogi ad manifeſtandum complicem extra confeſſionem. 3. Pœnitentia impoſita ſi grauis ſit, hoc eſt, quæ conſueuit iniungi pro mortali (qualis nunc eſſet, ait *Dian. p 5 t.11 R.31.* Corona B.V. non verò Miſerere) *Auerſa q. 18. ſ 6.* 4. Peccatorum circumſtantiæ, quas taceri pœnitentis intereſt, etſi dictæ ſint poſt abſolutionem, v. g. ſi ſpurius ſacros Ordines ſuſceperit, ſi nobilitatem iactauerit, &c. Bona verò pœnitentis, & cætera impertinentia, quæ per accidens interponuntur, nec odium Sacramento pariunt, v. g. propoſitum religionis, vel matrimonij, ſæpè quidem (ſi nimirum pœnitens ea tecta velit) ſub obligationem ſecreti naturalis, non tamen ſacramentalis, cadunt. Excipit *Tan. & Kon.* niſi pœnitens

talia dixerit in ordine ad explicanda peccata: tunc enim ſigillo ſacramentali claudi tenent,cum *Dian p.5.t* 11 *R.5.* Idem de virtutibus & vitijs affirmat *Gran.* contra *Regin. & Mald.* apud *Dian.l.c.R.*30. de defectibus naturalibus (v.g. illegitimè natum eſſe) & de vitijs occultis corporis, *Kon.Hurt & Kelliſon* contra *Gran.Mald.&c.* qui ea ſub ſigillum cadere abſolutè aiunt apud *Dia.l.c.R* 29 Item de ijs quæ alios concernunt,& tamen peccata nō ſunt.*Mald.& Dia.l c.R* 38.Deniq;de ſcrupulis, (contra *Kon & Gran* qui eos ſigillo claudi abſolutè affirmāt & contra *Marchant.* qui abſolutè negat)idem tenet *C.Lugo*,nimirum ſi pœnitens ſcrupuloſitatem confiteatur, aut ad declaranda peccata vel conſcientiam afferat,ait cadere ſub ſigillum; quia eſt in obliquo ſaltem materia confeſſionis. Secùs,ſi non cognoſcatur ex pœnitentis relatione, ſed videatur,& percipiatur,v.g.ex modo confitendi. Idem dicit de alijs defectibus naturalibus,v g. quòd ſit blæſus,rudis, hebetis ingenij, &c. Et ſic excuſat Confeſſarium,qui de pœnitente dixit, quod impertinentijs & nænijs caput ſibi frangat. *vid. d* 23 *ſect* 3 *n* 60. *Gran.* tamen id improbat, *& Kon.* apud *Dian p.5.t.*11.*R.*50. ait eſſe periculoſum, & poſſe facilè frangi ſigillum indirectè. Denique *Tamb in app. c.*3. doctrinæ iſti ne quidem vt probabili acquieſcit,atque eam à *Dian l c.* immeritò vocari communem,cùm *Gran Hurt Palaus, Buny, &c.* refragentur,alterque limitans ipſe ait: ſi iſti defectus, v g. eſſe blæſum,rudem,ſcrupuloſum, &c. ſint paſsim noti, non cadere ſub ſigillum;ſecùs, ſi ſint ignoti: quia confeſsio immunis eſſe debet ab omni odio.

Reſp II Ad ſigillum tenentur omnes, ad quos quomodocunque notitia ſacramentalis confeſsionis peruenit: qualis eſt 1. Confeſſarius, qui ſi de auditis in confeſsione rogetur,poteſt negare,etiam ſi opus eſt, cum iuramento,ſubintelligendo,quòd poſsit dicere,vel potiùs (vt dicit *C.Lugo d* 23) quòd ſciat ſcientia vtili,ad reſpondendum interroganti extra confeſſionem,(excipit *Henriq.& Granad.* cum *Dian p.5.t.* 11. *R.*43. niſi ex illa negatione ſequeretur confeſsionem non fuiſſe integram: v.g. ſi de publica meretrice rogaretur, an non eſſet confeſſa fornicationem: tunc enim declinando directam reſponſionem dicendum eſſe; illam confeſſam eſſe peccata ſua, & ſe functum officio ſuo.) Imò ſi peccatum ſuum ſaluo ſigillo non poſsit cōfiteri,debet omittere, quia ſigillum ſtrictius obligat,quàm integritas confeſsionis. 2.Superior cui ſe ſiſtit abſolutus à reſeruato, vel à quo petitur licentia abſoluendi à reſeruato. *Suar C.Lugo,&c.*contra *Henriq Vaſq.Kon.& Palaum,* qui ſecreto tantùm naturali teneri volunt. 3. Interpres. 4. Qui furtiuè, vel caſu aliquid audit, licèt inculpatè. 5. Omnes, quibus aliquid ſacrilegè reuelatum eſt, vnde de hoc nec inter ſe colloqui poſſunt. 6. Laicus, qui pro Sacerdote eſt habitus. 7. Doctor, vel alius, qui cum

venia

venia pœnitentis conſulitur, vt habet communior ſententia, contra *Vaſq.vid.Dian.part.2 tract* 15 *Reſol.*15. 8. Qui alterius rudis confeſſionem ſcripſit. 9. Qui ſcriptam inuenit ac legit, vt docet *Rodriq. Fagund. Mald. &c.* apud *Dian part.*3 *tr* 4.*R.*112. & *p* 5 *t.*11.*R.* 27. contra *Suar Bon & Lay.* quorum ſententia probabilis. Iuxta quam, etſi talis teneatur ſecreto naturali, peccetque mortaliter, ſi grauia ac diffamantia vulget: ſecùs tamen, ſi ſciens leuia tantùm eſſe, ea legat ex curioſitate. Vnde conſequenter in caſu grauiſsimæ neceſsitatis, talem confeſsionem ſcriptam liceret reuelare.(excipit *Card.de Lugo.* niſi tamen per ſcripturam voluerit confiteri vt mutus, vel petere facultatem abſoluendi à caſu reſeruato. *vid. d* 23.*nu* 48.) 10. Etiam ſecundùm aliquos, ipſe pœnitens. Verùm probabilius eſt, eum tantùm teneri ſecreto naturali, ratione materiæ, ſi ea id requirat, tacere audita à confeſſario. *v. Lay.Dia p.*5.*t.*11.*R* 8. Vnde reſolues.

I. Extra confeſsionem, cum licentia pœnitentis, poteſt agi de auditis in confeſsione, ſiue cum ipſomet, ſiue cum quocumque alio, etſi periculoſum ſit. *D.Thom. Suar. Prap Tann. &c.* Circa quam licentiam requiritur 1. vt ſit formalis & expreſſa; nam præſumpta, tacita, interpretatiua, virtualis, (etiam in bonum ipſiuſmet pœnitentis) non ſufficit. *Fagun p.*2.*l.*6.*Tan Mald & cæteri DD.communiter.* 2. Vt ſit libera ac ſpontanea, non vi, iniuria, dolo, vel per preces importunas extorta, vel etiam per metum reuerentialem ipſius Confeſſarij obtenta. *Henriq. Fagund.l.c.Dian.p.*5 *t.*11.R.10.*&* 24. 3. Non reuocata nam pœnitentem pro libitu, etiam ſine cauſa, eam reuocare ſemper poſſe, docet *Fagund. & Dian.ll cc.* 4. Non opus eſſe vt habeatur in ſcripto. *Suar. Fagund.ll.cc.* Imò ſi dubium ſit, an Confeſſor cum licentia locutus fuerit, Sacerdoti potiùs quàm pœnitenti credendum, ex *Graff.* & *Henriq.* affirmat *Dian. l.c.*R.4. vel etiam quàm hæredibus; v. g. ſi ex licentia defuncti reuelet reſtitutionem ab ijs faciendam. *Tann. & Malder,* qui tamen monet, eo caſu non eſſe dicendum, eam deberi ex delicto; ſed ſolùm, quòd talibus tantùm dari voluerit: ſat, uſque ſuaderi moribundis, vt talia ſecreto codicillo hæredibus iniungant: *v. Dian.l.c.*R. 32. 5. Perinde eſſe, ſiue ea licentia detur verbo, ſiue facto, quod quidem æquiualeat expreſſæ conceſsioni, v. g. ſi pœnitens extra confeſsionem incipiat loqui cum Confeſſario de dictis in confeſsione: tunc enim poſſe hunc proſequi docet *Auerſa q.* 18.*ſ.*7. *Tambur.in append. c.*1. ex *Bonac.*

II. Frangitur ſigillum, ſi cum pœnitente, extra confeſsionem, ſine eius venia, agas de auditis in confeſsione, aut ea te ſcire oſtendas. Quod verum putat *Sanch.* contra *Suar. & Laym.* etiamſi cum eo tractare velles de eſſentiali errore in ea commiſſo, quem illi ſignificare, ſiue

eius venia, non licere, docet *Regin Fagund. Bon. & alij* contra *F*
Turria. &c. apud *Dia. p. 3. t. 4. R. 87.* Dixi, *extra,* quia intra con
nem poteſt fieri mentio præcedentium, ut patet ex praxi confeſſar
qui ob recidiuam arguunt, & abſolutionem aliquando negant. Ic
riq. Prap Gran. Mald. apud *Dia. p. 5. t. 11. R. 20.* vbi ipſe cum *F.*
negat id licere ſine expreſſa licentia pœnitentis, niſi de ijs, quę is
confitetur, vel ſaltem tangit. *v. Dia. l. c. & p. 2. tr. 1. miſc. nu. 12.*
tr. 11. R. 18.

II. Frangit ſigillum, qui dicit ſe in tali monaſterio audiuiſſe
peccatum, tametſi non nominet perſonam. *Dian. p. 5. t. 11. R.*
alij 3. cum *Malder.* Additque grauiter peccare eum, qui dicit
vel iſto ordine Religioſo hoc vel iſtud peccatum fuiſſe adm
quod ex ſola confeſſione nouit. imò nec de ciuitate vel certo loco
quis confeſſiones audiuit, licere dicere, quòd grauia fiant, vel t
talia peccata committi ſoleant (niſi id aliunde conſtet) docet
Kelliſon. & *Malder.* apud *Dian. l. c. R. 35.* quia poteſt redund
grauamen & infamiam ipſius communitatis, & fortè etiam ciui
particulari, quando ciuitas non eſt ampla, & pœnitentes ſuſpecti
adeò confeſſio fieret illis odioſa *v. Dian. l. c. & R. 36.* vbi cum *M*
docet, Confeſſariũ, qui paucos habet pœnitentes ſibi ſubditos, (v.
niales vnius monaſterij) ſcandalum dare, ſi coram illis concione
vitijs auditis in confeſsione: quia confeſſæ facilè ſuffunduntur pu

IV. Notitia in ſola confeſsione accepta, nullo caſu vti licet, ſ
culum ſit reuelationis, ſaltem indirectæ. Verùm ſi nullum ſit p
lum, vt vel pœnitens, vel vſus ſcientiæ innoteſcat, etſi probabile ſit
vti ad alterius gubernationem, v. g. negando ſuffragium ei, qu
ſola confeſſione ſcit indignum eſſe, vel claudendo oſtium, pe
quis noctu ingreditur ad peccandum: item cognita proditione ſi
monendo de diligenti cuſtodia; impediendo clam matrimo
quando ſcitur impedimentum, vt docet *Vaſq. Henriq. Naua*
Contrarium tamen tutius videtur, quod docet *Fumus, Sanch.*
Laym. Dia p. 3. t. 4. R. 76. & p. 5. t. 11. R. 3 & alij, quia hæc doctri
ſet pœnitentem abſterrere à confeſsione. Et quidem ſuperioribu
gionum talis gubernandi modus prohibitus eſt, Anno 1594. c
Societate IESV iam antè idem ſtatutum eſſet, prohibitumque c
rium docere. *v. Dian p. 4. t. 4. R. 202.* Contrà verò ad ſui ipſius g
nationem licere tali caſu ea ſcientia vti, videri probabilius, v. g.
nendo à calice, in quo ſcitur eſſe venenum, deflectendo à ſilua, i
paratam ſibi mortem ſciat ex vnius latronis confeſsione, docet
Henr. Kon. Lay hic c. 15. contra *Suar. Dia. p. 5. t. 11 R. 46.* Exci
Lugo, niſi actio, vel omiſsio Confeſſarij inducat notitiam peccati

da

damnum afferat confitenti,contra *Kon.di 9.du.4.&c.* qui putat licere, etſi inde mors pœnitenti immineret à ſocijs inferenda. *v.l.c.n* 108.

V. Denique facere aliquid ex quo ſoli pœnitenti innoteſcere poſſit, id fieri ex notitia confeſſionis,eſſe contra ſigillum, negat *D. Tho. Bon. Sot.Vaſq.&c* affirmat *Sylu.Valent.Kon.Dia p.3.t.4.R.*46. idque confirmat *Fagun Gran Lugo,* & *Auerſ q.*18*.ſ.*8. ſi tale ſit,quod pœnitenti ruborem,vel moleſtiam afferat,v.g.ſi vultum ei auſteriorem oſtenderet,vel eum declinaret; ſecus ſi ei ſit gratum, vel ſaltem confeſſionem odioſam,aut difficiliorem non reddat; v.g. ſi audiſſet eum ad indignationem, aut odium prouocatum, vel in tentationem incidiſſe ex certo facto,vel dicto ipſius Confeſſarij, indeque ipſe à talibus factis,vel dictis abſtineat, &c.

DVBIVM II.

Quale ſit præceptum, & quæ obligatio confeſſionis?

Reſp. Præceptum confitendi,tum Diuinum,tum Eccleſiaſticum,ſub mortali obligat omnes, ac ſolos baptizatos, qui habent mortale: illud in articulo mortis; hoc verò poſtquam ad annos diſcretionis peruenerint; & ſimul vt confiteantur proprio Sacerdoti vel alteri, cum eius venia,ſemel in anno;computando ab vna confeſſione ad aliam,vt quidam docent,vel ab initio Ianuarij,ad finem Decembris,vt habet communior, vel denique à paſchate ad paſcha, vt conſuetudo ferè obtinuit, propter communionem. *Suar.d.*35*.ſ.*2*.Vaſq q.*90*.a.*2 *Card.de Lugo d.*15*.ſeſ.*3*.*4*.*6*.&* 7*.Kon.d.*5 *du.*6. Vnde reſolues.

I. Tenentur hoc præcepto, 1 Hæretici & Apoſtatæ,pueri doli capaces,ſaltem poſt ſeptennium.*v.Dia.p* 4*.tr.*3*,Reſol.*52 *C.de Lugo l.c ſ.*7*. n.*144*. &* 149 2. Ingrediens periculoſam nauigationem, vel conflictum. 3. Mulier tenera primum paritura, vel quæ ſolet habere partus difficiles. 4. Reus morti, adiudicatus. 5. Qui ſigna habet mortis naturalis.

II. Improbabile eſt,quod docet *Sa,V.Confeſſio,* Eccleſiam non obligare ante pubertatem; cùm anni diſcretionis citius attingantur, & conſtet mortaliter peccari poſſe, ſub annum nonum, vel decimum, imò antè. Vnde ſi talis puer,craſſo ſaltem modo,videatur cognoſcere,Deum per hoc vel illud offendi, oſtendatq; dolorem, & propoſitum,ac præcipua fidei myſteria cognoſcat,debet abſolui: ſecùs tamen, ſi non notetur ſufficiens vſus rationis: ſi verò dubium ſit,poteſt, (imò in articulo mortis debet) abſolui ſub conditione. *v.Lay l.*5*.tr.*6*.c.*5*.Dia.p.*4 *t.*4*. R.*53.

R.53.& *Card. de* Lugo *l.c.& d.*17.*n.*22. vbi docet, etiam extra a
lum mortis,& obligationem præcepti, talem eſſe ſub conditione a
nendum, ne gratiâ ſacramentali priuetur.

III. Non obligatur qui tantùm habet venialia, etſi conſuetudo h
& cogi etiam quiſque poſſit, vt in paſchate ſaltem ſe ſiſtat Paſtor
cum reliquis eum ad communionem admittat; ad quod Paſtor ten
ſi alter dicat, ſe mortalis culpæ non eſſe conſcium. *Suar. d.* 36. *l.* 2
communiter.

IV. Probabile eſt, eum, qui vno anno, ſiue cum, ſiue ſine culpa
non ſatisfecit pręcepto, teneri adhuc quamprimum poteſt, anno ſeq
te: quia terminus non apponitur, ad finiendam, ſed ad non differen
obligationem. Ac proinde talem toties peccare mortaliter, quoties c
tam occaſionem negligit, docet *Bon d.*5.*q.*5 *ſ* 2.*Suar. Vaſq. Car*
*Lugo l.c.nu.*177. contra *Syluest. Valent. Lay Dia &c.* qui dicunt
ſeuerare in vno eodemque peccato.

V. Satisfaciunt ij, qui confitentur Mendicantibus, etiam in Paſcl
quia hi habent facultatem à Sacerdote propriiſſimo omnium fideli
& Paſtore Paſtorum. Ita *communiter omnes* contra *Gloſſatorem*
Auctorem Parochiani obedientis. contra quos *vide in Reſponſis Fr*
ciſci Fontani, editis Viennæ Auſtriæ Anno 1634. allegatam auctor
tem duorum Conciliorum Generalium, Viennenſis & Tridentini,
Pontificum, 50. Doctorum & præter totius orbis conſenſum, multor
quoq; Parochorum, teſtantium, eos eſſe optimos Parochianos, qui
gulares adeunt, & ab ijs inſtituuntur. *v. ſuprà l.*3, *t.*3 *ca.*1. *du.*3. I
*Nau. Azor, Fagund. Trull. l.*3. *ca* 4. *d.*2. *n* 6. *Dia p* 8. *t.*1. *R.*88.

VI. Non obligatur ante finem anni, qui habens mortale, timet n
lud obliuiſcatur. K*on. Henriq C. de* Lugo *d.*14.*n.*41. *& alij* contra
din. &c. Si tamen præuideret, ſe non habiturum occaſionem confite
deinceps toto hoc anno deberet præuenire, etiam in medio anni. *Ca*
de Lugo *diſp.*15.*ſ* 6. *n* 182.

VII. Probabilius eſt, non ſatisfieri præcepto Eccleſiæ, per confeſ
nem inualidam, vt docet *Suar. d.*36.*ſ.*7. *Filli. Laym. Card. de Lugo d.*
*ſ.*6.§.5. etſi probabile contrarium putet eſſe *Fagun. v. Dia p.*3.*t.*4.*R*
120. Item nec per confeſſionem venialium, vt docet D*ia. p.*4.*tr.*4.R
206. ex *Hurt. & Mercero*.

VIII. Excuſantur ab hoc præcepto 1, qui phyſicè non poſſunt; v.
quibus deeſt Confeſſarius. 2. qui moraliter non poſſunt; v. g. qui pr
denter timent reuelationem ſigilli, vel qui non poſſunt ſine notabili
commodo vitæ, fortunarum, &c. K*on. Tamb. c.*4.§ 3.

TRA-

TRACTATVS V.

De Extrema Vnctione & Ordine.

CAPVT I.

Quid ſit Extrema Vnctio, & quæ circa eam obſeruanda?

RESP. I. Eſt Sacramentum à Chriſto inſtitutum, ad ægroto periclitanti de vita conferendam ſalutem animæ, vel etiam corporis, per vnctionem olei benedicti, & orationem Sacerdotis. *S. Tho in 4, diſt. 23 q. 1. a. 1.* Vnde reſolues.

I. Materia eius remota, eſt oleum benedictum, quod in pyxide chriſmali ſignatur litera I. (in cuius defectu non licet vti chriſmate? ſi tamen vſus ſis, nihil repetendum eſſe docet *Lay. l 5. tr. 8. c 2 n 3.*) idque renouandum eſt quotannis in Cœna Domini, veteri exuſto: ſi tamen nouum haberi non poſſit, licet vti antiquo. *Lay. l c.* & ſi hoc non ſufficiat, aliud conſecratum, vel in neceſſitate non conſecratum, (in minore tamen quantitate quàm vetus eſt) addere. Etſi *Dia. p. 6. t. 6. R. 44.* ex *Leſſ.* & *alijs* 4. dicat contrarium habere praxin Eccleſiæ, vt ſcilicet paulatim & per vices (ſi ita requirat neceſſitas propter copiam infirmorum) longè etiam maior quantitas addatur, quàm ab Epiſcopo fuerit conſecrata initio. *Bon. d. 7. q. 1. n. 8.* ex *Poſſeuino*.

II. Materia proxima, eſt vnctio certarum partium corporis, ac ſaltem quinque ſenſuum; vel ſi mutilati ſint, vicinarum partium, facta à Sacerdote; non ſimpliciter neceſſario contactu immediato manûs, nam peſte graſſante poteſt vti virga oblonga oleo tincta, quam poſtea comburat. *Sylu. Chapeauill. Dian. v, Dian. p. 3. t. 4, R. 167.* Quidam etiam Doctores putant, vnam tantùm vnctionem eſſe de eſſentia Sacramenti; ideoque in periculo peſtis, & ſimili neceſſitate, ſufficere vnum tantùm organum magis obuium, vel potius caput, quod in eo ſenſus maximè vigeant, vngere, dicendo: *Per iſtam, &c. quicquid deliquiſti per viſum auditum, guſtum, odoratum tactum, &c.* Et quidem pro hac ſententia citantur varia Paſtoralia, Agendæ, & Doctor. Louan. *Syluius in 3. p. q. 32. art 2. Laym lib. 5. tr. 8. cap. 3.* qui eam non omnino improbabilem, *Tan. & Marchant. in Horto Paſtorum*, qui omnino probabilem, & in praxi vſitatam, *Dia. p. 3. t. 4. Reſ. 168.* qui in praxi tutam dicit, citanſ-

citanſque pro ea *p.8.t.1.R.21. Gran Amic. Auerſam* affirmat Pontificem id poſſe permittere,& denique *Eſcob.* (citans *Becanum cap. 25. q.7.n.6.*) & *Barboſa in Trident. ſeſſ.14.c.1.* id permittit. Verùm cùm alij Doctores communiter repugnent, tutius ſaltem erit (quod ſuadet *Lay.& Dia.ll.cc.*) eo caſu vnum oculum,aurem,manum, narem, & os velociter ſine crucis forma vngere, dicendo vnicam formam, complectentem reliquas. Illud verò certius eſt, pedes aut renes, inungere, non eſſe eſſentiale; imò quoad renes,non eſt decens, præſertim in fœminis, & viris religioſis, ideoque omitti ſolet. *Henriq. Sa, Tolet. Suar. Bellarm. ca.*10 *in fine*.

III. De eſſentia huius Sacramenti eſt, 1. vt organa 5. ſenſuum quæ inunguntur, nominentur. *Palaus t.4.t.26. Auerſa ſ.4.& c commun.* Licèt *Dia.p.8.t.7. R 56.* ex *Regin.* contrarium cenſeat probabile, imò ad valorem ſufficere, ſi inter vngendum omnes ſenſus dicas: Per iſtas ſanctas vnctiones indulgeat tibi 2. Verba illa: *Per hanc ſanctam vnctionem.* etſi *Palaus l c.* dicat valere, ſi tantum omittas to ſanctam. 3. Verba deprecatiua: *Indulgeat tibi Deus.* Hinc formam imperatiuam, v.g. *Per hanc,* &c. *remittatur tibi, quidquid,* &c. non valere, dicit *Palaus l.c Dian l.c.*

IV. Hoc Sacramentum tantùm dandum eſt morti propinquis, ex morbo, vulnere,partu,vel ſenectute; quia hi ſoli ſunt infirmi.Quod ſi morbo liberati rurſus periclitentur, iterandum eſt; & quidem in diuturnis morbis,quoties erit periculum nouum; neq; expectandum,(ſub graui culpa, *Quintan. t.5.ſ.9.*) donec ſenſibus careant, vel omnino ſint deſperati.In dubio verò de vita,detur ſub conditione. *Laym.l.c.* ex *S.Thom.Sylu Suar.d.*40.

V. Si conferatur infirmo communi morbo, ſiue non grauiter vel periculosè laboranti,non eſt validum. *Suar. Palaus, Gran. Amic. & c. comm.* Ac licèt *Leſſ. VVigers & Quint.* contrarium putent probabile; concedunt tamen ſic inunctum iterum inungendum eſſe (etiam in eodem morbo) quando periculosè laborare cœperit, ob mutatum ſtatum infirmitatis additque *Quintan.* mortaliter peccatum fuiſſe. *v. Quint. t.5.ſ 7.Dia.p.9.t.6 R.45.*

VI. Ad Sacramẽtum hoc cum fructu recipiendum,in eo qui rationis eſt compos,& conſcius peccati mortalis (ſi non confiteatur) requiritur contritio,ſaltem exiſtimata; neque ſufficit attritio: *Bon.d.7 q.vn.p.5 n. 2.* ex *Regi.l.28.c. vlt,n.73.* Ordinariè autem, niſi obſtet cauſa rationabilis, (v. g. ſi ob vomitum communicare non poſſit) præmittenda eſt confeſſio & communio, ob Eccleſiæ conſuetudinem, quæ vnctionem tanquam minùs neceſſariam ad ſalutem,poſtponit. *v.Bon l.c n.13.* Licèt autem per ſe loquendo confeſſio non neceſſariò præmittatur, cùm

per

per contritionem ſe diſponere poſſit;per accidens tamen requiri poteſt, v.g. ſi poſt viaticum peccaſſet mortaliter, & timeretur poſt vnctionem defuturum tempus confeſſioni : tunc enim priùs audiendus & abſoluendus eſſet;quia ſacramenta magis neceſſaria tali caſu priùs ſumenda ſunt. *Fill. Barboſ. Dia.p.5.t.3.R.92.*

VII. Pueris habentibus ſufficientem rationis vſum ad peccandum,tametſi ſacram Euchariſtiam non recipiant, non rectè negatur Extrema Vnctio, cùm inde nonnunquam ſalus ipſorum dependere poſſit *Suar. 3.p.to.3 d 70.ſ 1 Graf.Angl.Zamb.* apud *Laym.l 5.t 8.ca.4 n.2.* qui Parochos quorundam locorum excuſat, per conſuetudinem toleratam ab Epiſcopis, ſi non dent pueris ante annum 14. vel 15. excepto caſu neceſſitatis, quo puer,quem rationis vſum conſecutum eſſe conſtet, aliud Sacramentum ante mortem ſuſcipere non poſſit. *v. Chapeauill.c. 5.q.17.* Ac licet Parochus in confeſſione cognouerit,puerum nunquam actualiter peccaſſe, debere tamen illum inungere, contra *Nug.&c Sancium* docet *Suar.Regin Fill.Kon.&c.* cum *Dia.p.3 l.4.R.181.* Si verò dubium ſit,an puer vſum rationis habeat, vngendus eſt ſub conditione. *Dia.p.5 t 3.R 85.& Sanc.Zamb.& Lugo.*

V. Miniſter,eſt ſolus Sacerdos proprius,ſiue Paſtor; ſine cuius venia ſi extra neceſſitatem alius det, validum quidem eſt, ſed grauiter peccat. *Sylu.Sotus.Kon d.9.n.28.* & religioſus incurrit excommunicationem Papalem. *Suar.Reg l.18 n.40.* Poſſe tamen Regulares hoc Sacramentum(vti & viaticum) in articulo mortis ſui familiaribus miniſtrare, docet *Dia p.5 t.3.R.52.ex Mancino,&c.* In neceſſitate verò, ut ſi Paſtor abſit,vel dare nolit, nec ſuperior poſſit adiri pro petendâ licentiâ licitè miniſtrat quiuis non excommunicatus, aut ſuſpenſus;(etiam Regularis,ut contra *Gauant.*docet *Prapoſ Henriq Fern.Gran.Dia.p.5.t. 3 R.82.*) cenſetur enim tunc Papa dare licentiam, *Lay.Regi. Suar.&c. l.c.Dian R 176.*

VI. Sufficit Sacerdos ſine miniſtro, in neceſſitate, nec in ea fœmina adhibenda eſt,quod ſi tamen fiat,veniale eſſe docet *Quintan. t.5.ſ.6.* In ea poſſet etiam vnus vnam, alius aliam partem inungere, pronunciando tamen formam illi vnctioni reſpondentem. *Bon.l.c. &c.commun.* Non tamen poteſt vnus inungere aliquem ſenſum, & alius formam pronunciare : neque vnus vnum oculum, alter alterum. *v. Dian.p.9. t.7.R 56.* Quòd ſi Sacerdos non poſſit progredi, ſupplenda erunt per alium quæ reſtant. *Tan.Prap.Marat* qui apud *Dia p.5.t.3.R.87.* notat, licere etiam alteri vnctiones ab initio repetere, perinde ac ſi prior nullam earum inchoaſſet.

VII. Etſi in adminiſtratione huius Sacramenti ſeruanda ſint omnia præſcripta in Rituali, Agenda vel Manuali; mortale tamen non eſſe; [illegible]
admini-

adminiſtrare in neceſſitate ſine ſuperpelliceo vel ſtola, docet *Quinta.* & *Leand.* conceditque *Amicus.* Et *Dia.p.8.t.1.R.79.* id excuſat ab omni peccato, ſi infirmus non ſit capax alterius Sacramenti, & iſta haberi non poſſint, contra *Suar.Regin. &c* Imò etiam extra neceſſitatem non eſſe mortale. 1. Omittere Pſalmos pœnitentiales, Litanias, & cæteras preces, docet *Palaus & Gran.* Dico, *extra*: quia in neceſsitate graui, v.g. tempore peſtis, vel morte imminente, ſtatim vngendus eſt ſine præmiſſis orationibus; quæ tamen poſtea ſupplendæ ſunt, ſi ſuperuiuat infirmus. *Bon.d 7.p.6.n.8.* 2. Deferre ad ægrum, vel adminiſtrare ſine lumine. *Leand.* citans *Poſſeu Quint.t 5.ſ 13.Barboſ de offic. Parochi ca. 22.* 3. Si ſolus ſine miniſtro adminiſtret: imò hoc in neceſſitate permittunt. *Tolet.Sa,&c.v Dia.p.9.t 6.R 36.* 4. Si vngat aliter quàm in formam crucis. *Suar.Bec.Lay.v.Dia.p.3.t.4 R 178.*

VIII. Paſtor ratione officij, tenetur ſub mortali, dare ijs qui petunt, niſi iuſta cauſa excuſet: etiam tempore peſtis, modo poſsit abſque periculo vitæ; cum eo enim non teneri, docet *Tan. Dia.p.5.t.3.R.93.* Si peſte infecti ſint confeſſi, poſſe ſine peccato omitti, abſolutè docet idem *Dian.p.3.t.4. R.174.p.5.t.3. R.93. & 83. & p.8.t.1.R.21.* ex *Villalo, Tan.Amico, Franc.Lugo, &c, Suar.Fill.Kon.Bon.Lay.ll.cc.*

IX. Sacerdos curatus peccat mortaliter, ſi petentem negligat inungere, vel differat cum probabili periculo ne ſine vnctione moriatur æger, (niſi iuſta cauſa excuſet) quia in re graui non præſtat id, ad quod tenetur ex iuſtitia. Alius verò Sacerdos, ſi abſente Parocho licitè, & facilè poſſit, tenetur ex charitate, ſed ſub veniali tantùm: niſi tamen ægrotus valdè indigeret, v. g. ſi alioqui ſine omnibus ſacramentis eſſet moriturus, quod aliud nullum ſuſcipere poſſit: tunc enim quidam grauiorem obligationem agnoſcere videntur. *vid. Dian.p.3 t.4. R.170. Lay.l.5.t.2.ca 7.nu.3.*

X. Parocho veſperi timenti ne noctu vocetur ad ægrum, non licet retinere domi ſacrum oleum, vt vocatus poſſit venire expeditiùs. Licet venialem culpam in eo tantùm agnoſcat *Barboſ. de Par.ca. 22.* ex *Poſſeu* item *Quintan.t.5.ſ.10* vbi tamen à mortali non audet excuſare eum, qui ſemper domi retineret.

XI. Decens eſt, vt ſtuppa comburatur: quæ ad ſingulas vnctiones noua adhibenda eſt, niſi aliud habeatur in agenda. *Lay.l c.Sa.*

Reſp. II. Effectus eius principalis eſt, roborare animam contra tentationes dæmonis in morte. Secundarius eſt, 1. delere reliquias peccatorum. 2. tollere pœnas reſtantes 3. aliquando etiam ſanitatem corporis conferre, ſi expediat. *S. Tho.Sylu.Suar.d.41.ſ.1.* Vnde reſolues.

Huius Sacramenti non ſunt capaces, 1. Pueri, ante vſum rationis; etſi ſufficiat ea ætas, quà poſſunt peccare. *Nauar.Suar.l.c.* 2. Perpetuò

amen-

amentes: aliis verò delirantibus, ſi antè petiuerint, aut petituri fuiſſent ſi cogitaſſent, aut oſtenderint ſignum doloris, dari poteſt & debet. *Sylu. Henr. Laym.* Et ſi tales vnctioni reſiſtant, ligandos eſſe, vel fortiter tenendos ait *Zambr.* apud *Dian. p.* 5. *t.* 3. *R* 84. qui cum *Barboſ. de officio Parochi, ca.* 22. dicit eſſe neceſſarium, quando phreneticus non poteſt aliud Sacramentum ſuſcipere.

2. Muti, ſurdi, & cæci a natiuitate ſunt capaces, atque adeò debent inungi prope organa ſenſuum quibus carent: etſi exteriùs per illa non peccarint, potuerunt tamen peccare per interiores potentias, quibus illa reſpondent. *Poſſeu. Nald. Prep. Dian. p.* 5 *t.* 6. *R* 11.

3. Non ſuſcipere hoc Sacramentum, per ſe loquendo, ſecluſoquè ſcandalo, & contemptu, non eſt peccatum mortale. *Suar. Laym Tann. Eſcob. &c.* (multò minùs peccant mortaliter domeſtici, ſi id non procurent) Veniale tamen eſſe, docet Kon *d.* 19. *dub.* 10. contra *Nugn. v. Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 170. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 58. & *p.* 5. *t.* 3. *R.* 97. vbi notat ex *Tann.* non cenſeri contemnere, qui ſciens prudens omittit tempore apto, & oblatâ commoditate. Contrarium tamen vult *Tolet.* præſertim ſi probabiliter deinceps non ſit futura commoditas.

CAPVT II.

De Sacramento Ordinis.

DVBIVM I.

Quid ſit Ordo, quotuplex, & quæ eius materia?

RESP. I. Ordo eſt Sacramentum, quo traditur poteſtas circa Euchariſtiam ritè adminiſtrandam. Ordines vniuerſim ſunt ſeptem, Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acoluthatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium. Quod rurſus eſt duplex. Minus, & Maius, ſiue Epiſcopatus. Vnde quidam octo numerant. Prima verò tonſura non eſt Ordo, niſi latè, ſed tantùm diſpoſitio ad ordines, per quam quis fit Clericus, & capax Beneficij Eccleſiaſtici, ac priuilegiorum Clericalium. Ex ijs tres poſteriores dicuntur Maiores, ſiue ſacri, ob annexum votum ſolenne caſtitatis, (etſi ordinatus per grauem metum, vel nimiis blanditiis, & importunitate parentum, probabiliter eo non teneatur, niſi ſponte ratificauerit. *Sanch. d.* 29. *Azor, Fill. lib.* 10. *cap.* 4. *q.* 3. *Kon. num* 150. *Bonac. de mat. q* 3. *p.* 9.) reliqui Minores, quos cum *Vaſq.* alij Sacramentum eſſe negant, alij cum *Bellarm. Kon. Fill. &c.*

commu-

communiùs & probabiliùs affirmant. Et quidem vnum, vel perfectioṇ ac fine, vel vnitate attributionis. *vid. Fill. tr. 9. cap. 1. Bon. d. 8. qu. 1.*

Reſp. II. Materia remota Ordinum, eſt aliquod inſtrumentum, tra ditum ordinandis, in ſignum poteſtatis ſpiritualis. Proxima eſt eiuſdeṃ traditio & acceptio. Cuius contactum phyſicum & immediatum, et non eſſe eſſentialem aliqui probabiliter doceant, cum *Sa, Henr. Regiṇ Laym. Dian. tr. 4. de ſacram. num. 185. & alijs,* quos citat: contrariuṃ tamen communius eſt, ac tutius, vt alterâ ſaltem manu tangatur; im ex præcepto, ad ſcrupulum vitandum, vtràque manu; & quidem omniạ v. g. calix cum patena, hæc cum hoſtia, vt docet *Fill.* idque ſimul cuṃ prolatione verborum Epiſcopi. *v. Laym. li. 5. t. 9. ca. 5. Bon. d. 8. q. 1. p. 3 v. Dian. p. 8. t. 1. R. 40. & 42.*

Reſp. III. Oſtiarius ordinatur traditione clauium Eccleſiæ; Lecto libri lectionum; Exorciſta, libri exorciſmorum; Acolythus ampullaruṃ vacuarum, vel ſaltem vnius, & candelabri cum cereo extincto, quia eiu eſt præparare lumen, vinum & aquam ad Miſſam; Subdiaconus tradi tione calicis vacui, cum vacua patena ſuperpoſita, quia illius eſt hæ ad Miſſam præparare; Diaconus impoſitione manùs, & traditione libṛ Euangeliorum, quia eius eſt catechizare, cantare Euangelium, & cuṃ facultate Parochi prædicare, baptizare, Euchariſtiam dare, *v. ſuprà*; Sa cerdòs traditione calicis cum vino, & patenæ cum pane, additâ form quâ datur poteſtas ſacrificandi, deinde impoſitione manùs, additâ ali formâ, quâ datur poteſtas remittendi aliis peccata. *v. Fill. t. 9. ca. 2. Re gin. Bonac. Dian. p. 3. t. 4. R. 186. 187. & 188. & p. 8. l. c.* Ex dictị reſolues.

I. Poteſt Epiſcopus extra diœceſin ſuis ſubditis conferre primam tonſuram: quia non eſt Ordo. *Bonac.* & *alij* 4. cum *Dian. p. 4. t. 4. R. 143.* contra *Sanch. Barboſ. &c.*

II. Quando dubium occurrit; an Ordo ſit verè collatus, v. g. quia materia fuit dubia, iterari poteſt & debet ſub conditione. Quando verò ſunt rationes vtrimque probabiles pro nullitate & validitate, ait *Dian. p. 5. t. 3. R. 47.* ex *Gran* poſſe iterari ſub conditione, imò debere, ſi ſit Epiſcopalis vel Sacerdotalis: v. g. ſi Sacerdos vel Epiſcopus non tetigiſſet vaſa ſacra, aut illud inſtrumentum, in cuius porrectione imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem, qui immediatè tetigit patenam, ſed non hoſtiam. Eum verò, qui non tetigit calicem & patenam, dum forma proferebatur, ſed paulò poſt, poſſe quidem ad maiorem animi ſui quietem ſub conditione iterum ordinari, non tamen eſſe neceſſarium docet *C. Lugo Reſp. mor. l. 1 d 33.* Rectè autem notat *Dian. l. c.* etiamſi quis timeat ne inualidè ordinatus ſit, aut non recordetur ſe tetigiſſe ſacra vaſa, aut non tetigiſſe imaginetur, non illico iterandum

eſſe

eſse Ordinem; cùm ſola obliuio vel timor non ſufficiat ad prudens ac rationabile dubium, vel probabilitatem.

Reſp. IV. Epiſcopus non poteſt ordinare niſi ſubditos, vel ratione originis (ſi ſcilicet in eius diœceſi ſint nati,) vel ratione domicilij, ex voluntate iſthic perpetuò habitandi; vel ratione beneficij in ſua diœceſi exiſtentis. *Dian. p. 8. t. 2. R. 8. Laym. Prap. &c. comm.* Quocunque autem horum modorum ſint ſubditi, licitè eos ordinat, vt habetur in *c. cùm nullus, de temp. ordin. in 6.* & ex communi *Henriq. Leſſ. l. 2. c. 34. d. 19.* Vnde reſolues.

I. Qui in vnà diœceſi eſt natus, in altera habet domicilium, in tertia beneficium, à quouis trium iſtorum Epiſcoporum poteſt Ordines, vel dimiſſorias accipere. *Prap. q. 1. d. 14 Laym. l. 5. t. 9. c. 9. Dian. p. 8. t. 2. R. 8. & 9.* vbi cum *Auerſa & alijs 3.* contra *Barboſ.* dicit, etſi ab vno eorum acceperit Ordinem vnum, poſſe alterum ab alio accipere.

II. Poteſt quis ordinari vt originarius, vbi ipſe vel pater eius eſt natus. *Barboſ. Zerola, Auerſa,* & *alij 9.* cum *Dian. p. 8. t. 2. R. 12.* Non tamen poteſt ordinari ab Epiſcopo, in cuius diœceſi natus eſt fortuito; v. g. quia mater ibi itineris vel negotiorum causà degebat; quia non contrahit ibi ciuilitatem originis, ſed vbi parentes domicilium habent, ibi enim natus eſſe cenſetur. *Sanch.* & *alij 8.* cum *Dian. p. 8. t. 2. R. 11.* contra *Hurtad.*

III. Qui in diuerſis Epiſcopatibus habet duo domicilia, in quibus æqualiter (etſi non mathematicè) habitat, poteſt ab vtriuslibet loci Epiſcopo ordinari: quia vtrique eſt ſubditus ratione domicilij. *Prap. l. c. Sanch. Auerſa, &c.* cum *Dian. p. 8. t. 2 R. 14.* eius tamen filius ab illo tantùm, in cuius diœceſi eſt natus. Quòd ſi fortuito extra vtriuſque diœceſin ſit natus, ab vtrouis poteſt ordinari; quia vterq; cenſetur eius Epiſcopus originis, cùm non ſit potior ratio de vno, quàm alio. *Prap. Dian. l. c.* Natus autem ex fornicatione, matris potiùs quàm patris domicilium ſequitur. *Prap. Dian. l. c. R. 18.*

IV. Qui plura habet in diuerſis diœceſibus beneficia, poteſt à quolibet illorum Epiſcoporum ordinari. *Garc. Prap. l. c. & Dian. p. 8. t. 2. R. 25.*

V. Studioſi qui in vniuerſitate habitant (etiam vltra decennium) animo redeundi in patriam, non contrahunt ibi domicilium, atque adeò ab eius loci Epiſcopo ordinari non poſſunt. Imò ſi iſtic ducant vxorem, nec filij eorum; ſicut enim is non dicitur Epiſcopus domicilij reſpectu patris; ita nec Epiſcopus originis reſpectu prolis, quæ nata fingitur in domicilio patris. *Dian. p. 8. t. 2 R. 15. & 17.*

DVBIVM II.

Quæ requirantur in ordinando?

Reſp. I. Ad validam ordinationem requiritur, & ſufficit, vt ſit baptizatus. *S.Thom.* 3.*p.q.*39.*a.*2. Kon.*d.*20.*dub.*10. *Vaſq.Fill.t.*5 4. *q.*2. Vnde reſolues.

I. Incapax ordinum eſt, & quidem iure diuino. 1. Fœmina. *V Regin.Fill l.c.* 2. Hermaphroditus, in quo ſexus fœmineus præu *Fill.loc.cit.* Quod ſi autem in eo incipiat prævalere poſt ordinatio validam, non poteſt validè conſecrare, vel abſoluere; licet char rem Sacramentalem retineat. *C. Lugo Reſp mor.l* 1. *d.*31. 3. No ptizatus. *Ibid.*

II. Validè ordinantur, 1. Perpetuò amentes, cæci, muti, priuati nibus, etſi iure naturali ſint inhabiles. 2. Irregulares, etſi iure Ecc ſtico ſint inhabiles, maneantquè ab eorum vſu ſuſpenſi. 3. Pueri i nis, qui tamen ad caſtitatem non tenebuntur vi voti, niſi id ratifi rint. *Tol. Henriq. Azor l* 13.*ca* 14.*Bon.l.c.*

Reſp. II. Vt Ordo licitè, & ſecundùm iura Eccleſiæ ritè ſum aut non incurratur cenſura, requiritur in recipiente, præter ſ gratiæ. 1. Vt non ſit Neophytus, vel infamis, vel Hermaphro vel irregularis, ſuſpenſus, excommunicatus. 2 Animus cleric *Trid. ſeſſ.* 23. *c.*4. ſine quo ſi primam tonſuram, vel Ordines m accipiat, videtur peccare ſaltem venialiter (niſi iuſta cauſa ſet) quia fraus eſt leuis. *v. ſuprà l.* 4. *ca.* 2. *d.* 1. *a.* 3. Simili nialis inconſtantia videtur, ſine iuſta cauſa ſtatum Clericale ſerere. 3. Vt ſit confirmatus. *Trident ſeſſ.* 23. *ca.* 4. & quid cundum *Bonac. d.* 8. *p.* 5. *num.* 10. ſub mortali; ſecundum So Kon. ſub veniali. 3 Litteræ dimiſſoriæ (etiam pro prima tonſura ſcopi proprij, ſiue originis, ſiue beneficij, ſiue domicilij. *vid. Di t.*4. *Reſol.*194. 4. Examen coram Epiſcopo, de ſcientia neceſs vſum cuiuſque Ordinis: nam *Trid. ſeſſ.*23.*ca.*4. pro prima tonſ quirit, vt ſciant fidei rudimenta: item legere & ſcribere: & de probabilis ſit coniectura quòd Clericatum elegerint, non ſecul dicij fugiendi fraude, ſed vt Deo fidelem cultum præſtent. Pro ribus, vt linguam latinam intelligant. Pro Subdiaconatu & natu, cognitionem eorum quæ ad iſtos Ordines ſpectant. Pro dotio tantam ſcientiam, vt populum docere poſſit neceſſaria a rem, & adminiſtrare ſacramenta. 5. Titulus ſuſtentationis, vt be vel patrimonij, vel paupertatis, vt in regularibus. *Trid ſ* 21. *c.* 2

6

6. Ordo inter receptionem vnius & alterius; cuius inuerſio, v.g. ſuſcipere Diaconatum ante Subdiaconatum, erit mortale; Epiſcopatus ante Sacerdotium, erit etiam inualidus. 7. Tempus, ſic minores conferuntur quàuis Dominica vel feſto, & quidem tali, quod ex præcepto Eccleſiæ celebretur etiam in foro, vt *Sylu Azor. Barb. &c. com.* docent, Ac licèt *Prapoſ. Fagund. Tann. Gauant. &c.* putet ſufficere quoduis feſtum duplex in Eccleſia, eamque ſententiam *Dian. R. 5. t 13. R. 47.* vocet tutam in praxi: eam tamen ex decreto Vrbani VIII. reiectam eſſe monet *C. Lugo l. 1. Reſp mor. d.* 43. Eoſdem autem poſſe ex recepta Epiſcoporum conſuetudine, etiam feria VI. veſperè ante Sabbathum, quo omnes Ordines iure conferri poſſunt, notat *Dian. p. 2. t. 16. R. 28. ex Henriq. Regin. &c.* maiores verò Sabbathis Quatuor temporum, & Dominicæ Paſſionis, ac Hebdomadæ Sanctæ. 8. Interſtitia temporum. Sic maiores non niſi poſt annum ab alterius ſuſceptione conferri poſſunt, ex *Trident. ſeſſ. 23. cap. 11. & 13. & 14.* in quo tamen Epiſcopus ob neceſſitatem, vel vtilitatem Eccleſiæ, poteſt diſpenſare. Eodem tamen die, non niſi de licentia Papæ, duo Ordines maiores poſſunt dari: Minores verò omnes, diſpenſante Epiſcopo, poſſunt dari eodem die & ſi cõſuetudo ſit, ſimul cum Subdiaconatu. *Nauar. c. 25 Henriq. l. 10. c. 11. Vaſq Suar. Sa V. Ordo, Lay l. 5. t 9. c. 8.* 9. Locus ſcilicet prò ſolemni collatione Eccleſia pro priuata, Sacellum. 10. Ætas, in qua ordinariè Epiſcopus non poteſt diſpenſare, & ſic pro prima tonſura & minoribus, requiritur ſaltem ſeptennium completum, licèt *Quintan. t. 6 ſ. 21.* contra *Sanch. &c.* putet ſufficere inchoatum. Pro Acolytho annus 12. completus *Fill. t. 9. ca. 4. nu.* 28 pro Subdiaconatu vigeſimus ſecundus, pro Diaconatu vigeſimus tertius, pro Sacerdotio vigeſimus quintus, omnes incepti, pro Epiſcopatu trigeſimus completus. *v. Bon. d. 8. q. 1. Fill. tr 9. ca 4. Laym l 5. tr. 9. ca. 6. & 7. Dian. p. 3 tr. 4 R. 192.* Si autem dubium ſit, an quis ætatem requiſitam habeat, v.g. pro Sacerdotio in annum 25 ingreſsus ſit, ordinari non poteſt *Sanch. Laym. Bardi, d. 6. ca. 11. p. 6 §. 2. v. ſuprà l. 1. t. 1. ca. 2. dub. 3.* Peccat autem tam ordinans, quàm ordinatus, ſi ordinetur qui non habet qualitates requiſitas.

Quares. Quæ ſint officia ordinatorum?

Reſp. I. Oſtiarij eſt claues templi ſeruare, aperire & claudere eius ianuas; arcere eos, quibus non licet intereſſe ſacris; campanas pulſare; quæ intra Eccleſiam ſunt cuſtodire; ei qui prædicat, aperire librum. 2. Lectoris munus eſt, legere in Eccleſia lectiones veteris & noui Teſtamenti; item docere catechumenos rudimenta fidei Chriſtianæ. 3. Exorciſtæ munus eſt, manus imponere ſupra vexatos à ſpiritibus immundis, ad illos adiurandos & eijciendos, item ad exorcizandos catechume-

nos. 4. Acolythi munus eſt præparare ampullas vini & aquæ ad ſacrificium Miſſæ, & porrigere Subdiacono, ferre cereos ad idem ſacrificium,& illi miniſtrare,vnde,& ceroferarius dicitur. 5. Subdiaconi munus eſt,immediatè ſubordinari Diacono ad ſacrificium Miſſæ, calicem & patenam illi tradere, vrceolum cum aqua præbere, aquam ad lauandas manus infundere, Epiſtolam ex officio & ſolemniter in Miſſa legere. 6. Diaconi munus eſt, cantare ſolemniter Euangelium in Miſſa, miniſtrare immediatè Sacerdoti in omnibus quæ pertinent ad Miſſæ ſacrificium, veſtire altaria, crucem ferre, & denique ex commiſſione Sacerdotis prædicare & baptizare. 7. Presbyteri munus eſt offerre Sacrificium Miſſæ, abſoluere à peccatis, baptizare, benedictiones aquæ & ſimiles facere, populum doctrina & exemplo paſcere. *v. Eſcob. Exam. 8.t.7.ca.1.*

TRACTATVS VI.

De Matrimonio.

CAPVT PRIMVM.

De Sponſalibus.

DVBIVM I.

Quid ſint Sponſalia.

RESP. Sunt promiſſio voluntaria, deliberata, & mutata, ſigno ſenſibili expreſſa, futuri matrimonij, inter perſonas iure habiles. Dicitur I. *promiſſio*: quia propoſitum non ſufficit, cùm non inducat obligationem. Vnde qui diceret, *volo te accipere, habere, aut ducere in vxorem*, non contraheret ſponſalia, vt *Bon. q 1.p.1.* docet, ex alijs: quia hæc verba non promiſſionem, ſed propoſitum promiſſionis tantùm ſignificant: niſi tamen ex circumſtantijs aliud colligatur.

Dicitur II. *Voluntaria & deliberata*, ſcilicet deliberatione ſufficiente ad peccatum mortale, cùm ſponſalia ſub mortali obligent. *Dian. p. 3. t.4 R.173* ex *Sanch Pontio, &c.* etſi *Bon. q.1.p.4.nu. 4.* plus requirat. Vnde regulariter non ſunt valida ante ſeptennium completum, vt docet *Kon di 21 a.5 Sanch. l. 1. d. 16.* niſi malitia & prudentia ſupplea ætatem *Dian. t.4.p.3.R.174. Pontius, &c.* (quod tamen quidam ne gant

gant ſufficere, cùm ius determinarit ætatem (imò nec poſt ſeptennium, ſi de vſu rationis ſufficienti non conſtet; vti neque, ſi *vi*, dolo, errore, vel ignorantia circa ſubſtantiam, aut notabilem conditionem ſubſtantialem fiant, ſecundùm *dicta de Voto & Contractibus*.

Dicitur III. *Mutua*. Vnde ſi Titius promittat nuptias Caiæ, & hæc acceptet ſine repromiſſione, neuter obligatur, quia cùm contractus ſponſalium ſit oneroſus, & reciprocus, non poteſt claudicare; inuoluit enim conditionem, *ſi tu repromiſeris*. Quòd ſi tamen Titij promiſſio fuiſſet abſoluta, ac gratuita, & acceptata à Caia, ſolus Titius obligaretur, non vi ſponſalium, ſed ſimplicis promiſſionis. Ita *Sanch lib. 3. di. 3.* contra *Pontium*, apud *Dian. p. 3. tr. 4. Reſol.* 244.

Dicitur IV. *Signo expreſſa*: quia contractus inter homines non fit niſi ſigno externo. Vnde non ſufficit ad ſponſalia taciturnitas Caiæ, etiam cum conſenſu interno in promiſſionem Matrimonij, quod Titius ei promittit. Si tamen pater, vel mater, pro filio, aut filia, aut Curator, pro eo cuius curam habet, præſente & non contradicente, (dummodò metus abſit) contrahat, valida erunt; quia in hoc caſu, ius accipit taciturnitatem, pro expreſſione conſenſus. *Sanch l. 1. d. 22. Dian p. 3. tr. 4. R.* 270. imò etiam ſi pro abſente: ſaltem ſi is reſciens id expreſsè vel tacitè ſigno aliquo ſufficienti ratificet. *Sanc. Pont Dian. p. 3 t. 4 R.* 271. contra quos *Sot. & Henriq* ne hoc quidem requirunt, ſed tantùm vt reſciens non contradicat. Quod *Kon.* admittit, ſi per ipſos Tutores vel parentis ijs proponatur, tunc enim ſi taceant, cenſeri conſentire.

Dicitur V. *inter habiles*: id eſt, quæ & ætatem à iure præſcriptam habent, & nullo impedimento prohibentur. *Vnde reſolues*.

I. Quando verba, vel ſigna ſunt dubia, in foro conſcientiæ ſtandum eſt intentione contrahentium, ſi de illa conſtet: in externo autem, communi intelligentia, & ſenſu verborum, ita tamen, vt potiùs inclinetur in fauorem matrimonij *v. Dian. p. 3 t. 4. R* 205. *Bonac. q. 1. p.* 1.

II. Verba de præſenti, inter impuberes, apta ad Matrimonium, (cùm hoc ex iure poſitiuo ſit nullum) habent vim ſponſalium. Ratio eſt ex interpretatiua intentione contrahentium: quia actus, quando non valent eo pacto, quo fiunt, valent meliore modo quo poſſunt; ſponſalia autem virtute continentur in matrimonio, *Laym. l. c. nu.* 17.

III. Ad ſponſalia non ſufficit, 1. Si dicas, *non ducam aliam, quàm te*; quia ſunt verba merè negatiua, & potes ducere nullam. *Bon q. 1. p. 7. num.* 13. 2. Dicere, *contraham tecum, ſi Papa diſpenſauerit. Barboſ. & alij* 10. cum *Dia. p 3 t. 4. R* 290. contra *Sanc. Kon & Pont.* ac proinde licitum eſt vtrique contrahenti, ante & poſt impetratam à Pontifice diſpenſationem altero inuito reſilire. Si tamen impenſæ magnæ factæ ſint causâ diſpenſationis, eas tenebitur refundere reſiliens. 3. Subarrha-

tio annuli, & miſſio munerum iocalium, niſi conſuetudo patriæ aliud habeat. Ratio, quia poteſt fieri ex alijs cauſis. Quod ſi tamen verba vnius præceſſerint, tunc immiſſio annuli, & verbum *recipio*, operatur ſponſalia, vel etiam matrimonium, pro ratione promiſſionis, vt docet *Fill.* quia recipiendo ſic annulum, tacitè conſentit: itemque ſi habito inter amicos tractatu de matrimonio, ſponſus miſit arrhas, & munera iocalia, eaque ſponſa acceptauit *Laym. li. 5. tr.* 10. *ca.* 2. 4. Sponſalia metu graui contracta, licet iuramento firmata, ſunt inualida: quia iuramentum metu extortum non firmat contractum. imò probabiliter nec obligat, adeoque relaxatione non indiget. *Sanch. Barboſ. Dian. p. 3. t. 4. R.* 278. *v ſuprà l. 3. t. 2. c. 2.*

DVBIVM II.

Quæ & quanta obligatio Sponſalium?

Reſp. I. Obligat ad ineundum matrimonium, ſub peccato mortali: ſi tamen terminus non ſit præfixus, ſufficiet, ſi promittens impleat, quando à promiſſario requiretur, vel pro more regionis. Ratio prioris patet ex natura contractus oneroſi, in re graui. Ratio poſterioris eſt, quia id eſt commune omni debito. *Sanch. lib* 1. *d.* 28. *Kon. d* 22. *dub.* 1. apud *Dian. p.* 3. *t* 4. *R.* 245. Pontius tamen *ibid.* vult obligari ſtatim poſt contractum. *Vnde reſolues.*

I. Reſiliens cogi poteſt ad matrimonium, etiam à Iudice per cenſuras; quòd tamen rarò expedit, ob periculum infelicis exitus.

II. Si Iudex ſecundùm allegata & probata cogat ad matrimonium, licet à parte rei reuera coactio ſit iniuſta, valet matrimonium. *Sanch.* & *M. Perez,* contra *Texed.* apud *Dian p. 9 t 8 R.* 26.

III. Fornicatio ſponſæ, eſt circumſtantia in confeſſione exprimenda; quia mutat ſpeciem, & conſtituit iniuſtitiam, quæ in ſponſa grauis, ideoque mortalis habetur, vt ſi quis rem alteri promiſſam notabiliter corrumpat; quod tamen ſponſus non cenſetur facere fornicando, cùm in viro fornicatio non tanti æſtimetur, niſi aliud accedat. *Sanch. l.* 1 *d.* 2. *Kon. Fagund Fill. &c.* probabiliter, contra *Laym. Azor. &c v. Lugo d.* 16. *num.* 176.

IV. Qui ſimulato animo promiſit, per ſe loquendo non obligatur ad nuptias, tametſi damnum creatum debeat reſarcire. Dixi *per ſe*: quia ſi facta promiſſione puellam induxit ad copulam, tenetur illam ducere. *Bon l c p.* 2. Vbi excipit, ſi puella eſſet longè inferioris conditionis, (v. g. quoad notabilitatem, vel diuitias) tunc enim non teneri ducere,

(v. g.

v. g. virum nobilem filiam agricolæ) præſertim, ſi illa fuerit conſcia diſparis ſtatûs, ſeu conditionis, eò quòd tum decipi potiùs voluerit, quàm decepta ſit; vnde nec teneri eo caſu illam dotare. Secùs tamen, ſi ipſa inæqualitatem ſtatûs ignorauit, aut ſi ipſe non fictè, ſed ex animo Matrimonium promiſerit. Ita *Bonac q* 1. *p.* 3. *num.*7. *& ſeq.* ex *Vaſq. Mol.d.*106.*Sanch lib.*1.*d* 10 *v.Leſſ l.*2 *c.*10.*d.*3.*Laym.c.*1.*num.*10.& *Mart. Perez d.*2.*ſ.*3.

V. Sponſalia poſteriora contra priorem fidem inita, tametſi iurata ſint, aut copula etiam acceſſerit, ſunt inualida. *Sanch. & Villalob.* contrarium tamen tenet *Kon. & Pont.* cum *Dian.p* 3 *t.*4 *R.*210. matrimonium tamen poſt ſponſalia contractum cum altera, eſt validum, licet iniuſtum. *Bonac.p.*5.*&* 7 *Laym.ca.*1.*nu.*1.

VI. Liberi, qui parentibus inſciis contraxerunt ſponſalia, etiam cum ijs, qui imparis ſunt conditionis, v. g. ignobilis cum nobili, licèt peccarint, tamen obligantur: nec à parentibus poſſunt impediri, quò minus ſeruent fidem datam. *Laym l.c.num.*12. ex *S. Thom. &c.* niſi ſcandalum magnum ex matrimonio timeretur. *Dian.p.*9.*t.*7.*R.*71. ex *Molin. Sanch. &c.*

VII. Reſiliens culpabiliter à ſponſalibus perdit ſuas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad reſtitutionem, quanti eius intererat talem contractum impleri.

Reſp.II. Vbi Tridentinum non eſt receptum; ſponſalia iure antiquo tranſeunt in matrimonium, per quæuis ſigna externa, maritali affectu exhibita, v.g. per copulam. Dico, *vbi Trident. &c.* quia vbi hoc receptum eſt, hæc ſigna non tenent, ſi ſint clandeſtina, ideoque grauiter in ijs peccari poteſt *Vnde ſequens Caſus reſoluitur.*

Sponſis non licent tactus impudici, cum proximè diſponant ad copulam & pollutionem; etſi liceant amplexus & oſcula, in ſignum amoris. *Sanch l* 9.*d.*47.*v. Dian.p.*2.*t.*17.*R.*6.& *t.*1.*miſc.R.*31.*& p* 4. *R* 131.

D V B I V M III.

Quomodo diſſoluantur Sponſalia?

Reſp.I. Diſſoluuntur ſequentibus caſibus. I. Per matrimonium validum cum alia initum. *Bonac.p.*7.

II. Per mutuum conſenſum, ſicut quiuis contractus. *Laym. c.* 2. *nu.* 8.

III. Si ſuperueniat impedimentum dirimens matrimonium. *Bon. p.* 8.*n.*5.

IV. Per atrox crimen alterius ſponſi,ſoluuntur ex parte innocentis: quale cenſetur 1. Fornicatio,ſiue ſpiritualis,vt hæreſis, ſiue corporalis, tam ſponſi, quàm ſponſæ, poſt ſponſalia; & ſponſæ etiam ante illa, ſed à ſponſo ignorata,licet per vim facta. *Bonac.p.*8. Imò ſi ſponſa permittat ſe tangi impudicè ab alio per oſcula & amplexus,poteſt ſponſus reſilire à ſponſalibus; ſed non vice verſa:quia etſi ſponſus id faciat,non eſt dedecus ſponſæ, nec mutatio alicuius momenti. *Regin. Sanch. Dia. p.*3.*t.*4.*R.*283. Limitat autem *Kon* & *Laym.* niſi talia oſcula & tactus ſint ita frequentes, vt indicent valde propenſum ſponſi animum in alteram,vt meritò timeri poſſit, ne ſponſæ non ſit fidem ſeruaturus. *Si* autem vterque ſponſus fornicetur poſt ſponſalia,neutrum poſſe reſilire docet *Paulus & Bonac.*contra *Kon.Regin. Sanch. Laym. Pont.* qui ſoli viro id eo caſu permittunt,eò quòd delicta ſint imparia, & longè grauius damnum immineat ipſi propter incertitudinem prolis. *Dian. l. c. R.*284. 2. Furtum graue,homicidium,&c.vel ſimile,quod graue damnum, vel infamiam pariat. *Bon.p.*8.*nu.*12.

V. Si notabilis mutatio accidat,vel detegatur, quæ ſi à principio cognita fuiſſet,à ſponſalibus deterruiſſet, qualis eſſet. v.g. 1. Inimicitia, vel odium graue inter ſponſos. Quò refertur morum aſperitas, vel ſæuitia,poſt ſponſalia primùm cognita: item iuſtus timor, ne ex matrimonio ſcandala, & grauia odia naſcantur inter parentes, vel conſanguineos. *Laym.ca.*1.*nu.*78.*Bon.p.*8.*n.*8.*&c.* 2. Si alteruter incidat in lepram, paralyſin, morbum Gallicum, &c, ſi grauiter mutiletur, vt amiſſione oculi, naſi, vel aliter grauiter deformetur,præſertim ſponſa vel ſponſus reddatur ineptus ad opificium exercendum, vel acquirendum officium,ad ſuſtentationem familiæ neceſſarium. *Dian.p.* 3. *t.*4. *R.*85. ex *Sanch. l.* 1.*d.*57.*Kon.d.*23.*dub.*8.*Laym & Bon.ll.cc.* Non tamen tenetur ſponte aperire tales defectus, qui reddant nuptias minùs quidem appetibiles, non tamen pernicioſas,præſertim ſi aliquam infamiam habeant adiunctam, (v.g. ſi ſponſa vi,vel ſponte fuiſſet corrupta, (dummodò tamen contrarium poſitiuè verbo factove non ſimulet; poteſtque interrogatus licitè diſſimulare,& contrahere matrimonium. Si verò defectus ſint pernicioſi, v. g. morbus contagioſus, grauis infamia,ſiue perſonalis, ſiue generis aut familiæ, non licet (etiamſi poſt ſponſalia contracta in eos inciderit)contrahere cum eorum ignaro,niſi ſimiles defectus ipſe patiatur.*Kon. Pont. Dian.p.*5.*t.*4.*R.*28. vbi ex *Kon. & Sanch.*contra *Pont. Nauar. &c.* infert, ſponſam poſt ſponſalia corruptam poſſe ſponſum defectus iſtius occulti ignarum cogere ad ſtandum ſponſalibus,& contrahendum matrimonium. 3. Si magna alterius debita detegantur,vel graue ſit periculum fortunarum, famæ, morbi, paupertatis,&c.vel ſponſa dotem promiſſam afferre nequeat, vel deniq;

ſi ſpon-

ſi ſponſus incipiat vagari cum incommodo ſponſæ. *Bon.l.c.* Quòd ſi autem defectu ſponſæ detecto dubitet ſponſus, an ſi eum ab initio cognouiſſet, contracturus fuiſſet, tum ſi defectus ille cenſeatur grauis ac notabilis, præſumetur pro ſponſo, cui liberum erit reſilire. *Sanch. Bon. Tancred. t. 1. l. 1. d. 65.* ſecùs ſi defectus ſit leuis. *Bardi. l. 6. ca. 11. p. 7.*

VI. Si alter ſine alterius licentia proficiſcatur in terram longinquam: quia cenſetur renunciare ſuo iuri. *Lay.l.c.Bon.p.6.*

VII. Si ſint inita cum conditione, certo tempore contrahendi matrimonium, liberatur obligatione is, per quem non ſtetit, quò minùs ſit contractum. *Laym.n.16.*

VIII. Soluuntur, licèt ſint iurata, per ſuſceptionem ordinis ſacri, vel ingreſſum alterius in religionem, aut votum eam ingrediendi. *Lay.l.c. Bon.p.5.* Nec obſtat, ſi hic poſtea ad ſæculum redeat, vt docet *Sanch.l.1. d 24.* licèt *Prapoſitus, Fill. & alij* putent talem ex parte ſua prioribus ſponſalibus teneri, vti etiam ad damna reſarcienda ſponſæ, ſi quæ paſſa eſſet. Vnde non poſſet ingredi religionem, ſi ſponſam defloraſſet, nec aliter quàm per matrimonium poſſet reſarcire damnum. *v. Dia.p.3.tr. 4.R.207.Bon.l.c.*

IX. Probabile eſt, ſolui etiam per votum ſimplex caſtitatis, vt docet *Suar. Azor, aliiq;*, cùm hoc ſit de meliore bono: etſi contrarium doceant *Fill. Sanch. Kon. & alij*: eò quod Deus non acceptet promiſſionem rei alteri promiſſæ, & in alterius præiudicium. Vnde etiam in foro externo talis ſolet compelli, ut vel fidem ſeruet, vel intret religionem. Interim poſt tale votum alteri parti datur ius ſponſalia ſoluendi, eò quod vouens reſilierit, & cenſeatur iuri ſuo renunciaſſe. *v. Bonacina p.5. num.13.*

X. Per matrimonium validum diſſoluitur ſaltem quoad eum, qui non contraxit matrimonium; quoad eum verò qui contraxit, non extingui obligationem ſi alter expectet, ſed ſuſpendi, & matrimonio iſto ſoluto teneri ad implenda ſponſalia priora, docet *Pont.* contra *Sanch.* qui vult omnino diſſolui. *v. Dia.p.3.t.4.R.209.*

XI. Si ſponſo noua ſuperueniat hæreditas, ita vt illi ſponſa iam ſit inæqualis, non habet ideo ius reſiliendi: quia non eſt deceptus in conditione ſponſæ, in qua nulla facta eſt mutatio. Idem eſt de ſponſa, ſi ipſi hæreditas noua ſuperueniat. *Sanch. Kon. Regin. Dia.p.3.t.4.R.286.*

Reſp. II. In ſupradictis cauſis, quando manifeſtæ ſunt non requiritur authoritas Iudicis ad diſſoluenda ſponſalia, alioqui requiritur. Quòd ſi ſponſus cognito ſuo iure reſiliendi, nihilominus carnaliter cognouit ſponſam, cenſetur tacitè ſuo iuri renunciaſſe, & ſponſalia ratificaſſe, *Laym.c.2.n.23.*

CAPVT II.

De Matrimonio ſecundùm ſe.

DVBIVM I.

Quid ſit, quæ eius materia, forma, & miniſter?

Reſp. eſt Sacramentum inter baptizatos, quo vir & mulier ſibi mutuò legitimè corpora ſua tradunt, ad perpetuam vitæ ſocietatem, vſum prolis ſuſcipiendæ, & remedium concupiſcentiæ. Materia ex qua, & proxima, eſt mutuus conſenſus, externis ſignis expreſſus, quatenus habet rationem traditionis. Forma autem, eſt idem conſenſus, quatenus habet rationem acceptationis, *Suar. to. 3. d. 2. ſ. 1 a. 1. Sanc. Vaſq.* Miniſter non eſt Sacerdos, ſed ipſi contrahentes, quia hi ponunt materiam & formam. Porrò matrimonium dicitur ratum, quando contractus eſt factus, etſi non ſit ſecuta copula carnalis. Conſummatum verò dicitur, quando ea ſecuta eſt. *Vnde reſolues.*

I. Validè & licitè contrahi poteſt cum pacto continentiæ, ſine intentione prolis, & remedij concupiſcentiæ. Ratio, quia non pugnat cum eſſentia Matrimonij. Et patet exemplo B Virginis, & S. Ioſeph.

II Non videtur licitum, contrahere tantùm propter voluptatem carnis, vel vanitatem; quia finis debet ſaltem eſſe honeſtus. *Nauar. c. 22. nu. 79. Sanch. l. 2. d. 29 q. 3.*

III Licitè contrahitur in remedium concupiſcentiæ, (nihil aliud intendendo) modò proles poſitiuè non impediatur: hoc enim ſub mortali non licèt. *Kon. d 25 d. 2. n. 16. Pontius l. 1. ca. 21 Hurt. 4. Perez d. 18. ſ. 7. n. 6.* ex 1. *Corinth.* 7 Hinc etiam coniuges poſſunt abſtinere ab vſu coniugij, & optare, ne plures accipiant liberos, quàm poſſint alere, dummodo, vt dixi poſitiuè non impediant, nec abortum procurent. *Perez l. c. Bon. q. 4 p. 1. n. 12. Nauar c 16. &c.*

IV. Licitè etiam contrahitur ob fines honeſtos extrinſecos, fini intrinſeco Sacramenti (qui eſt mutua animorum coniunctio, & coniugum ſanctificatio) non contrarios, v. g. ad pacem inter regna, vel illuſtres familias componendam, vel ſplendorem familiæ conſeruandum. Ita contra *Sanch. & Sylnium* docent *Prap. Pont. Gaſpar. Hurt. Dia. p. 3 t. 4. R. 219 Marc Perez d. 18. ſ 7. n 7.* vbi cum *Dia l. c.* etiam permittit, ob diuitias & nobilitatem.

V. Va-

V. Validè,ſed illicitè,contrahitur cum intentione negandi debitum, vitandi prolem,vel etiam non educandi, mœchandi,&c. niſi tamen talis intentio in pactum deducatur,id eſt, niſi adiiciatur tanquam conditio obligans ad aliquid contrarium eſſentiæ matrimonij, Vnde inualidè contrahit, qui vinculum matrimonij vult tantùm durare per annum, vel reſeruat ſibi poteſtatem adulterandi, vel non reddendi debitum debitè exigenti. *v Perez ſ.6.&c.ll.cc.*

VI. Contrahentes vt non peccent, debent eſſe in gratia, etiam tunc, quando per procuratorem contrahunt: quia verum Sacramentum ſuſcipiunt,licèt dormiant. Secus eſt de procuratore per quem contrahunt, vti,& de Sacerdote copulante. Secùs eſt de Sacerdote copulante: quia nec ſuſcipit,nec adminiſtrat Sacramentum,ſed tantum vt teſtis aſſiſtit. *Card de Lugo de ſacram.d.*8 *ſ.9.n.*155.

VII. Coniux habet poteſtatem in alterius corpus, ſed non ad exercendam libidinem,generationi aduerſantem.

VIII. Requiritur conſenſus de præſenti, verbo, ſcripto, aut nutibus expreſſus: ſufficit tamen exprimere per alium, ut ſi parentes pro filijs contrahant,his tacentibus. *v.Dia.p.3.t.4.Reſ.*272. Sufficit etiam 2. Si alterius conſenſui præcedenti, & non reuocato,alterius accedat. Vnde ſi quis coram Parocho non verè conſenſerit, ſatisfacit conſentiendo poſtea. *v.Dia.l c.R.*292.

QVÆRES. An ſufficiat conſenſus conditionatus?

Reſp.I. Sufficit conditionatus,ſub conditione de præterito, vel præſenti,ſtante conditione;quia tunc contractus non ſuſpenditur.

Reſp.II. Sufficit ſub conditione neceſſariâ de futuro,dummodò contrahentes non intendant ſuſpendere tantiſper conſenſum, v.g. duco te, ſi cras ſol oriatur. Item ſub conditionie de futuro impoſſibili, v.g. Si cœlum tetigeris;vel de futuro turpi;modò non repugnet ſubſtantię matrimonij, & conſenſus ſit abſolutus,v.g. ſi patrem occideris. Ratio,quia tales conditiones habentur pro non adiectis, *Sanch.l.*5.*d.*15. *Mol. Fill. Leſſ l.2.c.*18 *d.*15. *Lay Bon.*

Reſp. III. Non ſufficit ſub conditione de futuro, quæ ſit contra ſubſtantiam obligationis matrimonialis, v.g. ſi prolis generationem impedire velis maleficio,vel victum comparare adulterio. Patet ex *C.Fin. de condit.v.Sanch.l.*5 *d.*10 *Kon.d.*29.*du.*3 *Fill.&c.*

Reſp.IV. Conſenſus ſub conditione honeſta de futuro, eſt contractus ſponſalium tantum,& non Matrimonij. Quia hic debet eſſe de præſenti.Ob quam rationem non incipiet validari matrimonium ſine nouo conſenſu,poſtquam conditio impleta fuerit, vt docet D. *Thom.cum alijs* apud *Sanch.* etſi *Fill.Laym. & alij quidam* putent, contrarium eſſe probabile, eò quòd contractus celebratus ſub conditione honeſta

futu-

futura, hàc impletâ purificetur. Quod concedit *Bon. q.2.p.10.n.20.* ſi contrahentes in eodem conſenſu manſerint, ſaltem virtualiter.

DVBIVM II.

De vſu Matrimonij.

ARTICVLVS I.

An vſus matrimonij, ſiue actus coniugalis ſit licitus?

Reſp. Per ſe eſt licitus, & honeſtus. Quod eſt de fide, & patet ex 1. *Cor. 2. Vxori vir debitum reddat.* Per accidens eſt illicitus in ſequentibus caſibus.

I. Si matrimonium a parte rei ſit nullum: quod tamen ſi vterq; ignorat, non peccat, niſi materialiter. Si vterque vel alter id certò ſciat, non poteſt, quocunque etiam periculo propoſito, vti matrimonio, Vnde ſi non poteſt ſine periculo vitæ, aut famæ, detegere impedimentum, nec ſperare diſpenſationem, debet vel ingredi religionem, (ſi necdum conſummauit) vel fugere, vel petere diuortium, ob coniugis ſæuitiam, v.g. vel adulterium, ſi tale ſit, vel certè omnia incommoda patienter ſuſtinere. *Bon. q. 8 p. 8. nu. 16.*

II. Si matrimonium ſit dubium. Et quidem ſi alter tantùm dubitet, is non poteſt petere debitum: reddere tamen tenetur, cùm alter habeat ius petendi. Si vterque dubiâ fide contraxit, vel dubitat de eius valore, neutri petere aut reddere licet ante veritatis indagationem. *Vaſq. Sanch. Dian. Bardi. d. 6. ca. 11. p. 7. §. 3.* Secùs poſt eam. *Bon. q. 4. p. 4. v. ſuprà l. 1. t. 1. ca. 2. d. 3.*

III. Si fiat cùm graui periculo vitæ, aut ſanitatis. Niſi tamen ſit cauſa grauis, cui damnum corporale videatur poſtponendum, v.g. periculum incontinentiæ in ſe, vel comparte. *Bon. p. 6. num. 8. M. Perez d. 50. ſ. 4. num. 5.*

IV. Si fiat prauo fine, v.g. tantùm voluptatis causâ. Quod tamen Doct. communiter, vt *Sanch l. 9. d. 11. Bon. q. 4. p. 6.* cenſent eſſe tantùm veniale, contra *Pontium*, qui vult eſſe nullum: nullum autem erit, ſi delectatio non quæſita ſentiatur, vel ad eam ſe excitent, quando copula debita redditur. *Sanc. l. 9. d. 11. &c.* vide etiam *Dia p. 3. t. 4. R. 216. Bon. p. 6. M. Perez d. 49. ſ. 2 nu. 6.*

V. Si exerceatur mente adulterâ, vt ſi dum accedit ad ſuam, imaginetur aliam, vt animum paſcat, quod eſt mortale. *Sanch. Bon. p. 6. n. 7.*

VI. Si

VI. Si fiat modo indebito, v.g. 1. Si non ſeruetur vas naturale: quod multi docent eſſe veram Sodomiam: alij eſſe graue peccatum contra naturam. *v.6.præcep.* 2. Si ſine iuſta cauſa ſitus ſit innaturalis, præpoſterus, &c. quod aliqui dicunt eſſe mortale, alij, ſecluſo periculo effuſionis ſeminis, veniale tantùm, etſi graue, & grauiter increpandum. *Dia.p.3.t.4.Reſ* 204. 3. Si alter coniugum ex moroſitate, vel alia ratione ſeminationem cohibeat: quod quidam generatim dicunt eſſe mortale, quia finis actùs coniugalis, ſcilicet generatio impeditur: quidam tamen, vt *Prap.* & *Sanch.* dicunt, in fœmina nullum eſſe. *vid.Bon.p.6.n.15.* & *p.1.*

VII. Si loco indebito, v.g. ſacro, qui inde violetur, vel in loco publico.

VIII. Si abſque vrgente cauſa fiat tempore indebito. 1. In magna ſolennitate, vt Paſchæ, vel pridie communionis. *v.Perez d.49.ſect.3.* 2. Quando vxor eſt grauida, ſaltem ſi ſit periculum abortùs. *Nauar.Sylu. Sanch.Kon.Fill.num.*337. Hoc enim ſi non ſit, non erit ſaltem mortale: quod enim tunc ſine ſuo fruſtretur ſemen, non ſequitur per ſe ex actu. Vnde *Dia p.3.tr.4 R.*204. & *Kon.d.34.du.9.* nullum peccatum agnoſcunt. 3. Quando vxor laborat fluxu menſtruo. Quod tamen non eſſe mortale, contra *Azor*, docet *Sanch.l.9. d.21. nu.2.* Imò aliqui apud *Dia.l.c.* vt *Pontius l.10.ca.11.* & *c.14 nu.5.* & 6. docent, nec veniale eſſe, ſi periculum vrgeat, quod *Sanch l.c.* docet eſſe probabile, additque *Mart. Perez*, ſi ob finem honeſtum fiat, nullum eſſe, & teneri reddere vxorem, ſi maritus exigat. *v.d.49.ſ.3.*

Ex dictis caſibus conſequenter reſoluitur, licitum eſſe vti matrimonio 1. prolis causâ, etſi hæc non neceſſario debeat intendi, dum exercetur: dummodò poſitiuè non impediatur: imò etiam aliquando ſimplici affectu licitè excludatur, v.g. à paupere, ne nimium prolibus grauetur. 2. ad vitandum periculum incontinentiæ in ſe, vel comparte. *M. Perez, d* 40.*ſ.2.* ex *Kon.Pont.Hurt* &c. contra *Sanch.* qui vult eſſe veniale, niſi tamen ſtimuli carnis aliter ſedari non poſſint. 3. Valetudinis causâ, vel propter alios fines extrinſecos: quia honeſtum ex natura ſua, & relatum ad vnum finem, licitè refertur ad alium iſti non repugnantem, vt docet *Sa, Kon.Lay.l.5.t.10.c.4 M.Perez d.49.ſ.2 nu.4. v.Dia. p.2.t.4.R.*218. Solius tamen ſanitatis causâ vti, probabile eſt eſſe veniale, vt docet *S. Thom. Henriq. Layman. loc. cit.* contra *Mart. Perez*, &c. *ll. cc.*

QVÆRES. An, & quando liceant tactus, aſpectus, & verba turpia inter coniuges?

Reſp. Tales actus per ſe ijs licent: quia cui licitus eſt finis, etiam licere media; & cui licet conſummatio, etiam licet inchoatio. Vnde licitè

citè talibus naturam excitant ad copulam. Quòd ſi verò ſeparatim, & ſine ordine ad copulam, v.g voluntatis cauſà tantum fiant, ſunt venialia peccata, eò quòd ratione ſtatus, qui illos actus cohoneſtat, habeant ius ad illos: Niſi tamen, vt ſæpè contingit, ſint coniuncti cum periculo pollutionis; aut coniuges habeant votum caſtitatis: tunc enim ſunt mortalia, vt dictum *ſuprà l,3.t.4.ca.2.du.4. Dia.p.3.t 4. Reſ.204. & 216.* Vnde reſolues.

I. Coniux venialiter tantùm peccat, 1. Tangendo ſeipſum ex voluptate, & tactum non ita expreſsè referendo ad copulam, ut contra *Vaſq.* & alios probabiliter docet *Sanch.l.9.d.*441. 2. Oblectando ſe venereè, ſine periculo pollutionis, de actu coniugali cogitato, dum abeſt compars, vel actu exerceri non poteſt. *Fill. Lay. Tanner. Malder* cum *Dia. p.3.t.4.R.*224. contra *Nauar. Azor, &c.*

II. Peccat grauiter, 1. Vidua, quæ ſe venereè oblectat de copula olim habita; quia eſt illi illicita per ſtatum 2. Bigamus, qui in actu coniugali cum ſecunda exercito, repræſentat ſibi priorem, & de ea carnaliter delectatur; quia eſt permixtio cum aliena. *Laym.l.1.t.9.c.6. v. ſuprà l 3. t 4 c.2.* & *l.5.ca.1.d* 2.*a.*2.

ARTICVLVS. II.

An actus coniugalis ſit præceptus, & debitus?

Reſp I. Etſi coniuges nulla lege obligentur ad vſum matrimonij, tenentur tamen per ſe ex iuſtitia ſibi reddere debitum, ſi alter ab altero expreſsè, vel tacitè, verecundia ſcilicet obſtante, petat. Ratio prioris eſt, quia non tenentur vti ſuo iure. Ratio poſterioris ſequitur ex natura contractus mutui. *S. Thom. in* 4 *d* 32 *q.*1.*a.* 2. *&c. communiter* ex 1. *Cor.*7. Vnde reſolues.

I. Neuter tenetur, per ſe loquendo, ad petendum debitum, etſi per accidens aliquando teneatur, vel ex caritate, v g. ad auertendum periculum incontinentiæ imminens coniugi. *Mart. Perez d.*50.*ſ.*2.*nu* 4. *&* 5. vel ex iuſtitia legali, eò quòd ſalus publica periclitetur, niſi proles naſcatur.

II. Coniuges tenentur ad cohabitationem, nec poteſt alter ab altero inuito diutius abeſſe, ſine neceſſitate: quia hæc obligatio ſequitur ex obligatione reddendi debitum. *Sanch l.9. d.*4 *Kon d.*34.*d.*2. *num.*19. *Perez, d.*50 *ſ.*3.

III. Peccat mortaliter, qui coniugi ſeriò & inſtanter petenti debitum negat: quia eſt res grauis, & debetur ex iuſtitia: intellige, niſi petens, precibus, aut alia ratione honeſtà, auerti poſſit, & petitio non ſit im-

mode-

moderata,(nam ſi ſæpè petenti ſemel vel bis negetur,citra periculum incontinentiæ, videtur eſſe tantùm veniale, ob leuitatem materiæ; & aliquando, ſi nimis immoderatè & iuſto ſæpius petat, nullum ſecundùm *Perez,d.*50.*ſ*4.)nec ſit alia iuſta cauſa negandi. *Bon.q.*4.*p* 1.ex *Sanch. Fill. &c.* Iuſtam autem (ſecluſo periculo incontinentiæ vtriuſque) eſſe cenſet *M. Perez l. c. num.* 6. ſi plures naſcantur filij, quàm poſſint alere.

IV. Peccat grauiter vir, vel mulier, ſi ſe impotentem reddat, etiam medijs aliàs licitis, v. g. ieiunijs, &c. inuita comparte. Imò ſi aliter non poſſit reddere debitum, licitè non obſeruat ieiunia Eccleſiæ; ſicut & vxor, ſi notabiliter ijs fiat deformior. *Bonac loc.cit. Sanch.l.*9.*d.*3.*num.* 11.*Regin Kon Fill.n.*306 *& Perez d.*50.*ſ.*2.

V. Coniux tenetur reddere debitum, quamuis illicitè petenti, ſi redditio hic & nunc non ſit illicita, v.g. petenti voluptatis cauſâ, vel ligato caſtitatis voto, vel die feſto, &c. *v.Sanch.l.*9.*d.*6. *Ponț.l* 9.*ca.*3. *Kon.d.* 34.*dub.*6.*Perez d.*50.*ſ.*5. Quia malitia alterius non dat illi ius negandi quod ſuum eſt. Non tamen tenetur reddere petenti, ſine graui cauſa, modo innaturali, vel in loco publico, vel ſacro, &c.

VI. Non tenetur reddere, 1. Si alter alteri debitum remiſerit, v. g. ſi conſenſu mutuo vouerint caſtitatem, vel auctoritate publicâ celebrarint diuortium. 2. Si petens ſit amens; quia talis non eſt capax vsûs dominij, nec petit cum ratione, & humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen vti petere, ita & reddere licet, tam ebrio, quàm amenti; niſi eſſet periculum fœtus enecandi. *Nauar.cap.*16.*Sylu. Laym.ca* 1. *num.*9. 3. Si alter mœchatus ſit; quia frangenti fidem, fides frangitur eidem: niſi tamen ipſe quoque ſit adulter, vel cauſa adulterij.

VII. Etſi is, qui matrimonio contracto, ſciens prudens voluntariè cognouit conſanguineam vxoris, in primo vel ſecundo gradu, non poſſit petere debitum, tenetur tamen reddere. Idem eſt de eo, qui inſciâ comparte vouit caſtitatem, poſt matrimonium conſummatum. Si tamen ante vouiſſet, videtur obligari ad ingreſſum religionis, ſaltem primo bimeſtri: (niſi tamen matrimonium conſummauerit) imò etiam poſt, ſi vxor conſentiat, de quo plura *v Laym.cap.*11.*num.*10.

Reſp. II. Coniux non tenetur reddere debitum, ſi inde graue damnum, vel periculum ſibi, vel proli, meritò timeat. *Perez d.*50.*ſ.*4 Vnde non tenetur ſequentibus caſibus.

I. Si illud petat maritus morbo contagioſo laborans, v. g. gallico, peſte, leprâ, &c. (niſi tamen hæc ante matrimonium fuerit cognita, & non ſit nimis grauis.) *Bonac. q* 4.*p.*1.*num.*8. *Perez d.*50, *Sanch.l.*9.*d.*14. *Laym.l.*5.*tr.* 10 *p.*3. *ca.*1.

II. Si

II. Si petat ab vxore laborante febri vel alio morbo, cui copula noceret. *Bonac.q.4.p.1.nu.4.*ex *Sanch &c.* item *Perez l.c.* aut vt quidam volunt,tempore menſtrui *Bonac.q.4.p.3.num.11.& p.6.num.10.*contra *Sanch. Hurt. Perez d.49. ſect.* 3. aut cùm vxor eſt grauida, & ex redditione periculum mortis(vel etiam abortùs)probabile timetur proli iam conceptæ. Imò tunc nec petere,nec reddere licitum eſt, vt per ſe patet,ait *Laym.ca.1.num.7.* & eſſe mortale, dicit *Perez d.49.ſ.3.* (addens ex *Sanch Kon.& Hurt.*ceſſante periculo prolis,vſum matrimonij licitum eſſe) aut ſi non poſſit vxor edere fœtum,niſi mortuum. *Bonac. q.4.p.1.& 2.num* 14. (*Laym.* tamen *ca.7.nu.7.* dicit eo caſu licere reddere,imò & petere: quod *Bon.l.c.*concedit, ſi fiat ob periculum incontinentiæ) aut non poſſit edere niſi cum præſenti periculo vitæ' *Bonac.l.c. num* 7. *Laym.l.c.nu.6.* Quod tamen ad vitandam incontinentiam, aut alia graui ex cauſa,eam poſſe permittere, & debitum reddere, inſinuat *Laym.l.c.*ex *Sanch.l.7.d.*102 *num.*11. Denique propter graue periculum morbi (non tamen propter ordinarios dolores partûs) poteſt coniux negare debitum, etiamſi in altero eſſet periculum incontinentiæ. *Sanch Prep.Palaus,Dian.p 6.t 7 R.64.&p 9.t.7.R 4.*

III. Si alter debitum exigat innaturali modo;niſi tamen ex negatione timeantur grauiora mala,v.g.rixæ,odium,incontinentia.

QVÆRES. An aliquando liceat impedire prolis generationem?

Reſp. Poſſunt quidem coniuges ex graui cauſa aliquid facere, ex quo per accidens ſequatur effuſio ſeminis: peccant tamen, ſi in vſu matrimonij, vel poſt vſum, faciant aliquid, quo impediatur conceptio,aut ſemen conceptum reiiciatur. Ratio prioris eſt, quia non impeditur generatio,ne quidem indirectè,ſed tantùm permittitur vt non fiat,quod licet ex cauſa rationabili. Ratio poſterioris, quia agunt contra fidem, & finem principalem matrimonij. Vnde tales non excuſat paupertas imminens,aut periculum ex partu. *Vnde reſolues.*

I. Licitè interrumpitur actus coniugalis, etſi ex naturæ concitatione ſecutura ſit pollutio,dummodò ſit iuſta cauſa interrumpendi, v.g.ſi ex continuatione immineat periculum morbi, vel mortis ab hoſte, vel aliquis alius interueniat. *vid.Perez d.49 ſ.9.*

II. Peccat probabiliter fœmina, quæ in vſu matrimonij animum aliò diſtrahit,ne natura excitetur, venialiter tamen, vt *Perez l.c.num.7.* docet ex *Sanchez.*

DV-

DVBIVM III.

An, & quibus ex cauſis poſſit fieri diuortium?

Reſp. I. Etſi matrimonium conſummatum, inter Chriſtianos nullo caſu ſolui poſſit, quoad vinculum, viuente vtroque coniuge(*v. Sanch. & Perez d.*20.*ſ.* 9. *& d.* 55. *ſ.*4.) diuortium tamen, ſeu potiùs ſeparatio quoad thorum, fit ſequentibus caſibus.

I. Si alter coniux moriatur. De quo ſi eſt certum, rurſus nubere poteſt: quod ſi interim alter mortuus non ſit, fama tamen & indicia ſufficientia habeantur, excuſatur nubens, neque ex dubio ſuperueniente an prior viuat, debent ſeparari, cum fortè non viuat, ideoquè matrimonium ſit validum.

II. Si ex coniugibus infidelibus altero ad fidem conuerſo, alter maneat infidelis(ſaltem niſi pacificè cohabitare velit, ſine contumelia creatoris;)idque ex diſpenſatione diuinâ, in fauorem fidei, vt patet ex 1.*Cor.* 7.15.*Perez d.* 26.*ſ.*4.*&c. communiter.*

III. Si ante Matrimonij conſummationem (ad quam intra primum bimeſtre, quod ad deliberationem datur, non tenentur, nec cogi poſſunt ſine iniuria) alter intret religionem, in eaque profiteatur.*Perez l.c.&c. communiter.*

IV. Si Papa ex alia iuſta cauſa diſpenſet ante conſummationem, ſicuti eum poſſe probabilior ſententiâ affirmat. *Nauar. Bell. Perez d.* 20.*ſ.* 7.

Reſp II. Manente vinculo matrimonij, licitè fit diuortium, & ſeparatio quoad thorum, & cohabitationem, ad tempus, vel in perpetuum, ob grauem & iuſtam cauſam, qualis eſt.

I. Alterius coniugis culpabile adulterium: (per quod hic etiam intelligitur omnis ſpecies luxuriæ, in qua caro cum alia diuiditur, qualis eſt beſtialitas, ſodomia, etiam intra eundem ſexum.*Bon.q.*4 *p.*5 *nu.*2.contra *Fill.Sanch. Perez d.*56.*ſ.*1.*&* 2. ex *Matth.*5.& ex *Cap. Gaudemus & Ex literis*, non tamen mollities, vel pollutio, oſcula, tactus, vel amplexus impudici.*Bon.Sanch.Perez ll.cc.* licet propter ſimilia ad tempus poſſit aliquando fieri ſeparatio, vt nocens emendetur) tunc enim innocens religionem ingredi, aut ſacros etiam Ordines ſuſcipere poteſt, nocens verò non niſi cum innocentis conſenſu. Excipitur tamen ab hoc caſu, 1. Si vterque coniux particeps ſit eiuſdem criminis, vel æquali. *Sanch.l.*10.*d.*6.*Bon.l.c.* 2.Niſi innocens alteri condonarit. Quod aliqui eum feciſſe cenſent, ſi eam poſt adulterium intellectum rurſus cognouerit.

uerit. *Bon.* ex *Kon.Henriq.Fill.Perez ſ.* 3. vbi vide plures caſus exceptos.

II. Sæuitia mariti, vel vxoris. Ex qua ſi graue periculum comparti immineat, poteſt ſeparatio peti à iudice; imò ſi mortem minetur, vel venenum paret, poteſt diuertere ante iudicis conſenſum. *v. Bonac. l.c. Laym.Perez ſ.* 5.

III. Si coniux compartem trahat in peccatum, v. g. ſollicitet ad hæreſin, veneficium, &c. tunc enim innocens poteſt ſe ſeparare, imò tenetur, ſi periculum ſit graue. *Laym.l.* 5. *t.* 10. *p.* 3. *ca.* 7. *nu.* 16.

IV. Morbus contagioſus, v g. lepra. Quòd ſi tamen ſine graui detrimento poſſit cohabitare, ad id tenetur, aut ſaltem adhabitare, & miniſtrare, niſi alter remittat.

V. Hæreſis, vel apoſtaſia, ſuperueniens matrimonio. Quo caſu, ſi ſeparatio facta ſit iudicio Eccleſiæ, non tenetur coniugem conuerſum recipere, ſaltem ex iuſtitia: nam ex charitate aliquando tenetur, vt ſi ſit periculum incontinentiæ. *Bon. Laym. l.c. Perez d.* 57. *ſ.* 1.

VI. Mutuus conſenſus. Ex quo licitè ſe ſeparant vel thoro, ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum, ob finem ſpiritualem; vel etiam habitatione. Quod tamen non ſolet permitti, niſi vterque ingrediatur religionem, vel vxore ad religionem tranſeunte (aut ſi vetula ſit, id eſt ſexagenaria, *Azor, &c.* vel ſaltem quinquagenaria, *Sanch. Bon. Barboſ. Dian.p.* 3. *t.* 4. *R.* 73. manente in ſeculo, in voto continentiæ) maritus ſuſcipiat ſacros ordines. Porrò apud quem, & cuius expenſis, facto diuortio liberi ſint educandi, *vid. Laym. hic l.c.* & *Sanch. vid. Perez d.* 58. & 59. *Bonac. q.* 3. *p.* 5. *num.* 11.

Quæres. An vxor teneatur ſequi virum ad cohabitationem?

Reſp. Teneri, quia vir eſt caput familiæ, & vxoris. Excipiuntur tamen ſequentes Caſus.

I. Si ex ſequela timeatur graue onus, vel periculum v. g. vitæ, pudicitiæ, vel ſalutis; vel vxor à viro peregrè non alatur.

II. Si vir poſt matrimonium factus ſit vagus, nec facilè ſit ſequi; ſecus tamen, ſi antè fuit vagus, idque ipſa ſciuit.

III. Si in contractu matrimonij additum fuit pactum, de non mutando domicilio, & nulla grauis neceſſitas vrgeat.

CAPVT III.

De impedimentis Matrimonij.

DVplicis generis ſunt impedimenta: quædam illicitum tantùm, alia inſuper irritum matrimonium reddunt. Priora dicuntur impedientia, poſteriora dirimentia.

DV-

DVBIVM I.

Quæ ſint impedimenta impedientia tantùm?

Reſp. Præter peccatum mortale,& excommunicationem, ſex potiſſimum reddunt matrimonium mortaliter illicitum, ſcilicet.

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriarum,
Atque catechiſmus, crimen, ſponſalia, votum.
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Dicitur I. *Vetitum*, id eſt, prohibitio Eccleſiæ, quæ fit ab Epiſcopo, vel Parocho ob dubium impedimenti alicuius, vel inhabilitatis inter copulandos. *v. Bon q.1.p 14.num.1.*

Dicitur II. *Tempus feriarum:* quod ſecundùm *Trid ſeſſ.24 ca 10. de reform.* incipit nunc ab Aduentu Domini, vſque ad Epiphaniam incluſiuè; & à die Cinerum vſque ad Octauam Paſchæ incluſiuè. Quo tempore non prohibetur ipſe contractus, aut eius conſummatio, ſed tantùm nuptiarum ſolemnitates, vt eſt benedictio nuptiarum, ſolemnis ſponſæ in domum ſponſi traductio, ſolemniora conuiuia, & tripudia, &c. Neque *Trid ſeſſ 24. c.1.* prohibet matrimonium conſummari ante benedictionem, ſed tantùm hortatur, ne fiat. *v. Bon.l.c. Sanch l.7.d.7. Kon.d.30. Fill.t.10.p.2.ca.9, M Perez d.43.ſ.10.n.7.*

Dicitur III. *Catechiſmus*. Quod impedimentum contrahitur ab eo, qui reſpondet pro infante, quando ſupplentur cæremoniæ poſt baptiſmum collatum in neceſſitate; ſed videtur ſublatum per *Trident.* ſecundùm *Sanch. Fagund Kon. Fill. &c.* qui ideo monent Parochos, vt in libro diſtinguant patrinos Catechiſmi, à patrinis Baptiſmi. *v. Bon.l.c.*

Dicitur IV. *Crimen*, vt 1. Inceſtus cum conſanguinea coniugis in primo vel ſecundo gradu, ſcienter admiſſus, (qui impedit matrimonium cum quacunque alia perſona. *v. Perez d. 23. ſ. 5.*) vel cum propria matre vel filia. 2. Raptus alienæ ſponſæ. 3. Vxoricidium. 4. Preſbytericidium. 5. Suſceptio propriæ prolis ex baptiſmo, ad impediendam redditionem debiti. 6. Publica pœnitentia, quamdiu durat. 7. Matrimonium cum Moniali. Verùm hæc per non vſum ſunt ſublata, vt *Laym.hìc c.15. ex Nauar. Sanch.l.7.d.17. Kon.d.30. dub.3.*

Dicitur V. *Sponſalia*, ſcilicet cum vna contracta, & non diſſoluta. *Kon.d.30 dub.3. Sanch. Fill. Bon.l.c.n.5.*

Dicitur VI. *Votum*, ſcilicet ſimplex, ſiue caſtitatis, ſiue religionis, ſiue non nubendi. *v. Sanch. l. 7. d.13 Regin l.31.ca.24.nu. 184. Bon. l.c.num 7.*

Dixi in Reſponſione, *potiſſimùm*: quia præter ſupradicta, alia tria impedimenta numerantur.

Primùm eſt clandeſtinitas: etſi enim valeat matrimonium clandeſtinè contractum, vbi Tridentinum non eſt receptum, non licet tamen ſub mortali. Vbi autem Tridentinum eſt receptum, ſaltem quoad punctum matrimonij, eſt irritum, de quo ſequenti dubio.

Secundùm, omiſſio benedictionis; quia ſine hac etſi validè, illicitè tamen contrahitur matrimonium, ſaltem primum, vt ex *C. Noſtrates, & C. Sponſus q. 5.* docet *Bonac. q.4.p.6.num.2 Sanch.l.7.d.82. Sa. Henriq. Fill. &c* qui tamen concedunt non eſſe mortale, intellige, per ſe loquendo; nam per accidens, ratione præcepti particularis, ſcandali vel contemptus, (vt ſi omittant nihili faciendo, ac ſi eſſet res vana, vel vile ac puerile haberent ei ſe ſubijcere) docet *Perez d. 43. ſ. 10. nu. 4.* poſſe eſſe mortale. Dixi, *primum*: nam ſecundæ nuptiæ non benedicuntur, niſi primæ non fuiſſent benedictæ. Quòd ſi autem alter coniugum ſit viduus, alter verò primas nuptias celebret, aut ſaltem nunquam fuerit benedictus, etſi iure antiquo non licuerit, nunc tamen quibuſdam locis conſuetudo habet, vt benedicantur, vt *v. Bon. l. c.* Et patet ex Agenda. Debet autem fieri in templo à proprio Parocho, ſine cuius licentia ſi quis faciat, manet ipſo facto ſuſpenſus, donec abſoluatur ab ordinario Parochi, à quo benedictio erat accipienda.

Tertium, ſi contrahatur matrimonium ſine præuijs proclamationibus; ſine quibus etſi valeat, non licet tamen ſub mortali, vt habet communis, (quando *Sanch. l. 3 d. 5. nu.* 7 & *Gaſp. Hurt. d. 5. n. 59.* putent, non eſſe mortale vnam omittere, quando certum eſt moraliter, nullum ſubeſſe impedimentum. Sed contrarium docet *Perez d. 42. ſ. 1. num. 7.* ex *Kon. & Pontio,*) niſi Epiſcopus, vel eius Vicarius diſpenſet, vt patet ex *Trid ſ. 24. c. 1.* quod circa eas præcipit ſequentia. 1. Vt fiant in Eccleſia, inter Miſſarum ſolemnia. Poſſunt tamen etiam fieri in oratorio, vel iuxta Eccleſiam, aliòve loco, confluente magno populo. 2. Vt fiant à proprio Parocho, vel alio Sacerdote de eius licentia. 3. Vt fiant in Parochia propria, & quidem vtriuſque contrahentis, vti declarauit Congregatio. 4. Vt fiant tribus diebus feſtiuis, non immediatis, continuis tamen, id eſt, qui feriatis quidem diebus, nullo tamen feſto, interpolentur. *vid. Bonac. q. 2. p. 6.* Vnde reſolues.

I. Licet ſtatim poſt vltimam proclamationem contrahere, etiam eâdem die: non licet autem differre vltra 4. menſes, intra quos ſi non contrahant, repetendas eſſe denunciationes, declarauit Congregatio in *ſeſſ. 24. c. 1 de reform.* Imò *Rituale Romanum* duos tantùm menſes permittit, intra quos ſi non contrahatur, iubet repetere denunciationes, niſi videatur aliud Epiſcopo.

II. Poſt

II. Poſt proclamationes, tenetur ſub mortali, qui nouit impedimentum, illicò denunciare, quantumuis ſecretum eſſet, ad impedienda grauia mala, v. g. inceſtum, ſacrilegium, &c. Si tamen inde alteri periculum infamiæ naſceretur, is ex charitate priùs eſſet monendus, vt à matrimonio deſiſteret. *Sanch l. 3 d 13. Fagund. p. 2. l. 6. ca. 5. Henriq. Laym. lib 3. tr. 3 p 2. ca. 4. nu* 8. *&c. commun* contra *Pontium d 5. q 6.* qui negat teneri denunciare, ſi ſit occultum. Idemque tenet *Mart. Perez d. 43. ſ. 6. nu.* 1. *& ſeq.* ſed cum hac limitatione, ſi tantùm audiuit, & neſcit à quo, vel ſi pro foro interno ſit diſpenſatum, vel ſi metuat magnum ſcandalum aut periculum, vel ſi ſciat contrahentes eſſe in bona fide.

III. Contrahens ipſe, legitimè interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri, vel matrimonio abſtinere, niſi diſpenſationem pro foro conſcientiæ acceperit; tunc enim fateri non tenetur, niſi Iudex aliundè habeat ſufficientem probationem. *Sanch. Sylu. Laym. l. c. nu.* 10. *vid. Bonac. l. c. Perez d.* 43. *ſ.* 7. *n* 2.

IV. Parochus cognitio impedimento, tenetur prohibere matrimonium, & remittere ad Epiſcopum, vel eius Officialem, neque poteſt aſſiſtere *Sanch l. 3. d 15. Mart Perez d 43 ſ 7 nu 6 &c.* contra *Pontium.* Niſi tamen ex ſola confeſſione noſſet: tunc enim nullo modo poſſet negare matrimonium, ſiue publicè, ſiue priuatim petenti, neque illum admonere officij extra confeſſionem, licèt in confeſſione poſſet, ac deberet. Et tunc, ſi quidem ſine magno ſcandalo à matrimonio non poſſent deſiſtere, nec vellent ſuadere, vt contrahant communi conſenſu, ſub conditione, ſi Papa diſpenſet, animo tantiſper cohabitandi vt fratres (non autem quoad thorum) donec accedat diſpenſatio, & iterum contrahant. Ita ex *Beia*, & *Pontio l. 5. ca. 35. Mart. Perez l. c.* qui addit, ſi id omnino nolint, perſiſtantque petere, debere Parochum adſiſtere.

V. Poteſt Epiſcopus, vel eius Vicarius, non autem Decanus Ruralis diſpenſare, vel vt vna tantùm fiat proclamatio, vel vt fiant poſt contractum ſubitò factum coram Parocho & teſtibus, ante conſummationem, vel etiam vt planè omittantur, ſi iuſta cauſa ſubſit, v.g. timor, ne alioqui malitioſè impediatur matrimonium, pudor contrahentium, ſenium, inconſtantia, ſtatus diſparitas, metus ſcandali, infamiæ, incontinentiæ, &c. *Bon. l. c.*

VI. Etſi, quando per diſpenſationem contractum eſt matrimonium antè proclamationes poſtea faciendas, coniux non teneatur, nec debeat alteri reddere debitum, priuſquam factæ fuerint: quando tamen certi ſunt nullum ſubeſſe impedimentum, non peccare mortaliter conſummando, tenet *Sot. Led. Texed.* contra *Sanch.* apud *Dian. p. 8. t. 9. R.* 19.

VII. Etſi Parochus diſpenſare non poſſit, poteſt tamen in caſu neceſſitatis per Epijkiam declarare, præceptum hoc hic & nunc non obligare, v.g. ſi moriturus concubinam velit ducere, ob prolis legitimationem. *Bon, l.c.* ex *Sylu. Sanch. &c.*

DVBIVM II.

Quæ ſint impedimenta dirimentia matrimonium?

Reſp. Præter defectum conſenſus, de quo ſuprà *ca. 2. d. 1.* ſunt, quæ ſequentibus verſibus comprehenduntur.

Error, conditio. votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Ætas, affines, ſi clandeſtinus, & impos,
Raptave ſit mulier, nec parti reddita tuta,
Hæc ſocianda vetant connubia, facta retractant.

Dicitur I. *Error*, ſcilicet perſonæ: qui dirimit iure naturæ, v.g. ſi Caio volenti ducere Annam offerat ſe Maria, cum qua, putans eſſe Annam, contrahat: quia error aufert libertatem, & conſenſum requiſitum iure naturæ ad contractum.

Dixi, *Perſonæ*: quia error qualitatis, ſeu conditionis perſonæ, (excipio ſeruitutem) non irritat matrimonium, vt v.g. ſi putetur eſſe nobilis, virgo, diues, &c. quam quis vult ducere, nec ſit talis: quia hic error non tollit conſenſum in perſonam, & materiam contractus. Aliud tamen eſſet, ſi abſolutè nollet conſentire in perſonam, niſi tali conditione affectam, aut ſi ipſa conditio, iuxta intentionem contrahentis, tranſiret in conditionem perſonæ: vt ſi quis vellet ducere primogenitam Regis, nec aliam, & tamen alia ſubſtitueretur, non ſubſiſteret contractus. *Bon. q. 3. p. 2.* ex *Sanch. l. 7. d. 18. Kon. d. 31. Fill &c.*

Dicitur II. *Conditio*, ſcilicet ſeruilis, vt ſi homo liber ignoranter contrahat cum ſerua, vel ſeruus cum ſerua, nullum eſt matrimonium. Idque ſecundùm ſententiam communiorem, iure tantum Eccleſiaſtico, fundato tamen in iure naturali, cui eſt valde conforme. Ratio, quia talis contractus aduerſatur 1. Bono Sacramenti, cùm ſeruus inuito domino nequeat cohabitare coniugi. 2. Bono fidei coniugalis, cùm non poſſit ſoluere debitum ad libitum alterius. 3. Bono prolis, cùm ſeruus omnia acquirat domino. Vbi tamen *Notandum,* non eſſe propriè ſeruos, qui ſunt coloni originarij, vel aſcititij, vulgo dicti *Leibeigene*. *v. Laym. l. 5. t. 10. p. 4. ca. 2.*

Dicitur III. *Votum*, ſcilicet ſolemne Caſtitatis, per ſuſceptionem ordinis ſacri vel per ſolemnem profeſſionem in religione approbatam, ſponte emiſſam.

Dico

Dico I. *Sponte* : quia metus grauis irritat profeſſionem, vt v ſuprà *l. 5. c. 1. d. 2.*

Dico II. *Solemne* : quia votum ſimplex tantùm impedit, non dirimit, (excipe tamen vota ſimplicia Societatis.) *v. Laym. l. c. c. 3.*

: Dico IV. *Cognatio*, quæ triplex eſt.

Prima dicitur Legalis, quæ eſt propinquitas perſonarum, proueniens ex adoptione perfectâ, (quâ ſcilicet perſona extranea aſſumitur in filium, vel nepotem, ita vt tranſeat in poteſtatem adoptantis; eique ſuccedat, vel tanquam hæres neceſſarius ex teſtamento, in quarta parte, vel tanquam filius ab inteſtato in totum) :a enim dirimit matrimonium vſque ad quartum gradum, inter adoptantem & adoptatum, eiuſque deſcendentes. *Cap. Per adoptionem, 3. q. 3. Cap. Diligere, 30. q. 3. v Bon. q. 3. p 5. § 3. nu. 4. & 5.* Vide tamen *Laym. ca. 7.* & *Dian. p. 9. t. 6. R. 54.* vbi contra communem ſententiam notat ex *Henriq. Leſſ. &c.* probabile eſſe, quod poſt *Trident.* tantùm dirimat vſque ad gradum ſecundum incluſiuè, ſicut cognatio ſpiritualis.

Secunda eſt cognatio ſpiritualis, quæ iure Eccleſiaſtico oritur inter perſonas aliquas, ratione Baptiſmi, & Confirmationis, dirimitque matrimonium, (vt habetur *c. 1. de cognatione ſpirituali, in 6. ca. Veniens* & conſtat ex *Trid. ſ. 24. c. 2 v. Bon. q. 3 p. 5. Sanch. l. 7. d. 34 Suar. 3. p. q. 67.*) inter baptizantem & baptizatum, & huius patrem & matrem; item inter ſuſceptorem & ſuſceptum, & huius patrem & matrem.

Tertia eſt cognatio conſanguinitatis carnalis, quæ eſt vinculum perſonarum, ab eodem ſtipite proximo deſcendentium, dirimitque matrimonium vſque ad quartum gradum lineæ tranſuerſæ incluſiuè. Et quidem quoad primum fortaſſis iure naturæ: quoad reliquos tres, ſolo iure Eccleſiaſtico. Vnde etiam Pontifex in his, ex iuſta cauſa, diſpenſare poteſt. Gradus verò lineæ rectæ, probabile eſt, omnes iure naturæ eſſe prohibitos. Porrò pro gradibus conſanguinitatis dignoſcendis ſtatuuntur ſequentes regulæ.

Prima. In linea recta tam aſcendentium, quàm deſcendentium, quot ſunt perſonæ, tot ſunt gradus, vnâ demptâ, ſcilicet ſtipite: v. g. pater & filius ſunt conſanguinei in primo gradu; nepos & auus in ſecundo, &c.

Secunda. In linea tranſuerſa æquali, (quæ eſt inter perſonas à communi ſtipite æqualiter diſtantes) quot gradibus perſonæ ſingulæ à communi ſtipite diſtant, totidem diſtant inter ſe. Vnde frater & ſoror ſunt in primo gradu lineæ tranſuerſæ; patrueles & conſobrini in ſecundo; filij eorundem in tertio.

Tertia. In linea tranſuerſa inæquali, inter perſonas inæqualiter diſtãtes à communi ſtipite, quot gradibus remotior perſona diſtat à ſtipite,

iot gradibus diſtant inter ſe. Vnde patruus & nepos, filius & ſoror patris, ſunt conſanguinei in ſecundo gradu, quæ omnia patent in adiuncto ſchemate. (NB.)

Dicitur V. *Crimen*: idque triplex. Primum eſt homicidium coniugis, ab altero coniuge, & alio tertio, ſiue phyſicè, v.g. gladio vel veneno; ſiue moraliter, vt imperio, perfectum, eo conſilio, vt poſtea inter ſe matrimonium contrahant. Quòd ſi cædes tentata ſit, ſed non perfecta; vel perfecta, ſed abſque intentione matrimonij ineundi; vel cum intentione quidem ea, ſed non ſignificata exteriùs; vel non communi conſilio, ſed ab altero tantùm non dirimit matrimonium, niſi etiam adulterium præceſſerit: tunc enim etſi vnus tantùm cædem perfecerit, altero ignaro, dummodo id fecerit intentione matrimonij, verè dirimit. Ita *Kon. Ledeſ Sa, Sanch. l.7.d.78.n.13 & a.79.*

Secundum eſt adulterium, quando nimirum duo carnaliter ſe cognoſcunt, viuente alterius coniuge, & vel matrimonium ineunt de præſenti, vel ſaltem dant fidem de ineundo poſt mortem coniugis. Sed in hoc caſu requiritur, vt promiſſio ſit acceptata, & vterque ſciat alterum eſſe coniugatum: ſi enim vel alteruter ignoret, non irritatur matrimonium, ſi quod poſtea ineatur coniuge mortua. *Perez*, *Kon d.31.nu.57. & 61. Sanch l.7 d.7.9.nu 12. Fill. num. 256. v.* etiam *Bon. q.3.p 6. n 8. Dia. p.3.t.4.R.198.* excuſatque ignorantia quæuis, etiam facti. *Sanch. M. Leo in praxi p.2 f.284.* Sufficit autem ſi adulter dubitet, vtrum tempore adulterij & promiſſionis de matrimonio cum adultera, vixerit alter coniux: quia præſumitur vixiſſe, niſi mors probetur. *Nauar. Sanch. l.7. de mat. d.79 Bardi d.6.c. 11 §.8.*

Tertium eſt raptus, per quem perſona cum violentia abducitur, libidinis exercendæ, vel matrimonij ineundi causâ. *S. Thom. Mol t.3 d. 105.* Durat autem hoc impedimentum, ſecundùm *Trid.* quamdiu rapta eſt in poteſtate raptoris, etiamſi liberè conſentiat. Vnde libertati reſtitutam ducere poteſt. Probabile tamen eſt, Tridentini decreto tantum comprehendi raptum, qui fit causâ matrimonij. *Sanch d.13.v. Laym.*

Dicitur VI. *Diſparitas*, cultûs, ſiue religionis: qui dirimit matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum, etiam catechumenum. Idque iure tantum Eccleſiaſtico non ſcripto. *Bon. q.3.p.7.* ex *Kon. &c.* Inter baptizatos verò non dirimit, etſi impediat. Matrimonia verò cum hæreticis etſi illicita, ſunt tamen valida, *vid. ſuprà l. 2. t. 1. ca. 4. dub.3.*

Dicitur VII. *Vis*, ſiue violentia, & grauis metus iniuſtè incuſſus, ad matrimonium extorquendum; irritatquè in vtroque foro. Et quidem iure naturæ, ſi à contrahente; poſitiuo autem, ſi à tertio ſit incuſſus.

Addo

Paginà 454. Signo N

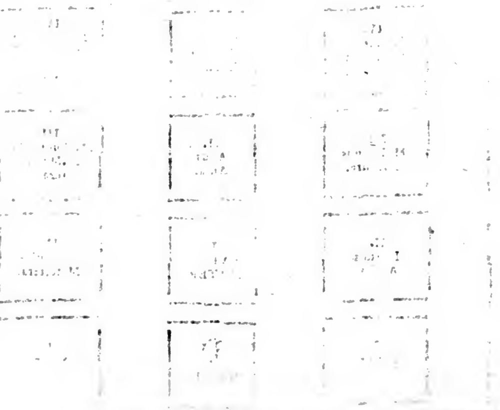
SCHEMA Con

IV.
Abauus

inuito reſilire,etiam eum,qui liber à metu fuit,etiamſi ab ipſo, ſeu culpà illatus fuerit,docet *Sanch. Villal. Hurt. & Ochag.* cum *Dia. p. 3. t. 4. R. 229. & p. 9. t. 8. R 27.* contra *Kon. & Pont.*

Dicitur VIII. *Ordo*, ſcilicet ſacer, ſiue Maior, quē qui non coactus ſuſcepit, inualidè matrimonium contrahit, vt v. ſuprà *de Sacram Ordin.* & hic *impedimento tertio*.

Digitized by Google

.3.

Dicitur VII. *Vis*, ſiue violentia, & grauis metus iniuſtè incuſſus, ad matrimonium extorquendum; irritatquè in vtroque foro. Et quidem iure naturæ, ſi à contrahente; poſitiuo autem, ſi à tertio ſit incuſſus.

Addo

Addo *grauis*, qualis ſcilicèt cadit in virum conſtantem, v.g. mortis, perpetui carceris, amiſſionis bonorum, iniuſtæ excommunicationis, enormis indignationis patris valdè auſteri. Quando verò metus eſt leuis, contractus cenſetur ſpontaneus; idque ad cauendas lites, etiam in matrimonialibus, vt Sacramento conſulatur. *Rebel. Sanch. Pont &c communiter* cum *Dia p.3.t.4.R.* 230.& *t.5.R.* 117. quamuis *Nauar Gabr.* & *Couar.* id negent, ſi metus ita extorſerit conſenſum, vt abſque eo non fuiſſet. Addidi 2. *iniuſtè* quia ſi iuſtè ſit incuſſus, valet matrimonium: talis enim non tam infertur ab alio, quam ab ipſomet, qui cauſam dedit; vt ſi v.g. deprehenſo in crimine cum filia mineris accuſationem, niſi illam ducat. Addidi 3. *ad extorquendum*: quia matrimonium ex metu etiam grauiſſimo, vndecunque & quandocunq; incuſſo, dummodò non ad matrimonium extorquendum, valet: tunc enim non tam contrahitur metu, quàm eligitur medium euadendi periculum: & matrimonium eſt ſimpliciter voluntarium. Vnde reſoluitur valere matrimonium in ſequentibus caſibus. *v. Bon. q.3.p* 8.

I. Si concubinarius metu gehennæ vel mortis, in morbo, vel naufragio contrahat cum concubina. *Bon. l c.*

II. Si quis à medico perſuaſus, non diu ſe victurum, niſi ductâ vxore, eam ducat. *Bon. l c. n.* 19.

III. Si in carcerem coniectus, ſpe euadendi, contrahat cum filia lictoris. *Sanch l.4.d.12.n* 10. *Kon.d.* 28 *du.* 1.*c.*3.

IV. Si ad mortem damnatus, vt euadat, ducat meretricem, aut aliam. *Kon. n.* 10 *Fill. c.4.q.* 1.

V. Si Princeps obſeſſus offerat filiam in matrimonium obſidenti, vt liberetur obſidione. *Ibid.*

VI. Si raptor vel deflorator virginis, metu mortis offerat ſe iudici ad eam ducendam. *Bon. nu.* 22. ex *Regin Henriq &c.*

VII. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici, aliàs illi mederi nolentis. *Reb. Sanch. d.* 12. *Kon. Fill n.* 103. *&c.* etſi alij quidam negent.

VIII. Etſi metus grauis incuſſus fuerit tantùm ad contrahendum matrimonium in genere, contractum tamen nullum eſſe docet *Sanch. Salas, Palaus, Pont. &c.* cum *Dia. p* 4. *t* 4 *R.* 33. contra *Azor & alios* 4.

IX. Quando matrimonium ex graui metu contractum fuit non teneri (in foro conſcientiæ) per ſe loquendo, illud perficere, poſſeq; altero inuito reſilire, etiam eum, qui liber à metu fuit, etiamſi ab ipſo, ſeu eius culpâ illatus fuerit, docet *Sanch. Villal. Hurt. & Ochag.* cum *Dia. p.3. t.4. R.* 229.& *p.9.t.8.R* 27. contra *Kon. & Pont.*

Dicitur VIII. *Ordo*, ſcilicet ſacer, ſiue Maior, quē qui non coactus ſuſcepit, inualidè matrimonium contrahit, vt v. ſuprà *de Sacram. Ordin.* & hic *impedimento tertio*.

Dicitur IX Ligamen, propter quod, quamdiu quis ligatus eſt coniugi adhuc viuenti, inualidè contrahit cum alio; quamquam licitè, & ſine peccato, ſi moraliter ſit certus de morte coniugis: qui ſi poſtea compareat, tenetur ad eundem redire, dimiſſo poſteriore. *v. Bon. p.* 10.

Dicitur X. *Honeſtas*. hoc eſt, iuſtitia publicæ honeſtatis, ob quam nemo poteſt contrahere cum conſanguineis illius, cum qua contraxit ſponſalia, vel matrimonium ratum. Et quidem ante Tridentinum & iure antiquo, hoc impedimentum dirimit matrimonium inter ſponſum & conſanguineos ſponſæ, vſque ad 4. gradum, oriturque ex ſponſalibus quibuſcunque, etiam inualidis, (præterquam ex defectu conſenſûs) iure verò nouo Tridentini, non oritur, ſi ſponſalia ſint inualida; & irritat tantùm vſque ad primum gradum, ſi ex ſponſalibus; ad quartum verò, ſi ex matrimonio rato ſequatur. *v Bon p.* 11. *Sanch. l. 7. d. 68. Fill. t* 10. *p* 2. *ra. 6.* Notat etiam *Dia.* non oriri ex ſponſalibus mutuo conſenſu diſſolutis, *p. 3. t. 4. R.* 222. ex *Pont. & aliis* 3. contra *Sanch.* vti neque ex conditionatis, donec conditio ſit impleta, *p. 9 t. 6. R.* 25. ex *Opatou.* Oriri tamen ex matrimonio inualido, niſi ſit tale ob defectum conſenſûs, *p. 9, t. 6. R. 50.* ex declaratione Pij V. atque adeò etiam ex clandeſtino. *Ibid. R.* 53. ex *Pontio, Palao, Hurt. Perez, &c.* contra *Sanch. & Prap.*

Dicitur XI. *Ætas*: quia ad valorem matrimonij, iure Eccleſiaſtico requiritur annus 14. viri, & 12. fœminæ completus: niſi tamen malitia ætatem ſuppleat, hoc eſt, adſit & doli capacitas, & potentia ad copulam, de quibus iudicare prudentum eſt. *Lay. c.* 12. *n.* 1. *Cap. De illis, &c vlt. eodem tit.*

Dicitur XII. *Affines*. Eſt autem affinitas, propinquitas perſonarum, nata ex copula carnali, ſiue licita ſiue illicita. Vtraque, iure ſaltem Eccleſiaſtico, dirimit matrimonium: illa vſque ad 4. gradum incluſiuè; hæc verò iure nouo, vſque ad ſecundum tantùm. Et quidem ſi antecedat matrimonium: nam ſi ſuperueniat, v.g. ſi Titius cognoſcat vxoris ſuæ cognatam in ſecundo gradu, non dirimit, licèt is, qui peccauit, non poſſit petere debitum, ſed tantùm reddere. Porrò gradus & lineæ affinitatis accipiuntur, ſicut in conſanguinitate, ita vt qui eſt vxoris conſanguineus in primo gradu, ſiue rectę ſiue tranſuerſę lineæ, is ſit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ vel tranſuerſæ. Denique omnis affinitas, quæ oritur ex affinitate, ſublata eſt per *Concilium Lateranenſe. v. Lay. & Bon. p.* 12 Vnde reſolues.

I. Is qui fornicatus eſt cum ſorore ſponſæ ſuæ, cum neutra poteſt validè contrahere, citra diſpenſationem; imò nec cum earum conſobrina, vel matertera.

II. Poteſt quis ducere affinem fratris ſui, etiam in primo gradu, v.g. duo

duo fratres poſſunt ducere duas ſorores; imò pater & filius poſſunt ducere matrem & filiam. *Lay. Bon.l.c.*

III, Titius poteſt ſucceſſiuè ducere Titiam & Bertam, quæ fuerint vxores Caij & Sempronij fratrum.

IV. Titius, qui duxerat ſororem Caij, poteſt poſt mortem Caij, eiuſq; ſororis, ducere Bertam vxorem Caij.

Dicitur XIII. *Si clandeſtinus*: quia *Trid.* irritat matrimonia eorum, qui contrahunt aliter, quàm coram Parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius vel ordinarij licentia, & duobus ad minimùm teſtibus: vultque grauiter puniri eos, qui contra hoc contraxerint, vel etiam interfuerint. *Vnde reſolues*.

I. Per Parochum intelligitur is, qui habet ordinariam iuriſdictionem in contrahentes, vtpote qui domicilium & habitationem habeant in eius Parochiâ: item Epiſcopus, vel eius Vicarius in ſua diœceſi, vti & Papa: item Capitulum ſede vacante; Cardinales in Eccleſiis ſui tituli; legati in ſua prouincia. Sufficit etiam excommunicatus, aut non Sacerdos. Nec requiritur, vt à parte rei verè ſit Pàrochus, ſed ſufficit, ſi habeat titulum ſaltem coloratum, ita vt communi errore habeatur Parochus, nec ſit intruſus abſque omni titulo. *v. Bon. q. 2. p. 8.*

II. Parochus, vel quiuis habens iuriſdictionem ordinariam, poteſt alium ſibi ſubſtituere; non tamen niſi Sacerdotem.

III. Cùm ad teſtes requiſitos non addatur, debere eſſe omni exceptione maiores, ſufficiunt etiam infames, fœminę, pueri habentes vſum ſufficientem rationis, parentes, domeſtici, ac ſerui.

IV. Si duo ſint Parochi eiuſdem Parochiæ, poteſt vteruis aſſumi. Similiter qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat; vel domum, quæ partim pertinet ad vnam Parochiam, partim ad alteram poteſt alterutrum accerſere: quia vterque eſt proprius Parochus. *Layman. Bon. loc. cit.*

V. Etſi ex præcepto adhibendus ſit Parochus, contrahentis illius, in cuius Parochia matrimonium celebratur: ſufficit tamen ad valorem, ſi alterutrius Paſtor aſſiſtat, vt declarauit *Congregatio Cardinalium*, apud *Rebel.* & *Bon. q. 2. p. 8.* etiam extra ſuam Parochiam, vel diœceſin; quia hic actus non eſt iuriſdictionis contentioſæ. Non tamen licebit tunc nuptias benedicere, ſine alterius licentia. *Sanch. l. 3. d. 19.*

VI. Is qui ſubſtituitur, debet habere expreſſam, vel ſaltem tacitam licentiam, ex ratihabitione de præſenti: quia non ſufficit ratihabitio de futuro, qua quis putet alterum poſtea ratum habiturum. *Sanch. d. 35. Reg. Kon.* apud *Bon. l. c. n. 11.* licet ipſe neget tacitam ſufficere.

VII. Vagabundi poſſunt contrahere coram quolibet Parocho, (idq; vt *Laym. ca. 4. nu. 3.* docet ex *Sanch.* etſi alteruter tantùm ſit vagus.)

Hic

Hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, vt monet *Trid.* an ſcilicet alibi ſint coniuncti, &c. & deinde petere licentiam ab Epiſcopo aſſiſtendi: ſine qua licèt validè aſſiſtat, grauiter tamen peccat. Ita *Lay t.4.l.3.* ex *Sanch.d.19.& d.25.n.14.*

VIII. Peregrini, qui ex cauſa exiguo tempore domo abſunt, non poſſunt contrahere peregrè coram Parocho loci: quia non eſt illorum verus. Aliud eſt de ijs, qui alicubi habitationem figunt, pro maiore parte anni, aut eò venerunt animo manendi, ſaltem maiore anni parte, licèt poſtea contingat caſu ſubitò recedere; v.g. famuli, ancillæ, ſtudioſi. *Bon. q.1.p.8.n.1. Sanch l.3.d 23.n.11.* Ratio, quia contrahunt ibi domicilium Parochiale; & Paſtor illius loci, eſt proprius illorum.

IX. Parochus & teſtes ſic debent eſſe præſentes, vt aduertere poſſint quid agatur, & de eo teſtari. Et quidem non eſt neceſſe, vt ipſi videant contrahentes, dummodò audiant verba contractûs, ſi voces contrahentium nouerint. *Sanch. Fill Pont. & alij 5.* cum *Dia.p.8.t.7 R 68.* contra *Barboſ.* Nec refert, etiamſi per metum, vim, dolum, aut iniuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant, ac reſiſtant: aut licet prohibiti ſint ab Ordinario, ne interſint. *Bon.l.c.* ex *decl. Car. Kon. Fill. Sanch. ll. cc. &c.*

X. Parochus tenetur vtrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, *Gutier. Sanch. Dia.p.3.t.4.R.254.* ſed de mutuo conſenſu *Trid ſeſſ.24.c.1.* Eius tamen omiſſio, quando de vtriuſq; libero conſenſu conſtat, venialis tantùm eſt. *Sanch. Kon. Dia.l.c.* Similiter mortale non eſſe, etſi intellecto conſenſu non dicat: *Ego vos coniungo in nomine Patris & Filij & Spir.S.* docet *Sanc.* Kon. Vill. *Gutier. Dia p.3. t.4. R.256.* contra *Rebell. &c.*

Dicitur XIV. *Et impos*, quod impedimentum vocatur frigiditas, vel impotentia. Quæ ſi perpetua ſit, & matrimonium antecedat, irritat illud iure naturæ; vel omne, & reſpectu cuiuſcunque, ſi ſit abſoluta; vel certum tantùm, ſi ſit reſtricta ſeu reſpectiua. Idq; ſiue orta ſit ab intrinſeco, & vitio naturæ; ſiue ab extrinſeco, operà hominis vel diaboli, ſiue cognita alteri fuerit, ſiue non; ſiue ſit ex parte vtriuſque contrahentis, ſiue alterius tantùm. Ratio, quia matrimonium conſiſtit in mutua traditione corporum, phyſicè aptorum ad generationem, ſiue in traditione poteſtatis corporis ad copulam coniugalem; hanc autem poteſtatem impotens non poteſt tradere, cùm eam non habeat.

Porrò impotentia in viro eſſe cenſetur, quando eſt Eunuchus, vel ſaltem non poteſt ſeminare intra naturale vas fœminæ: in fœmina verò, quando vel ſeminare non poteſt, (ſi verum eſt, ſemen fœminarum requiri ad generationem) vel propter arctitudinem non poteſt virum pati, aut eius ſemen recipere.

Dixi

Dixi I. *Si ſit perpetuà*: qualis eſt, quæ nullà arte poteſt toli. In dubio autem perpetuitatis, conceditur à iure triennium, & experiendum bonà fide.

Dixi II. *Si antecedat*: nam ſi ſubſequatur matrimonium, non irritat illud, etſi vſum ita impediat, vt ſoli contactus, & oſcula liceant, citra periculum pollutionis. Idque quando impotentia eſt certa: nam ſi dubia ſit, tam diu licèt conari ad copulam, quamdium probabilis eſt ſpes ſeminandi intra vas. *Lay. l. 5. t. 10 p 4. ca. 12.* ex *Sanch. Nauar. Henriq.* Vnde reſolues.

I. Inualidè contrahunt euirati, ſeu Eunuchi, quando carent vtroque teſte: quia non emittunt verum ſemen aptum generationi. Nec refert, quod inſtar ſenum ſterilium ſatisfaciant concupiſcentiæ fæminæ; quia id non faciunt per copulam naturà ſuà aptam generationi, ob defectum ſeminis, quod ſenes tamen emittunt, etſi ſemen ſenum per accidens non ſit prolificum. *Lay. l. c. Bon. q. 3. p. 3. &c.*

II. Validè contrahunt, 1. Steriles, quia etſi ſint impotẽtes ad generationem, non tamen ad copulã atq; adeò ſunt capaces omnis iuris & obligationis matrimonij; & ſuſceptio prolis licèt ſit præcipuus, non tamen vnicus, nec immediatus finis matrimonij. *Bon. q. 3. p* 13 ex *Henr. Kon. Fill. &c.* Eadem eſt ratio de ijs, quæ non edunt fœtum, niſi mortuum, vel non niſi cum periculo vitæ, *Bon. &c. ll. cc.* 2. Hermaphroditi: quia verè ſunt potentes ad vſum matrimonij. Et quidem ſi alter ſexus emineat, ſecundùm illum tantùm valebit: ſi vterque ſit par, optio illis datur, vt vtrolibet vtantur, ita tamen vt quem ſemel elegerint, ſemper retineant. *Sanch l. 10. d. 106. Bon. l. c.* ex *Henriq. Sanch. Kon. Fill &c.* Is qui paulò pòſt eſt moriturus; quia in eò manet potentia ad coitum, etſi per accidens vi morbi impediatur. Patet ex praxi Eccleſiæ, quæ illis interdum ſuadet, vt concubinas ducant. *Lay. l. c.* ex *Sanch, d. 105. n. 3 Couar. &c.*

III. Impuberes, ſi vtantur ratione, non iure naturæ, ſed Eccleſiaſtico tantum, inualidè contrahunt; quia impotentia illorum eſt tantùm temporalis, v ſuprà *hoc du. imped. 3.*

Quæres. Quid cenſendum de matrimoniis, quę contrahuntur in partibus hæreticis?

Reſp. Circa ea *Congregatio Cardinalium* reſoluit ſequentia 1. Vbi hoc decretum Concilij nondum publicatum eſt in Parochia, v. g. in Saxonia & Anglia, valere matrimonium contractum abſque forma præſcripta. Publicatio autem decreti facta præſumitur, ſi id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilij fuit obſeruatum. 2. Hæreticos, in quorum Parochia dictúm decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia, Friſia, &c. teneri formam præſcriptam ſeruare. Vnde conſequen-

quenter ipſorum matrimonia abſque forma Concilij, quamuis coram Miniſtro hæretico, vel Magiſtratu contracta, videntur eſſe nulla. *Lay.* tamen *l 5.t.10.p.2.ca* 4. putat eam non eſſe mentem ſummorum Pontificum, propter grauiſſima incommoda inde ſubſecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit obſeruatum, proprio Parocho, & Epiſcopo careat, nulluſque iſtic ſit, qui vices Epiſcopi vel Parochi ſuppleat, matrimonium valere abſque præſentia Parochi; ſeruata tamen, in quibus poteſt, formâ Concilij, nempe adhibitis ſaltem duobus teſtibus. Idem eſt, ſi Parochus & Epiſcopus metu hæreticorum lateat, ita vt verè ignoretur vbi ſit, vel eorum metu abſit à diœceſi, & ad neutrum ſit tutus acceſſus.

Dicitur XV. *Rapta ve ſit*, de quo v. ſuprà *in impedimento criminis*.

DVBIVM III.

Quomodo matrimonium inualidum ſit reualidandum?

Reſp. I. Si fuit inualidum propter conſenſum fictum, vel metu extortum, ſiue ex vna, ſiue ex vtraque parte, poteſt reualidari per quodcunque ſignum veri & noui conſensûs: quia ſi altera tantùm pars fictè contraxit, conſenſus vnius partis habitualiter permanſit; ergo accedente alterius conſenſu reualidatur. *Sanch.l.2.d.32 n 9.* Kon. *d* 24. *du.* 10. *n.*89 *Nauar. Fill. Bon &c.* Vnde reſolues.

I. Si metus, vel defectus conſenſus fuerit alterius tantùm partis, curandum eſt, vt ea ſaltem nouum & liberum conſenſum eliciat, & externis ſignis prodat: alteri autem parti non opus eſt declarari, præſtari nouum conſenſum ad valorem matrimonij. *Sanch.l.c.n* 10. Kon. *Bon. p.* 9. *v. Maratium d.*7 *ſ.*15. *n.*4.

II. Si vterque fictè, vel coactè conſenſerit, neceſſe eſt, vt vterque conſenſum renouet, & verbis exprimat. Quia cum vtriuſque conſenſus planè nullus fuerit, æquè neceſſe eſt renouare, & declarare, ac ſi factum nunquam fuiſſet. *Marat.l c.n.*3.

Reſp. II. Si inualidum fuit propter impedimentum conſanguinitàtis, v. g. vel aliud ſimile occultum dirimens, tunc eo per diſpenſationem, vel aliter ſublato, atque ita perſonis ad contrahendum habilitatis, requiritur nouus vtriuſque conſenſus, ſigno externo expreſſus: & quidem, vt probabiliùs docet *Sanch l.2 d* 36. abſolutus, & in dependens ab antiquo. Ratio, quia neutrius conſenſus antiquus fuit legitimus, cùm non caderet in legitimam materiam. *Vnde reſolues.*

I. Si in tali caſu altera pars ſit ignara impedimenti, vel dubitetur an ſciat,

ſciat, illa ſuauiter inducenda eſt ad nouum conſenſum abſolutè præſtandum, dicendo v.g. *Si mihi non nupſiſſes, nonne modò nuberes?* vel: *Angor ſcrupulis de matrimonij noſtri valore, ideoq; renouemus conſenſum*. Quod ſi fiat, ſufficere (præſertim ſi ſequatur affectu maritali copula) docet *Quintan.in append.c.7.d vlt.* Quòd ſi autem periculum ſit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet, & ſcandala, graueſquè moleſtiæ timeantur, licebit vti ſententiâ contrariâ, quæ docet ſufficere, vt ſola pars impedimenti conſcia conſenſum renouet, & alteri declaret. *Sanch. lib. 2. d. 26. & lib. 8. d 34 num 61. Leſſ lib. 2. cap. 17. Kon d. 24. dub. 10. & Fill. num 29 &c. Dian p 4 t. 4. R 49.*

Reſp. III. Vt matrimonium inualidum, quod coram teſtibus & Parocho eſt celebratum, reualidetur, non opus eſt denuò coram Parocho & teſtibus iniri, ſi impedimentum ſit occultum: ſecùs ſi ſit notum: quia prius matrimonium præſumptione Eccleſiæ, cenſetur validum, non autem poſterius. *Nau. Sanch. lib. 2. d. 37. Kon. d 24 dub. 4. Regin. lib. 31. nu. 183. Fill num. 93.*

DVBIVM IV.

A quo, & ob quam cauſam, poſſit diſpenſari in impedimentis Matrimonij?

Reſp I. Papa non poteſt diſpenſare in impedimentis iure naturæ, vel diuino dirimentibus, niſi ex ſpeciali conceſſione: in ijs verò, quæ iure Eccleſiaſtico dirimunt, poteſt. Ratio prioris, quia inferior non diſpenſat in lege ſuperioris: nec homo in lege naturæ. Addidi, *niſi ex ſpeciali*: quia ſic Pontifex (non tamen Epiſcopus) poteſt matrimonium ratum diſſoluere, ex iuſta cauſa *Sanch. Leſſ. Prap. q 5. d. 8. Dian. p. 8. t. 1. R 52. & 93.* Ratio poſterioris, quia Pontifex talia impedimenta inducit; ergo etiam poteſt tollere, & quidem ſolus. *Vnde reſolues.*

I. Epiſcopus in impedimentis dirimentibus matrimonium iam contractum, non poteſt ordinario iure diſpenſare, niſi ex tacita conceſſione in caſu neceſſitatis, quando ſequentia concurrunt. 1. Vt defectus ſit diſpenſabilis. 2. Vt ſit occultus, id eſt, non ſit notorius, ſeu diuulgatus. 3. Vt ex altera parte ſaltem, matrimonium bonâ fide ſit contractum. 4. Vt non ſit facilis acceſſus ad Papam. Ita commun. *Sanch. Kon. Mart. Perez d. 4. ſ. 7.* Quando autem contractum eſt ex diſpenſatione ſubreptitia, non poteſt Epiſcopus ſuà diſpenſatione priorem confirmare. *Dian. p. 9. t. 7. R. 40.* ex *Prap. Perez, &c.* In impedimentis verò dirimentibus matrimonij nondum contracti, videtur nunquam poſſe: imò nec legatus à latere, niſi ex ſpeciali facultate. *Laym. lib. 5.*

tr 10.

tr.10. p.4.ca.6. & lib.1 tr.4. ca.22. Bonac. q.3. p.15. &c. contra quoſ *Dian p.8.t.3.R* 80 cum *Prap Villalob.& Eſcob.de leg ex.14.ca.4.* putat, Epiſcopum id poſſe aliquando in caſu raro, ex cauſa maximè vrgente, ſi omnibus tentatis iudicetur neceſſarium eſſe ad vitandam grauem infamiam, vel graue ſcandalum, cui aliter occurri non poſſet; idque ex tacitâ Papæ licentia.

Reſp.II. In impedimentis non dirimentibus, poſſunt Epiſcopi diſpenſare vniuerſaliter. Quod addo, quia excipiuntur illa, quæ iure naturali & diuino impediunt, vt votum caſtitatis abſolutum, & perfectum (*Bonac.q.3.p.15.*ex *Nauar.Sanch &c*) & ſponſalia priora, vt habet *Tanner.d.8.q.4.dub.2 num.*30.ex *Sanch l.7.d 17.num.*8. Idem habet *Fill. t.10.p.2.ca.10.num 306. Laym l.5 ca 10.p.4.ca.15.num 2* ſub finem. Similiter Epiſcopus poteſt diſpenſare in impedimentis, quæ matrimonio ſuperueniunt, & impediunt petitionem debiti, v.g cognationis ſpiritualis, vel affinitatis. *Bonac.l.c.* ex *Sanch.l.8.d.12.num.16.Fill.l c.* vbi excipit inceſtum commiſſum (matrimonio conſummato,) cum conſanguineis vxoris, in iis, qui non ſunt iuuenes.

Reſp. III. Poſſunt etiam Confeſſarij regulariter approbati, de licentia tamen ſuorum Prouincialium, diſpenſare ad petendum debitum coniugale, propter cognitionem conſanguinei coniugis in ſecundo gradu, vt *Rodriq. q.regularium tom.1.q.63.a* 1. nullo modo tamen in impedimento ipſo. *vid. Mart Perez d 44.ſ.7 num.*13. Dixi, *Prouincialium:* quia quod *Molfeſ.Leon.&c.* volunt, Confeſſarios Societatis IESV habere omnes hanc facultatem immediatè à P. Generali, id refutat *Dian. p 3.t 2 R.*14.

Reſp. IV. Vt licitè diſpenſetur in impedimentis dirimentibus, requiritur iuſta cauſa: qualis ſecundùm *Fill.cap.*8. eſt v.g. Extinctio magnæ litis, vel odij inter agnatos. 2. Ablatio ſcandali. 3. Inæqualitas matrimonij, niſi conſanguineis vel affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conſeruatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis diſpenſationem. Plures. *vid.* apud *Sanch.d 19.Kon d.33. Hurt. 26.Mart.Perez d 44.ſ 5.* vbi notat. 1. Quantò gradus conſanguinitatis vel affinitatis eſt propinquior, tantò requiri cauſam grauiorem. 2. Sæpè plures aggregatas cauſas ſufficere, quarum ſingulæ non ſufficerent. *vid.* etiam *Dian.p 8.t 3.R 93.*

Reſp. V. Si quis dubitet an habeat impedimentum dirimens, v.g. contrahendi matrimonium cum certâ perſona, & adhibitâ diligentiâ ſufficienti non poſſit intelligere veritatem, probabile eſt poſſe cum ea contrahere ſine diſpenſatione, (niſi tamen præſumptio aliqua ſtet pro impedimento) quia poſſeſſio ſtat pro libertate contrahendi. *Sanch. Sancius, Franc. Lugo, Bardi d.6.c.11 p 7.§.11.* contra *Laym.& Palaum.*

LIBER

LIBER SEPTIMVS

DE CENSVRIS ECCLESIASTICIS, & Irregularitatibus.

CAPVT PRIMVM.

De Cenſuris in genere.

DVBIVM I.

Quid ſit Cenſura Eccleſiaſtica?

RESP. Eſt pœna ſpiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti, ac contumaci, per potentiam Eccleſiaſticam aufertur vſus quorundam bonorum ſpiritualium. *Laym. l.* 1 *t.* 5.*p.*1.*c.*1. Vnde reſolues.

I. Per cenſuram non priuatur homo bonis merè internis, v. g. charactere, poteſtate ordinis: nec bonis propriis, ac priuatis, v. g. fide, charitate, gratia, &c. ſed quibuſdam externis & publicis, ſiue actionibus, quæ habent ſpiritualem aliquem effectum, vel commodum, vt ſunt ſacrificium, officium diuinum, beneficium, adminiſtratio & ſuſceptio ſacramentorum, indulgentia, publica Eccleſiæ ſuffragia: quia hæc, & non illa, ſubſunt diſpoſitioni Eccleſiæ. Vnde ſi interdum priuetur bono aliquo temporali, v. g. conuictu humano per excommunicationem, id tantùm fit ſecundariò.

II. Exilium, carcer, ſeruitus, priuatio beneficij, niſi adiunctam habeant ſuſpenſionem aliquam ſpiritualium actionum, non ſunt cenſuræ, quia ſunt pœnæ temporales.

III. Nec degradatio, vel depoſitio eſt cenſura; quia etſi ſit pœna ſpiritualis, non tamen medicinalis, ſed perpetua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, poteſt infligi.

IV. Nec

IV. Nec ceſſatio à diuinis: quia non imponitur per modum medicinæ, ad tollendam contumaciam, ſed ad propulſandam iniuriam Eccleſiæ factam.

V. Nec irregularitas, ſiue ſit ex defectu, quia hæc non eſt pœnalis, ſed tantùm impedimentum Canonicum; ſiue ſit ex delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, ſed punitiuæ, & ex ſe perpetuæ. Vnde nec tollitur per abſolutionem, ſicut cenſura, ſed per diſpenſationem. *Bon d.1.q.1.p.1.*

VI. Quando in Iubilæis, vel priuilegiis, datur poteſtas abſoluendi à cenſuris, non comprehenditur irregularitas, niſi expreſsè addatur.

DVBIVM II.

Quotuplex ſit Cenſura?

Reſp Diuiditur 1. Eſſentialiter in Excommunicationem, Suſpenſionem, & Interdictum. 2. Accidentaliter in eam, quæ eſt à iure, & fertur per Canones, conſtitutiones, vel ſtatuta Eccleſiaſtica, ſtabili ac permanente lege: & eam, quæ eſt ab homine, quæ ſcilicet fertur à iudice, vel Prælato, per modum mandati, vel ſententiæ iudiciariæ. Eſtque vel particularis, circa factum aliquod particulare, aut certas perſonas; vel generalis, quæ nullâ ſingularis facti aut perſonæ determinatione fertur. 3. In eam, quæ eſt ſententiæ latæ, quam ſcilicet ius, aut Iudex ſtatuit ipſo facto, (quo quis v. g. contra legem facit) ſine alia ſententia incurrendam: & eam, quæ eſt ferendæ, quam ius, aut Iudex non vult ipſo facto incurri, ſed per ſententiam infligi. Pro quibus dignoſcendis, conſideranda ſunt verba, quibus cenſura fertur: quæ ſi includant alterius actionem, ſeu miniſterium, ſignificant cenſuram eſſe ſententiæ ferendæ: latæ verò, ſi non includant. Si verò ambigua ſint, teneri poteſt *regula 49. iuris in 6.* quòd in dubio circa pœnas, benignior interpretatio ſit facienda. *Vnde reſolues.*

I. Eſt cenſura latæ ſententiæ, 1. Si verba ſint præteriti, aut præſentis temporis, v. g. excommunicauimus, excommunicatus eſt vel fuit, excommunico, ſuſpenduntur, interdicuntur, volumus aut iubemus eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, &c. 2. Si addatur particula, *ipſo iure, ipſo facto*, vel, *ſine alia ſententia*. 3. Si verba ſint imperatiui modi, v. g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus, &c. Ratio, quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

II. Sententiæ ferendæ eſt ſaltem vt plurimum, 1. Si verba ſint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, ſuſpendetur. 2. Si dicatur, excommunicetur, ſuſpendatur, volumus excommunicari. 3. Si verba

ſint

ſint minatoria, v.g. ſub pœna excommunicationis,ſub interminatione anathematis,&c. niſi tamen ex adiunctis aliud colligatur.

DVBIVM III.

Qui poſſint ferre cenſuram, & in quos?

Reſp.I. Cenſuram ferre poteſt omnis, ac ſolus ſuperior Eccleſiaſticus,habens,in foro externo, ſeu contentioſo iuriſdictionem, ſiue ordinariam, ſiue delegatam.

Porrò ordinariam,quæ eſt ratione officij,vel alterius iuris, poteſtque delgari Clerico, Clericatûs priuilegijs gaudenti (vt *Bon. d.1. q.1.p.2. Laym.l.1.t.5.p.1.ca.3.nu.1. ex C.Cum Eccleſiarum S.Thom.&c.* docent,) habet 1. Papa reſpectu totius Eccleſiæ. 2 Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, eorumque Vicarij Generales. 3. Generales, Prouinciales, & Superiores locales religionum, reſpectu ſuorum ſubditorum. 4. Congregationes religionum, Concilia Prouincialia Epiſcoporum, Capitula Prouincialia quorundam religioſorum, & denique 5. Quidam alij ex conceſsione,vt multi Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani.

Delegatam habent, quibus ea committitur ab ordinariam habente: cuius morte exſpirat: nec delegatus poteſt alteri delegare, niſi habeat ſpecialem huius commiſſionem, vt ſi ſit delegatus Papæ. *Vnde reſolues.*

I. Non poſſunt poteſtate ordinaria ferre cenſuram 1. Parochi. 2. Laici: quia non ſunt capaces iuriſdictionis Eccleſiaſticæ; vti & religioſi profeſſi non habentes primam tonſuram. 3. Fœminæ, licèt ſint Prioriſſæ, vel Abbatiſſæ: quia non ſunt capaces iuriſdictionis, ſeu poteſtatis clauium. Quando verò in iure dicuntur poſſe ſubiectos ſibi Clericos ſuſpendere ab officio, vel beneficio, ſuſpenſio non accipitur propriè pro cenſura, cuius violator irregularitatem incurrit, ſed latè & impropriè, pro præcepto, quo Abbatiſſa Clerico ſibi quodammodò ſubiecto prohibet celebrationem, donec ſatisfecerit, ſubtrahens ei reditus interea. *v. Bon.l.c.Laym.l.1.t.5 p.1.c 3 nu.3.*

Reſp.II. In omnes, & ſolos ſubditos alicui ſuperiori Eccleſiaſtico, poteſt ferri cenſura; quia ſubiectio & iuriſdictio ſunt correlatiua. *Lay. l.c.ca.3.* Vnde reſolues.

I. Non baptizati non incurrunt cenſuras, licèt ſint catechumeni: nec mortui: quia non ſubſunt iuriſdictioni Eccleſiæ. Nec refert, quod quandoque mortui dicantur excommunicari; non enim de nouo ligantur, ſed excommunicatio prior tantùm declaratur, ac viuis prohibetur,

 -ne

ne cum ijs agant, orando pro illis, ſepeliendo, &c. Similiter dicuntur abſolui ab excommunicatione, quando ſepultura, & orationes publicæ pro illis, permittuntur, *Laym.l.c.*

II. Aduenæ & peregrini breui tempore alicubi commorantes, non ligantur cenſuris locorum, generali ſententiâ aut ſtatuto decretis; quia non ſunt ſubditi. *Laym. l.c n 5.*

III. Etſi ſubditi extra ſuam diœceſin, (vel in loco diœceſis exempto) delinquentes contra legem ſui Epiſcopi, non incurrant cenſuram; ſuperior tamen ſaltem regularis, poteſt ſuos ſubditos, vbicumque exiſtant, per particularem ſententiam cenſuris innodare. *v. Laym l.c.*

IV. Hæretici, Apoſtatæ, & Schiſmatici, poſſunt affici cenſuris: quia per baptiſmum ſunt ſubiecti Eccleſiæ. *v.Laym.l.c.*

V. Solus Papa non poteſt incurrere cenſuram; quia nulli eſt ſubiectus. *Bon.l.c.*

DVBIVM IV.

Ob quam cauſam poſſit ferri cenſura?

Reſp. Ob ſolum peccatum externum, cenſuræ proportionatum, & coniunctum cum contumacia. Et quidem in interdicto locali poteſt eſſe alienum, v.g. Prælati, vel communitatis, (non tamen hominis priuati) aliàs requiritur proprium. *Bon. p 3.* Vnde reſolues.

I. Non poſſunt cenſurari infantes, vel amentes, quia non peccant. *Bon d.1.q.1 p.4.Laym.c.4 num.3.ex S.Thom Suar &c.*

II. Etſi ob peccatum veniale interdum fieri poſſit leuis ſuſpenſio, vel leue interdictum; excommunicatio tamen maior, ſuſpenſio grauis, & interdictum perſonale ſpeciale, (quicquid ſit de generali) non poteſt ferri, niſi ob culpam mortalem: quia alioqui pœna non eſſet proportionata culpæ. Imò cùm ſint pœnæ medicinales, non debent infligi pro quouis mortali, ſed quibuſdam tantùm, ne cenſuræ contemnantur, vt monet *Trid.*

III. Actus peccati, ob quem cenſura fertur, debet eſſe mortalis, non tantùm quoad actum internum, ſed etiam quoad ſubſtantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leuiter percutiens Clericum, etſi intentionem mortalem habuiſſet: vti nec, qui interiùs tantùm eſt lapſus in hæreſin, quam exterius non ſignificauit; quia Eccleſia tantùm iudicat de externis. *Bon.l.c.*

IV. Actus peccati in ſuo genere debet eſſe perfectus, & conſummatus, niſi expreſsè aliud ſonent verba legis: quia pœnæ & odia ſunt reſtringenda. Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit fa-

uens,

uens, mandans, conſulens, iuuans, nec vulnerans lethaliter, niſi mors ſequatur. Item quando excommunicatur mandans, conſulens, &c. vel ferens ſuffragium pro indigno, ſubintellige efficaciter, ſeu effectu ſecuto: quia ſine eo mandatum, conſilium, & ſuffragium, non eſt completum, & perfectum in genere homicidij, furti, &c. Alij tamen attendendum eſſe putant, vtrum in mandantes, conſulentes, &c. principaliter, & per ſe feratur excommunicatio, an verò acceſſoriè tantùm: & dicunt priore caſu eſſe excommunicatos, etſi non ſequatur effectus; non item in poſteriore. Quæ ſententia in praxi eſt tutior. *Bon. l. c.*

V. Quidquid excuſat à peccato mortali, excuſat etiam à graui cenſura, v.g. materiæ paruitas, impotentia legem implendi, defectus aduertentiæ & deliberationis, ignorantia inuincibilis, ſiue ea ſit facti, vt v.g. ſi neſcias, quem percutis eſſe Clericum; ſiue iuris, vt ſi ſcias eſſe Clericum, teque mortaliter peccare percutiendo, neſcias tamen percuſſionem illam ſub excommunicatione prohibitam eſſe. Ratio, quia non es contumax.

Dixi, *inuincibilis:* quia ignorantia culpabilis & craſſa non excuſat, niſi addatur in lege certus modus, v.g. qui hoc fecerit ſcienter, conſultò, qui præſumpſerit auſu temerario violare, (quæ verba, vtpote in re odioſà, accipienda ſunt ſtrictè) talis autem non poteſt dici temerariè præſumere, niſi ignorantia eſſet affectata, formalem dolum includens. *Eſcob t. 4. c. 6. num 37. Sanch de matr. t. 3. l. 9. d. 32. n. 31.*

VI. Non incurritur cenſura, ob peccatum ſoli naturali, vel diuino iuri repugnans, ſed requiritur præceptum Eccleſiæ, quòd contumaciter violetur. Item, nec ob peccatum merè præteritum poteſt cenſura infligi ab homine, niſi aliquo modo pendeat in futurum, ratione ſcandali, vel reſtitutionis non factæ, vel perſeuerantiæ in peccato poſt monitionem; quia abeſt contumacia. Nec refert, quòd quis ob peccatum præteritum, vel etiam ſine peccato, (modò iuſta cauſa ſubſit) poſſit ad tempus arceri ab aliorum conſortio, altari, communione, &c. vt ſubinde fit in religionibus: & in iure etiam vocatur excommunicatio, vel ſuſpenſio, ſed latè, quia non eſt cenſura propriè dicta, cuius violatio inducat irregularitatem, ſed ſimplex tantùm pœna. *Fill. t. 11. c. 6. num 186.*

VII. Non incurrit cenſuram, qui legem transgreditur ex graui metu, licèt quandoque non excuſetur à graui culpà; quia non cenſetur contumax. *Laym. l. 1. t. 5. p. 1. ca. 5. num. 9 Bonac. d. 1. q. 2. p. 3. nu. 2. ex Suar. Kon &c.*

VIII. Cenſura inualida eſt ex triplici capite.

Primò, ob defectum ferentis, ſi ſcilicet careat iuriſdictione, vel eam

Hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, vt monet *Trid.* an ſcilicet alibi ſint coniuncti, &c. & deinde petere licentiam ab Epiſcopo aſſiſtendi: ſine qua licèt validè aſſiſtat, grauiter tamen peccat. Ita *Lay. t. 4. l. 3.* ex *Sanch. d. 19. & d. 25. n. 14.*

VIII. Peregrini, qui ex cauſa exiguo tempore domo abſunt, non poſſunt contrahere peregrè coram Parocho loci: quia non eſt illorum verus. Aliud eſt de ijs, qui alicubi habitationem figunt, pro maiore parte anni, aut eò venerunt animo manendi, ſaltem maiore anni parte, licèt poſtea contingat caſu ſubitò recedere; v.g. famuli, ancillæ, ſtudioſi. *Bon. q. 1. p. 8. n. 1. Sanch. l. 3. d. 23. n. 11.* Ratio, quia contrahunt ibi domicilium Parochiale; & Paſtor illius loci, eſt proprius illorum.

IX. Parochus & teſtes ſic debent eſſe præſentes, vt aduertere poſſint quid agatur, & de eo teſtari. Et quidem non eſt neceſſe, vt ipſi videant contrahentes, dummodò audiant verba contractûs, ſi voces contrahentium nouerint. *Sanch. Fill. Pont. & alij 5.* cum *Dia. p. 8. t. 7. R. 68.* contra *Barboſ.* Nec refert, etiamſi per metum, vim, dolum, aut iniuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant, ac reſiſtant: aut licet prohibiti ſint ab Ordinario, ne interſint. *Bon. l. c.* ex *decl. Car. Kon. Fill. Sanch. ll. cc. &c.*

X. Parochus tenetur vtrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, *Gutier. Sanch. Dia. p. 3. t. 4. R. 294.* ſed de mutuo conſenſu *Trid. ſeſſ. 24. c. 1.* Eius tamen omiſſio, quando de vtriuſq; libero conſenſu conſtat, venialis tantùm eſt. *Sanch. Kon. Dia. l. c.* Similiter mortale non eſſe, etſi intellecto conſenſu non dicat: *Ego vos coniungo in nomine Patris & Filij & Spir. S.* docet *Sanc. Kon. Vill. Gutier. Dia p. 3. t. 4. R. 256.* contra *Rebell. &c.*

Dicitur XIV. *Et impos*, quod impedimentum vocatur frigiditas, vel impotentia. Quæ ſi perpetua ſit, & matrimonium antecedat, irritat illud iure naturæ; vel omne, & reſpectu cuiuſcunque, ſi ſit abſoluta; vel certum tantùm, ſi ſit reſtricta ſeu reſpectiua. Idq; ſiue orta ſit ab intrinſeco, & vitio naturæ; ſiue ab extrinſeco, operà hominis vel diaboli, ſiue cognita alteri fuerit, ſiue non; ſiue ſit ex parte vtriuſque contrahentis, ſiue alterius tantùm. Ratio, quia matrimonium conſiſtit in mutua traditione corporum, phyſicè aptorum ad generationem, ſiue in traditione poteſtatis corporis ad copulam coniugalem; hanc autem poteſtatem impotens non poteſt tradere, cùm eam non habeat.

Porrò impotentia in viro eſſe cenſetur, quando eſt Eunuchus, vel ſaltem non poteſt ſeminare intra naturale vas fœminæ: in fœmina verò, quando vel ſeminare non poteſt, (ſi verum eſt, ſemen fœminarum requiri ad generationem) vel propter arctitudinem non poteſt virum pati, aut eius ſemen recipere.

Dixi

Dixi I. *Si ſit perpetuâ*: qualis eſt, quæ nullâ arte poteſt toli. In dubio autem perpetuitatis, conceditur à iure triennium, & experiendum bonâ fide.

Dixi II. *Si antecedat*: nam ſi ſubſequatur matrimonium, non irritat illud, etſi vſum ita impediat, vt ſoli contactus, & oſcula liceant, citra periculum pollutionis. Idque quando impotentia eſt certa: nam ſi dubia ſit, tam diu licèt conari ad copulam, quamdium probabilis eſt ſpes ſeminandi intra vas. *Lay.l.5.t.10 p 4.ca.12.* ex *Sanch. Nauar. Henriq.* Vnde reſolues.

I. Inualidè contrahunt euitati, ſeu Eunuchi, quando carent vtroque teſte: quia non emittunt verum ſemen aptum generationi. Nec refert, quod inſtar ſenum ſterilium ſatisfaciant concupiſcentiæ fæminæ; quia id non faciunt per copulam naturâ ſuâ aptam generationi, ob defectum ſeminis, quod ſenes tamen emittunt, etſi ſemen ſenum per accidens non ſit prolificum. *Lay.l.c. Bon.q.3.p.3.* &c.

II. Validè contrahunt, 1. Steriles, quia etſi ſint impotētes ad generationem, non tamen ad copulā atq; adeò ſunt capaces omnis iuris & obligationis matrimonij; & ſuſceptio prolis licèt ſit præcipuus, non tamen vnicus, nec immediatus finis matrimonij. *Bon.q.3.p 13.* ex *Henr. Kon. Fill.* &c. Eadem eſt ratio de ijs, quæ non edunt fœtum, niſi mortuum, vel non niſi cum periculo vitæ, *Bon.* &c. *ll.cc.* 2. Hermaphroditi: quia verè ſunt potentes ad vſum matrimonij. Et quidem ſi alter ſexus emineat, ſecundùm illum tantùm valebit: ſi vterque ſit par, optio illis datur, vt vtrolibet vtantur, ita tamen vt quem ſemel elegerint, ſemper retineant. *Sanch l.10.d.106. Bon.l.c.* ex *Henriq. Sanch. Kon. Fill* &c. Is qui paulò pòſt eſt moriturus; quia in eò manet potentia ad coitum, etſi per accidens vi morbi impediatur. Patet ex praxi Eccleſiæ, quæ illis interdum ſuadet, vt concubinas ducant. *Lay.l.c.* ex *Sanch, d.105.n.3 Couar.* &c.

III. Impuberes, ſi vtantur ratione, non iure naturæ, ſed Eccleſiaſtico tantum, inualidè contrahunt; quia impotentia illorum eſt tantùm temporalis, v ſuprà *hoc du.imped.3.*

Quares. Quid cenſendum de matrimoniis, quę contrahuntur in partibus hæreticis?

Reſp. Circa ea *Congregatio Cardinalium* reſoluit ſequentia 1. Vbi hoc decretum Concilij nondum publicatum eſt in Parochia, v.g. in Saxonia & Anglia, valere matrimonium contractum abſque forma præſcripta. Publicatio autem decreti facta præſumitur, ſi id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilij fuit obſeruatum. 2. Hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia, Friſia, &c. teneri formam præſcriptam ſeruare. Vnde conſequen-

quenter ipſorum matrimonia abſque forma Concilij, quamuis coram Miniſtro hæretico, vel Magiſtratu contracta, videntur eſſe nulla. *Lay.* tamen *l.5.t.10.p.2.ca* 4. putat eam non eſſe mentem ſummorum Pontificum, propter grauiſſima incommoda inde ſubſecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit obſeruatum, proprio Parocho, & Epiſcopo careat, nulluſque iſtic ſit, qui vices Epiſcopi vel Parochi ſuppleat, matrimonium valere abſque præſentia Parochi; ſeruata tamen, in quibus poteſt, formà Concilij, nempe adhibitis ſaltem duobus teſtibus. Idem eſt, ſi Parochus & Epiſcopus metu hæreticorum lateat, ita vt verè ignoretur vbi ſit, vel eorum metu abſit à diœceſi, & ad neutrum ſit tutus acceſſus.

Dicitur XV. *Raptave ſit,* de quo v. ſuprà *in impedimento criminis*.

DVBIVM III.

Quomodo matrimonium inualidum ſit reualidandum?

Reſp. I. Si fuit inualidum propter conſenſum fictum, vel metu extortum, ſiue ex vna, ſiue ex vtraque parte, poteſt reualidari per quodcunque ſignum veri & noui conſenſus: quia ſi altera tantùm pars fictè contraxit, conſenſus vnius partis habitualiter permanſit; ergo accedente alterius conſenſu reualidatur. *Sanch.l.2.d.32 n 9.* *Kon.d* 24.*du.* 10. *n.*89 *Nauar.Fill.Bon &c.* Vnde reſolues.

I. Si metus, vel defectus conſenſus fuerit alterius tantùm partis, curandum eſt, vt ea ſaltem nouum & liberum conſenſum eliciat, & externis ſignis prodat: alteri autem parti non opus eſt declarari, præſtari nouum conſenſum ad valorem matrimonij. *Sanch.l.c.n* 10. *Kon. Bon. p. 9.v.Maratium d.*7 *ſ.*15.*n.*4.

II. Si vterque fictè, vel coactè conſenſerit, neceſſe eſt, vt vterque conſenſum renouet, & verbis exprimat. Quia cum vtriuſque conſenſus planè nullus fuerit, æquè neceſſe eſt renouarè, & declarare, ac ſi factum nunquam fuiſſet. *Marat.l c.n.*3.

Reſp. II. Si inualidum fuit propter impedimentum conſanguinitatis, v. g. vel aliud ſimile occultum dirimens, tunc eo per diſpenſationem, vel aliter ſublato, atque ita perſonis ad contrahendum habilitatis, requiritur nouus vtriuſque conſenſus, ſigno externo expreſſus: & quidem, vt probabiliùs docet *Sanch l.2 d* 36. abſolutus, & in ſependens ab antiquo. Ratio, quia neutrius conſenſus antiquus fuit legitimus, cùm non caderet in legitimam materiam. *Vnde reſolues*.

I. Si in tali caſu altera pars ſit ignara impedimenti, vel dubitetur an

ſciat,

ſciat, illa ſuauiter inducenda eſt ad nouum conſenſum abſolutè præſtandum, dicendo v. g. *Si mihi non nupſiſſes,nonne modò nuberes?* vel: *Angor ſcrupulis de matrimonij noſtri valore, ideoq; renouemus conſenſum*. Quod ſi fiat,ſufficere (præſertim ſi ſequatur affectu maritali copula) docet *Quintan.in append.c.7.d.vlt.* Quòd ſi autem periculum ſit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet, & ſcandala, grauesquè moleſtiæ timeantur,licebit vti ſententiâ contrariâ,quæ docet ſufficere,vt ſola pars impedimenti conſcia conſenſum renouet, & alteri declaret, *Sanch. lib.2. d.26. & lib.8.d 34 num 61.Leſſ lib.2.cap.17.Kon d.24. dub.10.& Fill.num 29 &c.Dian p 4 t.4.R 49.*

Reſp.III.Vt matrimonium inualidum,quod coram teſtibus & Parocho eſt celebratum, reualidetur, non opus eſt denuò coram Parocho & teſtibus iniri, ſi impedimentum ſit occultum: ſecùs ſi ſit notum: quia prius matrimonium præſumptione Eccleſiæ, cenſetur validum,non autem poſterius. *Nau.Sanch.lib.2.d.37.Kon.d 24 dub.4 Regin.lib.31.nu. 183.Fill num.93.*

DVBIVM IV.

A quo, & ob quam cauſam, poſſit diſpenſari in impedimentis Matrimonij?

Reſp I. Papa non poteſt diſpenſare in impedimentis iure naturæ, vel diuino dirimentibus, niſi ex ſpeciali conceſſione: in ijs verò, quæ iure Eccleſiaſtico dirimunt,poteſt. Ratio prioris,quia inferior non diſpenſat in lege ſuperioris:nec homo in lege naturæ. Addidi,*niſi ex ſpeciali*:quia ſic Pontifex (non tamen Epiſcopus) poteſt matrimonium ratum diſſoluere,ex iuſta cauſa *Sanch.Leſſ Prap.q 5 d.8.Dian.p.8.t.1.R 52.& 93.* Ratio poſterioris,quia Pontifex talia impedimenta inducit;ergo etiam poteſt tollere,& quidem ſolus. *Vnde reſolues.*

I. Epiſcopus in impedimentis dirimentibus matrimonium iam contractum, non poteſt ordinario iure diſpenſare, niſi ex tacita conceſſione in caſu neceſſitatis, quando ſequentia concurrunt. 1. Vt defectus ſit diſpenſabilis. 2. Vt ſit occultus, id eſt, non ſit notorius, ſeu diuulgatus. 3. Vt ex altera parte ſaltem, matrimonium bonâ fide ſit contractum. 4. Vt non ſit facilis acceſſus ad Papam. Ita commun. *Sanch. Kon. Mart. Perez d.4. ſ.7.* Quando autem contractum eſt ex diſpenſatione ſubreptitia, non poteſt Epiſcopus ſuâ diſpenſatione priorem confirmare. *Dian.p.9.t.7.R.40.ex Prap.Perez,&c.* In impedimentis verò dirimentibus matrimonij nondum contracti, videtur nunquam poſſe: imò nec legatus à latere, niſi ex ſpeciali facultate. *Laym. lib. 5. tr 10.*

*tr.*10. *p.*4.*ca.*6. *& lib.*1 *tr.*4. *ca.*22. *Bonac. q.*3. *p.*15. *&c.* contra quos *Dian p.*8.*t.*3.*R* 80.cum *Prap Villalob.& Eſcob.de leg ex.*14.*ca.*4. putat, Epiſcopum id poſſe aliquando in caſu raro, ex cauſa maximè vrgente, ſi omnibus tentatis iudicetur neceſſarium eſſe ad vitandam grauem infamiam, vel graue ſcandalum, cui aliter occurri non poſſet; idque ex tacità Papæ licentia.

Reſp. II. In impedimentis non dirimentibus, poſſunt Epiſcopi diſpenſare vniuerſaliter. Quod addo, quia excipiuntur illa, quæ iure naturali & diuino impediunt, vt votum caſtitatis abſolutum, & perfectum (*Bonac. q.*3.*p.*15.ex *Nauar. Sanch &c*) & ſponſalia priora, vt habet *Tanner.d.*8.*q.*4.*dub.*2 *num.*30.ex *Sanch l.*7.*d* 17.*num.*8. Idem habet *Fill. t.*10.*p.*2.*ca.*10.*num* 306. *Laym l.*5 *ca* 10.*p.*4.*ca.*15.*num* 2 ſub finem. Similiter Epiſcopus poteſt diſpenſare in impedimentis, quæ matrimonio ſuperueniunt, & impediunt petitionem debiti, v.g cognationis ſpiritualis, vel affinitatis. *Bonac. l.c.* ex *Sanch. l.*8.*d.*12.*num.*16.*Fill. l c.* vbi excipit inceſtum commiſſum (matrimonio conſummato,) cum conſanguineis vxoris, in ijs, qui non ſunt iuuenes.

Reſp. III. Poſſunt etiam Confeſſarij regulariter approbati, de licentia tamen ſuorum Prouincialium, diſpenſare ad petendum debitum coniugale, propter cognitionem conſanguinei coniugis in ſecundo gradu, vt *Rodriq. q. regularium tom.*1.*q.*63.*a* 1. nullo modo tamen in impedimento ipſo. *vid. Mart Perez d* 44.*ſ.*7 *num.*13. Dixi, *Prouincialium*: quia quod *Molfeſ. Leon. &c.* volunt, Confeſſarios Societatis IESV habere omnes hanc facultatem immediatè à P. Generali, id refutat *Dian. p* 3.*t* 2 *R.*14.

Reſp. IV. Vt licitè diſpenſetur in impedimentis dirimentibus, requiritur iuſta cauſa: qualis ſecundùm *Fill. cap.*8. eſt v.g. Extinctio magnæ litis, vel odij inter agnatos. 2. Ablatio ſcandali. 3. Inæqualitas matrimonij, niſi conſanguineis vel affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conſeruatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis diſpenſationem. Plures. *vid.* apud *Sanch. d* 19. *Kon d.*33. *Hurt.* 26. *Mart. Perez d* 44.*ſ* 5. vbi notat. 1. Quantò gradus conſanguinitatis vel affinitatis eſt propinquior, tantò requiri cauſam grauiorem. 2. Sæpè plures aggregatas cauſas ſufficere, quarum ſingulæ non ſufficerent. *vid.* etiam *Dian. p.*8.*t* 3.*R* 93.

Reſp. V. Si quis dubitet an habeat impedimentum dirimens, v.g. contrahendi matrimonium cum certâ perſona, & adhibitâ diligentiâ ſufficienti non poſſit intelligere veritatem, probabile eſt poſſe cum ea contrahere ſine diſpenſatione, (niſi tamen præſumptio aliqua ſtet pro impedimento) quia poſſeſſio ſtat pro libertate contrahendi. *Sanch. Sancius, Franc. Lugo, Bardi d.*6.*c.*11 *p* 7.*§.*11. contra *Laym. & Palaum.*

LIBER

LIBER SEPTIMVS

DE CENSVRIS ECCLESIASTICIS, & Irregularitatibus.

CAPVT PRIMVM.

De Cenſuris in genere.

DVBIVM I.

Quid ſit Cenſura Eccleſiaſtica?

RESP. Eſt pœna ſpiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti, ac contumaci, per potentiam Eccleſiaſticam auſertur vſus quorundam bonorum ſpiritualium. *Laym. l.*1 *t.*5.*p.*1.*c.*1. Vnde reſolues.

I. Per cenſuram non priuatur homo bonis merè internis, v. g. charactere, poteſtate ordinis: nec bonis propriis, ac priuatis, v. g. fide, charitate, gratia, &c. ſed quibuſdam externis & publicis, ſiue actionibus, quæ habent ſpiritualem aliquem effectum, vel commodum, vt ſunt ſacrificium, officium diuinum, beneficium, adminiſtratio & ſuſceptio ſacramentorum, indulgentia, publica Eccleſiæ ſuffragia: quia hæc, & non illa, ſubſunt diſpoſitioni Eccleſiæ. Vnde ſi interdum priuetur bono aliquo temporali, v. g. conuictu humano per excommunicationem, id tantùm fit ſecundariò.

II. Exilium, carcer, ſeruitus, priuatio beneficij, niſi adiunctam habeant ſuſpenſionem aliquam ſpiritualium actionum, non ſunt cenſuræ, quia ſunt pœnæ temporales.

III. Nec degradatio, vel depoſitio eſt cenſura; quia etſi ſit pœna ſpiritualis, non tamen medicinalis, ſed perpetua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, poteſt infligi.

IV. Nec

IV. Nec ceſſatio à diuinis: quia non imponitur per modum medicinæ, ad tollendam contumaciam, ſed ad propulſandam iniuriam Eccleſiæ factam.

V. Nec irregularitas, ſiue ſit ex defectu, quia hæc non eſt pœnalis, ſed tantùm impedimentum Canonicum; ſiue ſit ex delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, ſed punitiuæ, & ex ſe perpetuæ. Vnde nec tollitur per abſolutionem, ſicut cenſura, ſed per diſpenſationem. *Bon d.1.q.1.p.1.*

VI. Quando in Iubilæis, vel priuilegiis, datur poteſtas abſoluendi à cenſuris, non comprehenditur irregularitas, niſi expreſsè addatur.

DVBIVM II.

Quotuplex ſit Cenſura?

Reſp Diuiditur 1. Eſſentialiter in Excommunicationem, Suſpenſionem, & Interdictum. 2. Accidentaliter in eam, quæ eſt à iure, & fertur per Canones, conſtitutiones, vel ſtatuta Eccleſiaſtica, ſtabili ac permanente lege: & eam, quæ eſt ab homine, quæ ſcilicet fertur à iudice, vel Prælato, per modum mandati, vel ſententiæ iudiciariæ. Eſtque vel particularis, circa factum aliquod particulare, aut certas perſonas; vel generalis, quæ nullâ ſingularis facti aut perſonæ determinatione fertur. 3. In eam, quæ eſt ſententiæ latæ, quam ſcilicet ius, aut Iudex ſtatuit ipſo facto, (quo quis v. g. contra legem facit) ſine alia ſententia incurrendam: & eam, quæ eſt ferendæ, quam ius, aut Iudex non vult ipſo facto incurri, ſed per ſententiam infligi. Pro quibus dignoſcendis, conſideranda ſunt verba, quibus cenſura fertur: quæ ſi includant alterius actionem, ſeu miniſterium, ſignificant cenſuram eſſe ſententiæ ferendæ: latæ verò, ſi non includant. Si verò ambigua ſint, teneri poteſt *regula* 49. *iuris in* 6. quòd in dubio circa pœnas, benignior interpretatio ſit facienda. *Vnde reſolues*.

I. Eſt cenſura latæ ſententiæ, 1. Si verba ſint præteriti, aut præſentis temporis, v. g. excommunicauimus, excommunicatus eſt vel fuit, excommunico, ſuſpenduntur, interdicuntur, volumus aut iubemus eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, &c. 2. Si addatur particula, *ipſo iure, ipſo facto*, vel, *ſine alia ſententia*. 3. Si verba ſint imperatiui modi, v. g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus, &c. Ratio, quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

II. Sententiæ ferendæ eſt ſaltem vt plurimum, 1. Si verba ſint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, ſuſpendetur. 2. Si dicatur, excommunicetur, ſuſpendatur, volumus excommunicari. 3. Si verba

ſint

ſint minatoria, v.g. ſub pœna excommunicationis,ſub interminatione anathematis,&c. niſi tamen ex adiunctis aliud colligatur.

DVBIVM III.

Qui poſſint ferre cenſuram, & in quos?

Reſp.I. Cenſuram ferre poteſt omnis, ac ſolus ſuperior Eccleſiaſticus,habens,in foro externo, ſeu contentioſo iuriſdictionem, ſiue ordinariam, ſiue delegatam.

Porrò ordinariam,quæ eſt ratione officij,vel alterius iuris, poteſtque delgari Clerico, Clericatûs priuilegijs gaudenti (vt *Bon. d.*1. *q.*1.*p.*2. *Laym.l.*1.*t.*5.*p.*1.*ca.*3.*nu.*1. ex *C.Cum Eccleſiarum S.Thom.&c.* docent,)habet 1. Papa reſpectu totius Eccleſiæ. 2. Patriarchæ,Archiepiſcopi, Epiſcopi, eorumque Vicarij Generales. 3. Generales, Prouinciales, & Superiores locales religionum, reſpectu ſuorum ſubditorum. 4. Congregationes religionum, Concilia Prouincialia Epiſcoporum, Capitula Prouincialia quorundam religioſorum, & denique 5. Quidam alij ex conceſsione,vt multi Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani.

Delegatam habent, quibus ea committitur ab ordinariam habente: cuius morte exſpirat: nec delegatus poteſt alteri delegare, niſi habeat ſpecialem huius commiſſionem, vt ſi ſit delegatus Papæ. *Vnde reſolues.*

I.Non poſſunt poteſtate ordinaria ferre cenſuram 1.Parochi. 2.Laici: quia non ſunt capaces iuriſdictionis Eccleſiaſticæ; vti & religioſi profeſſi non habentes primam tonſuram. 3. Fœminæ,licèt ſint Priorìſſæ, vel Abbatiſſæ: quia non ſunt capaces iuriſdictionis, ſeu poteſtatis clauium. Quando verò in iure dicuntur poſſe ſubiectos ſibi Clericos ſuſpendere ab officio, vel beneficio, ſuſpenſio non accipitur propriè pro cenſura, cuius violator irregularitatem incurrit,ſed latè & impropriè, pro præcepto, quo Abbatiſſa Clerico ſibi quodammodò ſubiecto prohibet celebrationem, donec ſatisfecerit, ſubtrahens ei reditus interea. *v. Bon.l.c.Laym.l.*1.*t.*5 *p.*1.*c* 3 *nu.*3.

Reſp.II. In omnes, & ſolos ſubditos alicui ſuperiori Eccleſiaſtico, poteſt ferri cenſura; quia ſubiectio & iuriſdictio ſunt correlatiua. *Lay. l.c.ca.*3. Vnde reſolues.

I. Non baptizati non incurrunt cenſuras,licèt ſint catechumeni:nec mortui: quia non ſubſunt iuriſdictioni Eccleſiæ. Nec refert, quod quandoque mortui dicantur excommunicari;non enim de nouo ligantur,ſed excommunicatio prior tantùm declaratur,ac viuis prohibetur,

uens, mandans, conſulens, iuuans, nec vulnerans lethaliter, niſi mors ſequatur. Item quando excommunicatur mandans, conſulens, &c. vel ferens ſuffragium pro indigno, ſubintellige efficaciter, ſeu effectu ſecuto: quia ſine eo mandatum, conſilium, & ſuffragium, non eſt completum, & perfectum in genere homicidij, furti, &c. Alij tamen attendendum eſſe putant, vtrum in mandantes, conſulentes, &c. principaliter, & per ſe feratur excommunicatio, an verò acceſſoriè tantùm: & dicunt priore caſu eſſe excommunicatos, etſi non ſequatur effectus; non item in poſteriore. Quæ ſententia in praxi eſt tutior. *Bon.l.c.*

V. Quidquid excuſat à peccato mortali, excuſat etiam à graui cenſura, v.g. materiæ paruitas, impotentia legem implendi, defectus aduertentiæ & deliberationis, ignorantia inuincibilis, ſiue ea ſit facti, vt v.g. ſi neſcias, quem percutis eſſe Clericum; ſiue iuris, vt ſi ſcias eſſe Clericum, teque mortaliter peccare percutiendo, neſcias tamen percuſſionem illam ſub excommunicatione prohibitam eſſe. Ratio, quia non es contumax.

Dixi, *inuincibilis:* quia ignorantia culpabilis & craſſa non excuſat, niſi addatur in lege certus modus, v.g. qui hoc fecerit ſcienter, conſultò, qui præſumpſerit auſu temerario violare, (quæ verba, vtpote in re odioſà, accipienda ſunt ſtrictè) talis autem non poteſt dici temerariè præſumere, niſi ignorantia eſſet affectata, formalem dolum includens. *Eſcob t.4.c.6.num 37. Sanch de matr.t.3.l.9.d.32.n.31.*

VI. Non incurritur cenſura, ob peccatum ſoli naturali, vel diuino iuri repugnans, ſed requiritur præceptum Eccleſiæ, quòd contumaciter violetur. Item, nec ob peccatum merè præteritum poteſt cenſura infligi ab homine, niſi aliquo modo pendeat in futurum, ratione ſcandali, vel reſtitutionis non factæ, vel perſeuerantiæ in peccato poſt monitionem; quia abeſt contumacia. Nec refert, quòd quis ob peccatum præteritum, vel etiam ſine peccato, (modò iuſta cauſa ſubſit) poſſit ad tempus arceri ab aliorum conſortio, altari, communione, &c. vt ſubinde fit in religionibus: & in iure etiam vocatur excommunicatio, vel ſuſpenſio, ſed latè, quia non eſt cenſura propriè dicta, cuius violatio inducat irregularitatem, ſed ſimplex tantùm pœna. *Fill. t. 11.c. 6. num 186.*

VII. Non incurrit cenſuram, qui legem transgreditur ex graui metu, licèt quandoque non excuſetur à graui culpà; quia non cenſetur contumax. *Laym. l.1.t.5.p.1.ca.5.num.9 Bonac.d.1.q.2.p.3.nu.2. ex Suar.Kon &c.*

VIII. Cenſura inualida eſt ex triplici capite.

Primò, ob defectum ferentis, ſi ſcilicet careat iuriſdictione, vel eam

habeat impeditam per cenſuram, vel ſuſpenſam per legitimam appellationem; de qua *v. Laym.*

Secundò, ſi ſubſtantialis ordo iudicij prætereatur, vt ſi reus non citetur, nec moneatur ſub comminatione cenſuræ. Ratio, quia non eſt contumax, qui antè non fuit monitus de præcepto, & pœna annexà. Quod tamen intellige de cenſura ab homine lata, per ſententiam particularem: quia quæ fertur à iure, vel per ſententiam generalem, vel etiam ſpecialem, reſpectu tamen actûs futuri, non eget alia monitione, cùm lex aut ſententia ſeipsâ ſatis moneat. Idem eſt de ſententia non illatiua cenſuræ, ſed declaratoria tantùm: quia abſque alia monitione declarari poteſt cenſura incurſa, quando crimen, cui eſt annexa, commiſſum eſſe euidenter conſtat. Porrò vt cenſura ſit licita, requiritur 1. vt dicta monitio ſit Canonica, id eſt, trina, iuxta Canones: etſi aliquando ex iuſta cauſa ſufficiat vna tribus æquiualens, v. g. moneo te ſemel pro tribus vicibus. 2. vt ex ſcripto recitetur. 3. vt cauſa cenſuræ exprimatur. 4. vt reo petenti exemplum ſcripturæ, intra menſem tradatur; alioqui Iudex ipſe ſuſpenditur à diuinis officijs. *Fill. t. 11. ca. 4.*

Tertiò, ob defectum iuſtæ cauſæ. Hæc autem deficere poteſt tripliciter. 1. Si nec à parte rei, nec ſecundùm allegationes fori externi, ſubſiſtat. 2. Si à parte rei crimen ſubſiſtat quidem, non tamen in ordine ad iudicium: quia reus de eo non confitetur, nec legitimè de eo conuincitur. 3. Si à parte rei non ſubſiſtat crimen, etſi iuridicè probetur, ideoque titulum ſeu cauſam præſumptam habeat Iudex. In quo caſu etſi ſententia à parte rei ſit iniuſta, ideoque probabiliùs cenſura non liget in foro conſcientiæ; in foro tamen externo ſeruari debet, propter ſcandalum. *v. Laym p. 1 c 6.*

DVBIVM V.

Qui poſſint abſoluere à cenſuris?

Reſp. I. A cenſurâ latâ per ſententiam particularem, ordinariè is tantùm poteſt abſoluere, qui eam tulit, vel eius ſuperior, vel ſucceſſor, vel delegatus. Ab ea quæ lata eſt à iure communi, vel ab homine per ſententiam generalem, ſi non ſit reſeruata, poteſt abſoluere quiuis, qui cenſuratum poteſt abſoluere à mortalibus: ſi verò ſit reſeruata, ordinariè, & per ſe, poteſt tantùm relaxari ab authore legis, vel eius ſucceſſore, vel delegato.

Dixi I. *Ordinariè*: quia in articulo mortis quiuis Sacerdos abſoluere poteſt à quauis cenſura.

Dixi

Dixi II. *Per ſe*: quia per accidens, & ex priuilegio, poſſunt etiam alij. *Laym l.1.t.5.p 1.ca.7.*

Reſp.II. Epiſcopi, ſecundùm *Trid. ſeſſ. 24.c. 6.* poſſunt 1. abſoluere in foro conſcientiæ, per ſe, vel Vicarium, ab omnibus cenſuris occultis, etiam in Bulla Cœnæ Papæ reſeruatis, excepta hæreſi, à qua per ſe ipſos tantùm abſoluere poſſunt, (quantum eſt ex vi huius decreti.) Dicitur autem cenſura occulta, quæ contracta eſt ob delictum non publicum, nec ad forum contentioſum deductum, aut ſi deductum fuit, à quo reus ob defectum probationis fuit abſolutus. *Bon. d.1 q.3.p.1.num.15. & p.2.num.1.* ex *declar. Cardin. &c.* 2. Poſſunt etiam ſæpè abſoluere à cenſurâ Papæ reſeruatâ, propter impedimentum eius qui incurrit, vel quando propter ſenium, morbum, ſexum, pauperiem, Pontifex non poteſt adiri. *Bon. l.c.* ex *Nauar. Sanch. Auila, Kon, &c.*

Reſp.III. Multi religioſi, præſertim Mendicantes, poſſunt ex ſuis priuilegijs, (in foro tamen interno tantùm) à varijs cenſuris abſoluere. *v. Dian.p.9.t.4.R.63.* Quare à ſuperioribus ſuis illa priuilegia petant, cùm ad confeſſiones audiendas exponentur, & circa ea ſequentes regulas ſequantur.

Prima. Qui habet poteſtatem abſoluendi à cenſuris reſeruatis Epiſcopo, non poteſt vi illius abſoluere à reſeruatis Papæ.

Secunda. Qui habet poteſtatem abſoluendi à reſeruatis Papæ, non cenſetur poſſe abſoluere à cenſuris Bullæ Cœnæ: eò quòd hæ cenſeantur maiores, nec comprehendi in conceſſione generali. *Dian. p. 5 t.12. R.34.* ex *Suar. &c.* contra *Boſſium*.

Tertia. Qui habet poteſtatem abſoluendi à cenſuris Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibuſuis Papalibus & Epiſcopalibus à iure latis, etſi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæreſin, de qua alij probabiliùs affirmant, præſertim pro regionibus ſeptentrionalibus, pro quibus alioqui conceſſio magnam partem eſſet inutilis.

Quarta. Poſſunt Regulares per ſua priuilegia, ſicut ab alijs cenſuris Papæ reſeruatis, ita etiam abſoluere duello certantes (idem dic de ſimilibus caſibus) poſt conſtitutionem *Clementis VIII.* ſicuti poterant ante eam præterquam in Italia extra Vrbem: idque ex declaratione ipſiuſmet *Clementis* apud *Comitolum l.6.mor. Regin l.21 nu.83. Fill tom.1. t.15.ca.5. Laym.l.3.t.3 p.3 ca.5.*

Reſp.IV. Ampla etiam ſolet dari poteſtas à cenſuris abſoluendi in Iubilæis; in quibus diligenter conſiderandum, quid, quantum, & quomodo concedatur. Si enim detur poteſtas abſoluendi à caſibus reſeruatis Papæ, etiam conceditur poteſtas abſoluendi à cenſuris Papæ reſeruatis: quia is non ſolet reſeruare caſus, niſi ratione cenſuræ adiunctæ. Porrò abſolutio data confitenti bonâ fide in Iubilæo, cum in-

tentione lucrandi illud, etſi poſtea vel ſuâ negligentiâ, vel propter aliud impedimentum non lucretur, eſt valida, tollitquè cenſuram. Secùs ſi ab initio indulgentias lucrari noluerit: eo enim caſu probabilius eſt abſolutionem non valere, & tam peccata reſeruata, quàm cenſuram de nouo debere tolli ab eo, qui poteſt extra Iubilæum.

DVBIVM VI.

Quomodo danda ſit abſolutio à cenſurà?

Reſp. Id ſtatuendum eſſe ex natura tum cenſuræ, tum cuiuſuis abſolutionis. Ex qua circa abſoluendi modum reſolues.

I. Ex natura rei non requiruntur certa verba, ſed ſufficiunt ea ſigna, quibus apertè ſignificetur abſolutio impendi. In foro tamen externo communiter ſeruanda eſt forma cuiuſque Epiſcopatus. In foro autem conſcientiæ hæc ferè eſt in vſu: *Ego te abſoluo à vinculo, v. g. excommunicationis, ſuſpenſionis, &c. quam incurriſti propter NN. (talem cauſam,)* & (ſi ſit excommunicatus) *reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ, & communioni fidelium, aut* (ſi ſit ſuſpenſus) *executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum, In nomine Patris, &c.* In publica autem ac ſolemni abſolutione permittitur Pſalmus Miſerere, & ad ſingulos verſus pœnitentis humeri denudati leuiter percutiuntur (niſi ex iuſta cauſa talis cæremonia videatur omittenda, præſertim in fœminis) tum adiectis precibus abſoluitur & in Eccleſiam introducitur. Idem modus ferè ſeruatur in abſolutione mortuorum, niſi quod ſepulchrum virga percutiatur. *v Rituale Romanum*

II. Abſolui à cenſurà poteſt abſens, imò & inuitus; etſi hoc communiter non liceat, ne cenſura contemnatur. Ratio quia ſicut pœna in abſentem & inuitum poteſt ſtatui, ſic & auferri. *Turr. Dian. p. 5. t. 9. R.* 10.

III. Is qui pluribus cenſuris eſt aſtrictus, poteſt abſolui ab vna, relictis alijs: quia inter eas non eſt neceſſaria connexio. Vnde ſi dicatur, abſoluo te ab omni vinculo, &c. valet pro omnibus: ideoque ſi ſic abſolutus in Iubilæo fortè omiſiſſet inuincibiliter peccatum habens annexam cenſuram, id eſt excommunicationem, poſſet is poſtea ab eo peccato per quemuis approbatum abſolui, cùm non ſit amplius reſeruatum, eò quòd cenſura, ratione cuius tantum erat reſeruatum, ſit ſublata.

IV. Abſolutio, vi aut metu graui, iniuſtè incuſſo extorta, non valet; imò nouam excommunicationem incurrit, qui metum incutit.

V. Abſolutio data ab ordinario, non præſtitâ ſatisfactione, etſi ſit illi-

illicita, valida tamen eſt; imò etiam data à delegato, modò non delegetur cum conditione ſatisfactionis: quæ ſi impoſſibilis ſit, ſufficit præſtare cautionem, aut iuramentum de ſatisfaciendo cùm poterit.

VI. Dari poteſt abſolutio ſub conditione de futuro contingenti, cùm ſit actus iuriſdictionis externæ, qui conditionatus eſſe poteſt. Communiter tamen non expedit ſic abſolui: ſi enim reus abſolutionem meretùr, non debet apponi conditio; ſi non meretur, non debet abſolui.

VII. Poteſt etiam dari abſolutio ad reincidentiam, id eſt, pro certo actu & tempore, quo tranſacto reincidat: item ſub certo onere, quo non impleto, cenſura reuiuiſcat.

VIII. Probabilius eſt, eum qui habet poteſtatem abſoluendi in foro conſcientiæ à cenſura, poſſe id facere etiam extra confeſſionem, ut contra *Nauar. Suar. & alios* docet *Sanc. l. 8. de mat. d. 16. Kon. Dia. &c.*

CAPVT II.

De Excommunicatione.

DVBIVM I.

Quid ſit, & quotuplex?

Reſp. Excommunicatio eſt cenſura, per quam quis priuatur communione Eccleſiæ. Eſtque duplex: Minor, quæ tantùm priuat vſu paſſiuo, ſeu receptione Sacramentorum; & Maior, quæ etiam dicitur Anathema, ac in iure ferè ſemper nomine excommunicationis intelligitur, priuatque omni communione Eccleſiaſtica, ſecundum dicenda. Per hanc Maiorem excommunicatus, rurſus eſt duplex: Toleratus, quem fideles non tenentur vitare: Non toleratus, quem tenentur vitare. Et quidem poſt *Concilium Conſtantienſe*, non tolerati ſunt hi tantùm. 1. Notorius Clerici percuſſor, de quo *infrà*. 2. Quiuis nominatim excommmunicatus, & ſpecialiter ac publicè denunciatus. *Vnde reſolues.*

I. In Germania Catholici ſecurè communicant cum ijs, qui notoriè ſunt Hæretici, & conſequenter excommunicati; quia non ſunt nominatim excommunicati ac publicè denunciati.

II. Non teneris vitare eum, quem ſcis peccaſſe contra legem, per quam illi, etiam in particulari, ſub pœna excommunicationis aliquid eſt vetitum, vel preceptum: quia requiritur, vt per ſententiam expreſſam & ſpe-

cialem, contra perſonam in particulari, poſt peccatum commiſſum, cenſura ſit publicata, v g. vt Ioannes ſit denunciatus excommunicatus; vel ſaltem ita exprimatur perſona, vt non liceat de ea dubitare, v.g excommunicamus talis loci Decanum, Prætorem.

III. Licèt dicatur, Excommunicamus Petrum, v.g. incendiarium, & eius complices, ſolus Petrus vitandus eſt, non verò alij, etſi ſint notorij: quia ſententia quoad illos, eſt tantum generalis, & non ſpecialis contra certam perſonam.

IV. Non teneris vitare eum, qui priuatim in conclaui eſt denunciatus: quia id non eſt factum publicè: ad hoc enim requiritur, vt ſententia legatur, vel affigatur aliquo loco celebri, v.g. in templo tempore concionis, vel aliter, pro more regionis.

DVBIVM II.

Ob quam cauſam incurratur, & quem effectum habeat excommunicatio Minor?

Reſp. Incurritur ob vnicam tantùm cauſam, ſi quis nimirum cum excommunicato maiore excommunicatione communicet ijs caſibus, quibus non licèt. Effectus eius eſt, priuatio ſacramentorum perceptionis. *v. Lay. l. 1. t. 5. p. 2. c. 3.* Vnde reſolues.

I. Cùm iura dicunt, communicantem cum excommunicato incurrere ſimilem excommunicationem, ſenſus eſt, quod ſimiliter, id eſt, verè excommunicetur. licèt minore.

II. Propter communicationem cum excommunicato Minore excommunicatione, etiam nominatim denunciato, nulla incurritur cenſura.

III. Etſi excommunicatus minore excommunicatione, recipiendo aliquod Sacramentum non incurrat irregularitatem, grauiter tamen peccat: adminiſtrando verò, probabile eſt, nec venialiter peccare.

IV. Incurritur hæc cenſura, etſi quis propter leuitatem materiæ tantum venialiter peccet, v.g. confabulando nominatim excommunicato, quando non licet: ſecùs, ſi ſit veniale propter imperfectum vſum rationis: quia pœna infligitur propter actum, qui quantùm eſt ex ſe, ſufficit ad mortale.

V. Etſi peccatum veniale poſſit omitti in confeſſione, non tamen illud, cui hæc cenſura eſt annexa, ne Sacramentum in ea recipiatur. Vnde etiam Confeſſarij ordinatiè prius abſoluunt fideles ab omni vinculo excommunicationis, etiam minoris, deinde à peccatis.

VI. Ab hac excommunicatione lata à iure, abſoluere poteſt Parochus,

chus, & quiſquis poteſt à mortalibus; cùm non ſit reſeruata. An verò qui poteſt abſoluere à veniali, habente annexam hanc excommunicationem, poſſit etiam ab ipsâ, quidam affirmant, vt *Nauar.* & *Tol.* alij probabilius negant, vt *Suar. Kon.* quia ſicut hæc abſolutio eſt diſtincta à ſacramentali, ita etiam ad eam requiritur diſtincta iuriſdictio, quæ nuſquam conceditur omnibus Sacerdotibus. *v. Lay. l.* 1. *t.* 2. *p.* 2. *c.* 3.

DVBIVM III.

Quos effectus habeat excommunicatio Maior?

Reſp. Habet duplices, Mediatos, & Immediatos.

Mediati, ſiue remoti ſunt hi:

I. Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, exercendo actum alicuius ordinis.

II. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter perſiſtat, & vt iura loquuntur, inſordeſcat, fit ſuſpectus de hæreſi, & contra eum vt talem procedi poteſt, ex *Trid. ſeſſ* 25. *ca.* 3. ideoque (ſi crimen graue, & beneficij priuatione dignum commiſit) priuandus eſt beneficio; imò etſi crimen non ſit adeò graue, ſi tamen ad hæreſis ſuſpicionem purgandam citetur, tanquam hæreticus priuari debet. *Bon. d.* 2. *q.* 2 *p. vlt.* ex *Rebuff. Diaz, Nauar &c.*

Immediati effectus ſunt ſequentes.

I. Priuat ſuſceptione & vſu paſſiuo ſacramentorum: vnde nullus excommunicatus ſiue toleratus, ſiue non, poteſt ea licitè recipere ſub mortali, niſi excuſet ignorantia inuincibilis, metus mortis, infamiæ, iacturæ bonorum, &c quia cenſura non obligat cum tanto rigore. *Laym. l.* 1. *t.* 5. *p.* 2. *ca.* 1.

Dixi, *licitè*: quia validè ſuſcipit omnia, ſaltem quoad ſubſtantiam, prẹter Pœnitentię; imò etiam hoc, ſi adſit ignorantia inculpabilis; dummodò cætera ad eſſentiam Sacramenti requiſita non deſint: quia per cenſuram non fit incapax abſolutionis, etſi prohibeatur eam recipere, priuſquam abſoluatur à cenſurâ. *Bon. d.* 2. *q.* 2. *p.* 2. ex *Fill. Suar. Kon. &c.* Nec obſtare, etiamſi excommunicatio ſit reſeruata, vel Confeſſarius, ſciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia abſoluat, docet *Dia. p.* 3. *t.* 4. *R.* 78. ex *Kon. Suar. &c.* & *p.* 5. *t.* 9. *R* 53.

II. Priuat (ſaltem non toleratos) communibus Eccleſiæ ſuffragiis, orationibus, & fructu indulgentiarum, non tamen priuatis. Vnde non tantùm quiuis priuatus, ſed etiam Sacerdos poteſt, tanquam perſona priuata, pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus, &

ſacro;

ſacro; imò actionem ſacrificandi, prout pendet à merito priuato operantis, offerre. vel eius in Memento in particulari meminiſſe.

Dixi, *tanquam priuata*; quia vt miniſter Eccleſiæ non poteſt Hinc irritæ ſunt ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato in perſona Eccleſię, intercedentis pro ipſo, Deo offert, adeoq; priuatur omnibus bonis, quæ in gratiam Eccleſiæ Deus conceſſurus fuiſſet.

III. Priuat vſu actiuo Sacramentorum & adminiſtratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, & ad id requiſito, & ſe non ingerenti, quandoque eſt licita, v.g. ſi ſit Paſtor, cuius ſubditi teneantur audire ſacrum, nec ſit alius qui celebret; imò ſi etiam non Parochus fortè rogetur, & inuitetur ad celebrandum. Ac licèt communis doctrina ſit apud *Lay. hic c.4.* peccare fideles, ſi ſine cauſa neceſſitatis, vel magnæ vtilitatis, talem inducant ad Sacramentorum adminiſtrationem, quando alius miniſter haberi poteſt: contrarium tamen eſt probabile, ob facultatem conceſſam à *Concil. Conſtant.* cum talibus communicandi: & hinc nec illum, qui petit à tali Sacramentum, nec ipſummet excommunicatum, ſi conferat, præcisè ob cenſuram peccare. *Lay. l.c. n.5.* ex *Soto*, & *Sanc. l.7. de ma. d.9. n.8.* Idem docet *Bon. d.2. q.2. p.2 §.2.* ex *Vaſq. Sua. &c.* Non tolerato autem illicita eſt Sacramenti adminiſtratio, præterquam in caſu extremæ neceſſitatis: extra quam validè illud adminiſtrat, præterquam Pœnitentiam, quia hæc requirit iuriſdictionem, quà ipſe caret. *v. Laym. hic c.2. Bon. l.c.*

IV. Priuatio vsùs diuinorum officiorum: ita vt non tantùm careat eorum fructu, ſed etiam ſub mortali ijs nequeat intereſſe, parte notabili, ita vt moraliter cenſeatur cum alijs communicare; niſi excuſet ignorantia, vel neceſſitas vitandi ſcandali, aliave iuſta cauſa. *Bon l.c p.3 §. 1.* ex *Suar. Fill. &c.* Similiter peccant etiam alij, qui cum excommunicato vitando eidem Miſſæ interſunt, vt ex communi docet *Bon l c. nu. 9.* contra *Durand.* quia participant cum illo in diuinis. Aliud tamen eſſet, ſi tranſiens per Eccleſiam aliud tractaret, vel breuiter priuatim, aut omninò ſeparatim oraret, aut ſi alijs vnum ſacrum audientibus, ipſe aliud audiret: quia ſic moraliter non cenſeretur communicare cum alijs, nec coniungi ad vnam orationem fundendam. *Bon l.c. nu. 16.* ex *Suar. Henriq. Fill Kon. &c.* Ac licèt peccatum hoc ex genere ſuo ſit mortale; ex paruitate tamen materiæ ſubinde tantùm eſt veniale, vt ſi exigua pars Miſſæ, v.g. vſque ad Euangelium tantùm, cùm illo audiatur. *Auila, Dia. p.5. t.5. R.21.* vel ſi horæ priuatim cum eo recitentur. *Dia. p.5. t 9. R, 89.* ex *Suar & alijs 9.* Porrò per diuina officia intelliguntur ſacrificium Miſſæ, publica oratio, proceſſio, cantus horarum, benedictio olei, aquæ, candelarum, & cætera annexa ordini Clericali, quæ ſolemniter fiunt, (exceptâ concione) in quibus licèt alij fideles

non

non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen non toleratum ſub mortali vitare, niſi vel leuitas materiæ, vel ignorantia, aut ſimile quid excuſet. Vnde ſi talis præſens ſit, moneri debet vt recedat: ſi nolit, debet extrudi, vel exportari, licèt ſit Sacerdos: niſi tamen grauius inde rimeatur incommodum, ob quod, ſi expelli non poſſit, omittendum eſt officium, etiam die feſto, & celebrans nondum inchoato Canone debet abrumpere Miſſam; ſi inchoauit, poteſt cæteris abeuntibus ſacrum proſequi, vel abrumpere, ob ſententiæ vtriuſque probabilitatem: ſi conſecrauit, debet, ſolo miniſtro manente, pergere vſque ad communionem incluſiuè, & reliqua perficere in ſacriſtià, vel alio decenti loco. Quòd ſi excommunicatus negligat procurare abſolutionem eo fine, vt non audiat ſacrum die feſto, peccat mortaliter omiſſione ſacri: ſecùs ſi alia de cauſa negligat. Quòd ſi etiam obligatus eſt ad Horas, non excuſatur ab illis, (etſi non debeat dicere, *Dominus vobiſcum*, ſed *Domine exaudi, &c.*) quas ſi cum alio priuatim legat, venialiter tantùm videtur peccare.

V. Collatio Beneficij facta excommunicato nulla eſt, vti & præſentatio, vel electio, inſtitutio, & confirmatio. Ratio, quia excommunicatus, etiam toleratus, non poteſt communicare in officio, proindeque incapax eſt beneficij, quod datur propter officium. Idque licèt ignoretur excommunicatio; quia ignorantia inuincibilis etſi excuſet à culpà, non tamen ſupplet defectum conditionis requiſitę ad valorem actûs. *v. Leſſ l. 2. c* 34. *d.* 22. Imò probabile eſt, excommunicatum, quamuis beneficio antè obtento non priuetur, fructus tamen & diſtributiones non facere ſuas, ideoque eas teneri reſtituere, etiam ante ſententiam iudicis: quia eſt priuatus officio; fructus autem dantur propter officium, velut merces propter opus. Ita *Suar. & alij* contra *Sanch. & Kon.* qui probabiliter putant, ex conſuetudine non teneri ante ſententiam, modò per ſe, vel alium, inſeruiat beneficio.

VI. Priuat communicatione forenſi. Vnde excommunicatus nequit eſſe Iudex, Aduocatus, procurator, (licèt pro ſemetipſo reſpondere poſſit ipſe. *Kon. Prep. Dian. p.* 5. *t.* 9. *R* 111.) actor, tabellio, teſtis, &c. ita vt contra excommunicatum, etiam toleratum, ſemper poſſit reus excipere. Quod ſi non faciat nec iudex eum repellat, valida eius acta erunt, ſi ſit toleratus: ſecùs eſt, de iudice non tolerato, cùm ſit priuatus iuriſdictione. *v. Lay ca.* 2 *Dia. p.* 5. *t.* 9 *R.* 112. 113. Non poteſt etiam eſſe tutor aut Curator. *Dia. p.* 5. *t.* 9 *R* 115. ex *Sylu.* Neque teſtamenti executor. *Dia. p* 8. *t* 9 *R.* 2. ex *Carp &c.* contra *Sanch. Lugo, &c.* Si tamen non fiat oppoſitio, validè exequitur. *Ib.* Nec poteſt ipſe teſtari licitè, etſi faciat validè, etiam cùm excommunicatum inſtituit hæredem. *Suar Vill Merc. &c.* cum *Dia. l. c.* R. 129. Denique contractus, omnes

ab eo

ab eo facti (etſi ſint illiciti, & ratione eorum non detur actio in foro externo durante executione) valent, niſi fiant ab eò vt perſonâ publicâ, vel Miniſtro ratione muneris vel beneficij: quia tunc ſpectant ad iuriſdictionem quæ ſuſpenſa eſt. *Dian. p. 5. t. 9.* R. 128. ex *Cou. Fill. Merc. &c.*

VII. Excommunicatus non toleratus priuatur vſu iuriſdictionis. Vnde non poteſt validè eligere, conferre, præſentare, ferre leges vel ſententiam; & qui ſic beneficium à non tolerato accepit, dicendus eſt intruſus, ac proinde tenetur, ſine alia iuris declaratione, beneficium vnà cum fructibus relinquere.

Dixi, *non toleratus*: quia acta tolerati probabile eſt eſſe valida, ob bonum commune: grauiter tamen peccat, ſi abſque neceſſitate talia exerceat.

VIII Non toleratus priuatur Eccleſiaſticâ ſepulturâ, vt non poſſit in loco ſacro, ſeu benedicto ſepeliri: & ſi contrarium fiat, ac corpora diſcerni poſſint, debet exhumari, nec in eo loco diuina peragi, ante reconciliationem.

Dixi, *non toleratus*: quia Eccleſia non polluitur, etſi hæreticus, non ſpeciatim denunciatus, in ea ſepeliatur, vt docet *Suar Lay.* & alij. Iure nihilominus id prohibent Epiſcopi in Germania, eò quòd inter cæteras pœnas non communicantium in Paſchate, etiam ſtatuatur priuatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ.

IX. Excommunicatus priuatur omni aliâ ciuili communicatione fidelium, ita vt ipſe non poſſit cum alijs, &, ſi non ſit toleratus, etiam alij cum ipſo non poſſint communicare: idque in caſibus hoc verſu comprehenſis;

Os, orare, vale, communio, menſa, negatur:

Dicitur I. *Os*, per quod intelligitur oſculum, & omne colloquium, etiam priuatum, item per nutus, literas, internuncium, & quoduis ſignum beneuolentiæ.

Dicitur II. *Orare*, id eſt omnis communicatio in diuinis, de qua ſuprà.

Dicitur III. *Vale*, quod comprehendit omnem ſalutationem, (ſaltem honorificam) verbo, vel ſigno, vel amplexu; & ſecundùm quoſdam, etiam reſalutationem, eò quòd ſit actus obſeruantiæ. Sed contrarium videtur verius, quia eſt ſolutio debiti. Imò *Sayr. &c.* cum *Dian. p. 5. t. 9 R.* 16. putant probabile, quòd ſola verbalis ſalutatio ſit prohibita, non autem alia ſigna, v.g. aperiendo caput, &c. quæ vrbanitatis causâ fieri ſolent.

Dicitur IV. *Communio*, quæ comprehendit omnem contractum (qui tamen validus eſt, ſi fiat) item cohabitationem cooperationem ſocietatem,

tatem, v. g. in contractibus, ita vt moraliter cenſeatur communicare; quod prudens æſtimabit: vnde nec iter cum eo tanquam cum ſocio facere licet.

Dicitur V. *Menſa*, per quam intelligitur omnis conuictus, & conuiuia, per modum ſocietatis, & commercij; qualis non eſt, ſi caſu incidas in idem hoſpitium, iter, menſam, imò lectum. *v. Bon d.* 2. *q.* 2. *p.* 6. §. 1. *&* 2.

Quares I. Quale peccatum ſit communicare cum excommunicato non tolerato?

Reſp. Communicatio in diuinis cenſetur mortale, propter grauitatem materiæ; in ciuilibus autem, (etſi inducat minorem excommunicationem) ſecluſo tamen contemptu, tantùm eſt veniale regulariter. *Suar. Banny. &c. Dian. p* 7. *t.* 11. *R.* 47. Quod addo, quia aliquando eſt mortale, vt ſi quis cum excommunicato communicet in eodem crimine, v. g. ſi quis concubinam excommunicatam cognoſcat.

Quares II. An aliquando liceat cum non tolerato communicare?

Reſp. Quod ſic, extra diuina, in his quinque caſibus. 1. In caſu vtilitatis, ſiue ſpiritualis ipſius excommunicati, v. g. vt conuertatur, ſiue alterius, vt ab excommunicato conſilium petat, quod ab alio habere non poteſt; ſiue etiam vtilitatis temporalis, v. g. vt ab eo reſtitutio, vel debitum ex contractu petatur. Contractus tamen nouos cum ipſo inire non licet, etſi ſi ineantur, ſint validi, cùm nulla ſit lex irritans. 2. In caſu legis matrimonialis: quomodo vxori licet communicare cum marito, & contrà, niſi factum ſit diuortium, *Dian. p.* 5. *t* 9. *R* 122. non tamen ſponſo de futuro cum ſponſa, *l c R.* 136. ex *Sayr. Sanch. & Fill.* 3. In caſu ſubiectionis: quomodo poſſunt filij etiam emancipati, (addit *Dian. p.* 5. *t.* 9. *R.* 118. 119. ex *Corn. Fill Hurt. &c.* etiam adoptiui, vel illegitimi, imò etiam nepotes, pronepotes, & in eodem genere affines,) communicare parenti; ſerui, & ancillæ Domino, ſi ante excommunicationem fuerint in ſeruitio. Similiter religioſi Prælato: non tamen niſi quoad eam communicationem, quæ ab habitantibus in eadem familia euitari non poteſt. *Dian l. c. R.* 127. contra *Sotum. vid. Fill tr.* 12 *ca.* 8. *num.* 203. *Laym. & Bonac. l. c.* 4. In caſu ignorantiæ, iuris, vel facti. 5. In caſu neceſſitatis, ſiue animæ, ſiue corporis, ſiue bonorum temporalium: qui caſus hoc verſu comprehenduntur:

Vtile, lex, humilis, res ignorata, neceſſe,

D I.

DVBIVM IV.

Ob quas cauſas incurratur excommunicatio Maior?

Cùm hæ multæ ſint, variæ ſunt etiam excommunicationes, quæ in 4. potiſſimum claſſes diuiduntur: nam aliæ nulli, aliæ Epiſcopo, aliæ Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ eidem extra illam reſeruantur.

ARTICVLVS I.

Quæ ſint excommunicationes non reſeruatæ?

Reſp. I Ex iure antiquo vſitatiores ſunt ſequentes.

Contra Omnes. 1. In vexantes Eccleſiaſticos, quòd non elegerint eum, pro quo rogati fuerant. 2. In directores Monialium, ſi foueant diſcordias in electione. 3. In extorquentes abſolutionem à cenſurà per vim, aut metum. 4. In compellentes Eccleſiaſticos, vt laicis ſubmittant iura Eccleſiæ. 5. In docentes leges, vel medicinam religioſos, qui dimiſerunt habitum, vel eos retinentes in ſuis ſcholis. 6. In ſepelientes tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos non toleratos, vel manifeſtos vſurarios. 7. In impedientes viſitatores Monialium. 8. In contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus. 9. In edentes Gloſſas in Tridentinum. 10. In imprimentes libros ſine ſuperiorum licentia. 11. In præcipientes ſuis ſubditis, ne officia communia reipub. exhibeant Eccleſiaſticis, v. g. ne ijs vendant, coquant panes, &c. 12. In Doctores & Profeſſores non facientes profeſſionem fidei, vbi recepta eſt Bulla *Pij IV*. 13. In negligentes adminiſtrare iuſtitiam Eccleſiaſticis. 14. In poteſtates fouentes vſuras.

Contra Clericos. 1. In Clericos in dignitate conſtitutos, aut Sacerdotes, audientes publicè ius, aut medicinam. 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas ſeculares. 3. In Clericos minores Epiſcopis, locantes domos vſurarijs. 4. In alienantes bona Eccleſiæ, vel locantes vltra triennium. 5. In impugnantes in concionibus montes pietatis. 6. In contrahentes matrimonium, ſi ſint in ſacris. 7. In fictè reſignantes, vel permutantes beneficia. 8 In præſumentes abſoluere à caſibus Bullæ Cœnæ.

Contra Religioſos. 1 In audientes Leges, vel medicinam extra clauſtra. 2 In habitum temerè dimittentes, vel matrimonium contrahentes.

3. In

3. In inſtituentes nouum ordinem. 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum ſuis monaſteriis, vel Prælatis. 5. Tenentes arma ſine licentia intra clauſtra. 6 Non ſeruantes interdictum, quando ſeruatur à Cathedrali. *v. Fill. tom.* 1 *t.* 14. 15. *ca.* 84 *Bon. d* 3. *p.* 5 §. 1. *n.* 36.

Reſp. II. Supradictis adiectæ ſunt à *Tridentino* ſequentes, quæ valent, vbi illud eſt receptum. 1. In imprimentes, imprimi mandantes, vendentes, apud ſe retinentes, vulgantes libros de rebus ſacris, ſine nomine authoris, & approbatione ab Ordinario obtentà. 2. In docentes, non eſſe neceſſariam confeſſionem ante ſumptionem Euchariſtiæ. 3. In raptores mulierum, iuuantes, fauentes 4. In cogentes contrahere matrimonia cum præſcriptis. 5. In magiſtratus, qui requiſiti non iuuant Epiſcopos, ad reſtituendam, vel conſeruandam clauſuram monialium. 6. In ingredientes (cuiuſcunque conditionis, vel ſexûs fuerint) monaſteria Monialium, ſine licentia in ſcripto obtenta. 7. In cogentes mulierem ingredi monaſterium, & profiteri. 8. In impedientes, ſine iuſta cauſa, ſanctam voluntatem mulierum emittendi votum. 9. In dominos temporales, concedentes in terris ſuis locum pro duello.

ARTICVLVS II.

Quæ ſint excommunicationes reſeruatæ Epiſcopis?

Reſp. Sunt hæ. 1. Quæ contrahitur ex leui percuſſione Clerici, vel graui, ſi ſit mulier. 2. In eos, qui abſoluti in articulo mortis (à cenſurà, vel peccato habente cenſuram annexam) ab eo, qui aliàs non poterat, non præſentant ſuperiori ſe, poſtquam conualuerunt. *v. Fill. t.* 15. *ca.* 10. *num.* 241 & 242. 3. In Fratres Minores, ſi admittant in ſuis Eccleſijs, ad officia diuina, Fratres tertij ordinis. 4. In procurantes abortum fœtûs animati, effectu ſecuto. 5. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Epiſcopo. 6. Eæ omnes, quas ferunt Epiſcopi per propria ſtatuta, & ſibi reſernant: quas Confeſſarij videant in Agendis.

ARTICVLVS III.

Quæ ſint Papæ reſeruatæ extra Bullam Cœnæ?

Reſp. I. *Contra omnes* magis obuiæ ſunt ſequentes. 1. In incendiarios. 2. In habentes literas Apoſtolicas falſas, & non deſtruentes: item in falſarios literarum Apoſtolicarum. 3. In effringentes & ſpoliantes Eccleſias. 4. In communicantes eodem crimine cum excommunicatis

municâtis à Papa. 5. In vexantes eos, qui cenſuram in alios tul
6. In abſolutos ab excommunicatione ſub conditione, & non i
tes. 7. In violantes interdictum Papale. 8. In dantes & reci
aliquid ex pacto, ob admiſſionem ad religionem. 9. In Simo
reales, circa ordinem vel beneficium. 10. In committentes ſim
confidentialem. 11. In impedientes executionem literarum ſac
nitentiariæ. 12. In dantes & recipientes aliquid, pro gratiâ, a
tiâ, apud Sedem Apoſtolicam. 13. In committentes duellum,
id cooperantes, ſuadendo, &c. 14. In mulieres ingredientes
ſteria Regularium. 15. In impugnantes inſtitutum Societatis I
16. In facientes iurare illicita, & contraria libertati Eccleſiaſticæ
In rapientes bona Eccleſiaſtica; item exigentes tributa ab Eccleſi
18. Violantes libertatem Eccleſiaſticam, quoad fugientes ad
ſiam. 19. Docentes poſſe fieri confeſſionem in abſentia. 20. I
qui alterutram opinionem de Conceptione B. Virginis, damnant
ti mortalis, vel hæreſeos; item in eos, qui in concionibus, aliiſquè
cis actibus, vt lectionibus, concluſionibus, aſſerunt B. Virginem co
ptam in originali. 21. In percuſſores Clericorum. Quæ cùm celeb
ſit, & multa ſcitu neceſſaria habeat, agetur de ea peculiariter infrà.

Reſp II. *Contra Clericos & Religioſos* ſunt hæ. 1. Participantes in ſacris cum excommunicatis à Papa. 2. Procurantes alienationem Eccleſiarum. 3 In Concionatores, qui ſcripturæ ſenſum, à Doctorum interpretatione alienum, circa tempus AntiChriſti, & extremi iudicij, aliaquè ſimilia reuelata prædicant. 4. In Parochos non implentes iuramentum de reſidentia factum. 5. In Mendicantes tranſeuntes ad alium ordinem, præter Carthuſiam. 6. In Moniales exeuntes clauſtra ſine licentia. 7. In religioſos, qui ſine priuilegio, vel ſpeciali licentiâ Parochi, Clericis aut Laicis Sacramentum Euchariſtiæ, vel vnctionis miniſtrare, vel matrimonia ſolemnizare præſumunt.

ARTICVLVS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio percuſſoris Clericorum?

Reſp. Ea ſic habet: *Si quis ſuadente diabolo in Clericum vel Monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo ſubiaceat, & nullus Epiſcoporum præſumat illum abſoluere.*

Dicitur I. *Si quis*: intellige cuiuſcunque ſexus aut ſtatûs, etiam impubes, dummodò rationis compos & doli capax. Extenditur autem ad efficaciter mandantes, conſulentes, conſentientes, ſuo nomine fa-

ctam

etiam ratihabentes, non impedientes, ſaltem ſi ex officio aut iuſtitia teneantur, vt Reges, Iudices, & cæteri ſuperiores. Item patres, tutores, heri, pædagogi, Parochi, &c. quibus aliorum cura demandata eſt. Ita *Laym. l. 1. t. 5 p. 2. ca. 5. num. 6. Bon. d. 2. q. 4. p. 1. nu. 8.* ex *Molin. etc. commun.*

Dixi, *ſaltem, etc.* quia ſi ex charitate tantùm teneantur, etiam excommunicari docet *Suar. Caiet. Fill Medin. Sayr. etc.* Verùm id probabiliùs negat *Bon. l. c.* ex *Nauar. Kon Regin. Henriq. Molin etc.*

Dicitur II. *Clericum*: quo nomine intelligitur omnis primâ ſaltem tonſura initiatus, (etiamſi coniugatus, dummodò cum vnica virgine,) & deferat habitum, ſeruiatque alicui Eccleſiæ: item etiam excommunicatus, ſuſpenſus, interdictus, degradatus verbaliter tantùm.

Dicitur III. *Monachum*: intellige quemuis religioſum, etiam laicum, conuerſum, nouitium, vtriuſque ſexûs: item tertiarias S. Dominici, S. Franciſci, ſi geſtent habitum, & viuant in communitate: item eremitas ſubiectos alicui regulæ, vel ſuperiori.

Dicitur IV. *Manus iniecerit*; per quod intelligitur quæuis contumelioſa actio exterior mortalis, circa Clerici perſonam, vel res ei adhærentes, ſiue fiat manu, ſiue baculo, gladio, &c. *Bonac. d. 2. q. 4. p. 1.* Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus.

I. Hanc excommunicationem incurrit 1. Qui talem conſpuit, conſpergit aquâ, puluere, conſpurcat luto, euellit crinem, lacerat veſtem, eripit aliquid per vim & iniuriam de eius corpore, v. g. pileum, pallium, &c. ita vt actio ſit grauiter iniurioſa. *Bonac. l. c. Laym. ca. 5. nu. 5.* 2. Qui concludit, aut violenter detinet carcere, vel loco, vnde ſine dedecore non poteſt exire. *Ibid.* 3. Qui perſequitur, vt in flumen vel foſſam incidat, equo decidat, &c. *Ibid.* 4. Qui manus violentas inijcit in equum, cui is inſidet, occidendo, vulnerando, cædendo, ſiſtendo per frenum, quæ actio licèt ſit leuis reſpectu corporis, non tamen reſpectu honoris. *Ibid.* 5. Qui aliquid ſupradictorum facit, etiam Clerico conſentiente, dummodò ſit iniurioſum ordini Clericali. *Laym. l. c.* 6 Clericus, ſi ſeipſum ex malitia vel paſſione (ſecùs ſi ex deuotione) percutiat iniurioſè. *Laym. l. c.* ex *Nau.* 7. Qui percutit Clericum etiam meritum, ſi fiat, vel per quem non debet, vt ſi morte dignus puniatur à iudice ſæculari, vel modo illicito, vt ſi à Prælato puniatur per laicum. *Bon. l. c.* ex *Nauar. Sayr. Suar Fill. Kon. etc. vid. Laym. c 5.*

II. Non incurrit 1. Fur, qui clam abſcindit crumenam, vel veſtem tollit Clerico: quia non eſt actio violenta, ſed fraudulenta. *Bonac. l. c.* 2. Si percuſſio ſit iocoſa, vel caſualis, v. g. ſi ianitor, vel apparitor turbam arcens percutiat Clericum: item ſi pueri habentes primam tonſuram ſe pugnis percutiant. *Bonac. l. c.* ex *Molin. Fill. Kon. etc.*

item ſi percuſſio ſit ad defendendum ſe, vel vitam ſuam, vel vxoris parentum, filiorum, vel res ſuas, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ. *Laym. infrà.* Et denique quandocunque percuſſio ob leuitatem, vel imperfectionem actûs, non eſſet mortalis illata laico, vt docet *Caiet. Auila & Sa;* quod tamen *Suar.* vniuerſaliter non admittit. *v. Bonac. l.c.* 4. Si fiat in tenebris, vel Clericum non agnoſcas, quòd habitum non geſtet; quia ignorantia excuſat. 5. Si Prælatus, præceptor, pater, ſubditum in minoribus conſtitutum, correctionis causâ (licet ira accedat) percutiat moderatè, habitâ ratione culpæ: imò Prælatus & Præceptor Eccleſiaſticus poteſt etiam in maioribus conſtitutum caſtigare. An idem poſſit pater, controuertitur in vtramque partem probabiliter. *v. Laym. loco mox citando.* 6. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus; vel exerceat publicè officium cauponis, vel macellarij, vel ſcurram, & ter monitus non ceſſet; vel inuentus turpiter agens cum vxore, matre, ſorote, vel filia; vel denique mulierem ipſo facto ſollicitans ad turpitudinem: quia perdit priuilegium. *v. Lay. l.1.t 5.p.2.c.5. Fill l.15.ca.1.*

Reſp. II. Etſi hæc excommunicatio ſit reſeruata Papæ, poteſt tamen Epiſcopus ab ea abſoluere his caſibus. 1. Quando percuſſio, etſi ſit mortalis, eſt tamen prudentum iudicio leuis, comparata cum enormi, v.g. ſi fiat palma, pugno, aut lapide, non relinquente veſtigium: & ſecundùm *Anton. & Dian. p. 9. t. 4. R. 19.* niſi notabilem iniuriam, & magnum ſcandalum pariat; qualem negat eſſe, ſi quis Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licèt guttæ ſanguinis effluant. Enormis verò erit, ſi membrum præſcindatur, copioſus ſanguis fundatur; vel etiam ratione dignitatis perſonæ, vt ſi percutiatur Epiſcopus, vel Abbas, etiam alapâ. 2. Si percuſſor ſit impubes, pauper, æger, ſenex, mulier, cœcus, claudus, ſeruus, filiusfamilias, vel non ſui iuris, vti & regulares ac moniales inuicem verberantes: item ſi ſint homines delicati, & quotquot hàbent legitimum impedimentum, vt non poſſint ire ad Papam, aut eius legatum; vel ſi dubium ſit de excommunicatione. *Fill. l.15.c.1.n.35. & ſeq.* Denique ſi ſit occulta. *v. ſuprà hic c.1.d.5. & Dia. p. 9. t. 4. R. 63.* In quibus omnibus caſibus pro foro conſcientiæ poteſt etiam facultas abſoluendi impetrari (gratis quidem) ex Pœnitentiaria Romana à Maiore pœnitentiario, vt *v. ſuprà hic l.1.t.2.c.4. in append.*

ARTICVLVS V.

Quæ ſint excommunicationes Papæ reſeruatæ per Bullam Cœnæ.

Reſp. Præcipua eſt in hæreticos: quæ extenditur non tantùm ad

fau-

fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum vt ſic, ſed etiam in ſcienter retinentes, legentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, de religione tractantes, vel hæreſin continentes. Ad quam excommunicationem incurrendam requiruntur 4. conditiones. 1. Vt author libri ſit hæreticus. 2. Vt liber hæreſin expreſsè contineat, vel de religione agat. 3 Vt legatur materia notabilis, & ſufficiens ad mortale. 4. Vt ſcienter legatur, imprimatur, vel retineatur. *Laym. l. 2. t. 1. ca. 15. n. 1.* Vnde reſolues.

I. Non excommunicaris 1. Si legas libros Catholicorum, referentes verba hæreticorum, etiamſi animo hæreſin diſcendi legas. *Laym. l. c.* ex *Nauar. Sanch. &c.* 2. Si in Catholici ſcriptoris libro, vel alio, hàc Bullà non contento, legas adiecta ſcholia, vel notas authoris hæretici: quod tamen *Suar. tom. 5. d. 21. ſ. 2.* limitat, niſi ſcholia eſſent tam copioſa, vt ex ijs potiùs, quàm ex textu liber conſtare videretur. *Laym. l. c.* ex *Nauar. Sanch. &c.*

II. Non prohibentur hæreticorum libri philoſophici, & alij hæreſin non continentes. *Laym. l. c. n 3.* Imò probabiliter nec ij, qui incidenter tantùm continent hæreſin, non agentes ex profeſſo de fide. *Sayr. Graff.* apud *Laym l c.* contra *Suar.* & *Sanch.* qui id confirmat pro Germanià, vbi Bulla cùm tanto rigore non eſt recepta. *v. Becan. 2. 2. ca. 15. q 8.* Legens tamen tales, incurrit excommunicationem non reſeruatam Indicis librorum prohibitorum, vbi is receptus eſt: quod non videtur eſſe factum in Germania, ſaltem cum iſto rigore, vt habet *Laym. l. c. num* 8.

III. Excommunicatur 1. Qui in ſufficiente quantitate ſolum proœmium, vel epiſtolam ad lectorem, vel indicem libri, vel partem libri, in qua nulla eſt hæreſis, legit vt habet *Laym. l. c.* & *Bon.* 2. Probabiliter etiam is, qui alterum iuſſu ſuo legentem audit: quia legit per alium, *Laym. l. c. Azor, &c.* contra *Sanch.*

IV. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam concionem, aut epiſtolam ſeorſim editam legit; quia non eſt liber. *Laym. l. c. nu. 3.* ex *Sanch*

V. Non ſufficit vna alterave linea; imò ſecundùm *Sanch. Rodriq. & Sa,* nec integra pagina, etiam magni voluminis: quod tamen *Bon ac.* & *Laym. l. c.* non conceduut; licet hic fateatur, Confeſſario id poſſe ad hoc ſeruire, vt non continuò damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curioſitate vnam paginam legit.

VI. Non incurritur, ſi retineutur libri paruo tempore, v. g. vno alterove die: quia ſicut materiæ, ita & temporis paruitas excuſat. *Laym. n. 7.* ex *Graff. Sayr. Sanch. &c.*

VII. Excuſat ignorantia etiam craſſa, ſi vel neſcias eſſe hæreticum, vel tractare de Religione. *Lay. nu.* 4. *v. Sanch. l.* 2. *mor. c.* 10. & *l.* 9. *de mat. d* 32.

VIII. Non excuſatur is, qui librum, vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet. Item nec is, qui affirmat non eſſe prauum, non eſſe exurendum. Item qui impedit ne comburatur, qui diſputationis causâ defendit. Ita *Bon.* qui tamen excuſat eum, qui laudat ſtylum, vel ingenium authoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo eſt, ſed non quatenus in eo eſt. v.g. ſi dicas, hic liber eſſet bonus ſi non haberet hæreſin; quia talis non defendit. *v. Laym l c. Bon. d.* 2. *q.* 5. *p.* 4.

CAPVT III.

De Suſpenſione & Degradatione.

DVBIVM I.

Quid ſit Suſpenſio, quotuplex, & vnde dignoſcendum, qualis, & quanta ſit?

RESP. I. Suſpenſio eſt cenſura, quâ Clericus functiones aliquas Eccleſiaſticas exercere prohibetur. *v. Bon. d* 3. *p.* 1. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 1. Vnde reſolues.

I. Solus Clericus poteſt ſuſpendi.

II Suſpendere poſſunt, qui poſſunt ferre cenſuras.

III. Ex genere ſuo, & niſi paruitas materiæ excuſet, eſt peccatum graue, exercere actum per ſuſpenſionem prohibitum: vnde & irregularitatem inducit. Si tamen ſuſpenſus toleratus ſe non ingerat in tales functiones, ſed ab alijs propter vtilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cùm alij licitè requirant. Imò etſi nominatim ſit denunciatus & non toleratus, alij tamen non tenentur ſub mortali eum vitare, niſi cenſeantur cooperari actui, à quo ſuſpenſus eſt: vnde audire eius Miſſam, non erit peccatum, (ſaltem mortale) ſi non inſeruias. Ita probabiliter *Auila, Henriq. Suar. Sayr.* apud *Bonac. d* 3. *p.* 4 *num.* 4. etiam *Laym l c. c.* 1. *nu.* 7.

IV. Suſpenſus non toleratus inualidè abſoluit; quia non habet iuriſdictionem.

Reſp. II. Suſpenſio 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapſo exſpirat: alia fertur abſolutè, ſeu indefinitè, manetque, donec per abſolutionem tollatur. 2. Alia eſt ab officio, ſiue id ſit ordinis, ſiue iuriſdictionis: alia à beneficio: alia ab vtroque. 3. Suſpenſio ab officio, vel eſt

à toto,

à toto, vel à parte tantùm; ſcilicet à functione ordinis, vel iuriſdictionis. Item ſuſpenſio beneficij; vel eſt à beneficio abſolutè, vel à quibuſdam tantùm functionibus, eius ratione competentibus. *Lay. Bon. ll. cc.*

Reſp. III. Quantitas & qualitas ſuſpenſionis colligi debet ex verbis, quibus fertur. Quæ vtpote in re odioſa, non amplius ſunt extendenda, quàm propriè accepta ſignificent. *Vnde reſolues.*

I. Suſpenſo abſolutè & in toto, prohibetur omne exercitium ratione officij proueniens, tam ordinis quàm iuriſdictionis, & conſequenter non poteſt celebrare, nec validè excommunicare, beneficia conferre, &c. Suſpenſus verò à parte beneficij determinata, v. g. ab ordine tantùm, vel iuriſdictione, priuatur tantùm illius officij functionibus. Vnde Epiſcopus v. g. à iuriſdictione ſuſpenſus, etſi non poſſit excommunicare, abſoluere, delegare, &c. poteſt tamen exercere actus ordinis, vt conſecrare templa, ordinare, &c. *Bon l. c.*

II. Suſpenſus à certâ functione Ordinis, v. g. à Sacramentorum adminiſtratione, non eſt ſuſpenſus à ſacrificio. Similiter ſuſpenſus ab ordine, poteſt nihilominus conferre primam tonſuram; quia non comprehenditur ſub ordine. *Bon. p. 2. n 6.*

III. Suſpenſus ab officio ſimpliciter, non intelligitur ſuſpenſus à beneficio, ſeu fructibus eius. Debet tamen per alium ſupplere, qui per ſe nequit, vt fructus percipiat. *Bon. num.* 10. ex *Nauar. Suar. Henriq. Filliuc etc.*

IV. Suſpenſus ab ordine non videtur ſuſpenſus à beneficio: quia beneficium non fundatur in ordine. *Bon.* tamen dicit, indirectè ſuſpendi à fructibus eius; quia dum non poteſt facere officium, non poteſt percipere fructus. *v. nu. 5.*

V. Suſpenſus à beneficio, etſi hoc ipſo intelligatur ſuſpenſus à recipiendis fructibus eius, non tamen ab officio, ſiue iuriſdictionis, ſiue ordinis; etiam quod illi ratione ipſius beneficij competit. Vnde tenetur legere Horas, & cætera onera beneficij præſtare, licèt fructibus non fruatur: hoc enim debet ſibi imputare. Non tamen priuatur commodo, quod prouenit ex anniuerſarijs ſtipendijs Miſſarum, nec eo, quod datur propter onus perſonale Clerici: quia non ſunt fructus beneficij. Secùs eſt de diſtributionibus quotidianis; licèt ex his vel alijs beneficij fructibus poſſit ali, ſi aliunde ſuſtentari nequeat. *Bon. l. c. nu.* 12 *Sayr. Suar. Fill. etc.*

VI. Suſpenſus à beneficio poteſt nihilominus eligere, præſentare, conferre beneficium: quia etſi hæc iura competant illi ratione beneficij, illi tamen actus non ſunt beneficij præciſè vt ſic, ſed potiùs officij & iuriſdictionis. *Ibid*

VII. Suſpenſus à beneficio, vel ordine abſolutè, & ſine addito, intel-

ligitur ſuſpenſus ab omni beneficio vel ordine, niſi aliunde aliud conſtet. ***Ibid.n.8.***

VIII. Suſpenſus abſolutè, intelligitur ab officio & beneficio. *Laym. c. 1. num. 2.*

IX. Suſpenſo Capitulo, vel Conuentu, non cenſentur ſuſpenſi ſinguli, niſi ſint in culpa, ait *Sa, V. Suſpenſio.& Laym. l. c. ca. 2. nu. 3.*

X. Si Prælatus ſolo verbo dicat Sacerdoti, ſuſpendo te, v. g. à celebratione, videtur eſſe ſimplex tantùm prohibitio non cenſura: quia hæc licitè non fertur, niſi ſcripto. Prælatus autem non debet præſumi velle peccare, niſi aliud conſtet de eius intentione, aut niſi religio habeat priuilegium, abſque ſcripto ferendi cenſuras. *vid. Bonac. de cenſuris in communi, d. 1. q. 1 p. 7.*

DVBIVM II.

Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari, & quis ab eis poſſit abſoluere?

Reſp. I. Suſpenſiones Iuris communiores ſunt ſequentes.

I. Clerici ipſo iure ſuſpenſi ſunt, 1. Recipientes ordines ſacros ab alieno, vel à proprio, in aliena diœceſi; vel ſine ætate legitima, aut dimiſſorijs, aut titulo, vel extra tempora, aut non ſeruatis interſtitijs, vel per ſaltum, vel in cenſura, vel denique poſt matrimonium ratum: qui omnes ſuſpenſi ſunt ab executione ordinum, niſi fecerint abſque dolo: & ſi Ordine vtantur, fiunt irregulares. 2. Excommunicans, ſuſpendens, aut interdicens ſine ſcriptura, & cauſæ expreſſione, eſt ſuſpenſus per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ, niſi ſit Prælatus regularis. 3. Clerici ſcienter eligentes Epiſcopum, vel Parochum indignum, ſuſpenduntur à beneficijs biennio. 4. Ordinans & ordinatus ſimoniacè, eſt ſuſpenſus ab ordinibus. 5. Parochi iungentes ſponſos alterius Parochiæ ſine licentia. 6. Grauantes alienis debitis Eccleſias ſibi commiſſas. 7. Occupantes bona vel cenſus Eccleſiæ, beneficij, vel alterius pii loci. 8. Sodomiam exercentes, ſimoniaci, prouocantes ad duellum, vel acceptantes, raptores vel præbentes auxilium. 9. Diſputantes in alterutram partem in cœtu virorum ac mulierum, de immaculata Conceptione B. Virginis. 10. Viſitantes, ſi accipiant pecuniam vel munera: qui ſi ſint Epiſcopi, ſuſpenſi ſunt ab ingreſſu Eccleſiæ, ſi inferiores Epiſcopo, ab officio & beneficio, vſque dum reſtituant duplum. 11. Iudex Eccleſiaſticus (non Epiſcopus) qui facit iniuriam contra iuſtitiam, & conſcientiam parti litiganti. *v. Bon. d. 3. p. 5.*

II. Religioſi. 1. Apoſtatæ recipientes ordines in apoſtaſia. 2. Admittentes

tentes ad profeſſionem, ante annum probationis peractum. 3. Non vtentes habitu, & veſtitu, modo ſibi præſcripto. 4. Introducentes mulieres in Monaſteria.

III. Epiſcopus, 1. Ordinans non ſubditum, ſuſpenſus eſt à Pontificalibus per annum; ordinans verò inuitum, ſuſpenſus eſt per annum à celebratione. 2. Admittens reſignationes, contra formam præſcriptam. 3. Intrans monaſteria Monialium ſine neceſſitate. *v. Fill. t. 17. ca. 5.*

Reſp. II. Præter has ſuſpenſiones aliæ ſunt ab homine: quæ ſi ſint graues, requirunt culpam mortalem, v. g. vt quis ſuſpendatur ab omnibus actibus ſui officij, vel fructibus vnius anni. Poteſt tamen aliquis ob peccatum veniale priuari vno actu, v.g. eligendi.

Reſp. III. Habens Epiſcopalem auctoritatem poteſt abſoluere à ſuſpenſione non reſeruatâ; & communiter religioſi ex priuilegijs poſſunt abſoluere ab omni ſuſpenſione in foro conſcientiæ: & Epiſcopus poteſt abſoluere ab omni ſuſpenſione iuris, ſi Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſeruata non ſit. *Lay c. 4 n. 2.* ex *Nauar. Suar. &c.* Imò etiam ab hac, ſi proueniat ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentioſum. *Bon. d. 3. p. vlt.* ex *Trid. ſeſſ* 24. *c.* 6.

DVBIVM III.

Quid ſit depoſitio & degradatio, à quo, & ob quam cauſam fieri poſſit?

Subiici ſolent Suſpenſioni Depoſitio & Degradatio (etſi cenſuræ non ſint, vt dictum eſt *ca.* 1.) ob ſimilitudinem, quam habent cum ſuſpenſione, cùm vtraque ſit ab Eccleſiaſtico ordine, aut beneficio. Differunt autem à ſuſpenſione, quod illæ auferant ipſum ius radicale, & titulum beneficij, idque in perpetuum: ſuſpenſio non item. Porrò depoſitio genericè accepta, alia eſt Verbalis, quæ abſolutè depoſitio dicitur; alia Realis, quæ dici ſolet degradatio.

Reſp. I. Degradatio eſt priuatio executionis officiorum, & beneficiorum ſimpliciter & in toto, & abſque ſpe reſtitutionis, factâ cum certa ſolemnitate, & priuatione priuilegij Clericalis, tam Canonis, quam fori, ita vt ſeculari curiæ ſubdatur.

Dixi *Executionis*: quia ordo ipſe non poteſt tolli. Interim degradatus tenetur ad votum caſtitatis, ſi fuit in ſacris, & ad Horas, niſi has fortè pœna, ad quam damnatur, v.g. triremes, vel aliud impediat.

Reſp. II. Depoſitio verbalis eſt ſimilis priuatio, ſed ſine ſolemnitate dicta, & relicto vtroque priuilegio, Canonis & fori.

Reſp. III. Clerici poſſunt degradari à ſuo Epiſcopo, ſed non ab inferioribus illo: deponi tamen poſſunt ab eodem per Vicarium.

Reſp IV. Depoſitio fieri poteſt in caſibus iure expreſſis, & delictis; non tamen niſi grauioribus, arbitrio iudicis. Vbi notat *Lay.* crimen debere eſſe enorme, id eſt, vnum ex maximis, Degradatio ſimiliter fieri poteſt in caſibus tantùm grauiſſimis, quales ſunt v. g. crimen hæreſis manifeſtum, falſatio literarum Apoſtolicarum. Sodomia frequentata, grauis calumnia proprio Epiſcopo irrogata. *vi. Lay. hic ca. 5.* & *Fill. t. 18. ca.* 8.

CAPVT IV.

De Interdicto.

DVBIVM I.

Quid ſit & quotuplex?

Reſp. I. Eſt cenſura Eccleſiaſtica, prohibens diuinorum officiorum, ſacramentorum aliquorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ vſum, quatenus talis eſt. Quod addo, quia excommunicatio eodem priuat, quatenus eſt communicatio cum fidelibus: ſuſpenſio verò propriè non illum vſum, ſed exercitium poteſtatis Eccleſiaſticæ impedit. *v. Lay. l. 1. t. 5. p. 4 c. 1. Bon. d 5. p.* 1.

Reſp. II. Interdictum diuiditur 1. In Locale, quod immediatè locum afficit; & in Perſonale, quòd immediatè afficit perſonas; & Mixtum, quod immediatè afficit locum, & eius incolas. Differt autem Locale à Perſonali, quod in illo participatio ſacrorum officiorum tum indigenis, tum alienigenis, non abſolutè, ſed in loco tantum interdicto; in hoc verò certis perſonis aut communitati prohibeatur abſolutè, & in omni loco. 2. Interdictū tam locale, quàm perſonale, ſubdiuiditur in Generale, & Particulare. Generale eſt, quo locus generalis, v. g. ciuitas, prouincia; vel quo communitas v. g. collegium, &c. interdicitur. Particulare, quo locus aut perſona particularis, aut particulares, interdicuntur *Vnde reſolues.*

I. Interdicta ciuitate interdicuntur etiam ſuburbia, & interdictà parochià, etiam ſacellum, vel cœmeterium contiguum: quia acceſſorium ſequitur naturam principalis.

II. Interdicto populo non interdicuntur ij, qui non ſunt pars populi, vt ſtudioſi, Clerici, peregrini, &c. Nec interdicto Clero, interdicuntur religioſi; quia in fauorabilibus tantùm nomine Clerici comprehenduntur.

III. Si

III. Si dicatur ciues, v.g. Colonienſes, ſunt interdicti, ij nuſquam poſſunt intereſſe diuinis, (niſi tamen deſinant eſſe iſtic ciues, nec cauſam dederint interdicto) contrà verò, ſi ciuitas interdicto ſubiiciatur, licet ciuibus aut incolis, qui cauſam interdicto non dederunt, aliò ire, & iſtic diuinis intereſſe.

DVBIVM II.

Qui ſint effectus interdicti?

Reſp. Sunt ſequentes. 1. Prohibitio diuinorum officiorum. Vnde etiam interdicti, ob alienam culpam, non poſſunt intereſſe ſacro. Clerici tamen & religioſi, quando ipſi interdicti non ſunt, poſſunt ac debent vt antè, Miſſas, diuinaque officia celebrare; ſed ianuis clauſis, non pulſatis campanis, (niſi ad concionem, ſalutationem Angelicam, vel obitum alicuius) ſubmiſsà voce, & excluſis interdictis. Permittitur tamen, vt in feſtis Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, Aſſumptionis, & per octauam Corporis Chriſti, diuina officia cantentur ſolemniter, admiſſis etiam interdictis, modò qui cauſam interdicto dederunt, altari nec appropinquent, nec veniant ad offertorium, vel communionem. 2. Prohibitio adminiſtrationis ſacramentorum, excepto Baptiſmo, Confirmatione, & Pœnitentiâ; quæ omnibus permittuntur, ijs exceptis, qui interdicto cauſam dederunt, etiam auxilio, conſilio vel fauore. Euchariſtia tamen poteſt dari morituris, & deferri cum lumine & campanâ. Nec improbabile eſt, interdictis licere contrahere Matrimonium, vt *Sanch. Kon.* & *Laym.* docent contra *Suar.* quia hoc Sacramentum ſecundùm ſubſtantiam non ab Eccleſia, ſed ipſis contrahentibus miniſtratur. 3. Prohibitio ſepulturæ Eccleſiaſticæ, etiam reſpectu infantium & amentium. Excipe tamen Clericos, qui in Interdicto locali, ſi nominatim interdicti non ſunt, nec interdictum violarunt, poſſunt cum ſilentio ſepeliri. *Laym. ca. 2 nu. 3.* 4. Clerici violantes interdictum, peccant mortaliter; ſicut etiam religioſi vtriuſque ſexùs: qui inſuper excommunicantur de facto. Laici verò peccant quidem grauiter, ſi contra interdictum perſonale recipiant ſacramenta: ſi verò tantùm violent locale, v. g audiendo diuina officia, probabilius eſt, tantùm eſſe veniale, dummodò ipſi perſonaliter interdicti non ſint. *Lay. c. 3.* ex *Sylu. Soto, Auila, &c.*

DV-

DVBIVM III.

Quis cenſuram Interdicti ferre, & quis tollere poſsit?

Reſp. I. Interdicere poſſunt ijdem, qui excommunicare & ſuſpendere. Et quidem vt determinata perſona interdicatur, videtur requiri culpa mortalis: vt autem feratur Interdictum locale, vel generale in communitatem, requiritur peccatum valde graue, cum contumacia commiſſum à capite, vel pręcipuis membris, licèt reliqui culpâ vacent.

Reſp. II. Interdicta localia, & perſonalia generalia, quæ iure communi ſunt impoſita, nec reſeruata, poſſunt tolli ab Epiſcopo, vel alio habente iuriſdictionem in communitatem interdictam; non tamen à Religioſis priuilegiatis: quia locus & communitas foro pœnitentiæ non ſubiiciuntur.

Reſp. III. Ab interdicto iuris perſonali particulari, ſi reſeruatum non eſt, quiuis approbatus poteſt abſoluere. Denique per priuilegium abſoluendi ab omnibus cenſuris, non intelligitur poteſtas tolendi interdictum locale, aut perſonale communitatis.

CAPVT V.

De Irregularitate.

Etſi Irregularitas non ſit cenſura, propter ſimilitudinem tamen, quam cum ea habet, communiter eidem annectitur: quapropter & hic ſubiungo.

DVBIVM I.

Quid & quotuplex ſit Irregularitas?

Reſp. I. Eſt impedimentum Canonicum, ſuſceptionem ordinum ſacrorum, & ſuſceptorum vſum, impediens. Vnde ſequitur, non eſſe cenſuram, ſed quaſi inhabilitatem: etſi enim interdum imponatur per modum pœnæ, propriè tamen pœna non eſt. *Laym. l. 1. t. 5. p. 5. ca. 1. Bon. d. 7. quaſt. 1. p. 1.*

Reſp. II. Diuiditur 1. in eam, quæ eſt ex delicto; & quæ eſt ex defectu. 2. in Totalem, ſeu propriè dictam, quæ omni ordine ſuſcipiendo, & ſuſcepti exercitio priuat, v. g. homicidium, bigamia; & in Partialem, quæ aliquo tantùm ordinis miniſterio priuat, vel ſolo aſcenſu ad ordinem ſupe-

ſuperiorem; v.g, oculis vel palmâ Sacerdos carens, inhabili, eſt ad Miſſam, non tamen ad confeſſiones audiendas; & Diaconus ſiniſtro oculo carens, inhabilis eſt àd Sacerdotium, in ſuo tamen Ordine miniſtrare poteſt.

DVBIVM II.

Quinam effectus Irreguiaritatis?

Reſp. Sunt ſequentes. 1. Inhabilitare ad ordines ſuſcipiendos, etiam primam tonſuram, & impedire exercitium ordinum ſuſceptorum. Vnde Sacerdos irregularis, etſi validè, illicitè tamen abſoluit. *Bon. l. c. n. 4. & p* 4. 2. Quòd collatio beneficij, ad cuius functiones inhabilis eſt, facta Irregulari, inualida ſit, ſecundùm ſententiam communiorem & tutiorem: etſi non improbabiliter quidam dicant, eam non ipſo facto irritam eſſe, ſed meritò irritandam *Lay l c. ea. 1. n. 2. & 3. Sylu. &c. Bon. p* 4. Secundùm quam ſententiam probabilem reſolues.

I. Is qui beneficium impetrauit in irregularitate, poteſt, obtentâ huius diſpenſatione, illud in foro conſcientiæ licitè retinere, ſine noua collatione, etiamſi in diſpenſationis impetratione non ſit facta mentio beneficij. Item ſi poſtea beneficio priuetur, non tenetur fructus reſtituere.

II. Grauiter peccat, qui in irregularitate exercet actum ordinis, aut ſuſcipit, licèt ordines ei collati ſint validi.

DVBIVM III.

Quomodo incurratur & tollatur Irregularitas?

Reſp. I, Cùm ab homine non feratur, nulla incurritur, niſi in iure expreſsè habeatur. *(Cap. Is qui de ſent. excom. in 6.)* Vnde in dubio ſiue facti ſiue iuris, tenere potes, quod non ſis irregularis: quia melior eſt conditio poſſidentis. *Bon. q. 1. p. 5.* ex *Suar, Fill. &c.* Excipe tamen, ſi dubites de homicidio ſaltem iniuſto à te commiſſo, vt patet ex *Cap. Significaſti*, & ex *C. ad audientiam. 2 de homicidio v. Bon l. c.*

Reſp. II. Vt incurratur Irregularitas ex delicto, requiritur actus externus conſummatus & mortalis, vt habet communis contra *Caiet.* Ratio, quia eſt grauis pœna, & difficulter relaxatur.

Reſp. III. Irregularitas non tollitur per abſolutionem, ſed per diſpenſationem, hàc vel ſimili formâ. *Diſpenſo tecum in irregularitate,*

quam,

quam, vel quas, ob hanc vel *illam cauſam, incurriſti.* Et ſiquidem diſpenſans intendat tollere omnes, idque poſſit, omnes tollit: ſin minùs, eam tantùm tollit, quam poteſt, & vult. Etſi verò hæc diſpenſatio ad Pontificem ſpectet, ex iure tamen nouo *Tridentini*, vbi eſt receptum, poteſt Epiſcopus diſpenſare in Irregularitatibus, prouenientibus ex delicto, & non deducto ad forum contentioſum; niſi tamen ſit homicidium directè & in ſe volitum. *Bon. q. 5. p. 1. nu. 3. ex Trid. ſeſſ. 24. ca. 6. Suar. Sanch. Fill. &c.* Lay. c. 9. n. 4.

Præterea Irregularitas ex defectu natalium, tolli etiam poteſt per profeſſionem in religione approbatâ, ſed quoad ordines tantùm, non quoad Prælaturas. *c. 1. de filijs Presbyterorum. Bon. p. 2. Lay. c. 9. n. 6. Suar. Sanch.* Leſſ. contra *Villalob.* qui apud *Dia p. 4 t. 2. R. 65.* dicit, tolli quoad omnia ſolita gubernari per Fratres illius Ordinis, vt Prioratus, Præpoſituras, Rectoratus, & cætera munia. Circa quæ Prælatos ſaltem poſſe cum ijs diſpenſare, in Capitulo tamen Generali vel Prouinciali, notat *Dia l. c.* ex *Barboſ.* Vnde reſolues.

I. Solus Papa, & qui ab eo accepit priuilegium, poteſt diſpenſare in irregularitatibus ex defectu,

II. Confeſſarius in nullis irregularitatibus poteſt diſpenſare, niſi habeat ſpeciale priuilegium à Papa.

DVBIVM IV.

Quæ ſint Irregularitates ex delicto?

Reſp. Prima eſt, ob iteratum Baptiſmum ſeriò & ſcienter: eſtque irregularis tam rebaptizans, quàm rebaptizatus; etſi in rebaptizante irregularitas tantùm ſit partialis, ne Clericus ad altiorem ordinem poſſit aſcendere, neque incurratur ſi rebaptizatio ſit occulta. *Couar. Tolet. M Leop 3 f 358, v Bon d. 7. q 3. p. 3. Lay. l. 1 t 5. p. 5 c. 2.*

Secunda, ex violatione cenſuræ, v. g. ſi eâ innodatus actum aliquem ordinis ſolemniter exerceat, niſi inuincibilis ignorantia excuſet. *Laym. cap. 3*

Tertia, ob peccatum, quo Clericus ſeriò & ſcienter actum ordinis ſacri, quem non habet, ſolemniter exercet. *Bon. l. c. p. 6.* Lay. *l. c. ca. 3.*

Quarta, ob delictum, quo quis malè ſuſcepit ordines. v. g. in excommunicatione, ſuſpenſione, vel ab Epiſcopo non habente iuriſdictionem, vel per ſaltum, (licèt hunc ſuſpenſum tantùm eſſe, quamdiu non miniſtrat in ordine per ſaltum ſuſcepto, ſatis probabiliter doceat *Auila, Nauar. Bon.*) vel ante legitimam ætatem, vel ſine dimiſſorijs, vel furtiuè, (Epiſcopo neſciente, nec approbante) & non examinatus. *v. Bonac. d. 7 q. 3 p. 4.*

Quin-

Quinta, propter enormia crimina, ſi ſint notoria & publica, v.g. quæ iure habent annexam infamiam, vt adulterium, raptus, inceſtus, periurium in iudicio.

Sexta oritur ex iniuſta mutilatione vel homicidio, etiam indirectè tantùm voluntario, extenditurquè ad omnes, qui ad alterutrum, ſiue in bello iniuſto, ſiue extra illud, iniuſtè concurrunt, conſulendo, mandando. Mutilatio autem hic intelligitur, quando à corpore ſeparatur membrum aliquod principale, id eſt, pars corporis, quæ officium per ſe diſtinctum habet, v.g. pes, manus, oculus, auris, &c. *M. Leo in praxi p.* 3. *f.* 347. ex *Couar. Nau. de Cenſ nu.* 206. *vid. Bon. p.* 8. Vnde reſolues.

I. Non fit irregularis, qui in rixa præſcindit alteri digitum, pollicem, vngues, dentes, barbam, capillos, labia, naſum, auriculam, (id eſt, cartilaginem, quæ tantùm deſeruit ad ornatum & tutelam auris:) quia non ſunt propriè membra: v.g. digitus eſt pars tantùm & officium membri. *Auila* & *alij* 8. cum *Dian p.* 4. *t.* 4. *R.* 26. Item *M. Leo l c.* ex *Gloſſa ca. ult. de hom. in* 6. *&* *L. quæritur herm.* 10. *l. Non ſunt,* 14. §. *Partus, ff. de ſtatu hom.*

II. Nec fit irregularis, qui excæcauit hominem ſolo viſu priuando, non autem oculum extrahendo: nec qui debilitat tantùm membrum, & non abſcindit; quia non eſt mutilatio. *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 26. ex *Megal. &c.*

III. Quando plures (non ex conſilio, ſed in rixa) vnum percutiunt, & vnus lethale vulnus infligit, ex quo moritur; ſi conſtet quis hoc fecerit, hunc ſolum fieri irregularem docet *Sayr.* & *alij* 5. cum *Dian. p.* 2. *t.* 15. *R* 18. contra *Auilam, Suar. &c.*

IV. Qui infirmo bonâ fide dat aliquid, v.g. cibum vel potum; vel eum mouet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quo mors vel eius acceleratio præter intentionem ſequatur, non fit irregularis, niſi interuenerit lata culpa. *Auila, Fill.* & *alij* 4 cum *Dian. p.* 5. *t.* 3. *R.* 117. vbi ex *Bonac &c.* notat, Sacerdotibus & Religioſis circa moribundos licere eadem quæ laicis.

V. Qui amicum bono animo comitatur, ne periclitetur in rixa, non fit irregularis etſi amicus occidat alium. *Auila, Henriq. &c.* cum *Dian. p* 4 *t.* 2 *R.* 17. Limitat autem *Prapoſ.* niſi ſuâ præſentiâ animauerit ad occidendum.

VI. In bello iniuſto ſi vel vnus occidatur, totus exercitus fit irregularis, ſaltem ſi aliquâ ratione ſit cooperatus. *Bonac. q.* 4. *part.* 4. *num.* 3.

VII. Irregularis fit, qui procurat abortum fœtus animati animâ rationali; ſecùs, ſi animatus non ſit. C. *Maiores,* 32 *q.* 2. *Bonac. l. c. p.* 8. *nu.* 27. *Kon &c.*

VIII. Qui

VIII. Qui dans operam rei licitæ (imò ſecundùm multos, etiam illicitæ) ſufficientem diligentiam adhibuit, ne ex ea homicidium ſequeretur, & tamen ſecutum eſt, non fit irregularis, ob defectum voluntarij: ſecùs tamen, ſi dictam diligentiam omiſit, omiſſione mortali. *Bonac.q.4.p.7. Leſſ l.2. ca.9.dub.*15.*&c.* Alij tamen dicunt, quòd dans operam rei illicitæ, ex quauis culpa etiam leuiſſima, incurrat hanc irregularitatem. *Panorm Couar M.Leo p.3.f.*354.

IX. Qui alterum mutilat vel occidit, ad neceſſariam ſui defenſionem cùm moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrit hanc irregularitatem: quia hìc nulla eſt culpa, ergo nec pœna. *M.Leo p.3.f.*349.

DVBIVM V.

Quæ ſint irregularitates ex defectu?

Reſp. *Prima* eſt ex defectu animæ. Ex quo irregulares ſunt. 1. Amentes, phrenetici, arreptitij & epileptici: qui tamen ſi ordinati ſunt, & intra annum eo morbo non laborarunt, præſumuntur liberati, & permittuntur ad Ordinum exercitium. Si verò laborent rarò, & quidem ſine clamore & ſpumà, permittuntur celebrare cum coadiutore, qui deficientibus ipſis ſuppleat ſacrificium *M.Leo p* 372.ex *C.Illud,*7.*q.*1.*&* *Gloſſa ibid.* 2. Illiterati. qui non habent doctrinam neceſſariam pro Ordinibus. 3. Neophyti, ſeu recenter conuerſi, vſque dum iudicio Epiſcopi ſufficienter inſtructi ſunt.

Secunda ex defectu corporis. 1. Si propter eum ineptus eſt ad exercitium ordinis, vt ſi ſit cœcus, ſurdus, claudus, ita vt ſine baculo nequeat ire ad Altare. Item ſi careat manu, pollice, indice, oculo, (non tamen ſi vngulà pollicis, vel indicis, vel oculo dextero tantùm) ſi verò ſiniſtro ſeu Canonico, aut eius vi viſiuà careat, indiget diſpenſatione: quod tamen negat *Valentia*, *Henriq. Sayrus*, ſi quidem dextero poſſit abſque deformitate legere Canonem. 2 Si ordinem nequit exercere ſine horrore, offenſione, aut ſcandalo aliorum, vt ſi careat auribus, naſo, ſi notabiliter ſit gibboſus, leproſus, paralyticus, ſi membra habeat ſuperflua cùm magna deformitate: in dubio verò, an deformitas ſit ſufficiens, Epiſcopi eſt iudicare; ſaltem in Clericis: nam in Regularibus id ſpectare ad eorum Prælatum contra *Barboſ. &c.* docet *Suar. & alij* 5. cum *Dian p.4.t.2.R* 73. licet concedant Epiſcopum poſſe reiicere arbitrium Prælati: hunc autem ſi gaudeat authoritate quaſi Epiſcopali, poſſe in illa irregularitate diſpenſare, niſi deformitas ſit tanta, vt ſcandalum generet. *Ibid.* ex *Rodriq. & aliјs* 4. *v.Bon. Laym. M.Leo,p.3.f.* 370. Vnde reſolues.

I. Non

I. Non videtur irregularis, 1. Qui habet 6. digitos, vel aliquos coniun-ctos, ſi non ſit magna deformitas, & ordinem exercere poſſit. 2. Qui habet in oculo maculam, viſum non auferentem, nec notabiliter defor-mantem. 3. Qui caret vngulà pollicis, ſi poſſit hoſtiam eleuare & fran-gere. 4. Qui per vim aut infirmitatem factus eſt Eunuchus.

II. Irregularis eſt hermaphroditus, quia eſt monſtroſus, 2. Gigas, pigmæus, æthiops: non tamen inter ſuos, ſed alienos, vbi diſparitas ludi-brio eſt.

Tertia ex defectu natalium. Ex quo irregulares ſunt omnes ille-gitimi, eò quòd ratione originis reputentur viles. Tales autem com-muni iure legitimantur. 1. Per ſubſequens matrimonium inter eorum parentes, modò hi tempore conceptionis potuerint validè contrahere. 2. Per profeſſionem religioſam; quamuis ad dignitates etiam in reli-gione, *v. g.* Abbatiam, Prioratum, &c. promoueri non poſſint, ſine diſpenſatione. *v. ſuprà d. 3.* 3. Per diſpenſationem Pontificiam. Prin-cipes verò ſeculares non poſſunt legitimare, niſi tantùm in ordine ad officia ſecularia, & hæreditates. Porrò cùm dubium eſt an quis ſit le-gitimus, non cenſeri irregularem, contra *Vaſq.* & *alios 5.* vult *Dian. p. 4. t. 2. R. 59.* ex *Auila*: eò quòd quilibet præſumatur legitimus, do-nec contrarium probetur: neque teneri hac in re credere ipſimet matri, etiam in fine vitæ, niſi rationibus conuincat, vel pater etiam aſſerat. *Ib. ex communi.*

Quarta eſt ex defectu ætatis, de quo v. in Sacramento Ordinis.

Quinta ex defectu Sacramenti, ſiue ſignificationis matrimonij, ra-tione bigamiæ, eò quòd bigamus non perfectè repræſentet vnionem Chriſti cum Eccleſia, quippe qui carnem ſuam diuiſit in plures vxores. Non ſufficiunt autem ad hanc bigamiam ſponſalia cum pluribus, etiam ſecutà copulà; nec fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum pluribus; ſed matrimonium verum, vel præſumptum, cum duabus, & conſummatum. Dixi, *vel præſumptum:* quia licèt quandoque ſecun-dum matrimonium ſit nullum, iuris tamen fictione & interpretatione, præſumitur bigamia, licet impropriè dicta. Vnde ſequitur, irregulares fieri ſequentibus caſibus.

I. Qui viuente, vel mortuà primà vxore cognità, ſecundam cognoſcit, etſi matrimonium ſit inualidum.

II. Qui viduam non virginem ducit, & cognoſcit.

III. Qui ducit vxorem priùs ab alia corruptam, etiam per fornicatio-nem, & cognoſcit; non tamen ſi ipſe eam ante corrupit: quia tunc non eſt diuiſio carnis in plures.

IV. Qui propriam vxorem cognoſcit, poſtquam ab alio per adul-terium cognita fuit; quia ipſa iam diuiſit carnem in plures. Nec refert, etſi

refert etſi

etſi per vim vitiata fuit, vel vir corruptam, aut viduam eſſe ignorauerit: quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, ſed ex defectu ſignificationis Sacramenti.

V. Qui poſt ſolemne votum caſtitatis de facto matrimonium contrahit, & conſummat, etiam cum virgine: quia interpretatione iuris cenſetur duo matrimonia contraxiſſe, vnum ſpirituale cum Chriſto, alterum carnale cum muliere. Nec refert, quòd inualidè contrahat; quia quantum eſt in ipſo, effectus à parte rei ponitur.

Sexta oritur ex infamia, ſiue iuris (quæ vel ex delicto proprio, vel parentum, vel vili conditione perſonæ naſcitur) ſiue facti, modò crimen publicum ſit: ex occulto enim non oritur, ſi homicidium, & cenſuræ violationem excipias, vt docet *Nauar. Kon. Laym.* contra *Sylu.* & *Suar.* qui ex occulto etiam oriri putant, modò infamiam ipſo iure connexam habeat. Porrò infamia ob crimen notorium, vel per ſententiam iudicis contracta, non tollitur, niſi per diſpenſationem Principis, cuius authoritate contracta fuit. Infamia facti, etiam orta ex enormi crimine, & digno depoſitione, tollitur per publicam & conſtantem vitæ emendationem.

Septima oritur ex defectu libertatis. Vnde irregulares ſunt, 1. Omnes ſerui propriè dicti (& ſecundùm *Laym l.2. t.1. cap.8.* etiam originarij, donec conſequantur plenam libertatem. 2. Coniugati, niſi vxores conſentiant, & caſtitatem voueant. 3. Curiales, id eſt, curiæ ſæculari obligati, facto iuramento vel ſtipendio, vt iudices, aduocati, &c. quamdiu talia officia habent. Excipe tamen, niſi habeant ſpecialem diſpenſationem Papæ pro illis officijs, vt quidam Clerici in aulis Principum, in cauſis ciuilibus, non tamen criminalibus, occupati; vel niſi conſuetudo, ſciente Papâ, id permittat. 4. Milites ſaltem quamdiu iuramento tenentur; item theſaurarij, & depoſitarij publici, & qui rempub. adminiſtrant. Item apparitores, & ſimiles, qui ſæua, turpia exercuerunt, vel in cauſa ſanguinis miniſtrarunt. *M. Leo p.3 f.369.*

Octaua ex defectu lenitatis, ſcilicet ex licita mutilatione, vel homicidio in bello iuſto, vel iudicio. Quod ideo ſtatuit Eccleſia, quia Sacerdos gerit perſonam Chriſti, qui vtpotè leniſſimus, neminem vnquam læſit. Ad hanc antem requiritur, vt occiſio aut mutilatio de facto ſequatur. Vnde non ſufficit voluntas, nec vulneratio grauis. *Bonac. d. 7. q. 4. Tann. d. 6. q. 10. dub. 11.* Vnde reſolues.

I. Non fit irregularis, qui mutilat, vel occidit in defenſionem inculpatam, honoris, vitæ, caſtitatis, &c. vel etiam proximi: quia in iure non ſtatuitur irregularitas, niſi ob homicidium in bello iuſto, vel iudicio. *Tann. l.c.*

II. Irre-

II. Irregularis fit in bello, qui mutilat, vel occidit propria manu; non autem Clericus exhortans ad fortiter pugnandum in bello iuſto, (ſecùs tamen, ſi ad occidendum hunc vel illum in particulari) Idem eſt de Duce exercitus, tubicine, &c. *Bon. p* 4.

III. In Iudicio iuſto irregulares fiunt, qui ad mortem, vel mutilationem cooperantur actiuè, & efficaciter, & proximè, per actionem ex natura ſua ad id ordinatam.

Dicitur I. *Cooperantur*, vt Iudex ferens ſententiam, Notarius eam ſcribens, miniſtri exequentes, teſtes, &c.

Dicitur II. *Actiuè*, id eſt ex parte occidentium; quia non fit irregularis, qui ſe tantùm habet paſſiuè; & ex parte eius, qui occiditur, vt Confeſſarius hortans ad fatendam veritatem, vel acquieſcendùm ſententiæ iuſtæ, quam non poteſt differre niſi appellatione iniuſta. *Cornel. et Dian. p.* 4. *t.* 2. *R.* 99.

Dicitur III. *Efficaciter*, quia adiuuans, v g. ferens ligna, vt comburatur antè iam ſuffocatus, non fit irregularis; nec aſſiſtens ſupplicio, ſi ſuà præſentià in illud non influat.

Dicitur IV. *Proximè*: quia qui remotè tantùm cooperantur, non fiunt irregulares, vt qui gladios faciunt, aut vendunt item legislator leges capitales condens, concionator in genere dicens, puniendos eſſe malefactores, Confeſſarius interrogatus de reo, an mortem mereatur, ſi reſpondeat, iudicem ſine acceptione perſonarum fungi debere ſuo munere: quia hi omnes ſunt tantùm cauſa remota. Eſſent autem proxima, ideoque irregulares, ſi quid facerent, aut dicerent in particulari, ex quo mors alicuius ſequeretur, aut etiam acceleraretur, v. g. ſi quis efficaciter vrgeret reum, vt ſcalam aſcenderet, vel ad hoc illum iuuaret, vel ſi iudici in particulari reſponderet, hunc eſſe plectendum. Poſſunt tamen ſubinde etiam proximè cooperantes excuſari ab irregularitate, v.g. 1. Si fiat ex indeliberatione, aut cum ſemiplena tantùm aduertentia, v.g. ſi dicat Confeſſarius, properemus, aut inſtiget iumentum, quo reus vehitur. 2. Si cooperatio ſit valde exigua, vt ſi iubeat reum adhuc vnum gradum aſcendere: quia minimum reputatur pro nihilo. *Auila et Henriq.* apud *Bonac. q.* 4 *p.* 1. *num* 9. Item *Suar. Regin. Laym. etc.* contra *Vaſq. Turria Hurt. Bauny, et c.* qui cenſent ex homicidio neminem fieri irregularem, niſi concurrat vt publicus miniſter iuſtitiæ, ſiue ad cauſæ probationem, ſiue executionem; vel vt priuatus iniuſtè & cum peccato. Quam ſententiam probabilem cenſet *Dian. p.* 3 *t* 4. *R.* 79. & *in addit. R.* 15. *et p.* 8. *t.* 7. *R.* 61. Hinc negant fieri irregularem 1. Confeſſarium, vel alium quemcunque, qui furem hortatur vt ſcalam aſcendat, caput ſupponat ad ictum excipiendum. 2. Eum qui carnifici, dicit, vt aliquid aptet, quo

citiùs extinguatur reus 3. Qui dum reus ad ſupplicium ducitur, gerit viam breuiorem 4. Qui vendit vel commodat ſcalam, funes, & cætera inſtrumenta; etiam qui furcam fecit 5. Qui interroga dice, an teneatur reum condemnare, reſpondit, teneri 6. Eum, q nifici putanti ſuſpenſum iam eſſe mortuum, ſignificauit adhuc v ex quo calcans iterum pede occidit.

Dicitur V. *Per actionem ex naturà ſuà, &c.* id eſt, quæ per ſe ſa talis effectùs: quia effectus per accidens, non imputatur danti ram rei licitæ. Hinc non fit irregularis, dicens carnifici; nemo te im dit facere tuum officium, ego meum feci: nec Iudices Eccleſiaſtici, de gradatum tradentes brachio ſeculari: nec Clerici accuſantes aliquem in cauſa criminali, modò expreſsè proteſtentur, ſe non intende re, vt puniatur pœnà ſanguinis, ſed tantùm vt ſibi vel ſuis ſatisfiat, vel impediantur mala ſibi aut alijs imminentia. *vid. Bonacin. quaeſt. 4. Tanner. loco citatò, &c.*

Soli Deo Gloria.

I N-

Digitized by Google

INDEX RERVM, AC VERBORVM QVÆ HOC LIBRO Continentur.

A.

Abbas. v. Prælatus.
Abbatiſſa an poſſit ferre cenſuras. 465
Abbreuiatio vitæ an licita. 123
Abortus. 128
Abſolutionis Sacramentalis forma 379. 380. *Qui ſint abſoluendi* 411. *& ſeqq. v. Iuriſdictio.* 404. *& ſeqq.*
Abſolutio moribundi. 386
Abſolutio à cenſuris. 468
Abſolutio à reſeruatis. 410
Abſolutio à ſuſpenſione. 486. 487.
Abſtinentia. 220. *An teneatur abſtinere carnibus in Quadrageſimâ, qui non poteſt ieiunare.* 24
Accuſator. 276. *An, & quis teneatur alterum accuſare.* ibid.
Acedia quid ſit 311. *Quale peccatum ibid. Quæ ſint eius filiæ* ibid.
Adoptio. 453
Adulterans quot peccata committat. 22. *Quid teneatur reſtituere.* 160. 161.
Adulterium quid ſit 454. *An, & quando dirimat matrimonium.* ibid.
Aduocati officium & peccata. 271. *et ſeq. An poſſit Aduocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ minùs probabilis.* 6

Ægyptios conſulere, quale ſit peccatum. 6
Æquiuocatione vti an liceat in iuramento. 8
Ætas ad ieiunium. 223. Ad matrimonium. 456. Ad ordines. 43
Ad ſponſalia. 434 43
Affinitas quid ſit. 456. An & quæ dirimat matrimonium. ibi
Aggreſſorem iniquum an, & quomodo liceat occidere. 1
Altare quando exſecretur. 371. & ſe
Ambitio quid ſit, & quale peccatum. 3
Amentibus an licitè dentur carnes die veneris. 14. An iiſdem lici diebus feſtis imponantur opera ſeruilia. ibi. An quis licitè eos irrit ad blaſphemandum. ibid. An poſſit iis dari communio in articu mortis. 3
Amicus an, & quàm grauiter peccet, ſi amico inuito quid auf rat. 14
Amor filiorum in parentes. 11
Amplexus extra matrimonium an, & qualia ſint peccata. 13
Antichreſis quomodo licita. 15
Apoſtaſia. 3
Apoſtata. 207. 4
Appellatio reorum. 28
Approbatio Sacerdotis quid ſit. 402. A quo petenda. 40
Archiepiſcopus v. Epiſcopus.
Argentarij peccata. 28
Ars notoria quæ ſit. 6
Artifices. 58. Horum obligatio. 17
Aſpectus obſcœni qualia ſint peccata. 134. & ſeqq. An, & quaten liceant inter coniuges. 136. 4
Aſſecuratio quid ſit. 19
Aſtrologia naturalis. 6
Attritio. 3
Auaritia quid ſit, & quale peccatum. 302. Quæ ſint eius filiæ. ibi
Aurifaber, v. Argentarius.
Aurigarum obligatio 17
Aurigæ Catholici an licitè vehant annonam ad caſtra hæreticorun 159
Auus quid debeat nepotibus. 1

B.

Baptiſmus. 323. et ſeqq. Quæ ſit eius materia. ibi. Quæ forma. 32 & ſeqq. Quis Miniſter. 326. An duo poſſint ſimul vnum baptiz re.

re. 327. Quod ſit ſubiectum Baptiſmi 328. & ſeqq. An poſſit aliquando repeti, & qua forma. 329. & ſeqq. Quinam ſub conditione baptizandi. 330. Quæ ſint ſeruanda circa caremonias Baptiſmi. ibid. & ſeqq.
Bellum. 129. & ſeqq. Bellum defenſiuum quibus gerere liceat. Quibus offenſiuum 130. An liceat contra bellum iuſtum ſe defendere ibid. Belli iuſtitia quomodo Principi indaganda ibid. In bello iuſto an liceat in auxilium aduocare infideles. 131. An liceat eoſdem in bello iuſto iuuare ibid. Quid liceat in iuſto bello. 132
Beneficiati an, & quando obligentur ad Horas Canonicas 248. An ad reſtitutionem fructuum, ſi horas omiſerint 251. An ſint abſolutè domini ſuorum prouentuum 259. & ſeqq. Obligati ad Miſſas, an poſſint pro ijs accipere ſtipendium. 364
Beneficium Eccleſiaſticum quid ſit. 239. Quotuplex. ibid. Quomodo acquiratur, & conferatur. 240. & ſeqq Quæ requirantur qualitates ad illud accipiendum. 241. 242. Quæ intentio. ibid. An liceat plura beneficia poſſidere 243. & ſeqq. Quibus modis amittantur. 245. An liceat ea permutare. 246. Beneficij reſignatio quid, & quotuplex. 245
Beſtialitas quale ſit peccatum. 139
Bibliopola. 286
Bigamia. 495
Blaſphemia quid ſit, & quotuplex. 78. & ſeqq.
Bona hoſtibus erepta ad quem pertineant. 133. Bona inuenta quibus ſint reſtituenda, vel danda. 153 Bona neceſſaria, ſuperflua. 47
Bulla cœna. 469. 483

C.

Æremonia Baptiſmi. 330. Confirmationis. 336
Calix quando exſecretur. 372
Cambium quid ſit. 185. Quot ſint genera cambiorum, & an ea licita. ibid. & ſeq.
Canonicatus an ſint beneficia compatibilia. 243
Cantiones inhoneſtas canere, quale ſit peccatum. 135
Capitulares. 234
Captis in bello an liceat fugere. 132
Captiuis Chriſtianis an liceat remigare in triremibus Turcarum. 59
Carceris effractio an licita. 184
Carnis eſus. 36 220

Carnis humanæ eſus. 307
Carthuſianus edens carnes quale peccatum committat 234. *An liceat illi aliquando veſci carnibus.* 123
Caſtitatis votum. 233
Caſuum reſeruatio quid ſit 408. *Quis habeat poteſtatem reſeruandi caſus ibid. Quis abſoluendi ab eis* 410. *Caſus reſeruati Clementis VIII.* 408
Catholicis an in Germaniâ liceat communicare cum hæreticis. 471
Caupones. 58
Celebrare Miſſam quando liceat 366. *Quoties* 367. *& ſeqq. Quo loco* 369. *& ſeqq. Quæ ſint ad celebrationem requiſita* 373. *& ſeqq. v. Miſſa.* 362. *& ſeqq.*
Cenſura Eccleſiaſtica quid ſit 463. *Quotuplex* 464. *Qui poſſint ferre cenſuram* 465. *Qui eàdem affici ibid. Ob quam cauſam poſſit ferri* 466. *& ſeqq. Qui poſſint ab eâ abſoluere* 468 *& ſeqq. Quomodo hæc abſolutio danda.* 470
Cenſus. 183. *& ſeqq.*
Charitas Dei 41. *Charitatis Dei præcepto quid præcipiatur. ibid. Quando obliget.* 42
Charitas erga proximum quid præcipiat, & prohibeat 43. *Eius ordo. ibid. & ſeq.*
Chirographa & credita aliorum emere an liceat. 182
Chiromantia. 64
Chirurgorum obligatio, & peccata. 6. 284 *& ſeqq.*
Chorea. 135
Clauſura monialium. 480
Clerici qui dicantur 238. *An teneantur legibus ciuilibus, & puniri poſſint à Principe ſeculari* 15. *An teneantur ad reſidentiam* 244 *& ſeq Quid poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum beneficiorum* 259 & *ſeq. An poſſint teſtari de reditibus eorundem* 261. *Quis ſit eorum habitus* 262 *Quæ actiones, artes, officia eis prohibeantur ibid. Quæ negotiatio.* 183
Codicillus quid ſit. 197
Cœmeterium quibus caſibus violetur. 371
Cognatio conſanguinitatis 453. *Huius gradus ibid. Cognatio legalis, & ſpiritualis.* ibid.
Collatiuncula die ieiunij. 221
Colono quando de penſione remitti debeat, eademque poſſit augeri. 187 *& ſeq.*
Commodatum quid ſit 173. *Commodator an poſſit ante tempus definitum repetere commodatum.* ibid.

Communio v Euchariſtia 353. *& ſeqq. Communio Paſchalis* 361. *Vbi hæc ſumenda ibid. An poſſit communicare, qui dubitat, an cœnando mediam noctem exceſſerit.* 8
Commutatio votorum. 100. *& ſeqq.*
Comœdiæ turpes. 135
Concio 106. *Vbi & quantâ obligatione audienda ibid.* Conciones *hæreticorum an liceat audire* 37. Concionari *pro pretio an ſit ſimonia* 74. Concionatorum *obligatio.* 51
Concubinarius 136. *an, & quando in confeſſione ſit abſoluendus. ibid.*
Concubinatus quid ſit. ibid.
Conductio, & Conductor. 186. *& ſeqq.*
Confeſſarij officium 411. *& ſeqq.* Confeſſarii *Principum, &c. ad quid obligentur* 413. *Confeſſarij quanta ſit obligatio audiendi pœnitentes* 414. *Quæ ſcientia requiratur in* Confeſſario 415. *Quæ prudentia ib. & ſeqq. An poſſit confeſſarius vti notitia in confeſſione accepta* 421. *Eius approbatio quid ſit* 402. *à quo petenda* 403. *Eius iuriſdictio quid, quotuplex, vnde* 404. *& ſeqq. Quomodo ipſi cum diuinatoribus, magis, &c. agendum* 69. *Quomodo cum reis* 283. *& ſeqq. An* Confeſſarius *teneatur ad reſtitutionem, ſi pœnitentem non moneat, vel non obliget ad eam.* 149
Confeſſio ſacramentalis 383. *An debeat eſſe integra materialiter ibid. & ſeqq. Quale examen ad eam prærequiratur* 384. *Quando ſufficiat integritas formalis* 385. *& ſeqq. An debeat eſſe vocalis* 388. *An ſecreta* 389. *An vera ibid. Quando ſit inualida* 390. *Quomodo iteranda.* 391
Confeſſionis præceptum quos, & quam grauiter obliget 423. & *ſeqq. An ei ſatisfiat per confeſſionem inualidam, & venialium.* 424
Confeſſionis *ſigillum.* 417 *& ſeq.*
Confirmatio quid ſit, & quæ eius materia 333 *& ſeq. Quæ forma* 334. *Miniſter & ſubiectum ibid. Neceſſitas &* Cæremonia. 335. *& ſeq.*
Coniuges ad quid obligentur erga ſe mutuò 119. *Coniugalis actus an ſit licitus* 442. *& ſeqq. An præceptus.* 444. *& ſeqq.*
Conſcientia quid ſit 1. *Quæ ſit recta, quæ erronea* 1. 2. *An vtraq. obliget.* 2. *& ſeqq.*
Conſcientia practicè dubia quid ſit, & an peccet, qui cum ea operatur 3. *Quid in ea agendum.* 3. 4
Conſcientia ſpeculatiuè dubia. 4. 5. 6. 7
Conſcientia ſcrupuloſa. 8. 9
Conſilium. 10
Conſuetudo blaſphemandi 79. *Iurandi.* 83

Contemptus formalis quis ſit. 298.299
Contentio. 301
Contractus quid ſit. 166 *An dolo, errore, vi, metu factus ſit validus.* 167. *Qui nequeant contrahere.* ibid.
Contritio quid ſit, & quotuplex. 380. *Qualis requiratur ad Sacramentum pœnitentiæ.* ibid. & ſeqq.
Contumelia quid. 212. *Quale peccatum.* 310. *An, qui per contumeliam læſit alterius honorem, teneatur hunc reſtituere, & quomodo.* 311
Cooperatio ad damnum alterius. 147. *Ad peccatum.* 57. & ſeqq.
Correptio fraterna. 49. & ſeqq. *Eius materia.* ibid. *Præceptum correptionis quando obliget.* ibid. *Quando facienda.* 51. *Quos obliget, & quis ordo in ea ſeruandus.* 50
Crapula quibus caſibus cenſeatur mortalis. 307. & ſeq.
Credere quid teneamur neceſſitate medij, præcepti, explicitè, implicitè 31 & ſeqq. *Creditoribus ſoluendum eſt ordine.* 163
Curatela quid ſit, & curator. 195. *eius officium* 196. & ſeqq. *Qui nequeant eſſe Curatores.* 197
Curiales. 496
Curioſitas in aperiendis & legendis alienis litteris, vel ſcriptis. 303 & ſeqq.

D.

Dæmonis inuocatio. 62. et ſeqq.
Debitum coniugale. 444. et ſeqq.
Debitorum obligatio. 163. et ſeqq.
Decalogi Præceptum primum. 60. et ſeqq *Secundum.* 77. et ſeqq. *Tertium.* 103. et ſeqq. *Quartum.* 113. et ſeqq. *Quintum.* 122. et ſeqq. *Sextum.* 133. et ſeqq. *Septimum.* 141. et ſeqq. *Octauum* 210. et ſeqq. *Nonum et Decimum.* 219
Degradatio quid ſit, et à quo fieri poſſit. 487. *Quam ob cauſam.* 488.
Delectatio moroſa quid ſit. 289. *An ſemper ſit peccatum.* 291. et ſeqq. *Quomodo delectatio mortalis ſit confitenda* 292. *An voluntas teneatur delectationem carnalem poſitiuè reprimere.* ibid. et ſeq.
Depoſitio quid ſit, et à quo fieri poſſit. 487 *Quam ob cauſam.* 488
Depoſitum 173. *An depoſitario liceat vti depoſito ibid. An, et quando teneatur depoſitarius ad reſtitutionem, ſi depoſitum perierit.* 174
Deriſio. 311
Deſiderium quid ſit. 289. *An, et quando ſit peccatum.* ibid. et ſeqq.

Deſ-

Deſperatio quale ſit peccatum. 41
Detractio quid ſit & quotuplex 212. *Quale peccatum ibid. et ſeqq. Detractorem audiens, an, & quando grauiter peccet; & an teneatur ad reſtitutionem famæ.* 216
Dilectio inimicorum. 44. *& ſeq. Quid teneamur inimicis præſtare.* 45
Diſcipulorum obligatio. 125
Diſpenſandi poteſtas quibus conueniat 102. *& ſeq. Quando Inferior poſſit diſpenſare in lege Superioris* 25. *Diſpenſatio quando vim amittat* 26. *Quando & quomodo petenda ex S. Pœnitentiaria.* 27
Diſpenſatio in obſeruatione feſtorum 105. *In ieiunio* 222. *& ſeqq. In iuramento & lege* 25. *In impedimentis matrimonij* 461. *In votis* 102. *Diſpenſare pro pretio in voto, iuramento, &c. an ſit ſimonia.* 75
Diſputatio cum hæreticis. 40
Diſtractio in horis Can. 258. *In alijs exercitijs ſpiritualibus.* 312
Diuinatio quid, & quotuplex 62. *Quale peccatum ibid. & ſeq. Diuinatio è ſomnis, voce auium, &c. an, & quando ſit licita* 64. *Cum diuinatoribus, magis, &c. quomodo Confeſſario ſit agendum.* 70
Diuortium an fieri poſſit 447. *Quibus ex cauſis.* 448
Dolor de peccatis. 380. *& ſeqq.*
Dolus in verbis & facto. 303
Domini quomodo ſint famulis obligati. 118
Donatio acceptata quale ius conferat 169. *Quibus caſibus poſſit reuocari* 170. *& ſeqq. Donationes bonorum facta ab ingredientibus religionem an ſint valida.* 202. 203. *Donatio mortis cauſſa quibus competat, quando reuocari poſſit, &c.* 172
Donare qui non poſſint. 168
Dubitatio temeraria quale ſit peccatum. 211
Dubium quid ſit 3. *Practicè dubius circa aliquod opus quomodo debeat ſe reſoluere ibid. & ſeq An in dubio tutior pars eligenda* 6. *Dubium de horis Canon.* 258. *Dubium de lege* 7. 10 12. *Dubium de ieiunio* 8. *De Iuramento ibid. De valore matrimonij ibid. De voto* 7. *Debito.* 8
Duellum quid ſit, & an liceat 129. *Quis duellantes poſſit abſoluere.* 469

E.

EBrietas quid ſit, & quale peccatum 308. & ſeqq An licitum ſit alium ad ebrietatem inducere 309. Quę ſit plena ebrietas. ibid.

Eccle-

Eccleſia quibus caſibus violetur 371. *An in violatâ Eccleſiâ liceat celebrare, & mortuos ſepelire* 370. *Quando exſecretur Eccleſia* 371. *An eà pollutâ & exſecratâ, etiam altaria ſint polluta & exſecrata ibid.*
Eccleſiaſticus v. Beneficiatus, & Clericus.
Eleemoſyna 47. *& ſeqq. Quando quis eam dare teneatur ibid. E quibus bonis* 49. *An debita pauperibus triuialibus* 48. *An Religioſis ibid. An filijs, vxoribus, ſeruis liceat dare Eleemoſynas* 49. *An Tutoribus, & Curatoribus.* ibid.
Emphyteuſis 188
Emere die feſto 104
Emptio. 179. *& ſeqq.*
Emptori an liceat emere viliùs, quam res valeat ibid. & ſeqq. Res empta cui pereat ante traditionem. 182
Epiſcopus an peccet ſi Sacerdoti idoneo neget approbationem 403. *An habeat poteſtatem ferendi cenſuras* 465. *An ſit collator beneficiorum in ſua Diœceſi* 240. *An teneatur nouas leges Pontificias promulgare* 12. *In quibus matrimonij impedimentis poſſit diſpenſare* 461. *An poſſit diſpenſare in prauiis proclamationibus matrimonij* 451. *An in votis ſubditorum* 106. *An cenſuris alijſque pœnis cogere ſubditos ad Sacrum in Parochia audiendum.* 110. *Epiſcopi reſidentia* 244
Error an, & quando dirimat matrimonium. 452
Euagatio mentis. 313
Euchariſtia quid ſit 337. *Eius materia* 338. *Qualis debeat eſſe panis in materia Euchariſtiæ* 339. *& ſeqq. Quale vinum* 340. *& ſeqq An vino conſecrando ſit neceſſariò miſcenda aqua* 342. *An, & quo modo materia debeat eſſe præſens conſecranti, ibid. & ſeq. An debeat eſſe certa, & à conſecrantis intentione, & in indiuiduo determinata* 343. *& ſeqq. Forma conſecrationis* 345. *Quamdiu Chriſti corpus maneat in Euchariſtia* 346. *& ſeqq. ad quem ſpectet Euchariſtiæ diſpenſatio* 348. *& ſeqq Quo ritu ſit diſpenſanda* 350. 351. *& ſeqq An, et quando liceat eam ſibi ipſi dare* 348. *Regulares quibus caſibus eam licitè dent in articulo mortis, & paſchate* 349. *& ſeqq Quid requiratur in Miniſtro ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ* 350. *& ſeqq Quomodo deferenda ad infirmos ibid. Vbi aſſeruanda* 352. *Quæ diſpoſitio animæ requiratur in ſuſcipiente* 353. *& ſeqq. Quæ corporis* 355. *& ſeqq. Quæ, & quanta ſit obligatio eam ſumendi.* 360. *et ſeqq*
Examen quale prærequiratur ad integritatem Confeſſionis. 38
Examen ordinandorum. 43

Excom-

Digitized by Google

Excommunicatio quid ſit, & quotuplex. 471. Ob quam cauſam incurratur excommunicatio minor. 472. Quis huius effectus. ibid. Excommunicatio maior quos habeat effectus. 473. & ſeqq. Ob quas cauſas hæc incurratur. 478. & ſeqq. Quæ excommunicationes non ſint reſeruatæ. ibid. Quæ ſint reſeruatæ Epiſcopis. 479. Quæ Papæ extra Bullam cœnæ. ibid. Quæ eidem per Bullam cœnæ. 482. Excommunicatio percuſſoris Clericorum quomodo intelligenda. 480

Excommunicatus toleratus, & non toleratus quis. 471. Cum excommunicato non tolerato communicare quale ſit peccatum. 477. An aliquando liceat. ibid.

Executores teſtamenti. 203 & ſeqq.

Exſecratio, quid ſit, & quando fiat. 372

Extrema vnctio quid ſit. 425. Quæ eius materia remota. ibid. Proxima. ibid. Quibus danda. 426. Quis eius Miniſter. 427. Quis effectus. 428

F.

Fallacia. 303

Fama. 212. Eius reſtitutio. 217. Quæ excuſent ab hac reſtitutione. 218

Famulus quomodo ſit obligatus ſuo domino. 118. An ad rem illicitam poſſit ipſi præſtare famulatum. 58. An, & quàm grauiter peccet, ſi ei inuito quid auferat. 144. An teneatur ad reſtitutionem. 146.

Feſtis quænam opera præcipiantur. 106. Quæ excuſent ab obſeruatione feſtorum. ibid.

Feudum. 188

Fidei commiſſum. 197

Fideiuſſio quid. 193. Fideiuſſoris obligatio. ibid. & ſeq.

Fides. 32. & ſeqq. An aliquando liceat veram fidem exterius negare, aut falſam profiteri. 35. & ſeqq. An fidem diſſimulare. ibid. An, & quomodo tegere. 36. Fidei præceptum quando obliget. 33. & ſeqq. Qui teneantur ad externam fidei profeſſionem. 34. Quæ ſint profeſſiua ſigna fidei. 37

Filij quem amorem, reuerentiam & obedientiam debeant parentibus. 113. 114. An, & quàm grauiter peccent, ſi parentibus inuitis quid auferant 145. Item ſi quid malè expendant. ibid. An teneantur ad reſtitutionem. ibid. An poſſint contrahere. 167

Fœminarum carminatricum benedictiones. 67

Forenſia opera an feſto die prohibita. 104

Forma abſolutionis ſacramentalis. 379. Abſolutiones à cenſuris. 468. Conſecrationis Euchariſtiæ. 345

For-

Fornicatio quid ſit 136. Fornicatio ſponſa 436. Cum filia confeſſionis. 137
Frater an tenentur fratri, vel ſorori in neceſſitate ſubuenire 116. Fraterna correptio. 49 & ſeqq.
Fraus. 303
Fructus induſtria qui dicantur. 155
Fuga reorum. 281
Furem nocturnum, & diurnum an, & quando liceat priuata auctoritate occidere 126. An idem Clericis et Religioſis liceat. ibid.
Furtum quid ſit 142. Quale peccatum ibid An furetur, qui alienum accipit in iuſtam compenſationem ibid. Quæ ſit in furto ſufficiens quantitas ad mortale peccatum ibid. Furta plura minuta an ſimul ſumpta peccatum mortale conſtituant 143. Furta amicorum et domeſticorum an, et quanta ſint peccata. 144

G.

Gaudere et delectari de malo ſub conditione, an et quando ſit peccatum. 299
Generales ordinum an poſsint ferre cenſuras. 465
Generationem prolis an liceat aliquando impedire. 446
Gloria vana quale peccatum, et quotupliciter eà peccetur. 300
Grauida an liceat petere et reddere debitum. 446
Gula quid ſit, et quale peccatum 307. Quæ ſint eius filiæ. ibi. et ſeq.

H.

Habitus Clericalis. 262
Hæredis commoda, iura, & obligationes 209. Intra quod tempus debeat exequi defuncti voluntatem 205 Qui poſſint inſtitui hæredes 206. Hæredum diuiſio, 208 Quantum debeatur hæredibus neceſſarijs ibid. Qui ſuccedant ab inteſtato, aut teſtamento rapto, vel irrito 209 An poſſint adire hæreditatem, quando teſtamentum factum eſt ſine ſolemnitatibus 199. Hæreditatum renunciatio. 200. & ſeqq.
Hæreſis quid ſit 39 Eius periculo ſe exponere quale ſit peccatum. 40
Hæreticus quis 39. An hæretici obligentur præceptis Eccleſiæ 14. An precepto confeſſionis 581. An liceat legere eorum libros 40. 483. An cum illis diſputare 40. An ſacris eorum intereſſe. 37
Herus an teneatur famulo infirmo dare ſalarium. 118
Homicida. 159

Homicidium 122. *& ſeqq. Homicidium coniugis, an, & quando dirimat matrimonium,* 454
Honor 212, *v. Fama.* 217. *& ſeq.*
Hora Canonica 247. *& ſeqq. Qui ad eas obligentur ibid. Quanta has ſit obligatio* 250. *& ſeqq. An teneatur ad reſtitutionem fructuum, qui horas omiſit* 251. *& ſeqq. Quibus ea fieri debeat ibi. & ſeq, Quæ à recitatione horarum excuſent* 252. *& ſeqq. Quomodo horæ ſint recitandæ.* 254. *& ſeqq.*
Humanæ carnis eſus. 307
Hypocriſis. 301
Hypotheca. 194

I.

IActantia. 300
Idololatria quid ſit, & quotuplex. 65
Ieiunium Eccleſiaſticum 220. *& ſeqq. Quæ cauſæ ab eo excuſent* 222. *& ſeqq.*
Ignorantia an excuſet à tranſgreſſione præcepti. 22
Illegitimus an ſit irregularis. 495
Illuſio. 319
Impedimenta matrimonium impedientia tantùm 449. *& ſeqq. Impedimenta idem dirimentia.* 452. *& ſeqq.*
Imprecari alijs dæmonem, grandinem, &c. in irà, quale ſit peccatum. 79
Inceſtus quid ſit, 137. *An impediat matrimonium.* 449
Indulgentia quid ſit, & quid ad eius valorem requiratur 396. *Quotuplex, & quomodo differat à Iubilæo.* 400. *Quæ conditiones requirantur ad lucrandas Indulgentias.* 396
Infamia. v Detractio. An liceat alium infamare ad vitanda grauia tormenta 216. *An liceat infamare ſeipſum.* ibid.
Infantibus an dari poſſint carnes die veneris 14. *An infantes ethnicorum licitè baptizentur inuitis parentibus.* 329
Infideles an obligentur præceptis Eccleſiæ 14. *An liceat intereſſe ſacris infidelium.* 37
Infidelitas quotuplex ſit, ibid.
Inimicorum dilectio. 44. *& ſeqq.*
Iniuria materialis quæ ſit 147. *Formalis ibi. An obligetur ad reſtitutionem, qui intulit iniuriam tantùm materialem ibid. & ſeqq. An qui formalem* 156. *& ſeq.*
Innocentem an aliquando liceat occidere. 127
Inobedientia 299. *v. Obedientia.* 233
Inquietudo. 302
Inquiſitio Iudicis. 265. 268

Inſidÿs an uti liceat contra hoſtem. 132
Intentio virtualis qua ſit. 316 Intentio ſatisfaciendi praeceptis, voto, iuramento, &c. an requiratur ad eorum impletionem. 18. 19
Interdictum quid ſit & quotuplex. 488. Qui ſint eius effectus. 489. Quis poſſit ferre cenſuram interdicti. 450 Quis eandem tollere. ibid.
Interſtitia ordinum. 433
Inuentarium bonorum. 210
Inuidia quid, & quale peccatum. 305. Quae ſint eius filia. 306. et ſeq.
Ira, quid ſit, et quale peccatum. 309. Quae ſint eius filia. 310 et ſeqq.
In ira nominare mortem Dei, ſeptem Sacramenta daemonem, &c. quale ſit peccatum. 79
Irregularitas quid ſit, & quotuplex. 456 Qui ſint eius effectus. 491. Quomodo incurratur ibid. Quomodo tollatur. 491. Quae ſint irregularitates ex delicto. ibid. Quae ex defectu. 494. et ſeqq.
Irreligioſitas quotuplex ſit. 70
Irritatio directa votorum. 98. & ſeqq. Indirecta. 99
Iubilaeum. 400. 469
Iudaei. 38 Quibus caſibus cum ÿs non liceat communicare. ibid.
Iudex. 264. Quid in eo requiratur. ibid. & ſeqq Quid ei ſeruandum circa inquiſitionem. 265. Quid liceat circa torturam. 267. & ſeqq. Quid ſeruandum circa ſententiam & poenam. 268. & ſeqq. Ad quid obligetur Iudex, qui tulit ſententiam iniuſtam. 270. & ſeq. Quid liceat circa munera. 271
Iudicium legitimum. 263. & ſeqq.
Iudicium temerarium. 210. & ſeqq.
Iuramentum quid ſit. 80 Quotuplex. 82. An, et quando ſit licitum. 83. An in eo uti liceat aequiuocatione. 84 Iuramenti promiſſorÿ quanta ſit obligatio. 85. et ſeqq Quomodo tollatur obligatio Iuramenti per irritationem. 89 Quomodo per diſpenſationem, commutationem, et remiſſionem. ibid. An quis obligetur Iuramento, de quo dubitat, an ſit omiſſum. 7 Iurandi formula. 81
Iuriſdictio Confeſſarÿ quid ſit, et quotuplex, et unde eam habeat. 404. et ſeqq. An Iuriſdictione dubia liceat abſoluere. 406

L.

Lactare an mater teneatur prolem lacte proprio. 115
Lacticinia. 220
Lectio obſcoenorum. 135
Legatum quid. 197. Legata in pias cauſas an Religioſus executor poſſit applicare ſuo monaſterio. 203. An Legata pia poſſint commutari in-

in alium pium vſum. 204. *Legata pia quæ dicantur.* 203. 204
Legiſlator an ſuis legibus obligetur. 14
Lex 10. *& ſeqq. Legis poſitiuæ vis & ſubſtantia an dependeat ab acceptatione communitatis* 12. *& ſeqq. An Lex humana obliget ſub peccato, & quali* 12. *& ſeq. Quæ perſonæ Legibus obligentur* 14 *& ſeqq. An ignorantia excuſet à tranſgreſſione Legis* 22. *An metus.* 23. *An diſpenſatio. Legis præſcriptio.* 12. 24
Libellaticus contractus. 189
Libellus famoſus. 316
Liberi ad quid obligentur erga parentes 113. *An peccarint, & obligentur, ſi parentibus inſciis contraxerint ſponſalia* 437. *An, & quàm grauiter peccent, ſi iiſdem inuitis quid auferant.* 144
Libertas 6. *Regula, quà cognoſci poſſit, an quis ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis.* 7
Libri hæreticorum an, et qui prohibeantur 483. *Libros obſcœnos edere quale ſit peccatum.* 135
Litania. 254
Literas alienas aperire, et legere, an, et quale ſit peccatum 303. *et ſeqq. Litera dimiſſoria.* 432
Locatio. 186. *et ſeqq.*
Locator an poſsit conductorem re conductà priuare ante tempus præfinitum. 188
Ludere chartis, aleis an liceat Clericis, Religioſis. 191
Ludus. 189. *et ſeqq.*
Luſor quando teneatur ad reſtitutionem ibid. Quando leuiter, quando grauiter peccet. 191
Luxuria 305. *et ſeqq. Eius filiæ ibid. Eius actus ſeu peccata quotuplicia ſint* 134. *Luxuria conſummata ſpecies naturales* 136. *Species contra naturam.* 138

M.

Magia 66. *Quomodo confeſſario cum Magis agendum.* 69
Magiſtratus obligatio. 51
Maledictio. 311
Malefactorem an, et quomodo liceat occidere. 124
Maleficium quid 68. *Quotuplex ibid. Quibus remediis vti liceat contra Maleficia.* ibid. et 69
Maritus ad quid obligetur erga vxorem 119. *An eam in adulterio deprehenſam licitè occidat.* 124
Mater quid debeat filiis 115. *Optans filiabus mortem quomodo excuſari poſ-*

ri poſſit. 4[illegible]

Materia leuis ſub mortali præcepto, 1[illegible]

Matrimonium quid ſit 440. Quæ illius materia, forma, miniſter ibid. An eius vſus ſit licitus 442. & ſeqq. An præceptus 444. & ſeqq. An debitus 445. & ſeqq. An matrimonium validè voueatur 94. Matrimonij contractus ex graui metu factus, an ſit irritus 167. An liceat contrahere matrimonium cum habente votum caſtitatis 57. An cum hæretico 40. An poſſit ſolui matrimonium 447. Quæ ſint impedimenta matrimonium impedientia tantùm 449. & ſeqq. Impedimenta dirimentia 452. & ſeq. Matrimonij proclamationes præuia 450. 451. An coram Parocho contrahendum, & quo 457. Quid de hæreticis, quoad hoc, cenſendum 459. Matrimonij conſummatio an prohibeatur ante benedictionem 449. Matrimon. inualidum quomodo reualidandum 460. In impedimentis à quo poſſit diſpenſari. 461. Ob quas cauſſas. 462

Medicorum obligatio. 284

Mendacium in confeſſione. 389

Mercatorum obligatio, & peccata. 286

Mercatus. 104

Meretrix. 136

Metus. 23 454. 455

Militum peccata 131. 133. Militans bonâ fide quid teneatur reſtituere 154. An, & quando poſſit ſeipſum indirectè occidere. 122

Miniſter Sacramentorum 316. Quid in eo requiratur, vt det validè Sacramentum ibid. & ſeq. Quid vt licitè 318. & ſeqq.

Miniſter Baptiſmi 326. Confirmationis 334. Eucbariſtiæ 350. & ſeqq. Pœnitentiæ 401. Extremæ vnctionis 427. Matrimonij. 440

Minorum bona quomodo Tutori & Curatori adminiſtranda 196. An Minores iuribus ſibi acquiſitis poſſint renunciare, & quamdiu teneantur ſubeſſe Curatori ibid. An poſſint contrahere. 167

Miraculi fictio. 61

Miſericordia corporalis 47 & ſeqq. Spiritualis. 49

Miſſa quid 362. Quæ ſit obligatio Sacerdotum circa illam ibid. & ſeqq. Quando liceat eam celebrare 366. Quoties 367. Quo loco 369. & ſeqq. An eam aliquando liceat interrumpere 368. Quæ ſint requiſita ad Miſſam 370. & ſeqq. An quis feſtis diebus eam teneatur audire 106. & ſeqq. Vbi, & vtrum in Parochia 109. & ſeqq. Quæ excuſent ab auditione Miſſæ 112. 113. Facere Miſſas pro pretio, an ſit ſimonia. 74

Molitorum oligatio. 174

Mollities. 138

Mona-

Monachus. v. Religioſus.
Monaſterium. 193 207.235
Moniales an obligentur ad Horas Canonicas. 248
Monopolia quid ſint, et an licita. 180
Monſtrum an ſit baptizandum. 328. *et ſeq.*
Montes pietatis qui dicantur, et an liciti. 176
Moribundi abſolutio. 386
Mortem optare an liceat ſibi vel alteri. 46
Mulierum ornatus. 55.56
Mutilatio ſui ipſius an; et quando ſit licita. 124. *An, et quid debeat reſtitui pro iniuria per mutilationem corpori illata.* 158 *et ſeqq.*
Mutuum quid. 175. *An liceat petere mutuum ab vſurario.* 54
Mutuatarij et mutuantis obligatio. 175. *v Vſura.*

N.

NAuta Catholico an liceat vehere annonam ad caſtra hæreticorum. 59
Nautarum obligatio. 174
Neceſſitas proximi quotuplex. 47
Necromantia. 62
Negotiatio quid ſit, et quibus illicita. 183
Neophytus, an ſit irregularis. 494
Notarij obligatio, et peccata. 275
Nouitij an obligentur ad Horas Can. 248: *An poſſint validè teſtari.* 207
Ad quid obligetur, qui Nouitium abduxit à religione. 161
Nundinæ. 105
Nuptiarum ſolemnitates quando prohibeantur. 449. *Earum benedictio.* 450

O.

OBduratio cordis. 302
Obedientia filiorum ergà parentes. 113
Obedientia votum. 233
Obſeruantia vana quid ſit. 66 *Quotuplex. ibid. Quale peccatum. ibid. Vnde poſſit cognoſci.* *ibid. et ſeqq.*
Obſides an liceat occidere. 128

Occaſio proxima peccandi. 3
Occiſio iniqui aggreſſoris 125. Innocentis 127. Malefactoris. 1
Vxoris in adulterio deprehenſæ ibid. Sui ipſius. 122. & ſeq.
An et quid debeat reſtitui pro iniuriâ per occiſionem illatâ 158. & ſeqq.
Odium Dei. 41. 4
Odium proximi. 4
Oleum benedictum. 42
Opera diebus Dominicis & feſtis præcepta. 106. 107. Prohibita 103
Opificum variorum peccata. 28
Opinio probabilis. 4 & ſeq.
Oratio Dominica. 2
Ordines militares, an,et qui ex ijs ſint religioſi. 227
Ordinis Sacramentum quid ſit 429 Quotuplex ibid. Quæ eius materia 430. Quæ requirantur ad validam, et licitam ordinationem. 432. à quo Epiſcopo quis poſſit ordinari. 430. 431
Ornatus mulierum. 55. et ſeqq.
Oſcula extra matrimonium an,et qualia ſint peccata. 134

P.

PActum cum dæmone. 63
Papa quam habeat poteſtatem ferendi cenſuras 465. An ipſe poſſit eas incurrere 466. In quibus impedimentis matrimonij poſſit diſpenſare 453. An poſſit diſpenſare in omnibus votis. 102
An ſine iuſta cauſa. 25
Parentes quid debeant filijs 115. An poſsint filios exhæredare. 116
Parens non tenetur omnia bona relinquere liberis. 208
Parochus an habeat poteſtatem ferendi cenſuras. 465
An poſſit diſpenſare in votis ſubditorum 102. An abſoluere ab excommunicatione minore. 472. 473
Parochus religioſus an obligetur ad regulas ſui ordinis. 227
Parochiani an teneantur Dominicis et feſtis maioribus audire ſacrum in Parochia 109. et ſeqq. An inuitis Parochis poſſint confiteri Mendicantibus. 407
Paſtorum obligatio. 51. 120
Patrini Bapriſmi qui ſint,et quod eorum officium. 331. et ſeq.
Patrini Confirmationis. 336

Patronatus ius, quid, & quotuplex. 241
Patronus quando teneatur præſentare, beneficio vacante. ibid.
Pauperi quando quis teneatur ſubuenire 48
Pauperem ſe fingens, itaque extorquens eleemoſynam, an obligetur ad reſtitutionem. 157.170
Paupertas religioſa. 231. et ſeqq.
Peccatum quid ſit. 287. et ſeqq. *Quæ peccata diſtinguantur ſpecie.* 293. *Quæ numero.* 294. *Quid ſit peccatum mortale, & veniale.* 295. *Quæ ex genere ſuo ſint mortalia, quæ venialia.* ibid. *Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale.* 296. & ſeqq. *Quibus modis ex genere ſuo veniale tranſeat in mortale.* 298. & ſeqq. *Venialia an poſſint reſeruari.* 408. *An veniale cui annexa eſt cenſura, poſſit omitti in confeſſione.* 472
Peccata capitalia. 300. & ſeqq.
Peccato alterius an liceat materialiter cooperari. 57. et ſeqq.
Pecuniam adulterinam non licet exponere. 186
Penſio quid, quotuplex. 247
Penſionarius. 249. 261
Peregrini qui dicantur. 15. *An teneantur legibus ſui domicilij, dum ab eo abſunt.* ibid. *An teneantur implere præcepta ſui territorij, antequam ab eo diſcedant.* 16. *An obligentur præceptis locorum, in quibus morantur.* ibid. *An cenſuris.* 466. *An præceptis iuris communis.* 17. *An poſſint peregre coram Parocho loci contrahere matrimonium.* 458
Periurium. 84.85.86
Pertinacia. 301
Pharmacopœorum obligatio. 284
Philtrum. 68
Phyſiognomia. 64
Pignus. 194
Pingere an ſit opus ſeruile. 104
Pingere turpia quale peccatum. 56.135
Piſcari an ſeruile. 104
Piſcatio prohibita an inducat obligationem reſtitutionis. 156
Pœna Simoniæ. 76
Pœna vſurariorum. 178
Pœnitens an teneatur pœnitentiam acceptare, & implere. 393. 394. *An ſatisfaciat, ſi eam impleat in ſtatu peccati mortalis* ibid.
Pœnitentia Sacramentum. 378. & ſeqq. *Quæ ſit eius materia.* ibi. *Quæ forma.* 379. *Qualis ad eam requiratur contritio.* 380. & ſeqq.

Qualis confeſſio 383. et ſeqq. Satisfactio. 392. et ſeqq.
Pœnitentiam in confeſſione iniunctam quis poſſit commutare. 395
Pollutio quid. 138. An aliquando liceat eam procurare. 139. An quis actionem licitam teneatur omittere, ſi prauideat inde naturaliter ſecuturam. 140. Facta in ſomno an, & quando ſit mortalis. 141
Poſſeſſor bonæ fidei an, & quando teneatur reſtituere. 154. 162. Malæ fidei, quid debeat reſtituere. 156. 162
Præceptum quid ſit. 10. Quotuplex. 11
Præcepta humana an obligent ſub peccato, & quali. 12. 13. An cum periculo grauis incommodi 23. E quibus ſignis colligi poſſit, an grauiter obligent. 13. An ſint implenda ex charitate. 18. An ad impletionem requiratur intentio ſatisfaciendi. ibid. & ſeqq. An quis ijs poſſit ſatisfacere per actum ex circumſtantijs peccaminoſum. 18
Præceptum duplex an vno actu poſſit impleri. 21. An diuerſis actibus ei ſatisfieri poſſit eodem tempore. ibid.
Præcepta plura violans vno actu, quot peccata committat. ibid. An ignorantia & metus excuſent à transgreſſione. 23. An diſpenſatio. 24. Vtrum præcepti pars ſit implenda, ſi nequeas implere totum. ibid.
Præceptum confeſſionis. 423. & ſeqq.
Præcepta decalogi. 60. & ſeqq.
v. Decalogus.
Præcepta Eccleſiæ. 219
Præceptum locale. 15
Præceptum vniuerſale. ibid.
Præceptorum obligatio. 121
Prælati quomodo obligentur præcepto fraternæ correptionis. 50. An, & qui poſſint diſpenſare in votis. 102. An Prælati ordinum teneantur fugitiuos requirere. 238. Quid poſſint ſubditis permittere ſaluo voto paupertatis. 233
Prælatorum obligatio. 51
Præſtimonium. 249
Præſumptio quid, quale peccatum. 390
Præſumptio de miſericordia Dei. 41
Precarium quid. 173
Pretium quotuplex. 179
Principum obligatio. 130. 148
Proclamationes matrimonij. 450

Pro-

Procuratorum obligatio & peccata. 275
Prodigalitas in quo conſiſtat & quale ſit peccatum. 302
Prodigi an poſſint contrahere, 167
Proditio, 303
Profeſſio fidei. 34
Profeſſio religioſa quas requirat conditiones, vt ſit valida 228 & ſeqq. Facta ex graui metu an ſit irrita. 167
Profeſſi an, & qui poſſint inſtitui hæredes. 207
Promiſſio acceptata an grauiter obliget 167. In rebus Eccleſiaſtici ex graui metu facta an ſit irrita. 167
Propola. 58
Proſcriptos quibus liceat occidere. 125
Proximo an liceat velle aliquod malum 46. Quando quis teneatur ei ſubuenire 47. An, & quando eius peccatum permitti poſſit. 56
Pueri quibus legibus obligentur, 14. An, & quando obligentur præcepto confeſſionis. 423
Pupillus. 117. 169. 196
Puſillanimitas. 412

Q.

QVæſtorum obligatio. 182

R.

RAncor. 312
Rapina. 131
Raptus quid, 137. An, & quamdiu impediat matrimonium. 449. 454
Rebaptizans & rebaptizatus an ſint irregulares. 492
Referentis obligatio, 275
Regula externa actuum humanorum 10. Regula interna 1. Regula ordinum religioſorum. 233. & ſeqq.
Regularibus cur ampla priuilegia à Pontificibus conceſſa. 111
Religioſus ſtatus quid ſit 226. Qui poſſint eum amplecti. 235. Qui teneantur. 236
Religioſa profeſſio, quas requirat conditiones. 228 & ſeqq. Religioſus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum promotus, an maneat obſtrictus votis ſuæ religionis 227. Promotus ad Parochiam, an teneatur deferre habitum religionis, & regulam ſeruare ibid. Ad

quid obligetur religioſus vi ſuæ profeſſionis 229. *Vi voti paupertatis* 231. *Ad quid vi voti caſtitatis & obedientiæ* 233. *An, & quomodo teneatur ad perfectionem* 229. *An contra hanc peccet, ſi regulam ordinis tranſgrediatur.* 234
An teneatur obedire, ſi dubitet, vtrum res, quæ iubetur, ſit licita 235. *An, & quando liceat ei tranſire ad ordinem ſtrictiorem* 236. *An, & quando ad laxiorem ibid. An, & quando poſſit religione expelli* 236 237. *An expulſus maneat votis adſtrictus. ibid. & ſeqq. An teneatur ad Horas* 248. *An Prælatus teneatur fugitiuum & apoſtatam requirere* 238. *An profeſſus in vno Monaſterio poſſit cogi, vt ſe transferat ad aliud ibid. An poſſint religioſi noua ſtatuta condere* 234. *An à Pontifice poſſint cogi ad arctiorem viuendi rationem ibid. & ſeqq An illis liceat negotiari* 183
Religioſi Mendicantes an licitè miniſtrent Euchariſtiam. 478
Reliquias an cum reliquijs liceat permutare 75. *Falſas proponere quale ſit peccatum.* 61
Remedia contra maleficia. 68. 69
Remiges Chriſtiani. 59
Remiſſio debitorum. 169
Renunciatio hæreditatum 200 *& ſeqq. Renunciationes bonorum factæ ab ingredientibus religionem an ſint valida.* 202
Repreſſalia an liceant. 133
Reſeruatio caſuum quid ſit 408. *Quis habeat poteſtatem reſeruandi. ibid. Quis abſoluendi.* 410
Reſidentia Eiſcopi, & eorum, qui habent beneficium curatum. 244
Reſignatio beneficij quid, & quotuplex. 245
Reſtitutio quid ſit, & qui ad eam teneantur. 146. *& ſeqq.*
An plures ſimul damnificantes teneantur reſtituere in ſolidum, & quo ordine. 149. *& ſeqq.*
An teneatur reſtituere, qui alium impediuit à conſecutione alicuius boni 150. *Cui reſtitutio debeat fieri.* 151. *& ſeq.*
An & quando debeat reſtituere bonæ fidei poſſeſſor. 154. *& ſeqq. Quid poſſeſſor malæ fidei* 156. *& ſeqq. An & quid reſtituendum pro iniuria corpori illatà per mutilationem, occiſionem, &c.* 158. *& ſeqq. Quibus pro his reſtitutio fieri debeat* 159. *Quid reſtituendum pro illato ſtupro ibid. Quid pro adulterio* 160. *Pro famà* 161. *Pro inductione ad peccatum. ibidem. Pro auocatione à religione. ibid*
Reſtitutionis circumſtantiæ, vt tempus, locus, modus, &c. 162. *& ſeq. Quæ à reſtitutione excuſent.* 164. *& ſeqq.*

Rene-

Reuerentia filiorum erga parentes. 113.114
Reus an, & quando teneatur fateri verum. 279 *& ſeqq. An grauiter peccet, ſi ad euitanda tormenta grauia, falſum crimen ſibi imponat.* 280. *An teneatur reuelare complices.* 281 *An ei liceat occidere miniſtros iuſtitiæ.* 125. *Quid circa fugam.* 281. *& ſeqq. Quomodo Confeſſario agendum cum reo.* 283 *& ſeqq.*
Rex bellum geſturus ad quid obligetur. 130.131
Rixa. 311
Ruſtici, aliíque ſimpliciores in Germania, qui habentur hæretici, an poſsint abſolui à ſuis Parochis. 39

S.

SAcerdotum obligatio circa Miſſæ ſacrificium. 361. *& ſeqq.*
Sacramentum quid ſit. 313. *Quid circa eius materiam, & formam ſeruandum.* 314. *& ſeqq.*
Sacramentorum miniſter. 316. *Quid in eo requiratur, vt det validè.* ibid *& ſeqq. Quid, vt licitè* 318 *& ſeqq. Quæ diſpoſitio requiratur in ſuſcipiente ad valorem Sacramenti.* 320. *Quid, vt licitè & cum fructu ſuſcipiatur.* 321
Sacramentalia quid ſint. 322. *Quid efficiant.* ibid.
Sacrificium Miſſæ. 362. *& ſeqq. Cuius ſit applicare fructum Sacrificij.* 365
Vide Miſſa.
Sacrilegium quid ſit, & quotuplex. 71. *Quot modis committatur per actum venereum.* 137
Sartorum obligatio. 174. *Peccata.* 286
Satisfactio. 392
Scandalum quid, & quotuplex ſit. 52. *Quando committatur.* 53. *Actiuum an ſit ſpeciale peccatum.* 52. *Quando ſit mortale, quando veniale.* 53
Scandalizans quot peccata committat, & an in materia iuſtitiæ teneatur ad reſtitutionem. ibid.
Scandalum paſsiuum an ſit circumſtantia aggrauans. 52. *An, & quando poſsit permitti?* 54. *Quid ad hoc vitandum omitti debeat.* 54. *& ſeqq.*
Scrupulus. 8
Scrupuloſa conſcientia ſigna. 9. *Remedia & priuilegia.* ibid.
Secretarij obligatio & peccata. 275

Senes an, & qui teneantur ad ieiunium. 223
Sententia probabilis quæ ſit, An ſequenda. An tutior eligenda. 5. 6. Quomodo Confeſſarius ſequi poſsit minùs ſibi probabiles in fauorem pœnitentis. ibid. An quis ſpeculatiuè probabiles ſequi poſsit in adminiſtratione Sacramentorum. ibid.
Sepulturâ Eccleſiaſticâ an priuetur excommunicatus. 476. An interdictus. 489
Seruilia opera. 103
Seruus an, & quàm grauiter peccet, ſi domino inuito quid auferat. 144 An teneatur ad reſtitutionem. 146. An cum liberâ poſsit contrahere matrimonium 452. An cum ſeruâ. ibid. Serui originarij, vel aſcititij, an ſint propriè ſerui. ibid. An ſerui ſint irregulares. 496
Sigillum Confeſsionis quid. 417. quæ cadant ſub ſigillum. 419. & ſeqq. Qui ad illud teneantur. 420
Simonia quid ſit. 73. Quotuplex. ibid. An ſit ſimonia concionari, catechizare, Miſſas facere, &c. pro pretio. 74. Simoniæ pœna. 76
Simoniacè acceptum an, & cui debeat reſtitui. 77
Societas IESV. 203. 207
Vide Religioſus.
Societatis contractus quid ſit. 192
Sodomia quid. 139
Soror an teneatur fratri, vel ſorori in neceſsitate ſubuenire. 116
Sorores tertiariæ Ordinis S. Franciſci an ſint religioſæ. 227
Sortes diuinatoriæ, diuiſoriæ. 64
Spectatio turpium comœdiarum quale ſit peccatum. 135
Spei præceptum quando obliget. 41
Sponſalia quid ſint 434. Quæ, & quanta eorum obligatio. 436. & ſeqq. Quomodo diſſoluantur. 437. & ſeqq.
Sponſis an liceant impudici tactus, oſcula, &c. ibid.
Sponſio quid ſit; an, & quando licitè fiat. 189
Spurius. 115
Status Clericorum. 238. & ſeqq. Vide Clerici.
Status religioſus. 226. & ſeq.
Status ſæcularium, præſertim Iudicialium. 263. & ſeqq.
Stratagematis an vti liceat in bello. 132
Stuprum quid. 137
Stuprator quid pro illato ſtupro debeat reſtituere. 159
Subditi quomodo ſint obligati ſuis ſuperioribus. 118
Superbia quid ſit, 300. Quale peccatum. ibid. Quæ ſint eius filiæ. ibid. & ſeqq.

Supe-

Superiores quomodo ſint ſubditis obligati. 118.& ſeqq.
Superſtitio quid ſit,et quotuplex.60. Quando committatur ſuperſtitio cultùs falſi.61. Quando cultùs ſuperflui. ibid.
Suſpenſio quid 484. Quotuplex ibid. Eius quantitas & qualitas vnde ſit colligenda. 485. Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari. 486. Quis ab eis poſſit abſoluere. 487
Suſpicio temeraria. 211
Suſurratio quid. 306. An ſuſurro teneatur amicitiam per ſe ſublatam reconciliare. ibid.
Sutor. 286
Symbolum Apoſtolicum. 32

T.

TAbacum. 356
Tabellio. 275
Tactus impudici qualia ſint peccata. 134. & ſeqq. An liceant inter coniuges. 136. An inter ſponſos. 437.136
Tentatio Dei quid ſit.70. Quale peccatum. 71
Teſtamentum quid, quotuplex.197. An ſit validum, cui deſunt ſolemnitates iure ciuili requiſita.198.199. Qui poſſint, & debeant eſſe executores Teſtamenti. 203. Intra quod tempus exequi debeant.205. Qui poſſint teſtari. 206. et ſeqq. Teſtamenta militum ſunt priuilegiata. 200
Teſtimonium mulieris, ſerui, minoris, inimici, periuri, etc. an ſit validum. 277
Teſtis ibid. An, et quando quis teſtari teneatur,et ad quid obligetur, qui non vult teſtari 278 Ad quid,qui falſa teſtatus eſt. ibid.
Theſauri inuenti quibus ſint reſtituendi, vel dandi. 153
Torpor. 312
Tortura reorum. 267.et ſeqq.
Traditio in rebus Eccleſiæ,ex graui metu facta, an ſit irrita. 167
Triſtitia de bono alterius, an, et quando ſit peccatum. 306
Tutela 195. Tutela inculpata quæ ſit. 125
Tutorum officium. 195.et ſeqq.117.et ſeqq.
Typographus. 104

V.

Vagi an teneantur præceptis locorum, in quibus morantur.36. An coram

ram quolibet Parocho poſſint contrahere matrimonium. 457
Vana gloria quid ſit, quale peccatum, quotupliciter eà peccetur. 300
Vana obſeruantia quid, quotuplex, quale peccatum 66. vnde cognoſci poſſit. ibid.
Vaſallus. 188
Vectigalium fraudatione quàm grauiter peccetur, & an ex ea oriatur obligatio reſtitutionis. 156
Venator. 153
Venditio quid. 179
Venditor quo pretio debeat vendere ibid. & ſeqq. An teneatur de vitio rei, qua venditur, pręmonere emptorem 180. Res vendita cui pereat ante traditionem. 182
Veneficium 68
Venena an liceat vendere. 59
Verba turpia proferre quale ſit peccatum 135. An, & quando ea liceant inter coniuges. 443
Veſtes Clericales 262. Infidelium 36. Quando ſacra veſtes exſecrentur. 372
Veſte virili an liceat fœmina, vti, vel contrà. 55
Vidua. 444
Vindicta. 310
Violentia. 303
Virgini an liceat occidere inuaſorem pudicitia 125. An pro ſeruandâ caſtitate mortis periculo ſe exponere. 123
Vitam an liceat abbreuiare 123. Eius defenſio. 125. & ſeqq.
Votum quid ſit, & quotuplex. 90. Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio. 91. & ſeqq.
Voti materia. 93. & ſeqq.
Voti quæ, & quanta ſit obligatio 94. & ſeqq. An quis teneatur voto, de quo dubitat, an ſit emiſſum 7. De voto emiſſo dolere quale ſit peccatum 95. An duplicem malitiam admittat, qui violat votum de re iam antè præcepta. ibid.
Voto alieno an quis obligetur? ibid. Qui vouit rem ab altero præſtandam, ad quid teneatur. ibid.
Vota perſonalia à quo ſint implenda 95. 96 Realia vnde ſoluenda ibi. Conditionalia an obligent ceſſante conditione. ibid.
Votum amplectenda religionis ad quid obliget. 97
Vouentis intentio vnde in dubio ſit colligenda. 97
Voti obligatio quot modis tollatur ibid. Qui poſſint directè irritare 98. & ſeqq.

& ſeqq. Quinam indirectè 99. Quinam in eis diſpenſare. 108
Voti commutatio quid ſit 100. Quid circa eam requiratur, vt licitè fiat ibid. Qui poſsint commutare. 101
Votum caſtitatis 233. An ſimplex caſtitatis votum impediat matrimonium 449. An ſolemne idem dirimat. 452
Votum religioſa obedientia ad quid obliget. 235
Votum religioſa paupertatis. 231
Vſura quid ſit 175. Quale peccatum. ibid.
Varia ſpecies vſura. 176.& ſeqq.
Vſurariorum & cooperantium obligatio & pœna qua ſit 178. An ab vſurario liceat petere mutuum. 54
Vxor ad quid teneatur erga maritum 119.448. An,& quàm grauiter peccet, ſi marito inuito quid auferat 144. An teneatur ad reſtitutionem 146. Qua bona poſsit expendere. 145
Vxoricidium an impediat matrimonium. 449

ROMA

FINIS.

Ad Maiorem Dei
Gloriam.

Digitized by Google

Digitized by Google